RÉGI MAGYAR KÖLTŐK TÁRA
XVII. SZÁZAD
5.

RÉGI MAGYAR KÖLTŐK TÁRA
XVII. SZÁZAD
5.

SZERKESZTI:
STOLL BÉLA

1. A TIZENÖTÉVES HÁBORÚ, BOCSKAY ÉS BÁTHORI GÁBOR KORÁNAK KÖLTÉSZETE
2. PÉCSELI KIRÁLY IMRE, MISKOLCZI CSULYAK ISTVÁN ÉS NYÉKI VÖRÖS MÁTYÁS VERSEI
3. SZERELMI ÉS LAKODALMI VERSEK
4. AZ UNITÁRIUSOK KÖLTÉSZETE

{RMKT XVII/5. – 3}

RÉGI MAGYAR KÖLTŐK TÁRA

XVII. SZÁZAD

5.

SZOMBATOS ÉNEKEK

SAJTÓ ALÁ RENDEZTE:
VARJAS BÉLA

1970

{RMKT XVII/5. – 4}

KÉSZÜLT A MAGYAR TUDOMÁNYOS AKADÉMIA IRODALOMTUDOMÁNYI INTÉZETÉBEN

Lektorálta:
SCHEIBER SÁNDOR

A dallamokat összeállította:
CSOMASZ TÓTH KÁLMÁN

© *Akadémiai Kiadó, Budapest 1970*

Printed in Hungary

BEVEZETÉS

Szombatos énekirodalmunk ez ideig feltárt *teljes* gyűjteményét tartalmazza ez a kötet. A teljességet azért kell kiemelnem, mert ezúttal az RMKT XVII. századi sorozatának eddigi gyakorlatától eltérően az énekek keletkezésének felső határát tudatosan túlléptem. Ennek pedig az az oka, hogy a szombatos énekirodalom a XVIII. század első évtizedeivel, illetve e század első felében valójában lezárul. Az itt közzé tett 153 énekből XVIII. századbeli alig lehet 10–12-nél több. Zömében tehát XVI–XVII. századi eredetű szövegek; s minthogy ennek az énekirodalomnak fejlődése, gyarapodása a XVIII. század első felében befejeződött, az amúgy is nehezen elválasztható néhány XVIII. századi éneket nem lett volna indokolt egy, esetleg a távol jövőben kiadásra kerülő, gyűjtemény számára félretenni. A kutatás szempontjából is előnyösebb, ha az egész szombatos énekirodalom áttekintésére nyílik e kiadvánnyal lehetőség.

E bevezető sorokban nem lehet feladatom a szombatosság történetének részletesebb ismertetése. (Erre nézve lásd Kohn Sámuel: A szombatosok, történetük, dogmatikájuk és irodalmuk, különös tekintettel Péchi Simon főkancellár életére és munkáira. Budapest 1889.) Az énekek keletkezése, elrendezése és tartalma azonban mégis szükségessé teszi a nem éppen közismert, mert valójában soha el nem ismert felekezet múltjának felvázolását.

A szombatosság a reformáció magyarországi mozgalmának utolsó hajtásaként, s bizonyos szektás értelemben annak legszélsőségesebb ágaként, az 1580-as évek vége felé keletkezett Erdélyben. A felekezet alapításáról Nagy Szabó Ferenc, a Borsos Sebestyén-féle krónika folytatója így emlékezik meg: „De végtére osztán egy oly korban, úgy mint, amint emlékezem 1588-iki esztendő tájat esmét megujula és kétfelé szakada az ariánus [t. i. antitrinitárius, vagy amint a XVII. század elejétől nevezték, az unitárius] vallás: mert Szent-Erzsébeten lakik vala egy főember, kinek Eössi András vala neve, ez – mondom – addig olvasá a bibliát, hogy szépen kitalálá belőle a szombatos vallást és nagy sokakat elhitetett vala, a szentírásnak világos locusait mutogatván a nagy együgyű községnek”. (Mikó Imre: Erdélyi történelmi adatok. Kolozsvár 1855. I. 29.) A „kitalálás” ugyan nem egyszerűen a szorgos bibliaolvasás eredménye volt csupán, amint azt Nagy Szabó Ferenc elképzeli, mert a biblia alapos tanulmányozására Eössi Andrást Dávid Ferenc, Sommer János és főképp Glirius Mátyás nézetei és hitelvei indították. Eössi Dávid

Ferenc legrégibb hívei közé tartozott. Még 1567-ben János Zsigmond fejedelemmel együtt tért át az unitárius hitre. Követője maradt akkor is, amikor az 1570-es években Dávid mind szélsőségesebb tanokat kezdett hirdetni. Dávidon kívül Sommer János, de főképp a Heidelbergből menekült, zsidózás hírében álló Glirius volt döntő hatással Eössire. Glirius 1574–1579 között talált menedéket Kolozsvárt. Erdélyben szerzett munkái elvesztek ugyan, de a *Mátéfi János kódexé*-ben olvasható „Az sidó hűtőn valók közül kiszakadott ember ellen, ki az apostolok idejebeli szabadságot örökkévaló kötésnek kezdte hirdetni előbbi hüti ellen” című első prózai vitairatban, ha nem is cím szerint, de határozott utalást találtam Glirius egyik művére. Ebben Sommer ama felvetett kérdésére keresett választ: vajon az apostolok írását (vagyis az ún. újszövetségi könyveket) úgy kell-e tekintenünk, mint amelyek ránk is vonatkoznak, vagy azok csak az apostolok korabeli hívek számára írattak. E kérdésre adott felelet ti. egyúttal azt is eldönti, hogy az ószövetségi törvények minden pontja érvényben van-e, kötelező-e a mai hívekre? Mert ha az apostolok által írt könyvek csak a saját koruk emberéhez szólnak, vagy más szóval e könyvekben a mózesi törvények megtartását illetően tett egynémely engedmények csupán átmeneti könnyítésnek tekintendők, akkor az ószövetségi törvények érvényessége változatlan, tehát azokat minden hívőnek ma is kötelessége megtartani. Glirius ezt a felfogást vallotta. Amint a szombatos vitairat szerzője írja, a felvetett kérdésre „Somerus életében meg nem felelt senki, hanem holta után Glerius Mátyás eleget felelt reá, kinek vallása és tetszése szerént mi is szombatosok azt mondjuk, hogy az a szabadság semmit mi reánk nem néz”. (Szabadságon a szerző az apostoloknak a mózesi törvények tekintetében tett engedményeit érti.)

Mindezekből világos, hogy a Dávid Ferenc-féle tanok mellett Glirius nézetei elhatározó fontosságúak voltak a szombatos felekezet, illetve Eössi hitelveinek kialakulásában.

A szekta keletkezésére vonatkozólag e részletekre azért tértem ki, mert abban eddig Glirius szerepét inkább csak feltételezések és sejtések támogatták; (Pirnát Antal: Die Ideologie der siebenbürger Antitrinitarier in den 1570er Jahren. Budapest 1961. 132–133.) a kétségbevonhatatlan tárgyi bizonyítékok, – mint amilyen éppen a *Mátéfi János kódexé*-nek idézett vitairata – azonban még hiányoztak az erdélyi szombatosság ideológiai eredetének, nyugat-európai indítékainak és ösztönzésének igazolására.

A szombatos felekezet életében dogmatikai szempontból két korszakot szokás megkülönböztetni. Az első az 1580-as évek végétől az 1620-as évek második feléig terjed. E mindössze 35–40 esztendős időszakban az Eössi által megfogalmazott hittételek irányították a felekezet életét. E hitelvek fő jellemzője, hogy csaknem teljesen szakítanak a keresztény dogmákkal (szentháromság, szentségek stb.), szertartásokkal, ünnepekkel (vasárnap, újév stb.), liturgikus és egyéb kötött szövegekkel (imádságok). Eössi ezeket részben az ótestamentumi, zsidó rítusnak megfelelő szokásokkal (pl. tisztátalan ételektől való tartózkodás) és ünnepekkel (pészáh, újhold, sátoros ünnep stb.) helyettesítette. A kereszténységgel valójában már egyetlen kapcsolata volt csak: Jézus személye. Istenségét ugyan tagadta, de messiás voltát elismerte. S a messiásról vallott keresztény és zsidó felfogás között akként igyekezett kompromisszumot teremteni, hogy Jézusnak – szerinte – újra el kell jönnie, mert első küldetésekor a zsidók még nem ismerték fel benne messiásukat, s ezért Jézusnak vissza kellett térnie a mennybe. A bibliában megígért messiás

országa tehát a zsidók hitetlensége miatt nem valósult meg annak első eljövetelekor. A „választott népnek” tehát bűnhődnie kell Jézus második eljöveteléig, amikor majd a zsidók is egyesülnek vele, s ezzel elérkezik a messiás megígért, boldog ezeréves uralma itt a földön.

Eössi szombatos nézeteinek, hittételeinek terjesztésére, az élőszón kívül, a hazai reformáció kezdete óta annak legfőbb, jól bevált „irodalmi” eszközét, az énekműfajt választotta. Az énekeken keresztül tudott leginkább hozzáférkőzni a nép nagyrészt írástudatlan rétegeihez is. E kiadványban közzétett 153 éneknek mintegy háromnegyede a szombatosságnak első korszakából származik. A száztizenhárom e csoportba tartozó ének (1–88., 96–119. és 135.) persze csak kis részben Eössi szerzeménye. Azt azonban kétségtelenül meghatározni, illetve valószínűsíteni, hogy melyek az általa írottak, alig lehet, mivel ő maga sem az általa szerzett énekek versfőiben, sem a záró versszakban nem tüntette fel a nevét. Egyéb tárgyi bizonyítékot pedig – a *Tanító énekek* kivételével – Eössi szerzősége mellett a szövegek nem tartalmaznak. Legalábbis olyanokat nem, amelyek a szerzőség kérdésében perdöntőek lennének. Az ünnepekre írt énekek között pl. elég sok a szombatos hittételeket, ótestamentumi történeteket, szokásokat fejtegető ének, de ezek tartalmi, stiláris rokonsága a *Tanító énekek*kel még korántsem elégséges annak igazolására, hogy valamennyi egyetlen szerző alkotása.

A szombatos énekek szerzői közül név szerint egyébként is keveset ismerünk. Eössin kívül Alvinci Énok, Bekény János, Pankotai Tamás, Péchi Simon (két korai énekével) és talán Tolnai István sorolható ezen időszak szerzői közé. S ha meggondoljuk, hogy a felekezet 1595-től szinte évtizedenként rendszeresen meg-megújuló üldözéseknek volt kitéve, nagyon is érthető, hogy az énekszerzők jobbnak látták, ha a nevük rejtve marad. A fő- és jószágvesztéssel járó büntetésekből a halálos ítélet végrehajtására ugyan ritkán került sor, de a vagyonelkobzással százakat és ezreket tettek földönfutóvá és kényszerítettek száműzetésbe.

A szombatosság Eössi szenterzsébeti udvarházából gyorsan terjedt, főleg a székelyek körében. Különösen Eössi rokonai és barátai karolták fel, s birtokaikon a nép mindenfelé szombatossá lett. De a felekezet ősi fészkén, Udvarhely és Marosszék falvain kívül Erdély egyes magyar városaiban is toborzott magának híveket. így Marosvásárhelyt, Tordán, Kolozsvárt is voltak kisebb-nagyobb szombatos szigetek, sőt a szekta hívei Erdély határain túl egészen Makóig elszivárogtak. Becslések alapján a szombatosok száma ebben az első időszakban a húszezret is meghaladhatta. Erdély akkori összlakosságához mérten ez a szám ugyan nem túlságosan nagy, de mégis eléggé jelentős, mert soraikban főrangúak, nemesek és értelmiségiek is szép számmal akadtak. Ez a vezetőréteg pedig hatalmi helyzete és szellemi propagandája révén a szombatosság meggyökerezésének és terjeszkedésének legfőbb erőforrása volt. Ők teremtették meg a szombatos felekezet irodalmát, amelyben, ha mégannyira fontos szerepet töltött is be az énekes műfaj, korántsem lehetett oly mértékben túltengő, ahogyan azt e korszak fennmaradt kéziratos emlékeiből pusztán a mennyiségbeli arányok alapján következtetni lehetne. Éppen az *Árkosi János kódexé*-ben prózai bibliamagyarázatokból, hittételeket fejtegető traktátusokból, vitairatokból merített szemelvények, kivonatok és egy contio (tanítás, prédikáció), valamint a *Mátéfi János kódexé*-ben megőrzött három teljes szövegű polemikus értekezés azt sejtetik, hogy a szombatosok az 1580-as évek végétől a századfordulóig, sőt talán még az azt követő években is igen

élénk és bátor hangú propagandát fejtettek ki prózában is saját hitelveik védelme, igazolása és terjesztése céljából. Prózai munkáikból azonban nyilván jóval kevesebb másolat készült, mint a gyülekezeti istentiszteleteknek is állandóan szerves részét alkotó, s így minden hívő számára nélkülözhetetlen énekekről. Az üldözésükkel mindig együtt járó könyvégetések következtében pedig a kevesebb másolatban forgó prózai művek inkább ki voltak téve annak, hogy jórészben nyomtalanul elpusztuljanak.

Énekgyűjtemény sem maradt fenn több ebből az időből háromnál. Keletkezésük idejét tekintve alig egy-két év választja el őket egymástól. Legrégibb közülük talán a *Péchi Simon-énekeskönyv*; törzsanyaga legkorábban 1615 táján készülhetett, bár a kötet elején álló Bogáti Fazekas Miklós zsoltárfordításának címlapján az 1604. évszám olvasható. Ennek másolója azonban, amint igen karakterisztikus írásából megállapítható, ugyanaz a Tolnai István volt, aki 1615-ben a *Jancsó-kódex*-be a szombatos énekek nagyobb részét másolta, s ott a 145b lapon meg is nevezte magát. Egyébként Tolnai István keze írása az 1617-ben elkezdett *Árkosi János kódexé*-nek tekintélyes része is. A *Péchi Simon-énekeskönyv*-nek Bogáti zsoltárát bevezető címlapján szereplő 1604. évszám tehát – minthogy az 1610-es évek közepénél korábbi Tolnai-másolatokat nem ismerünk, viszont az 1610-es évekből többet is – aligha a másolás idejét jelöli. Sokkal valószínűbb, hogy az 1604. eredetileg annak a kéziratnak a címlapján szerepelt, amelyből a *Péchi Simon-énekeskönyv*-be a Bogáti-zsoltárokat leírták, s így az azon olvasható évszámot ide is átmásolták. A *Péchi Simon-énekeskönyv* szombatos része, amely legalább 16–17 másoló keze munkája, a három énekgyűjtemény közül a legkevésbé rendezett, bár nagyjából már ebben is felfedezhető az a szándék, hogy az énekeket lehetőleg ünnepek szerint csoportosítsák.

A második, s keletkezésének idejét pontosan meghatározható énekeskönyv, az 1615 és 1618 között másolt *Jancsó-kódex*. Az elején ennek is, akárcsak a *Péchi Simon-énekeskönyv*-ben, Bogáti zsoltárfordítása foglal helyet. Ezt a részt ugyanaz a Gábor deák másolta, aki utóbb a *Kissolymosi Mátéfi János énekeskönyvé*-nek nagyobbik felét készítette. A *Jancsó-kódex* szombatos énekeit három másoló írta le: Váradi János, Tolnai István és ifjú Zák Péter. Nyolcvan énekéből hatvankettő Tolnai István keze munkája. Míg a *Péchi Simon-énekeskönyv*-nek másolói egy régibb, kevésbé rendezett forrásból merítették szombatos énekeiket, a *Jancsó-kódex* szombatos törzsanyagának leírója, Tolnai István, egy másik, jobban rendezett énekgyűjteményből másolt. Hogy a *Péchi Simon-énekeskönyv* és a *Jancsó-kódex* másolói nem azonos forrásból dolgoztak, azt nemcsak az énekek különböző sorrendje, hanem a szövegeltérések is bizonyítják. Viszont kétségtelenül ugyanabból a „jobban rendezett” énekgyűjteményből másolták az énekek túlnyomó többségét a *Jancsó-kódex*-be és a *Kissolymosi Mátéfi János énekeskönyvé*-be a harmadik és egyben a szombatosság első korszakából fennmaradt legteljesebb gyűjteménybe.

Ellentétben az előbbi két kézirattal, amelyek Bogáti zsoltárfordításával kezdődnek, s a szombatos énekek csak ez után következnek, *Kissolymosi Mátéfi János énekeskönyve* kizárólag szombatos énekgyűjtemény. Mégpedig a XVI. századi protestáns gyülekezeti énekeskönyvek mintájára kialakított énekrenddel: elöl helyezkednek el az ünnepek szerint csoportosított énekek, ezek után következnek a különböző alkalmakra szólók, majd a tanító és végül a temetési énekek. Terjedelmében az énekeskönyvnek mintegy a felét az ünnepek szerint csoportosított és az alkalmi énekek foglalják el. (E kiadás-

bán „Az ünnepek megszentelésére csináltatott énekek” cím alatt találhatók.) Ez a (Gábor deák által 1616–1617-ben másolt) szám szerint 69 ének sorrendben is követi a *Jancsó-kódex* 1–63-ig terjedő énekét, azzal az eltéréssel, hogy Gábor deák a szombatra szólókat három, az újhold ünnepére valókat pedig egy énekkel kibővítette. További két ének viszont *(Szombatnak napját meg parancsolva*, és a *Hálákat mostan kegyelmes atyánk* kezdetű) a *Jancsó-kódex*-ből ma már hiányzik, ezek a 124–125. levél közül elveszett levélen lehettek. De nemcsak az énekek sorrendje, hanem a cím- és szövegbeli egyezések (és eltérések) is arra utalnak, hogy a *Jancsó-kódex* és a *Kissolymosi Mátéfi János énekeskönyve* másolói az ünnepekre írt énekek csoportját közös forrásból merítették. A *Jancsó-kódex* és a *Kissolymosi Mátéfi János énekeskönyve* további részeiben viszont ilyen egyezések már nem fedezhetők fel. Az e kötetben *Tanító énekek* cím alatt összefoglalt tizennyolc szöveg pl. sehol olyan teljesen és rendezett, szerkezeti egységben nem található meg, mint a *Kissolymosi Mátéfi János énekeskönyvé*-ben. Az énekek szövege is, egy-két kivételtől eltekintve, ebben a gyűjteményben a legmegbízhatóbb.

Minthogy az említett három kézirat között lényeges időbeli eltérés amúgy sincs, a *Kissolymosi Mátéfi János énekeskönyvé*-nek viszonylagos teljessége, legjobb elrendezettsége és szövegállapota érlelte meg azt az elhatározást, hogy e kiadásban a szombatosság első korszakbeli énekeinek bemutatásához ezt a gyűjteményt válasszam alapszövegül. Megtartottam az énekek sorrendjét és csoportosítását is, amennyiben azok nem ellenkeztek a RMKT XVII. századi köteteiben eddig követett szerkesztési elvekkel (pl. ha egy szerzőnek kettőnél több műve volt, azokat a szerző neve alatt együtt közlöm, pl. Péchi Simon és Bekény János énekeit). Az énekcsoportok közül egyedül a temetési énekekét bontottam szét. Ebben ugyanis mindössze két ének volt, az első nem is gyászének, hanem a temetkezés módjáról szól, tehát inkább a *Tanító énekek* közé tartozik. A második, bár valóban gyászének, de ezt az egyet nem lett volna értelme külön csoportba sorolni, s ezért a „Vegyes énekek a XVI. századból és a XVII. század első feléből” című részbe osztottam be. E vegyes csoportba kerültek egyébként mindazok az énekek, amelyeket az említett csoportokon (Az ünnepeknek megszentelésére csináltatott énekek, Tanító énekek, Péchi Simon énekei és Bekény János énekei) kívül részben későbbi években másoltak be *Kissolymosi Mátéfi János énekeskönyvé*-be. Ezek száma kereken tíz. Ugyancsak ide osztottam be a *Péchi Simon-énekeskönyv*-nek azt a három énekét, amely más XVII. századi forrásból nem ismeretes. És végül a *Mátéfi János-kódex*-be 1634-ben vagy nem sokkal azután lejegyzett hét éneket.

A szombatosság első korszakának vallásos gyakorlatában, amint az ebből az időből származó énekek nagy száma is tanúsítja, központi helyen az éneklés állott. Az 1630-as évektől azonban, amikor a szombatos hitelvek megváltoztak, s teljesen a zsidó felfogás irányában tolódtak el, az éneklés is elvesztette egyeduralmát. A gyülekezeti istentiszteleteken, bár annak továbbra is lényeges részét töltötte ki, szerepe megoszlott a zsidó imakönyvekből fordított prózai szövegekkel. A magán ájtatosságokban meg éppen az imakönyvek prózája foglalta el a vezető helyet, s az énekek inkább csak az imákat kiegészítő betétekké váltak.

Miután Bethlen Gábor kancellárja, az 1621-ben hűtlenség gyanújába esett Péchi Simon, 1624 végén fogságából kiszabadult, ő is a szenterzsébeti udvarházba vonult vissza, melyet örökbefogadója, Eössi András hagyott

rá egész vagyonával. A szombatosságnak is Eössi nyerte meg, s benne látta felekezetének jövendő vezetőjét. Amíg Péchit lekötötte közéleti, politikai tevékenysége, nem sok ideje maradt arra, hogy a szombatosság ügyével behatóbban: foglalkozzék. Politikai bukása és fogsága után falujába internálva szintén a vallásban keresett menedéket, és teljes tudását, energiáját a szombatosság hitéletének és eszmerendszerének végleges megszilárdítására fordította. Ehhez megfelelő képzettséggel is rendelkezett, hiszen Eössi költségén fiatal éveiben hosszú éveket töltött külföldön, megtanult héberül s alapos ismereteket szerzett a szefárd, azaz spanyol-zsidó rítusú vallásos irodalomban. Szenterzsébeti magányában, ahol ismét alkalma volt alaposabban foglalkozni vallási kérdésekkel, érlelődött meg benne a végső elhatározás, hogy a szombatosságot teljesen a zsidó hitrendszer alapján és a spanyol-zsidó rítusú vallásos gyakorlat szerint formálja át. Ezzel elszakította azokat az utolsó szálakat is, amelyek a szombatosságot még a többi keresztény felekezethez kötötték. így vált Péchi hatására az 1630-as evek elejétől általánossá a szombatosok körében mindenek előtt Jézus messiás-szerepének tagadása. Szent könyveknek pedig a bibliában csak az ószövetségi részét fogadták el. A vallásos gyakorlat terén is csupán az ószövetségen alapuló zsidó vallásos szokásokat, szabályokat és rendtartást ismerték el magukra nézve kötelezőnek. A szigorú zsidó előírásokat persze nem tudták mindenben teljesíteni, legfőképpen azért, mert nem volt módjuk rá, nem volt, aki kellő szakértelemmel elvégezze azokat, így ha külsőségekben nem is mindig, de hitelvek tekintetében ez időtől kezdve annál hívebben követték a zsidó előírásokat és felfogást.

Péchi, hogy teljesen a zsidó nézetekhez igazodó szombatosság vallási gyakorlatának is új, szilárd formát és tartalmat adjon, legfőbb irodalmi feladatának tekintette, hogy a zsidó vallásos irodalomnak a mindennapi gyakorlat szempontjából nélkülözhetetlen műveit magyarra fordítsa. Az ő irodalmi munkásságát tehát nem vitairatok, vagy szombatos hittételeket magyarázó és propagáló traktátusok és énekek jellemzik, hanem a zsidó rituális szokások elsajátítását előmozdító, a vallásos elmélyülést kiteljesítő művek. E tekintetben legjelentősebb alkotása kétségtelenül imakönyv-fordítása volt, (Péchi Simon szombatos imádságos könyve. Közzéteszik: Guttmann Mihály és Harmos Sándor. Budapest, 1914.) Szövegét a szefárd, spanyol-zsidó rítusú imakönyvekből fordította, illetve állította össze. Az 1630-as évek végétől, több mint három és fél századon át ez a munkája lett a szombatosság hitéletének vezérfonalává.

A felekezet e második korszakának irodalmi hagyatéka mindezek következtében sok lényeges vonásában eltér az első időszakétól. Ennek túlnyomó többségét Péchi imakönyvének másolatai alkotják. Mégpedig a XVIII. század közepe tájáig főképp olyan típusúak, amelyeknek prózai szövegei között csak betétképpen, mint az imák kiegészítő része, található öt-hat ének. A XVIII. század második felére fokozatosan kialakult egy másik típus is. Ebben – rendszerint az imakönyvek üresen maradt levelein, mintegy függelékként – már az énekeskönyvek darabjai is feltűnnek. A XVIII. század második felétől az ilyen fajta imakönyvek váltak uralkodóvá.

Csak énekeket tartalmazó gyűjtemények már jóval kisebb számban maradtak fenn. Míg az 1630-as évek végétől az 1860-as évekig terjedő időből huszonöt imakönyv-másolatot ismerünk, énekgyűjteményt mindössze kilencet. Ezek közül is csak kettő *(Pál András énekeskönyve* és *Kováts Elek énekeskönyve)* tekinthető többé-kevésbé rendezett, azaz ünnepkörök szerint

csoportosított gyűjteménynek. Énekanyaga is ezeknek a legbővebb, 47–47 darabot foglalnak magukba. A többiek jobbára rendszertelenül, alkalmilag összeírt, az előbbi kettőnél kisebb terjedelmű másolatok. Egyedül a *Magyari Péter kódexe* duzzad meg azáltal, hogy szombatos énekeken kívül ez a teljes Bogáti-pszaltériumot is felöleli.

Minthogy a szombatosság második korszakának vallási gyakorlatában a központi helyet a prózai imakönyvek foglalták el, ebben az időszakban viszonylag már kevés új ének keletkezett. Az egész szombatos énekállománynak alig több, mint a negyed része származik e második szakaszból (ide számítva Péchi Simon két korai szerzeményén kívül a többi énekét is.). Az első korszak szerzeményeinek egy jelentékeny része, némi módosításokkal azonban tovább élt e második korszak gyűjteményeiben és az imakönyvekhez csatlakozó függelékeiben is. Új énekek időrendben a következő forrásokban tűnnek fel először: a *Péchi-kódex*-ben 5, *Magyari Péter kódexé*-ben 9, *Pál András ima- és énekeskönyvé*-ben 2, *Pál András énekeskönyvé*-ben 16, *Kováts Elek énekeskönyvé*-ben 4, a *Kohn-féle csonkaságok gyűjteménye*-ben 2, *Kováts Elek ima- és énekeskönyvé*-ben 1 és a *Marosvásárhelyi ima- és énekeskönyv*-ben 1, összesen 40 ének.

Az új énekek szerzői közül még kevesebbet ismerünk, mint a régiek közül. Péchi Simon nevén kívül csak Magyari Péter, Sándor János és egy Gergely nevű énekszerző betűzhető ki a versfőkből. Kohn Sámuel (256–261) az új énekeknek több mint a felét (27 db.) Péchi Simon szerzeményének tartja. De. bizonyosan csak imakönyve énekbetéteit, illetve a fordításgyűjteményét tartalmazó *Péchi-kódex* énekeit tekinthetjük a ő szerzeményének. Ez azonban korántsem jelenti azt, hogy a többi ének között nem lehetnek Péchi-szerzemények. Csak éppen Kohn Sámuel érvei nem elégségesek ennek kétségtelen igazolására, ha mégoly tetszetős is az a nézete: Péchin kívül senki sem tudott olyan jól héberül, hogy a zsidó szöveget magyar énekekbe átültethette volna.

Péchi a szombatosság második korszakának nemcsak vezéralakja volt, hanem valóban kiváló írója, a XVII. század első felének egyik legfinomabb tollú stilisztája is. Imakönyvén kívül különösen prózai *zsoltárfordítása* tűnik ki nemes veretű magyarságával. (Péchi Simon psalteriuma. Kiad. és bev. Szilády Áron. Budapest, 1913.) De nem marad el ezektől a *Talmudból* átültetett *Az szent atyákból kiszedett tanulságok* és a rabbinika irodalmából fordított egyéb munkái, mint Chájun József: *Az atyák szavai* című könyve; *Az szentséges törvénynek 365 tiltó parancsolati;* Izrael Alnakva valláserkölcsi művei; az *Ez világ szorgalmatosságinak vizsgálásáról íratott könyv;* Aser ben Jechiel *Életnek ösvénye* című munkája s több más rövidebb kivonat különféle zsidó könyvekből, valamint *Mózes öt könyvé*nek fordítása és magyarázata.

Péchi e nagyarányú irodalmi munkásságának azonban már nem volt visszhangja, mert időközben a szombatosság életében bekövetkezett a végzetes fordulat. I. Rákóczi György, akinek uralma idején a református vallás Erdélyben szinte államvallássá emelkedett, végleg le akart számolni a református egyház legerősebb ellenfelével, az unitáriusokkal. Ehhez az akciójához a szombatosokat használta fel, akik mint tiltott és üldözött felekezet, az unitarizmus szárnyai alatt bújtak meg. 1638-ban került sor az ún. „dési complanatio”-ra, amelynek következtében az unitáriusok szélsőséges irányzatának tagjait és a szombatosokat erőszakkal kényszerítették a református vallás felvételére. Péchi Simont is bebörtönözték, s birtokait elkobozták,

utóbb pedig szintén a református egyházba kényszerítették. Nem sokkal ezután, 1642–43 táján meg is halt.

A dési complanatiot követően a szombatosság ereje megtört. A felekezet titokban ugyan tovább élt, de sorai erősen megfogyatkoztak. Elvesztette amúgy sem nagyszámú nagy- és középbirtokos nemesi vezetőrétegét, értelmiségének színe-javát. Néhány világtól elzárt apró székely falu kisértelmiségének, szegény népének vallásává zsugorodott, s ezzel a szombatosok szellemi élete, irodalma is aláhanyatlott.

A XVII. század végén és a XVIII. század első évtizedeiben, úgy látszik, még egyszer némileg erőre kaptak. Újra szaporodni kezdenek a szombatos kéziratos másolatok, sőt énekirodalmuk is művelőkre talál (Magyari Péter). De a XVIII. század közepére, amikor Erdélyt a Habsburgok nyomására elönti a rekatolizálás hulláma, a szombatosság végképp leszorul egy-két falu írni-olvasni is alig tudó népe körébe. Még a maradék kisértelmiségiek is cserbenhagyják. Megmutatkozik ez az ima- és énekeskönyveik másolatain is. A XVII. század közepétől a másolók írása egyre nehézkesebb, primitívebb. Szövegeik tele vannak hibával, félreértésekkel. Úgyannyira, hogy a XVIII. század második felétől a kéziratok szövegét e kiadásban csak akkor vettem figyelembe, ha a szöveg korábbi forrásban nem volt megtalálható. Szövegváltozatok tekintetében is csak néhány kivételes esetben lehetett rájuk támaszkodni. Hibás szövegeik egyébként csak a jegyzeteket duzzasztották volna meg feleslegesen.

A szombatosok énekköltészete erősen konzervatív, archaikus hatású. Ennek jószerint az az oka, hogy énekeik háromnegyed része még a szombatosság első korszakából való, s ez az énekirodalom teljes egészében a XVI. század közepén uralkodóvá vált protestáns gyülekezeti énekek mintájára alakult ki, utóbb pedig az archaikus, bár költői szárnyalású héber rabbinika irodalmát követte. Élettere egy viszonylag szűk, zárt körre korlátozódott, s így fejlődéséhez annál kevésbé voltak meg az előfeltételek, mert szerzői tiltott, elnyomott felekezethez tartoztak. Szektásságukon pedig még az olyan – egyébként széles látókörű és nagy tudású emberek – sem tudtak közülük kiemelkedni, mint amilyen például Péchi Simon volt.

Nyomtatásban az üldözött szombatos szekta irodalmának egyetlen terméke sem jelenhetett meg. Mindössze egy-két olyan énekük *(Egy lélekkel mostan; Vidám szívvel víg zengéssel…)* jutott el a nyomdafestékig, amelyek itt-ott átdolgozott formában átszivárogtak az unitárius gyülekezeti énekeskönyvekbe.

A szombatos énekek forrásait és a bennük található énekek jegyzékét Thúry Zsigmond állította össze 1912-ben *(A szombatos énekek bibliographiája különös tekintettel azok énektartalmára*. Mezőtúr, 1912.) Ebben 61 forrásról számol be. Ezek között azonban több olyan is van, amelyben ének nem található. Thúry munkájának megjelenése óta öt olyan fontosabb kézirat került még elő, amely énekeket is tartalmaz: *Szombatos énekek és imádságok könyve* (XVIII. század eleje); *Magyari Péter kódexe* (1704); *Kovács Dániel szombatos kódexe* (1711); *Szombatos ima- és énekeskönyv* (XVIII. század vége); és *Szombatos töredékek* (XVIII. század vége).

Thúry ének jegyzékében 197 éneket ír le. Ez a szám azért ilyen magas, mert összeállításába a forrásoknak azokat az énekeit is felvette, amelyek nem szombatos eredetűek. (Thúry: 4–7., 55., 72., 74–75., 77–79., 81–83., 85., 87–94., 105., 108., 114., 117–118., 133., 137–143., 169., 176., 181–182.,

189–190., 193–194., 196–197. sz.) Egyik szombatos szövege *(Aluvó ágyamból, házamból felköltem,* Thúry 170. sz.) viszont nem vers, hanem próza. A két részből álló *Honnét vagyon ez nagy ártalmas* és a négy részes *Tudjad, ember, és jól eszedben vegyed* kezdetű tanítóénekeket (e kötetben a 69. és 85. sz. ének) Thúry részenként külön szám alatt tüntette fel. így az ő jegyzéke valójában 146 szombatos éneket tartalmaz. A jelen kiadásból a Thúry által leírt énekek közül egynek, az *Oh mely félelmes rettegés* kezdetűnek a szövege hiányzik, mert egyetlen forrása, melyben ez az ének fennmaradt, *Kohn Sámuel énekeskönyve*, jelenleg lappang. Viszont *Magyari Péter kódexé*-ből hét olyan ének *(Felséges isten, panaszunk hallgasd meg; Mennybéli nagy úristen, ki ülsz a kerubimon; Emberi nemnek bölcsen formáló, alkotó istene; Uram, minket miért hagysz él; Bizodalommal, hittel az istent; Földre arccal léborulva* és *Engem a munkára, mint napot világra* kezdetű) került elő, amelyet Thúry még nem ismert. A *Halld meg ezt vak világ* kezdetű ének pedig kiadásunkban két szám alatt (67. és 71.) is található. A két változat formai és stiláris jegyeiben annyira eltérő, hogy külön közlésük indokoltnak látszott.

A kötet énekanyagának összeállításában segítségemre voltak az Országos Széchényi Könyvtár és a Magyar Tudományos Akadémia Könyvtára kézirattárának, valamint mikrofilmtárának munkatársai, a Rabbiképző Intézet és a Zsidó Múzeum vezetői. Fáradozásaikat hálásan köszönöm. Külön is köszönettel tartozom Scheiber Sándor igazgatónak, aki a Gaster Mózes hagyatékából a British Museum könyvtárának tulajdonába került szombatos kódexeket számomra felkutatta.

{RMKT XVII/5. – 14}

{RMKT XVII/5. – 15}

AZ ÜNNEPEKNEK MEGSZENTELÉSÉRE CSINÁLTATOTT ÉNEKEK

{RMKT XVII/5. – 16}

1.

SZOMBATHON REGGELI TANITÁS ELEÖT VALO ŰDEÖRE

Ad notam: El be megiűnk nagy eöreömmel etc.

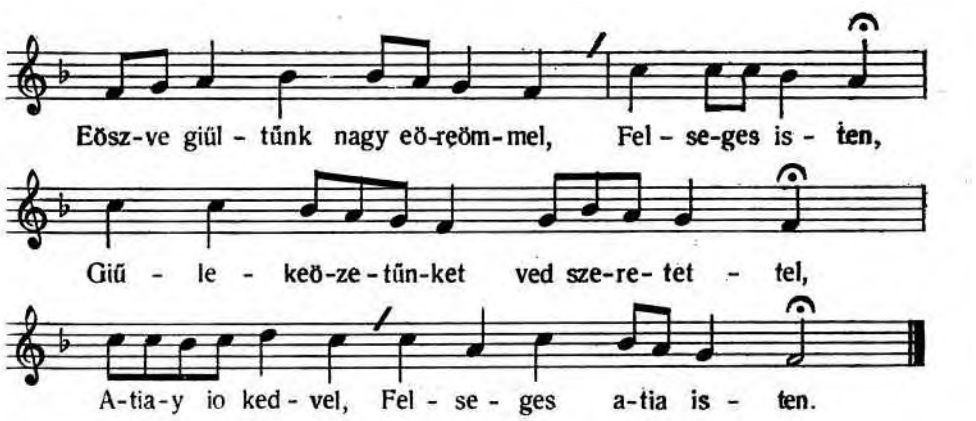

1. Eöszve giűltűnk nagy eöreömmel,
Felseges isten,
Giűlekeözetűnket ved szeretettel,
Atiay io kedvel,
Felseges atia isten.

2. Szent igid halgatasara,
Felseges isten,
Giűltűnk hatal mad tudakozasara,
Adgy ertelmet arra,
Felseges atia isten.

3. Tekinczy ala szent helyedbeöl,
Felseges isten,
Az te meltosagos dűczieö szekedbeöl,
Az magos menniegbeöl,
Felseges atia isten.

4. Hogy te szent akaratodat,
Felseges isten,
Erthessűk meg es szent kevansagodat,
Mutas arra utat,
Felseges atia isten.

5. Oh mely igen eörvendezűnk,
Felseges isten,
Eöreöműnkben vigad, repes mű lelkűnk,
Hogy esztis meg ertűk,
Felseges atia isten.

6. Hogy ezt az te nagy napodat,
Felseges isten,
Attad ernűnk niugvo, szent szombatodat,
Adunk neked halat,
Felseges atia isten.

7. Giuyczi vilagot mű szűvűnkben,
Felseges isten,
Es eöregbiczy az mű szeretetűnkben,
Igaz ertelműnkben,
Felseges atia isten.

8. *Vezereld az mi elmenket,*
Felseges isten,
Az szent beöltzieseg utaban lelkűnket,
Hordozd mi sziűnket,
Felseges attia isten.

9. Eöszve giűlesűnk, hogy kedves,
Felseges isten,
Felseged eleöt legien kellemetes,
Segely, kerűnk, ehez,
Felseges atia isten.

10. Hasznát, lelki ajandekát,
Felseges isten,
Mű giűlekezetűnknek meg mutassad,
Szivűnkben foglalliad,
Felseges atia isten.

11. Orszagodnak szent seregit,
Felseges isten,
Hatalmas uri voltodnak angialit,
Bocziassad keövetit,
Felseges atia isten.

---

18 II megh te szent **36–40** I, III [Hiányzik.] III [Lásd a főszövegben.] **38** II Az [sor fölé írva, alatta olvashatatlanul áthúzott betűk] beöltzieseg<es> **53** II vri [sor fölé írva, alatta olvashatatlanul áthúzott szó.]

12. Aldozatink fogasara,
Felseges isten,
Eleödben yalo be mutatasara,
Bocziasd, kerűnk, ala,
Felseges atia isten.

13. Buzgo szűvet adunk neked,
Felseges isten,
Lelkűnket meg alazzuk te eleötted,
Szolgalunk nevednek,
Felseges atia isten.

14. Kerűnk szent nevedert teged,
Felseges isten,
Hogy enged érnűnk giakron innepedet,
Szentely meg bennűnket,
Felseges atia isten.

15. Jusson te szent országodban,
Felseges isten,
Keönieörgesűnk, draga szent hajlekodban,
Imatsag hazadban,
Felseges atia isten.

16. Diczirtessel magos menyben,
Felseges isten,
Szent angialidnak giűlekezetiben,
Mind örökke amen,
Felseges atia isten.

2.

SZOMBAT MELTOSAGARA VALO ENEK

Tanitas eleöt valo űdeöre

Huniadi Janos eneke notaiara

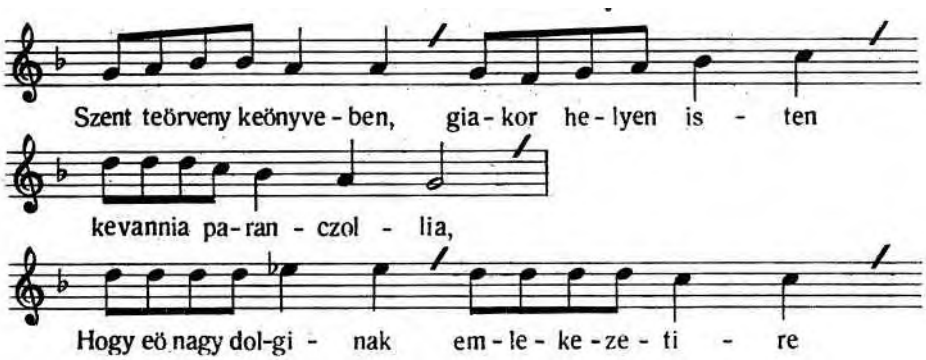

59 III <botsasd> botsasd **63** II alaztuk **65** III [A sor végén:] <finis> **68** II innepidet **74** II hazaban **79** I, III Az magos mennyekben

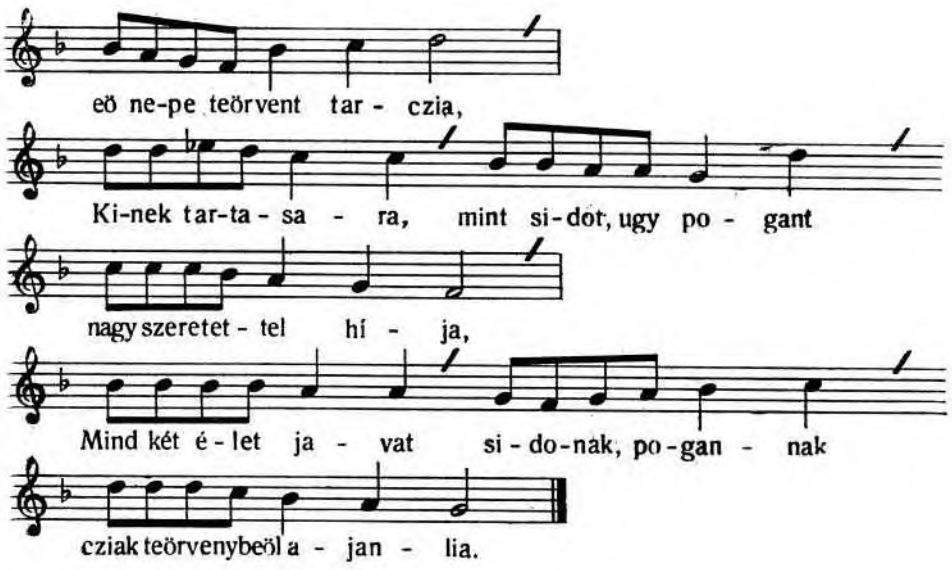

1. **Sz**ent teörveny keönyveben, giakor helyen isten kevannia, parancziollia,
Hogy eö nagy dolginak emlekezetire eö nepe teörvent tarczia,
Kinek tartasara, mint sidot, ugy pogant nagy szeretettel hija,
Mind két élet javat sidonak, pogannak cziak teörvenybeöl ajanlia.

2. **O**lliak azok az iok, menieműket ember magatol nem kaphatna,
Ugy mint feöldnek sirja, fűnek, gabonanak keöver, beö szarmozasa,
Olaynak es bornak java, soka, minden giűmeölczynek szep tabora,
Giarapodasara ezeknek io esseö, kedves eghi harmattia.

3. **M**agoknak s magvoknak oly szaporodasa, mint egek sok czillaga,
Draga szep bekeseg, egesseg, nagy beöseg, lenne meg minden java,
Felelmet, rettegest, szűteöl tavosztatná, mindenteöl batorsaga,
Ellenseg nem bantia, vagy ha teörne rea, lenne annak romlasa.

4. **B**imá feöldnek javat meszsze hatarokra terjesztené orszagát,
Tengereknek szelye eörzené birtokat, tullya adná adajat,
Szűgetek rettegnęk, vilag szelye feleöl hordonak ajandekat,
Szep keöver juhoknak, sok féle barmoknak ravas nem tudná számát.

5. **A**z testnek jovay illienek s még teöbbek, kikkel ur jambort lattia,
Igireti szerent, pogant ugy mint sidot, jovayval meg aldgia,
Szent teörveny tartasert mind két fél nemzetnek ezek felet azt mondgia,
Adna oly eletet, kit emberi elme soha nem gondolhatna.

---

2 II dolgainak **4** III iouat sido<k>nak **8** III Ezeknek io esseö giarapodasara kedues **11** III Félelmes II tauoztattia mindenböl **16** III sem tudna **18** III ugy pogant mint sidot

6. **T**artot szent teörvenyert masodik eletet iras illiennek mondgia,
Rothadasbol meg holt jambornak eö teste fel epűl es azt birja,
Retteges, bu, banat, faratsag, felelem, gond embert ot nem bantia,
Elete vegetlen, fenies, dűczieöseges, cziak nem mint ur angiala.

7. **M**i kell egieb ennel, mint mikor embernek kedve szerent eö dolga,
De jo szerenczieben meg hizot sidosag, mégis mind farra [!] ruga,
Holot benne vala minden feöldi joban, kibeöl isten ki hanyá,
Teörvenye szegesert, mindenszer aldasit rajtok tévé atokka.

8. **E**zen allapattal, mind az két eletben lattia isten azokat,
Valakik eöneki teörvenyét el hadgiak, vagy vesztik annak utat,
Mert eö cziak teörvenyhez keöteötte aldasat, két elet bodogsagat,
Mindenik eletben cziak az bir hát jokat, ki tartia ur hagiasat.

9. **L**eha pogan tahat nem tôm mért cziodallia veszeöt sidok romlasat,
Kiket mind az altal, nezven szent atiaknak keöteöt nagy fogadasat,
Tart oly allapatban, hogy cziak egygis keözteök, nem lesi mas ajtajat,
Sokasodot, gazdag, meg ismerte magat, varja ugy messiassat,

10. **T**erjen magaban cziak itilettel pogan, sidot keozel sem eri,
Egygiket masikkal az szent ur rontattia, vesznek pogan orszagi,
Szeörniű romlas utan, mint sido, talpokra nem allnak feöldnek nepi,
Menteöl inkab tahat jeövendeö eletét, nem tudom, mint remenli.

11. **O**ka tahat aldas el fordulasanak, szent teörveny el hagiasa,
Kit mihelt ki meg vét, teörveny szent uratis ottan az farba rugja,
De jo meg vetesert, ha tekenti eseöt veletlen niavaliaba,
Emberek teörvenij igaz eleg peldak istennek eö dolgaban.

12. **S**erkenniűnk fel azert, kik valva poganbol ismertűk meg magunkat,
Jakob nemzetivel tarcziuk ur teörvenyet, teöbbi keözeöt szombatiat,
Mostani oraban, valliuk urénak azt, aldgiuk felseges voltat,
Ercziűk mire valo s mint kellien illeni ily duczieöseges napjat.

13. **A**z rendnelkűl valo vilag allapattiat, hogy isten valtoztatá,
Melyben cziak eömaga, viz s szel akkor vala, ily ekes rendre hoza,
Hat nap azt fel osztá, heted nap meg szűnék, mindent telliesen hagia,
De emberek dolgát idejen el latá, azert arra gondola.

14. **G**az termeszet vegre szallana emberre, ur azt eszeben veve,
Tegnapi Adamnak es Eua aszszonynak ottan teörvenyűl szerzé,
Hogy az eö hat napi munka utan valo heted napjat eörzené,
Mind pereputiostol azt neki szentelné eöt azon emlegetné.

---

26 III falra ruga **28** II szegesseyert III aldasat **32** III birhat iokat **33** III tahat de miert tsodallia **34** III Atjaknak [a *j t*-ből javítva.] **36** III vr Messiasat **39** III alnak <feöd> **42** Ii Kit <ki> … szent aratis [!] **44** III teöruenie **50** III maga uizel akkor **52** II–III embernek III azert rea gondola **53** II emberbe

15. **A**z keövetkeözendeö űdeöket tekentven ísten ez teőrvenyt ada,
Mert kegietlensegben embeör el merűlne még jo elein latá,
Hogy kiki mint magat birná, ahoz kepest kegietlenűl jargalna,
Minden birtokaban valo embert s barmot szűntelen cziak hajtana.

16. **R**onto kegietlenseg, de urnak teörvenyét nem hagiá erejebe,
Noha jo kedvebeöl ur az niugolomért keöté azt emberekre,
Hogy testi jovokert az eö peldajara hat nap munkajok lenne,
Megh eö peldajara az eö heted napja niugodalome lenne.

17. **A**z szegeny szolgakert, rabokert, barmokert ezt inkab hatta vala,
Mert jol erti vala, ember keze laba, hogy jutna inseg ala,
Eszt szeműnkel lattiuk, szolganak, baromnak egy nap sinczy niugodalma,
Maga ninczy oly gazda, szolga allapattiat, ki maganak kevanná.

18. **V**iz eözeönnek arja ez teörveny szegesert veszté el embereket,
Kiknek teöbbi keözeöt, legh fellyebben az ur parancziolá ez egygiet,
Ehez kepest isten Enoch Patriarchat ragada el, nagy szentét,
Kegietlen vilagnak ne nezné koroskent farkasi dűheössegét.

19. **A**r vizben meg tartot iambor sziligy Noet, mideön el szaporitá,
Eö maradekais ezen teörvent tartá, de hamar bele hagia,
Egynehannyal egygiűt Abraham marada, Kaldeaban ki tarta,
Isten erte aldá, tűzbeöl szabaditá, siros feöldre szallittá.

20. **L**atá jamborsagat, teön fogadast neki, kit Jakobban teökelle,
Fogadas giűmeölczięt. izraelnek magvat, Aegyptusban gieötreté,
Hogy rabsaga enyet, gazdasagnak tisztit, tudhatná jeövendeöbe,
Eö maga peldajan tudhatná szombatnak mi volna tiszteölese.

21. **O**talmaban vegre ez nepet ur veven, teöb teörvenyekkel egygiűt,
Szant szandeka szerent szombatra felliebben keötelezë intvén eöt,
Mosessel untalan inteté szombatra, tarczia rajta elmejet,
Hogy mind az teremtes, mind rabi allapat emlekeöztetné eöket.

22. **E**z emlekezetes szent innep ezkeppen mind teremtesteöl fogva,
Kele eleb eleb es mind sido, pogan nagy beöcziűletben tartá,
De cziak im ez minap, hogy nagy Constantinus vala cziaszar Romaba,
Le teteven neppel, azt Sylvester papa tűnteté vasarnappá.

23. **N**agy messias utan irtak, hogy ez esek harom szaz tizen hatban,
De azert sido nep mégis igen tartia pogantol el szakadván,
Kikkel egigiűt műis, kik ez dolgot ertiűk, alliunk isten szombattian,
Kegietlenek nioman ne jarjunk papaval keölteöt vasarnap utan.

---

57 III az teoruent **58** I em<ber>beör III el merűle **60** II–III embert barmot **62** III niúgalomert [az *ú*-t *a*-ból javította a másoló.] **66** III labya **70** II Kiknek töb törueniet wr nem atta uala hanem cziak ezt az egiet **73** II–III Az uizbe [!] **75** II nehanial [*nehaniadmagaual*-ból javítva.] III kit tarta **76** II tűztöl **78** II–III maguat Mizraimba **79** II–III gazdagsagnak **80** II peldaian tanulna III mi uolna szombatnak **81** III Oltalmaban uegie uegre az nepet vr ueue **83** II Mosessel nagi sokzor intete **86** II böcziűlettel **88** III az Syluester II vasarnapba **89** III tizenhetben **91** II az dolgot **92** III papatol költöt

24. **E**zen az nagy vrat ugy beöcziűlliűk, fellyűk, mint ki teremtes utan,
Embert, eö szolgajat, nem tartot rab gianant, noha volt hatalmaban,
Irgalmassag tahat egygik celunk nekűnk az szombatnak dolgaban,
Masik, hogy urunkat hat napi művebeöl tarcziuk meltosagaban.

25. **K**edve szerent neki szombatrol szombatra szolgalliunk, mint atianknak,
Hat napi munkajat hetenkent emlitven, tudvan hogy ez vilagnak,
Eöis hat nap beölczieön mindenét ki atta, mint nagy jo fiaynak,
Seöt eöreökke valo, vegseö szombattiatis adgia meg minden jonak.

3.

SZOMBAT REGGELI TANITAS ELEÖT

Notaja: Ereös várunk nekűnk az isten etc.

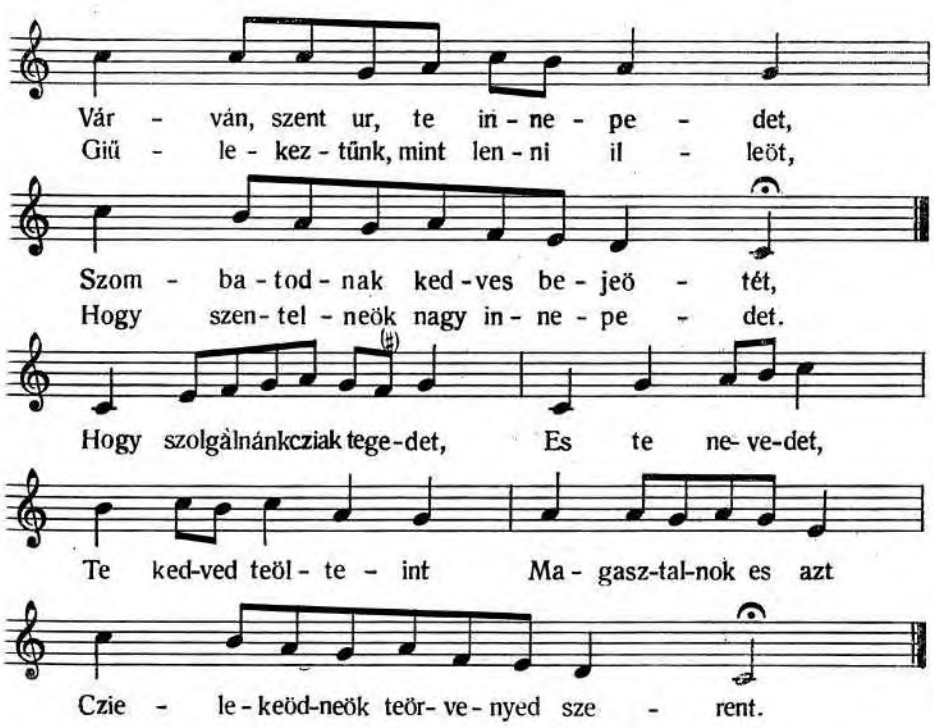

1. Várván, szent ur, te innepedet,
Szombatodnak kedves be jeötét,
Giűlekeztűnk mint lenni illeöt,
Hogy szentelneök nagy innepedet,

---

95 II egik ielűnk nekűnk **96** II urunknak **100** III ioknak

Hogy szolgalnánk cziak tegedet,
Es te nevedet,
Te kedved teölteint
Magasztalnok es azt
Czielekeödneök teörvenyed szerent.

2. Most azert mű vig enek szoval,
Imatsaggal es tisztasaggal,
Lelkűnknek nagy vidamsagaval,
Minden kedves ajandekokkal,
Keszűltűnk nagy buzgosaggal,
Tiszta orczaval,
Szent batorsaggal,
Hala *adasaval*,
Hogy mű teöllűnk magasztaltassal.

3. Tudgiuk, uram, hogy nem utaltál,
Kegielmeztęl, es meg tartottál,
Seötetsegbeöl minket ki hoztal,
Ertelemmel, igazzal lattal,
Nem jarunk mű ez vilaggal,
Teörvenyed altal,
Szent igid altal,
Tartasz vilagoddal,
Parancziolatid lampasaval.

4. Vilagosiczy, uram, elmenket
Es igazgasd s keövet tegedet,
Magasztallia te szent nevedet,
S tisztessegben tartia igidet,
Aldgy meg minket, hivejdet,
Hogy az bűneökeöt,
Minden vetkeket,
Hadgiunk el s tegedet
Szolgalhassunk, mint teremteönket

5. Eletűnk, hogy teneked tedgyek,
Cziendes, jozan, hivű arra elmenk.
Hivatalunk nekűnk ekesseg,
Forgodasunk eörvendeteösseg,
Szivűnkeön all nagy remenseg,
Teökelleteösseg,
De mind ez, vram,
Cziak teölled adaték,
Kiert neved teöllűnk aldassék.

---

6 III Et [!] te **7** II Kedued **8** II ezt III Magasztalunk azt **13** II aiandekodal [*aiandekokkal*-ból javította a másoló.] **17** I–III Halaadassal **22** II igazal hattal **27** II lappasaual **31** II Tiztessegben **35** II–III Hadgiuk **37** II tessek **43** II De ez mind wram

4.

SZOMBAT KEZDETIRE, TANITAS ELEÖT

Notaja: Az ki veti segedelmet az istennek hatalmaban etc.

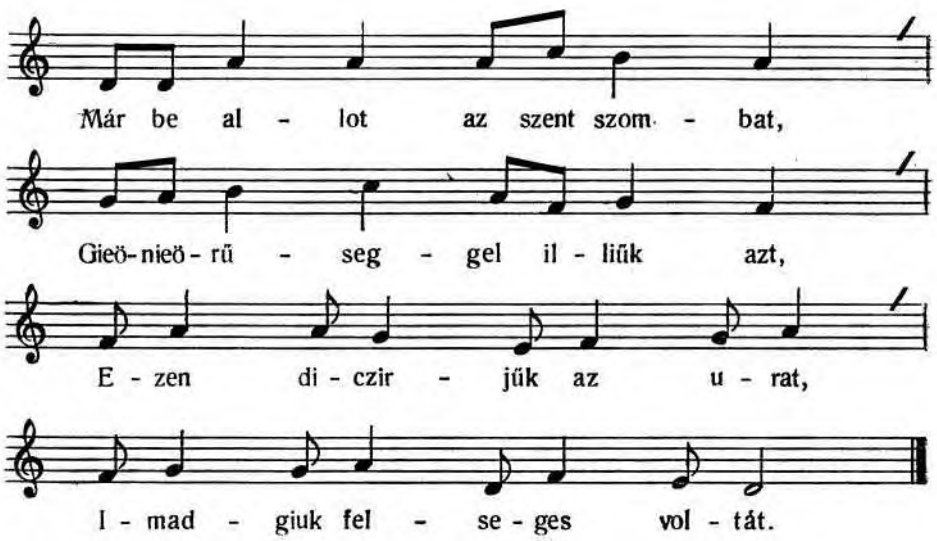

1. Már be allot az szent szombat,
Gieönieőrűseggel illiűk azt,
Ezen diczirjűk az urat,
Imadgiuk felseges voltát.

2. Szent teörvenyet emlegetni,
Ez napon kel cziak tanolni,
Cziak arrol kel elmelkeödni,
Kűlseö dologtol kel szűnni.

3. Most azert mű, aldot isten,
Giűlekeztűnk ez innepen,
Nagysagos, szent szombatodon,
Valasztot niugvo napodon.

4. Keszűlettel erre giűltűnk,
Eleötted magunk jelentiűk,
Feö haitva neked engedűnk,
Teörvenyed tanolni jeöttűnk.

---

2 II illiű [!] **6** II cziak kel **11–12** IV [E két sor a kézirat esonkulása miatt hiányzik.] **12** VI nyugvo szent napodon

5. Segitsegedet ohajtiuk,
Szent vezerlesedet varjuk,
Cziak teölled ereöt kevanunk,
Hogy eppűllieön nallad dolgunk.

6. Engedd azert, hogy erthessűk,
Naprol napra beöcziűlhessűk,
Teörvenyedet eörizhessűk,
Halgasson ahoz eletünk.

7. Kezdet joban adgy maradnunk,
Ne hadgy etteöl el szakadnunk,
Vilaggal el ne vonassunk,
Eörvendezni benned tudgiunk.

8. El hittűk mű, hogy leszen az,
Valamit vr cziak te akarsz,
Teörvenyedben azert tarthatcz,
Eletűnkbennis jobbithatcz.

9. Minden ereök es hatalmok,
Teölled fűgnek, addeg niulnak,
Mig akarod addig allnak,
Kedved ellen nem maradnak.

10. Mihelt pedig az mit akarsz,
Semmive ottan leszen az,
De hiveket te meg tarthatcz,
Hatalmason meg otalmasz.

11. Szent irasban nagy sok peldák,
Eszt eleönkben szepen adgyak,
Hogy soha el nem hagiattak,
Valakik te benned biztak.

12. Ha ki pedig teged rutalt,
Ellenned ha teöt tamadast,
Az ollianon haragodat,
Mutattad nagy ostorodat.

13. Mű azert cziak benned biztunk,
Gonoszokkal nem gondolunk,
Te benned cziak vigadozunk,
Hozzad igen ragaszkodunk.

---

21 IV–VI erhessük **25** IV–V had maradnunk VI hadgy maradgyunk **26** II, V–VI attol **30** IV–V Valamit tsak urunk akarsz VI Valamit urunk tsak akarsz **31** VI tartasz **33–36** IV [A *hatalmok* szótól e sorok a kézirat csonkulása folytán hiányoznak.] **34** V–VI addig mulnak **36** II Kedued szerent **39** II–III tartasz VI tarthazt [!] **40** VI Hatalmoson <az> **50** II Emberekkel nem

14. Engedd atiank, hogy cziendesen,
Ez innepet bekesegben,
Teölthessűk el s legiűnk ezen,
Teörvenyed keöveteseben.

15. Haladassal es el telve,
Engedgied, hogy jeövendeöre,
Keszűlhessűnk ez innepre,
Uyab s job elet nemebe.

16. Keöszeönniűk uri nevednek,
Isteni nagy felsegednek,
Hogy eddig mű eletűnknek,
Voltal vezere fejűnknek.

5.

SZOMBAT KEZDETIN REGGEL

Notaja: Emlekeözzűnk ez napon urunknak halalarol etc.

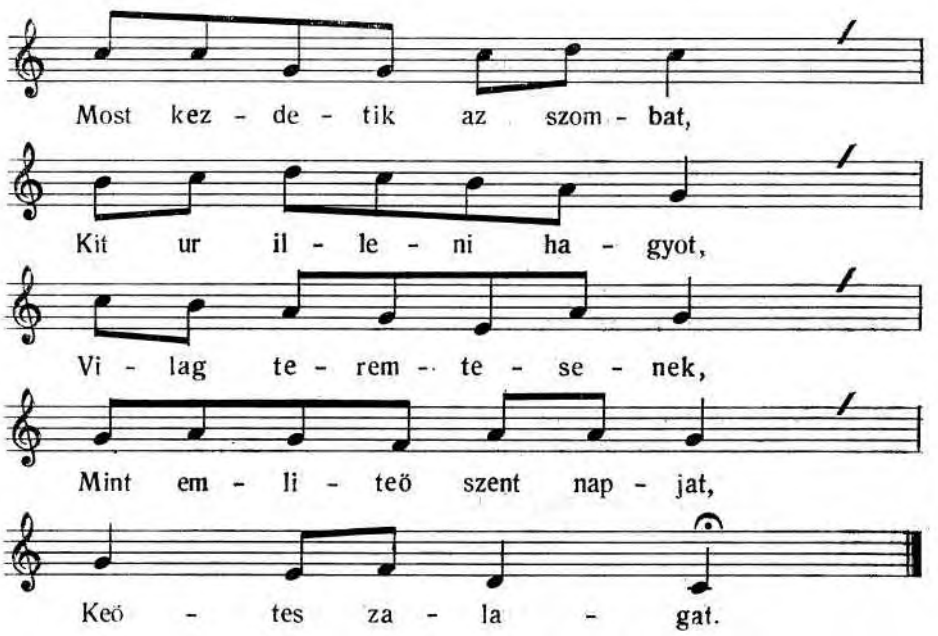

55–56 IV [A *Tölthessük* szótól e sorok a kézirat csonkulása miatt hiányoznak.] **55** II legien **57** I–III, V–VI ez el **58** III iöuendöben **60** V–VI s töb elett

1. Most kezdetik az szombat,
Kit ur illeni hagyot,
Vilag teremtesenek,
Mint emliteö szent napjat,
Keötes zalagat.

2. Nepe keöszt es eön keöszte,
Jegyűl eszt isten hatta,
Mint szent teörveny ezt tartia,
Szepen eleönkben adgia,
Tartani hadgia.

3. Keövessűk azt eöreömmel,
Lelki gieönieörűseggel,
Isteni tisztelettel,
Szolgay nagy hivűseggel,
Kedves enekkel.

4. Illiűk ezt buzgosaggal,
Minden szent szolgalattal,
Lelki nagy *v*igassaggal,
Isteni imadassal,
Szep iozansaggal.

5. Cziak istennek mindenben
Mű magunkat foglalliuk,
Tellies szűbeöl elmenket
Eöneki szolgaltassuk,
Terdűnkeöt haitcziuk.

6. Jo fiuy kedvunkbeöl
Lelkűnket vidamitcziuk,
Jo etel, ital mellet,
Menniey urat aldgiuk,
Tisztaknak lassunk.

7. Tiszta testel, ruhaval
Forgodgiunk urunk napjan,
Isteni felelemmel
Elmenk legien szent, jozan,
Szeretet útan.

---

5 VI Kettös zálagát **7** III isten ezt II atta **10** IV–V/2 S tartani **11** IV–VI eszt **14–50** VI szolgai [őrszó után e sorok hiányoznak a másolatból, mert a kötetből itt egy levél elveszett] **18–44** V/l [E sorok hiányoznak a kéziratból, mert itt abból egy levél elveszett] **18** I–III, V/2 igassaggal **19–20** IV isteni [szótól a kézirat csonkulása következtében e sorok hiányoznak a másolatból] **26** III keduuűnkböl [!] **29** II Meniey attiat III [Az *urat* szó kimaradt] **30–110** V/2 [A *tiszták* szótól a szöveg végig hiányzik a másolatból] **32** III Forogiunk

8. Abban igen forgodginnk,
Hogy arra meltok legiűnk,
Meg szenteleshez fogjunk,
Ugy ur kedvét talalliuk,
Bűnteöl el alliunk.

9. Gazul innepen hever,
Bűnben el merűlt ember,
Keserűseg es banat
Annak eö szűvere ér,
Busult ur kit vér.

10. De az teöredelmesseg,
Az maga meg ismertseg,
Aldozatul istenteöl
Vetetik, mint oly szentseg,
Ki még tisztul meg.

11. Ha ki pedig meg tisztult,
De elegh felve nem jart,
Féleö mind hetedczaka
Ne erezze botlasat,
Tantorodasat.

12. Mint giarlo sár edenynek,
Iusson igen eszűnkben,
Engesztelliűk urunkat
Boczianando vetkűnkben,
Ki szűbeöl legien.

13. Artatlansag, vidamsag
Szombatnak draga neme,
Igaz lelki vigasag,
Szentsegnek keövetese,
Nez mind cziak erre.

14. Magat minden rostallia,
Fontra, mertekre adgia,
Mert emberek keözt ninczien
Vetekben ki nem volna,
Jamboris abban.

---

39 II Azzal keduet talaliunk IV Igy **44–45** IV annak [szó után a kézirat csonkulása miatt e két sor hiányzik] **52** II Es elegh IV jar **56** II, VI edeniek **58** II Engeztelliűk az wrat **59** II uetkekben **63** II Igi az

15. Vgy forgodgiék hát minden,
Szombat állion tisztaban,
Minden keszűllieön arra
Menyegzeöy ruhaban,
Mint ur kevanta.

16. Mint lelki menyegzeöhez,
Ahoz magunkat tarcziuk
Illendeöven iosagban
Naponkent giarapodgiunk,
Igy istent lattiuk.

17. Diczirűnk teged, szent ur,
Es igen magasztalunk,
Mint kegielmes atiankat,
Szerelmedert mi aldunk,
Szentűl imadunk.

18. Keöszeönniűk, hogy ez kédig
Eltettel, otalmoztál,
Mű nagy bűneös voltunkert
Nem untal, nem utaltal,
Kiert aldassal.

19. Bocziasd meg, kerűnk, atiank,
Bűneökeöt fiajdnak,
Legy kegielmes mű hozzank,
Kiknek cziak te vagy atiank,
Szűltél magadnak.

20. Minket uyolag cziak te
Szűltél bodog vilagra,
Nagy meltatlan voltunkra,
Draga szent orszagodra,
Neved aldasra.

21. Dicziretes ez nagy nap,
Gieönieörűseg szenteknek,
Istennel ny*ai*askodas
Eöreömeök az hiveknek,
Lelki szenteknek.

71–75 IV [A kézirat csonkulása miatt e sorok hiányzanak.] **89** II untal utaltal **95** IV–V/1 Valasz magadnak VI Születtél **96** V/l Mütkött [!] VI Minket világra tsak te **97** IV–V/1 Valasz boldog VI Bodog világra [!] **103** I nyaskodas [!] **103–105** IV Istennel [szótól hiányzik]

22. Dűczieöseg fenyes eghben
Az gazdag uristennek,
Tisztesseg es dicziret,
Bekeseg embereknek,
Szent ur nepenek.

6.

SZOMBAT REGGELI TANITAS ELEÖT

Notaja: Jer mindniajan eörűlliűnk etc.

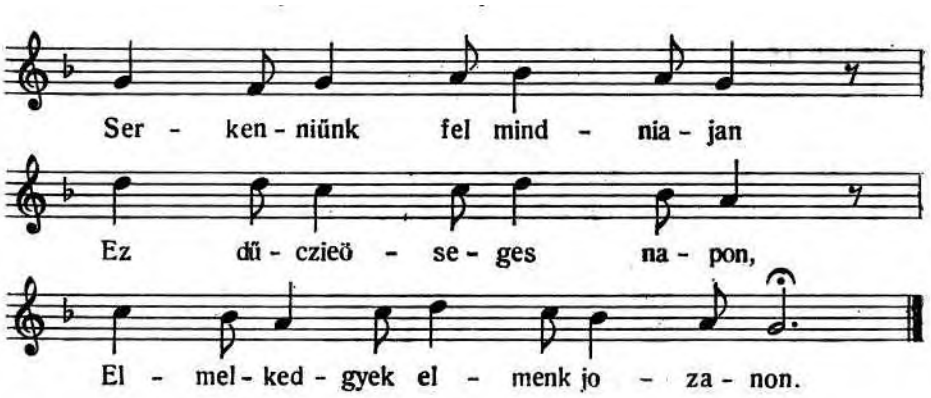

1. Serkenniűnk fel mindniajan
Ez dűczieöseges napon,
Elmelkedgyek elmenk jozanon.

2. Ki ki magat rostallia,
Ismerje, meg visgallia,
Mert vetekben ninczy, ki nem volna.

3. Mint Christus urunk mondgia,
Isten io cziak eömaga,
Ki eleöt ninczien senki tiszta.

4. Seöt mint iras mutattia,
Vadnak fogiatkozasban
Angialokis, allapattiokban.

5. Az eghek azonkeppen
Isten eleöt mindenben
Nem tiszták, iras szol ezkeppen.

---

106 VI fenyességben
3 II Emelkedgiek

6. Sokkal inkab tahat m*i*
Tisztak nem vagiunk neki,
Ugy mint giarlo es sár edenij.

7. Szent teörveny foliasaban
Szentnek ur magat mondgia,
Nepeteölis azont kevannia.

8. Szentseg az jamborsagnal
Fellyeb valo nagy sokkal,
Kit kűs szepleöis hamar rutal.

9. Gienge ez mint az kristaly,
Tűndeökleö, mint giemant feny,
Seötetiti minden kűs homaly.

10. Tartatik meg nagy eszszel,
Mély tiszta beölczieseggel,
Vigiazassal igen kemenyel.

11. Meg ne serczie, ugy oja
Ember meg se rutitczia,
Pontni makulatolis oya.

12. Jambor lehet valaki,
Lehan folynak innepi,
Tiltul felszegen azt ilheti.

13. De az szentseg imillien,
Kit tanoly meg egeszszen,
Illien rendel szed azt elmedben.

14. Szent, az bűn nemeynek,
Minden cziemetejnek,
Szeör szalatis hasittia ennek.

15. Magat veri, vadollia,
Soha nem igazittia,
Ha pontni vetekis dolgaba.

16. Fűllel, szemmel oly tiszta,
Igaz mindenben dolga,
Mint volt regen Loth patriarcha.

17. Minden szempillantasba,
Istent szűven hordozza,
Es felelmét eleötte tartia.

---

16 I mű **18** III Mint ill' giarlo **24** III rutit **26** II giemant fű [!]

18. Ez mindenkor eö szajat,
Felve nijttia s iosagat
Szűben tartia nagy rekesz alat.

19. Gondolattiat mindenben
Igen meg hasogattia,
Keövetessel igen neö joba.

20. Abban azt veszi eleö,
Mit kedvel az teremteö,
Cziak az mondo, az czielekedeö.

21. De mi vagion ez ellen,
Nem fogh ahoz, ninczy kezen,
Seöt azt foytia mind szűven, nyelven.

22. Beleöllis gondgia arra,
Ne legyen szepleö pontia,
Hogy istent tisztan imadhassa.

23. Nem cziak hogi nem vetkezik,
De szolgal cziak istennek,
Mindenkeppen jol czielekedik.

24. Ö kedve, szereteti
Mindenesteöl cziak lelki,
Forgodasa cziak menyben neki.

25. Nem szereti vilagot,
Sem testi vigasagot,
Mint hitsagot es bolondsagot.

26. Minden mulandosagot,
Mint eszeös semminek tart,
Cellia neki cziak eöreök elet.

27. Mindenben eszeös szavu,
Telepedet elmejű,
Niajas es szep keönyű erkeölcziű.

28. Felette emberseges,
Beszede mertekletes,
Igen jozan, sziligy es cziendes.

29. Oka soha nem annak,
Hogy igazan szolhassak,
Hanem ha meltatlan vadolliak.

---

52 II Es mindenkor **53** III nyttya iosagat **66** II isten **69** II iot **71** II Minden keppen czak **75** III hitűsagot **79** II ezes szaiiu

30. Igy istennek belyegét,
Igaz fiusag nevét,
Igen oya, tartia epsegét.

31. Az jot ez ki terjeszti,
Valamint eö teheti,
Hivolkodast igen giűleöli.

32. Eyel nappal gondgia ra,
Mint legien sokkal jobbá,
Mint forgodhassék teöb teöb joba

33. Ö magan urasaga,
Testet enyhitve birja,
Semmi vetekre nem bocziattia.

34. Az io tiszta vallasban,
Igaz elet javaban,
Nem elegyeös jo erkeölczy útan.

35. Örzi azt eppen, tisztan,
Kűleön maganak valván,
Mint draga kencziet tartia ugian

36. Tartia mind nielvel, szűvel,
Tellies tehetsegevel,
Peldaval es czielekedettel.

37. Oly helyre eö nem megien,
Olliakhoz kedve ninczien,
Ne rutitczia jot, vagion ezen.

38. Szűve szerent giűleöli,
Elegyes nem kel neki,
Igaz vallast, az ki giűleöli.

39. Kiczintis el tavosztat,
Es felette nagynak tart,
Kyűl beleöl tisztittia magat.

40. Buzgo az hivatalban,
Isteni szolgalatban,
Telhetetlen minden josagban.

41. Az szentseg ez valoban,
Igy vagiunk fiusagban,
Innep szenteles igazaban.

---

89 II fiusagi **113** II ninkel

42. Engedd szent atiank ernűnk,
Hogy ezekre juthassunk,
Ki*k*ben vegig meg maradhassunk.

43. Szenteltessék te neved,
Legyen te akaratod,
Magunkat mű ajanliuk neked.

7.

SZOMBATHON REGGELI TANITAS ELEÖT

Notaja: Christus fel tamada mi bűnűnkeöt el mosa etc.

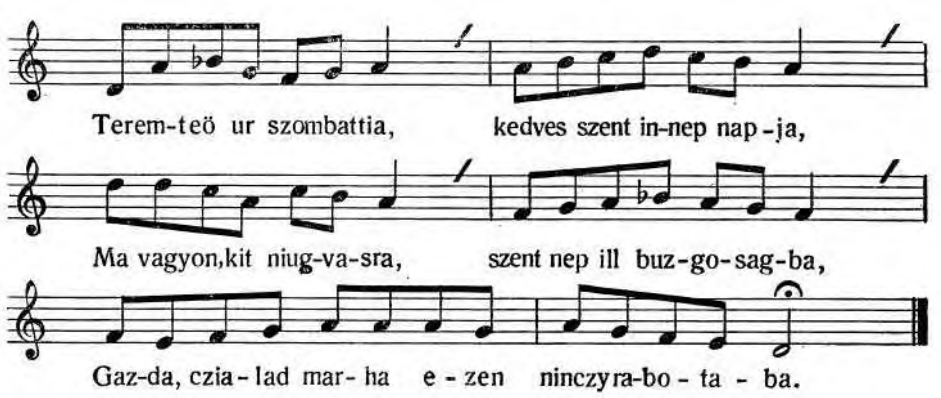

1. Teremteö ur szombattia, kedves, szent innep napja,
Ma vagion, kit niugvasra, szent nep ill buzgosagba,
Gazda, czialad marha ezen ninczy rabotaba.

2. Kedves az uristennél, ki szentűl ezt meg tartia,
Mert bűneökteöl az magat, minden vetkekteöl oya,
Tisztan, hiven es igazan istent szolgallia.

3. Az ki szombatot igy ill, innepet igazan ill,
Abrahamnak valoban igaz fia, ki igy él,
Ez reszesűl mind eöreökke az szent hivekkel.

4. Kik pedig nem illienek, pogansagban merűltek,
Seötetsegre vettetnek, kent, veszedelmet lelnek,
Bodog, ki peldajat tartia az beölczy szűzeknek.

---

126 I, III Kiben II Kikben
2 IV vagyon nyugovasa … ily buzgosag **8** IV ugy **10** IV merülnek **11** IV Sötétségben **12** IV az bölcs istennek

5. Lampasaban ez illyen idejen olayt szerez,
Keszen várván, ki megien az utra veölegenyhez,
Kivel egygiűt menyegzeöbe, vigad, eörvendez.

6. Az az ki szent, artatlan eletet holtig visel,
Christussal ez egygiűt él, eöreök eörvendezessel,
Orszagaban szent atianknak düczieösegben él.

7. Eszeös az kj naponkent tisztabban keszűl erre,
Iosaggal, nagy szentseggel holtig farad cziak ebbe,
Mint istenét szolgalhassa job job eletbe.

8. Űgiekeözik eömagat tisztesseges edennyé
Isten hazaban tenni, mint jo fi eöreökeössé,
Teremtvén jo, beö giűmeölczieöt igaz tűresbe.

9. Ez igassagnak utát hejanelkűl keöveti,
Eyel nappal forgattia, szűben foglallia, eörzi,
Ez vilagot meg utalliá, nalla mind semmi.

10. De jay kepmutatoknak, bűnben torkig űleöknek,
Kik istenteöl nem felnek, bűneökbeöl ki nem térnek,
Iob leöt volna ez vilagra nem születnieök.

11. Ki pedig bűn el hagyva, leöttél isten fiava,
Meg lasd, hogy felelemmel jary eö hagiot utaba,
Vigiaz ugy hogy vegig alhas ur arniekaba.

12. Fel fuvalkodot elme, belseö negedseg szennye,
Igassag erejevel mennyen te teölled meszsze,
Az dűczieöseget istennek adgiad mindenbe.

13. Sziligy s alazatos legy, ha szinten beölczy volnalis,
Egyűgiű emberekhez, kik terendeök bűnbeölis,
Emberseggel szabd magadat, adgy peldát ugis.

14. Legy tűkeör es io pelda szent magad viselessel,
Cziendes, vidam orczaval, szep egienes erkeölcziel,
Erre peldad Christus lehet nagy sok szentekkel.

---

15 III eggiűt uö legennyel vigad IV menyegzöben szépen örvendez **16–18** IV [E sorokat kihagyta a másoló.] **18** II attiaknak [a többes szám *k*-ja a sor fölé van írva] **19** IV arra **20** IV Joságban és szencségben holtig forog csak **23** IV mint örökössé **24** II Teremptuen bö io **25** IV hüt nélkül ki követi **26** IV forgattya és szüvében [a *v*-t *b*-ből javította a másoló] foglallya érte **27** IV Ez világott utállya mint semmit nálla II mint semmi **28** IV torkik [!] élöknek **32** IV járj az ö hagyott után **34** IV belsö nedvesség **35** IV erejével te tölled mennyen meszsze **37** IV Sziligy álhatatos **38** IV térendök istenhez **40** IV és szép példa **42** III Erre Christus peldad IV Példa erre iambor lehet

15. Igy az te igassagod es io czielekedeteöd,
Isteni szogalatod tellies leszen el hidgied,
Es menniey szent atianal kedves szep kenczyed.

16. Ez leszen peczietelve, vegre neked meg adva
Szent fianak altala elseö fel tamadasba,
Ki ntan elsz mind eöreökke nagy boldogsagba.

17. Enged, kerünk, szent atiank, fiajd jnssunk erre,
Iarhassunk te eleötted holtig igaz eletbe,
Te aldot nagy szent nevednek dicziretire.

8.

SZOMBATON REGGELI TANITAS ELEÖT

egieb űdeökorbanis el mondhad

Notaja: Halaadas[unkban] roll[ad] emlekez[űnk]

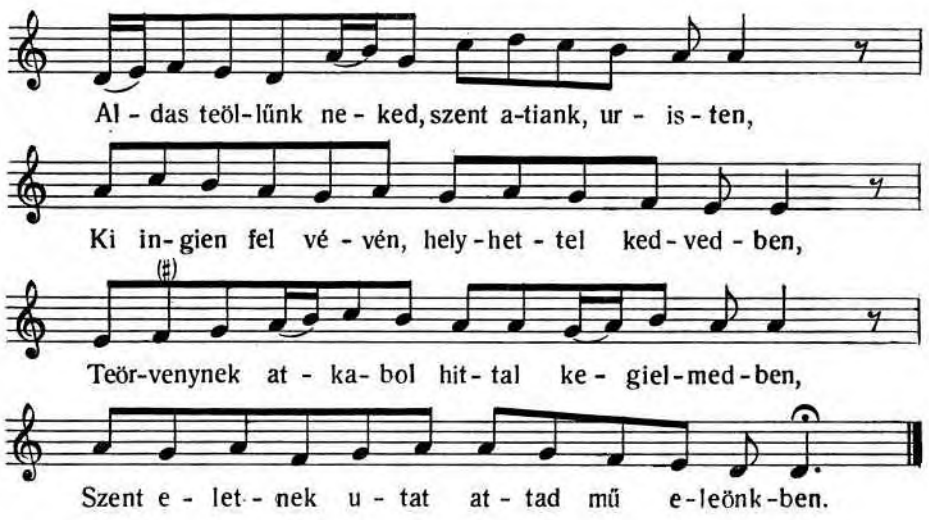

1. Aldas teöllűnk neked, szent atiank, uristen,
Ki ingien fel vévén, helyhettel kedvedben,
Teörvenynek atkabol hittal kegielmedben,
Szent eletnek utat attad mű eleönkben.

---

43 IV Egy az te **44** IV szolgálattal tellyes légyen **47** IV Messijásával edgyüt elsö II fiadnak **51** IV aldott szent nagy
1 III attiank <az iokert> vristen **4** I eletnek uta<n>t

2. Nem nezted, uristen, nagy bűneös voltunkat,
Hát mege taszittád sok oczymansaginkat,
De ily okon, teöbbe hogy soha azokat,
Ne uijtcziuk, hanem tarcziuk az szent utat.

3. Akaratod azert, szent atiank, mű ertvén,
Űgiekezűnk azon, mint legiűnk kedvedben,
Cziak adgy ereöt nekűnk, engedűnk nagy hiven,
Halaadok hozzad leszűnk mindenekben.

4. Parancziolatidat rettegve eörizzűk,
Szent akaratodat lelekbeöl keövettiűk,
Kit szemeiddel latcz, ereönkbeöl tisztelünk,
Űgiekezetűnk az, hogy cziak teged félliűnk.

5. Nem mondhattiuk ugian oly joknak magunkat,
Menieműk angialid, kik alliak kapudat,
De halalos bűnteöl oyuk mű magunkat,
Mert te szerzesidben foglaltuk dolgunkat.

6. Cziak te vigiaz reank, leszűnk mű cziak azon,
Mint meg jobbulhassunk eletnek dolgaban,
Fogiatkozast, gancziot nem tartunk magunkban,
Gialazatos elet nem forog nyajunkban.

7. Űgiekezünk azon, mint te szent lelkedet
Meg ne szomoritcziuk, felliűk felsegedet,
Oyuk gialazattol te nagy szent nevedet,
Erre teölled kerjűk te segitsegedet.

8. Ne utaly meg minket fogiatkozasinkert,
Seöt inkab azokat te aldot nevedert,
Tiszticzy ki beleöllűnk s teökelleteösseget
Adgy, kivel vehessűk az eöreök eletet.

9. Jobbulvan tessék meg, hogy fiaid vagiunk,
Rollad neveztetűnk, te eleötted jarunk,
Te legy mű eletűnk, minden dicziretűnk,
Vigasagunk benned legien es eöreöműnk.

10. Meg tanoltuk azt mű, hogy cziak egiedűl vagy,
Tarsnelkűl mindennek cziak te biroja vagy,
Mennien, feöldeön tied oszlatlan urasag,
Veghetetlen gazdag, minden hatalmassag.

---

7 II azokat [a szó közepén három olvashatatlanul áthúzott betű] **11** II eröt <arra> nekünk **17** II mondhattiuk bezeg olj **18** II–III Mineműk **20** II foglaltuk magunkat **24** II forog niakunkban **31** II belöllűnk tökelletesseget **32** II uehessűnk [két utolsó betűje javítva] **38** III mindennek hogi te **39** III oztatlan **40** I Veghetetlen [*vegetlen*-ből javítva]

11. Vtannad nagyobbá szerelmes fiadat,
Ember Jesus Christust teötted es hattad azt,
Hivek eö fejekűl tartanák, mint kiralt,
Es tevelygesnelkűl *örzenek* ez vallast.

12. Illyen teölled tanult, draga tudomanyban,
Sem jobra sem balra vilaggal indulvan,
Meg maradunk te szent segitseged utan,
Kereszt, haborusag viselesek utan.

13. Faradhatatlanul kezdet joban jarunk,
Ez mellet teneked nagy nevedet aldgiuk
Ránk vigiazasodert, ez felet mutattiuk
Lelki, igaz, sziligy alazatossagunk.

14. Magunkat mindenben teneked ajanliuk,
Gondviselesedet szűntelen ohajtiuk,
Te benned biztunkban egymast vigasztalliuk,
Tudvan, hogy ellenned senki nem szánt rajtunk.

15. Vgy legien cziak dolgunk, az mint te akarod,
Lelkűnk cziendessege nagy hatalmassagod,
Jelesben ha nem fogy hivatalunk nallad,
Hiszszűk arrad reank nagy irgalmassagod.

16. Te nagy szent nevednek legyen dűczieösege,
Teöllűnk hiveidteöl, most s minden űdeöbe,
Seöt mind mennyen, feöldeön, vizen hire, neve
Felsegesen legyen mindenűt terjedve.

9.

UGIAN AZONRA VALO EZIS

Notaja: Jer diczirjűk ez may napon az mi urunkat etc.

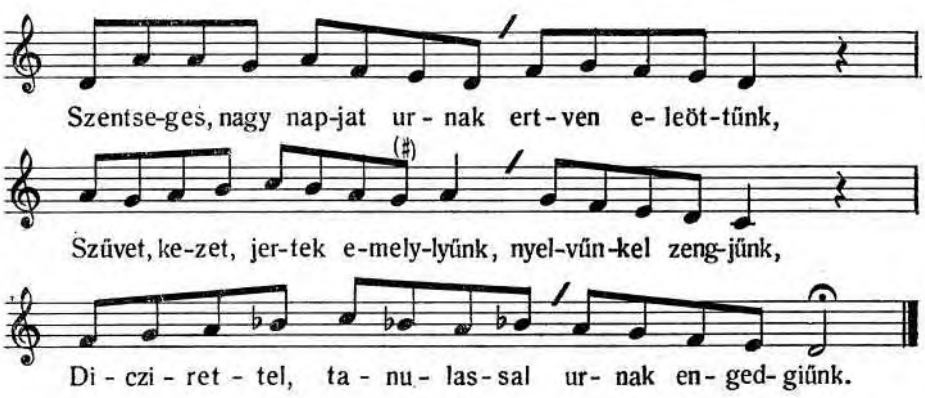

41 III nagiobban **42** II [Más, korabeli kéz a *Jesus Christust* szavakat aláhúzta és a sor mellé írta: *NB Sabbatharij Christum eredunt.]* **44** I, III tartanak II örzenek **49** II iarnunk **58** II hatalmassaga **59** II fog **62** II most es mind örökke

1. **Sz**entseges, nagy napjat *urnak* ertvén eleöttűnk,
Szűvet, kezet jertek emellyűnk,
Nyelvűnkel zengjűnk,
Diczirettel, tanulassal urnak engedgiűnk.

2. **O**llianokká, mint kiczinkék artatlansaggal,
Bűn el hagyva, leven peldankal,
Tiszta orczaval,
Jer keövessűk urnak szentit, jarjunk azokkal.

3. **M**utassuk magunkat lenni eö nepeynek,
Adván izit jo giűmeölcziűnknek,
Kik igy diszesek,
Kedve szerent, ha szolgalunk az nagy felsegnek.

4. **B**izodalmunk ebben lehet, ha teölle várunk,
Ez vilaggal, ha nem gondolunk,
Tisztűnkben jarunk,
Ne féllyűnk, hogy pokol ala jusson mi nyakunk.

5. **A**z szent nep peldaja lehet tanusagunkra,
Ki mind két szerencziét probalta,
Iras mutattia,
Eletet ád szent teörvenynek valo tartasa.

6. **T**unia igen pogan arra, mert vilag fia,
Mi istené, ninczy arra gondgia,
Ember kedv rabja,
Jot utallia, veszeö haszon minden nagy java.

7. **R**agad szűve mindenkeppen cziak ez vilaghoz,
Ninczien kedve az szent orszaghoz,
Seöt gianos ahoz,
Arra inteöt szidalmazza, ily bolond s gonosz.

8. **A**rra azert mű, kik váltunk szent ur nepeve,
Mennyen elmenk, mint szentsegesse
Es jo edennyé,
Magimk tegiűk, gonosz pogant vetven hát megé.

9. **V**akoknak uta semmiben nekűnk ne tessék,
Ur teörvenye bennűnk tűndeöklyék,
Ugy giűmeölczieözzek,
Hogy Moses kyűl Romara elmenk ne essek.

---

1 I–III az urnak **17** II tanulsagunkra **18** II szerencziet <lattia> **20** II töruenied **28** III olj bolond

10. **A**lhatatos legyen dolgunk, urat hirdessűk,
Akarattiat mindenben teöleziűk,
Eöt igen felliűk,
Draga keönél eö szerzesit inkab eörizzűk.

11. **L**egyűnk giorsak eö eösvenijn, fussunk azokon,
Rest pogansag, hogy mű nyomunkon
Akadgion utban,
Hogy aldhassa velűnk együt ur nevet batron.

12. **O**czymansagát, szennyét, koszmát szűnek el mosvan,
Szeretettel forgodgiunk abban,
Mint vilagosban,
Ur bennűnk lobbant vilaga eltig lobogjon.

13. **K**eönyű, tudgiuk, istenűnknek minden igaja,
Kiben nem szakad senki nyaka,
Mint papáéba,
Harom ezer esztendeö eszt meg confirmalta.

14. **E**letnek adoja, regi illyen szep iga,
Kinek haszna két elet java,
Bodog zalaga,
De minapi valtozasa elet romlasa.

15. **Sz**andeka istennek arra, sem akarattia
Soha nem volt, hogy valtoztassa,
Vagy meg masollia,
Egyszer ki adot teörvenyét más rendben hadgia.

16. **Ű**dveössegnek uta, dolga alhatatossag,
Kit meg nem toldhat az okossag,
El sem olt vaksag,
Alnoksaggal bator fogja kalmar pogansag.

17. **L**atta isten mi szűkseges emberek keözeöt,
Mind abbol mi nezi cziak eötet
S mind embereket,
Ahoz keötte eö teőrvenyét, kit eppen szerzet.

18. **E**lmenk, eszűnk, kedvűnk tahat cziak erre nezzen,
Ur teörvenyebeöl ugy epitczien,
Ugy eöreökitczien,
Hogy Christusunk orszagara méltokká tegyen.

---

50 III nyaka [utólag írta a másoló a sor fölé] **53** III adoia illien regi szep **57** III sem akaria [az *r* más betűből javítva] **60** II ky adot szerzessit mas **65** II Latta az wr mi

19. **T**eged, szent ur, ki nevere most egyben giűltűnk,
Vezerely, segely, igen kerűnk,
Neked könieörgűnk,
Hogy mindenben felsegednek kedvét tölthessűk.

10.

TANITAS UTANRA VALO, DEL ELEÖT

Notaja: Viri venerabiles sacerdotes dej

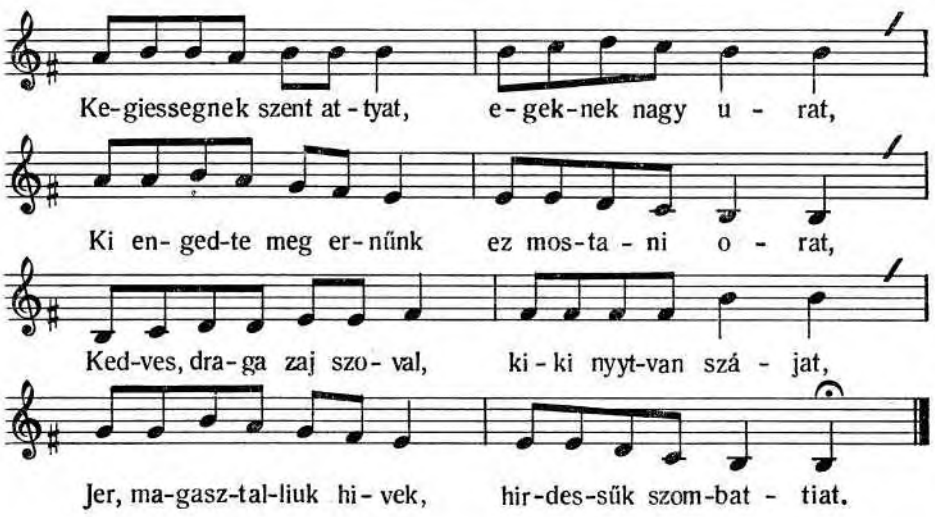

1. **K**egiessegnek szent attyat, egeknek nagy urat,
Ki engedte meg ernűnk ez mostani orat,
Kedves, draga zaj szoval, kiki nijtvan szájat,
Jer, magasztalliuk hivek, hirdessűk szombattiat.

2. **E**z nevezetes napot ugy minden beöcziűllie,
Mint ki szent atiank művét tartia peczietelve,
Ki helyeben vasarnap cziak ez minap kele,
De szombat meltosaga teremtesnek fenye.

3. **Sz**emerem es gialazat emberi szerzesert
Az istenét meg vetni keölteöt vasarnapert,
Kit isten bán es utal teörveny szegesejert,
Nagy dűczieöseges neve meg tekozlasaert.

---

73 II neue<be>re
7 II Ki <engette meg ernűnk>

4. **Ű**resitczie hat minden cziak ahoz elmejet,
Az mit az szent ur kevan, hadgia el emberet,
Helyheztesse istenben minden remensegét,
Jakob nemzetsegevel tűrjeön az szombatert.

5. **L**egien ugy beöcziűlleti ez szent napnak teöllűnk,
Mint istenűnk kevannia es atta ertenűnk,
Kezdeö felén magunkat ugy ahoz keszitcziűk,
Semmi heja ne legien szentelesnek bennűnk.

6. **E**szt testnek, ruhazatnak valo tisztasaga
Illeti munka, dolog, rabota hagiasa,
Szent teörveny tanulasa, szegeny taplalasa,
Eletnek jozansaga, elme vidamsaga.

7. **T**iszta, igaz es cziendes elme kel ez naphoz,
Szeretet es igassag vonnyon kit kit ahoz,
Vigh elme, jozan lakas illik az szombathoz,
De feö cellia niugovas, kit szent ige hordoz.

8. **I**llien eö allapattia, az szentseges napnak,
Melyre kel magat venni minden szent jambornak,
Szent keszűlettel tahat adgiunk szallast annak,
Hogy lakoy lehessűnk ur szent orszaganak.

11.

SZOMBATON REGGELI TANITAS ELEÖT

Notaja: Jer diczierjűk ez may napon az nagy uristent bizon melto etc.

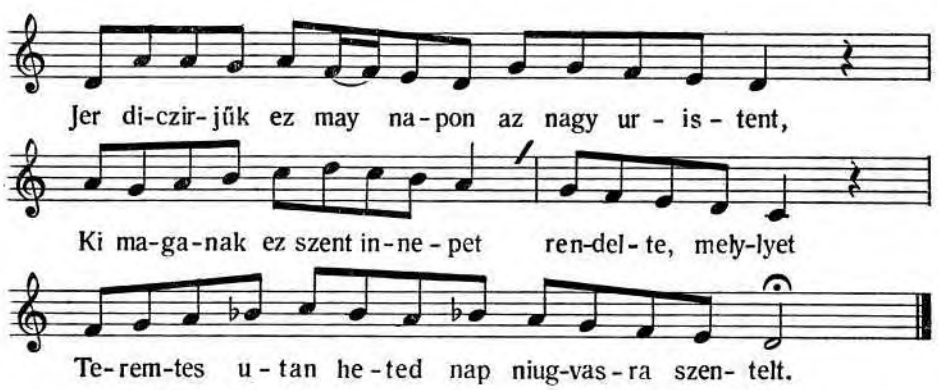

17 II–III az szent

1. Jer, diczirjűk ez may napon az nagy uristent,
Ki maganak ez szent innepet
Rendelte, mellyet
Teremtes utan heted nap niugvasra szentelt.

2. Ez napot jegiűl nepenek ottan ur atta,
Meg szentelni mindennek hadta,
Meg parancziolta,
Hogy ez napon cziak eöneki ember szolgalna.

3. No hát minden ez nagy napon es mind czialadgia,
Az felsegest diczirje aldgia,
Cziak eöt szolgallia,
Hetreöl hetre szent teörvenyét ezen tanollia.

4. Bűnteöl minden eönneön magat igen meg oya,
Keszűllieön szentűl az szombatra,
Mint draga napra,
Mert kűleömben ki innepel, szent ur azt bannya.

5. Tisztasagot, nagy szentseget istenűnk kévan,
Gieönieörkeödik irgalmassagban,
Szűbeöl valoban,
Kit keövessen minden igen istennek útan.

6. Tiszta szűvel, hivű lelekkel igy mindenkoron,
Ember az felsegest nagy batron,
Buzgosagosan
Diczirheti, innepelhet igy nagy hasznoson.

7. De ha ki ez may napot meg fertezteti,
Bűnnel rutittia, vagy meg teöri,
Poor nappá teszi,
Halalnak halalaval azt ur fenyegeti.

8. Illik tahat most urunkat igen aldanunk,
Szűbeöl, lelekbeöl magasztalnunk,
Dűczieöytenűnk,
Ez jelen valo szent napon neki szolgalnunk.

9. Kerjűk ezen eö felseget, engedgien nekűnk,
Ez vegre teöb napotis ernűnk,
Hogi készűlhessűnk
Szent neve dicziretire, kin buzgok legiűnk.

---

8 II szolgal<la>na **12** II Hetrör [!] **13** II meg tarczia **26** III megh <öli> töri **29** II tehat <most> most **33** III engegie

10. Neked azert, aldot isten, mű most keönieörgűnk,
Hogy ha bűn miat inneplesűnk,
Nem egesz nekűnk,
Bocziasd meg es add telliesben maszszor tölthessűk.

11. Enged szent ur, szentsegesben maszszor ilhessűk,
Innepedet ugy eörizhessűk,
Teörvent teölthessűk,
Hogy benned való eöreömre meltokka legiűnk.

12. Keöszeönniűk, szent, ereös isten, te felsegednek,
Vaksagát tudatlan szivűnknek
El veötted, s fenknek
Kegielmezven, akaratod oltottad belénk.

12.

TANITAS UTANRA, ES AKAR MIKORRA

Notaja: Meg szabadultam már en az testi halaltol etc.

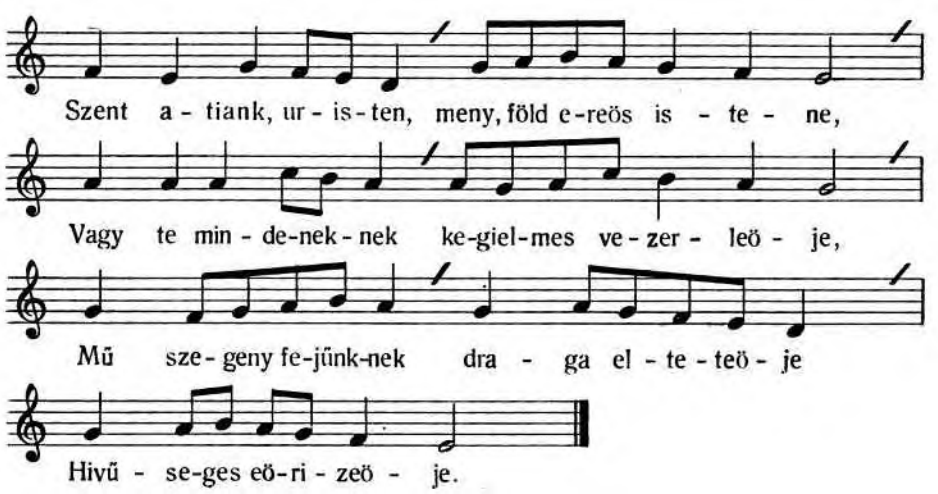

1. Szent atiank, uristen, meny, föld ereös istene,
Vagy te mindeneknek kegielmes vezerleöje,
Mű szegeny fejűnknek draga elteteöje,
Hivűseges eörizeöje.

2. Hálát adunk neked most mű ereös istenűnk,
Dicziret mondassal teged atiank tisztelűnk,
Aldunk, magasztalunk, te nevedre zengűnk,
Jovajdban eörvendűnk.

---

5 II Halat neked most erös III Halat neked adunk **6** II tiztelűnk <tiztelűnk>

3. Cziak te vagy műnekűnk, atiank, nagy otalmazonk,
Minden szűksegűnkben elteteönk vagy, taplalonk,
Atianknak tegedet fiusaggal vallunk,
Juhaid vagiunk, tartiuk.

4. Te hosztal ki műnkeöt ez vilagi vaksagbol,
Ki szabaditottál tevelygesek poklabol,
Bűnbeöl, az halalbol es veszedelembeöl,
Tűzes pokol kennyabol.

5. Allapattunk most meg felsegednek eleötte,
Hűtűnkbeöl, lelkűnkbeöl vallast teszűnk, mindenbe
Magasztalvan hiuvnk mű segitsegűnkre,
Teged áldunk eltűnkbe.

6. Tekenczy ala azert, kerűnk, szent orszagodbol,
Kiralij szekedbeöl, draga szep hajlekodbol,
Ald meg hivejdet kegies jovoltodbol,
Nagy uri hatalmadbol.

7. Igy téven mű velűnk, felseged akarattiat,
Erthessűk mindenben dűczieöseged nagy voltát,
Kiben maradhassunk mig napod fenye tart,
Aldhassunk mint atiankat.

8. Dűczieöseg, tisztesseg, tied legien meltosag,
Minden mondhatatlan hatalmassag, urasag,
Vagy te cziak egyedűl vegetlen igassag,
Jokhoz mélysegeös josag.

13.

SZOMBATON REGGELI TANITAS ELEÖT

Notaja: Mikoron David nagy busultaban etc.

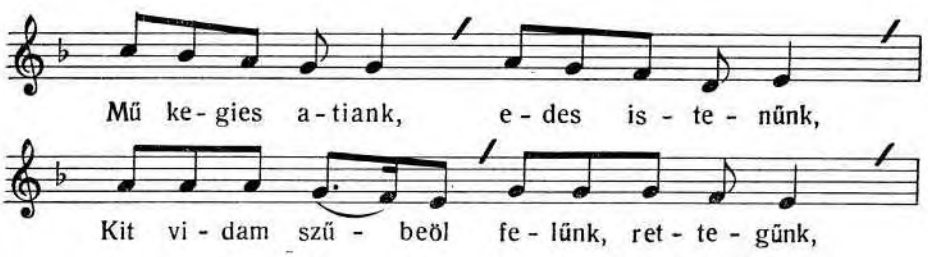

9 II uagy nekűnk **11** II –III teged **12** II [A *tartiuk* szó a másoló tollában maradt.] **15** II–III Az veszedelembeöl bűnbeöl az halalbol **18** II Züünkbeöl lelkűnkbeöl vallunk vrnak mindenbe **19** II Magaztaluan teged mi segitsegünkre **20** II Hiuunk s aldunk **21** II Tekinczy reank azert **22** II Te magos szekedbeöl **26** II [Az *Erthessűk mindenben* szavakat kifelejtette a szövegből a másoló.] **31** II egyedűl egyetlen egy igassagh

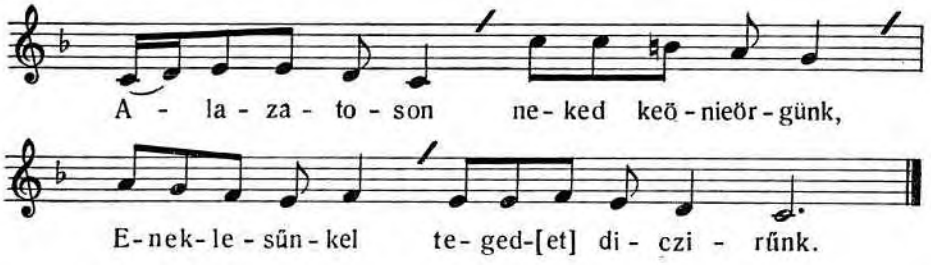

1. Mű kegies atiank, edes istenűnk,
Kit vidam szűbeöl felűnk, rettegűnk,
Alazatoson neked keönieörgűnk,
Eneklesűnkel tegedet diczirűnk.

2. Im eöszve giűltűnk te jo kedvedbeöl,
Eleötted allunk szent indulatbol,
Imadunk teged buzgo szivűnkbeöl,
Meg halgas, kerűnk, kegielmessegedbeöl.

3. Nez ala, kerűnk, lako helyedbeöl,
Te dűczieöseges, szent satorodbol,
Emlekezzel meg atiasagodrol,
Es fiajdnak buzgo eöreömeökreöl.

4. Az te szent szolgad, Moses propheta,
Elseö keönyveben ezt irvan hatta,
Elseö reszszeben annak foglalta,
Mindennek mondom, illik meg tudnia.

5. Hogy hat egesz nap az te nagy ereöd
Ez nagy vilagot fundalta karod,
Az hetedikeön leöt niugodalmod,
Szellies vilagra szallot te aldasod.

6. Teremtesednek hirdetesere,
Es aldasodnak beszellesere,
Innepet hattal meg szentelesre,
Most eöszve giűltűnk annak illesere.

7. Ez az te napod, gieönieörűseged
Már be jeöt, uram, te szent inneped,
Te hivejdben szent niugodalmod
Már el kezdeteöt bennűnk te szombatod.

---

2 IV félünk és rettegünk **6** IV indulatunkbol **15** III annak <folg> **16** II mondom szűkseg meg **23** II szentelessere **25** IV gyönyörüséges **26** II Most iö be vram III Most iöt be vram **28** II Most kezdetik el bennűnk IV bennünk szent szombatod

8. Az teremteskor ezt meg szentelted,
Cziak te magadnak el valasztottad,
Ki ezt szenteli, szent leszen neked,
Es cziak ez marad kedvedben te neked.

9. Ki nem szenteli, nem leszen kedves,
Szent orszagodban nem leszen reszszes,
Szent szineöd eleöt nem kellemetes,
Christussal egygiűt sem leszen eöreökeös.

10. Mű azert neked halakat adunk,
Hogy műnekűnk ezt hattad ertenűnk,
Tudatlansagban nem hattal vesznűnk,
Szent nevedet most ezert dűczieöittiűk.

11. Tegedet kerűnk, szentely meg minket,
Elmenket, minden gondolatinkat,
Zabolazd, uram, mű beszedűnket,
Hogy kedved szerent illiűk innepedet.

12. Vidam mű lelkűnk lelki eöreömteöl,
Tiszta eölteözet es ruhazattol,
Eörvendez szivűnk eneklesekteöl,
Mű ajakinknak lelki zengeseteöl.

13. Dicziretedre szankat meg nijttiuk,
Torkunkat arra meg hangosittiuk,
Hogy buzgosagbol legyen enekűnk,
Te szent nevedet lelekbeöl diczirjűk.

14. Jo kedvel, uram, kerűnk, hogy vegied
Keönieörgesűnket igen kedvellied,
Szent aldozatul tulajdonitcziad,
Es mű lelkűnket azert űdveözitczied.

15. Imatsagunkat az ur kedveli,
Eszt eö mű teöllűnk jo neven veszi,
Azert halakat adgiunk eöneki,
Egy szűvel szayal ezt mongiuk eö neki.

16. Dűczieöseg legien az mű atianknak,
Az magossagban mű istenűnknek
Es it ez feöldeön az embereknek
Legyen bekeseg, az eö fiaynak.

---

32 II az marad III Ez tsak ez **36** IV Hivekkel együt nem lészen **38** IV azt **40** IV Szent nagj nevedet azért **43** II, IV beszédinket **45** II, IV örömel **46** II ruhazattal **47** IV éneklésekkel **48** IV Mi atyainknak lelki **57** IV Imátságinkat **60** I eö neki [az *eö* a sor fölé írva] **61** IV Dütsössg [!] **62** II–III Az magos meniben mi IV Az menyben mü **63** II, IV az földön **64** IV ö hiveinek

14.

SZOMBAT REGGELI TANITAS ELEÖT

Not. Oh izrael etc.

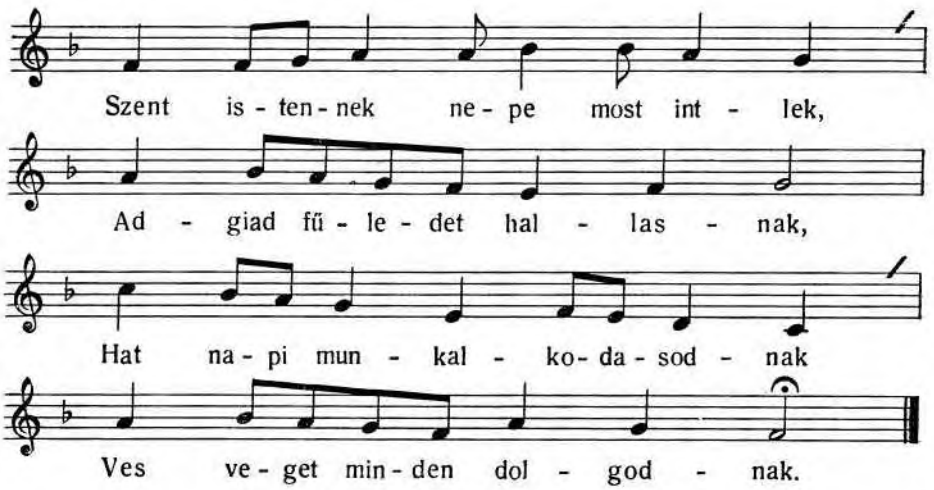

1. Szent istennek nepe most intlek,
Adgiad fűledet hallasnak,
Hat napi munkalkodasodnak
Ves veget minden dolgodnak.

2. Mert az urnak az eö szent napja,
Ma vagion az eö szombattia,
Keszitczied temagadat arra,
Hogy legien jobbulasodra.

3. Szentseges, tiszta eölteözettel,
Imatsaggal, beöyteölessel,
Szűbeli alazatossaggal,
Tisztasaggal es szentseggel.

4. Elmelkedgiel te bűneidreöl,
Hat napi sok esetidreöl,
Azokon fogiatkozasidrol,
Giarlosag miat leöttekreöl.

5. Hogy tisztan amaz nagy ur eleöt,
Meg álhas szemey elöt,
Innepelhes felsege eleöt,
Kedvesen szent szine eleöt.

---

1 III Istennek szent nepe **5** II–III wrnak amaz szent **6** II Maid be iö az **7** III te magad

6. Kűlseö gondajdat le rakjad,
Szűvedbeöl eöket ki hannyad,
Mindenben azt meg zabolazzad,
Cziak istennek keötelezzed.

7. Haszontalan vilagi dolgot
Ingien se emliczy hitsagot,
Meg se gondold az oczymansagot,
El tavosztasd, mint rutsagot.

8. Hogy mindenben ez nagy szent napon
Istennek szolgaly kedvesen,
Elmed, minden tagod telliesen
Foglalatos ebben legien.

9. Mert ha kűleömben czielekedel
Innepelven lehasaggal,
Magadnak gonosz kedvezessel,
Resten, hidegeön teölteöd el.

10. Inneplesed igy neked kedves
Nem leszen es kellemetes,
Testi dologgal mert elegies
Es azok miat zavaros.

11. Nagy uristen tegedet kerűnk,
Adgy ereöt arra műnekűnk,
Innepedet, hogy szentelhessűk,
Kedved szerent meg illhessűk.

12. Minden rendiben eletűnknek
Szarnyad alat maradhassunk,
Cziak benned mű eörvendezhessűnk,
Nevedet dűczieöithessűk.

13. Dűczieöseg neked magos menyben,
Ki minket az tevelygesben
Nem hattal vilagi vaksagban,
De hoztal szentseges utban.

---

28 I <mint> El **29** III az nagi **36** III Rezten <lehan> **39** II–III dologtol **45** I rend<beli>iben **49** II magos [a sor fölé írt szó]

15.

SZOMBATON ESTVELI TANITAS ELEÖT

No. Cziak te benned, uram isten

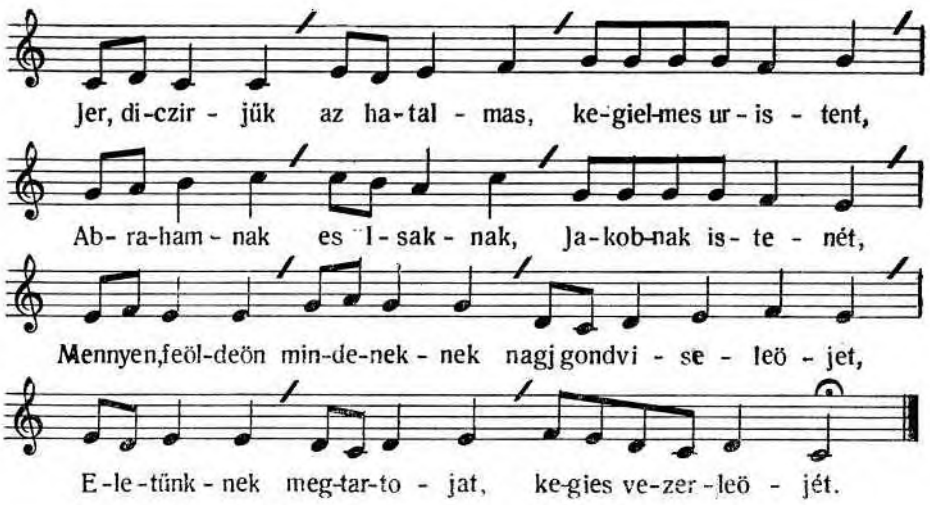

1. Jer, diczirjűk az hatalmas, kegielmes uristent,
Abrahamnak es Isaknak, Jakobnak istenét,
Mennyen, feöldeön mindeneknek nagj gondviseleöjet,
Eletűnknek meg tartojat, kegies vezerleöjét.

2. Kj ez napot hatta ernűnk eö dicziretire,
Teremtesteöl szűnesenek emlekezetire
Lelkűnk, testűnk javaynak fel epűletire,
Es nevenek szűbeöl valo nagy tiszteletire.

3. Igy várhattiuk nagy eöreömmel ur amaz nagy napjat,
Ur Jesusnak dűczieöseges, meltosagos napjat,
Kin az szentek nagy eöreömmel vigadnak birvan azt,
De gonoszok azon valnak szeörniű romlasokat.

4. Kerűnk ezen, adgy ereöt ra mennek, feöldnek ura,
Hogy lehessűnk reszesekké szenteknek javaba,
Az az elseö te szentidnek fel tamadasaba,
Abrahammal es Isakkal valo tarsasagba.

---

1 V hatalmos es kegielmes **2** V Isáknak s Jacobnak **7** jovainknak **9** V az ur nagy **10** V Az istennek **13** V Kerünk azert **16** III Isakkal [az első két betű *ig*-ből javítva] tarsasagaban

5. Akkor lattiuk meg valoban te szent varosodat,
Szent fiadnak szinreöl szinre valo meltosagat,
Te nepednek nagy insegbeöl szep szabadulasat,
Eördeögnekis fiaival nagy szeörniű romlasat.

6. Mostan azert szent istennek kiczinded serege,
Kiket szelliel ez vilagbol mostan giűjteöt eöszve,
Jer, diczirjed, magasztalliad eö nevet mindenbe,
Ne legy hozza haladatlan, magad ved eszedbe.

7. Mert meg bűntet vegre teged haladatlansagert,
Nagy boszszut all restsegedert es tuniasagodert,
Noha kedvez egy űdeig kegies jovoltaert,
Termeszeti rendi szerent irgalmassagaert.

8. Nagy dicziret neked legien, szent atiank az jokert,
Kikkel lattal kegielmesen, aldot szent nevedert,
Magasztalunk velűnk valo igid keözlesejert,
Aldot legien te nagy neved sok jo tetelidert.

16.

UGIAN AZONRA, TANITAS ELEÖT

No: Christus fel tamada igassagunkra etc.

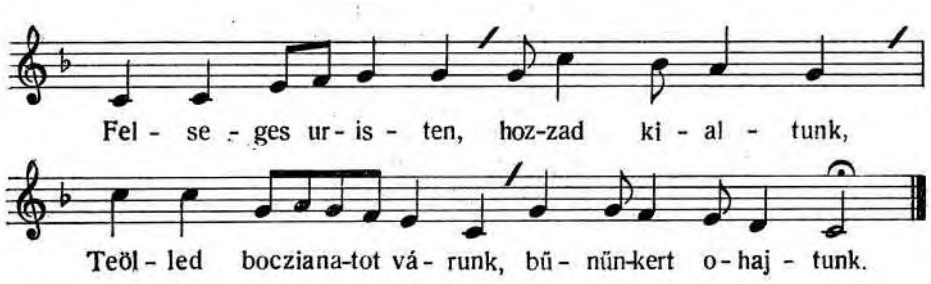

1. Felseges uristen, hozzad kialtunk,
Teölled bocziana tot várunk, bűnűnkert ohajtunk.

2. Kerűnk ur, szent atiank, ne utaly minket,
Kűleömb kűleömb fele nagy sok fogiatkozasinkert.

3. Tiszticzy, epitczy, szent ur, naponkent minket,
Jonak minden reszejben eöregbiczy nepedet.

---

18 V Messiasnak szinröl **20** V Ördögnek fiaival **21** II Noza azert **22** IV Kik zellel V gyüjtö [!] **23** III, V diczirűk magaztalliuk III szent neuet **26** IV nagi tunyasagodert **29** III attiank<ert> **31** V közlesidert **32** II te szent neved V légyen szent nagy neved

4. Enged, nevekedgiűnk az beölcziesegben,
Az emberseges nagy, igaz teökelleteössegben.

5. Tégy ugy ez utanniis velűnk, mint eddig,
Kegies kedvezessel minket igazgas mind holtig.

6. Itily kegielmesen, te fiajdat,
Lass irgalmassaggal, kerűnk, szegeny szolgaydat.

7. Nem vagiunk, mondhattiuk, tisztak eleötted,
Kink egyben, kink masban vetkes, ganczios az te neped.

8. Jollehet halalos, cegeres bűnnel
Nagy bolondul fiaid nem vesztik magokat el,

9. Mert meg tartia eöket az te szent magod,
Cziak tarcziak űdveösseg utat felve, mint te hattad.

10. Hala legien neked, szentseges atiank,
Hogy mindenkeppen nevedert vagj kegielmes hozzank.

11. Szepen emlekezűnk nagi jovoltodrol,
Beöseges, draga, kedves nagy irgalmassagodrol.

12. Mert nagy sok jot teöttél sokkeppen velűnk,
Legh inkab hogy kegielmedben nagi szepen érkeztűnk.

13. Illien jotetidnek halálásara
Elegsegesek nem vagiunk semmikeppen soha.

14. Meltatlan voltunkat noha jol latod,
Elegtelensegűnk noha vagion tudva nallad,

15. Mindazaltal benned ereös bizásunk,
Te vagy reményűnk, paysunk, bizonyos otalmunk.

16. Jol kezdet dolgunkban tartasz magadnak,
Eltűnkben minden gonosztol otalmasz, latcz hozzank.

17. Mű cziak teged felűnk, teged imadunk,
Segetsegűl mindenekben cziak tegedet hiuvnk.

18. Nagisagos *napodon, szent innepeden,*
Benned vigasagunk vagion, eörvendezűnk ezen.

---

17 II Mert tartia meg **18** II Cziak tarcziuk űduesseg<es> **34** III Segitseggűl [az *ű*-t *e*-ből javította a másoló] **35** I [A kurzívval szedett rész a II. és III. változat alapján tett kiegészítés, mert az I. változatban a mikrofilm-felvétel hibája miatt e szövegrész nem látszik.]

19. Tudgiuk, niugolmodnak kedves nagy napjat,
Vilag vegezetig hattad keötesűl tartasát.

20. Szentely meg, aldot ur, mindniajan minket,
Hogy szentelhessűk műis meg te szent innepedet.

21. Mű kűs seregűnket keöszeönniűk neked
Naprol napra szaporitván, hogy igyen neveled.

22. Erreöl az ur Jesus tanit peldaban,
Mustar magrol veöt peldajat ez dologra hozvan.

23. Nem hagy szent atiank el, cziak lasson ioba,
Semmit ez utan sem arthat nekűnk senki soha.

24. Artatlan eleten vilag hatalma
Ninczien gieözedelme rajta, seöt meg sem niomhattia.

25. Cziak az tahat gondunk, hogy istent felliűk,
Benne valo bizodalmat ne félszegesiteziwk.

26. Seöt semmi vetekkel azt meg ne sereziűk,
Imatkozasinkat keözben azzal ne szakaszszuk.

27. Igy teven mondhattiuk, ninczy semmi *gondunk,*
Tahat vagy elűnk, vagy halunk isten*űnke vagiunk.*

28. Legien nagy dűczieöseg *neked szent isten,*
Diczireted, tisztesse*ged teöllünk adva legien,*

17.

SZOMBATON ESTVELI TANITAS ELEÖT

Notaja. Irgalmaz uristen immaron ennekem etc.

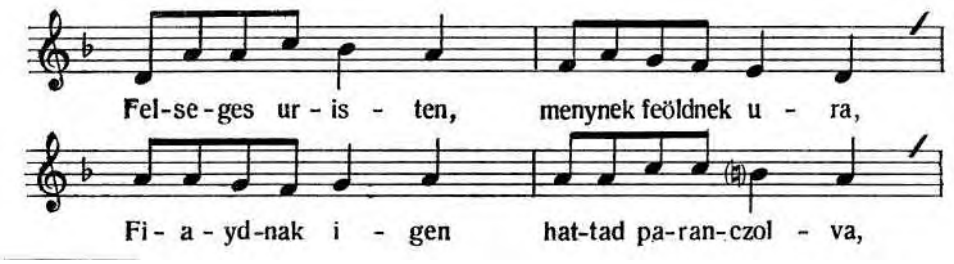

38 II tartassak **40** II <sze> Hogi **42** II–III igen neueled **53–56** I [A kurzívval szedett szövegrészek a II. és III. változatból vett kiegészítések, mert az I. változatban e levél letépett sarka miatt a szöveg csonka.]

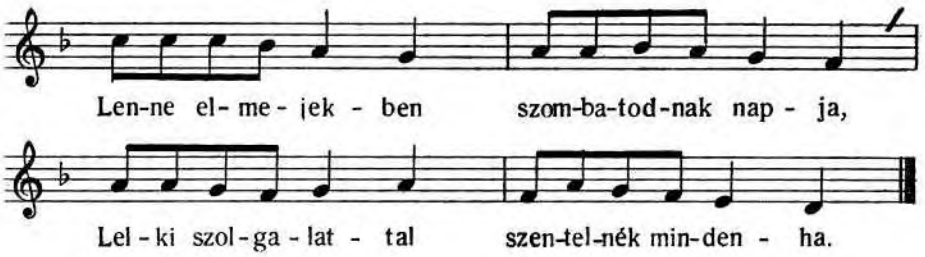

1. Felseges uristen, menynek, feöldnek ura,
Fiaydnak igen hattad parancziolya,
Lenne elmejekben szombatodnak napja,
Lelki szolgalattal szentelnék mindeha.

2. De ki szentelni ezt teneked akarná,
Artatlan eletben lenne igen tiszta,
Magat meg szentelyen, illeshez ugy fogna,
Ily fiat kevansz ur, te szent haylekodba.

3. Erreöl tanusagul te szent igid mondgia,
Hogy kelletlen nallad annak innep napja,
Aldozat, keönyeörges, attol alamisna
Hem kel neked, magat ki szentűl nem tartia.

4. Nem nehez azoknak te parancziolatod,
Kik szeretnek teged, mint edes attiokat,
Tisztelettel félnek, mint teremteö urat,
Ezzel talalliak meg eö eleteök javat.

5. Ma vagion, aldot ur, amaz te nagy napod,
Kit még teremteskor szenteltęl es hattad,
*Tartana keötes*űl neped parancziolatod,
Forgana elmeben hat napi szep munkad.

6. Haladatlan bator, ki ezt meg nem tartia,
Ha ugijs nem illi, mint hagiasod tartia,
Maganak kedvezvén, de cziak testi modra,
Resten, lehan, keönnyen, hidegen jar abba.

---

1 IV menyek **3** IV Lenni **4** III szentelnűk **5** IV De ki eszt te néked szentelni III azt **6** IV lenni **7** II –III Szenteluen meg magat IV Szentelvén ö magát **10** IV kedvetlen **12** II Ninkel neked **13** IV azoknak szent porontsolatod **18–20** I [E sorok a kézirat sérülése miatt csonkák; a kurzívval szedett részt a II–III. változat szövege alapján egészítettem ki.] **18** III hattal **20** IV Forgatná elméjeben **22** II Es ha nem ugy [Az *Es* és *nem* szó utólagos betoldás.] IV Ugyanis nem

7. Segitczy ehez minket, mint teneked kedves
Innepelhessűnk ugy, legyen kellemetes
Szent felseged eleöt nagy gieönieörűseges,
Szerelmes fiaid legiűnk igy, ha kedves.

8. Mit hasznalunk azzal, ha ez kyűl elűnk,
Testi szűksegűnkben szorgalmatoskodunk,
Eyet nappá teszűnk, telhetetlenkedűnk.
Tavol legien ez mind fiaidtol, teöllűnk.

9. Ninczy semmi akadaly, ki tiszteletedteöl
Minket el szakaszszon te szeretetedteöl,
Hejaban valosag, mulandosag etteöl
El nem vonszon semmi czialardsag nevedteöl.

10. Semmi eöreöm, banat, melynek vagion vege,
Bodogsag, egesseg, elét félszegsege,
Inség es teöreödés, ki tart resz űdeöbe
Te szolgalatodban nem tesznek restesse.

11. Cziak hogy mű magunktol mű mind semmik vagiunk,
Segitsegednelkűl ereötlen eletűnk,
Az te nagy nevedhez meltatlanok vagiunk,
Mind az altal, szent ur, kegielmez mi nekűnk.

12. Most es ez utannis eöriz cziak te műnket,
Mertekletessegre igazgasd elmenket,
Minden dolgainkban igaz iteletet,
Iozan vigasagot adgy, igaz eletet.

13. Hogy igy mas szombatra, ki keözűllűnk erne,
Lehessen kesz, mint most, annak illesere,
Tedd alkolmatossá meg szentelesere,
Az teöb napoknakis jol el teöltesere.

14. Bűneökteöl, vetkekteöl, add, ohassa magat,
Ne bánthassa semmi lelki vidamsagat,
Szolgalhasson teged, cziak egyedűl urat,
Fejenkent kevanniunk irgalmassagodat.

15. Halat adunk neked, kegielmes atianknak,
Hogy éltetcz utaban az szent hivatalnak,
Noha utalasa meltatlan voltunknak
Te teölled lehetne fogiatkozasinknak.

---

25 IV minket ha te **26** II Innepelhessünk [*inneplessünk*-ből javítva] **28** IV legyünk ha ugj kedves **30** IV szükségünk **34** II te tiszteletedteöl IV te szentelésedtöl **37–40** III [Utólagos beszúrás a 9. és 11. versszak közé; a 37. sor után:] <It eppen egy vers heja> **40** II, IV tézznek reszesse **41–73** IV [E sorok a kézirat csonkulása miatt hiányoznak.] **44** II vr legy kegielmes nekűnk **47** II dolgaimban igaz itileted **48** II eleted **54** II banthassa senki lelki **58** II eltecz eösuenyen

16. Bocziasd meg, szent atiank, minden bűneinket,
Fogiatkozasinkat, sok félszegseginket,
Vesd hatra bűnűnket, menczy attol fejűnkeöt,
Hivuseggel naponkent, hogy tarcziuk tisztűnket.

17. Sok féle akadaly mű hivatalunkban
Ne tartoztasson meg el kezdet dolgunkban,
Engedd, jobbithassuk ezt, teged szolgalvan,
Neved hiven aldván, teölled ereöt várvan.

18. Dicziretet mondunk most neked, szent atiank,
Aldunk, magasztalunk, imadunk, mint fiak,
Mert szerettél műnkeöt es veöttél magadnak,
Ezert szolgalunk mű neked, szent atianknak.

19. Aldasod add reank, kerűnk, jovoltodbol
Taplaly, eltes, vezerly kegielmes voltodbol,
Hogy az te nagy neved tiszteltessék abbol,
Ez mellet lelkűnkis eppűllieön jol sokbol.

20. Niuycziad megis tovab eleö napainkat,
Hogy mű szamlalhassuk bodogul azokat,
Szivűnk beölcziesege niomjon fenyes utat,
Jobban jobban neked szolgaltassa magat.

21. Minden szűksegűnk igy be telik műnekűnk,
Hivatalunk mellet, ha hejunkal leszűnk,
Azt mi ionkra valo gondodbol műnekűnk
Mind ki telhesitted cziak neked engedgiűnk.

22. Keöniű igy műnekűnk mindent hatra hadnunk,
Te istensegedhez bizvast ragaszkodnunk,
Igazgatasodnak engedve helt adnunk,
Az te nagy napodat cziendesen el várnunk.

23. Kerűnk, elegseget adgy ezekre nekűnk,
Hogy felelmed altal kedvedben lehessűnk,
Eppen maradhassunk, kegielmedben elliűnk,
Telliesben naponkent, hogy giűmeölczieözhessűnk.

24. Dicziret, szent atyank, neked jovoltodért,
Fel magasztalassal te szent áldasodert,
Iovaidnak velűnk valo keözlesejert,
Szolgaydra valo nagy vigiazasodert.

---

62 II–III felzegsegűnket **63** II Uesd hatra s tizticz ky bűnökböl feiűnket III Veszd hatra <sok felsegseginket> [a *menczy attol fejűnket* szövegrész utólagos beszúrás a lap szélére] **68** II Neded [!] **70** II –III Magasztalunk aldunk **72** II szent urunknak **74** II Taplalj <jo uoltodbol> **78** IV Hogy meg szamlalhassuk **79** III nyomion [utólag a sor fölé írva] **82** IV De hivatal mellet **83** III Az **86** IV Szent istenségedhez **88** III Ez **90** IV kedvedre élhessünk **91** IV maradhassunk kedvedben lehessünk **92** II had giűmölcziözhessűnk **94** II, IV aldassidert

18.

ALVINCI ÉNOK

ZOMBATHON TANITAS UTANRA

Not. Jambor vala, de sok haborut lata etc.

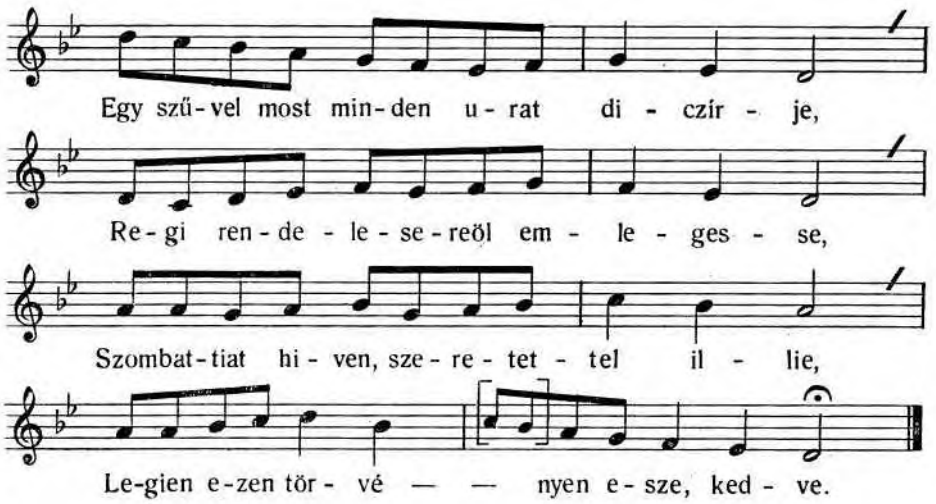

1. **E**gy szűvel most minden urat diczirje,
Regi rendelesereöl emlegesse,
Szombattiat hiven, szeretettel illie,
Legien ezen teörvenyen esze, kedve.

2. **N**emesseget ember ez napon nyere,
Kit ur hat napi munkara teremte,
De szabadsag leön ez napon cimere,
Szemelyet ur igy jelenté emberbe.

3. **O**ttan ur belyegét ember véven ra,
Nemessegért igiré magat arra,
Iarna abban, mint az felseg kevanna,
Tudvan, hogy nemes ugy lenne valoba.

4. **K**eöniű ez szep allapat regulaja,
Mert all cziak ur mivenek tudasaba,
De emberek cimer level adasa
Forog buba, gondba, verbe es kardba.

---

2 IV emlegesse [az *l*-t *e*-ből javította a másoló] **3** IV szerettel [!] **4** III ezen <szombattian> IV törvénye **6** III munkaert **10** IV Nemességét **11** II–III mit IV mint a szent ur **12** IV hogj nemis **15** IV embernek **16** IV gondba és kárba

5. **A**llapattia szombatnak int cziak arra,
Hogy keövessűk istent eö dolgayba,
Mint eö hat nap, műis legiwnk munkaba,
Hetediken, mint eö legiűnk niugvasba.

6. **L**atá Adam hasznát ily allapatnak,
Adá meg tiszteössegét az szombatnak,
Mert leön izi szaiaban eött almanak,
Ezert teölté ebben kedvét uranak.

7. **V**eön Adam urtol ezert nagy szep aldast,
Elet hoszszát, unokák sokasagát,
Cziendes, bodog, niugalmas elet javat,
Ezek felet jeövendeönek tudasát.

8. **I**llyen szep aldas rendel unokakon
Izreöl izre marada nagy hasznoson,
Sethen, Enochon, Noen, Abrahamon,
Ennek magva keözt sok szent jamborokon.

9. **N**em semmi nemesseg urtol emberen,
Kit isten munka es niugvas rendiben
Magahoz teöt hasonlova kegiesen,
Maga ember egymast nem tartia ebben.

10. **C**elliat kegietlenseg szent rendelesnek
El hagta, de hivek urtol fűgjenek,
Mint osztozo fiak ugy engedgienek,
Niugvo napert halaadok legienek.

11. **I**ly nagy napot inneplessel teölczienek,
Iotetellel, szentseggel vegezzenek,
Hogy vegetlen nemessegre erjenek,
Mellyet végseö szombat mutat hiveknek.

---

20 II legiűnk <munkaba> **24** IV Ezért tölte kedvét ebben **25** II, IV Vön Adam ezert wrtol **27** IV nyugodalmas élet **28** II, IV Ezek mellet **29** III szep rendel aldass **33** IV nemzetség vrtol **34** IV isten <bar> **37** IV kegyetlenség [a *ség* szótag a szó alá írva] **38** IV El hatta

19.

SZOMBATRA, ALIAS MINDENKORRA

Argum Vegy isten teörveny tartokat

Notaja. Atkozot irigyek etc.

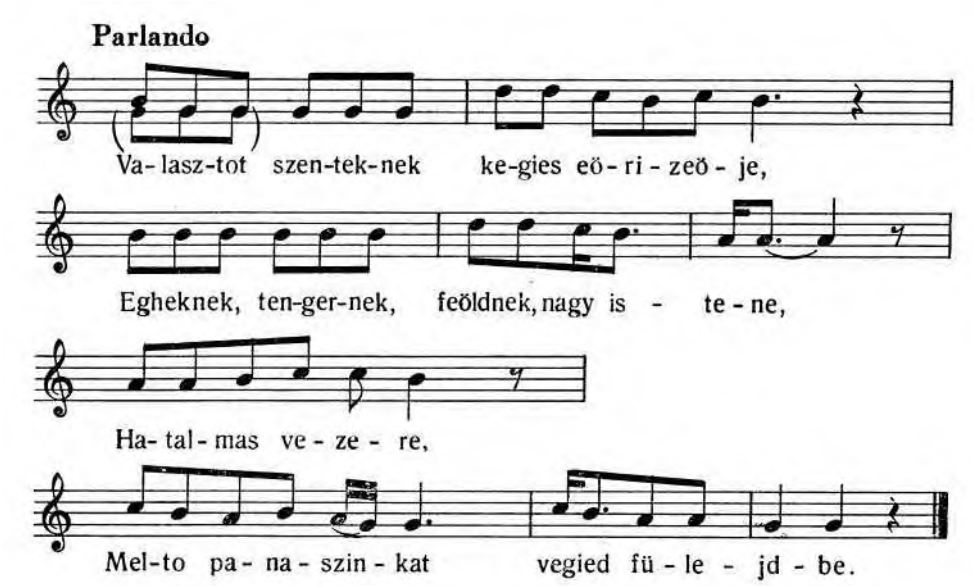

1. **V**alasztot szenteknek kegies eörizeöje,
Egheknek, tengernek, feöldnek nagy istene,
Hatalmas vezere
Melto panaszinkat vegied fűlejdbe.

2. **E**letűnk hagiatot kegies kezejdben,
Nem lehet masunnét már jo remensegben,
Emberi ereöben
Semmi bizodalma ninczien feöldiekben.

3. **D**űheös satan mint gieöz, forgodik cziak azon,
Mint hűseged melleöl minket el szakaszszon,
Eöreömteöl meg foszszon,
De mű felsegednek esedezűnk azon:

---

3 III [E sort utólag szúrta közbe a másoló.] I hatal-<kegies Eörizeöje>mas vezere **4** II panaszunkat fogad **5** I Elet<et>űnk … kegies<mes> [az első *s*-t *l*-ből javította a másoló, a *kezejdben* szóban pedig a *j*-t utólag szúrta be.] II kegiessy [!] kezedben III kegiesi kezeidben [a *kezeidben* szó *i*-je utólagos betoldás] **9** II mit **10** I Mint<ket> [A *t*-t a másoló az *n* fölé írta]

4. **Gi**ermekded plantadat ne hadd ki szaggatni,
Kit poganok keözeöt kezdettél fundalni,
Jo talpra allatni,
Eöreökeös frigyeddel magadnak foglalni.

5. **I**ly szep moddal indult kűs eöreöksegedet
Ne had el pusztulni jo epűletedet,
Draga szep miedet,
Vad faktol fojlodni ne had eöreökeödet.

6. **S**ohul sido keűűl nem latunk igazat,
Sem teörvenyed kyűl űdveössegnek utat,
Annak igaz modgiat,
Cziak nallok talalliuk eöreökeös jutalmat.

7. **T**eörvenyed tartasat azert valasztottuk,
Izrael taborat kedveltűk, jovaltuk,
Magunk ahoz attuk,
Niomorult sorsaval semmit nem gondoltunk.

8. **E**zen szabadsagban hattal mindeneket,
Valaki eö kéjen fel veszi frigiedet,
Igaz keötesedet,
Egyarant sidoval eöreökeöt az vehet.

9. **N**oha keresztienseg nagy fenn tartia tollát,
Eördeögis ellennűnk igen feni fogat,
Artalmas fulakjat,
Ha nem eörisz, szent ur, meg allia boszszujat.

10 . **T**alpa alat tartia szegeny sido nepet,
Szombatert űldeözi teörveny keöveteöket,
Kergeti hiveket,
Ha nem eörzeöd, szent ur, meg emeszti eöket.

11. **Ö**rűlűnk mű ezen, noha eök nem tudgiák,
Hogy mely teörvenyedet iegiűl fiaidnak,
Attad szolgaidnak,
Eök szidalom gianant minket azzal hinak.

12. **R**ollunk nem razzuk le szent szombatod nevét,
Szombatosok leszűnk, mert satan erejet,
El alliuk nagy mérgét,
Tűressel meg gieözzűk sok kegietlenseget.

---

20 II fatol folilodni **21** III sido közzül **28** II nem gondolunk **29** II mindeneket [*mindeneknek*-ből javítva] **32** II Egi arat [!] **35** II Artalmas haragiat **40** I öriz **43** II Attad sidosagnak **44** II szidalom helien **45** II razuk el **48** III giözzűl [!]

13. **V**igasag ez nekűnk, hogy szent teörvenyednek
Bélyegét viselliűk nagysagos igidnek,
Szombat innepenek,
Nepey igy vagiunk uri felsegednek.

14. **E**szt mostis szentelliűk fiuy, vig szűvel,
Mert meg eörisz minket cziuda kegiesseggel,
Vigiazo jo kedvel,
Igy tartasz meg minket hatalmas ereöddel.

15. **N**agysagos napodat szűbeöl magasztalliuk,
Magunkat eleötted giarloknak alittiuk,
Gondunkat rad hagyuk,
Alhatatossagra segitseged várjuk.

16. **T**udgyuk męg nekűnkis el jeö eöreöm napunk,
Mikor batorsaggal teneked szombatlunk,
Senkitöl nem tartunk,
Mert szent messiasod uralkodik nallunk.

17. **A**kkor niugotod meg mi farat lelkűnket,
Sok keserűsegbeöl ki veszed fejűnkeöt,
Adod eöreöműnket,
Jakob seregevel meg aldasz bennűnket.

18. **R**omlas szall akkoron idegen nepekre,
Kik teörvenyed atkat keresték fejekre,
Nem eltek kedvedre,
Kik kegietlen szűbeöl teörtek hiveidre.

19. **T**eölled segitseget, szent ur, ezen kerűnk,
Hogy eltűnk napjait neked szentelhessűk,
Teörvenyed teölthessűk,
Keötesedet holtig hivuseggel örizzűk.

20. **O**k vetetlen neked mindenben engedgiűnk,
Mostis szombatodat artatlanul teölcziűk,
Egeszszen szentelliűk,
Cziendes bekesseggel, bodogul vegezzűk.

21. **K**egietlenek utát, add, tavoztathassuk,
Bűnben borult feöldeön magunkat ohassuk,
Tisztasagban tarcziuk,
Papa szele miat ne tántorittassunk.

22. **A**dgy sok jo napokat eletűnkben latnunk,
Cziendes bekesegben neked szolgalhassunk,
Abban maradhassunk
Balvany imadoktol ne niomorgattassunk.

23. **T**égy reszesse vegre izrael oklaban,
Kegies messiasnak iktass orszagaban,
Bodog birtokaban,
Hol élliűnk eöreökke szent artatlansagban.

---

50 III uiselliűk [kétszer van leírva] II iegiednek **52** II ugi **54** II kegiesseged **59** II hadtunk [*hagiunk*-ból javítva]

20.

SZOMBATON DELLYESTI TANITAS ELEÖT

Notaja. Keönieöreögjwnk istennek mű szent atianknak

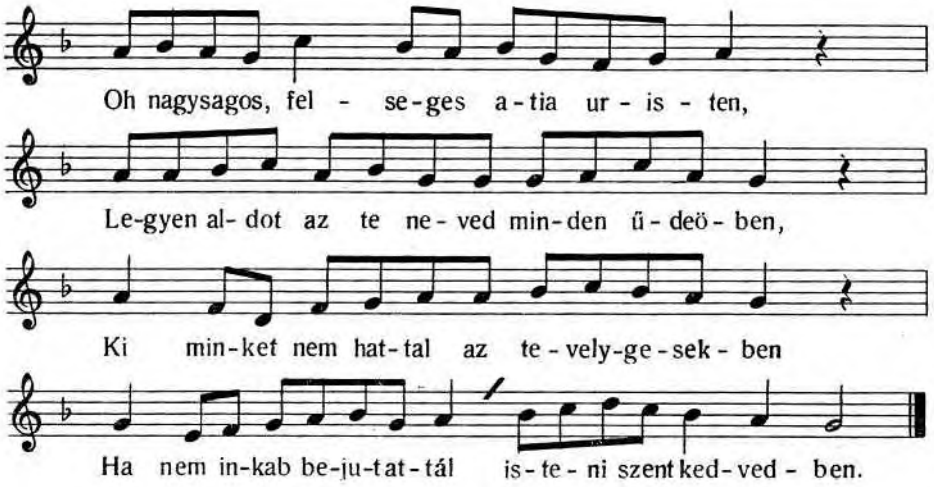

1. Oh nagysagos, felseges atia uristen,
Legyen aldot az te neved minden űdeöben,
Ki minket nem hattal az tevelygesekben,
Hanem inkab be jutattál isteni szent kedvedben.

2. Tekenczy reank, szent atiank, nagy kegielmedbeöl,
Es nez ala hiveidre, szent satorodbol,
Halgasd meg keresűnket te jo kedvedbeöl,
Es ne utaly bűneinkert, kerűnk, kegiessegedbeöl.

3. Legyen az te jo kedved, uram, mi raitunk,
Kegies atiay aldasod maradgion rajtunk,
Otalmad es nagy ereöd legyen mellettűnk,
Az meg ismert igassagban, hogy vegig maradhassunk.

4. Seöt naponkent mű abban giarapodhassunk,
Czieleked azt, mű szent atiank, hogy jobulhassunk,
Telliesben es beövebben giűmeölczieözhessűnk,
Hogy az igaz teökelletes szentsegre mi juthassunk.

5. Neked attuk magunkat, testűnk lelkűnkeöt,
Kegies atiank, teölled tartiuk űdveössegűnket,
Vezereöld, kerűnk teged, az mű lelkűnket,
Hogy be teölcziűk hejanelkűl minden te teörvenyedet.

---

3 II teueligesben **4** II Hanem immar be **6** II hiueidbe **8** II uttald bűneinket **10** II maradgion benünk **19** II Ueszerlied my elmenket

6. Oh szent aiank, arvaknak kegies otalma,
Az te kiczin seregednek legy meg tartoja,
Es minden munkajaban ereös giamola,
Vedd fel gondgiat es forogjon az te szemed eö rajta.

7. Ellensegnek tavoztasd gonosz szandekát,
Szent igidnek szabadiczy meg már igaz utát,
Es annak igazgassad kiczin taborat,
Eöregbitczied es terjeszszed mindenűt eö hatarat.

8. Hogy sok nepek te hozzad meg terhessenek,
Es mű velűnk egietemben diczirhessenek,
Mind vegig bekesegben maradhassanak,
Es az eöreök bodogsagban reszesek lehessenek.

9. Adgy műnekűnk, szent atiank, menniej ereöt,
Melliel rajtunk eörizhessűk meg szentsegűnket,
Es vegig eörizhessűk te jo kedvedet,
Melybeöl várjuk nagy bizonnial eöreök űdveössegűnket.

10 Diczirtessel, szent atiank, az magos menyben,
Es aldassal mind eöreökke dűczieösegedben,
Halgas meg ez mostani keönieörgesűnkben,
Buzgo szűbeöl ezt eöneki mindniajan mondgiuk: Amen.

21.

SZOMBATON DELLESTI TANITAS ELEÖT

Notaja. Nagy halat adgiunk az atia istennek

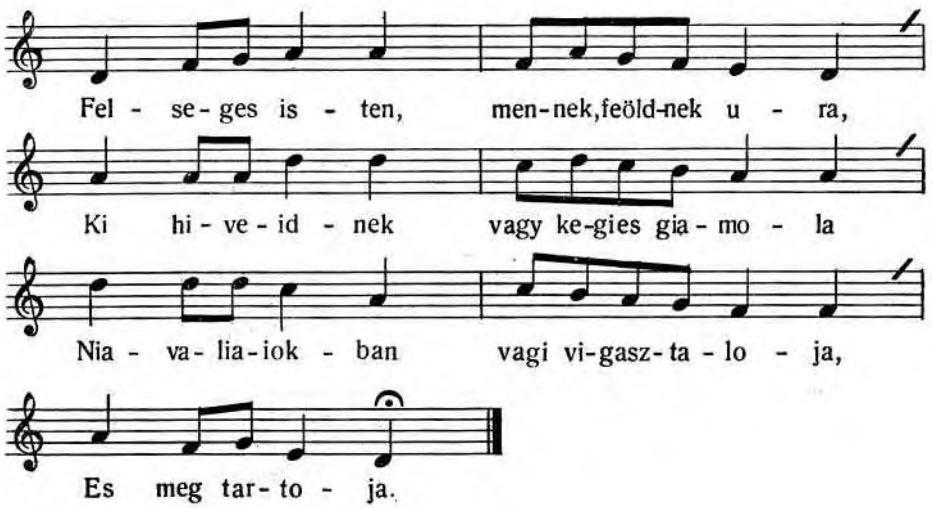

24 II ö raitok **34** II örizhessuk te io keduedet **35** II örizhessűk megh szentsegűnket III örizhessűk <megh szentsegűnket> te io

1. Felseges isten, mennek, feöldnek ura,
Ki hiveidnek vagy kegies giamola,
Niavaliaiokban vagi vigasztaloja
Es meg tartoja.

2. Az te nagy napod es te szent inneped,
Ma vagion, uram, az te szent szombatod,
Kit hogy meg illiűnk igen parancziolta d,
Mindennek hattad.

3. Teörvenyed ellen nem akarunk élni,
Kedvedet neked nem akarjuk szegni,
Az szerent inkab akarunk mind jarni,
Neked engedni.

4. Cziak segiczy minket, giarlo fiaidat,
Hogy szentelhessűk eleöszeör magunkat,
Annak utanna az te szombatodat,
Szent innepedet.

5. Mert igen giarlo, sár edenyek vagiunk,
Az gonoszsagra hajlandobbak vagiunk,
Cziak te vagy, uram, ez ellen giamolunk,
Ereös tamaszunk.

6. Te benned bizunk, benned eörvendezűnk
Neked keönieörgűnk, tegedet imadunk,
Az te nevedert legy kegielmes nekűnk,
Mű jo istenűnk.

7. Gonosz kevansag, vilagi baratsag,
Tavozzék teöllűnk minden hajlandosag,
Ne fogjon raitunk semmi mulandosag,
Semmi czialardsag.

8. Elleneök alliunk isten igejebeöl,
Meg gieözzűk eöket annak erejebeöl,
Az szent eletben valo vigiazassal
Es serenyseggel.

9. Nem arthat nekűnk affele czialardsag,
Nem kaphat rajtunk semmit az pompasag,
Eördeögteöl szerzeöt el mulando hitsag,
Testi bodogsag.

---

3 I Niavaliokban [!] **13** II Czak segilj **22** III tege<g>det

10. Cziak ragaszkodgiunk igaz sziligyseghez,
Artatlansaghoz, tiszta, szent elethez,
Istenűnk eleöt valo forgodashoz,
Szent teörvenyekhez.

11. Ez leszen nekűnk meg marado kéncziűnk,
Eöreökke valo eörvendetessegűnk,
Az bodogsagban valo férkezesűnk,
Gieönieörűsegűnk.

12. Majdan meg érjűk szemeink lattara,
Hogy mind el mulik vilag gazdagsaga,
Nem marad vegig testi vigasaga
Es nyajassaga.

13. Nem szűkseg tahat azokat keövetnűnk,
Nem illik nekűnk azok utan jarnunk,
Kikkel nem egygiez az mű vigasagunk,
Sem bodogsagunk.

14. Kegies uristen, adgy ereöt műnekűnk,
Vilag hitsagát, hogy meg utalhassuk,
Testi iovait, hogy *ne keuanhassuk*
Es ne ohajcziuk.

15. Minden eöreöműnk es gieönieörűsegűnk
Cziak te teörvenyed legyen vigasagunk,
Annak tartasa elegsegeös kenczyűnk
Es bodogsagunk.

16. Az te nevednek adassék tisztesség,
Minden űdeöben nagysagos dűczieöseg,
Feöldeön es mennyen tied az kiralsag,
Minden urasag.

---

55 I, III iovait, hogy meg utalhassuk [téves ismétlése az előző sor két utolsó szavának] II iauait, hogi ne keuanhassuk **61** III adassek [a másoló kétszer írta le]

22.

SZOMBATON REGGELI TANITAS ELEÖT

Notaja. Nez mi reank uristen etc.

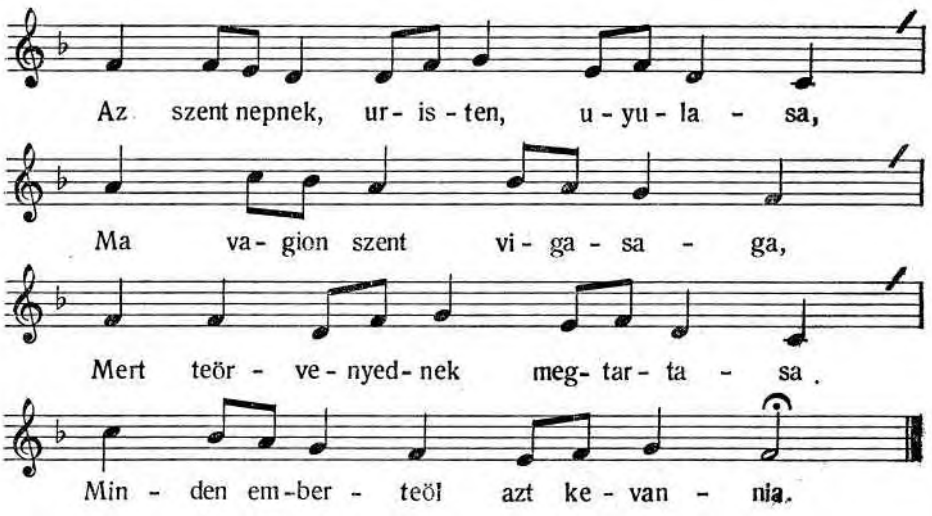

1. Az szent nepnek, uristen, uyulasa,
Ma vagion szent vigasaga,
Mert teörvenyednek meg tartasa
Minden emberteöl azt kevannia.

2. Es azoknal, uristen, szent teörvenyed
Fel nem bomol szent szerzesed,
Meg marad eöreökke keötesed,
Abrahammal meg keöteöt frigyed.

3. Seöt az lehet eziak, uram, te fiaddá,
Szeöleödben te kapasodda,
Az ki magat arra ajanlia,
Hogy teörvenyedet mind meg tartia.

4. Az mellieknek okay es nemey,
Mostanra neznek tartasi,
Az ki fegyhetetienűl elni
Űgiekezik artatlan lenni.

5. Miben allion az szentseg, meg tanoltuk,
Szűkseg, hogy azt már keövessűk,
Czielekedettel bizonitcziuk,
Hogy kedves legien inneplesűnk.

---

2 I Maga II Ma **3** II törueniennek megh [az igekötőt kétszer írta le a másoló] **6** II bomlot **20** II kedves<b>

6. Nem hogy abban valahogy mű meg esnenk,
Az szent utbol ki térűlnénk,
De még cziak meg se cziszamodgiunk,
Semmiben meg ne tantorodgiunk.

7. Vigiazassal kel abban forgolodni,
Felve, rettegve kel jarni,
Mind holtig abban eöregbűlni,
Es naprol napra nevekeödni.

8. Mert nem tudgiuk orajat, sem idejet,
Melyben meg kérik lelkűnket,
El valtoztattiak mű testűnket
Es mas eletre hinak minkeöt.

9. Az embernek elete ez vilagon,
Mint mezey virag feöldeön,
Mely holval viragzik ekesen,
Estve meg hirvad nagy hirtelen.

10. Igy az ember nagy hamar meg valtozik,
Ez eletbeöl ki keölteözik,
Szűkseg azert mű hogy vigiazzunk,
Bolond gazdaggal el ne veszűnk.

11. Az vigiazas meg tart isten kedveben,
Meg öriz szent kegielmeben
Es nem hágy esnűnk kesertetben,
Christusis erreöl szol *mondasban*:

12. Az kinek vagion, ugymond, leszen annak
Es beövebben adattatik,
Az kinek ninczien, meg fosztatik,
Az mi volnais, el vétetik.

13. Az szentseget, hogy azert eörizhessűk,
Es telliesen meg tarthassuk,
Az szent vigiazassal eörizzűk,
Minden kenczyűnknél inkab félcziűk.

14. *Az mi kiczid űdönk megh hatra uagion,*
Minden abban ugi uigiazzon,
Hogi az szentsegben megh maradgion,
Es az ördögnek ellent allion.

---

25 II forgolodni [a *lo* szótagot a sor fölé írta a másoló] **38** II Az **44** I–II szol az mondasban **51** II örizhessűk **53–55** I [E sorokat kihagyta a másoló]

15. Artatlansag annak ereös keö fala,
Irgalmassag feö tamaszsza,
Az keönyeörges hiv eör alloja,
Az beöytel egygiűt feö paissa.

16. Ezek kyűl vadnak teöb segiteöy,
Keörűlle sok cziemetey,
Mellyekkel szűkseg tamogatni,
Az mivel lehet teöbbiteni.

17. Hogy lehessen artatlan mű eletűnk,
Isten eleöt kedvessegűnk,
Mindenek felet nagy szentsegűnk
Es ahoz illendeö *giűmeölcziűnk*.

18. Es tűndeöklyek eletűnk ez vilagnal,
Legien kedves az szenteknél,
Innep szentelesűnk istennél,
Kellemetes legien *urunknal*.

19. De mind erre magunktol semmik vagiunk,
Giarlok, ereötleneök vagiunk,
Azert, uram, hozzad kialtunk,
Adgy ereöt, kerűnk, erre nekűnk.

20. Hogy az te szent akaratodat bennűnk
Eppen, egeszszen be teölcziűk,
Ez giarlo eletben meg tarcziuk,
Holtig cziak abban maradhassunk.

21. Kiert teölled, uram, eöreök eletet,
Holtunk utan dűczieöseget
Műis vehessűnk bodogsagot
Es szent angiali tarsasagot.

---

58 II nagi tamazza **68** I–II szent giűmeölcziűnk **72** I–II legien mű urunknal

23.

SZOMBAT VEGERE VALO ENEK

Not. Nekűnk szűletek etc.

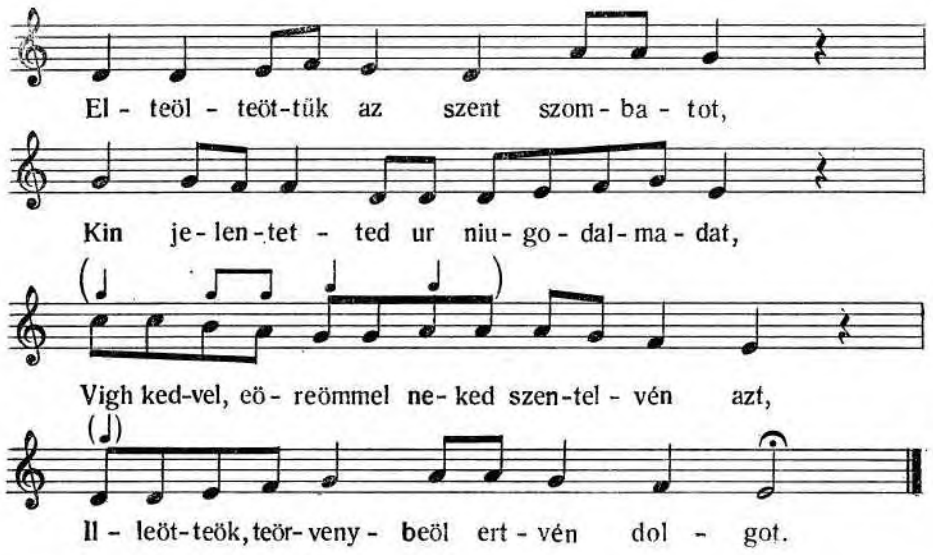

1. El teölteöttűk az szent szombatot,
Kin jelentetted ur niugodalmadat,
Vigh kedvel, eöreömmel neked szentelvén azt,
Illeötteök, teörvenybeöl ertvén dolgot.

2. Kit ha valahogy te kedved szerent,
Mint tartia teörvenyed minden czikkelijnt,
Nem telliesithettiűk te kévantodint,
Boczianatot abbol kerűnk fejenkint.

3. Ebbeli bűnűnket, minden vetkűnket
Bocziasd meg, szent atiank, félszegségűnket,
Seöt epitczy fel jeöveö hetre ereönket,
Forgathassuk jobban eletűnket.

4. Hogy igy hozzad ragaszkodhassunk,
Parancziolatidban hiven jarhassunk,
Ki melleöl semmikent el ne vonassunk,
Szorgalmatossagban legyen mértekűnk.

---

2 IV Kin ur jelentet volt nyugodalmot III niugodalmadat [az utolsó *d*-t *g*-ből javította a másoló] **3** IV örömmel szentelvén azt **6** IV citkelet **7** II teliesitettűk IV telyesittettük kévántad szerént **10** IV feszegségünköt [!] **13** IV igy te hozzád **15** IV semmi képpen el ne **16** IV Szorgalmatossag<gal>ban

5. Halaadassal teged diczirűnk,
Hogy kegiessegedbeöl engetted érnűnk
Aldot innepedet jol el teöltenűnk.
Tovabbais velűnk legy, mi kerűnk.

6. Öriz meg minket mű napainkban,
Eyel nappal valo vigiazasodban
Maradhassunk meg artatlansagban,
Kiben forgodhassunk szorgalmatoson.

7. Hogy igy lehessűnk alkolmatossa
Jeöveö szombatnakis meg tartasara,
Es azon nevednek eö aldasara,
Szűbeöl valo buzgo imatsagra.

8. Tavoztathassunk minden artalmat,
Mely meg banthatnaja szent szolgalatot,
Vagy haborithatná jo szandekinkát,
Hibanelkűl nyomjuk, enged, utadat.

9. Keszen igy varjuk jeöveö szombatot,
Kin ismet diczirjűk kegies voltodat,
Kemenseggel várvan vegseö szombatot,
Hol szentekkel latunk bodogsagot.

24.

UGIAN AZONRA VALO EZIS

Not. Cziudalatos nagy beölczi[esseg] etc.

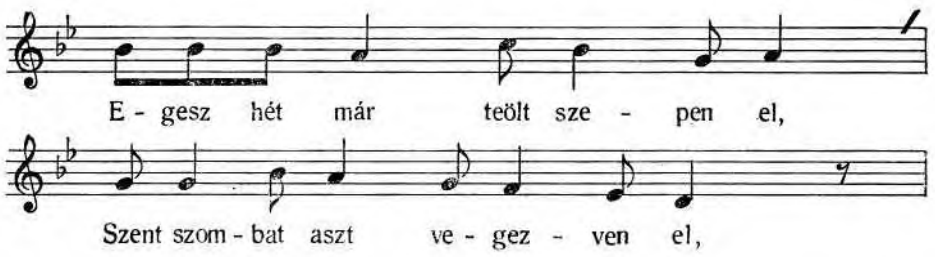

17 IV Hala adás [!] III dieziriűnk **20** IV is légy mü velünk kerünk **22** II uigiazasokban IV vigyázásunkban **24** IV forgothassunk nagy buzgoságban II szorgalmasson **25** IV alkolmatossagba **26** IV még meg tártásá<ban>ra **29** IV Tavoztathassuk minden artaltmot [!] **30** IV bántana szent szogáláttyát **31** IV szandekunkot **32** IV nélkül enged nyomjuk utainkot **35** IV szombatodot **36** IV Hol szentekkel edgyüt lattyuk boldogságott

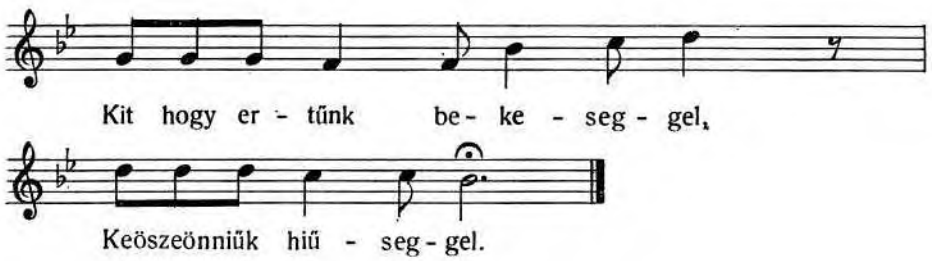

1. Egesz hét már teölt szepen el,
Szent szombat aszt vegezven *el,*
Kit hogy ertűnk bekeseggel,
Keöszeönniűk hiűseggel.

2. Keszűly ember jeöveö hetre,
Kery ereöt istenteöl erre,
Uyolag valo kezdesre,
Artatlan eletre.

3. Hat napi munkalkodasra,
Isten szerent tery dolgodra,
Hitvan szorgalmatossagra
Ne vid elmed soha.

4. El ne feleiczy istenedet
Ez hitvan arniek vilagert,
Szolgalattal teölczy eö kedvét,
Legy hivű s igaz jodert.

5. Szabadon arniek vilagon
Affeleöl jarhacz dolgodban,
Ne fély cziak ehel halason,
Tart isten gazdagon.

6. Hiszem, ha teölti be gonoszt
Es ád annakis sok jokat,
Sokkal inkab minden javat,
Jokkal keözli *aldast.*

7. Tűry es szenvedgy isten fia,
Hogy juthas nagy bodogsagba,
Reszszes lehes draga joba,
Isten orszagaba.

---

2 IV szombattal I vegezven azt **4** IV Közöniűk wrunk hűseggel I–II, V urnak [az V.-ben a sor fölé írt szó] **7** V Világi [!] valo **10** IV–V dologra **14** IV világban **15** V tölcse kedvét **16** V joért **17** IV vilagban **18** IV Ez felöl fárhacz dologban V Ez felöl **19** IV–V halástol **23** V jokat **24** I aldomasat IV–V áldását **27** II–V Lehess rezes II iokba

8. Aszt kel sok haborusaggal,
Venned nagy niavalyak altal,
De meg lasd, ne zugolodgiál,
Se ne sapolodgiál.

9. Mit szenvetcz teis nagyobbat,
Mint szentek, kik lattak halalt,
Keövesd egyenest ur cellyat,
Tudván veszely multát.

10. Mit gondolsz testi inseggel,
Mely ugy mulik, mint arnyek el,
Bannyal cziak hiven lelkeddel,
Igaz eöreökseggel.

11. Kerűnk, atiank, fiaidat
Ereösitczied szárniad alat,
Tarthassuk io hagiasidat,
Szent igassagodat.

12. Bocziasd meg sok bűneinket,
Fogiatkozasi vetkűnket,
Neved melle szentely minket,
Meltatlan nepeket.

13. Igazgassad utainkat,
Eörizzed eösvenyűnk nyomát,
Labunk tarczia igaz utat,
Kit jovoltod mutat.

14. Igy leszen kedves eletűnk,
Gieönieörűseges jarasunk,
Ha felsegedet szolgalliuk,
Hagiomanyod tartiuk.

15. Mit arthat valaki nekűnk,
Ha ezeket meg örizzűk,
Mellyekhez kepest vagy velűnk,
Nemis tágulsz teöllűnk.

16. Aldot legy, atiank, mindenben,
Mert irgalmad tiejden,
Hivekhez latcz kegielmesen,
Diczirtessel menyben.

---

35 V Kövesd az egyenes ut czelját **36** V Tudván kiért jót adc s mutatc **37** IV gondosz [!] **39** V hiven [utána olvashatatlanul áthúzott szó] **43** IV–V hagyásodott **46** V vétkeinket **48** IV–V népesedett **50** II ösuenink **51** IV tartya **56** IV Hagyományid **59** IV Mellyért képes vagy mü véllünk **60** II Nemys tauolz V Nemis tavul **62** V tiéd ebben **63** V lás

25.

SZOMBAT VÉGÉRE TANITAS UTAN, EGYEB INNEPEK VEGEREIS JO

Not. Az ki az istent meg ismerheti etc.

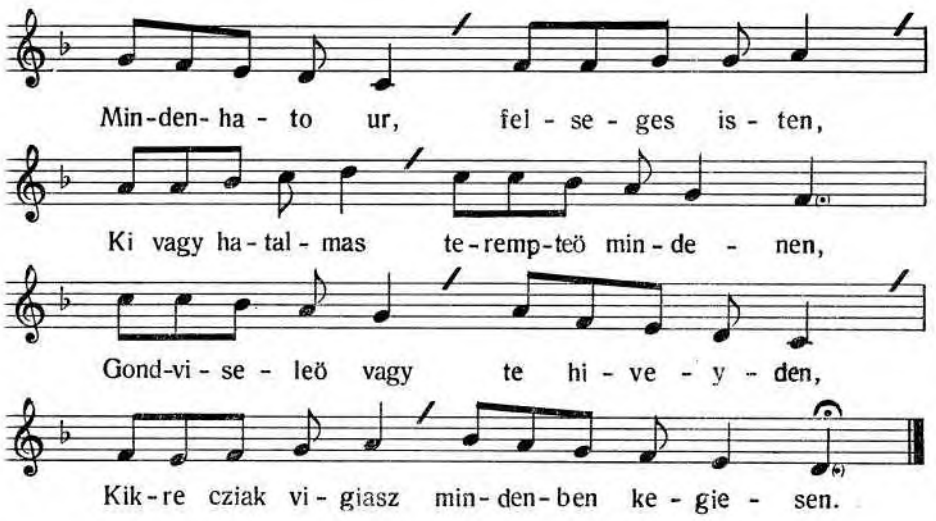

1. Mindenhato ur, felseges isten,
Ki vagy hatalmas terempteö mindenen,
Gondviseleö vagy te hiveyden,
Kikre cziak vigiasz mindenben kegiesen.

2. Nagy hálát adunk szent felsegednek,
Hogy egessegben napjat innepednek
Engetted ernűnk te hivejdnek,
Eöreömmel ezert szolgaltunk nevednek.

3. Tanoltuk ezen szent teörvenyedet,
Attuk cziak erre eszűnket, elmenket,
Keönieörgűnk neked igazgass minket,
Vehessűnk naponkent job job ertelmet.

4. Ertelmet veven, adgy ereöt arra,
Elhessűnk neked szent akaratodra,
Rendelesidre, jovallasidra,
Tarto szandekkal fussunk hagyasidra.

---

3 III vagy [a sor fölé írt szó] **4** III mindenre **8** II azert szolgalunk

5. Eleö napinkat teölled ez vegre,
Szent ur, kevanniuk cziak ez egy fejebe,
Hogy giarapodgiunk az beölcziesegbe,
Mind naprol napra jobbulliunk szentsegbe.

6. Ez mellet neked szolgalatodra
Hazunk nepetis nevelhessűk jora,
Szűveöket nekik lagitcziad arra,
Tanitast vegiek te szolgalatodra.

7. Ha mi reszszebeöl szent teörvenyedet
Nem keövethettiűk te rendelesidet,
Bocziasd meg, kerűnk, ily bűneinket,
Fogiatkozasi nagy felszegseginket.

8. Mi nem Abraham volt nekűnk atiank,
Sem maradeki vagiunk eö magvanak,
De nemzetsegi Japhet hazanak,
Vagiunk fiay tudatlan pogannak.

9. Ennek vaksagát nagy bolondsagát
Már meg ismertűk nemzetűnk mi voltat,
Kiknek ezentul ostobasagát
Nem reszszeltettiűk velűnk gonossagat.

10. De cziak te benned, kegielmes atiank,
Vigad, eörvendez szűvűnk, elmenk es szánk,
Pogan voltunkra tertel mű hozzánk,
Teöttel fiava az nagy Abrahamnak.

11. Ez fiusagban, kerűnk, eltűnkben
Tarczy meg ez feöldeön, szent ur, kegielmedben,
Engedgyed ernűnk ez giarlo testben
Sok innepidet, kiket tarcziunk szenten.

12. Tanulhassuk szent teörvent Innepen,
Keövethessűk azt minden mi űdeönkben,
Pogani kovasz minden czikkelyben
Tavozvan teöllűnk, tisztullion ki eppen.

13. Dicziret neked, szent atiank, isten,
Ki vagy mű hozzank mindenben kegiesen,
Aldot legy, szent ur, minden űdeöben,
Minden nyelveken es minden helyeken.

---

20 II iobullion **22** III nepetis <neh> **28** II felzegsegűnket **31** II Iafel **36** II rezeltettűk II–III gonoz uttat **40** II fiaiua **42** II kegielmessen **44** III innepjdet [a *j*-t *e*-ből javította a másoló] … tartunk **50** II Hogi uagi

26.

SZOMBAT VEGERE EZIS

Notaja. Egy lelekkel mostan aldott

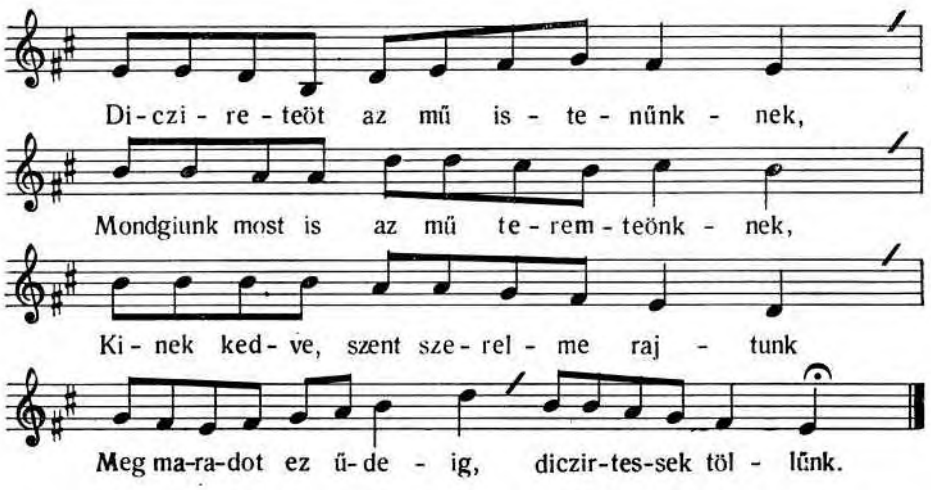

1. Dicziretеöt az mű istenűnknek,
Mondgiunk mostis az mű teremteönknek,
Kinek kedve, szent szerelme rajtunk
Meg maradot ez űdeig, diczirtessek töllűnk.

2. Noha rajtunk vilag dűheössege,
Es minden nap kemeny fenijteke,
De istennek nagyob eö kegielme,
Reank valo szorgalmatos, nagy gondviselese.

3. Az eöveit isten el nem hadgia,
Cziak valoban hivűsegeket lassa,
Mert azt teölleök igen meg kevannia,
Kyűl beleöl az meg tessék rajtok, azt akarja.

4. Im azert most az urnak szent napjat,
Majd el teöltiűk az eö szent szombattiat,
De ha miben meg nem attuk modgiat,
Kérjűk abbol az nagy urtol bűnűnk boczianatiat.

---

2 IV a mü istenünknek **4** IV az ideig **6** V kemeny itélete **7** IV nagyob bö kegyelme **8** II Raitunk ualo **11** III–IV De azt IV–V töllünk **13** II–III az isten szent **14** II El töltöttük az ö **16** IV az istentöl bününk

5. Immar legyen gondunk jeöveö hetre,
Abban valo szentseges eletre,
Dolgainkban nezzűnk az teörvenyre,
Ugy mint minden eletűnknek tiszta tűkeörere.

6. Ne merűlliűnk szorgalmatossagban,
Feösvenysegnek gonosz hálojaban,
Hogy az miat ne essűnk vaksagban,
Es ne iussunk az eleöbbi tisztatalansagban.

7. Helt ne adgiunk vilagi konkolynak,
Ellensegnek hiteteö szavanak
Alliunk ellent ugymint hamissagnak
Es istenteöl bocziattatot keserteö probanak.

8. Az vallasban nad szalak ne legiűnk,
Abbol jobra, se balra ne terjűnk,
Azt cziak egy pontbannis meg ne sercziűk,
Fegyvereben fel öltözven szűntelen vigiazzunk.

9. Giarlosagnak semmit ne kedvezzűnk,
Cziak hitsagban az űdeöt ne teölcziűk,
Az nagy istent szűntelen imadgiuk
Az szenteknek peldajabol mint azt meg tanoltuk.

10. Az szenvedes keves űdeig tart,
Ne szabjunk cziak annak hatarokat,
Isten tudgia az űdeök foliasat,
Ez satorbol im ma holnap innet el ki hordat.

11. Ha maradunk alhatatossagban,
Mind vegiglen sereny vigiazasban,
Ugy juthatunk az szentek sorsaban,
Es ugy leszen urasagunk eöreök bodogsagban.

12. Ot adatik meg mindennek soldgia,
Az hiveknek szentseges jutalma,
Gonoszoknak romlot karhozattia,
Bodog, az mely szolgat az ur vigiazvan talallia.

17–20 IV [E sorokat a másoló kihagyta.] **20** V Ugj miis eletünknek **24** III eleöbbi <szer> **30** V jora **31** V pontigis **33–40** IV [E sorokat kihagyta a másoló.] **34** II, V hiusagban **36** V peldajabol [*peldajaban*-ból javítva] mint eszt **40** III Az **47** IV–V romlott állapottya **48** II talalta

27.

SZOMBAT VEGERE VALO EZIS

No. Halat adunk tene[ked] örök isten etc.

1. Halat adunk, uristen, te felsegednek,
Hogy cziendesen napjat szent innepednek
El hagiad teöltenűnk te nepeidnek,
Bekeseget adal az mű szűvűnknek.

2. Önczyed az mű szűvűnkre *te* szent lelkedet,
Hogy erthessűk meg az te beszededet,
Keövethessűk meg hallot szent igidet,
Remelhessűk az igaz bekeseget.

3. Tellies szűbeöl kedved szerent eletűnkben
Szolgalhassunk igazan mű hűtűnkben,
Maradhassunk meg szent ismeretedben,
Szent nevednek igaz tiszteletiben.

4. Kerűnk teged minden mű haladasinkban,
Halgas meg minket imatkozasinkban,
Tarczy meg eppen az hűtnek agayban
Es te szent teörvenyednek utayban.

5. Otalmazd meg az te kiczin seregedet,
Adgy, szent atiank, műnekűnk bekeseget,
Hogi tanolni szoktathassuk elmenket,
Szent neved tizteletire szűvűnket.

6. Adgiad, erhessűk ismet az te napodat,
Kedves, bodogsagos, szent szombatodat,
Cziendesseget adgy műnekűnk niugolmat,
Ronczy meg, kerűnk, az eördeögnek hatalmat.

7. Jutas minket szenteknek tarsasagaban,
Vigy be minket meg igirt orszagodban,
Hol lehessűnk eöreökke szombatlasban,
Hol tisztelliűnk eöreökke batorsagban.

8. Aldassal, uristen, az mű eletwnkben,
Meg halgas minket mű keönieörgesűnkben,
Lelkűnkben szentely meg minden űdeöben,
Diczirtessek eöreökke neved, amen.

---

5 I szűvűnkre szent [Szótagszámhiány!] II szjuűnkel te szent **13** II haladasinban [!] **23** II mj nekűnk s niugolmat

28.

ALVINCI ÉNOK

MAS SZEP ENEK

[Nota, Dicziretet az mi istenünknek]

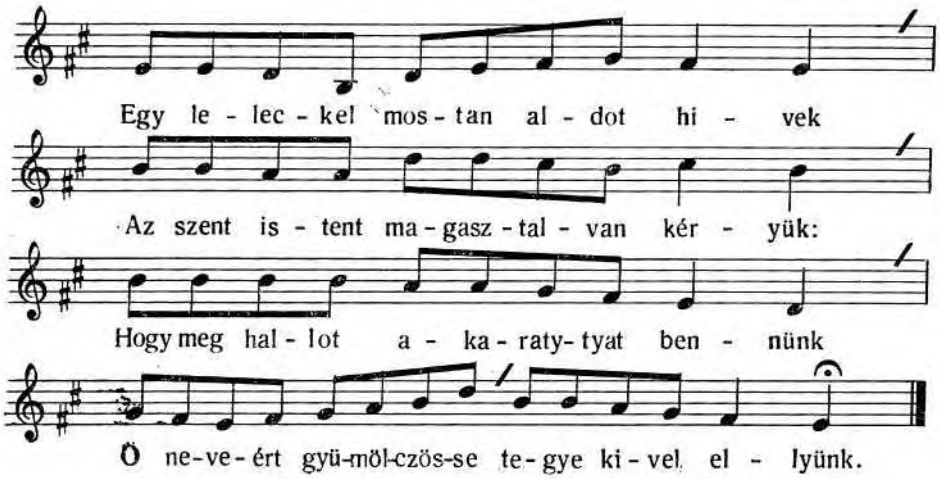

1. **E**gy leleckel mostan aldot hivek
Az szent istent magasztalvan kéryük:
Hogy meg hallot akarattyat bennünk
Ö neveért gyümölczösse tegye, kivel ellyünk.

2. **N**yuicza hozzank nagy irgalmassagat,
Hogy hüseggel tarthassuk mondassat,
Vetkek nelkül nyomhassuk ö utat,
Eletünkel igyekezzünk *tenni akarattyat.*

3. **O**storitol óiuk meg magunkat,
Szent élettel kövessük attyankat,
Abrahamnák élyünk hüti alat,
Tiz paranczolat tartassal szentellyük wrunkat.

4. **C**zelekedeteckel patriarchak,
Reghi sidosag közt valo attyak,
Minden iora nekünk utat nyittak,
David kiraly, Ezechias peldai mutattyak.

---

2 IV Az uristent **8** III Eletwnkben V igyekezzük I tennie aldasat III–IV tennie mondasat **9** II–III Ostoridtol **13** II Czelekedettel

5. **H**üt, remenseg bennünk el ne fodgyon,
Élet iobbulasa ugy hordozzon,
Hogy isten kegyelme reank szallyon,
Ki öröcke az hivekben aldassal maradgyon.

29.

SZOMBATON TANITAS UTANRA

Not. Jer emlek[ezzünk] keresz[tyen nepek]

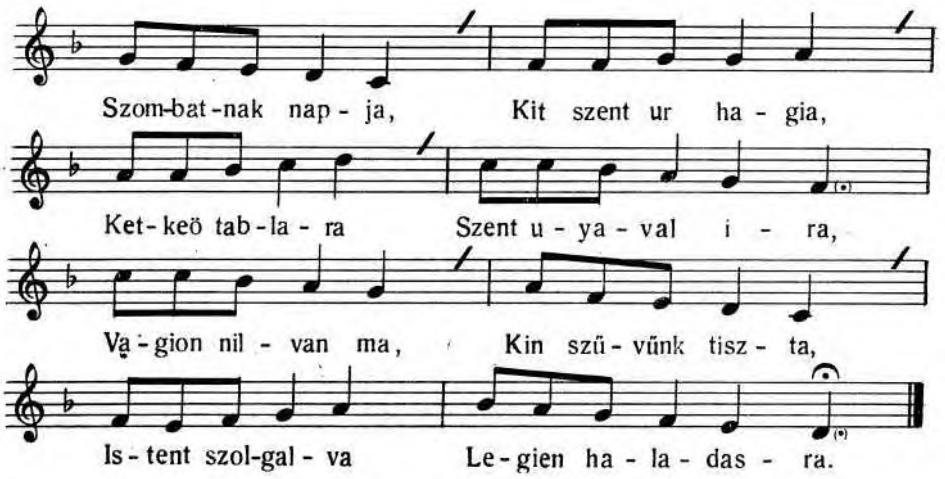

1. **Sz**ombatnak napja,
Kit szent ur hagia,
Ket keö tablara,
Szent uyaval ira,
Vagion nilvan ma,
Kin szűvűnk tiszta,
Istent szolgalva
Legien haladasra.

2. **O**yuk ez napon,
Hogy gonoszsagon,
Eördeög teöriben
Labunk ne akadgion,
De az szent uton
Inkab faradgion,
Elmenk es szűvűnk
Teörvenyreöl tanollion.

17–20 III [E szakasz a kézirat csonkasága miatt hiányzik.] **20** IV Ki aldassal az hivekben örökke II hiveken aldasul

1 III–IV napjátt **2** III–IV hagyot **4** III irva **5** III Vagyon ma **7** II szolgaia IV szolgalván **8** IV halla adasra **9** IV Olyuk magunkot **10** IV gonoszsagban **11** IV töreben **14** III forogjon **16** III Törvényen tanollyon IV Törventöl

3. **M**ert lehasaggal,
Ki ill hivtsaggal,
Nem kellemetes
Bizony az nagy urnal,
Seöt nagy haraggal
Erte boszszut all,
Azon ki jadzik
Az eö szombattiaval.

4. **B**odog orzagra
Isten jutattia
Az illien embert,
Ki szombattiat tartia,
Mint bizonijttia
Szent prophetaja,
Jakob eöreökét
Eöreöksegűl birja.

5. **A**tiank hagiasat,
Parancziolattiat,
Mint edes fiak
Teölcziűk akarattiat,
Hogy szent varosat,
Hivek orszagat,
Lassuk s birhassuk
Jerusalem várat.

6. **T**ellies eöreömmel,
Kit az nagy isten
Minden hiveknek,
Hogy nilvan engedgien,
Teöllűnk diczirve
Felsege legien
Ezt minden ember
Mondgia, hogj ugy legien.

---

18 IV ily hissaggal [!] **24** III Ö szent szombattyával **27** I illien<t> III ollyan IV ember [!] **29** II Mind **39** IV Lassuk birhassuk **44** III Kit nyilván **47** IV Ezt most minyayan **48** IV Mongyak

30.

UGIAN AZONRA EZIS

Not. Oh te keresztien ember

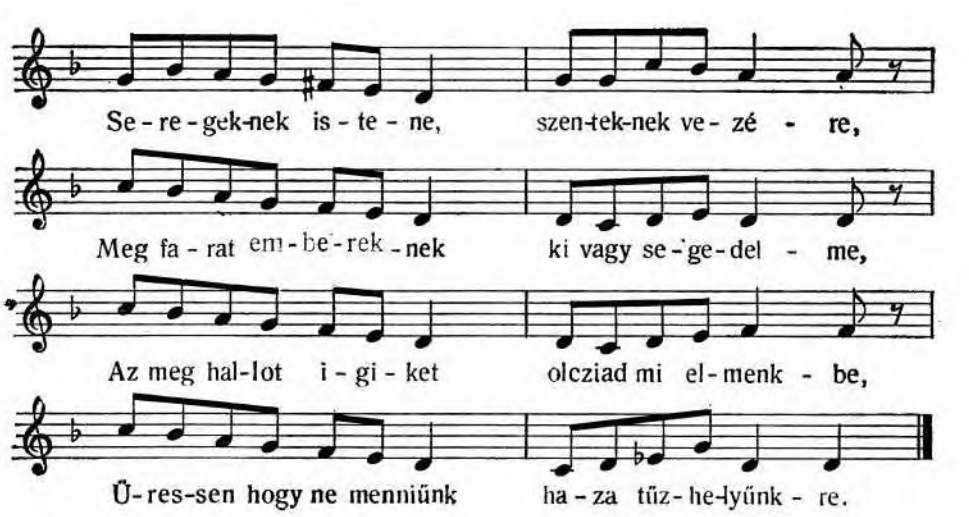

1. Seregeknek istene, szenteknek vezére,
Meg farat embereknek ki vagy segedelme,
Az meg hallot igiket olcziad mi elmenkbe,
Űressen, hogy ne menniűnk haza tűzhelyűnkre.

2. Eletűnknek cimere, két szeműnknek fenye
Cziak te legy, nagy uristen, ki vagj az eghekbe,
Hogy giakorta mehessűnk szentseggel eleödbe,
Legy eöreökke vétkűnknek, szent ur, fedezöie.

3. Tudgiuk sok esetinket, ellenned vetkűnket,
Mert giakorta satanis esztekél bennűnket,
De halalos bűneökre nem vohatot minket,
Azert te szent nevedert tarczy meg eletűnket.

4. Adgy eleönkben tanitot, ki vigien teörvenyre,
Teörventelen eletet, ki ne fedegesse,
Hogy nyelvűnk hallas utan cziak azt emlegesse,
De czielekedetűnkis ugian azt keövesse.

---

1 III szenteknek örzöje **3** II igiket<nek oltsad űleinkben> III mü szivünkbe **4** III Hogy üressen ne **5** III Eletünknek mestere **8** I ur <vezerlöje> fedezöie **9–24** II [A kézirat csonkasága miatt hiányzik.] **10** III satan is értekel [!] **11** III bününkre nem vetthetet münket **13** III ki incsen törványedre **14** III fedezgessen

5. Seregedet, uristen, kerűnk, eöregbitczied,
Az feöldben teöt aranyat nekűnk eleö vegied,
Sovany sarat az utan bator el veszessed,
Mikor hasznat semmiben teöbbé nem veheted.

6. Kedves gabonadatis cziűrben telepitczied,
Foyto konkoly, fű magot onnet ki seperjed,
Teöbszeör, hogy elegiesleg ne legien, ugy ejczied,
Tiszta buzat szuszekban az utan eörizzed.

7. Dicziret es haladas, uram, teged illet,
Azert figielmetesen halliad enekűnket,
Adgy ereöt, szentelhessűk te szent innepedet,
Es szent élet eösvenyét tarcziuk teörvenyedet.

31.

SZOMBATI TANITAS UTANRA

Not. Felseges isten etc.

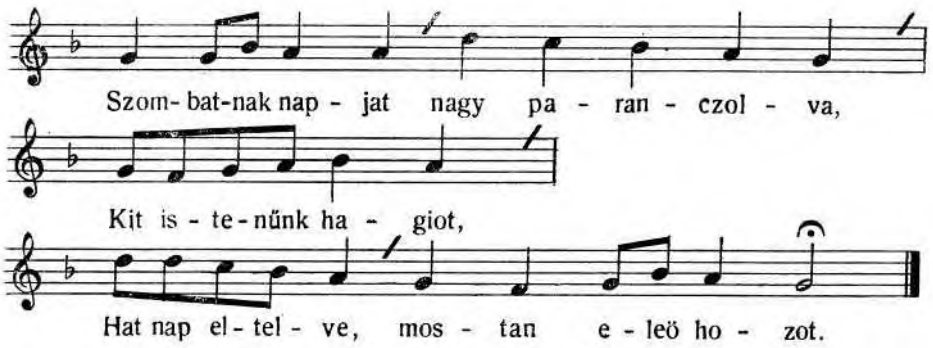

1. Szombatnak napjat nagy parancziolva, kit istenűnk hagiot,
Hat nap el telve, mostan eleö hozot.

2. Ki feleöl isten meg irt keönyveben szent Esajasnak
Igy szol hasznarol eö szent szombattianak.

3. Ez en napomat, szent szombatomat, ki szenteli s tartia,
Ily ajandekom ketsegnelkűl várja.

4. Bodog orszagban, niugodalomban uralkodni viszem,
En szent hegyemen eöt meg telepitem.

---

18 III Az földön **19** III Sovánságon [!] **20** III semmiben tovab nem **23** III hogy ekegyedgyék **24** III buzat szükségben az után keritsed

2 III el telve kit most **3** I keönyve<nek> **3–4** IV [7–8. sorként] **3** III meg [*mert*-ből javítva] I könyve<nek>ben **5** II szentelj tartia **6** III ajándekom [*ajándekat*-ból javítva] **7** II nyugodalomra **8** IV hegyemet ott III ott meg

5. Ha ki labait meg otalmazza, dologtol kezeit,
Meg vigasztalom napom eörizeöit.

6. Gieönieörűseges eörvendetesnek, hogy ha ki azt tartia,
Jutalmát ennek, illen nagyot lattia.

7. En falom keözeöt, az imatsagnak hazaban adok helt,
Meg bodogitom, koronazom eötet.

8. Jerusalemben bekevel mehet, bekevel ki jeöhet,
Uta eöneki batorsagos lehet.

9. Most azert nekűnk, hogy hatta ernűnk gieönieörű szombattiat,
Kez fel emelve adgiunk neki hálát.

10. Mellien műnekűnk szent ajandekat, szolgaltassa s adgia,
Eö szent igejet meg ertenűnk hadgia.

11. Hogy eletűnket, mű erkeölcziűnket istenűnk kedvere
Szabhassuk neve szent dicziretire.

12. Dűczieöseg menyben az magossagban mű szent istenűnknek,
Hogy ernűnk hatta napjat innepenek.

32.

ETEL UTANRA VALO HALAADASOK

Notaja: Zent David kiraly bűnej ellen igy panaszolkodik etc.

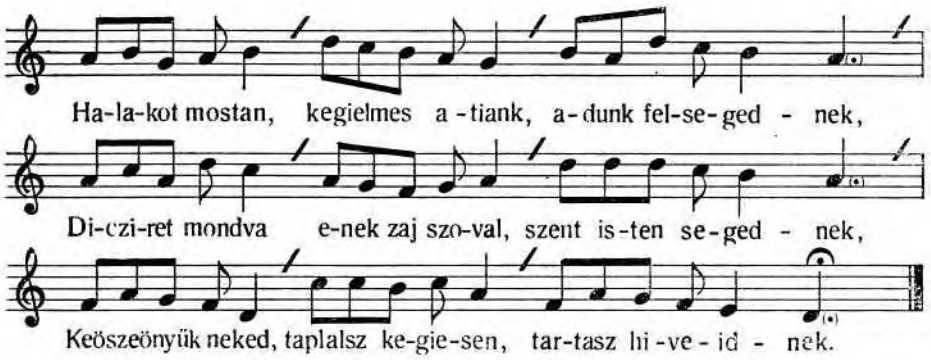

11 III–IV eszt **12** III annak **13** III házában helt adok **18** III neki adgyunk **19** II szolgaltassa aggia **20** III És szent IV értenünk adgya **21** IV erkölcsünkött [az *r*-t *k*-ból javította a másoló] **22** III nevétt **24** IV adta

1. Halakot mostan, kegielmes atiank, adunk felsegednek,
Dicziret mondva enek zaj szoval, szent istensegednek,
Keöszeönnyűk neked, taplalsz kegiesen, tartasz hiveidnek.

2. Seöt minden jokkal szep vigasaggal szűvűnket be teölteöd,
Kiert eöreökke aldunk, imadunk, aldot ur, mű teged,
Igy ez utannis taplalván eltess, kerjűk felsegedet.

3. Ajandekival istensegednek jozanon mű elűnk,
Te beszededet szűvűnkben tartva mindenkor örizzűk,
Hogy elegseges etelűnk utan halaadok legiűnk.

4. Nekűnk, szent atiank, meltatlanoknak sok jokat te attal,
Feöldnek sirjabol azokat hozvan, vellek minket lattal,
Romlo testűnket, hogj mindenkor mi taplalnok azokkal.

5. Minden allatok hivatallyokban hivűsegesen jarnak,
Még teremteskor az mint rendelted, abban eök maradnak,
Nekűnk engedven, idejenkoran hasznokat meg adgiák.

6. Mindeneket te cziak emberekert, szent ur, teremtettel,
Embert pediglen tennen magadert szolgajul rendeltél,
De hitvan vilag teged hagy van el, teölled szakadot el.

7. Eteök itok keöszt joban tegedet soha nem emlitnek,
De tragarsaggal hivolkodasbol rollad emlekeznek,
Cziufolas teölleök mindenűt helye te szent teörvenyednek.

8. Tudgiuk ez félék gonoszsagokrol, hogi adnak nagy szamot,
De mi, szent atiank, hozzad jarulvan, tisztelűnk mint giamolt,
Kerűnkis teged, hogy gonoszok keözt ne tegiűnk mi szamot.

9. Ne add ernűnk azt, hogy gonoszokkal egyszersmind mi veszszűnk,
Kik el távozvan teölled, el hattak, valtak kűleön teöllűnk,
Tudatlansaggal, nagy tuniasaggal vadnak tavol teöllűnk.

10. Noha illienek, de lelked altal eöketis igazgasd,
Hogy velűnk együt teged ismerven, diczirjék jovoltod,
Halaadasra serkenhessenek naprol napra hozzad.

11. Köniörgesűnkel, kegielmes atiank, kerjűk felsegedet,
Vegied eleödben kegielmes fűllel esedezesűnket,
Etel itallal ald eletűnket, elegitczy hiveket.

---

3 II–III Közöniűk minket taplalz **4** III szep vilagossagal szivűnket be tölted **5–6** III [Az *örökke* szótól e két sor a kézirat csonkulása miatt hiányzik.] **7** III Ayandekidnal III–IV szent felsegednek **10** III te adal **12** III–IV Romlot **14–15** III [A *mint* szótól e két sor a kézirat csonkulása miatt hiányzik.] **17** IV magadnak **18** III–IV teged el hagyvan **19** III közt abban tegedet IV soha sem **20** III tragarsagbol **21** IV tölled [!] II töruenied<et>nek **23** IV hozzad járulunk imádunk mint **24** III [A *kerünk* szótól e sor a kézirat csonkulása miatt hiányzik.] **25** II Ne ad tudnunk azt hogi gonozok közt edcziersmind [a *közt* szóban a *z* más betűből javítva, az *edcziersmind r*-je a sor fölé van írva] IV egyszersmind el veszszünk **26** IV távozván teged el **27** III nagy tragarsaggal **32–33** III [A *kegyel*… szókezdettől e két sor a kézirat csonkulása miatt hiányzik.]

12. Adgiad, elhessűnk ajandekidbol haladatossaggal,
Nagy beöcziűlettel es szegenyeknek taplaltatasokkal,
Hogy igy mindenkor tisztelliűnk teged dicziret mondassal.

13. Halaadassal keöszeönniwk neked mindenkor, szent isten,
Hogy seötetsegbeöl minket ki hozvan, iktattal szentsegben,
Szent elet útan sok jokkal latvan, veöttel kegielmedben.

33.

SZOMBATON ETEL UTANRA VALO HALAADAS

Nota. Adgy uristen szent lelket, velle eöszve adgi igaz hiteöt.

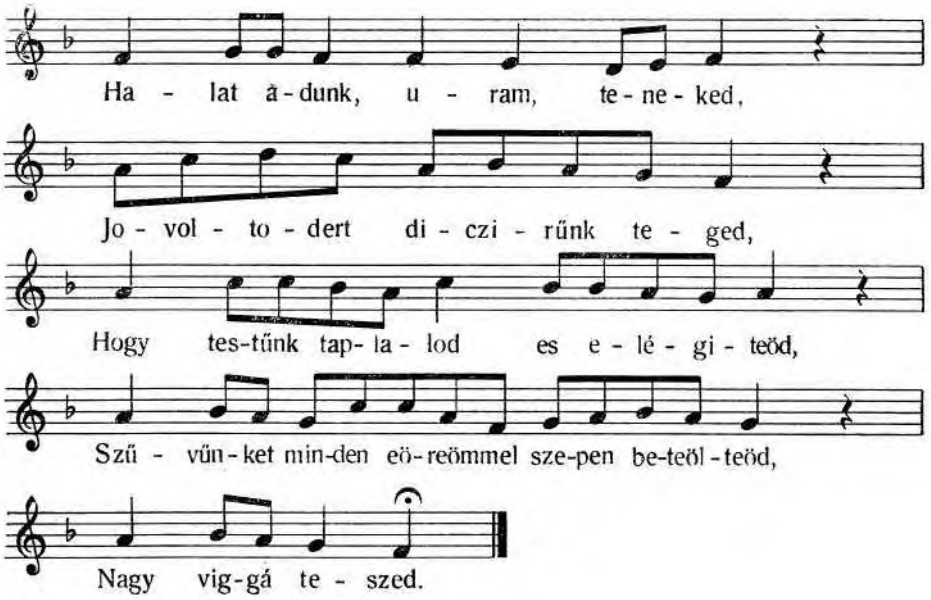

1. Halat adunk, uram, teneked,
Jovoltodert diczirűnk teged,
Hogy testűnk taplalod es elégitteöd,
Szűvűnket minden eöreömmel szepen be teölteöd,
Nagy viggá teszed.

2. Eleöttűnk vagion draga teörvenyed,
Szivűnkben vagion te szent szerzesed,
Melyben szolgajdat ereössen inted,
Eleg etellel telve halakat neked
Adgyon te neped.

---

34 III ayandekikdal [!] **36** IV tisztelünk **39** II–III iokkal lattal
1–5 III [A kézirat csonkulása miatt hiányzik.]

3. Nem feleytiűk el taplalasodat,
Mertek tartia asztalunk jovat,
Jozan, szent emberseg éli te jodat,
Reszegseg es tobzodas tavol jar onnat,
Mint oly utalat.

4. Beöcziűlettel veszszűk ajandekidat,
Mint lelkűnknek vidamitojat,
Kikkel elesited elmenk folyasat,
Hozzad aytatossa nagy buzgosagat
Teszed eö utát.

5. Most azert, szent ur, neked eneklűnk,
Vig orczaval teged tisztelűnk,
Mi szonk, szank hangjaval aldunk, diczirűnk,
Mindenkeppen imadvan teged emlitűnk
Es dűczieöittűnk.

6. Dicziretes ez may szent nap,
Gieönieörűseges szent nepnél ily nap,
Szent szombatod neked niugvo innep nap,
Te hiveid uijtto, draga aldot nap,
Minden heted nap.

7. Szentelliűk ezt mű mint innepedet,
Igy eörizzűk te keötesedet,
Cziak szentely meg teis es aldgy meg minket,
Jovoltodbol ne utaly te szegenijdet,
Kerűnk tegedet.

8. Tiszteösseg, dűczieöseg nevednek legien
Vegetlenűl minden űdeöben,
Tied az hatalom mennyen es feölden,
Te vagy *nagy uralkodo ur mindeneken*,
Felseges isten.

---

18 II Kiuel **31** II–III ezt mint **39** I, III vagy mindeneken nagy uralkodo ur II Te uagi nagi uralkodo wr mindeneken

34.

MAS ENEK UGIAN AZONROL

No. Ez nap nek[űnk] diczi[retes] nap etc.

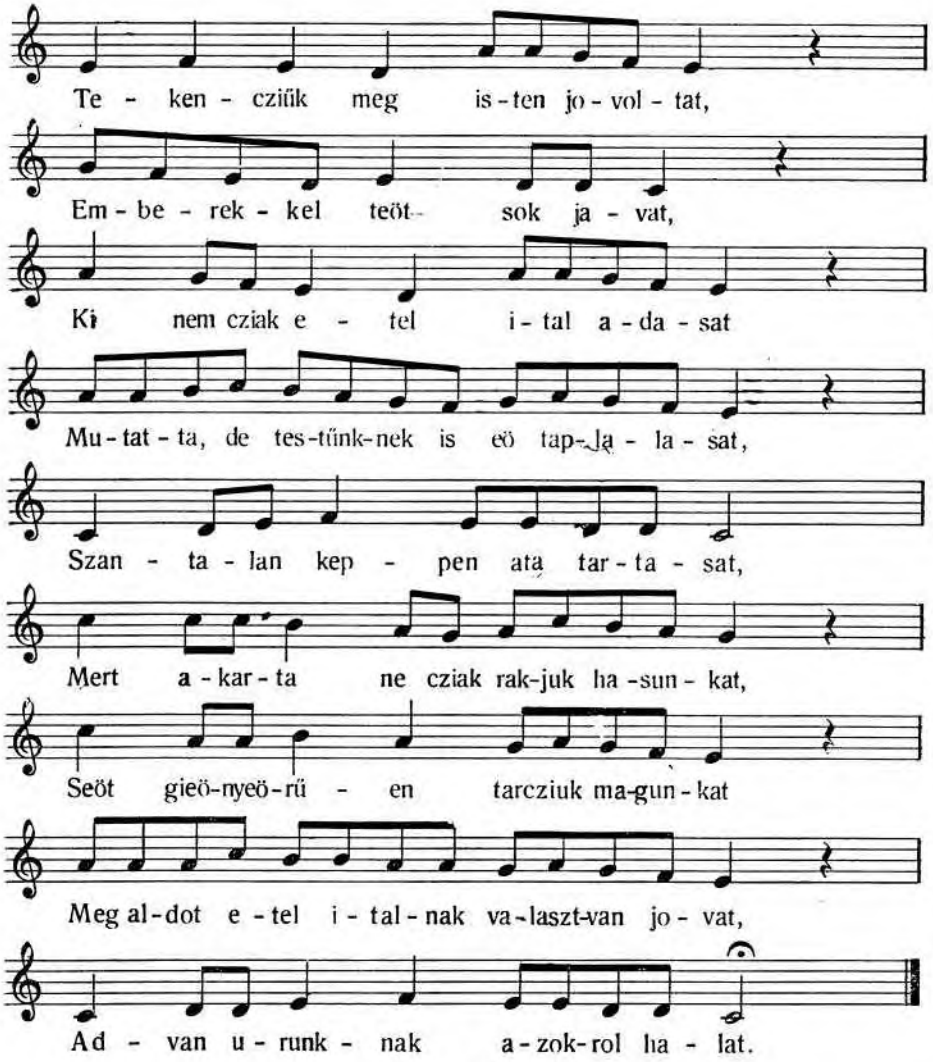

1. Tekencziűk meg isten jovoltat,
Emberekkel teöt sok javat,
Ki nem cziak etel ital adasat
Mutatta, de testűnknekis eö taplalasat
5 Szantalan keppen atta tartasat,

---

4 II Mutatia

Mert akarta ne cziak rakjuk hasunkat,
Seöt gieönyeörűen tarcziuk magunkat
Meg aldot etel italnak valasztvan jovat,
Advan urunknak azokrol halat.

2. Mindenfele ajandekival
Ez feöldet eö be teölteötte,
Kiert elmenket emelliűk eghre,
Buzgo szűvel es lelekkel diczirjűk erte,
Mostis hogy minket meg elégitté,
Eöreömmel, vig kedvel elmenket erte
Gieönierörűseggel szepen be teölté,
Kiert mostan nagy halakat adgyunk nekie,
Felseges voltat algiuk mindenbe.

3. *Ez szent* napon, bodog innepen,
Igaz vigasagnak napjan,
Jer, enekelliűnk neki mindniajan,
Egy szűvel, szayal, lelekkel eötet diczirven,
Kedves zay szoval nevenek zengven,
Tellies szivűnk lelkűnk legien cziak ezen,
Mint jo fiaknak hivű szeretetben,
Imadgiuk, tisztelliűk urat dűczieösegeben,
Eletűnk napit neki szentelven.

4. Cziak *tebenned,* szent ur, eörvendűnk,
Nem testi modra vigadunk,
Sem hitsagokban nem gieönieörkeödűnk,
Ajandekiddal jozanon es szentűl elűnk,
Tavol tobzodas, reszegseg teöllűnk,
Lelki modra inkab mű eörvendezűnk,
Vig orczaval *tegedet* diczirűnk,
Mert javidnak beöveön zankban izi műnekűnk,
Szent lelek altal ezt mi ismerjűk.

5. *Mérhetetlen irgalmassagod,*
Nagy keönieörűletesseged
Azokhoz, szent ur, kik félnek teged,
Mutattad mindenkor az kik szeretnek teged,
Hagiomanijdban jarnak eleötted,
Eletűnket nekűnk erre segellied,
Lehessűnk jobbá naponkent neked,
Kezdet joban vegig, uram, teölthessűk kedved,
Halaadassal lehessűnk neked.

---

14 II elegitet **16** II szepen töltötte **17** II adunk **19** I–III Ez nagy szent napon [II-ben a *nagy* sor fölé írt szó] **28** I–III Cziak benned azert szent **32** I [A másoló a sor mellé írta: *utinam*] **34** I–III teged diczirűnk **37** I–III Mérhetetlen nagy irgalmassagod **38** I–III Keönieörűletesseged **40** II–III Mutatod **41** III Hagiomaniodban **42** II segitsed

35.

UGIAN AZONRA VALO ENEK

Notaja: Szerenczienek forgasarol etc.

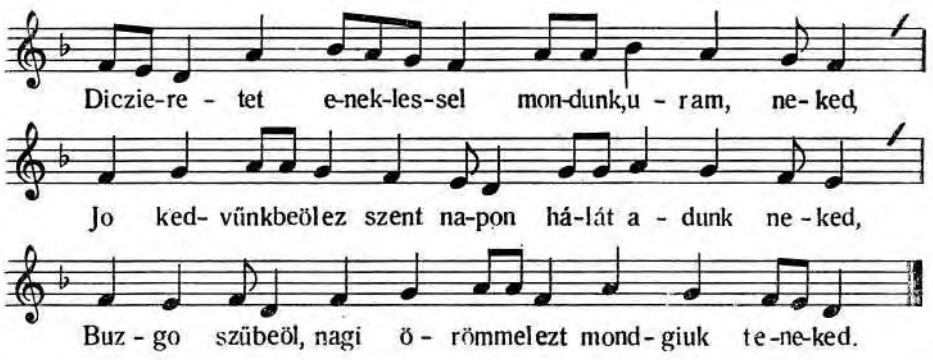

1. Dicziretet eneklessel mondunk, uram, neked,
Jo kedvűnkbeöl ez szent napon hálat adunk neked,
Buzgo szűbeöl, nagi örömmel ezt mondgiuk teneked.

2. Aldot legien az te neved, meniey szent atiank,
Ki egyedűl teremteöje vagy ez nagy vilagnak
Es kezeid fundaloy az magos egeknek,

3. Ki ez feöldet be teölteötted minden aldasiddal,
Meg beöveösitteötted, uram, minden javaiddal,
Es szabadon élni hattad az embert azokkal,

4. Birodalmot neki adtal minden allatokon,
Nem azert, hogy eö azokkal kegietlenűl birjon,
De hogy teged mint istenét azert magasztallion.

5. Hálát adunk felsegednek ez nagy szent innepen,
Ki minket nagy jovoltodbol mostani oraban,
Meg szenteltel es reszszessé teöttél aldasodban.

6. Mű szűvűnket es testűnket etellel itallal,
Be teolteötted vigasaggal es lelki eöreömmel,
Meg aldottad eletűnket bodog egesseggel.

7. Nem elűnk mi tobzodassal szent ajandekiddal,
De taplalasodat veszszűk, uram, haladassal
Es tegedet erte aldunk lelki nagy eöreömmel.

---

2 III az szent **6** V Es fundaloja kezeid IV, VI fundaloja **7** VI töltötte **8–9** IV uram [szótól a kézirat csonkulása miatt két sor hiányzik] **14** VI jovoltából **15** VI áldásodbol **18** II, IV–VI bodog bekesegel **19** II, IV aiandekoddal **20–21** IV taplalasodot [szótól csonkulás miatt hiányzik]

8. Disczirtessel az mennyegben kegielmessegedert
Reank valo jo atiay gondviselesedert,
Aldot legien az te szent aldasodert.

36.

HA EÖTTÉL HÁLALY, MINDEN INNEPEN EL MONDHATNI

Notaja. Ne hagy el esnem fels[eges] ist[en] keserűseg[emben]

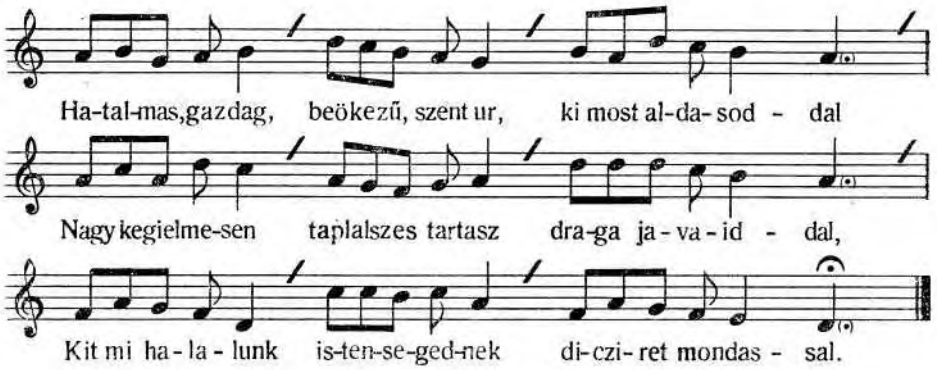

1. **H**atalmas, gazdag, beö kezű, szent ur, ki most *aldasoddal*
Nagy kegielmesen taplalsz es tartasz draga *javaiddal,*
Kit mi halalunk istensegednek dicziret mondassal.

2. **A**z magossagos, sebessen forgo egek, szep czillagok,
Nap, hold ereödbeöl vadnak, tartatnak, altalad maradók,
Ez feöldieknek hagiot tisztekben nagy hiven szolgalók.

3. **Ö**reömmel jarnak hivatalliokban, ninczy hiba dolgokban,
Feöldnek szep hasznát nevelik s adgiak alkolmas koraban,
Munkas embernek bérit iktattiak cziűriben hazaban.

4. **T**eölled mind ezek, felseges szent ur, vadnak es szarmaznak,
Melybeöl jelentéd magadat lenni nagy felseges urnak,
Hogy asztalodrol elteted niayat emberi czialadnak.

5. **E**mberek keözeöt hol mi jo feöldeön nagy gazdagsag vagion,
Az fogyhatatlan gazdag markodbol, aldasodbol vagion,
Ninczy marha, ioszag, kincz, sem urasag, ki teölled ne allion.

---

23 IV Vellünk valo

1 I, III–IV aldasodbol V aldasidbol **2** V tartasz es táplálsz I, III–V javaidbol **3** II Kit im IV–V Kit meg halalunk III mondasbol **4–6** IV egek [e szótól a 4–6. sor a kézirat csonkulása miatt hiányzik a szövegből] **6** I feöldiek<be>nek II, IV tiztekböl **8** II hasznat műuelik V s hadgyák **9** V emberek **10** V <Tölled szent urunk> Tölled **11** V Menyböl II, IV nagi irgalmas **13** IV–V földön es gazdagsag **14** I, III De fogyhatatlan **15** IV urasagy [e szótól a kézirat csonkulása miatt a sor vége hiányzik]

6. **L**esznek mindenek vezerlesedbeöl, valamint akarod,
Nagy jovoltodbol eletűnketis kegiesen taplalod,
Minden szűksegét kelletekoran hűseggel meg adod.

7. **H**aladatlanul teölled, szent urunk, nem veszszűk javidat,
Mert szeműnk eleöt tartiuk mindenkor parancziolatidat,
Tuniasagunkert ne varjunk teölled veszendeö jutalmat.

8. **A**llando jokat niuytasz mindenkor háládo szolgaknak,
De romlasokra jo áldasodis fordul mind azoknak,
Beöcziűletlenűl, kik veszik hasznát szent ajandekidnak.

9. **L***as irgalmasson iauidal, szent wr, ald ugi eletűnket,*
Hogi böcziűllettel mindenkor uegiűk sok io tetelidet,
Giakor dicziret mondassal aldgiuk wri nagi neuedet.

10. **A***ldomasidat szolgalatunkert uarhassuk böueben,*
Te szent igidet aiandekidal tarcziuk böcziűletben,
Keduedben eluen, ne essűnk soha gonozok keziben.

11. **L***egien eletűnk, szent wr, mindenkor te oltalmad allat,*
Baluani imadok kis seregedet na tarcziak lab allat,
Cziendez eletbe taplalassodrol adhassunk halakot.

12. **I***gi nagi örömmel szent innepiden neuednek szolgalliunk,*
Io tetelidert, mint most, vgi mazor dicziretet mondgiunk,
Wry erödnek io arniekaban mindenkor niughassunk.

37.

UY HOLD NAPJARA VALO ENEK, JAMBOR

Notaja Meny sokat szol isten embereknek

1. **V**tát minden terempteöt allat tartia,
Eghek, feöld, vizek ennek bizonsaga,
Valamit szem lát, elme ért, all abba,
Miben isten eöket el bocziatotta.

---

16 IV mindenek veszollesedböl **18** IV Minden szüksegunket **21** III variuk **22** V hallando szolgadnak **23** IV romlasodra **24** IV kik [e szótól a kézirat csonkulása miatt a sor vége hiányzik.] V veszszük **25** I [A MTAK-ban őrzött mikrofilmen az ének 25–36. sora olvashatatlan, mert a felvétel fényt kapott. Minthogy e szövegrész újrafelvételét ezideig pótolni nem sikerült, a hiányzó sorokat a II. változatból közlöm.] V irgalmason, szent ur, joviddal áldgy IV ald meg eletünket **27** III, V vri szent neuedet **32** V imado küs … tartsuk **33** IV Tsendes [e szótól a kézirat csonkulása miatt a sor végig hiányzik.] **34** III–IV innepeden V innepednek III, V szolgálunk **35** III mondunk

2 II vizek [sor fölé írt szó]

2. **J**ol tudgia tisztit, utát eghen az nap,
Hold, czillagok jarnak ugy ma, mint tegnap,
Hivatalliok azon most, ki volt minap,
Tegnap voltak ollyak, mint lesznek holnap.

3. **H**ol vagion seöt oly allat egh alattis,
Feöldeön, vizben, ki nem jarna ugy mostis,
Mint terempteöje kevanta, seöt azis
Jar tisztiben, mi szem eleöt cziak semmis.

4. **O**ly nagy vagy kűs fereg ninczy ez vilagban,
Ki eö cellyat hagná altal valaha,
Szel, felheö, zapor, jegh, keö, villam, dara,
Tavasz, nyar, eösz, tel marad hataraba.

5. **L**attiuk s tudgiuk minek mi hivatallia,
Istenteöl veöt termeszettel jar abba,
Sem kűllyeb, sem bellyeb ninczi annal uta,
Nekik mutatot eösvenyét cziak niomja.

6. **D**raga pelda nilvan mindennek dolga,
De ember allapattia oly ostoba,
Minden allat tisztivel eöt meg dullia,
Miert all arczal eghre, nem fér agiaba.

7. **I**nnet vagion istennek nagy panaszsza,
Barmot vetven ember mellé peldara,
Bizonijttiák eszt prophetak irasa,
Embert barom nagygial igen haladta.

8. **N**em jut eszeben embernek az soha,
Vagy igen ritkan s kevesben mi oka,
Hogy arczal eghre vagion eö allasa,
Nem feöld felé, mint barom, ki nez ala.

9. **N**evel viseli cziak istennek kepet,
Kivel iras embert igen ekesit,
Szentseg ertelem volna az, ugy tanit,
Ha ki vetné teremtesre elmejet.

10. **E**mbert isten fianak tartia s mondgia,
Kűssebnek angialnal kevesbé hatta,
Magat ember attianak kialtattia,
De baromrol ninczy ily tanu irasba.

---

16 II tęl [sor fölé írt szó]

11. **P**irullion hár erte ember valaha,
Ki attia szemelyét rolla le raszta,
Baromkent annak jaszlat nem giakorlia,
Innepe ninczy artatlansaggal soha.

12. **E**rtven mű eszt, kik elet jobjat tartiuk,
Pogansag iszoniusagat utalliuk,
Jer, isten szemelyét bennűnk ugy oyuk,
Hogy szent innepét atianknak tarthassuk.

13. **R**emenseget szent atiankban helyheszszűnk,
Teöbbi keözeöt holdgia legyen cimerűnk,
Annak peldajan eö neki engedgiűnk,
Kireöl hagiot innepe most eleöttűnk.

14. **E**z innepet, ha szentsegben eörizzűk,
Tudgiuk bar, hogy szent ur kedvét ugy teöltiűk,
Hivatalunknak szepen meg felelűnk,
Mint az holdis, kinek uysagat illiűk.

15. **V**alva czioda hivű szolgaja istennek.
Hold czillaga nagy peldaja mindennek,
Mert pontiatis neki adot tisztinek
Telliesitti, tanusag embereknek.

16. **A**nnak hivűsegét minden cziudalhattia,
Mely faradhatatlan hivatallyaba,
Hasznát, ereyet egh allia kostollya,
Hathatovan szolgal tulaidonsaga.

17. **L**egiezi egh allyat kedves szelevel,
Hűveösitti hűveös termeszetivel,
Forro czillagok langjat ez veri el,
Űdeö eleöt egh allia ne veszszen el.

18. **O**sztia űdeöt bizonyos hatarokra,
Esztendeöre, hora, hetre es napra,
Feöldeön, vizen mondhatatlan hatalma,
Tengert tisztit, busit, árraszt, apasztya.

19. **E**yel vilagoskodik feöldieknek,
Alas fel forgasaval eö fenyenek,
Sebesseggel nem enged az töb eghnek,
Kik poraban sem kapnak utban ennek.

---

41 II ember erte **61–64** I [A másoló a versszak mellé írta hibás latinsággal: *Digressio ad Physicam Lunae naturam enumerationem*] **66** II Hűesiti kedues termeszetivel **75** I töb [sor fölé írt szó]

20. **N**oha also eghen ennek szallasa,
De niolczad egh tizenkét jegyet futtia,
Tizenketszer esztendég azt el jarja,
Kit nap esztendêg, Mars harminczig vonnia.

21. **E**z feöldi eleök tágait ugy birja,
Hogy azokat hol teölti, hol apasztya,
Mindenekben erejet meg mutattia,
Mint ur termeszetiben confirmalta.

22. **K**emeny njaku pogan latvan dolgait,
Atta neki istennek tiszteletit,
Nem gondolvan annak eö nagy kut feyet,
Ki oltotta volt Holdban eö dolgait.

23. **J**ambor nem holdot, hanem az nagy istent
Hold mivoltabol tiszteli s innepét
Nem holdnak szenteli, hanem teörvenyét
Hold uranak teölti, illven uysagát.

24. **A**dta volt az ur uysagnak innepet,
Az eö hatalmanak mutatasáert,
Jelentven hold altal gondviseleset,
Feöldiekre valo vigiazo kedvét.

25. **M**elto tahat uysagot meg illenűnk,
Tudvan, hogy ur kedve mind addig rajtunk,
Valameddig holdnak uysagat erjűk
Es az altal valo gondgiát erézzűk.

26. **B**algatagsagot azert hatra vetven,
Urat, jer, diczirjűk uyság innepen,
Szent teörvenye tartasan elmenk leven,
Jo fiuy keszűlettel engedven.

27. **O**llyan hiven mint hold neki szolgalliunk,
Mindenben akarattian neki jarjunk,
Hold uysagin ugy leszen bator utunk,
Ha holddal egygiűt hagiasit meg tartiuk.

28. **R**agaszkodgiunk cziak ez urhoz eltűnkben,
Szűvűnk fel emelve kérjűk szentsegben,
Sok uy hold utan vigien oly eletben,
Hol uyult hold fenye teöbbe ne kellien.

---

80 II esztendegh mas harmintsigh **92** II vranak [kétszer leírva] **96** II valo [sor fölé írva] **98** II addig <raitunk> velűnk **109** II az vrhoz

38.

MAS UGIAN AZONRA VALO ENEK

Notaja Dicziretes az giermek ki nekűnk szűletęk.

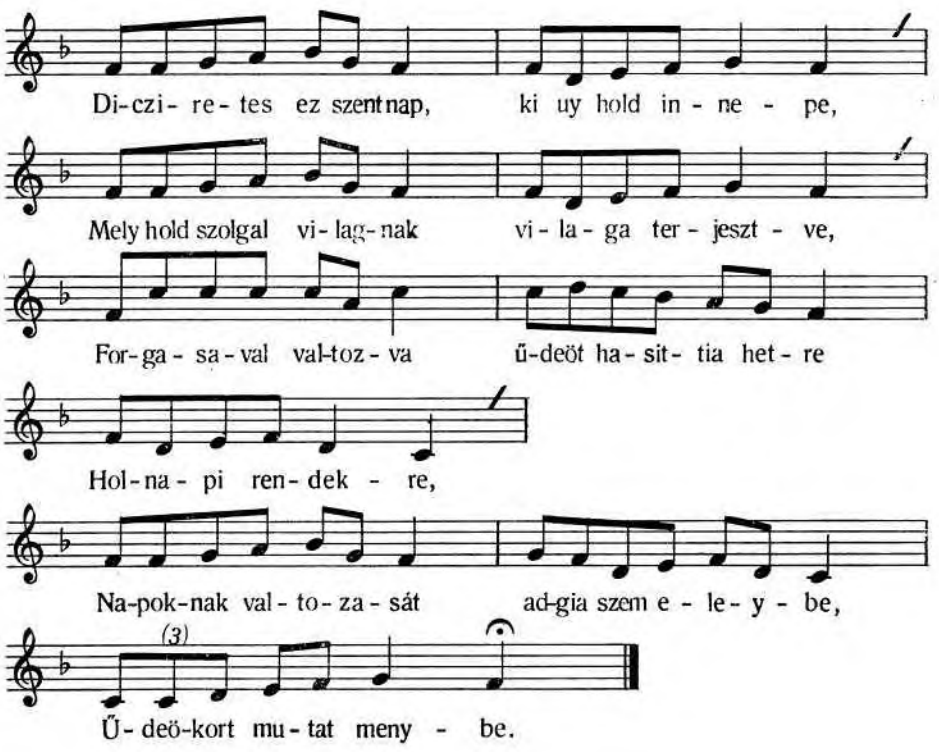

1. Dicziretes ez szent nap, ki uy hold innepe,
Mely hold szolgal vilagnak vilaga terjesztve,
Forgasaval valtozva űdeöt hasittia hetre,
Holnapi rendekre,
Napoknak valtozasát adgia szem eleybe,
Űdeökort mutat menybe.

2. Halat adunk nevednek, atiank, szent teremteönk,
Hogy esztis szolgaltatod embereknek, nekűnk,
Ez altal mű napinkat szamlaltatod mi velűnk,
Kegielmes istenűnk
Kiert teged *most* lelki haladassal *diczirűnk*,
Magasztalván hirdetűnk.

---

11 I–II Kiert teged diczirünk lelki haladassal most

3. Napoddal es holdoddal fenyes czillagoddal,
Raktad meg eghejdet, mint carbunculussal,
Jelentetted ezekkel, hogy felseges te volnal,
Nagy urasagoddal,
Te nagy dűczieösegedet hirdeted ezek altal
Meltosagos voltoddal.

4. Ezek melle műnekűnk az szovarvant attad,
Kit hogy keötesűl tarcziunk Noenak azt hattad,
Vizzel teöbbé ez feöldet el nem veszted, fogattad,
Szent atiaknak montad,
Annak bizonsagara embereknek mutattad,
Szovarvant jegyűl attad.

5. Rendel eleöttűnk vadnak bizonysagtetelid,
Azokban el mult s jeöveö mostani dolgaid,
Azokat remenseggel, hittel draga tűkeörűl
Tartiuk te hiveid,
Azoknak rendi szerent magunkat mi nepeid,
Viselliűk mig lesz segid.

6. Ad meg ezt, kegies atiank, mindniajan műnekűnk,
Hogy ez hobannis neked szolgaid lehessűnk,
Te szent akaratodat hűseggel keövethessűk
Es telliesithessűk,
Hogy igy kegiessegedbeöl elhessen szegeny lelkűnk,
Benned eörvendezhessűnk.

7. Vesd hatra, kerűnk, szent ur minden bwneinket,
Legy kegielmes mi hozzank, tarczy meg tiejdet,
Cziak teneked keöszeönniűk minden elegsegűnket,
Eleö menetűnket,
Diczirettel, szent atiank, hálalliuk jo tetedet,
Nagy gondviselesedet.

39.

UALY S ILY UYSAGOT

Nota. Mindenhato uristen etc.

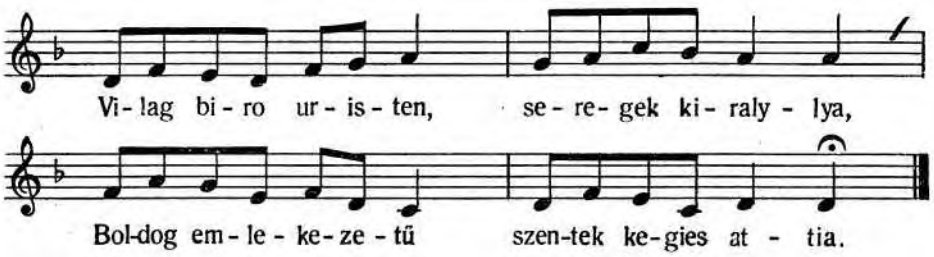

22 II attianknak

1. **V**ilag biro szent isten, seregek kirallya,
Bodog emlekezetű szentek kegies attia.

2. **A**braham, Isák, Jakob szent patriarchakrol
Veöttel magadnak nevet hires szent atyakrol.

3. **L**atták azok s, érzeötték gondviselesedet,
Kiert hozzad tartották holtig hivűsegeket.

4. **I**gy mostis minden hivek erzik jovoltodat,
Naponkent ertik s lattiak cziuda hatalmadat.

5. **S**ok terempteöt allatid eghi ekessegid,
Forgasokkal ereödet mutattiak seregid.

6. **J**elen valo innepis bizonsaga ennek,
Holdnak meg uyulasa cziudaja ereödnek.

7. **L**e teött dolog vilagnál neked innepelni,
Teörvenyedbeöl szentseggel uysagot illeni.

8. **I**nkab akar bolondul papa utan futni,
Hogy nem szent teörvenyednek hagiasaban jarni.

9. **V**ntig giűleöl, szidalmaz draga tęörvenyedert,
Kibeöl teölled otalmat várunk nagy nevedert.

10 **I**steni jovoltodat teöllűnk sem rejteöd el,
Hiszszűk, kegiessegedert nem felejtesz még el.

11. **S**oha ninczien ellenned vegezes, sem tanaczy,
Ninczy félelműnk semmiben valamig hozzank latcz.

12. **A**karatodra hattuk minden gondainkat,
Te viséllyed, szent atiank, minden dolgainkat.

13. **G**ondot viselsz, el hittűk, mind nagyra kiczidre,
Mű nevűnkis eleötted jut emlekezetbe.

14. **O**talmadat nem vonszod teöllűnk szűksegűnkben,
Hiszszűk, meg eörisz minket hűseggel lelkűnkben.

15. **T**isztan tartiuk utadat, draga teörvenyedet,
Uy enekkel uysagon diczirjűk nevedet.

3–4 II [A másoló a 2. versszakot előbb így írta le:] <Abraham, Isach, Jakob szent patriarkakrol m nekiknek uöttel magadnak neuet hires szent attiakrol> [majd az egészet áthúzta és még egyszer leírta, a főszöveggel egyezően.] **5** II s ertettek **8** II Naponkint <erzik> ertik

16. **E**z hobannis otalmazd mű arva fejűnket,
Minden gonosztol tarczy meg s vezereld lelkűnket,

17. **S**zolgalhassunk vig szűvel uri felsegednek,
Kibeöl várjuk erdemét eöreök űdveössegnek.

40.

PANKOTAI TAMÁS

UY HOLD INNEPERE TANITAS ELEÖT

Notaja. Emlekezzel uristen hivejdreöl.

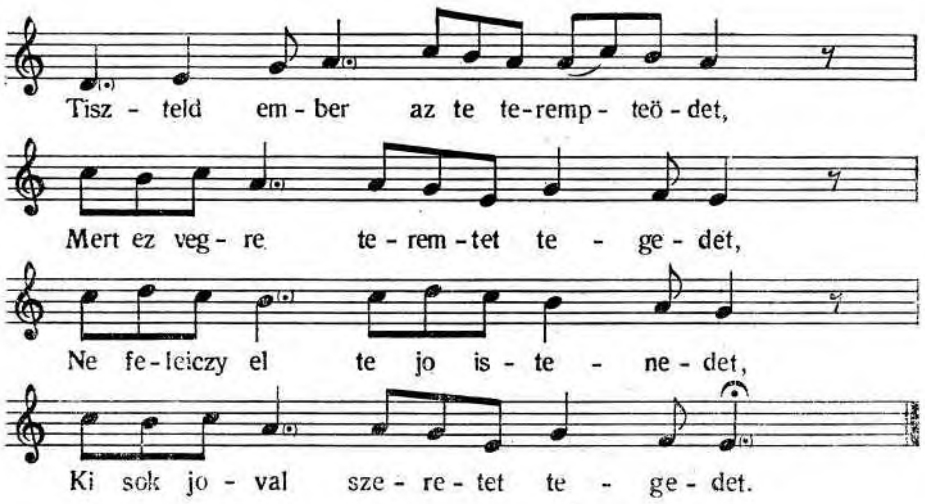

1. **T**iszteld ember az te terempteödet,
Mert ez vegre teremtet tegedet,
Ne feleiczy el te jo istenedet,
Ki sok joval szeretet tegedet.

2. **H**ogy mindenkor fel neznél az eghre,
Az eö dűczieö szent lako helyere,
Arczal teged teremte fel erre,
Hogy giakran tekentenél az menyre.

3. **O**t meg tetczik az eö dűczieösege,
Kit meg jelent menynek ekessege.,
Azon valo allatok szepsege,
Az holdnakis az eö feniessege.

4. **M**ellyet isten negyed nap teremte,
Mikor minden allatot teremte,
Hogy eyel vilagossagot tenne,
Embereknek *ez feöldeön seötetbe.*

5. **A**z istennek cziudalatos dolga
Az holdnak uysaga, el fogiasa,
Mikor akar azt eö el fogyattia,
Mikor akar ismet meg uijttia.

6. **S**okszor mikor az isten akarja,
Annak fenyét meg homalyosittia,
Hol felig, hol mindenesteöl fogva,
Azzalis nagy hatalmát mutattia.

7. **P**ogan nepek, kik balvant imattak,
Hogy az holdnak fenyes voltat lattak,
Valtozasat eök igen cziudaltak,
Es tudatlansagbol azt imattak.

8. **A**zok azt meg gondolni nem tutták,
Hogy az isten teremteöje annak,
Es eö beölczy igazgatoja annak,
Okais annak változasanak.

9. **N**em kel nekűnk ollianoknak lennűnk,
Nem kel hamis ertelmet keövetnűnk,
Kűleömben kel ez feleöl ertenűnk,
Az szentekkel egygiet kel itilnűnk.

10. **K**ik az egy nagy uristent ismerték,
Cziak azt hitték teremteö istennek,
Az holdnákis szent teremteöjenek,
Kit hasznokra rendelt embereknek.

11. **O**ka az hold meg uyulasanak,
Hogy az legien kezdeti az honak,
El fogiasa vege az holnapnak,
Igaz rendi ez minden holnapnak.

12. **T**eörvenyeben isten parancziolta,
Szent nepenek Moses altal hatta,
Uy hold napjat, hogy innepnek tarczia,
Mert ez az nagy isten akarattia.

---

16 I–II Embereknek seötetben ez feöldeön **29** II nem <tuggiak> **35** II felöl itilnűnk **36** II kel ertenűnk

13. **A**z uysag innepet isten szerzé,
Jo voltanak emlekezetire,
Kit meg jelent holdnak teremtese,
Es annak eyeli fenyessege.

14. **I**gen kérdezzűk, mikor az uysag
Mikor hasznal műnekűnk az uysag,
De cziak lassan kel az szent igazsag,
Bennűnk vagion nagy haladatlansag.

15. **I**smerjűk meg mindniajan magunkat,
Engesztelliűk menniey urunkat,
Bocziassa meg fogiatkozasinkat,
Jobbulassal jelencziűk magunkat.

16. **V**gy keszűlliűnk az uy hold napjara,
Azzal eöszve az teöb szent napokra
Es akkori hala adasokra
Es istenhez valo imatsagra.

17. **T**iszteltessel mindenhato isten,
Ki nem hattal minket tevelygesben,
Szent innepidet mű eletűnkben
Meg ertenűnk attad ez űdeöben.

41.

PESAH INNEPERE TANITAS ELEÖT

No. Viri venerabiles

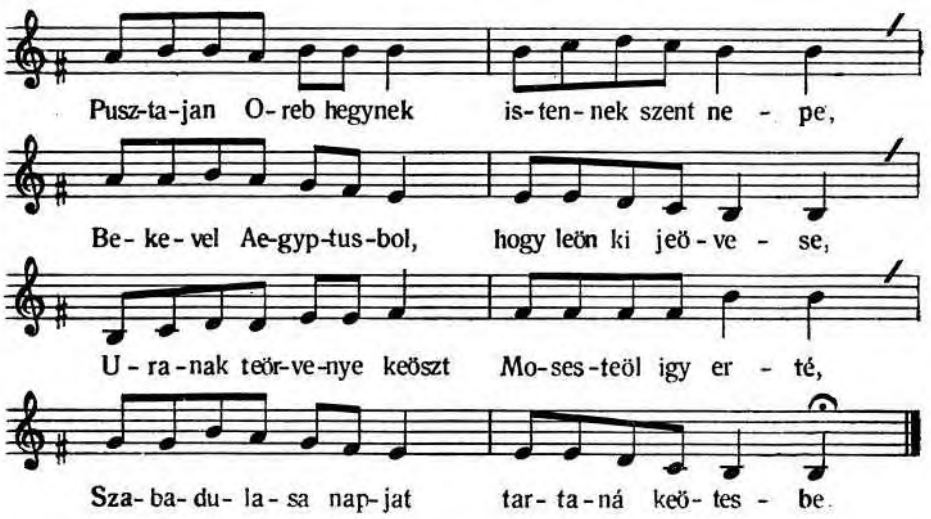

57 II meg [sor fölé írt szó]

1. **P**usztajan Oreb hegynek istennek szent nepe,
Bekevel Aegyptusbol, hogy leön ki jeövese,
Uranak teörvenye keöszt Mosesteöl igy erté,
Szabadulasa napjat tartaná keötesbe.

2. **E**mlekezetre melto szent nep allapattia,
Uranak hagyomaniat, ki farban nem ruga,
Gazdag szabaditasat eghben magasztala,
Es nagy emlekezetes innepűl foglala.

3. **S**erenyen esztendeönkent israelnek magva,
Nisan ho tizen negyed napjat igen tartia,
Nagysagos jo tetejert urat azon aldgia,
Aegyptusi rabsagbol, hogy akkor ki hoszta.

4. **A**z szent iras beötűje nagy bizonsag erre,
Hogy illien nagysagoson teremtesteöl fogva
Az urnak ki nem jelent nagy hatalmassaga
Mint Mosesnek altalla, akkor Aegyptusba.

5. **H**allia pogan ez dolgot, de semminek tartia,
Mert istennek innepit hata mege rakta,
Inye, hasa kedvejert inkab nez Romara,
Hogy nem menniey urnak parancziolattiara.

6. **I**zrael fiaynak peldaja senkiben,
Mostani gaz vilagban, vagy igen kevesben,
Ki istennek innepit tartana nemeben,
Menniey urnak kedvét keresné mindenben.

7. **N**em tagadhattia senki, hogy eö szent szerzeset,
Pogannakis nem adta isten eö teörvenyét,
Mellyeknek tartasaert minden eö javait,
Pogannak, mint sidonak igirte aldasit.

8. **N**em hallotta egy szentis soha bibliabol
Karaczion avagy pűnkeöst, husvet tartasabol
Nagy sok teöbbekkel egygiűt, kik keöltek papatol,
Hogy igirtetete öt volna aldomas az urtol.

9. **E**zeket mű, kik ertiűk isten igejebeöl,
Szűkseg, hogy elmelkedgiűnk urunk szerzesiböl,
Eleönkben eöket vegiűk jo fiuy szűbeöl,
Hogy reszesek lehessűnk draga jovaybol.

---

2 II Bekeuel Miszraimbol **3** II töruenj **3–6** IV Moses [szótól e sorok a kézirat esonkulása miatt hiányoznak] **6** II rugia **7** IV Gazda [!] **10** IV ötöd **11** II Nagisagos<son> **12** II, IV Miszraimj **13** II, IV arra **16** IV Mizraimban **19** II Inia [!] hasa **25–28** IV szent [szótól e sorok a kézirat csonkulása miatt hiányoznak] **27** I Mellyeknek <meg> tartasaert **28** II igiry aldassyt **30** I [A másoló a sor mellé írta: *Nota*] **34** II szerszesiröl IV szerzeseböl

10. **P**eczietleot keotesere urnak emlekezven,
Cziudalatos nagy napjat eleöttűnk viselven,
Tiszta szűvel, elmevel keszűllieönk, azt hiven,
Hogy izrael nepevel egy istenűnk legien.

11. **E**leöttűnk valo neves es nagysagos napjat,
Pharaho romlasarol emlitven hatalmat
Vegiűk eleönkben szentek *ez* menniey kiralt,
Eö czielekedetibeöl tisztelliűk ily urat.

12. **R**emenseggel keszűlliűnk ily nap illesere,
Szeretet, vidam elmenk legien nekűnk erre,
Szent ige halgatassal dolgot hatra vetve,
Hogy ur kegielme szallion giűlekezetűnkre.

13. **E**z mi jo szandekunkban isten meg halgasson,
Kerjűk eö szent felsegét nagy alazatoson,
Szent fia, Jesus Christus ugy minketis valtczion,
Mint Moses sido nepet regen, hatalmason.

42.

AZON INNEPRE TANITAS UTAN

No. Halgas meg mink[et] uristen

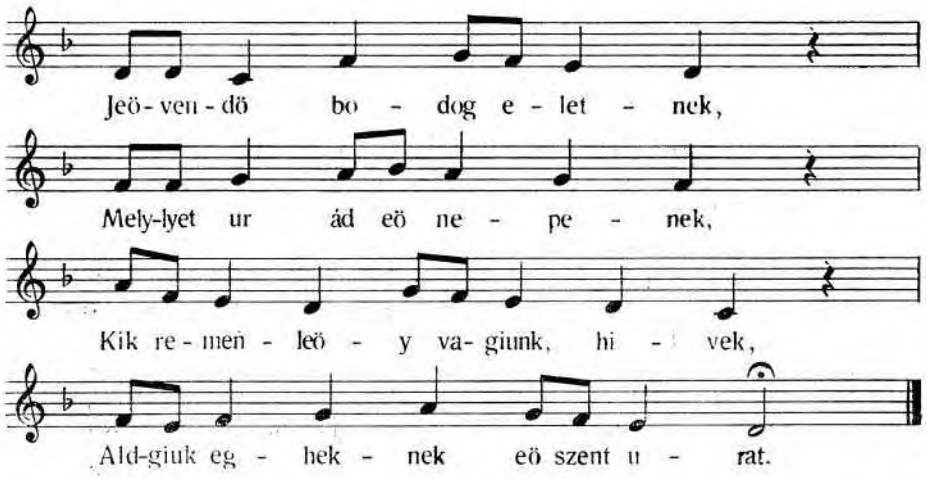

38 II, IV elötűnk ereszuen **41** II ualo nemes es **43** I–II szentek es menniey III az mennyei **44** IV tselekedetivel **46** II, IV uidam elme legien bęnnűnk erre **47** II igie … hatra teue **47–48** IV dolgot [szótól e sorok a kézirat csonkulása miàtt hiányoznak] **49** II, IV szandekinkban **51** IV Zent felseged örizzen minketis kegyesen **52** II sodo [!] nepet IV Mint sido nepet Moses

1. Jeövendeö bodog eletnek,
Mellyet ur ád eö nepenek,
Kik remenleöy vagiunk, hivek,
Aldgiuk egheknek eö szent urat.

2. Gondolliuk regi hatalmát,
Mindeneken urasagát,
Tarcziuk meg hiven hagyomanyat,
Aldgiuk egeknek eö szent urát.

3. Gedeon peldaja peldank,
Judith dolga legien bastyank,
Ezechias, David oskolank,
Aldgiuk egeknek eö szent urat.

4. Utunkul Patriarchakat,
Kegi sido szent atiakat,
Tarcziuk es vegyűk peldajokat,
Aldgiuk egeknek eö szent urat.

5. Jarulvan ur eleybe,
Kerjűk eötet szűbeöl erre,
Tarcziuk innepét eö kedvere,
Aldgiuk egeknek eö szent urát.

6. Engedgye teölczyűk egeszszen
Pesahjat el s kerjűk igen,
Erhessűk sokszor egessegben,
Diczirjűk urat mindenekben,
Diczirjűk urat mindenekben.

43.

PESAH NAPJANAK HETERE

No. Illien fogad[ast] teön az szent

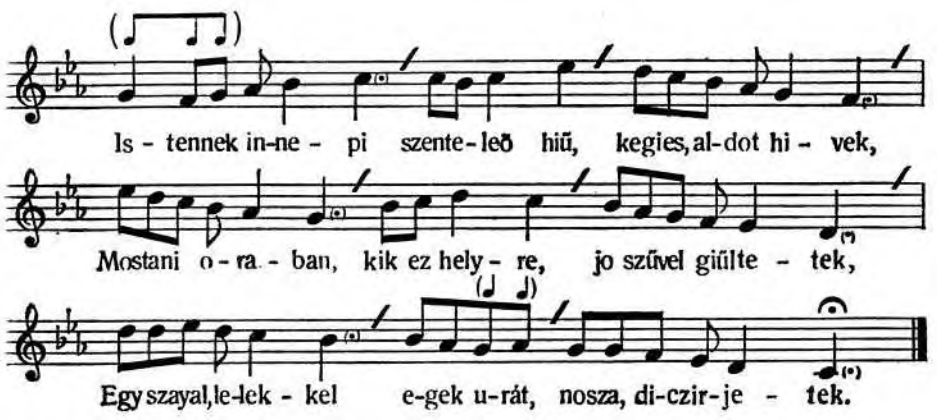

13 II Wrunkal patriarkakat **19** I <ez> Tarcziuk

1. Istennek innepi szenteleö hiű, kegies, aldot hivek,
Mostani oraban, kik ez helyre jo szűvel giűltetek,
Egy szayal, lelekkel egek urát, nosza, diczirjetek.

2. Eö dicziretire hasznos pelda nagy hatalmas dolga,
Abraham magvanak, sido nepnek szep szabadulasa,
Veres tenger elveöl, Mizraimbol hiresen valtasa.

3. Meltob dicziretet cziak egy szentis ez urnak nem adhat,
Mint ez nagy dolgokbol, kikben regen mutatta hatalmát,
Ez mellet az jokbol, kikkel latta jamborok taborat.

4. Nem hatalmasb, dragab mive inkab vilag allapattia,
Kiben valo mennyet, feöldet, vizet semmibeöl alkotta,
Ezeknek lakoyt, cehit pedig nagy szep rendre szabta.

5. Ily kellemes műnek veghez jutot allapattia utan,
Űdeö el forogva, bűn emberen igen el arradvan,
Nem ez ur niomae? bűneös feöldet özön viz arjaban.

6. Bűnteteö ostorat az busult ur meg jora teritven,
Nagy ki niuytot karral eö magaert nem teöné kegiesen?
Vizben borult feöldet meg szarasztvan, iszopbol ki véven.

7. Isteni hatalmát tovab nyutvan, feöldnek allapattiat
Eleöbbi rendire azt allatvan, meg ada s lakossat,
Az meg tartot Noet fiajval alda jo szolgajat.

8. Minden allatokon uralkodni eszt s fiait hagia
Valaminek massa az barkaban meg maradot vala,
Nagygia eöket tevé, szaporitá, mint szeműnk ezt lattia.

9. Embereknek dolgok nevekedven mihelt nagyra méne
Noenak eletét altal hágá, bizek erejebe,
Nagy tornyot inditta Chaldeaban istennek ellenne.

10. De ember szandeka isten ellen ollian leön mint semmi,
Mert ottis eö karjat ur ki niuytvan magat nagynak lenni
Nyelv valtozasaval meg jelenté, de nem hűnek neki.

---

1 III–IV aldott nepek **2** IV gyülekeztetek **3** IV egek urat [sor fölé írt szavak] III–IV nohát **6** IV tenger evel III–IV Egyiptusbol hiresen valtsaga **7** II Meltob <tsak> **8–9** III dolgokbol [szótól a kézirat csonkulása miatt másfél sor hiányzik] **11** III Kiben vala IV Kiben valamenij földet **12** III rendben <hozta> szabta IV lakoit székit ... rendben **13** III–IV Illy es kellemies II miuek IV <műnköt> minek veghez jutat allapottya **14** II bűn <el> IV embere ... áradván [a *v*-t *a*-ból javította a másoló] **15** II az vr III–IV viz uyabban [!] **16** III–IV ur magahoz teritven **17** IV nyutott [az első és második szótag között több olvashatatlanul áthúzott betű] II töue IV tönne **18** II föld<ben>et IV vövé **20** IV Ebbeli … állatván ’s meg ádá lakossát III allatvan s meg **21** IV áldá szolgaját **22–24** III Mind [szótól kezdve három sor a kézirat csonkulása miatt hiányzik] **22** IV uralkodni ö fiait **25** IV nevekednek vén [!] **26** III–IV bizik

11. Vakmereösegekben eleö menven istent el felejték,
Hol mi cziga biga kepet, balvant tudanak, tisztelék,
Jol teöt úrok nevet eö miekert hatok mege veték.

12. Sok nyelvű nepek keözt istenfeleö sohul nem leleték,
Hanem Chaldeaban ketten harman Abrahammal leönek,
Kik sok rettegessel egek urát beöcziűllék, tisztelék.

13. Eszt az szent ur latvan vegezé azt, szerzene maganak
Az egy nehany szamos jamborokbol oly nepet, hogy annak
Rendtartasa altal maradna meg neve hatalmanak.

14. Veghez vitelere szandekanak lele Abrahamot
Legh alkolmatosbnak, teöbbi közöt, kivel egywt Lothot
Chaldea twzebeöl ki ragadá ez szent jamborokat.

15. Isak s Jakob altal ennek magvát isten szaporittá,
Abraham nevejert fogadasat Isakban meg alda,
Aldomas Isakrol szent Jakobra szalla, s magzatira.

16. Tizenket fiay nagy Jakobnak leönek, kiknek egigik
Aegyptusi urrá nevekedék, Josephnek hivatik,
Szűk űdeön ven attiat, s haza nepet taplalá, mint illik.

17. Ezzel sem elegvek, Aegyptusban eöket keölteözteté,
Az draga űdeökeön beösegesen eöket legelteté,
Vegre ugian ottan jeles feöldre eöket telepitté.

18. Joseph holta utan eö nemzete sokka szaporodék,
Aegyptus feöldeben, kit Pharaho latvan, haborodék,
Vélven, hogy űdeövel Jakob magva feöldén uralkodnek.

19. Kemeny rabsag ala, munka ala sidokat vetteté,
De felseges urnak nagy hatalma kezebeöl ki veve,
Moses s Aron altal nagy cziudaval rabsagbol ki menté.

20. Illyen nagy hatalmát szent uranak ez nep meg böcziűllé,
Ezért heted honak tizen negyed napjat szentűl illé,
Isten hagiasabol esztendeönkent niolcz napon szentelé.

---

31 II feleit<uen>ek **33** IV urok [a *k*-t *m*-ből javította a másoló] III–IV mivekert **35** IV Chádeák **36** IV urát <fellék> [az áthúzott szó alá írva: *becsüllék*] **37** III–IV latvan vegre azt **38–39** III jamborok [szótól kezdve másfél sor a kézirat csonkulása miatt Máhyzik] **39** IV Rendtartasátt maradna **42** II az szent **43** III–IV Isák Jacob **47** II Misraimi … Josephnek <neuezek> hiuatek I Josephnek <hiuatek> III hivatek **48** II illek **49** III Evel II Misraimban **50** III–IV üdöben **52** IV ö <men> **52–54** III nemzete [szótól kezdve három sor a kézirat csonkulása miatt hiányzik] **53** II Misraim **54** II földön **56** IV keziböl [sor fölé írt szó] III–IV vive **57** II Moses Aron IV tsudakkal **58** III Illyen szent uranak nagy hatalmat IV Illyen szent urnak nagy hatalmat ezen nép mebetsüllé [!] II megh <bötsűlluen> **59** I–II <heted> [fölé írva: *elsö*] <tizen negied> [fölé írva: *15-töd*] III tizenötöd **60** II hagyasabol [első szótagját idegen kéz javította] I–II niolcz napon [fölé írva: *egy hetig*]

21. Sina hegy pusztajan sem felejté nepét eö istene,
Negyven esztendeig minden gondgiát nagy hiven viselé,
Sok fene nepek keözt igirt feöldre eöket telepitté.

22. Nagy jo feöldeön eöket telepité, ellensegteöl menté,
Jambor hadnagyokat, szent birakat keözikbe rendele,
Seöt szent prophetakat, kiralyokat ada eleikbe.

23. Elég nagyok ezek az nagy urnak eö művey keözeöt,
Ki poganra nezve Abrahamnak magvaval igyen töt,
Hogy lenne egh alat, ki pogannak mutatna jo hűtöt.

24. Israel istenét mű pogánok tehat meg ismerven
Hatalmas dolgibol, az egy urnak elejben menven
Szent sidokkal együt, jer, tisztelliwk, innepet szentelven.

25. Teörvenye tartasa rendi szerent ez napokon neki
Mű kűs seregűnkel giűlekezzűnk, szolgalliunk eö neki,
Hogy mű rankis szallyon nagy sok java, kit tart igireti.

26. Izrael pesahjat Christusunknak eö hagiasa szerent
Jeövendeö valtsagnak hitelere tarcziuk iras szerent,
Hogy sidoval egygiűt műis lassuk Christusunknak szinét.

44.

POGACZIAS HÉT UTOLSO NAPJARA, TANITAS ELEÖT

Nota: Sok cziuday keöszt hallyatok egy cziudat

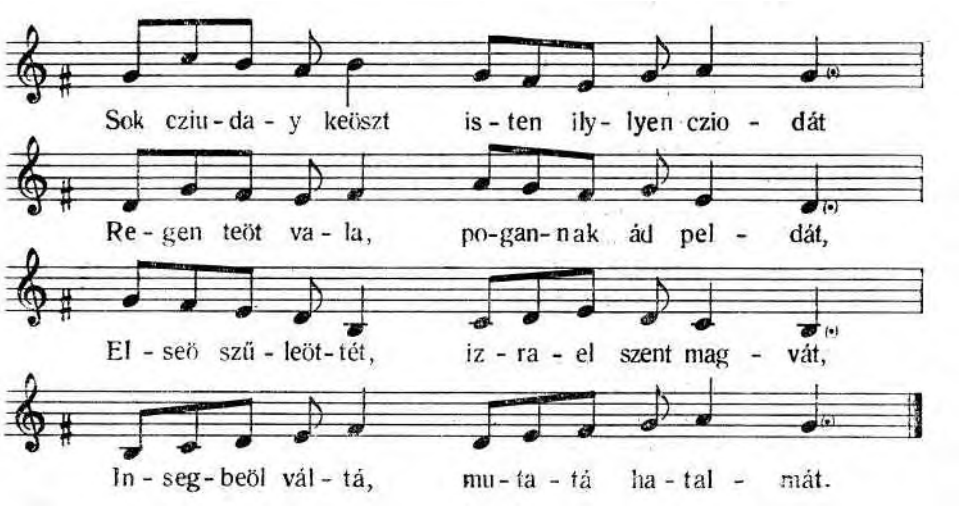

63 II Sök fene nep közöt igirt földre vegre ötet uiue **65** IV hanagyokot [!] szent birajokot **68** II Abrahamnak [sor fölé írt szó] III–IV Abrahamot **68–69** III Abrahamnak [szótól két sor a kézirat csonkulása miatt hiányzik] **75** IV Hogj réánkis **76** III–IV pesajàt istenönknek **78** IV sidokkal III–IV lassuk hivek szent orszagat

1. Sok cziuday keöszt isten illyen cziodát
Regen teöt vala, pogannak ád peldát,
Elseö szűleöttét, izrael szent magvát
Insegbeöl váltá, mutatá hatalmát.

2. Giermekek, szolgak s aszszonynepeknelkűl
Hatszaz ezeren voltak mindenesteöl,
Ezeket isten váltá ki eöreökűl
Ket szaz tiz esztendey beressegbeöl.

3. Ezeken isten valoban mutatá,
Kegielmessegét, hogy eöket meg váltá,
Nagy tiz cziapassal hatalmat arrasztá,
Aegyptus feöldét mellyel niomorgatá.

4. Nepet inditvan tengert meg hasittá,
Szaraz feneken bekevel hordozá,
Sina hegy alat teörvenyet ki adá,
Emlekezetes innepetis hagyá.

5. Teöbbi keöszt may napjat parancziolta,
Pesah el mulva, hogy nepe tartana,
Heted magaval illené valasztva,
De az hetedik, mint elseö oly volna.

6. Mint pesah napjat szabadulasanak
Emlitesere igy ez may napnak
Illesét hagiá felelmes voltoknak
Emlitesere, kin osztan niugottak.

7. Kovasztalannal ezen etelt hagiá,
Felelmes utnak meg peldazasara,
Hat nap az tarta, heted batorita
Israel nepét, ki juta pusztaba.

8. Ez heted napi utnak eö innepit
Abraham magva illi, kin felelmét
Mint volt emlitti, mostanig istenet
Ezen tiszteli magasztalvan nevét.

9. Nekűnkis, hivek, kik ertyűk ezeket
Illik engednűnk isten teörvenyenek,
Ez may napot advan szentelesnek,
Tiszteletire menniey felsegnek.

---

8 III tiz<en> **12** II–IV Miszrajm **12–14** IV földet [szótól a kézirat csonkulása miatt három sor hiányzik] **16** II Emlekeszetj innepitis **17** II paranczola **20** II hetedik rendbe nagiub uolna **21** II szabadulasoknak **22** III–IV Emlitesenek **26** III–IV Rettegtetö vtt megh **27** IV azt tarta hetet **28** IV nepe **34–36** IV Illik [szótól a kézirat csonkulása miatt három sor hiányzik]

10. Noha nem jeöttűnk mű ki Aegyptusbol,
De ha atyanknak istent vallasunkbol
Tartiuk, tartozunk tartani giomorbol,
Parancziolatit Sidoval irasbol.

11. Ki nem lattia eszt, hogy biblia kyűl
Hol mi innep all, jeöt ki olasz keözzűl,
Maga Romaban isten teörvenyereöl
Papazas keözben szep bizonjsag fen űl.

12. Kerdgiék ra papast nagy szepen meg vallia,
Hogy eö innepét nem az nagy ur hatta,
Hanem romay papak alkotmanya,
De sido teörvent istenenek mondgia.

13. Isten szerzesit bibliaban tartia,
De eö innepit ot lenni nem mondgia,
Romabol keöltnek bizonnyal meg vallia,
Ember istenreöl, mint cehek czinalta.

14. Tagadasnelkűl esztis eö meg vallia,
Pesah innepet ugi mint isten hatta,
Eöis tartotta, de azt Victor papa,
Sidot meg unvan, mas nyelvűben cziaptatta.

15. Ez rut valtozas leön akkor Romaban,
Hogy Commodus leön olaszok urava,
Esztendeö számot Christusrol szamozva,
Irtak hetvenben szaz felet akkorban.

16. Ez űdeiglen hol mi geöreög, s olasz
Laká Asiat, s Europat minden az
Sidokkal egygiűt fogva az pesahoz,
Praeszterjan nemzet mostis halgat ahoz.

17. Ily nilvan ertven mű, hivek, ezeket,
Vessűk el teöllűnk olasz innepeket,
Sidoval egygiűt felliűk istenűnket,
Hadgiuk Victornak eö husvet innepet.

18. Pogaczias hetnek ez utolso napjat,
Kire most giűltűnk, szentelliűk, s atyankat
Szűvel, lelekkel engesztelliűk szavat,
Igen halgassuk, ercziűk akarattiat.

---

37 II–IV kj Miszraimbol **41** II azt **44** III Papazaz közöt IV közöt … fen all **45** IV papat **51** III megh <mongia> vallia **53** III Tagadhatatlanul esztis **55–58** IV tartotta [szótól a kézirat csonkulása miatt négy sor hiányzik] **55** II de eszt III de azt <ui> **59** II–III szamat **62** III–IV Asiat Europat **64** II Prestian **69** II Pesah hetenek esz utolso

19. Keöszeönniűk neki nagy kegies jovoltat,
Hogy ez napiglan bekevel meg tartot,
Kérjűk atiankat, hogy sokszor pesahjat
Adgia jol ernűnk es niuyczia aldasát.

45.

AZONROL, TANITAS UTANRA VALO

Notaja. Te benned biztam en istenem etc.

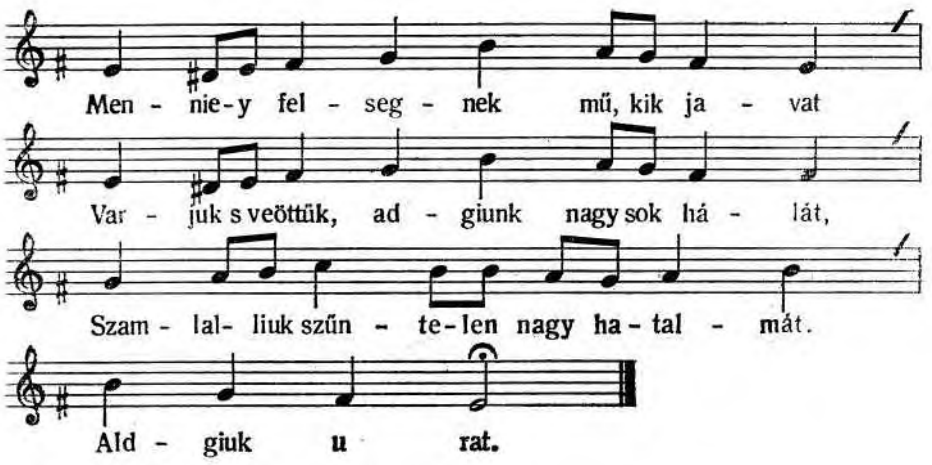

1. Menniey felsegnek mű, kik javat
Varjuk s veöttűk, adgiunk nagy sok hálát,
Szamlalliuk szűntelen nagy hatalmát,
Aldgiuk urat.

2. Pogaczias hetének vegseö napjat,
Kit mint elseöt az ur ollya hagyot,
Tarcziuk szentsegeben mint aldottát,
Aldgiuk urat.

3. Rettegesbeöl valo szabadsagat,
Nepenek ur ez nap vidamsagat
Atta volt, mutatvan rolla gondgyát,
Aldgiuk urat.

4. Ez draga szent napnak illesevel
Bisztassuk magunkat jeövendeövel,
Hivén azt, hogy Christus nem feleyt el,
Aldgiuk urat.

---

76 II niulcza

5 II Pehsaja hetenek III Pogaczas innepnek uegsö **6** II elsö **7** III szentsegben **9** III Rettegestöl **11** III Atta uolt mutatta uolt rolla **14** III iöuendön el

5. Sidok heted napi rettegese,
Mely szallot már minden jo hivekre,
Veletlenűl jut még hűteötlenre,
Aldgiuk urat.

6. Akkor szent ur igaz iteleti
Igazittia jokat es dicziri,
Hűtlenek tabora eszt tul nezi,
Aldgiuk urat.

46.

PESAH INNEPERE, TANITÁS UTAN

No. Szűkseg meg tudnunk

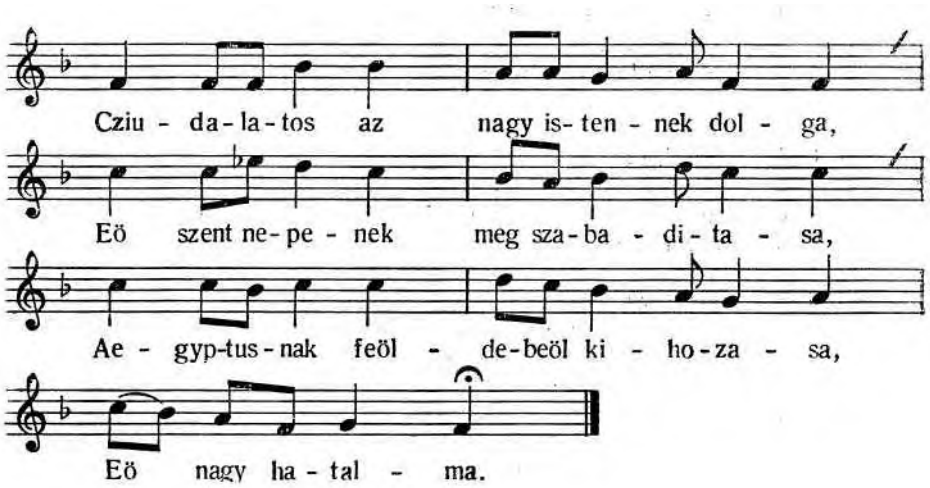

1. Cziudalatos az nagy istennek dolga,
Eö szent nepenek meg szabaditasa,
Aegyptusnak feöldebeöl ki hozasa,
Eö nagy hatalma.

2. Szent teörvenyeben ezt meg parancziolta,
Hogy az eö nepe jol eszeben tarczia,
Annak napjait innepnek tarczia,
Eö bizonysaga.

3. Kedveli isten azt az meg tert pogant,
Az ki fel veszi, meg tartia keötesit
Es ki meg illi az eö szent innepet,
Szereti eötet.

---

17 II rettegesre **23** II–III Hűtötlenek II aszt
1 III dolga [sor fölé írt szó] **9** III pogan

4. Mint vagion irva isten igejeben,
Az Esayas propheta keönyveben,
Annakis eötven hatodik reszeben,
Meg latdhad abban.

5. Bodog az, az ki szereti az istent
Es ki meg tartia az eö valasztasit,
Az ki jovallia az eö rendelesit,
Ez űdvezűlhet.

6. Meg emlekezűnk, uram, felsegedreöl,
Es rettenetes czielekedetidreöl,
Az te nepeddel valo jotetidreöl,
Nagy jovoltodrol.

7. Hozzank valo nagy kegielmessegedreöl,
Hogi kegielmedben, uram, be fogattal,
Szent neped keözzé immar be szamlaltal,
Irgalmassagbol.

8. Engedgied, uram, mindniajan műnekűnk,
Felelhessűnk meg az szent hivatalnak,
Czielekedeöy legiűnk teörvenyednek,
Minden reszenek.

9. Dűczieöseg legien az te szent nevednek,
Halakat adunk te szent felsegednek
Az el veöt jokert, mint jo istenűnknek
Es szent atyanknak.

47.

HISTORIAJA AZ AEGYPTUSBELI SZABADITASNAK

Exo. 1. Not. Regen vala az nemes Persiaban

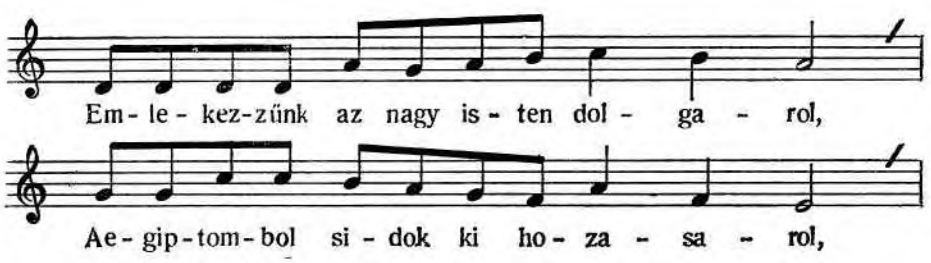

13 II Mint irua uagion isten **16** II latdhad [a *t*-t a sor fölé írta a másoló] **18** II–III Az kj meg **22** II czielekedetedröl **23** II io tetedröl **24** II [kihagyott sor, a másoló utólag írta a szakasz mellé] **26** II kegielmedben műnket be fogattal **28** I, III Irgalmassagodbol [Szótagszámtöbblet!] II Irgalmassagbol **34** II adunk mű szent **35** III mint mi istenűnknek

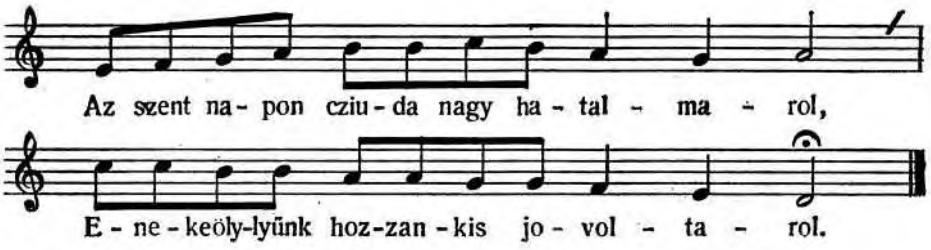

1. Emlekeözzűnk az nagy isten dolgarol,
Aegiptombol sidok ki hozasarol,
Az szent napon cziuda nagy hatalmarol,
Enekeöllyűnk hozzankis jovoltarol.

2. Mikor Joseph urra leön Aegyptumban,
Hivá attyát s rakonit be orszagban,
Szallittata Gosen tartomanyaban,
Ot lakanak elteökig batorsagban.

3. Holta utan az nep meg niavalyodék,
Mas kiralytol igen saniargattaték,
Kialtasok istenhez hallattaték,
Az szent magrol istennek gondgia esek.

4. Szent hadnagyot erre hamar valaszta,
Keövetsegen kit kiralyhoz bocziata,
Hogy hűseggel keövetseget meg mondgia
Moses s Aron kiraly eleöt meg álla,

5. Hald meg, kiraly, Aron neki ezt mondgia,
Az nagy isten neked ezt parancziollia,
En nepemet bocziasd el te, azt hadgia,
Hogy aldozzék ennekem az pusztaba.

6. Kiraly isten keövetsegét nem nézé,
Azert isten szűvet meg kemenijtté,
Sok cziudakkal de megis meg keserte,
Ha ualahogi megh iobra terithetne.

7. *Az bot kegioua lön s uerre az uiszek,*
Bekak, tetuek, legiek osztan iöuenek,
Dög halal, fekelj, kö essök leuenek,
Nagi sok saskak es setetsegek lönek.

---

2 II, IV Aegiptusbol **3** II–IV Esz szent **5** II, IV Aegiptusban **8** II–IV elteig **9** IV meg nyomorodek **16** III Moses Aron **17** II monda **18–20** IV [E sorok a kézirat csonkulása miatt hiányoznak.] **23** I [A MTAK-ban őrzött mikrofilmről az énekeskönyv 124. lapjának felvétele hiányzik, s minthogy azt ezideig pótolni nem sikerült, az ének 23–44. sorát a II. változatból közlöm.] **24** IV vala [utána olvashatatlanul áthúzott betűk]

8. *Legh vttolso rettenetes cziapassa,*
Angial altal eiel isten ostora,
Elsö szűlötteknek le uagatassa,
Tellies Egiptusnak nagi siralmara.

9. *Ez hogi meg lön uiradast sem uarhata,*
Aront s Moisest ejel kiralj hiuata,
Nepet keszitenek nagi harmr hagia,
Orszagabol kj uigiek, parancziola.

10. *De az irigi meg uttannok keszűlle,*
Nagi hadaual nepet tengerig űsze,
Szarasz labbal isten aszt altal viue,
Kjralt taborostol uiszbe merite.

11. *Mennek sidok, mint az legelö louak,*
Vgrandosznak, mint az kisded baraniok,
Mint tauaszon az igen köuer tulkok,
Hadnagiokkal edgiűt nagi uigasagok.

12. Az utan negyven esztendeig isten
Igazgata eöket az kietlenben,
Hogy még cziak eölteözettiekis semmiben
Meg ne kopnék az nagysagos menesben.

13. Illyen hatalmanak beszellesere
Innepet hagyot isten az teörvenyben,
Pesahnak neveszte azt az szent keönyben,
Most vagion az, vegie minden eszeben.

14. Ez nagy cziodat, hogy el ne feleythesse
Az eö nepe isten azt ugy rendelte
Firol fira, hogy mindenkor hirdesse,
Ez szent napon, hogy ezertis diczirje.

15. Az egheknek tetejeteöl meg fogva
Eeöld fenékig azhol mi allat volna,
Ez nagy ereöt hat eszeben forgassa,
Annak urat erette magasztallia.

16. Neked azert mű kegielmes istenűnk
Nagy hálákat buzgo szűvűnkbeöl adunk,
Hogy műnekűnk ez napot hattad érnűnk,
Hatalmadat, hogy rajta beszelhessűk.

---

32 III Aegiptusnak <le uagatasara> nagi **34** III Aront Mosest **40** IV [E sor a kézirat esonkulása miatt hiányzik a szövegből.] **41** IV juhok **46** II Igaszgatta **52** II Most uagion az uege minden uegie eszebe [a *uegie* sor fölé írt szó] **54** II eszt **55** I Fiurol fiura [Szótagszámtöbblet!] II Firol fira **58–60** IV [E sorok a kézirat csonkulása miatt hiányoznak a szövegből.] **62** III szűűnkböl aldunk

17. Szent nevednek mind eöreökke tisztesseg
Adattassék meltosagos dűczieöseg,
Mert cziak teged illet minden meltosag,
Mennyen, feöldeön, vizen minden urasag.

48.

UGIAN AZON PESAH INNEPEBE VALO EZIS

Notaja. Mű urunk Jesus Christusnak etc.

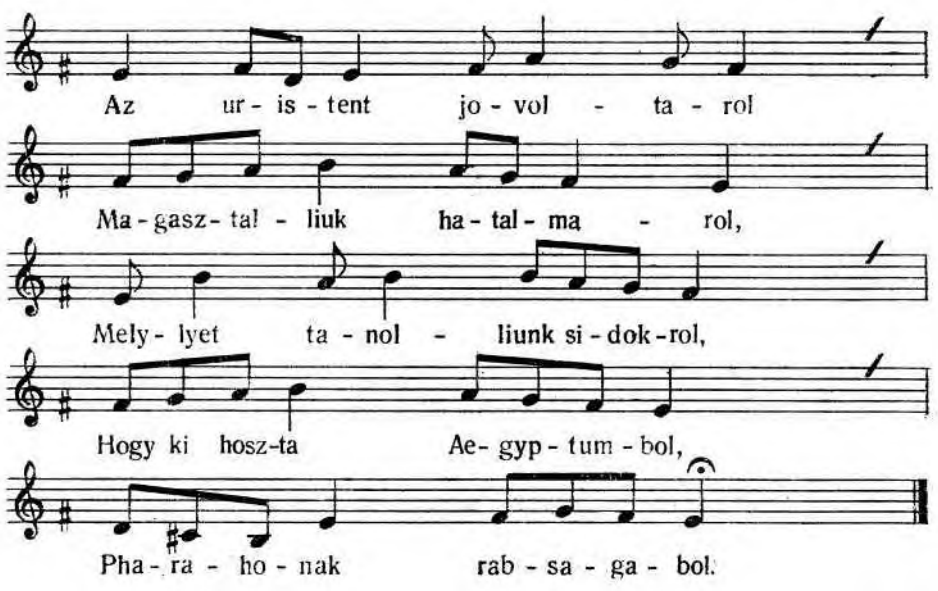

1. Az uristent jovoltarol
Magasztalliuk hatalmarol,
Mellyet tanolliunk sidokrol,
Hogy ki hoszta Aegyptumbol,
Pharahonak rabsagabol.

2. Az verekedeö angialtol,
Annak eles szabliajatol,
Meg tartotta hatalmabol,
Atiay nagy kegielmebeöl,
Regen teöt fogadasabol.

---

66 II Adassek
3 II tanoltunk sidoktol **8** II hatalmassul

3. Hogy altallok szent szerzesét,
Eöreökke valo teörvenyet,
Ki adná nekűnk keötesét,
Hogi azt tartanok eltűnkert
Es örök űdveössegűnkert.

4. Semmi nemzettel igy nem teöt,
És senkit igy nem vezerlet,
Mint ez szent valasztot nepet,
Kinek sok cziudat jelentet,
Velek örök frigyet keöteöt.

5. Ennek emlekezetire
Szent innep vagion rendelve,
Az nagy istennek keötese,
Szent nepevel vegezese,
Hogy esztendeönkent meg illie.

6. Kiert műis tisztesseggel
Tartozunk halaadassal,
Hogy teörvenyét igassaggal,
Velűnk keözleötte szentseggel
Es keötesét igaz frigygiel.

7. Az szent nepnek tarsasagát,
Annak eöreök bodogsagat,
Igerte nekűnkis javat
Es minden féle aldasat,
Ha meg tartiuk hagyomaniát.

8. Legy művelűnk, nagy uristen,
Irgalmas, szent, ereös isten,
Tarczy meg minket szent kedvedben,
Mind vegig te keötesedben,
Hogy elhessűnk mű lelkűnkben.

9. Adgy elegseget műnekűnk,
Teörveniedet eörizhessűk,
Aval lelkűnket szentelliűk,
Szent nevedet dűczieöitcziűk,
Innepedet szentelhessűk.

10. Hogy bűnűnkbeöl tisztulhassunk
Es naponkent jobbulhassunk,
Minden joban giarapodgiunk,
Kötesedet fel ne boncziuk,
Söt azt holtig meg tarthassuk.

---

14 III tartanunk **15** II–III örök bodogsagunkert **30** II kötesset örök frigiel **40** III elhessűnk <kötesedben> **45** II Innepidet

11. Az te neved diczirtessék,
Nagysagoson tiszteöltessék,
Nagy hatalmad hirdettessék,
Mindenek felet aldassek,
Eöreökke magasztaltassek.

49.

MAS UGIAN AZONRA

Not. Mostan uristen hozzad etc.

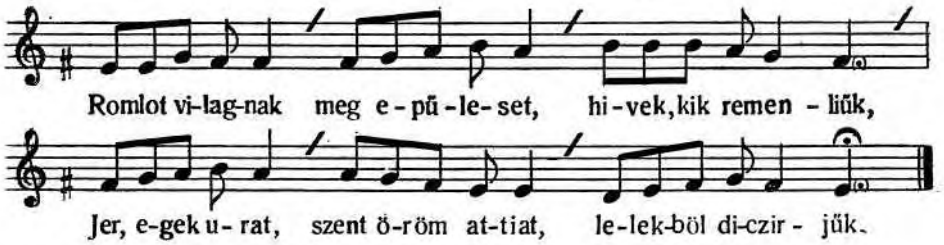

1. Romlot vilagnak meg epűleset, hivek, kik remenliűk,
Jer, egek urat, szent öröm attiat, lelekböl diczirjűk.

2. Mert ez leanijt, eszes szűzeit, veölegennek adgia,
Elseö szűleöttiét szent orszaglasra, mikor be iktattia.

3. Vilag eley nagy patriarchak mind Adammal együt
Ez napjat latták Christusnak *'s rajta* örűltek, mint illet.

4. Nem volt eleötte, sem mas nem leszen utanna messias,
Eö ez vilagnak örökeös ura, mint tanit szent iras.

5. Pesah innepén ieöveö messiast, ha ki emlegetnê,
Eö maga hatta, mast eö kűűlle, hogy senki ne hinne.

6. Azert örömmel, nagy remenseggel szabadulasunkra,
Cziak ezt, e kyűl mast mű ne varjunk bodogittasunkra.

7. Még hatra vagion, erezzűk s tudgiuk, hivek szent orszaga,
Mint ezt bizonnial nekűnk mutattia Christusunk siralma.

---

6 I Christusnak rajta 's örűltek III Christusnak raita örűltek **9** II [Az eredeti szöveg fölé más, egykorú kéz a következő kezdőszavakat írta: *Mjnden ideoben*] III innepen [az utolsó *n*-t *t*-ből javította a másoló] **14** IV Christus siralma

8. Fohaszkodasat azert lelkűnknek halgasd meg, szent isten,
Hogy szabaditonk, mint Moses regen, ugy Christusis legien,

9. Pesank műnekűnk ezzel kezdetik, telik, vegezeödik,
Messiasodat eöreömmel varvan, benned lelkűnk bizik.

50.

EZIS AZONRA VALO

No. Jollehet nagy sok[at] szol[tunk] D[avi]drol

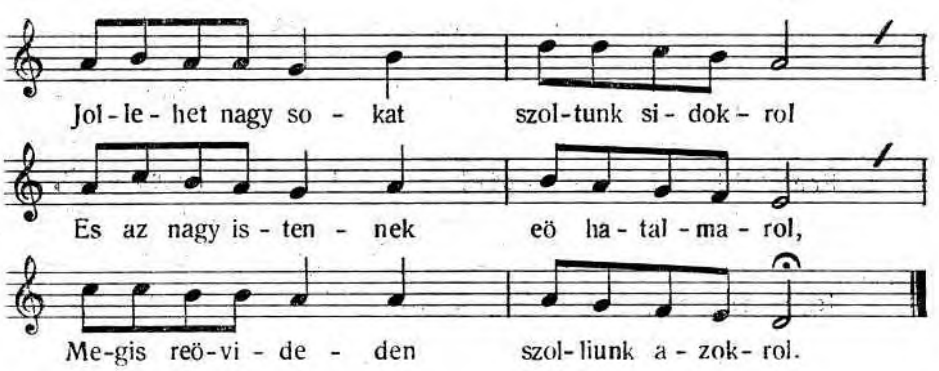

1. Jollehet nagy sokat szoltunk sidokrol
Es az nagy istennek eö hatalmarol,
Megis reövideden szolliunk azokrol.

2. Az hatalmas isten regi űdeöben
Az nagy Abrahamot hivá ekkeppen,
Jeöy ki te hazadbol, monda ezkeppen.

3. Canaan feöldenek minden hatarit
Jard meg s tekenczied meg minden veölgieit
Es eszredben vegied minden hasznait.

4. Mert ezt en teneked es te magodnak,
Adóm té utannad maradekodnak
Es en aldasomat te fiajdnak.

5. Mert meg sokasitom az te magodat,
Es eönekik adom en aldasomat,
Es. meg bodogitom az te magodat.

---

17 II [A *Pesank mi nekűnk* szövegrész fölé más, egykorú kéz *My diczéretunk* kezdőszavakat írta]
2 III istennek nagi hatalmarol **4** III űdöben <hiua ezkeppen> **5–6** IV [E két sor á kiézirat csonkulása miatt hiányzik.] **6** II te földedböl **11** II, IV maradekidnak **12** IV aldasimot

6. Mikor Abrahamnak az eö szent magva
Jeövendeöles szerent volna Aegiptusban.
Es eö kenzattatnék nagy satczolasban.

7. Ök fel kialtanak az nagy istenhez,
Meg halgatna eöket gondviseleöjeök,
S be jutatna eöket az igirethez.

8. Az felseges isten meg emlekezven
Abrahamnak valo sok igiretin
Eö meg keönieörűle szerelmes népén.

9. Cziak hamar el kűlde Moses prophetat,
Az eö szent nepenek mondgia meg szovat.
Meg szabadulasnak eöreöme napjat.

10. Es az Pharahonak istennek szavat
Mondgia meg ekkeppen az eö hagiasát,
Nepet el bocziassa szolgalni urat.

11. De Pharaho kiraly isten hagiasat
Eszeben nem veve parancziolattiat,
Kiert az uristen veré országát.

12. Nagy es rettenetes sok cziapasokkal
Orszagat meg vere nagy sok kenokkal,
Es nepét ki hozá hatalmas karral.

13. Az veres tengeren szaraz labokkal
Izrael fiay sok marhajokkal
Altal keölteözenek nagy seregekkel.

14. Az Pharaho kiraly vakmereöseggel
Utannok indula nagy seregevel
Es az vizben vesze minden nepevel.

15. Istennek szent nepe eörűl ezeken
Es eo eöreömeökben eneket kezdven,
Diczirék az istent nagy felsegesen.

16. Ily nagy hatalmanak beszellesere
Es eö szent nevenek dicziretire,
Szent innepet rendelt meg szentelesre.

---

18 II sarcziolasban **19** II, IV Es fel **20** I halgatna [az *n* a sor fölé írva] eöket <eö> gondviseleöljeok [!] II öket ö istenekhez III Megh halgata öket ö istenekhez IV Meg halgata öket az ö istenek **21** II–IV Es hogi be juttatna asz **22** IV Az kegyelmes isten **23–24** IV [e két sor a kézirat csonkulása következtében hiányzik] **32** II, IV sem **37** IV labakkal **39** II–IV Ök altal jöuenek nagi **41** II–IV seregekkel **42** IV [e sor a kézirat csonkulása kővetkeztében hiányzik] I vizben <mene> II uiszben ueszte minden III uizben mene minden **44** II örömiben IV örömeben **45** II, IV Diczire

17. Hogy az eö szent nepe el ne felejczie,
Istennek jotetet eszeben vegie,
Az eö eleykkel melliet mivele.

18. Illik műnekűnkis eö rendeleset
Jol eszűnkben vennűnk az eö innepet,
Szentűl meg tartanunk az eö *keöteset*.

19. Hogy mű az szentekkel egygiűt lehessűnk
Es az boldogsagban reszszesűlhessűnk
Isten rendelesit mű azert tarcziuk.

20. Most azert, uristen, szent szineöd eleöt,
Im mű jelen vagiunk felseged eleöt,
Tegedet diczirűnk mindenek felet.

21. Keönieörgűnk teneked, kegies Atianknak,
Hogy legy bocziatoja mű bűneinknek,
Inneplesűnkben fogiatkozasinknak.

22. Dűczieöseg teneked, felseges isten,
Ki uralkodol az magos menniekben,
Tied az tiszteösseg eöreökke, amen.

51.

AZ EÖTVENEDIK NAPRA VALO ENEK, TANITAS ELÖT

Not. Ne hadgy el esnem, felseges isten, keserűsegemben

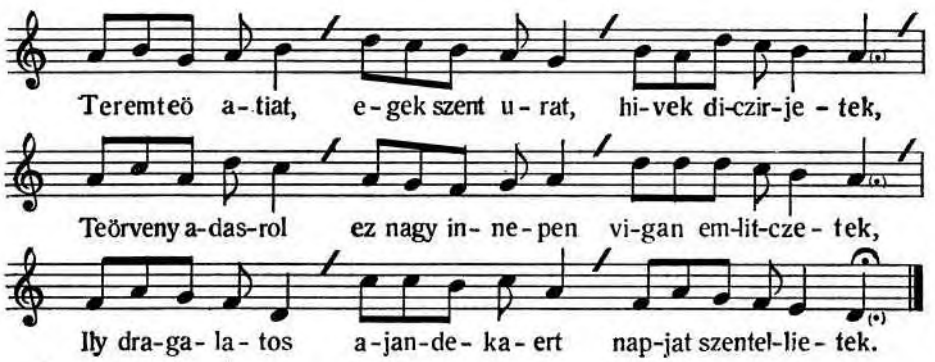

54 I, III innepet **56** II–IV reszessek legiűnk **59–60** IV [e sorok a kézirat csonkulása miatt hiányoznak a szövegből] **65** IV menyben

1. **T**eremteö atiat, egek szent urat, hivek, diczirjetek,
Teörveny adasrol ez nagy innepen vigan emlitczietek,
Ily dragalatos ajandekaert napjat szentellietek.

2. **Ö**reök eletnek utat, szep modgiat, ez nap ur ki adta,
Tellies vilagnak, minden hiveknek elejben szabta,
Nagy rettegessel, vigh buzgosaggal tartani kevanta.

3. **R**egen magaban, meg teremteskor ezt igy rendelte volt,
Hogy mely emberert ez vilag lenne, annak törveny kel volt,
Űdeö el telve, kit Moses altal ily bölczien iratot.

4. **V**olt ugian tudva patriarchaknal eleöbbis sok reszböl,
De Moses altal teökelletesben ment veghez mindenböl,
Az mit emberi giarlosag fel ér, leöt szo mindenekreöl.

5. **E**z teörvent, szent ur, sok cziudajval tulajdon szovaval
Eövenek lenni sokszor mutatta nagy bizonjsagokkal,
Meg peczietlettek sok hivű szentek ezt verek hullasaval.

6. **N**em all ennelkűl emberi elet soha igassagban
Haz, nep vagy falu, varos, sem orszag nem all jo modgiaban,
Az mely ennelkűl magat viseli vagy tartia dolgaban.

7. **T**eörvenybeöl vagion minden űdveösseg, vegetlen bölczieseg,
Istenhez elseö es emberekhez tartozo kegiesseg,
Igaz itilet, artatlan iosag, teökelletes szentseg.

8. **T**ermeszet szerent egesz vilaghoz keöteles mindenböl,
Mert termeszetbeöl minden okay fűgnek teremtesbeöl,
Bomolhatatlan mig vilag fenn all, minden czikkelyebeöl.

9. **A**zert Christusis eghnek es feöldnek semmiben mulasat
Könnyebnek mondgia, hogy nem törvenynek pontia valtozasat,
Igy keötelezi valhatatlanul egymashoz allasat.

10. **R**olla azert most nagy dicziretet mondgiunk istenűnknek
Ismeretiben, hogy minket hozot draga teörvenyenek,
Ki adasanak ma napjat ilven, zengjűnk nagj nevenek.

11. **T**sak neked, szent ur, halakat adunk, hogj törvenyed utat
Eleönkben attad, s tartasa mellet igirtél aldomast,
Örvendez lelkűnk, hogy igy remenli szentek szep jutalmat.

10–12 IV Volt [e szótól a kézirat csonkulása miatt három sor hiányzik] **14** IV mutattya **17** III mogiaban [*mogiaval*-ból javítva] IV modgyaval **18** II bolgaban [!] **24** III megh uilagh **25** II Christus eghnek **27** II egi mastol **27–30** IV valhatatlanul [e szótól a 30. sor *ma* szaváig a kézirat csonkulása következtében a szöveg hiányos] **28** II–IV azert nagi **30** II szengjűnk <szent> [az áthúzott szó fölé írva: *nagi*]

12. **S**egitsegedet de cziak ohajtiuk alhatatossagert,
Remenseg mellet mutasd ereödet meg maradasunkert,
Ereösiczy mínket aldot, szent isten, aldot szent nevedert.

13. **E**z teörveny mellet sokszor ereödet, hatalmas karodat
Regen mutattad meg tartok mellet czioda hatalmodat,
Mostis azon vagy, szent ur, magadat, ne vond otalmadat.

14. **L**assuk meg mostis, hogy te vagy ennek felseges giamola,
Es hogi ellenned nem lehet senki ennek ronthatoja,
Mutasd meg, kerűnk, kegiessegedbeöl, hogy vagy patronussa.

15. **S**zentelhessűk meg tovab törvenybeöl dűczieöűlt nevedet,
Szent innepiden magasztalhassuk uri nagy ereödet,
Tarczy meg fejűnket, ald eletűnket, űdveözitczy lelkűnket.

52.

UGIAN AZONRA

Argumentum. Jo ut.

Nota. Jer, mi diczir[jűk], aldgiuk etc.

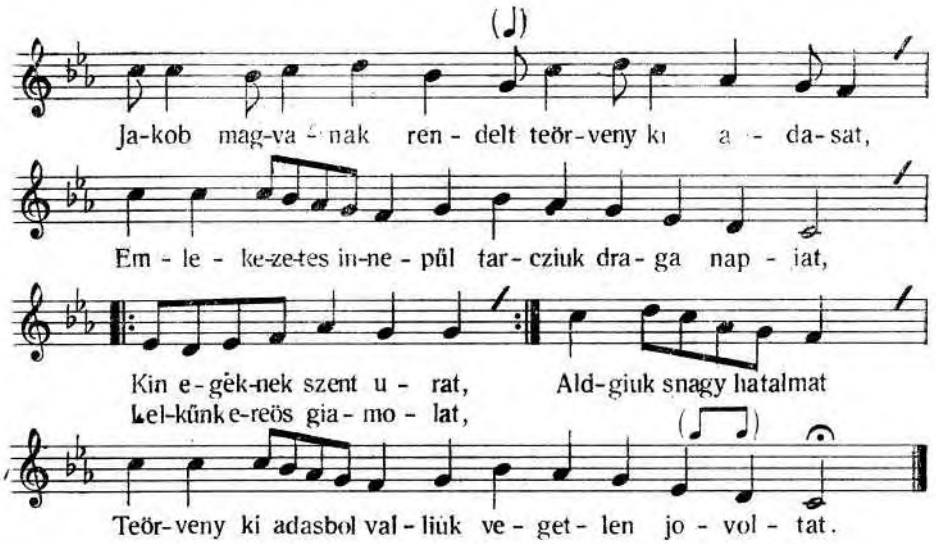

35 II mellet tökelletessen meg **36** II minket kegielmes attiank aldot **40** II Lassek **43–45** IV [e sorok a kézirat csonkulása miatt hiányoznak] **45** III ad eletünket

1. **J**akob magvanak rendelt teörveny ki adasat,
Emlekezetes innepűl tarcziuk draga *napiat,*
Kin egeknek szent urát,
Lelkűnk ereös giamolat,
Aldgiuk, s nagy hatalmat
Teörveny ki adasbol valliuk vegetlen jovoltát.

2. **O**ly beölczy rendeles, hogi ot elet s halal utát
Adta mindennek ki irva, mihez tarczia magat,
Tartashoz szep aldasat,
Keöteötte minden javat,
Két elet jutalmat,
Nem tartashoz ragasztotta karhozatnak kenniat.

3. **V**talat urnal keözte emberi talalmanyt,
Elegies szivel keövetni minden balvaniozast,
Kevannia *bűn hagiasat,*
Elet artatlansagat,
Szűnek tisztasagat,
Josagban lelkűnknek vegig alhatatossagat.

4. **T**anulhattiuk eszt regi szentek peldajabol,
Kik szeműnk eleot tűkeörűl vadnak szent irasbol,
Hűseges szolgalatrol,
Intnek nagy vigiazasrol,
Alhatatossagrol,
Bodog emlekezet vagion mindenűt dolgokrol.

5. **N**ekűnkis szűkseg azert ugy magunk viselnűnk,
Urunk kevansaga szerent ugy follion eletűnk,
Hogy kedves inneplesűnk,
Legien mi keönieörgesűnk,
Eneki zengesűnk,
Kibeöl eöreök inneplesre vegre jusson lelkűnk.

53.

AZONRA. SENGES INNEP

Nota. Diczirlek teged en edes is[tenem]

1. **S**ok draga javait az felseges isten keözleötte sido neppel,
Kik keözeöt teörvenybeöl valo beölcziesegét neki adta beöseggel.

---

2 I innepűl< dr> I, III draga iauat **15** I, III bön el hagiasat [Szótagszámtöbblet!] II bűn hagiasat **18** II lelkűnknek uegih [!] **19** II Tanolhassuk **22** II uigazasrol [*uigasagrol*-ból javította a másoló]

2. **E**z mellet aldasat teörveny tartas szerent niuytotta kedves javat,
Ha szavat halgattiak, minden bodogsagat, meg adta gazdagsagat.

3. **N**ekik igiretit, frigit, fogadasit, attioknak eskűvesit,
Nagy sokszor keöteötte keözbe szep zalagit, adta szent prophetait.

4. **G**azdag kegielmeben, niugotta honnyokban bekeseges sok joban,
Ha mikor kedvesen parancziolatiban, jartak hagiomanyaban.

5. **E**zert haladasra, sok iotetelekre eöket inti giakrabban,
Hogy draga innepek ne folylianak tunyan, magok hizlalasaban.

6. **S**engenek javait, eleit maganak, szent ur, ezert foglalta,
Hogy feöveb gazdanak, gondviseleö urnak, job resz legien jutalma.

7. **I**smet maradekjat, derek jeövedelem dezmajat az gazdanak
Nem engedte, hogy igy mertekletessegre adna peldat jambornak.

8. **N**ekűnk irgalmassag it iusson eszűnkben, hogy keövessűnk jotetelt,
Ur ajandekabol kedves alamisna vigan nijssa kezűnket.

9. **N**agysagos javait vegiűk haladassal menniey szent urunknak,
Hogy irgalmassagat teöb gazdag aldasat varhassuk mű atianknak.

10. **E**z napjat vig szűvel, eőreömmel diczirjűk, rajta nevet tisztelliűk,
Draga szent teörvenyet szűböl magasztalliuk, kedvét mindenben teölcziűk.

11. **P**arancziolatinak hagiasat eörizzűk, eösvenyen jarjunk, fussunk,
Kiert sok szenteknek szep tarsasagaban, eöreök eletben iussunk.

54.

UY ESZTENDEŐRE VALO ENEK

Notaja. Christus fel tamada igassagunkra

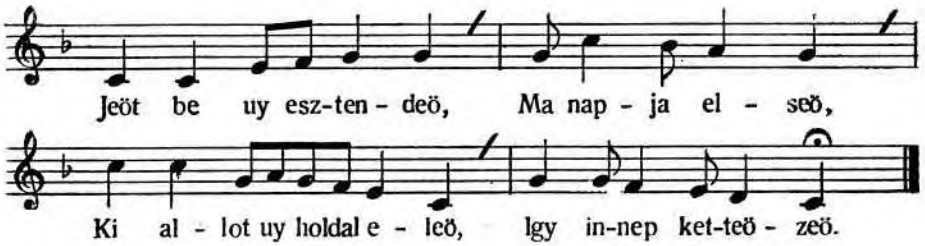

---

4 II halgattiat [!] **7** III honnyaban **8** II hagiomaniban **10** III innepen **11** II wr <maganak> ezert **14** III hogi mertekletlensegre **18** II uarhassuk mint atianknak **19** II örömmel szentelliűk raita neuet dicziriűk **21** II hagiassit … ösuenin

1. Jeöt be uy esztendő,
Ma napja elseö,
Ki allot uy holdal eleö,
Igy innep ketteözeö.

2. Gondolkodgiek ezen
Magarol minden,
Mint elt, czielekedet legien
El mult esztendeöben.

3. Istent engesztellie
Szűve gerjedve,
Uyab forgodasra terve
Eömagat keszitczie.

4. Telliesen forgodgiek
Ugy űgiekeözzék,
Hogy teöb jo, s keveseb vetek
Elteben tűndeöklyek.

5. Szent David peldaja
Szűvét ugy birja,
Hogy űdeö foliasa varva
Batron eszt mondhassa.

6. Engedd, szent ur, ernűnk,
Hogy szamlalhassuk,
Mű napinkat, s giarapitcziuk
Beölczy szűvel mi magunk.

7. Igaz beölczynek tudni
Istent kel felni,
Igazban eötet szolgalni,
Naponkent jobbulni.

8. Teörvenijs int arra
Minden napinkban
Ur felelme legien tudva
Űdeönk napjayban.

9. Hy szandekkal azert
Talalliuk istent,
Mutassuk neki szűvűnket,
Igaz hűsegűnket.

10. Adgiunk neki hálát
Sok jo tetejert,
Diczirjűk szent istensegét,
Minden el veöt jokert.

---

11 IV törve **15** II io keueseb **35– 40** IV [e sorok a kézirat csonkulása miatt hiányzanak]

11. Eö nekűnk eletűnk,
Minden remenyűnk,
Etteöl leöt mind az mit nezűnk,
Jonk mind tölle nekűnk.

12. Kerjűk segitsegét,
Mint szent atiankét,
Iosagban tarczia szűvűnket,
Űgiekezetűnket.

13. Esedezzűnk neki,
Adgia niomulni
El mult bűnűnk, vetkűnk neki
Ne hadgion bűntetni.

14. Neki haladassal,
Valo igazzal
Legiűnk, ne cziak szoval, szayal,
Se cziak gondolattal.

15. Czielekedet uta,
Sok aga boga,
De mű, jer, ercziűk valoban
Igaz ut mi volna.

16. Isteni szolgalat
Kevan giorsakat,
Keöniű, vig, sereny buzgokat,
Ban halogatokat.

17. Ez hatarban *magat*
Tartvan vigadhat,
Uy esztendeö draga napjat
Eöreömmel ki *varhat.*

18. Jambort az szent iras
Inti szent mondas,
Hogy eöreöm napja ugy hasznos,
Ha az alamisnas.

19. Azert hogy adassék
Eöreöm szenteknek,
Keöz igassag int szegenynek
Adakozzunk hivek.

20. Ez tiszti jambornak,
Melyben maradnak,
Hivek holtok napig allnak,
Minden nap forgodnak.

---

43 IV löt minden az mit **51** IV bününket nekünk **53** II hala adassal **64** IV Bün halogatokat **65** I, III Ez hatarban tartvan **66** I, III Magat vigadhat **68** I, III ki vonhat II, IV kj uohat **75–80** IV [e sorok a kézirat csonkulása miatt hiányzanak a szövegből]

21. It esztis szenteknek
Kel erteniek,
Saniargatas innepenek
Napi majd erkeznek.

22. Kin mint elliűnk, tudgiuk,
Cziak hogy keövessűk,
Szentűl jozanon azt illiűk,
Testűnket enyhitcziűk.

23. Hol ki mi vetekben
Volt eleteben
Forgassa igen eleötte,
Unnya magat erte.

24. Keserves banattal,
Esedezessel,
Eyel nappal istenevel
Szollion szűnetnelkűl.

25. Teöredelmesseggel,
Hullo keönyvekkel,
Rostallia lelket hwseggel,
Saniaru, bus szűvel.

26. Igy eöszvegiűjtesnek
Eö innepire
Készwllieön kiki jeöveöre
Maga szentelesre.

27. Dűczieöseg istennek,
Szent elteteönknek,
Jovolta hivekben fenlyék,
Neve szenteltessek.

55.

HISTORIAJA AZ TEÖRVENY KI ADASANAK

[Az ötuenedik napra ual[o]

Ad notam. Regen vala az nemes Persiaban

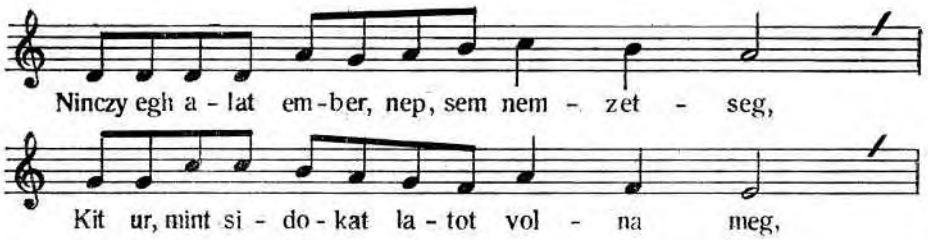

82 II Kelle teniek

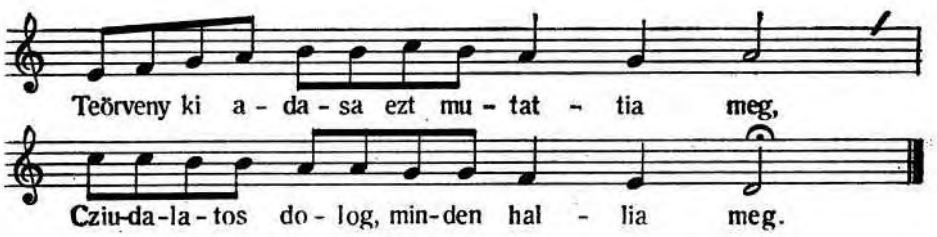

1. Ninczy egh alat ember, nep, sem nemzetseg,
Kit ur, mint sidokat latot volna meg,
Teörveny ki adasa ezt mutattia meg,
Cziudalatos dolog, minden hallia meg.

2. Harmadik holnapban ki jeöves utan
Raphidimbol Moses tabort inditvan,
Harmad nap szallitta faratsag utan
Cziendesen szep moddal Sina hegy allian.

3. Paranczíola nekik, hogy keszűlnenek,
Teörveny vetelere tisztak lennenek,
Lenne beöcziűleti ur szemelyenek,
Mert le jeöne törvent adni nepenek.

4. *Ez kezűletbennis harmad nap telek,*
Mar hogi szinte az nap fel melegednek,
Kűrtök, sok trombitak meg szendűlenek,
Mert ez iele nala wr iöuessenek.

5. Nagy szep fenyes keödeök ereszkedenek,
Sina hegyen szepen telepedenek,
Nepek satorokbol kűllieb lepenek,
Ezt latvan fejenkent el reműlenek.

6. Rendben eöket Moses allatta vala,
Cziattogas, ropogas inkab neö vala,
Szeörniű nagy villamas, menydeörges vala,
Tetczik, mint ha meny, feöld eöszve omlana.

7. Már tovab semmikent nem allyak vala,
Rettenetes deörgest nem tűrik vala,
Kűrt, trombitak keözbe ropognak vala,
Ha Moses biztatni nem jutot volna.

8. Ne fellyetek, ugymond, nem árt tűnektek,
Ez rettenteö cziapas nem veszt bennetek,
Batorsaggal inkab urra nezzetek,
Kegies beszedere űgielmezzetek.

---

3 II mutatta **6** II tabort Moses **13–16** [E sorok csak a II. változatban maradtak fenn] **15** II torombitak **20–22** IV [e sorok a kézirat csonkulása következtében hiányoznak a szövegből] **21** II Moses öket **24** IV Mellyen fejenként rettegnek vala **32** I bezedere

9. Cziendesedék az zay, s ur szavat kezdé,
Tiz parancziolatit rendel beszelle,
Most termet szozattal azt ki hirdete,
Czioda hangos szoval szepen vegezé.

10. Eztis az nep tovab, de nem tűrheté,
Mosesnek szollanak, hogy vege lenne,
Ur szava hozzajok teöbbe ne lenne,
Cziak eö szolna nekik, mind egygiet tenne.

11. Vegezeödék az szo, ur szovat foga,
Tiz teörvenynel teöbbet ugy ki nem ada,
Mosest, Aront hegyre ottan hivatá,
Teöb sok tanusagit vellek iratá.

12. Ez leön sivan honak hatodik napjan,
Kit sido nep szentell, urat imadvan,
Kikkel egigiűt műis dolgot igy tudvan,
Hogy űdveössegűnk all teörveny tartasan.

13. Adgiunk hálát ezen szent istenűnknek,
Hogy teörvenyet atta sido hiveknek,
Teölleök műnekűnkis, szegeny nepeknek,
Kit eltig halalliunk draga nevenek.

14. Adgion megis űdeöt fejűnknek erni,
Sok jo esztendeöket jol el teölteni,
Ezen szent innepre bekevel jutni,
Kin dicziretket mondhassunk neki.

56.

AZONRA

Notaja. Diczird az istent mostan oh en lelkem

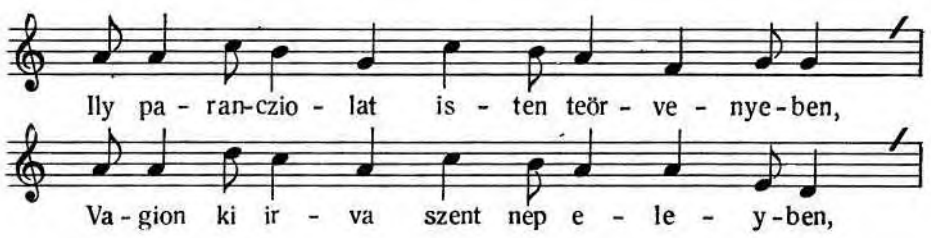

41–44 IV [e sorok a kézirat csonkulása miatt hiányoznak a szövegből] **42** II, IV nem monda **43** II Mosest ’s Arront hedgire mingiart hiuata **47** IV edgyüt dolgot **48** II Hogi <törueni> űduössegűnk **53** II űdöt megis **55** IV innepere

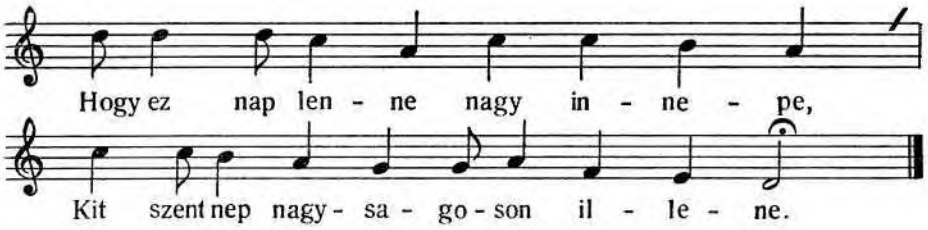

1. Ily parancziolat isten teörvenyeben,
Vagion ki irva szent nep eleyben,
Hogy ez nap lenne nagy innepe,
Kit szent nep nagysagoson illene.

2. Szam rendi szerent eötvenedik ez nap,
Kovasztalan innep utan valo nap,
Kiteöl szamozva jeö be ez nap,
Isten rendelte, aldot innep nap.

3. Ez szent innep nap feö es dicziretes,
Ki el vesztegli teörvenybeöl ez vetkes,
Ez nap tekozlo gonosz bűneös,
Szent teörveny ronto es ez versenyes.

4. Jusson eszedben, oh ember, te veged,
Szeresd az teörvent, kibeöl all eleted,
Vedd haladassal ezt es erezied,
Hogy ma napja feökeppen eleötted.

5. Emliczy ez napon teörvent haladassal,
Kit ezen az ur ki adot haszonnal,
Ezert ez napot meltosaggal
Rendelte szent atiank nagy paranczial.

6. Ne had niugodni urad szent teörvenyét,
Morsold ugj azt, hogy meg hassa lelkedet,
Vedd rád ez draga jo keneteöt,
Hogy hassa meg, mint io szag vesedet.

7. Az az ne cziak hald avagy olvasd eötet,
Hanem tudakozd, meg tarczy, mint lelkedet,
Tellies ereödbeöl keövesd s eltet,
Igy ád eö lelkednek űdveösseget.

---

12 II ez es uersenies **14** III al <te ueged> eleted **15** II azt **16** II ma fökeppen napia **17** II Emlisd … hala adassal **18** II–III ur adot ki **19** I szent napot nagi meltosaggal [a *szent* és *nagi* szavakat más egykorú kéz a sor fölé írta] **20** I [más egykorú kéz a szöveg mellé írta: *paranczolattal*] **21** II szent vrad törueniet **22** II Morsald … hogi hassa meg

8. Vigiaz ereössen, eörizzed nagy hiven,
Még cziak pontiatis rettegjed ereössen,
El ne tery attol semmikeppen
Se jobra, se balra eletedben.

9. Meg eöl tudgiad bar, ha eöteöt teöreöd meg,
Vet karhozatra, eöreökke sem szann meg,
Kiczinbennis nem ment senki meg,
Rontia meg azt, ki tartasan hideg.

10. Szent aldot isten, kerjűk felsegedet,
Ki attad ernűnk ezt az szent innepet,
Ne utaly fogiatkozasinkert,
Söt enged mutatvan jo kedvedet.

11. Adgy ereöt rea, hogy mű keövethessűk,
Űdveösseg utat, kit attal ertenűnk,
Engedd szent teörvent jol keövetnűnk,
Hogy te neved aldassek mi töllűnk.

12. Dicziret legien neked eöreök isten,
Legy aldot szent ur ki lakol mennyegben,
Hivekhez vagy te nagy kegiesen,
Legien tied orszaglas mindenben.

57.

UGIAN AZONRA

Nota. Mindenhato uristen mi bűneos

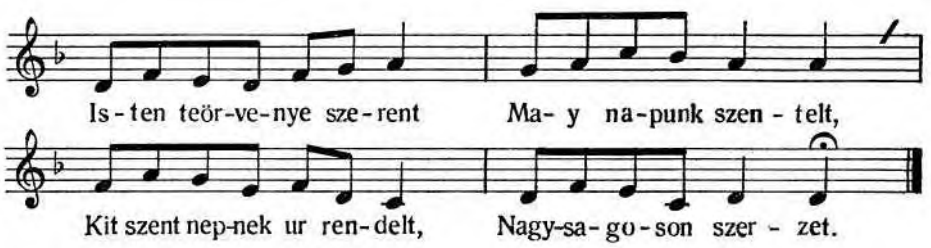

1. Isten teörvenye szerent
May napunk szentelt,
Kit szent nepnek ur rendelt,
Nagysagoson szerzet.

---

29 II nagi [*meg*-ből javította a másoló] **31** II teri arrol **35** II senkit **38** II ernűnk ez szent innepedet **40** II Söt engegi **41** II eröt arra hogi **43** II töruenent [!] **46** II megiegben [!] **47** III <Hiuekhez uagi te> Hiuekhez
3 III vr <szentelt> rendelt

2. Ketteös ez nap innepe,
Mert ugy nez sengere,
Mint teörveny ki adasnak
Eö emlitesere.

3. Ez két okert rendelte
Isten az teörvenyben,
Kit parancziolt illene
Szentűl az eö nepe.

4. Ki azert egek urat,
Szereti eö szavat,
Fogadgia es ily napjat
Illi, s mastis meg tart.

5. Minden parancziolatin
Jar hiven keövetven,
Vilagetol el szeökven,
Jar isten teörvenyen.

6. Vilag giűleös voltaval,
Semmit nem nez, gondol,
Sem meg utalasaval
Hatrab ugian nem all.

7. Teörveny keöveteseben,
Űdveösseg eösvenyen
Naponkent mind telliesben
Eleb eleb megien.

8. Szeme hatra nem esik,
Testel sem tanaczykozik,
Hanem annak cziak esik,
Az mivel tartozik.

9. Minden dolgat rendelte
Istennek kedvere,
Teörvent haszonra nezve
Tartia meg mindenbe.

10. Teörvenyben isten mondgia,
Ki teörvent meg tartia,
Él annak eö altalla,
Hűttel igazulva.

---

6 II szentsegre **16** II S mastys **17–24** IV [a kézirat csonkulása miatt e sorokból csak töredékes szavak olvashatók ki] **18** III Jary **21** II giűlöl **22** II Semmit ez nem gondol **26** II ösuen

11. De atkozot az ollian,
Ki ugian valoban
Teörveny igaz beötűyt
Nem teölti be, unvan.

12. *Ez illien hazontalan*
Isten elöt niluan,
De kedues nalla ualuan,
Ki iar neki uttan.

13. Tartasra lehetseges,
Seöt gieönieörűseges,
Szent teörveny egygig kedves,
Jambornak mind edes.

14. De az nem akaroknak,
Vilag fiaynak,
Mind lehetetlen annak,
Ki kedvez maganak.

15. Kinel pedig kostolva
Isten ajandeka,
Ez jar ugian valoban
Istennek utaba.

16. Ha kinel ez kedvetlen
Szamado ez leszen,
Mű jarjunk el tisztűnkben,
Menteöl hűsegesben.

Forgodgiunk felelemmel,
Gonosztol *menniűnk el,*
Isteni felelemmel
Jarjunk dolgunkban el.

18. Jer, adgiunk halat azert
Atianknak az jokert,
Szep gondviselesejert,
Nagy kegiessegejert.

19. Nilvan emberi nemzet
Rad, szent ur, nem vethet,
Bantasirol semmikint
Veled nem perelhet.

---

43 II, IV Törveni minden igiet III bötűiet [az *ie*-t *y*-ból javította a másoló] **45–48** [e sorokat a II. és IV. változat őrizte meg] **49** IV Tartasa **53** II akaronak **59** II Az **60** II Űduösseg uttaba **60–64** IV Üdvesseg [e szótól a kézirat csonkulása miatt öt sor hiányzik] **61** II kelletlen **66** III el [utólag beszúrva] I el menniűnk

20. Mentsege talam volna,
Ha nem szoltal volna,
De teörveny ki adasod
Latrot karhoztattia.

21. Irattad teörvenyedet,
Szent akaratodat,
Mindent mertekkel oszlat,
Kit ember meg tarthat.

22. Embernek erejehez,
Teörvent szabtad ehez,
Hogy űdveözűlesehez
Alkolmas legien *ez.*

23. Ki teörvenyteöl idegen,
Ninczy az te kedvedben,
Seöt fiaidnak sinczien
Nyajaban ez illien.

24. Engedd tudnunk, szent isten,
Teörvenyed mi legien,
Beötűje haszna méllyen
Oltodgiék elmenkben.

25. Hogy naponkent az altal
Tiszták jobbulassal
Legiűnk jo indulattal,
Segitseged altal.

26. Adunk neked nagy hálát,
Hogy ily poganokat,
Mutatvan jo voltodat,
Vesz hozzad mint jokat.

27. Minketis fogattal be
Israeled keözzé,
Szamlalvan szentid keözze,
Kedvedben vöttél be.

28. Maga mű pogan nembeöl
Vagiunk *termeszetteöl,*
Tavol *voltunk* szentsegteöl,
Vagiunk bűneös *eösteöl.*

---

79 II, IV adassa **83** II–IV Minden **87** IV Hogy üdö szeljessege [!] **88** I az **96** I, III Osztodgiék II Oltodgiek szűűnkben **97–104** IV [e sorok a kézirat csonkulása miatt hiányoznak] **110** I, III termeszetűl **111** I, III valtunk **112** I, III–IV bűneös testeöl

29. Megis fogiatkozassal
Vagiunk sok hejunkal,
Rendűnkben hivatallal
Felszeg allapattal.

30. De *mint* eddig, szent isten,
Oktattal kegiesen,
Igy naponkent kedvedben
Iktass minket eppen.

31. Kerűnk igen vetkűnket,
Nagy felszegsegűnket,
Bocziasd meg, hogy tegedet
Felliűnk istenűnket.

32. Naponkent mi elmenket,
Tedd beölczié szűvűnket,
Ald meg te szegenijdet,
Bűneös hivejdet.

33. Engedd szolgalliunk neked,
Mint kevannia kedved,
Terjedgien igy te neved,
Eörvendhessűnk benned.

34. Mű diczirven tegedet
Aldgiuk felsegedet,
Hirdettiűk nagy nevedet,
Mondunk neked ament.

58.

UY ESZTENDEÖRE, HORA

No. Szerenczienek forgasarol etc.

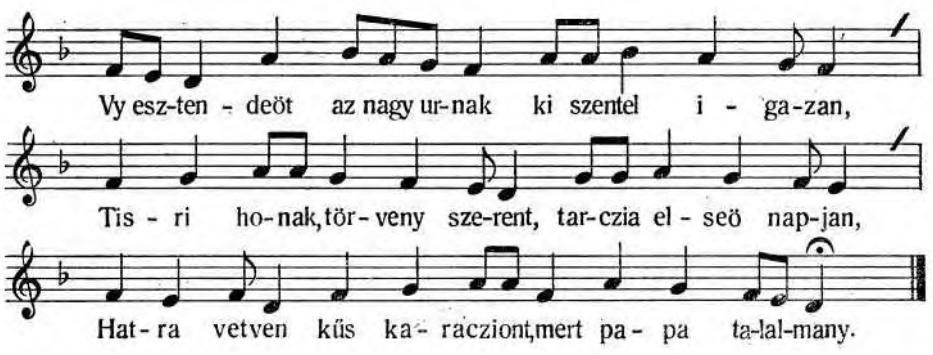

117 I, III–IV De mind **120** II minket szepen **121** IV Kerjük II igen bűnűnket **127** II Aldgi **135–136** IV [e sorok a kézirat csonkulása következtében hiányzanak a szövegből]

1. **V**y esztendeöt az nagy urnak ki szentel igazan,
Tisri honak, törveny szerent, tarczia elsö napjan,
Hatra vetven kűs karacziont, mert papa talalmany.

2. **I**er, mi hivek, kik balvannak nem akarunk elni,
Ur teörvenyét ez reszbeölis ne hadgiuk fekenni,
Egy lelekkel uy esztendeöt ma illiűnk eö neki.

3. **E**z nagy vilag teremtese, mert ez űdeökor leöt,
Teremteöteöl minden allat eletet ekkor veöt,
Ugy akarta, hogy epp legien, valamit eö szerzeöt.

4. **Sz**ep bizonysag erre nekűnk termeszet foliasa,
Mert epsegét mindeneknek ez űdeöre adgia,
Kűllieb, bellyeb soha nem jar, mint ur el bocziatta.

5. **T**avasz űdeö, az mit ki hoz gienge, szep szelekkel,
Aszt meleg nyar fel neveli cziuda heűsegevel,
Az hűveös eösz, ha erkezik meg ernek szep rendel.

6. **E**leöb lattiuk effeleknek epsegek nem lehet,
Űdeö eleöt az termeszet semmit nem vegeszhet,
Eppen szerzeöt az ur mindent, hogy eöszszel teremtet.

7. **N**oha vadnak giengesegteöl, kik eleöb erkeöznek,
Meleg nyarnak heűsegeteöl hamarab sendűlnek,
Derek keppen erleleöje eösz azert giűmeölczynek.

8. **D**e ketteözik esztendeönek kezdeti irasban,
Meltosagert, mert nisan ho elseö bibliaban,
Aegyptusi valtsag teötte olhan meltosagban.

9. **Eö**szszel azert uy esztendeö teremtes cziodajat,
Az tavaszi hirdetteti Aegyptusi romlast,
Kűleömb okon mind az ketteö tartia meltosagat.

10. **R**omay szek, de lasd, mit teöt, mit kereset ebben,
Messiasnak szűleteset igazlotta telben,
Uy esztendeöt ot kereste igaz teörveny ellen.

11. **E**rre nem volt teörveny felet neki meltosaga,
Szent keönyv ellen ereöszakkal nem fogh hagiomanya,
Mert embernek az ur ellen cziak por, hamu dolga.

1–3 IV Urnak ki [e szavaktól a kézirat csonkulása miatt két és fél sor hiányzik] **8** II–III akor **13** II űdö la mit II–IV szep gienge szelekkel **16** III Elöb <lehet> **19** IV gyengesegböl **20–24** IV heosegetöl [e szótól a kézirat csonkulása miatt négy és fél sor hiányzik] **25** IV Ezzel **31** III meltosaga<t>

12. **H**atra vetven rendeleset azert embereknek,
Bűn el hagyva szent teörveniét tarcziuk istenűnknek,
Uy elettel uy esztendeöt szentelliűnk nevenek.

13. **O**hajtassal engesztelliűk regi bűneinkreöl,
Mind azokat már rejczie el szent szemey eleöl,
Mű fejűnket otalmazza atiay kedvebeöl.

14. **R**eank valo jo aldasit, gazdag kegiesseget,
Nagy jo szűbeöl halalliuk meg eddig velűnk létét,
Jeövendeöre kerjűk ismet nagy gondviseleset.

15. **A**ldot napjat inneplessel teölcziűk nagy eöreömmel,
Jo tetejert nagy szent nevét aldgiuk diczirettel,
Kiert vegseö eöreöm napjat varjuk ereös hűttel.

59.

UY ESZTENDEÖRE VALO EZIS

Not. Ereös várunk nekűnk etc.

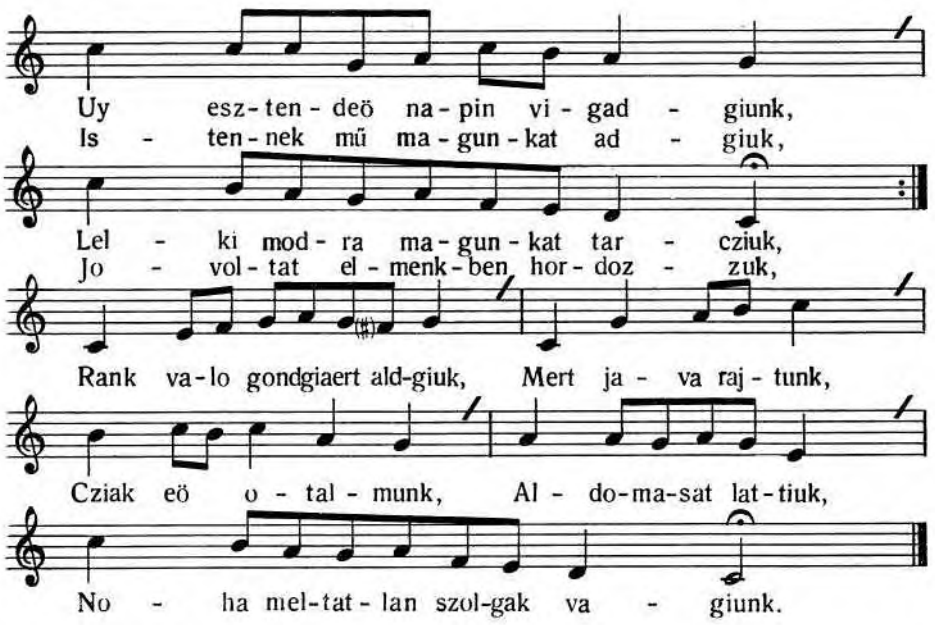

---

36 II Uj eletet **40** II, IV Rejank szallot jo **41** II halalliuk <ma> **41–45** IV letet [e szótól a kézirat csonkulása miatt a szöveg többi része végig hiányzik] **42** II kerjűk igen nagi III keriűk nagi **43** II inneplessel tarcziuk nagi

1. Uy esztendeö napin vigadgiunk,
Lelki modra magunkat tarcziuk,
Istennek mű magunkat adgiuk,
Jovoltat elmenkben hordozzuk,
Rank valo gondgiaert aldgiuk,
Mert java rajtunk,
Cziak eö otalmunk,
Aldomasat lattiuk,
Noha meltatlan szolgak vagiunk.

2. Igaz eöreöm az mű eöreöműnk,
Mely eöreökke marad mi velűnk,
Hivatalban hivek, ha leszűnk,
Artatlan eletet keövetűnk,
Magunk alazva epűlűnk,
Jozanon elliűnk,
Es igy műnekűnk
All meg jol eöreöműnk,
Es leszen igaz bekesegűnk.

3. Minden nagy sok kűlseö bántasok,
Arniek modra veszeök, mulandok,
Cziak lelekbeöl legiűnk igazak,
Es diczirjűk istent, ki tartonk,
Teölle vagion elegsegűnk,
Hozza foliamunk,
Haszontalanok,
Mert magunktol vagiunk,
De ur altal epsegben allunk.

4. Teged, atiank, mű magasztalunk,
Vigh enekkel diczirve aldunk,
Tisztesseggel teged imadunk,
Mindenkeppen neked szolgalunk,
Nem voltal mű meg utalonk,
Seöt nagy kedvezeönk,
Beöseges tartonk,
Voltal igazgatonk,
Fogiatkozasinkban jobitonk.

5. Kerűnk, atyank, kedvez fejűnknek,
Boczianattiat adgiad bűnűnknek,
Ne hadgy megis, segely hiveknek,
Gonosz űgyteöl legy védelmezeönk,
Vezerd eletét nepednek,

---

8 II Aldomassit lattuk **9** III szolgal [!] **14** II epitiűk **15** II elűnk **24** II foliamjunk **26** III magunktol [utána olvashatatlanul áthúzott betű] **30** II Tisztasagal tegedet **31** II Minden keppen teged **36** II Fogiatkozasinkbol **38** II adgiad <feiűnknek>

Kegielmez nekűnk,
Hogy veled tűrjűnk,
Es cziak teölled fűgjűnk,
Hogy ezkeppen elhesseön lelkűnk.

6. Josagert cziak kedvelsz ur, minket,
Ezert aldasz minden hiveket,
Felsegednek nagy dicziretet
Mondunk, aldgiuk istensegedet,
Te tartasz, uram, cziak minket,
Remensegűnket,
Szűbeöl, mint lehet
Varjuk kegielmedet,
Tartiuk teölled mű eletűnket.

7. Tieid mű mindenkor vagiunk,
Ezert neked magunk ajanliuk,
Minden gonosz tagullion rollunk,
Hogy igassag maradgion nallunk,
Eletűnkben jobbulhassunk,
Erkeölcziel birjunk,
Te szent kedvedben,
Hogy meg maradhassunk,
Es teged eöreökke aldhassunk.

60.

KEÖVETKEÖZNEK SATOROS INNEPRE VALO ENEKEK

Notaja. Christus fel tamada, mű bwnűnket el mosa

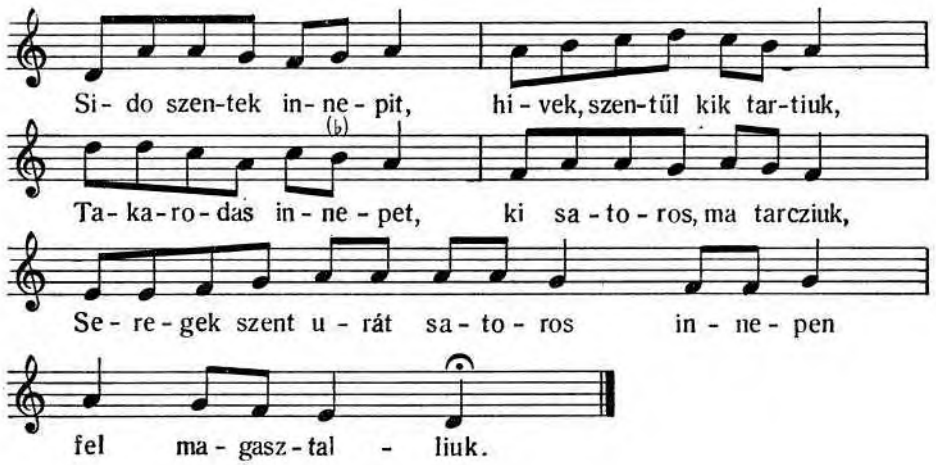

45 II elhesseön [*elhessűnk*-ből javította a másoló] **49** II Mondunk s aldgiuk

1. **S**ido szentek innepit, hivek, szentűl kik tartiuk,
Takarodas innepét, ki satoros, ma tarcziuk,
Seregek szent urát satoros innepen fel magasztalliuk.

2. **A**z szent nemzet eleyvel szent ur ez nagy jot teötte,
Hogy negy ven esztendeig satorokban eörzeötte,
Seregek szent urat, satoros innepen fel magaztalliuk.

3. **T**aplalta kesz kenierrel, *rapta nelkűl* mannaval,
Nagy keö szalbol itallal, mely vellek jart forrassal,
Seregek szent urat satoros innepen fel magaztalliuk.

4. **O**szlopot nagy cziodaval eyel nekik fénleteöt,
Nappal nagy melegsegteöl ismet arniekot szerzet,
Seregek szent urat satoros innepen fel magaztalliuk.

5. **R**ajtok *sokszor keönieörűlt* Abraham szent attiokert,
Es akkor jelen valo keözteök harom szentiert,
Seregek szent urat satoros innepen fel magaztalliuk.

6. **O**szlopot mert Aronert, mannat atta Mosesert,
Szep forrast Mariáért, cziak holtokig kedvekert,
Seregek szent urat satoros innepen fel magaztalliuk.

7. **S**atorokban taborban laktak tizenket karban,
Kiert Balam diczirte eöket prophetalasban,
Seregek szent urat satoros innepen fel magaztalliuk.

8. **I**ly nagy roppant taborba hat szaz ezer fegiveres,
Harom ezer affelet eöt szaz eötven jo szeres,
Seregek szent urát satoros innepen fel magaztalliuk.

9. **N**oha veszelt *erdemleök,* giakran bűnben merűltek,
De irgalmas istenek megis maradot vellek,
Seregek szent urat satoros innepen fel magaztalliuk.

10. **N**em volt szűkik semmiben italbol sem etelbeöl,
Testek fedezesere sem ruhazat nemebeöl,
Seregek szent urát satoros innepen fel magaztalliuk.

11. **E**sztendeönkent szent nemzet erreöl szentel niolcz *napot,*
Pusztan hagivan hazokat, kűn laknak sator alat,
Seregek szent urát satoros innepen fel magaztalliuk.

---

2 II ki satoros mi tarcziuk **5** IV örizte **7** I–IV rabotanelkűl **8** III jart forgassal **12–15** IV [a kézirat csonkulása következtében hiányoznak] **13** I–III Rajtok keönieörűlt sokkeppen **16** II Arronert szep forrassat Mariaert **17** II Mannat adta Mosessert **19** II Satorokkal **25** I–IV erdemlettek [II-ben a *tte* betűk a sor fölé vannak írva] **26** II istenek [*istennek*-ből javította a másoló] III irgalmas <istennek> istenek **28–33** IV [a 10. és 11. versszak fel van cserélve] **28** II, IV semiböl **31** II szen nemzet [!] I–IV napokat

12. **P**alma fakat s fűzeket vizek mellet teördelnek,
Szep enek zengesevel, kit taborban be visznek,
Seregek szent urat satoros innepen fel magasztalliuk.

13. **R**olla mind nagy s mind kiczin akkor meg emlekezik,
Attiokkal teött cziudakat fioknakis beszellik,
Seregek szent urát satoros innepen fel magaztalliuk.

14. **E**rreöl műis urunkat, aldgiuk kegies atiankat,
Ki poganbol maganak szerzet lelki sidokat,
Seregek szent urát satoros innepen fel magaztalliuk.

15. **H**a magunk Abrahamnak tartiuk lenni fiaynak,
Tarcziuk emlekezetit magvaval teöt cziudaknak,
Seregek szent urát satoros innepen fel magasztalliuk.

16. **E**z napokon jo szivel jol tegiűnk szegenyekkel,
Lassuk eöket etellel es ruhazat nemevel,
Seregek szent urát satoros innepen fel magasztalliuk.

17. **M**int ur sido atiakat tartotta kesz *etellel,*
Ugy elhetetleneket tarcziunk keszen mindennel,
Seregek szent urát satoros innepen fel magaztalliuk.

18. **I**gy ur eleöt eletűnk, szent neppel tarsasagunk
Igaz leszen es kedves feöldeön forgolodasunk,
Seregek szent urat satoros innepen fel magasztalliuk.

19. **K**iert szent ur műnekűnk ad ernűnk bodogsagot,
Testűnknek es lelkűnknek romolhatatlan satort,
Seregek szent urat satoros innepen fel magaztalliuk.

61.

EÖSZVE GIŰJTES INNEPERE VALO

No. Nekűnk szűleték etc.

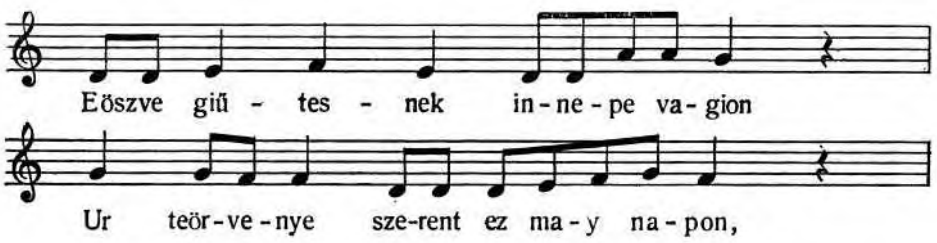

34–36 IV [e sorok a kézirat csonkulása következtében hiányoznak a szövegből] **37** IV nagy mind kitsin **44** II, IV maguaual löt **49** I–III eledellel [Szótagszámtöbblet!] IV etellel **50** II tarcziuk **55–57** IV [e sorok a kézirat csonkulása miatt hiányoznak a szövegből]

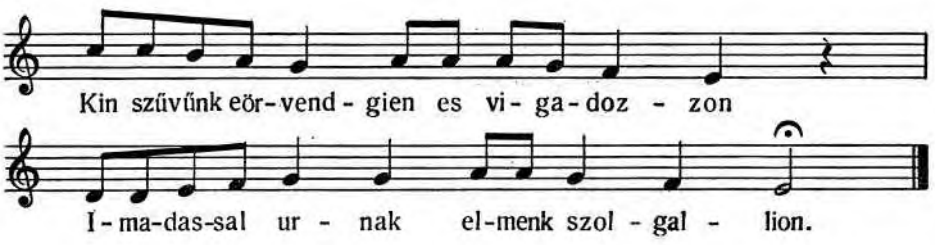

1. Eöszve *giűtesnek* innepe vagion
Ur teörvenye szerent ez may napon,
Kin szűvűnk eörvendgien es vigadozzon,
Imadassal urnak elmenk szolgallion.

2. Kegiesen ernűnk szent ur ezt atta,
Kezűnkhez bekevel szepen iktatta,
Esztendey hasznát munkanknak atta,
Kiert teöllűnk neki legien *nagy* hala.

3. Nem tekenteötte bűneös voltunkat,
Seöt nagy sok jovival minket meg aldot,
Kiert szűbeöl niuycziuk haiadasunkat,
Magasztalvan aldgiuk *mi* szent atiankat.

4. Tiszteölliűk eötet jeövedelműnkbeöl,
Mint tanultuk s tudgiuk ezt teörveny keönyböl,
Az mivel tartozunk teölcziűk be szűbeöl,
Hogy mű ki ne essűnk *urnak* kedvebeöl.

5. Meg vagion irva szent teörveny keönyben,
Eöteöd *keönyvnek* huszon hatod reszeben,
Helyhesse bizodalmat *istenében*,
Szent eletet talallia meg beötűben.

6. Kiki mind lassa jol meg eömagat,
Erczie dolgaynak fogiatkozasat,
Kerje bűneynek *eö* boczianattiat,
Allassa *helyere eö* tartozasat.

---

1 I, III giűtes [Szótagszámhiány!] II giűtesnek **3** II szűűnk <uigadgion> **5** II Kegiessen szent wr ernűnk [eredetileg e sorrendben írta le a másoló a szavakat, majd az 1, 3, 4, 2 számokat írta föléjük] **6** III bebekeuel [!] **8** I teöll<ed>űnk I–III legien hala **12** I–III aldgiuk szent **16** I–III essűnk ur kedvebeöl **18** I, III keönyv huszon **18–20** II Ki ky mibe eleteben helihezze Igaz bizodalmot, talallia bötűbe, Ötöd köniu huzon hatod rezebe **19** I, III bizodalmat eö istenében **20** III talallia bötűben **22** II dolginak **23** I, III bűneynek II bűnenek I–III boczianattiat **24** I, III helyre tartozasat II heliere tartozassat III [A másoló vagy más korabeli kéz a sor alá írta: *Mors tua, mors Christi, mundi fraus, etc.*]

7. Aldot uristen, kegielmes atiank,
Nevednek enekel mű szivűnk es szank,
Teged diczir vesenk, kerűnk, tekenczy rank,
Vagy te cziak egiedűl, ki *lathatcz* hozzank.

8. Igen nagy, valliuk, irgalmassagod
Azokhoz, kiknek *te* josagit latod,
Meltatlan voltunkra javidot niuytod,
Nagy sok aldasokkal *feinket* latod.

9. Kegielmez nekűnk, szent atiank, isten,
Lehasagunkert lass *engedelmesen,*
Minden jora minket vezerely eppen,
Hogy hivatal bennűnk fénlyék telliesben.

10. Adgyad, hogy kedvet nallad talalliunk,
Szent elet rendivel, adgiad, juthassunk,
Igaz teökelletessegben alhassunk,
Kiben nevekedven *mi* maradhassunk.

11. Hogy ezkeppen *a* draga űdeöket
Hejaban ne teölczyűk mű eletűnket,
Hivalkodas, *restseg* ne allia elmenket,
Haszontalansag hadgia el szűvűnket.

12. Ajandekidnak melto giűmeölcziét,
Mutathassuk tellies ereönk epsegét,
Hogy *neved* igy vallion *szent* dicziretet,
Kiert teölled vegiűnk bodog eletet.

13. Dűczieöseg neked, szent ur, s tisztesseg,
Minden helyen tied legien beölczieseg,
Vegetlen ideű, melyseges szentseg,
Mert vagy egiedűl *cziak* igaz nagy felseg.

---

28 I, III latcz [Szótagszámhiány!] II lathaczi **30** I, III kiknek josagit [Szótagszámhiány!] II kiknek te iosagit **32** II aldassidal I–III fenket **33** II– II szent wr nag isten **34** I, III kegielmesen [Szótagszámhiány!] II engedelmessen **35** III verell' [!] **37** II Adgiad keduet nallad [a *keduet* szót a másoló *kedued*-ből javította] **39** II tökelletessegiben szalhassunk **40** I–III nevekedven maradhassunk **41** I–III ezkeppen draga II űdönket **43** I reszegseg **46** II Mutathassunk mi tellies **47** I, III Hogy igy vallion dicziretet [Szótagszámhiány!] II Hogi neued igi uallion szent dicziretet **51** I, III Veghetetlen űdeö **52** I, III egiedűl igaz [Szótagszámhiány!] II egiedűl cziak igaz

62.

MAS ENEK UGIAN AZONRA

No. Jer mindniajan örwlly[ünk]

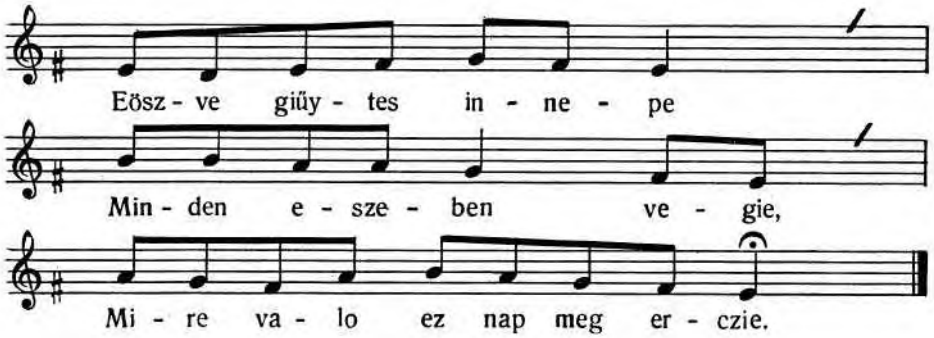

1. Eöszve giűytes innepe
Minden eszeben vegie,
Mire valo ez nap meg erczie.

2. Illeni szentűl azt kel,
Minden fele szentseggel,
Ajandekal, szep giűmeölczeiökkel.

3. Szent teörveny tartasaval,
Draga szep jamborsaggal,
Szegenyeknek jol tartasaval.

4. Minden nagy jotetellel,
Isteni tisztelettel,
De jol meg lasd, mint vagy keszseggel.

5. Szent innep szenteleshez,
Vigiaz ra, s keszűly ehez,
Tiszta szűheöz isten nez s kedvez.

6. Ha istenhez, emberhez
Igaz szeretetben elsz,
Artatlansagert ur kegielmez.

---

4 II ezt **6** II Aiandekkal fö giűmölcziökkel **8** II iambor<hassad>sagal **14** II reia kezűli **15** II Tizta szű ez isten III nez keduez

7. Igaz szeretetiert,
Szent ur, kedveli embert,
Ebben semmi, ha nem tart ellent.

8. Ha pedig akadallia,
Kinek vagion eö tudgia
Igen nagy vetek benne nijlva.

9. Tudva vetekben elni,
Nagy bűn abban heverni,
Innepre vetkesen tartozni.

10. De keres bekeseget,
Idejen ki bűnt le teöt,
Illien szentel szentűl innepet.

11. Ninczien szepleö szűveben,
Lelke vagion szentsegben,
Christust halgattia, ki szol igyen.

12. Az szeretetbeöl fűgnek
Az eörvendetessegek,
Igaz lelki szolgalat nemek.

13. Isten parancziolattia
Ugy telik be ez napba,
Ha vigan telik el ily napja.

14. No azert istenűnkben
Legiűnk lelki öreömben,
Bodog, igaz, iozan kedvűnkben.

15. Szent ur, szolgalatodra
Vagiunk keszek mindaha,
Tisztelliűk neved magaztalva.

16. Mű fogiatkozasinkban
Ne utaly untig maga,
Seöt kegiesen tarczy arnyekodban.

17. Ha mi hejunkal vagiunk,
Meg epittiűk, fogadgiuk,
Helyere azokat allattiuk.

18. Szent segitseged altal,
Ki enyet dolgunk jol all,
Batron vagiunk szent forgodassal.

---

25 II uetekben lenni **30** II szentűl szentűl III szentűl szentel **33** II igen **38** III az **46** II fogiatkozasinba [!] **50** II epitcziűk

19. Add jol innepelhessűnk,
Te kedvedet teölthessűk,
Tiszteletedre futva giűlliűnk.

20. Vay ki nagysagos vagy te,
Hatalmad hat mindenre,
Kegiesseggel nezz hiveidre.

21. Szent Pal, hogy arnieki cziak,
Mondgia, ez inneplesek,
Jeövendeö eöreök inneplesnek.

22. Ezekkel hát keszűlliűnk,
Arra szűkseg epűlliűnk,
Kit jeövendeön ád isten ernűnk.

23. Akkor Christussal elűnk,
Szentekkel urrá leszűnk,
Mennyek orszagaban eörvendűnk.

24. Leszűnk niugodalomban,
Fenyes szep allapatban,
Eöreökke valo bodogsagban.

25. Ily draga allapatra,
Mennyeknek orszagara
Tegy, szent atiank, minket meltokká.

26. Diczirjűk mű nevedet
Kegies jotetelidert,
Beöseges szent aldomasidert.

27 Mert szűvűnk teöl*t*ed jokkal,
Minden ajandekokkal,
Eöreömmel es szent vigasaggal.

28. Te nagy neved eöreökke,
Aldot, szent ur, mindenbe
Diczirtessel te hiveidben.

29. Serkennyűnk mű szűvűnkben
Te szent tiszteletedre,
Kik illendeök te nagy nevedre.

30. Semmit hatra ne hadgiunk,
Valamivel tartozunk,
Be teölteni mindent akarjunk.

---

59 II Hatalmas hat **65** II epűlnűnk **75** II attiank meltokka **79** I, III szűvűnk teölled II töltőd **80** II aiandekoddal **86** II tizteletidre **90** II akarunk

31. Mint jo, szerelmes fiak,
Szolgalunk neked, atiank,
Hivek neved eöreökke aldgiák.

63.

AZONRA VALO EZIS

No. Jambor hazasok meg hal[gassatok] etc.

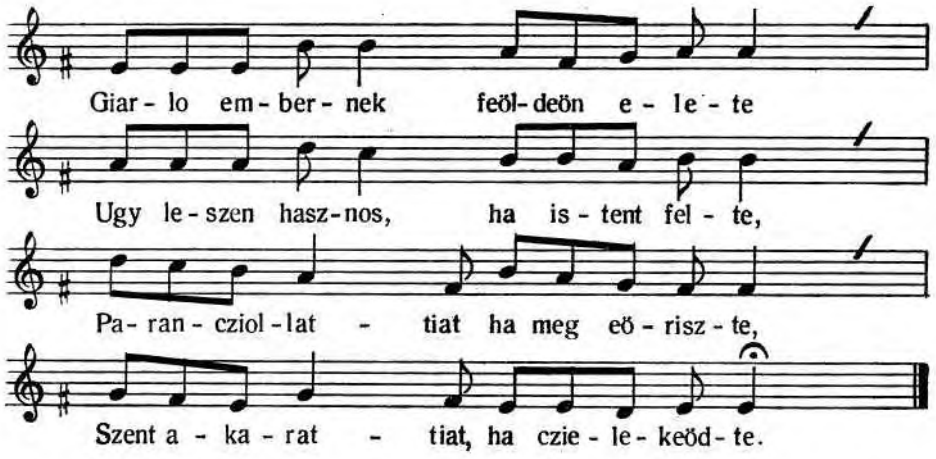

1. Giarlo embernek feöldeön elete
Ugy leszen hasznos, ha istent felte,
Parancziolattiat, ha meg eöriszte,
Szent akarattiat, ha czielekeödte.

2. Ez kyűl leszen nagy veszedelmes,
Eö szűletese keserűseges,
Tellies elete niomorusagos,
Holta peniglen kenokkal tellies.

3. Ez illyen ember nem erti vegét,
Szűletesenek nem tudgia hasznat,
Teremteöjenek, mert akarattiat
Meg nem tanulta eö kevansagat.

4. Isten aldasat magan ha erzi,
Nem szokta azert istent aldani,
Az el veöt jokert fel magaztalni,
Mert azt eö meg sem tudgia gondolni.

---

2 IV lezen boldog **5** II, IV Az köűl **13** I magan <nem> [a másoló fölé írta: *ha*] II–IV magan nem **14** II, IV szokta istent azert

5. De az mely embert ismeretiben
Be jutat isten szent kegielmeben,
Szűkseg, hogy legien marado abban,
Ha akar jutni az bodogsagban.

6. Ennek mindenkor gieönieörűsege
Cziak eö uraban tellies eöreöme,
Forgodasiban isten teörvenye
Eyel es nappal vagion eszebe.

7. Hogy se szemenek tekentesevel,
Se fűlejnek halgatasaval,
Es eö szajanak kostolasaval,
Azt meg ne serczie illetesevel.

8. Ha erzi fejen isten aldasat,
Ezzel ne hidgie mindgiart el magat,
El tavoztassa isten haragjat,
Holtig tisztellie meg aldo urát.

9. Es az teörvenyben mint vagion irvan
Takarodasnak ideje utan,
Eöszve giűtesnek innepe napjan
Halakot adgion el veöt jok utan.

10. Mindenkor azzal nagy vigan ellien,
Niomorultakat abbol taplallion,
Jeövevenyeket beleölle tarczion,
Urnak kedvesen abbol aldozzon.

11. De kivalt keppen ez szent innepen,
Mindennek szűkseg, hogy kedve legien,
Haladasokkal istent diczirien,
Adakozasra beö kezű legien.

12. Öreöme napjan az szegent lassa,
Az el veöt jokbol eöket taplallia,
Istenhez iusson alamisnaja,
Hogy igy meg tessék jo safarsaga.

13. Nem tobzodassal az űdeöt teölczie,
Seöt vig orczaval istent diczirje,
Etel, italtol legien jo kedve,
Cziak hogy ne ellyen gonoszul velle.

14. Most műis, uram, kik ide giűltűnk,
Szent szemed elöt im meg allottunk,
Hala adasra szankat meg nijttuk,
Te nagy nevedet fel magasztalliuk.

---

17 II ember **22–25** IV [a kézirat csonkulása miatt hiányoznak] **27** II kostolassiual **28** II Ezt meg II, IV illetessiuel **30** II, IV Aual ne **33** III–IV irva **35** II giűlesnek II, IV innepy **38** II Niomorulta<t>kot **43** II, IV dicziruen **47–52** IV [a kézirat csonkuiása miatt hiányoznak] **48** II–III Es hogi meg tessek II hű safarsaga **54** II, IV Szent szined elöt III mi **55** II, IV nittiuk **56** II Te szent neuedet IV Szent nagy neuedert

15. Hala teneked menybeli isten,
Hogy mezeönk hasznát ez esztendeöben,
Jeövedelműnket attad kezűnkben,
Reszszesse teöttel szent kegielmedben.

16. Te szent aldasod maradgion rajtunk,
Gondviselesed legien keörűllűnk,
Sokszor eleötted meg jelenhessűnk
Ez szent innepen es dűczieöiteziűnk.

17. Az el veöt jokat hadd el keöltenűnk,
Bekevel, uram, hogy teged aldgiunk,
Az jeövendeökre legy gondviseleönk,
Hogy szűkseg miat bűnben ne essűnk.

18. Es cziendessegben mű eletűnket,
Vihessűk veghez mi futasinkat,
Az halal utan, kerűnk tegedet,
Fogadd be hozzad az mi lelkűnket.

19. Hogy mikor ismet fel vesz az porbol,
Es fel tamasztasz az rothadasbol,
Coronazz, uram, te jo kedvedbeöl
Hirvadhatatlan, szep coronaval.

20. Dűczieöseg neked az magossagban,
Felseges isten, kiralysagodban,
Angiali sereg sokasagaban,
Aldot legy, uram, eöreökke, amen.

64.

UR SATOROSSARA

No. Nektek emlekeznem, ha meg etc.

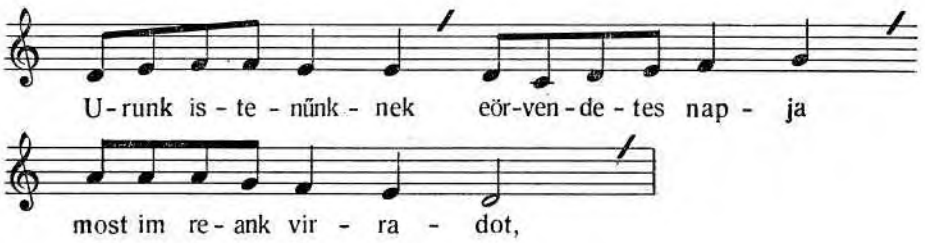

59 II, IV Iöuedelminket **63** III megh ielenthessűk **64** III Es szent **65** II Ez el … el töltenűnk I keöltenűnk [az első *k*-t *t*-ből javította a másoló] **67** IV jövendöre **70** IV futasunkot **71** II, IV Az halal altal kerűnk **73** II mikor <fel> **75** IV jo voltodbol **77–80** IV [a kézirat csonkulása miatt hiányoznak]

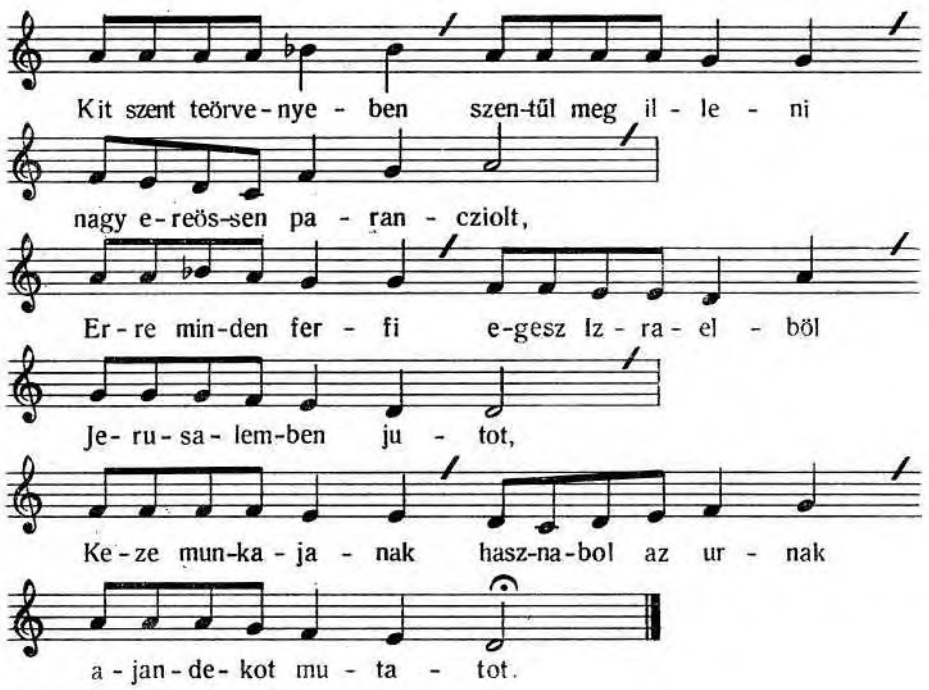

1. **U**runk istenűnknek eörvendetes napja most im reank virradot,
Kit szent teörvenyeben szentűl meg illeni nagy ereössen parancziolt,
Erre minden ferfi egesz Izraelbeöl Jerusalemben jutot,
Keze munkajanak hasznabol az urnak ajandekot mutatot.

2. **R**ajta satorokban, level szinbeöl czinalt kalibakban laktanak,
Emlekezetire regen kietlenben attiok budosasanak,
Mikor Aegyptusbol ki jeöve, utokban sok cziudakban forgottak,
Hűteötlenseg miat negyven esztendeig sokkeppen hányattattak.

3. **S**űrű, roppant tabor addig munkanelkűl kesz kenierrel tartatot,
Ur satora keörűl az egez nemzetseg tizenket karban lakot,
Anny szamu folyam ereös keösziklabol beöseggel szolgaltatot,
Mint szent iras mondgia, vellek jart mindenűt, szűksegeök nem juthatot.

4. **A**z szokot mannatol kedve teölt sidoknak, mikor fogok meg vasot,
Szantalan sok fűret napkeleti szellel az tengerreöl hajtatot,
Kiket tabor keörűl faradva nagj sűrűn azon szel el hullatot,
Kedveket keresven, mint ily kegies atia, mind kezekben iutatot.

---

1 II mi reank III im most **3** III futot **5** II kalikakban [!] **7** III ki jövö uttyokban **12** III [a kézirat csonkulása miatt hiányzik] **13** II mannabol … megh <vasek> III vasek **14** II tengerrel **15** II–III le hullatot **16** III közikben jutatot

5. **T**abor indittasra jelek volt az urtol, s mind meg szallittasara,
Mert nagy szep keöd oszlop az ur satoranal mindenkor fekszik vala,
Ha fel emelkedet árniekaban az nep annak meg indul vala,
Mikor meg tartozot, nepis hadnagiostol le telepedik vala.

6. **O**kok nem lehetet, mibeöl az nagy urra panaszolhattak volna,
De kemeny niaku nep giakorta az bűnre gonoszul hajol vala,
Balvany imadasert egykor harom ezer bennek vagatot vala,
Meltatlan panaszert, tűzes kigiok miat, nagi sokan vesztek vala.

7. **R**agalmazo, kevely, maga nadzo Chore, eggiűt teöb partosival,
Mosesre hamissan hazudvan az urat illeté nagy boszszuval,
Kiert haza nepét ur feöldel nyeleté, Dathannal, Abirammal,
Eömagat sebes tűz satornal egeté harmad fél szaz magaval.

8. **O**czymany buiasagra Madian leanij ismet sidokat hajtak,
Kiert szeörniű deöggel tizen negi ezeren keözűlleök el hullanak,
Satorba Phinees matkastol agiekat altal űté Zambrinak,
Kireöl firol fira adá isten neki tisztit eöreök papsagnak.

9. **S**ok cziapasok ezek es nagi bizonsagok szent ur jelen letereöl,
De hitlenseg miat mégis ketsegesek leönek az igiretreöl,
Tiz kimek szavara sokat zugolodvan, lakolanak bűneökreöl,
Husz esztendeös felet mind ki rekedenek az igiret feöldereöl.

10. **S**emmi ninczy bizoniosb, tanolliuk meg innet, mint ur szavanak hinni,
Cziak rajtunk ne mulliek, minden igiretit meg allia, meg teökelli,
De ha ki fejere haragjat gerjeszti, boszszusaggal illeti,
Ereös keze, szavat latogatas napjan avalis viselteti.

11. **A**zert maradekjat akkori tabornak, ha kik immar keövettiűk,
Vellek egietemben ez napokat tartvan, egek urat diczirjűk,
Vig innepét illiűk, hatalmát hirdessűk, igiretit remenliűk,
Jo remenseg alat szent szek elejben szamadasra keszűlliűnk.

12. **R**egi es mostani szenteknek peldajat tetemennyel keövessűk,
Satorokat regen eószszel az pusztaban uijtották, mint ertiűk,
Most az sator mellet sidokkal egy uton jarvan, szegént segelliűnk,
Ruhatalan, rongios hideg telre kelve, ne latassek közöttűnk.

---

19 III nep onnat meg **24** III [a kézirat csonkulása miatt hiányzik] **25** II maganazo [!] III maga nagyzo **26** III Mosesre fel kele hazudvan s az **27** III Abirannal **28** III satoranal **32** I–II firol [e szót a sor fölé írták a másolók] III Kiert **34** III hütetlenseg **35–36** III szavara [e szó után a 35–36. sor a kézirat csonkulása miatt hiányzik a szövegből] **39** III gerjezti busulassal illeti **40** II Erös <kesz> keze szauat I, III keze savat **43** III innepet illyünk **47** III mellet [e szó után a 47–48. sor a kézirat csonkulása miatt hiányzik]

13. **A**braham magvanak azert bodogsagat, sok javat igy várhattiuk,
Kinek derekara, epp valosagara, ha mikoron jutandunk,
Sok regi szentekkel, minden igazakkal Jerusalemhez fussunk,
Ezen innep napon, holot vellek szentűl, bodogon vigadozzunk.

65.

SZEDEÖ VEDEÖRE

No. Rodog az illien ember az is[tenben] etc.

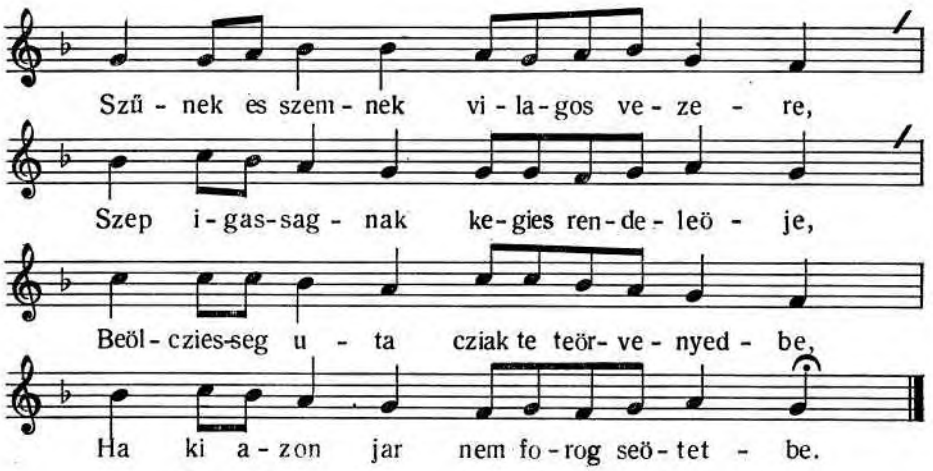

1. **Sz**űnek es szemnek vilagos vezere,
Szep igassagnak kegies rendeleöje,
Beölczieseg uta cziak te teörvenyedbe,
Ha ki azon jar, nem forog seötetbe.

2. **E**l oszlot nepe regi keötesednek,
El pusztult helye szent tiszteletednek,
De meg maradot uta teörvenyednek,
Beölczy, igaz rendi draga szerzesednek.

3. **D**orgalsz, kit akarsz ugian kemeny szűbeöl,
De menij jot tesz ismet kegiessegbeöl,
Jonak s gonosznak teven szűksegekreöl,
Irgalmassagod eghet mullia felliűl.

---

49 III magvanak igert boldogsagat sok jokot **52** II bodogul
7–8 III De meg [szavak után a kézirat csonkulása miatt két sor hiányzik a szövegből]

4. **Eö**zvegy, arvaknak te vagi elteteöje,
Szentid keöszt valo szegenijd segede,
Levi nemzetnek gazdag kenczie, reszsze
Voltal, ismet lesz, mint neved igerte.

5. **V**olt erre gondod azert teörvenyedben,
Hattad ereössen, hogy senki eleödben
Cziak puszta kezzel ne jeöjeön innepen,
Seöt ajandekkal vigh szűvet jelenczien.

6. **E**rre mindenkor keöteles te szented,
Kinek, kepedben, kezen el mindened,
Hogy safarkodgiék oly hiven eleötted,
Mint jeövedelme, soldgia meg jar teölled.

7. **D**e esztendeönkent harom szent napokon
Sokkal teöb jokat hattad, hogy mutasson,
Aldomasidat keölczie nagy gazdagon,
Szegennyel egygiűt lakozzék jozanon.

8. **Ö**rvendgien eöis, mastis eörűltessen,
Minden javibol szegent reszszeltessen,
Mert szegenyeknek eöreömeök ugy leszen,
Ha *szűksegekreöl* alamisnat teszen.

9. **R**endet jol szabtal, gondoltal mindenre,
Hagiasod hatot may szent innepre,
Satoros végén niolczad nap, hogy erre
Neped tartozot summa fel giűtesre.

10. **E**bbeöl jeöveveny, arva, eözvegy reszt veöt,
Templum szűksege, ha miben erkezet,
Cziak szent dologra tartatot, keöltetet,
Evel innepet az szent nep vegezet.

11. **T**eörvenyet urnak műis, ha kik tartiuk,
Ez niolczad napot, szentűl igy mulassuk,
Alamisnara ma kezűnket nijssuk,
Szűkeölkeödeöhez jeövendeöre lassunk.

12. **S**ok igiretit, szent ur, izraelnek,
Mikor meg adgia sidok sereginek,
Lasson minketis teörveny teveöynek,
Kiert adgion jot, mű bűneös fejűnknek.

---

21 I [E sorhoz a másoló a margóra írta: *Nota, et observa*] **22** II kepedben <kezeben> kezenel **23** III illy hiven **25–28** III [E sorok a kézirat csonkulása miatt hiányoznak a szövegből] **32** I–II Ha szűkeölkeödeönek I [E sor alá a másoló odaírta: *Nosce te ipsum*] III Ha szüksegekröl alamisna leszen **34** III maig **35** III Satoros ugyan **43** III kezünket nyuytsuk **44** III Szükölködökre **46–48** III Mikor meg [szavaktól a kézirat csonkulása miatt e három sor hiányzik]

66.

MINDENKORRA JO ENEKLENI

Joseph eneke notajara

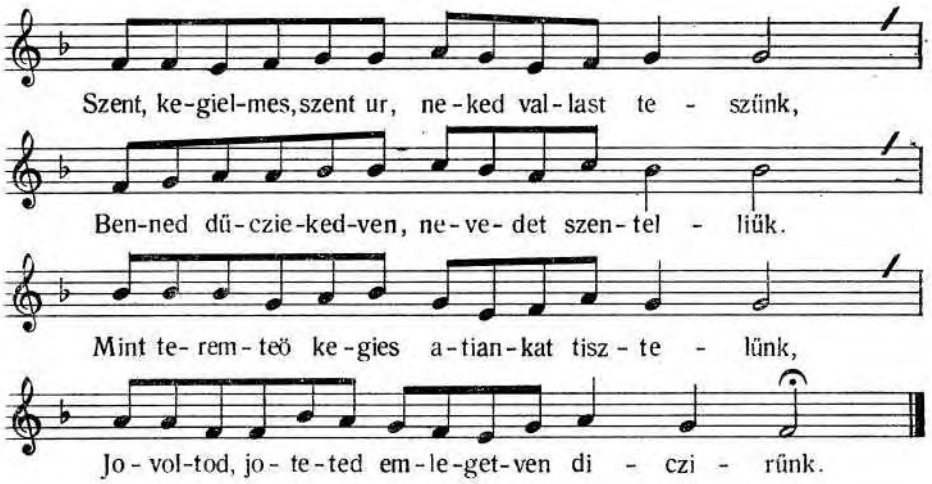

1. Szent, kegielmes, szent ur, neked vallast teszűnk,
Benned dűcziekedven, nevedet szentelliűk,
Mint teremteö kegies atiankat tisztelűnk,
Jovoltod, joteted emlegetven diczirűnk.

2. Vigh lelkűnkel te szent igedben eörvendűnk,
Igaz ertelmeben szűntelen teöreödűnk,
Hogy job ertelemmel jobbullion erkeölcziűnk,
Naponkent eleötted kedvesb legien eletűnk.

3. De sarbol leöt ember eleötted mit tehet,
Kinek giarlosaga nallad nilvan lehet,
Tisztasagot sem jot, neked nem jelenthet,
Egiedűl vagy cziak jo, hozzad senki nem ferhet.

4. Mű Adamtol fogva mind bűneöseök vagiunk,
Teökelletes, tiszta senki ninczy, azt lattiuk,
Fogiatkozasnelkűl egy sinczy feöldeön nallunk,
Noha nagy bűneöket, mint lehet, távosztatunk.

5. Vilagi sok kereszt es akadaly ellen
Te tartasz meg, szent ur, magadnak lelkűnkben,
Noha ereölkeödűnk, hogy legiűnk kedvedben,
De irgalmassagod vihet eöreök eletben.

---

7 I jobbullion <eletűnk> erkölcziűnk **9–12** II [e sorokat a másoló kihagyta] **16** II tauoztattiuk

6. Hogy eddig kedveztél, arrol halat adunk,
Mégis bűneinkbeöl boczianatot varunk,
Nekűnk fiajdnak legy kegielmes urunk,
Engedd vég orankra artatlanul juthassunk.

7. Egieb artalmokkal sernmit nem gondolunk
Cziak kedvedben, atiank, vegig maradhassunk,
Gondviseleseddel, mert lesz ereös varunk,
Giamolunk, kastelyunk, hát senkiteöl nem tartunk.

8. Mind ez vilag minket giűleöl igassagert,
De mű szerelmeddel meg elegszűnk azert,
Elegh gazdagsagnak tartiuk azt az jokert,
Mellieket igertel artatlan eletűnkert.

9. Legien eövek bator minden fenyessegek,
Mert eltekben mindis cziak az leszen reszszek,
Tudgiuk mű bizonnial mi leszen még végek,
Bűnert szall reajok eöreök keserűsegek.

10. Kemeny, vakmereö nep ezkeppen czialatik,
Attiok bolondsagát, kik ereössen űzik,
Az bűnt, az tevelygest szeretik, keövetik,
Fereg es moly miat testek vegre gieötreödik.

11. De hozzad tereöknek edes vagy, nagy isten,
Kik igassagodra meg ternek nagy hiven,
Cziak az kűs sereged, kűs nyajad, szent isten,
Kiket mint jo pasztor ugy legeltecz kegiesen.

12. Dűczieöseges szent ur, nagy irgalmassagod,
Eöreöm, gieönieörűseg kedves tanitasod,
Mertekletes minden fenijteö cziapasod,
Bodog, ki cziendesen viseli sujtolasod.

13. Elegseget, ereöt adgy erre műnekűnk,
Hogy tűressel benned vigan giűmeölczieözűnk,
Hiveid, fiaid naponkent teöbbűlliűnk,
Szent akaratodat holtunkig keövethessűk.

14. Legien aldot neve szent istensegednek,
Hogy minket utaban hoztal űdveössegnek,
Javait cziak varjuk szent igiretednek,
Mégis legien aldot neve istensegednek.

---

23 II fiaidnak hogi legi kegielmes **25** II semit sem

67.

APOSTOLI IGAZ HŰTREÖL VALO ENEK

Notaja ez: Christus fel tamada igassagunkra etc.

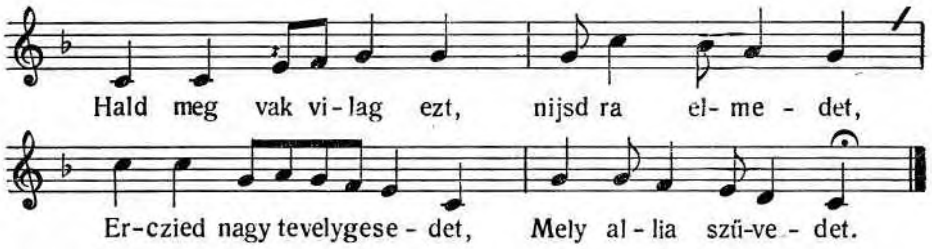

1. Hald meg vak vilag ezt, nijsd ra elmedet,
Erczied nagy tevelygesedet,
Mely allia szűvedet.

2. Sido nęv nagi rutsag nallad, s utalod,
Sido hűtit ragalmazod,
Untig szidalmazod.

3. Az ur Jesus Christus iusson eszedben,
Ki sido volt nemzeteben,
Mind vallas rendiben.

4. Eö az sido teörvent praedikallotta,
Mosesre, es prophetakra
Embert igazittâ.

5. Evangelistais ezt rolla irja,
Hogy nem jeöt teörveny rontasra,
Le tapodasara.

6. Jeött inkab teörvennek ereössegere,
Pontianakis epsegere,
Jol teöltetesere.

7. Apostolijs mind sidok voltanak,
Sido hűteöt tanitottak,
Magokis tartottak.

8. Ha mely sido akkor hűt az Christusban,
Marat a’ mellet igazan,
Sidok vallasaban.

---

7 II Az Jesus **11** II Mosessére **12** II igazittya **24** I [A másoló a sor alá írta: *Alteri ignoscito, tibi nunquam*]

9. Utolban, mint eleöb marat ez illyen,
Sidok vallasa rendiben,
Seöt még szentsegesben.

10. Akkori poganis Christust, ki hitte,
Pogan szokast hatra vette,
Sido hűtit veötte.

11. Poganok sidokkal egyarant hűttek,
Cikkelyeben űdveössegnek,
Egienleöven éltek.

12. Semmit sido hűtben nem kűleömbeöztek,
Sidok pogannal egy rendbe
Hűttek, czielekettek.

13. Jollehet küleömbseg ennye volt keözteök,
Mint mutattiak imez versek,
Kik mar következnek.

14. Apostoli rendek elseö kezdesben,
Teörveny nemely reszeyben
Hatták pogant keönnyen.

15. Szokatlan uysagban, gienge pogannak,
Abba tűrheteök mik voltak,
Kedvezessel voltak.

16. Apostolok melto okbol igy teöttek,
Christussal de egigiet hittek,
Mint ki volt mesterek.

17. Ö teörvenynek pontyat, minden cikkelyét,
Hadta rendiben erejet,
Minden nemű reszet.

18. Elni, hat ki akar, es űdveözűlni,
Sido hűteöt kel tartani,
Ketelen vallani.

19. Mostani sidotol pogant az czikkely,
Jesust, hogy Christusnak hiszi,
Most kűlömbeözteti.

20. De ez cikkely kyűl űdveösseg ütan,
Szűkseg, hogy sidoval pogan,
Legien mind egy niomon.

---

49 II Eö az töruennek punctiat **53** I [A másoló a sor mellé írta: *Nota*.] II hütit **55** II ez czikkely

21. Jo pogannak, mint io sidonak hinni,
Üdveösseg feleöl erteni,
Egyarant kel élni.

22. Christus tudomanya volt ez mindaha,
Apostolok, tanitvanyok
Voltak ez vallasba.

23. Mit dűheöskeödeöl hát tudatlan ember,
Iteleted mint sebes dér,
Elmed jora nem ér.

24. Adnád űledet cziak jol az hallasra,
Es ha vennéd magad sziligy,
Cziendes jozansagra.

25. Hidgied ottan dolgot mind igy talalnád,
Kit iras eleödben igy ád,
Mint rendel meg hallad.

68.

SANIARGATAS INNEPERE VALO

Aeneas eneke notajara

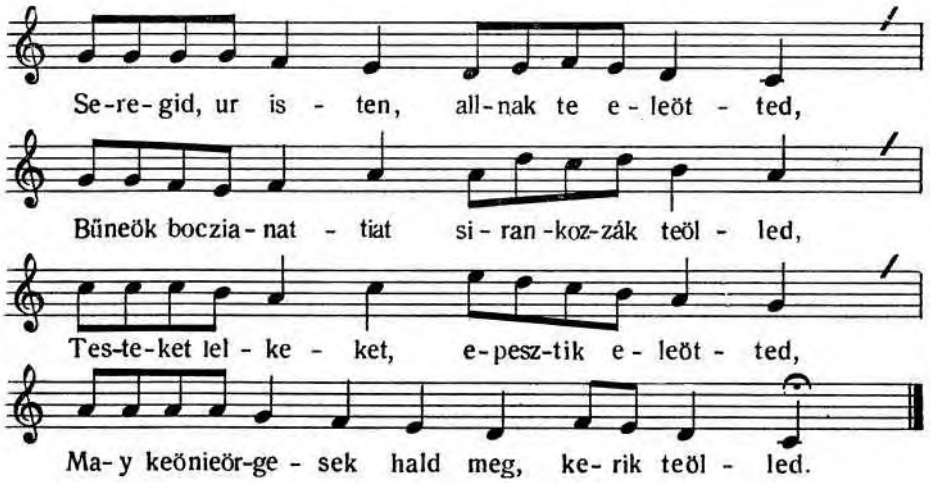

1. **S**eregid, uristen, allnak te eleötted,
Bűneök boczianattiat sirankozzák teölled,
Testeket, lelkeket epesztik eleötted,
May keönieörgesek hald meg, kerik teölled.

---

64 II mindenha **67** II düczieke del

[A II. változatban a kézirat csonkulása következtében a nótajelzésből csak ennyi olvasható: … *fejemre kedvedet;* s hiányzik az 1–2. sor is.] **4** II kerjük

2. **A**z te szent frigiedben Moses prophetanal,
Mint vagion iratvan nepsegeden nem all,
Bűnejert valamely nepek közt fen nem all,
Kegielmet fejenek bűnreöl az nem talal.

3. **N**inczien teöb giamolunk, feöldeön, sem az eghen,
Mely istenűnk meg vert, kerjűk keservesen,
Azon nepe bűnét feleyczie kegiesen,
Neve szentsegejert ma kerjűk ereössen.

4. **I**m most tagainkat farasztuan zokogunk,
Hogy sok bűneinket bocziasd meg keöniörgűnk,
Testi gieönieörűseg, mert el meszsze teöllűnk,
Keserű, bus lelkűnk, sirasunk lesz etkűnk.

5. **A**tiaink esetin bankodva kesergűnk,
Feleink bűnejtis bocziasd meg istenűnk,
Fiak alnoksagit meg senkeld mű bennűnk,
Sok nepek kegielmed had ercziék körűllűnk.

6. **R**ajtunk nehez volta kezednek keönyűllieön,
Bűneinkert geörbesztet nagj ercz lancz tágullion,
Manasses nagy terhe nyakinkrol le szallion,
Mint Peter apostolt szent angialod odgion.

7. **G**onoszban peldajat Manasses kiralynak,
Bersabeval dolgat sem veszszűk Davidnak,
Sem kevansagaban Adammal Euanak,
Noha tapasztaltuk bennűnk langiat annak.

8. **A**z eö kesergesek szent nep keözt de veszszűk,
Buzgosagat nallad fogonattiat nezzűk,
Szent papok satorban Izraellel hiszszük,
Szabadulast fênknek ezekbeöl remenlűnk.

9. **S**egitczie nepedet szent pelda hazadban,
Meszsze rankis hasson teött keönieörges abban,
Salamon kerese, mint tartia templumban,
Legien kellemetes kűs nyajad banatban.

10. **D**e add szabadullion te neped bűnebeöl
Eö erdeme szerent teömleczeözeöt kinbol,
Od, ova szabadiczy niakok nagi fogsagbol,
Mondgiunk dicziretet nevednek eöreömbeöl.

---

6 II vagyon meg irvan **7–8** II [felcserélve] **12** II kerjük eszesen **15** II mentek 18 II bünetis **19** II mü nekünk **20–26** II [e sorok a kézirat csonkulása miatt hiányoznak] **31** I sator<nal>ban **34** II Mezze reankis hoszon **39** II Ad ova

11. **L**egy kegielmes, kerűnk, lelkűnk had eörűllieön,
Ne eöly meg bűnejnkben, neved keönyeörűllieön,
Meg tereö poganra kegielmed terűllieön,
Nem fogy beö kegielmed, reankis kerűllieön.

12. **E**z napi keserves keönieörges allasunk,
Alamisna, beöytel keserves allasunk,
Tisztitczion bűnűnkbeöl, szent nevedert kerűnk
Mű s atiaink haza, neked mert vetkeöztűnk.

13. **L**elkűnk esedezik keserves banattal,
Te szent szeked eleöt ohaitvan sirassal,
Bűneökert keönieöreög neped zokogassal,
Meg halgasd keresét ma szomorusaggal.

14. **K**i rekeszteöttedé pogant mind kedvedbeöl,
Kik hozzad ternekis te nagy kegielmedbeöl,
Ha nem vellek keötted frigyed szerelmedbeöl,
De igirted helt adcz javanak hazadbol.

15. **E**zekennis, uram, mutasd jovoltodat,
Hozzad kik meg ternek, ne nezzed kik attiok,
Nemzeteök rutsagat ne nezze nagy voltod,
Mert te teremteötted, jok lesznek, ha vonszod.

16. **D**icziretet jelenczy, eöreömet had mondgiunk,
Szabadulas utan neved zengedezzűk,
Kegielmed rank nyujtvan te szentid közt cziengjűnk,
Abraham, Isakkal, hol le telepeödgyűnk.

---

42 II bününkben **44–46** II [e sorok a kézirat csonkulása miatt hiányoznak] **47** II Tiztittson ezekböl **48** II Mü attyaink **63** II közt legyünk **64** I Abraham<mal> II [e sor a kézirat csonkulása miatt hiányzik a szövegből]

TANITÓ ÉNEKEK
[EÖSSI ANDRÁS ÉNEKEI]

{RMKT XVII/5. – 162}

69.

EZ ENEKEOS KEONY AZ HAMIS VALLASOKNAK RONTASARA ES AZ IGAZ UALLASNAK MINDEON REZZEYNEK MEGH MUTATASARA IRATTATTOTT

I. [HOGY AZ CHRISTUS AZ APOSTOLOKKAL EGYETEMBEN AZ PHARISAEUSOKKAL EGY VALLASON VOLT
es egjarant magiaraztak az szent irast. Az istennek egy uolta felöllis eggyett erteottenek

A notara: Ne hagy el esneom fel[seges] ist[en] etc.

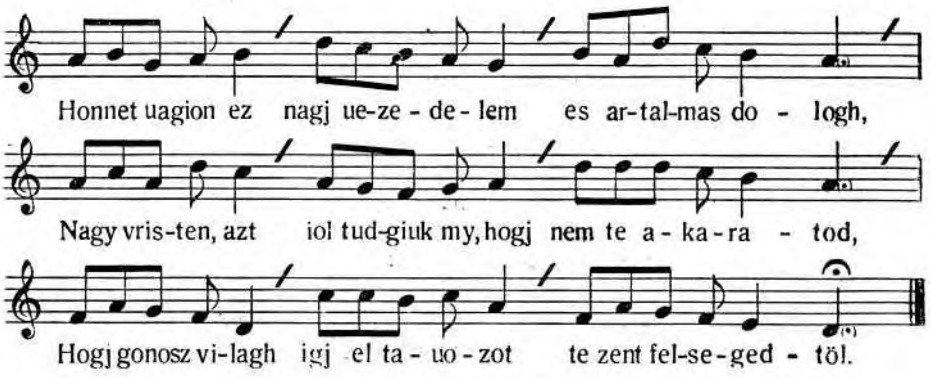

1. Honnet uagion ez nagj uezedelmes es artalmas dologh,
Nagy vristen, azt iol tudgiuk my, hogj nem te akaratod,
Hogj gonoz vilagh igj el tauozot te zent felsegedtöl.

2. Sem ismernj nem akarnak teged, vram, sem zolgalnj,
Söt meg azokat, az kik tegedet igiekeznek felnj,
Igen giűleolik, mint Cain regen Abelt, igassaghert.

3. Te szent fiadnak igaz uallasat mind uizza forgattyak,
Hamissan abol önneon magoknak szabadsagot ueznek,
Testj eletre es minden fele nagj sok gonossagra.

4. Igy raytok telik, az mit Christus mond pharisęusoknak,
Tű sem mentek bę, söt azokotis, az kik be mennenek,
Nem boczyattiatok, tj kepmutato alnakok, gonoszok.

5. Azokban Christus az alnoksagot dorgailya es feddj,
Tudomanyokat igen iouallia magiarazattiokot,
Mikor feleoleok keossegnek igj zoll es ezt hadgia nekik:

---

1 I nagj [sor fölé írt szó] II artalmas es uezedelmes **7** II forgattia **8** II uezen

6. Valamit mondnak Moses szekiben űleo iras tudok,
Mind azok zerent czielekeodgyeteok, az mint eok tanitnak,
Czyak az eö czielekeödeteök zerent ne czyelekeodgiętök.

7. Mint masut nijluan megh magiarazza, az mit gűleölt benneok,
Tauoztassatok tudomaniokat, melj az kep mutatas,
Igy zol feleollök, hogj jol megh ercziek mind ketzery zauat.

8. De az vallasban egy uolt ö ueleok az magiarazatban,
Söt az zent irast Christus feleollis egj arant erteottek,
Czyak hogj ö legien szeomelie zerent az Christus, nem hittek.

9. Kinek oka uolt tsak az gonoszsagh, es az vakmereosegh,
Hogj tsak hallanj sem akartak ök Christus tanitasat,
Mert ez ok kűuűl keoniű leöt uolna abbanis eggyeznyk.

10. Az mint megh tettczik Nicodemus es Simion pęldaiabol,
Mihelt hallasra attak magokot, ottan megh eggyeztek,
Christusrol ualo prophaetiakat Jesuson talaltak.

11. Mihelt Christusnak mutogatasat czieondeoseon halgattak,
Hogj ö volna, az kjröl mind azok az mondasok uadnak,
Igy az jeleokröl, ayandekokrol ottan megh ismertek.

12. De az zent irast eok ez utannis, mint zinte az eleott,
Vgy magiaraztak, vgy feytegettek minden czykkeolyeben,
Mondom, az Christus egj volt eo ueleok annak ertelmeben.

13. Christussaganak igaz uoltat eo euuel bizonittya,
Hogj ö az töruent mind helyen hadgia, seot beys teoltetj,
Czjak egy pontotis abban fel nem feyt ö az tanitasban,

14. Ô szeouetseghben minden prophętak valamit irtanak,
Moseshez kellöt magyarazatban mind alkolmoztatnj,
Vgy mint feyökhöz, mind az teobbjnek vala menyjn uoltak,

15. Vy szeouetseghben az apostolok valamit irtanak,
Christushoz kel hat magiarazatban mind alkolmoztatnj,
Hogj az mit ö mond, mind az teobbinek ahoz kel halgatnj.

16. De ö azt mondgia, hogj inkab meg kel az töruent tartanj,
Hogj nem az elöt Moses nepenek az ô zeouetsegben,
Mert azert iöt eö, hogj be teoltesse *azt* mind heya nelkűll.

---

19 I nijluan [sor fölé írt szó] II magarazta **24** I legien <az> **28** II Simon **33** II mind<en> I teoltetj [második *e*-je *j*-ből javítva] **39** II punctotis **44** II kell hat [*kellet*-ből javítva] **48** I teoltesse mind

17. Hogy apostolok az zent teoruennek valamj reszeben,
Kedueztek akkor az zokatlan es gienge pogansagnak,
Es hogj mindenre mindgiart ecziersmind nem kenzörjtöttek,

18. Ebböl immaron vilagh fiay gonozwl hozzak kj,
Hogj nem köteles te teorueniedre az mostanj ember,
Iteld megh, vram, ez nagj vaksagot, melliet eök keouetnek.

19. Minap tamadot papa, Caluinus, Lutther, es az teobbj,
Mindenik ugy mint baluany imado, az ö gondolattiatt
Keouette, es azt ereossegh gianant feoletteb uitatta.

20. Pal apostolnak nagy mèly irasit, mint zent Peteor mondgia,
Nemelliek, ugimond, uezedelmekre magyarazzak uizza,
Igen nęhezek az ö irasj ertesre, azt iria.

21. Az kj magatol, *s* eonneonn agyatol akart magyaraznj,
Vezernelkűl az mint az zedeolgeo idestoua forgott,
Apostoloknak ô eösuenieökbol mindgiarast kj hagot.

22. Ingyen sem tudta, nemis gondolta, my uolt akkor modgia,
Magiarazatnak, es ertelemnek igaz regulaya,
Ez temetue uolt ö holtok utan az űdeoteol fogua.

23. Most attad nekűnk az igaz uezert annak tudasara,
Szent fiadnak, es apostoloknak az ö vallasoknak,
Magiarazatnak, annak modgianak, igaz ertelmere.

24. Ebbeol my tudgiuk, es megh tanoltuk űduesseghnek vtat,
Regy kigyonak eo fiaynak mindeon czyalardsagatt,
Nem czyalhatnak megh immaron minkeot, mint az regön Euat.

25. Mert zent fiadnak ö tanittasa nyluan megh mutattia,
Kj azt akaria, hogj rezess legien te zent orzagodban,
Zent teorueniedet az mind megh tarczya, es eppen bę tölczie.

26. Ez ezert nekűnk tűkeörűnk, utunk, az mellyre neznünk kell,
Hogy az irasnak magiarazattiatt es annak ertelmet,
Sidokkal mijs eggiarant ercziűk, mint zinte az Christus.

27. Cziak hogy mint akkor az teob sidoktol kűleombözeot eois,
Ebben, hogy magat igaz Christusnak hirdette eo nekik,
Ez egy czytkeolyben Christussal legiűnk, es nem az sidokkall.

---

51 I nem [*n*-jét *m*-ből javította a másoló] **57** II uitattia **61** I–II magatol es eonneonn **62** II Vezernelkül azt mint **63** II eosuenibol **66** II El temetue **67** II atta<k>d **70** I űduesseghnek [az *egh* betűk a sor fölé írva] **75** I mind<epp> II tartia

28. Christus felöllis mind az zent irast ueleok eggiűt ercziűk,
Czyak hogj eok annak neuet nem adnak az kjreol eok ęrtik,
De az Christusrol igazan ertik, es iol magiarazzak.

29. Noha new zerent, es zeomely zerent Jesusra nem ertik,
De ebbeol keoniű czyak ez egj rezbeol teolleok kűlomböznj,
Ez kűuűl mindent űduessegh feleöl teollök kell tanolnj.

30. Az vr Christusnak my nekűnk hagiot tudomania zerent,
Valamit mondnak, mind azok zerent iaryunk, czielekeodgiunk,
Mert kűleomben az Jessus Christussal mj eggyet nem ertűnk.

31. Eztis iol tudgiuk, hogj azert ieo el masodzor az Christus,
Az mierrt ieot uolt az fęlben marat elseo ieouesekor,
Hogj eleöl kezdgye, es mind be tölczie isten igeretitt.

32. Ez wdeokeozben iariunk az uton, mellyet Christus hagiot,
Bizonios űdöre nezeo dolgot magunkra ne ęrczyűnk,
Hamissan abbol my zabadsagot az bűnre nę uęgiűnk.

33. Az zent teoruennek eoreokke ualo eo megh maradasat,
Nemely űdeöben nagj melto okbol valamj rezzenek,
Ideigh ualo el haladasat ercziűk hataraban.

34. De tauol legien ez mind örökke isten fiaytol,
Hogy azt el hadnak, es ne keouetneek az miuel tartoznak,
Az mit az isten eoreokke valo keotesűll kj adot.

35. Wagy kiczin vagy nagj, akar mj legien az mjreol paroncziolt,
Gonoz hiteteok, es az hamissan magiarazok miat,
Czyak egy czykkeöltis soha mj abban heiaual ne tarcziunk.

36. Hogy Christusnak ess apostoloknak tanituany legiunk,
Az zent eletben, zent ertelemben mind eokeot keouessűk,
Tellies ereonkbeol, istenteol erre segitseget keruenn.

37. Way ha el hadnad, vilagh, le tenned te az giűleoseget
Igaz beolczieknek eö irasokat, vay ha megh oluasnad,
Akkor megh latnad, nem kyaltoznal az igassagh ellen.

38. De mint megh mondam, az igassagnak ö megh nem ertesse,
Az miat uolt, ha czieondeoss elmęuęl azt megh nem halgattak,
Mert az gonossagh gűleolj az iot, eörömest sem lattia.

---

83 I hogj [sor fölé írt szó] **86** II az **97** I ualo [sor fölé írt szó] **100–102** II [e sorokat a másoló kihagyta] **104** II es hamissan **105** II tartiunk **109** I hadnad [második *d*-je *l*-ből javítva] **112** II mondom **114** I iot <latnj sem>

39. De ha ty megis igj isten ellen nem kemenykeodneteok,
Megh erteneteok, hogj igassagot keouetűnk es uallunk,
Melliet à Christus apostolokkal vallot es keoueteott.

40. Im vallasunknak minden rezzereol enekeoköt irtunk,
Kűleon maganak minden dologrol, rend zerent, egy uegbe,
Lasd megh, ha io uagj, ne iteld addigh, az mit nem tanoltal.

41. Nekeod, vr isten, ezeon keonieorgűnk, kegielmes atianknak,
Lagicz megh eokeot es agy eo nekik huss zűuet ez uegre,
Ęrthessek eokis mű uelűnk eggűt zent igassagodatt.

42. Akkoron latnak, mely tauol uoltak eok űduesseghteol,
Az mint my uoltunk, migh ueleok eggiűtt hamissan erteottűk,
Teryezd kj, vram, nagj beosegesen te zent kegielmedet.

43. Hogy sokasodgyek az te sereged, kj te read nezzeon,
Teged tiztellien, neked zolgallion, ne tsak testnek ellien,
Hogj te zent neued magaztalltassek my haladasunkkal.

44. Aldot legy, vram, mindenok feleot, kj czyak egiedűl uagj,
Diczierűnk teged, es magaztalunk az te io uoltodert,
Dűczieosegh nekeod, felsegeös vrnak, kj lakozol menjben.

EZEON ELSEO ENEKNEK MASODIK REZZE, AZON NOTARA.

45. Tekincz megh, vram, az pogansagnak az ö nagj uaksagat,
Hogj nem lattiak ök minap tamadot attiok bolondsagat,
Te zent fiadnak zűleteseböl ualo talalmanyat.

46. Migh nem zűleteott, senkj tegedet haromnak nem mondot,
Hanem mint egy vagy, kj teged ismert, mind czyak egynek uallot,
Mostis azt uallia, kinek elmeie el fordulua ninczien.

47. Az regj zenteok az Christus eleot, kik *teged* ismertek,
Azokban eggijs haromsag neuet czyak ingien sem hallot,
Nem ismerteke hat azok, vram, tegedeott jol addigh?

48. Mikor uegeztek, es azt keolteottek Alexand*ri*aban,
Az Alexander teob püspeökűkkel agyaskodaso*k*ban,
Tegeod haromnak, es nem czyak egynek neueztek gűlesben.

49. Akkor Martius es Nestorius az teobbiuel eggiűtt,
Elegge montak, es kialtoztak te ellensegidnek,
Megh montad volna mègh terempteskor, ha teöb leottel uolna.

---

116 II uallunk es keouetunk **117** I Christus <az> **129** II hala adasunkkal **139** I tegedet [Szótagszámtöbblet!] II teged **142** I Alexandraiaban **143** I agyaskodasban [Szótagszámhiány!] II agyaskodasokban **145** II Martirus **146** II kialtottak **147** I teob [sor fölé írt szó]

50. De hogj egy arant uoltal mindenkor, most, es az utanis,
Te egy uoltodban valtozhatatlan ualosagh uagj, esz lesz,
Kezdetnelkűl *uagj* es vegnelkűl mind eoreokkeon örökke.

51. Seöt zent fiadis soha nem mondta eö magat istennek,
Vegyek ezeokben. es hadgyak hatra ezt az nagj karomlast,
Ne keolcziek azt, hogj az isten ember, es az ember isten.

52. De hogj poganok sok istenekeot az eleot uallottak,
Hogj mind az teobbyt ök hatra hattak, oztan ugj uegeztek,
Hogj cziak ez harmat, az teobbj nelkűl tarcziak eok istennek.

53. Apostoloknak zent irasokat eok megh nem erteottek,
Az mint megh teczyk Lystra varosnak az ö peldaiaban,
Barrabast, es Palt, kik isteneoknek uallak kabasagban.

54. Cziuda tetelert menybeöl zallottak az isteneok ala,
Azt eök ugy hiuek, mint kialtakis ugian ö magoknak,
Seot aldoznijs akaruan nekik, ugj mint isteneoknek.

55. Az zent irasnak semmi ertelmet es tulaidonsagat
Eok megh nem tuttak cziak gondolnijs, nem hogi megh feiteni,
Seot minden mondast emberi gondolat szerint ertettek.

56. Vgj mint, kik mind fat, keouet, ezűsteot, aranyniat imadtak,
Alab ualokot isteneok gianant magoknal tizteoltek,
Termezet ellen, egj bolondsagbol masba keuereottęk.

57. Nem hattak arra, mint eok eleozeör, kezdesben uegeztek,
Baluany imado nagy Constantinus czyazart arra ueottek,
Vyolagh giűlest hirdettettenek Nicena varosban.

58. Athanasius, kj eordeongeös volt, Arriust megh eölte,
Eördeöngeösseggel, zeörniű halallal akkor el uezteotte,
Hogj zent irashoz semmit nem erteot, aüual el kerűlte.

59. Ne teryedhesseön vilagossaghra az eö bolondsaga,
Akkor tudatlan teueljgeö sok pap azt megh confirmalta,
Istennek neue haromsagh legieon es ne czyak egj legieon.

60. Igy el hatotta vilaghnak rezzet az eö talalmaniok,
Maradekokra zokasbol zallot mind ez may napigh,
Kik nem kerdeozik sem tudakozzak iol uagione, uagj nem.

---

150 I Kezdetnelkűl es [Szótagszámhiány!] II Kezdetnelkűl uagj es **159** II kabasaggal **164** I megh [sor fölé írt szó] **165** II ertettenek **166** I imadtak [*imadnak*-ból javítva] **167** II rnagoknak

61. Eösseök niomdekat poganj modra uaksagban keöuetik,
Oloz nemzetnek bolond szerzesit az mellet keöuetik,
Az papasagnak heaba ualo nagj sok talalmanijtt.

62. Czyak sido nemzet tegedeot, vram, ez vilaghban ismer,
Te szent fiadnak eö zeomelienek esmeretlensege,
Ismereteodeot, kit nekik adtal, nem veotte el teolleok.

63. Ez egy zamott eok mayss iol tartiak, az mint tanittottad,
Es ezt eö nekik zent teoruen*ied*ben legh nagiobnak hattad,
Mikor azt montad: Hald megh, Izrael, en vr czyak egj uagiok.

64. Mert ha az utan mègh ketteöis uolt, vram, te utannad,
Mint eok keolteottek, *tegeod* karomluan ez nagj hazugsagal,
Vgj hat ez utan, kj tudgia mikor, teob istent talalnak.

65. Mert ha az kepeös es lehetsegeös, az mit eok gondoltak,
Hogj Christus vtan harom es nem egj istennek uallottak,
Noha az eleot mind czyak egj uoltal ez egez uilagon,

66. Hatt ezis kepeös, hogj mègh valaha, űdeö forgas*a*ban,
Haromnalis teöb talaltathatik, mint akkor az ketteö,
Boczyasd megh, vram, bolondsagokat, hogj igj kel zamlalnom.

67. Nem kel erre sok disputatio, hankodas, kialtas,
Keoniű dologh ezt czyak paraztnakis elmeieben fognj,
Mint Christus eleot czyak hire sem uolt soha haromsagnak.

68. Az hat az isten, kj addigh egy volt, az vtan eöreokke,
Es az nem isten, à kj minap leot, kj az elöt nem uolt,
Mert ha leot uolna, nem montad uolna, hogj czyak egiedűl uagj.

69. Vylagosicz megh, kegielmes isten, embereök elmeiet,
Hogj ismerienek, mint Christus eleot, hogj mostis cziak egj uagj,
Tudgiak megh addnj dűczieösegeodeot, mely czak teged illet.

70. Semmjnek tartyak az tudatlanok, hogj euuęl gyalaznak,
Hogj harman, mondgyak, es nem egyedűl, hogj te isten uolnal,
Maga nem lehet felsegeöd ellen czyak egj bűnis nagiob.

71. Engedd megh, vram, te io uoltodbol mostanj űdeöben,
Hogj tudhassak meg eökis minniaion az te egj voltodat,
Es erthessek megh akaratodot, kjert dicziertessell.

---

181 II niomdokat **186** I adtal [sor fölé írt szó] **188** I teoruenben **191** I tegeodeott [Szótagszámtöbblet!] II tegeöd karomuan [!] **192** I talalnak [*k*-ja előtt olvashatatlanul áthúzott betű] **193** II az mint **196** I forgasban [Szótagszámhiány!] II forgasaban **198** II kel zollanom **206** II ellöt <cziak hire sem uolt soha haromnak> hogi mostis cziak egi uag [az áthúzott szöveg fölé írt szavak] **208** II ez tudatlanok **212** I meg [sor fölé írt szó] II minnyan [!]

72. Mosestöl fogua egez zent irast mind megh magiaraztak,
Az zent prophętak, es sido bölezyek azt mind megh feytöttęk,
Kiben Christusis apostolokkal eggyet erteot vęleok.

73. Mint megh mutattuk elseo enekben elegh vilagoson,
De az poganok, hogj nem tanultak, soha nemis tuttak,
Hogj haromsagot abbol kj hoztak, arra magiaraztak,

74. Eön agiok zerent, az mint gondoltak az egez zent irast,
Az haromsaghra, s az męllet ualo sok tala*l*manyokra,
Az ö sarkabol mind kj tekertek, es uizza forgattak.

75. Hol zollot Christus az sidok ellen az magiarazatrol,
Nem tanittotta arrolis eoköt, ki legien az isten,
Mert mind jol tuttak, es az zent irast igazan erteöttek.

76. Pharjsęusok, az kik Mosesnek maradekj voltak,
Magiarazatott vegigh, igazan eok mind ugj keouettek,
Mosestöl fogua mind az Christusigh, eö ideyebenis.

77. Mely az vtanis czyak egj pontbanis megh nem ualtozhatot,
Hanem eö nalok az magiarazat eppen megh maradot,
Mint hogj az isten, az mit iratott, megh magiaraztatta.

78. De az poganok azt nem keouettek, mint saducęusok,
Es ebbeol ieot bę az sok teuelyges, es hamis erteleom,
Kjreol, ha akarz, lathacz, te ember, eleget ezeökbeöl.

79. Ha tudod, ember, az igaz istent, hogj egiedűl vagion,
Immar az isten ismeretiben ez rezeböl bölcz vagj,
De mas azt tudnj, kj legien isten, mass azt iol ismernj.

80. Mert ha nem tudod eo termezetit, sem tulajdonsagit,
Tizteoletjnek mindeon nemeyt, annak igaz rendit,
Az wduessegnek igaz vtayt, es mindeon foliasjt.

81. Igj semmikeppen azt nem mondhatod, hogj ismeröd istentt,
Megh kel tanolnod az ismeretnek minden tellyessegett,
Elözör mint kel bűneos embernek eo kedueben jutnj.

82. Mint kel zolgalnj, keduęt keresnj tudnj kel mindeönben,
Regj zolgaktol, kik te eleotted valoban ismęrtèk,
Es modgyat veottek termezetjnek, mind megh kel tanolnj.

---

220 II Eönön agiok **221** I talamanyokra [!] **234** I akarz [*z*-je más betűből javítva] **240** II utait minden foliasjt [*j*-je *a*-ból javítva]

83. Ezeokben oztan io itelettel, igaz renddel, moddal
Naponkent iobban iobban, telliesbben, ha elö tucz mennj,
Kezdetteol fogua mind uegezetigh, mindeon rezeyben.

84. Es ha ezeokben tjztan forgodol, fogiatkozasnelkűl,
Eö akarattiatt mindeonben erteöd, elegyesseghnęlkűl,
Mint eö keuannia kiczinben, nagjban, ha ugj ertez, es jarz.

85. Ez jeleok altal nyluan tudhattiuk isten ismeretit,
Tudgia, az kj mind ezekben tudos, es kj megh tanolta,
Igj mondhattia az, ismerj istent, nem czyak neuet tudgia.

86. Erröl zol Dauid, az ismeretreol, amaz nagj zent kjralj,
Mikor azt mondgja, hog ismereteös isten sidosagban,
Keozeonsegeseön az egj nemzetnęl uagion ez ismeret.

87. Az kj keresj ez ismereteott, es kj megh talalia,
Az igaz beölczjnek, eszosz embernek meltan hiuattatik,
Kit engedgieon megh isten mindennek, kik eotöt zeretik.

70.

II. [AZ VY SZEOUETSEGRÖL ES TEOB DOLGOKROL]

Azon feolseo notara.

1. Wy szeouetsegreol hald megh, the ember, az mit nem ęrtöttęl,
Ued iol ezedben, gondolkodassal iteld megh elmedben,
Tudakozassal, es tanolassal iol ueghere meheczy.

2. Hogj igy talalod, az mint megh mondom, tizta igassagot.
Az vy szeouetsegh nem pappjrasra, seot zűben iratot,
Es nem tentaual, hanem lelekkel, mint zent iras mondgia.

3. Az pappjrosson valo zent irast vy testamentumnak,
Papa neueszte zent iras ellen, seot az isten ellen,
Hogj az zyn alat az eö teorueniet eö kj teryezthesse.

4. Mert vy szeouetsegh nagiob az ònal, sokkal dragalatosb,
Amaz bűtűuel, imez lelekkel iratot kűleomben,
Papa peniglen czyak egyenleoue tenne mindeöniket.

---

250 I tjztan [*j*-je *e*-ből javítva] **252** I jarz [a-ja a sor fölé írva] **253** II jelek [*j*-je *l*-ből javítva] **259** II [E sor első feléhez a másoló tévedésből az előző sor második felét írta le, így:] Az ki keresi ez ismeretet az egi nemzetnel uagion ez ismeret.

7 I irast [utána olvashatatlanul áthúzott betű] II iras [!]

5. Mint Pal apostol mondgya sidoknak, az kik nem hittenek,
Tű nekteok, ugj mond, kűldeteot uala istenteol ez dologh,
De magatokat meltatlanokkà teoziteök tű erre.

6. Ez okon azert poganok keozze terűnk ez dologgal,
Igy hatot uolt ez, az űdeobelj zamos poganokra,
Valaztasnęlkűl, akar kj uolt az, az kj akkoron hitt.

7. Azt czyelekeotte az nagj vristen sidok bozzujara,
Christus halalat nagj dűczieosegre euuel fordittotta,
Bozzusagokra ily nagj hazonra eztis teritteötte.

8. Akkor igy leuęn czyak ręzz zerent leöt megh az vy zöuetsegh,
Mint apostolis akkorj nepet seongenek neueszj,
Kjnek dereka, es telliessege ide eleö vagion.

9. Mert mint megh montam mas enekbenis, azert ieo el Christus,
Masodzoris czyak az myert jeöt uolt elseo jeöuesękor,
Hogj el haladot az vy zeouetsegh jeouendeo űdeöre.

10. Mint ezt jol tudgia, kj az zent irast hataraban ertj,
Hogj hatra uagion az vristennek mindeön igeretj,
Hiteotlensegert nem mulattia el, mind bę telliesittj.

11. Mint Pal apostol s egez zent irass bizonsagot tezeon,
Hogj az Christusnak el jeouesekor az egez sidosagh
Mind megh zabadul, s vy zeouetsegben akkoron be iutnak.

12. Mert ha halala ily nagj hazonra fordult uolt Christusnak,
Hàt mègh elète mint lezeon, vgj mond, apostol azt irya,
Serkeny fel, ember, tanold megh iol azt, à mit te nem ertez.

13. Peteor apostol ezt megh mutattia nagj zep vilagoson,
Zűksegh egekben Christusnak lennj migh ideie el jeö,
Hogj mindeoneokeot eo megh vytczion, heliere allasson.

14. Akkoron birya az Dauid zekit az Jacob hazaban,
Es vralkodik minden hiuekkel az vy zeouetsegben,
Leleokbeol allo nagj dűczieosegeos menniey orzagban.

15. Kiben ez feoldeon, mint zinten menyben, isten akaratiatt,
Vgj czyelekeodik itt az emberek, mint ott az angialok,
Mint Christus mondgia apostoloknak keonieorgö igekben.

16. Nem menyben azert ö keozben jaro, reank gonduiselö,
Keozbe jarasa nezeot azokra, az kikeot tanittott,
Apostolokis ö ideieökben, kikeot tanittottak.

---

24 II telliessege ideo uagion **29** II igireti [a *g*-t más betűből javította a másoló] **41** I Es [*Ez*-ből javítva] **46** I reank [*e*-je a sor fölé írva]

17. De az nagj isten az űdeö utan igen el tauozot,
Az embeorekteol mindeön egeknek feoliben ö fel ment,
Vy zeouetseget, mikor megh adgia, czyak ö maga tudgia.

18. Ninczien most senkj euangelista, nemis uolt az utan,
Söt az irastis hamissan hijak euangeliomnak,
Mert az izenęt jedzese zerent, minden jol erthetj.

19. Apostoloknak az eo irasok jok, s dragalatosok,
Az megh teresnek, űduezűlesnek vtayt, modgiayt,
Tanusagh szerent, es pęlda keppen my reank erthettjűk.

20. Magiarazatbol tanoliuk mű megh űduesseghnek vtat,
Euangelista czyak az, kit isten eoneon maga kwldeöt,
Az kj hjrdette eo idejeben euangeliomott.

21. The, kj ezekeot vyolagh hallod, ne hirtelenkeodgyel,
Oluasd ezeokreol, mind az teobbjreol az bölczyek irasit,
Mindgiart megh erteöd, ha te magadat megh nem kemenjted.

22. Jozanon itely, jol gondolkodgial esz igazan tanolj,
Verseongesnelkűl, es haragnęlkűl czöndeosön uisgald megh,
Igj lehet az, hogj valaztast tehess, igaz, hamis közöt.

71.

III. [AZ SYDO HÜTREOLL]

A notara: Christus fel tamada.

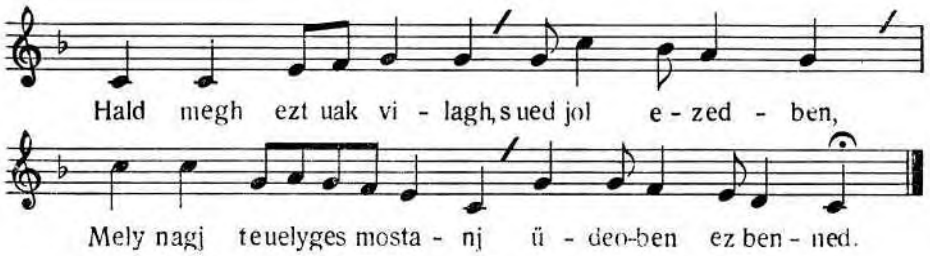

1. Hald megh ezt uak vilagh, s ued jol ezedben,
Mely nagj teuęlyges mostanj űdeoben ez benned.

2. Hogj az sido neuęt igen vtalod,
Es hogj az sido hűteottis igen zidalmozod.

---

57 II Tanulsagh zerint **61** II Te kik **62** II irasat **63** II magad

3. Jusson ezedben az zent Jesus Christus,
Kj sido volt nemzeteben, es mind vallasaban.

4. Es az sido teoruent praedicallotta,
Mosest es az prophaetakat eö halgatnunk hatta.

5. Mint euangelista zepeon megh irta,
Hogj nem ieot az zent teoruennek ö el rontasara.

6. Hanem annak megh czyak egj pontianakis
Ereosittesere es mind be teoltetesere.

7. Az apostolok mind sidok voltanak,
Sido hűteott praedicaltak, eokis azt vallottak.

8. Az mely sido akkor hitt az Christusban,
Vgian azon sido teoruęnt tartotta azis megh.

9. Annak utanna, mint zinten az eleöt,
Czyak hogj telliesben, es zeontsegeosben keouètte azt.

10. Akkorj poganis mind az kj megh tęrt,
Az pogansagbol tiztult kj, es sido hitrę tęrt.

11. Egiarant hittenek, czielekeödtenek,
Űduesseghnek mindeon vtayban es rendiben.

12. Mind sido, es pogan eggyet erteottek,
Sido hitben eök egjmastol nem kűleömbeoztenek.

13. Czyak enny uolt az kűleombsegh akkoron,
Az kèt nemzett keozeot, erczied es ezeodben vegyed.

14. Hogj mint vy kezdesben az apostolok
Kedueztek az zokatlan es gieonge poganoknak.

15. Az teoruennek nemely oly rezzeyben,
Mellyek ideigh tűrheteok uoltak melto okbol.

16. De az apostolok az vr Christustol
Nem kűleombeoztek semmiben ugj mint mesteoreokteol.

17. Kj, mint mondam, az zent teoruennek pontiat,
Mindeon rezze*y*t helyen, es foliasaban hadgia.

---

11 egi [sor fölé írt szó] pontianakis [az elsö *i* a sor fölé írva] **34** rezzet

18. Az kj űduezűlnj akar, es ęlnj,
Annak sido hiteot kel tartanj, nem egyebett.

19. Mostanj sidoktol kűleombeoznj kell
Ez czykkeolyben, hogj az Jesust Christusnak ismeriük.

20. De az űduessegnek az eö vtaban
Ez egj czytkeoly kűuűl, mondom, mostis egiessegh kel

21. Jo pogannak ugj kel, mint jo sidonak
Hinnj, elnj, es ertenj űduesseghe feleol.

22. Ez volt az Christusnak eö tudomanya
Apostolokkal es mindeon eö tanituaniokkal.

23. Mitt dűheöskeodeol, te tudatlan ember,
Myert iteleod vak mereokeppen, ha nem erteod?

24. Adnad fűleydeot az halgatasra,
Es ueonned magadat az jo zyljghj czieondeosseghre.

25. Akkor jol megh latnad, hogj igj talalnad,
Valamint mondom igy tapaztalnàd, es ertenèd.

72.

IIII. [AZ EOREOK VALAZTASROL,
es hogy teöruennek czielekeodetyben egy bűnös ember sem idüezwlhet]

A notara: Jer mű diczieryűk al: etc.

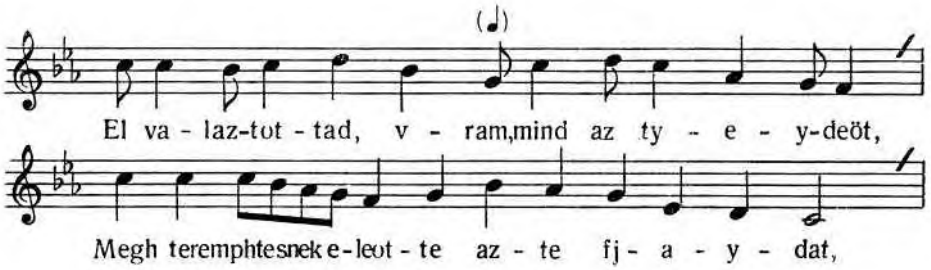

38 Ez <egj> czykkeolyben **49** latnad [*latnak*-ból javítva]

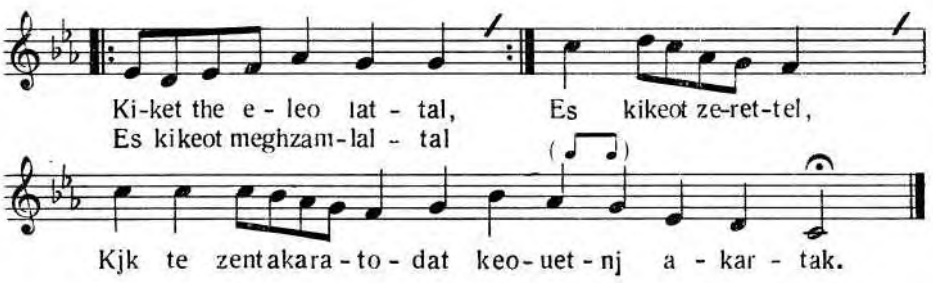

1. El valaztottad, vram, mind az tyeydeott,
Mègh teremphtesnek eleotte az te fjaydat,
Kiket the eleo lattal,
Es kikeot megh zamlaltal,
Es kikeot zerettel,
Kjk te zent akaratodat keouetnj akartak.

2. Szabad akarattiara hattal, vram, mindeont,
Ha kj eön keyen fel uezzj te zent teorueniedet,
Hogj az altal ęlhesseon,
Es hogj űduezűlhesseon,
The azt ugj rendeolted,
Mondom, te iol tuttad, eököt, az kik erre valnak.

3. Ez az te valaztasod es the rendeoleseod,
The zent igedben kj adot igaz uegezeseod,
Az emberj nemzetreol,
Es mind az eo uegeökreöl.
Igy uegeztel, vram:
Hogj the oka ne legy annak, kj magat el uęsztj.

4. The lattad, nagy vristen, romlandosagunkat,
Hogy mű űdeö foliasaban mind megh elegyedűnk,
Es mind maradekostol
Az bűnben el merűlűnk,
Es megh zauarodunk,
De erreollis gondolkottal, es nagy jot uegeztel.

5. Oruossagul mű nekűnk az poenitentiatt
Terempteodted mind azoknak, kik hozzad fordulnak,
Hogy igis ne uezzenek,
Söt inkab elhessenek,
Megh maradhassanak,
Hogj se egj se mas okot mj read nę vethessűnk.

Nótajelzés I diczieryűk [*r*-je a sor fölé írva] **1** III tijdet **4** I Es [*Ez*-ből javítva] **6** I Kjk [a második *k*-t utólag szúrta a szövegbe a másoló] **9** III az elhessen **13** II Ez te **20** II Hogi myű [!] **24** III <gondolkottal> De **30** III okon read ne uethessenek

6. Mert lattad te azt, vram, regeon my feleöllűnk,
Hogj az te zent teorueniednek czyelekeodetiböl
Czyak egy bűneos embeorris
Abbol nem űduezűlhęt,
Holot az ellen ęlt,
Hanem az te zent kegielmed ingien űduezittj.

7. Eleobbj bűneybeol az zabadittia kj,
Mert az teörueny azt megh eolj, az kj megh nem tartia,
De az kegyelem eöteöt
Eletre, űduesseghre
Ingien bę fogadgia,
Czyak hogj teobbe megh ne teorye az te törueniedeott.

8. Seöt inkab az vtan azt hiuen megh eörizzę,
Zantzandekkal soha teobzeor ellennęd ne uesseon,
Igj teczieöt, vram, nekeod
Az űduesseghnek vta,
Kit műis joualunk,
Teolled segitsegeot kerűnk, hogj megh eörizhessűk.

9. Mert my azt megh tanoltuk, ha ez kűuűl jarunk
Magunkat czyak megh czyallyuk, es mindgiarast el uęztiűk,
Ha hamis biztatasnak
Vilaggal eggiűt hizűnk,
Es sok hazugsagnak,
Te legy, vram, mj paisunk, kegyelmes oltalmunk.

10. Kyert aldot legj, vram, eöreokkeon eöreokke,
Kj minkeot eletre hoztal, megh zabadittottal,
Az halainak teorebeol,
Es az uezedeleombeöl,
Az teorueny atkabol,
Tarczj megh, vram, immar minkeot az artatlansagban.

---

31 III azt regen uram mi **36** III te nagi kegielmed **37** III azt **40** III wduessegne [!] **41** III Igen II fogadgia [a *d-t* a sor fölé írta a másoló] **43** III ez utan **49** III mi megh tanultuk **50** II uesztűnk **51** II biztatasnak [*biztatassal*-ból javítva] **59** I atkabol [*akat*-ból javítva] **60** III uram minket

73.

V. [AZ MEGH IGAZULASNAK MODGYAROL]

A notara: Jer minniaian eörűlliűnk etc.

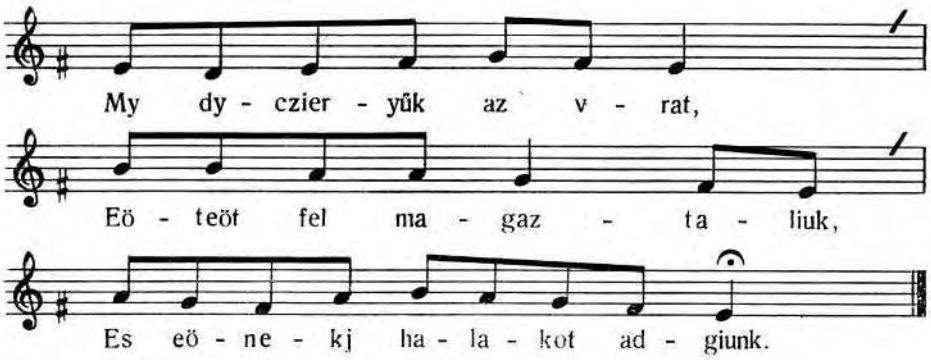

1. My dyczierywk az vrat,
Eöteöt fel magaztaliuk,
Es eö nekj halakot adgiunk.

2. Wgy mint kegies atianknak,
Es edeos terempteonknek,
Es jol teueö mű istenűnknek.

3. Ky mjnekűnk ezt atta,
Hogy igazan ismeryűk,
Es czyak eöteöt istennek ualljuk.

4. Egyedűl eö terempteö,
Megh valto, z*a*baditto,
Es czyak eo maga űduezitteö.

5. Egyebek czyak ezkeözeök,
Eö kűuűlle mindeöneok,
Akar mint hogj neueztessenek.

6. Czjak eö, az kj megh ölhęt,
Es megh eleuęnithet,
Adgyuk nekj az dűczieöseget.

7. Mit arthat hat valakj,
Vagj mit olliat haznalhat,
Kyn feoleotteb bankodnunk kellien.

Nótajelzés I minnian [!] II minniaian **11** I zibaditto [!]

8. Sem hogy igeon eörűlnűnk,
Semmjnek ezeok kűuűl,
Ha my jol, uagj gonozul elűnk.

9. Mert mindeöneok el mulnak,
Es mind semmię lesznęk,
Az mellyek czyak ideigh valok.

10. Eörűly, ember, ha iol elz,
Dicziekedgiel az vrban,
Felelemmęl es zyligseggel.

11. Bankodgial, ha jol nem elz,
Ha az bűnbeol kj nem *tersz,*
Czyak ez ketteö marad megh vegre.

12. Az mű halalunk vtan,
Mely igeon keozęl vagion,
Ez ket dologh forogh czyak eleo.

13. Az egijknęk az vege,
Eöreok elet, bodoghsagh,
Eöreokkè valo gieonieörűsegh.

14. Masiknak uezedeleom,
Veghetetlen karhozat,
Mind testj es lelkj gieötręlem.

15. Ez hat czyak my fö gondunk,
Hogj erre fűgielmeozzűnk,
Egyebet mind semmjnek tarcziunk.

16. Foglalhuk jol elmenkben,
Zarolliuk be zűuűnkben,
Ez nagj mondast uegjűk ezűnkben.

17. Embeor, emlekezzel megh
Te vtolso uegedröl,
Igj lezen, hogj bűnben nem esseöl.

18. Hogj ha ezt megh nem tartiuk,
Iob leot uolna nem leonnűnk,
Ez vilaghra nem zűlettettnűnk.

---

22 II eorulliunk **23** II ezzek kozzul **29** I vrban <czyak ez ketteo marad megh veghre> **32** I teresz [Szótagszámtöbblet!] II tersz **33** II az **38** I Eöreok <bodoghsagh> **43** II Ez hat mi cziak feo gondunk **45** I Egyebekeot [Szótagszámtöbblet!] II Egyebet II tartiunk **52** II azt

19. Mit haznalunk mindennel,
Valamjuel mj bjrunk,
Ha ezt az eggyet megh nem tartiuk.

20. Ha syetue mindeon bynt,
Egjcziersmind el nem hagiunk,
Abbol mindgiart kj nem tiztulunk.

21. Isten rendeoleseuel,
Az pęnitentiaual,
Ha leolkűnkeöt megh nem giogittyuk.

22. Az mint zent Dauid kjraly,
Es az zent Pal apostol,
Bodogsagrol igj emlekeoznek.

23. Az embeor bodogsaga
Czyak ebben helyheozteteott,
Ha ö bűne megh bocziattatott.

24. Hazontalan ez kűuűl
Mindeoneok bodogsaga,
Ha ez eggyet megh nem keresj.

25. Es ha ezt meg talalya,
Ha oztan felue nem iar
Űduesseghnek mindeon vtaban.

26. Mert az isten kegyelme,
Az bűnnek boczianattia,
Igerettel eczieorre zolgal.

27. Talammal zol az iras
Masodik kegielemreol,
Es az bűnnek boczyanattiarol.

28. Mert nem hadgia az isten
Eö magat megh cziufolnj,
Ayandekat hejaban mulnj.

29. Ha kj auual hiuen el,
Istenis azt megh *eörzj,*
Es az ioban el igazgattia.

---

59 II hadgiuk **62** II Es penitentiaual **66** II emlekezik **67–111** II [A kézirat csonkasága miatt hiányzik.] **86** I eörizzj [Szótagszámtöbblet!] II eörzi

30. De az kj megh gy*a*lazza,
Istenis azt el uetj,
Kegyelmenek bozzujat allya.

31. Legy kegielmes mű nekűnk,
Mj kegielmes zent atiank,
Tarczy megh minkeöt tenneon magadnak.

32. Keonieörűly mindeonekeon,
Kik tegedet zeretnek,
Es idejen te hozzad terrnęk.

33. Halalos bűneok kűuűl
Egyeb fogiatkozasert,
Nem ueteod el mindgiart az embert.

34. Ha az megh teres utan,
Mint zokatlan saar edeny,
Valamj kiczinben megh esik.

35. Cziak naponkent iobbullion,
Es tegedet zolgallion,
Reottegessel eleotted iarion.

36. Az te irgalmassagod,
Es kegielmes io uoltod,
Megh tart minkeot artatlan uton.

37. Nagisagos az te neued,
Dicziertessek eöreokke,
Aldassek, es magaztaltassek.

74.

VI. [AZ IGAZ POENITENTIAROL
es annak minden nemeiröl]

A notara: A kj akar űduezűlnj etc.

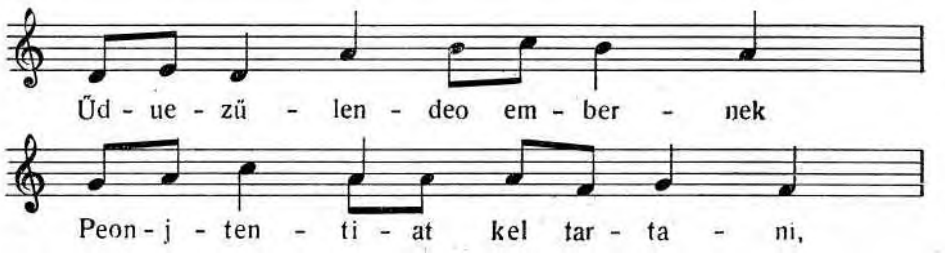

88 I gylazza [!] **98** I fogiatkozas<ok>ert

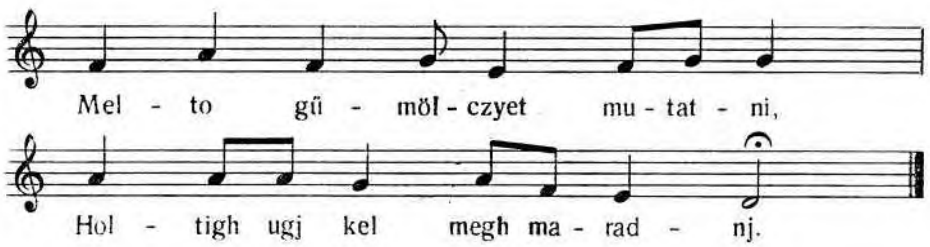

1. Űduezűlendeö embęrnek
Peonjtentiat kel tartanj,
Męlto gűmölczyet mutatnj,
Holtigh ugj kel megh maradnj.

2. Az megh teres ennek modgja,
Minden bűnnek el hagiasa,
Eczieorsmind megh utalasa,
Holtigh ualo megh banasà.

3. Annak el nem feleytese,
Zeme eleot viselese,
Zűueben bę rekeztesse,
Es vègigh megh eörizese.

4. Seöt az bűnnekis valtasa,
Az el ueottnek megh adasa,
Mint Zachęusnak pe*l*daja,
Vilagoson megh mutattia.

5. Szwbely alazatossag,
Zilighsegh kel es kegiessegh,
Zűntelen valo keonieorges,
Tizta bekeseges tűres.

6. Czeondeossegh, telepedetsegh,
Jozansagh, mértékleteossegh,
Embersegh, teokelleteossegh,
Vigiazas, es gonduiseles.

7. Minden napj irgalmassagh,
Kűlseo es belseo tiztasagh,
Ertelembeol ualo iosagh,
Iteletbeol az igassagh.

1–24 II [A másoló az első hat versszakot előbb a következő rendben írta le: 1, 3, 4, 5, 2, 6; majd a versszakok elé írt számokkal jelezte a helyes sorrendet.] **8** III megh ualasa [ugyanazon kéz utána írta:] auag megh banasa **12** I/1, II Vegenek **13** I/2 utalasa **15** I pedaja [!] II Szakehiusnak

8. Szent irasnak tanolasa,
Holtigh ualo gyakorlasa,
Vigh orczyaual köuetese,
Minden ionak bę teoltese.

9. Bűnnek mindeon nemeynek,
Tudasa, tauoztatasa,
Josagnak eöregbűlese,
Es annak böuölködese.

10. Mind vallasban, mind eletben,
Erkölczjben es itiletben,
Czyelekeodetben, bezedben,
Latasban, es az hallasban,

11. Gondolatban *forgodasban,*
Az istenj zolgalatban,
Vegigh fegihetetlensegben,
Jarnj kel artatlansagban.

12. Eelelemmel rettęogessell,
Kel uigiasznj nagj hűseggel,
Hogj ut*a*bol kj ne lepyek,
Kegielemböl kj ne essek.

13. Szantzandekkal kiczinbęnis,
Nem hogj nagiban ne uętkozzek,
Zeretetben megh maradgion,
Vgj mint az fundamentumban.

14. Istenheöz, es embeoreokheoz
Mindenkor eppen megh tarczia,
Semmj heiaual nem lezen,
Ha ezt hiuen megh eörizj.

15. Mindenfele allatokhoz
Keonieörűleo zűuű legien,
Azokkal czyak teoruenj zerent
Ęllien az igazsagh zerent.

16. Menybe legyen *forgodasa,*
Lelkj zorgalmatossaga,
Nem ez uilaghnak űzese,
Sem abban gieonieorűsege.

---

31 I/2 vigh [a másoló utólag szúrta a szövegbe] **34** III tauoztatasa [a negyedik szótag a sor fölé van írva] **37** I/2 vallasban s mind **38** I/2, III Erkeolczieben **39** I/2 Chelekeodeteben bezedeben III Czielekedetében **40** I/2 Latas<a>ban **41** I/l–2, III forgolodasban [Szótagszámtöbblet!] II forgodasban **44** I/l kel <az> artatlansagban **47** I/l utbol [Szótagszámhiány!] I/2–III utabol **50** III niagban [!] **54** I/2 tartia [az utolsó szótag variánsaként föléje írva: *czia*] III tartia **56** II azt **61** I/l forgalodasa [Szótagszámtöbblet!] I/2–III forgodasa

17. Vigan ualo adakozass,
Minden napj gazdalkodass,
Igazakkal nya*ja*skodas,
Ezekre az keuankozas.

18. Igj űduezűlz, bűneös ember,
Ha ezekęt mind megh tartod.
Ez igaz poenjtentia,
Iduessegnek igaz vta.

19. Az teobbj mind czyak czyalardsagh,
Hazugsagh, hamis biztatass,
Minden fele hamis vallass,
Melj nem eggięz megh ezekkel.

20. Adgy ertelmęt minnyayunknak,
Nagj vristen, mind ezekre,
Hogj ideyen keouethessűk,
Es mind holtigh megh tarthasuk.

21. *Az te áldot nagj neuednek,*
Tizteletire igednek,
Nagisagos dűczieosegenek,
Diczieret istensegednek.

75.

VII. [AZ IGAZ ISTENY TIZTELETRÖL]

A notara: Atia isten tarcz megh minkeot

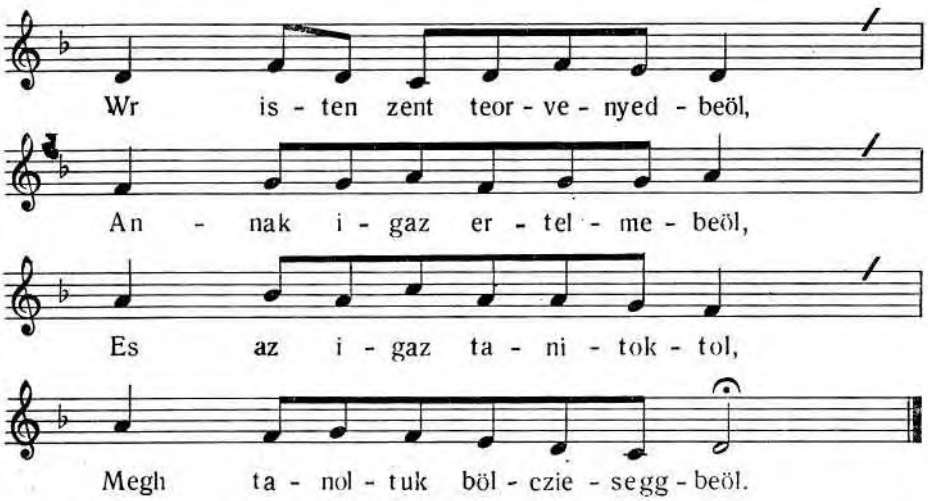

66 I/2 gazdalkodas [*adakozas*-ból javítva] III gadagozás [!] [*adakozás*-ból javítva] **67** I/1 nyaskodas [!] **68** III kiuankozas [*kiuandodas*-ból javítva] **69** I/1 ember [sor fölé írt szó] **80** II holtig <köuethessűk> meg **81–84** I/l, II [hiányzik] **81** I/2, III nagj zent neuednek **82** I/2, III Szent tizteletire

1. Wr isten zent teoruęnyedbeöl,
Annak igaz ertelmebeol,
Es az igaz tanitoktol,
Megh tanoltuk bölcziesseggbeöl.

2. Hogj jgj tizta tizteoleteod,
Ha eppen czyak azt keouettjűk,
Az mellyet te parancziottal,
Töruenjedben kj irattal.

3. Ha eheöz czyak eggyet tezűnk,
Talalmant hozza ragaztunk,
Vgj hamis tizteoleok lezűnk,
Vgijs ha abban el uezűnk.

4. Vagy ha abban ollyat tartunk,
Es ha most ollyat keouetűnk,
Bizonios űdeore ualot,
Es mostanra alkolmatlant.

5. Kinek helye, sem ideye
Nem nesz mostanra az oka,
Semmj modgya sem foliasa,
Igjis baluaniozok lezűnk.

6. Auagy ha tartozasunkat,
Nem ugj tartiuk mint keuanod,
Vgjis nem tyednek tartod,
Heyaban ualonak mondod.

7. Az teöruennek darekanak,
Agay es czieömeötey,
Eö magabol folnak mind kj,
Beotűyebeol zarmaznak kj.

8. Ha ott ninczyen az gyekere,
Minden zèrszesnek forrasa,
Arrol tudgiuk, hogj nincz helie,
Es hogj nem te tizteoleteod.

9. Megh tanoltuk es megh tartiuk,
Ezt az zent es igaz vtat,
Seot minden *nap gyakorollyuk*,
Mostis azert eggybe gűltűnk.

---

4 bölcziesseggbeöl [*bölcziesseggebeöl* alakból javította a másoló] **24** ualonak <tartod) mondod **35** nap ezt gyakorollyuk

10. Hogj tanolyuk zent igedet,
Es annak beoueb ertelmęt,
Az igaz uezęrek altal,
Kiket te mű nekűnk adtal.

11. Kyert nekeod halat adunk,
Segitsegeot teolled kerűnk,
Minniaion ereogbűlhessűnk,
Es az ioban epűlhessűnk.

76.

VIII. [AZ ISTEN IGEIENEK IGAZAN VALO HALGATASAROL]

A notara: Wed el vristen rollunk etc.

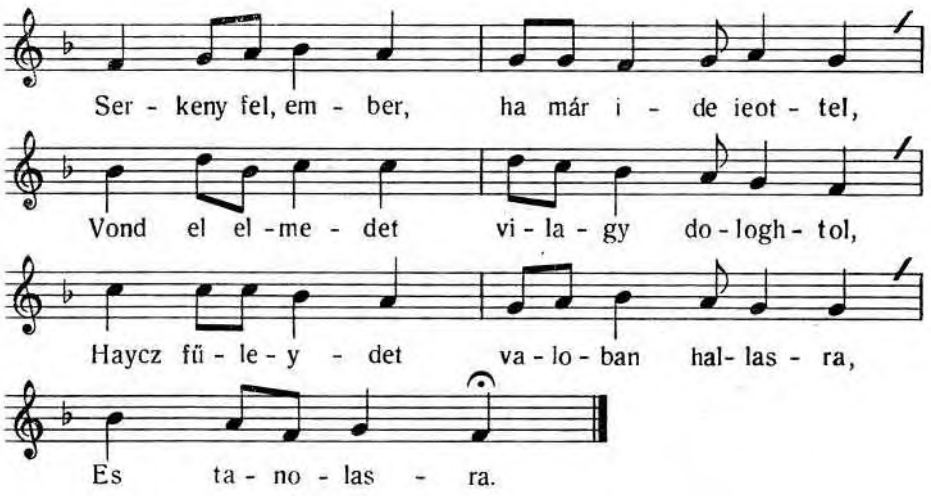

1. Serkeny fel, ember, ha màr ide ieottel,
Vond el ęlmedet vilagy dologhtol,
Haycz fűleydet valoban hallasra,
Es tanolasra.

2. Megh lasd, hogy zűbeol legieon ieleon leteod,
Es haznos legien az te tanolasod,
Czyelekeodettel mutasd bizonsagat,
Es szerettettel.

3. Nem kel istennek reost es zineos zolga,
Sem kesedelmes, sem keduetlen zolga,
Buzgo es sereny, figielmes fiakot,
Keduel az Isten.

---

2 III Vond elmedet **6** III tanusagod **7** IV bizonságod **11** III Buzgo es <sze> sereny II szereny

4. Hogj, à kj mit hall, jol uegere mennjen,
Czyak igazsagot mindenreol tanollion,
Azt megh tanoluan mingiarast köuesse,
Tellies *ereobeol*.

5. Most megh allottunk, vristen, eleotted,
Halakot adunk te zent felségédnek,
Ki ezt az orat hattad nekűnk ernűnk,
Hogj egybe gjűltűnk.

6. Az te neuednek eo tizteoletjre,
Es zent igednek tudakozasara,
Jobbulasunknak eregbűlesere,
Segelied altal.

7. Aldgy megh most minkeot, es io zandekunkat,
Es vilagosiczj megh az mj ęlmenkeot,
Hogy erthessűk megh zent akaratodat,
Es keouethessűk.

77.

IX. [AZ KEONIEORGESRÖL, ENEKLESRÖL ES BEOYTRÖL]

A notara: Jer emlekezzűnk

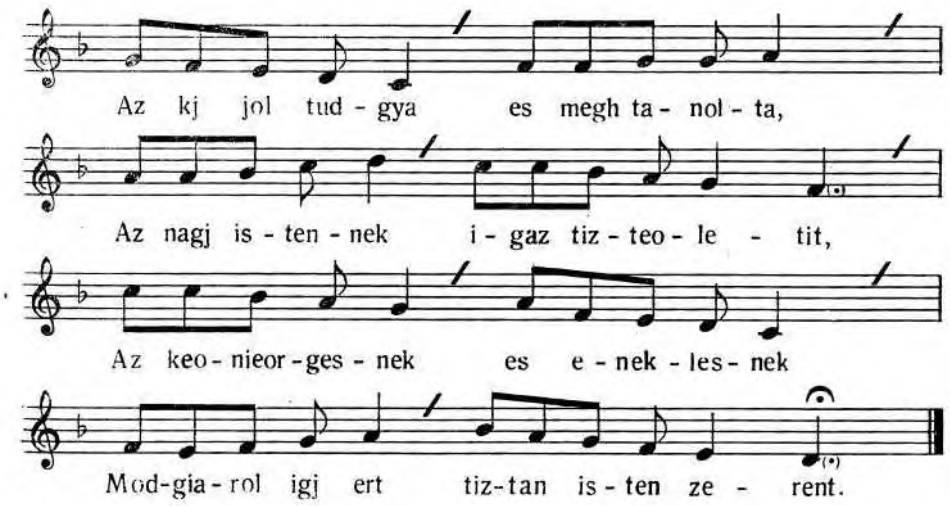

1. Az kj jol tugya es megh tanolta,
Az nagj istennek igaz tizteoletit,
Az keonieorgesnek es eneklesnek
Modgiarol igj ert tiztan isten zerent.

---

16 I/1 erejebeol I/2–IV Tellies eleteben **19** I/2 orát attad **21** II, IV eö ditsiretire **24** I/1–IV Segitseged altal **25** I/2–III szandekinkat **27** IV érhessük

2. Hogj az embernek allapottiaban,
Minden zeomeljnek mjuoltat es rendit,
Ualaztassal es io itelettel,
Megh kel gondolnj, ismernj ezekben.

3. Mert az bűneosnek es tudatlannak,
Megh kel eleozer az istent ismernj,
Eoneon magatis ualosagoson,
Es minden keppen jol megh kel ismernj.

4. Keonieorges modgiat illien embernek
Az Jesus Christus eleyben adgia,
Amaz bűneosnek eo pęldajaban,
Kj męlliet uęrte, eghre sem mert neznj.

5. Az psalmusbanis megh uagion irua
Az nagj istennek panazolkodasa
Azok feleol, kik eö fenjteket
Gűleölik, mégis igeiet forgattiak.

6. Az kj az istent attianak mondgia,
Annak az bűnbeol jol megh kel tiztulnj,
Mert az kj az bűnt megh czyelekeodj,
Eordeogtöl uagion, mint apostol irya.

7. Isten fiay azok, kik az bűnt
Nem czyelekeodik arrol ismerik megh,
Hat külęeomben kel bünęos embernek
Eö keönieorgesęt ręndelnj, ertenj.

8. Wgy keonieoreoghèt ha minden bűnnek
Ueget uèt egizer es istenhez megh ter,
De ha bűnben ęl, ugy imatkozik
Eö imatsaga bűnűl lezen nekj.

9. Hald megh te azert bűnben heuereo
Es uizza fordult, istentelen ember,
Tanold megh az Manasess kjraljnak
Eo keonieorgeset pęldaul magadnak.

10. Ne hasonhttczyad, fertelmęs ualuan,
Az nagi zentekhez ne teöd te magadot,
Mint bolond uilagh tudatlansaghbol
Apostolokhoz hasonlittia magat,

11. Kiknek az Christus formaul adot
Egj nehany zamos köniörgö igekeot,
Hogj ahoz kepest imatkozzanak,
Az az hasonlo forma es mod zerent.

12. Nem hogj azokat keonieorges gianant
Kezdetteol fogua vegigh el mondanak,
Hanem hogj abbol öneon magoknak
Pęldat es modot tudgianak eök zabnj.

13. Ezt jol erteottek az neuezeteos
Pogan doctorok es beolczj irastudok,
Mint ezt jol tudgiak az mass uallasson
Ualokis, kik az zent irast forgattiac.

14. Az Christus azert az nagj zenteknek
Es ollianoknak atta azt az format,
De mint ez uilagh gonozul zokot
Az teöb ioualis elnj, ugj euuelis.

15. Nagj batorsaggal zajaban ueszi
Es semmit nem fél, az kj nem jamboris,
Seöt mègh az gonoz erdeomet varya,
Mikor azokot mind eleö zamlallja.

16. Isten fiay soha ekkeppen
Egj űdeobenis nem teueljgettenek,
Hanem iol tuttak az igaz rendit
Az zemelieknęk eö allapattioknak.

17. Ezekbeol azert gondolkodassal
Megh tanolhattia, ki az iot zeretj,
Hogj az imatsagh es az enekles,
Kit mint illesseon, eszeben uehetj.

18. Az igazaknak es megh terteknek
Imatsagokat keduelj az isten,
Diczieretеket, enekleseökeöt
Hala adasokat azoknak halgattia.

19. Az bűneseoknek az megh teresigh
Imatsagokat es enekleseoket
Mind atok gianant tartia, vtalha,
Azoknak bűnűl eo tulajdonittia.

20. Beöytèleseoköt, aldozattiokat
Affeleknek mind utalatnak tartia,
Noha el tűrj es el halgattia
S uaria azoknak eo megh teresekeöt.

---

47 abbol [sor fölé írt szó] **57** ueszi [a másoló előbb *neszi*-t írt, majd a sor fölé egy *u* betűt tett] 66 Megh <tals> tanolhattia

21. Az megh tertęknek es igazaknak
Beoytökeot igen keduelj, zeretj,
Kik ugj böytölnek, hogj eö magokat
Eok megh birhassak, az bűnt tauoztattiak.

22. Az kik testeoket ezert enyhittik
Es magokat tsak ezert saniargattiak,
Hogj eök tiztabban es zentsegesbben
Fegjhetetlenűl az istent zolgalliak.

23. Ez kűuűl az böyt baluanj jmadas,
Heaban ualo embeorj talalmany,
Mint zentek beoytj, azak peldaja
Ezt megh mutattía tizta igassaggall.

24. Adgiad, vristen, hogj mint ezeket
Megh tanolhasswk es jol megh erthessűk
Es megh tarthasswk te kedued zerent,
Az te neuednek zent diczieretjre.

78.

X. [AZ IGAZ ALAMISNALKODASROL]

A notara: Emlekezzel vristen hiueidröl etc. etc.

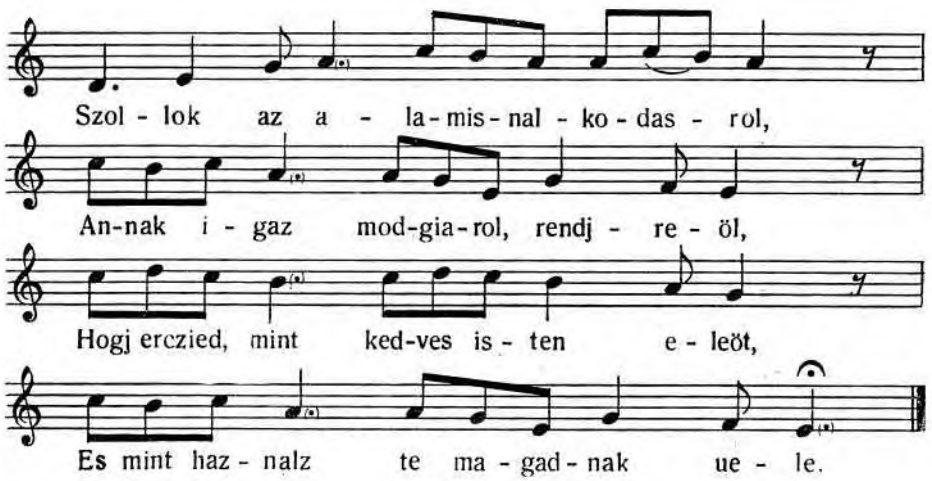

1. Szollok az alamisnalkodasrol,
Annak igaz modgiarol, rendjreöl,
Hogj erczied, mint kedues isten eleöt,
Es mint haznalz te magadnak uele.

---

4 I/2–II Es mit

2. Mikor megh tersz istenhez bűnedbeöl,
Megh teresnek eggik feo rezze ez,
Hogj megh ualcziad el mult bűneidet
Igaz es tizta alamisnaual.

3. Söt az utan telhes eletedben
Minden napj tizted, tartozasod,
Hogj uigh orczjaual adakozo legj,
Es istennek igyh hala ado legj.

4. Kire minden jo ember kötęles,
Mègh ha ugian bűneös nem uolnais,
Eleteben mind io leöt uolnais,
Ez feo rezze josagnak mindenben.

5. Nem jo ember, az kj irgalmatlan,
Vgj mint, kj az isten teöruenienek
Nehezzebbik rezzet el mulattia,
Kjnelkűl mind az teobj erötlen.

6. Irgalmas legj mindenhez, o ember,
Mint az isten, mind iohoz, gonozhoz,
Az Christusnak tanitasa zerent,
Tsak hogj inkab az isten feleokhez.

7. Irgalmatlan irgalmassaghnęlkűl
Iteltetik mègh az iteletkor,
Mint zent iras bizonsagot tezen,
Seöt Christusis uallast tezen erreol.

8. Vigan ualo alamisnalkodass,
Hamar, keonnjen, es zűntelen valo,
Melj lelekbeol, kez elmebeöl uagion,
Ez istennek az kedues aldozatt.

9. Vgj ha istennek neuejert lezen,
Eö kedueert, es zeretetjert,
Ez kűuűl nem egieb fele okert,
Az mint zoktak nemelj kep mutatok.

10. Eztis tudgia, erczye minden ember,
Hogj zegenis ugian fosuenj lehet,
Mint az zűrben ugian keuelj lehet,
Kiczinbölis ugian fösuenj lehet.

---

5 I/2–II bűneidböl **9** II ez utan I/2 eltedben **11** I/2 uigh <hogj> orcziaual **12** I/2–II igiis halaado **13** I/2–II io iambor köteles **22** I/l isten <iohoz> mind **26** I/1 mègh [sor fölé írt szó] **28** II ualast errolj **32** I/2 –II Es istennek ez **34** I/1 kedueert [az *r*-t a sor fölé írta a másoló] II keduert **35** I/2 Ez nelkűl <ke> nem egieb felökert II Ez nelkűl nem egeb felokert I/1 fele [sor fölé írt szó]

11. Kegy*e*tlen es irgalmatlan lehet
Emberhez, es egieb allatokhoz,
Barmokhoz, es egj madarakhoz,
Kjert ugian el uez, mint az gazdagh.

12. Szűueben all ez minden embernek,
Bezedebeöl, czielekeodetibeöl
Megh ismerzik io, es gonoz uolta,
Mind zegennek, kazdagnak egjarant.

13. Megh mutattia az Dauid peldaja,
Keonieorgeseben uallass tetele,
Hogj nem kedues az hallalos bűnert
Az istennek senkj aldozattia.

14. Semmit ahoz bar ember ne bizzek,
Hogj zűueben arra tamazkodgiek,
Zantzandekkal ualakj uetkeznek,
Alamisnahoz ne ragazkodgjek.

15. Az kj az bűnt egjcziersmind el hatta,
Mass enekben azt mind megh mutattuk,
Annak kedues eö alamisnaja,
Keonieorgese, lelkj hala adasa.

16. Minden napj adakozass kűuűl,
Lakadalmot keziczj zegenieknek,
Mint az Christus tanit, es int erreöl,
Iteletkor ez mind eleo forogh.

17. Minden keppen az irgalmassagot,
Bösegeosön terjezd kj, o ember,
Ha keuanod istenteol magadnak,
Irgalmassan itellieon tegedet.

18. Mert ha az bűnt vgian el hattadis,
Zant zandekkal bar nem uętkeznelis,
Vgian nem uagj fogiatkozasnelkűl,
Zűkęolkeodeol irgalmassagnelkűl.

---

41 I/1 Kegytlen **42** I/2–II Embörökhöz **43** I/2–II egieb madarakhoz **44** I/2–II Kiert el uez ugian mint az gonoz **47** I/1 ismerik **50** I/2 Köniöergesiben **52** I/2–II istenne **53** I/2–II Semmit ember bár ahoz ne bizzek [a II-ben a *bizzek* javítva *bizzal*-ból] **55** I/2 uętközzek II uetkezek **57** II az bűnt [szavakban az első három betű *al*-ból javítva] I/2–II hadgia **58** II mind [*mint*-ből javítva] I/2–II megh mutattiak **61** II napi aldozasa kuul **63** I/2 [*arrol*-ból javítva] **66** I/1 Bösegeosön [sor fölé írt szó] **67** I/2 magadnak [a *d*-t a sor fölé írta a másoló] **69** I/1 az [sor fölé írt szó] **70** I/1 zandekkal [az utolsó *a*-ja a sor fölé írva] II uetkezzelis **71** I/2 uagi <ne>

19. Eleol jarjon te irgalmassagod,
Kegies, tizta, igaz ziligsegeod,
Vgj njerhecz teys irgalmassagot
Istenteöl, mikor inkab keuanod.

20. Tizteold istent minden jozagodbol,
Annak iouat, sengejet, keouerjt
Oztogassad giakron zegenieknek,
Güczj kencziet magadnak menybe uele.

21. El ne fordicz zegenreol orcziadat,
Az santakat, es erötleneöket,
Vakokat, es minden felzegeket
Segiczj aruakat, es eözuegieket.

22. Mind bezeddel, es czielekedettel,
Jo tartassal, es mind ruhazattal,
Tanaczioddal, gonduiseleseoddel,
Faratsaggal, es zabadittassal.

23. Megh menczy, az kj ereozakot zeonued,
Az artatlant, es az igaz embert,
Halaltol, es töruentelenseghteol,
Teoruenj zerent ęly mindennęl, mint Job.

24. Kj azt mondgia eonneon maga felèl,
Irgalmassagh en uelem zűleteöt,
Söt az földis nem panazol ream,
Hogj teoruentelenűl eltem uolna.

25. Igj teheteod keduesse magadot,
Es lelkedet igj űduezitheteod,
Az Christussal igj vralkodhatol,
Ha ez zerent ezekeot keoueteöd.

26. Adgj, vristen, eręot minniaiunknak,
Ennek, es egieb igassag*ok*nak
Hiuen ualo megh eörizesere,
Zent neuednek eö diczieretjre.

---

74 I/1 tizta <zilig> igaz **76** I/1 inkab [*i*-je más betűből javítva] **80** II kinczet meniben uele magadnak I/2 mindenben uele magadnak **81** I/2–II szegintöl **82** I/1 santakat [az *n*-t más betűből javította a másoló] **85** I/1 bizeddel [!] es [az *es* kötőszó a sor fölé írva] <mind> czielekedettel **94** I/2 uelem [*nallam*-ból javítva] **95** I/2 S hat az **97** II teheted magadat **102** I/1–II igassagnak

79.

XI. [AZ LELKJ ISMERETRÖLL]

A notara: Diczierlek teged menibelj isten etc.

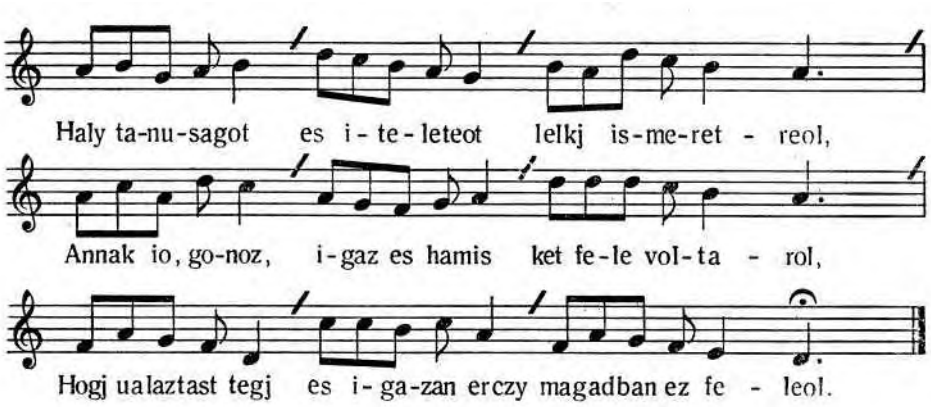

1. *Haly* tanusagot es iteleteot lelkj ismeretreol,
Annak io, gonoz, igaz es hamis ket fele voltarol,
Hogj ualaztast tegj es igazan erczy magadban ez feleol.

2. Ha bűneös embert nemelj bűnekreöl igazan megh intnek,
Ellenkeozezssel [!] mindgiart mentsegűl ezt uezj maganak,
Azt mondgia, hogj nem vadollia eöteot lelkj ismeretj.

3. Vgyan vgj uagion, hogj az kj mely bűnt nem tud bűnnek lennj,
Az hamissagot igaznak uelj lelkj ismeretj
Es nem vadollia abban az embert, ugj mint uak tudatlant.

4. Hasonlo keppen teueljegj azis, bar az bűnt tudgiais,
Mikor hiteteo meg czyallia eoteöt hamis biztatassal,
Es zent irasnak hamissan ualo magiarazattiaual.

5. Ez fele hűtű es mind ez illien lelkj ismeretű
Hasonlittatik zent iras zerent oktalan allathoz.
Mert mint az barom eö terempteoyet nem tudgia tiztelnj.

6. Kj nem tud semmj valaztast tennj az jo, gonoz keozeott,
Nem ert igazan mind az ketteönek az ö uege feleol,
Maga iouara űduessegere nem tud űgiekeznj.

7. Szent Pal apostol az sok hyt keozeot eggikeöt neuezj,
Kj nęlkűl senkj az isten eleot keduesse nem lehet,
Azt kel el hinnj, az ioert isten megh fizet mindennek.

---

1 Halay [!] **20** kedues

8. Es az gonozert el nem mulattia, bozzut all mindeneon,
Ha kj minden bűnt eczier el nem hagy, abbol kj nem tiztul
Es ha az utan tellies elttęben artatlanul nem ęll.

9. Ereossen tiltia zent teoruenieben, hogj senkj zűuenek
Eö gondolatj utan ne jarjon, se azt ne keouesse,
À mj maganak jonak teczienek, azt ne czielekeodgie.

10. Eleodbe*n* attam az jot es gonozt, eleteot es halalt,
Es ha ualakj tegedet arrol el akarna vonnj,
Az mit en hattam es paranczioltam, ember, hogj te keoüess.

11. Ne hidgj annak te, az hiteteönek, czialard tanytonak,
Igj zol az isten zent teoruenjeben az eö fiajnak,
Christus vrunkis arra igazit, hogj Mosest halgassuk.

12. Hamis hűt mind az es vtalatos, mely ez kűüűl vagion,
Es dögleleteös lelkj ismeret, kj ez ellen uagion,
Ha kj maganak uezerűl tartia, eö magat el ueztj.

13. Ez gonoz vilagh es mindeon bolond, kj az bűnt zeretj,
Magat biztattia es bolondsagat auual legeltetj,
Hogj nem vadollia bolondsagaban lelkj ismeretj.

14. Nem tudgia azt eö, hogj nem zytta bę az annia teyeuell
Az menniey es iduessegere valo bölczyeseget,
Az isten zerent valo ertelmęt, igaz ezeossegèt.

15. Vezer *kel ahoz,* sok munkalkodas, faratsagh, feö teöres,
Es az istennek zent igejebeöl igaz magiarazzat,
Kj altal ember minden jot, gonozt èrthèt es köuethet.

16. Lelkj ismeret ez altal lezen tudossa es bölczye,
Az gyermeksegbeöl es bolondsagbol ez altal mehet kj
Az vèn emberis, ha nem tanolta es nem gyakorlotta.

17. Igy lezen oztan vyolagh valo zűletöt emberrę,
Igj mutattia megh az jot, az gonozt az lelkj ismeret,
Mindenben igj tud valaztast tennj igazan az ember.

18. Igy mentj oztan auagj vadollia lelkj ismeretj,
Igazan mondgia, meltan hyhetj, hogj ha arra iuthat,
Hogj isten zerent megh tudgia az jot gonoztol ismernj.

19. De az tudatlan es uizza fordult deögh lelkj ismeret,
Hamissan mentj az bolondokat, istentelenèkèt,
Mint kiben ninczien isten felelme, *mikent* az baromban.

---

24 artatlanul <ell> nem **28** Eleodbem [!] **35** Es <dögleleteös> döglelteös **41** <dwczieö>segre [első fele áthúzva és föléírva: *idues*] **43** kel hàt ahoz **57** mint

20. Seöt ha resz szerent vgyan volnais bűnnek ísmeretj,
De mindenestűl zaz ezer kűzűl uagion egj emberben,
Igaz mentese es vadolasa lelkj ismeretnek.

21. Köteles azert lelkj ismeret isten teorueniehez,
Az igaz hűteot, igaz eleteot es az űduessegeött
Abbol kel tudnj igaz mentseget es az igaz vaddlast.

22. Czyak lelkj ember, űduezűlt ember es valoban igaz,
Tudhattia megh azt, miben mentj jol es miben vadollia
Igazan eöteöt es, mondom, meltàn lelkj ismeretj.

23. Az sok bolond hűt, zabad ertelem veztj ez vilagot
Lelkj ismeret zabadossaga eö hamis uezere,
Es eö maganak az ellensegè, seöt karhoztatoja.

24. Bolondul hizj, hogj eö el nem üesz, bar bűnben ellienis,
Istentelen hyt, erdeoghteöl ualo karomlonak valo.
Igaz az isten, az istentelent megh nem igazittia.

25. Termezet ellen talalt hazugsagh, emberj talalmanj,
Vilagj uaksagh, gonoz czyalardsagh ez, ondok hamissagh,
Hogj bűnben eleö magat biztattia hamissan hitjuel.

26. Nysd megh, vristen, az ö zűueokeöt es ö elmejeket,
Erthessèk eökis az igassagot fejenkent, min*t* azok,
Kjket, vristen, nagj teueljgesböl ertelemre hoztal.

27. Eökis tudhassàk az beolczieseget, melj te teolled vagion,
Es hogj az altal az te zent neued fel magaztaltassek,
Es az bűneosnek iduessegenek kapuja megh nijlliek.

28. Hogj ne uezzeon el tudatlansagbol zegenj giarlo ember,
Az kj zerety igassagodat, tanolhassa mindeön,
Kj, tudom, vram, soha nem mult el te zent felsegedeön.

29. Czyak hogj valaztua azoknak adod, kik hozzad fordulnak,
Az jot ualaztyak, es azt el kezdik, mind holtigh köuetik,
Illien zandeku töredelmest uęsz te zent kegielmedben,

30. Es czyak yllyennek adod az igaz lelkj ismereteott,
De annak, az kj az bűnt zeretj, teuelygeo lelkeot adczj,
Mind addigh, migh azt megh nem utallia es teged megh ismèr.

---

62 igaz eleteot [az *igaz* szó a sor fölé írva] **68** zabadossaga [az *os* betűk a sor fölé írva] **77** mink [!] azok **83** <tud>hassa [az áthúzott betűk fölé írva: *tanol*] mindeön <ember>

31. Ezbeöl akar kj igazan erthèt lelkj ismeretreöl,
Jo itelettel gondolkodhatik annak mi voltarol,
Mind maga feleol es mas felöllis igazan itelhet.

32. Ha konaksaggal, vakmereoseggel es megh vtalassal
Ellenne nem all az igassagnak, igaz tanusagnak,
Es ha eö maga ereouel magat megh nem kemenijttj.

80.

XII. [AZ CHRISTUS HALALAROL,
beosegesen annak minden modgyayrol, sydoknak mostanj allapottyokrol, myuel hogj az Jesus Christust nem ismerek, mostany űdeonek es az szent irasnak foliasarol. Az igaz tanitott mjreol ismerik megh]

Az notara: Nagy banatban Dauid mikoron volna. etc.

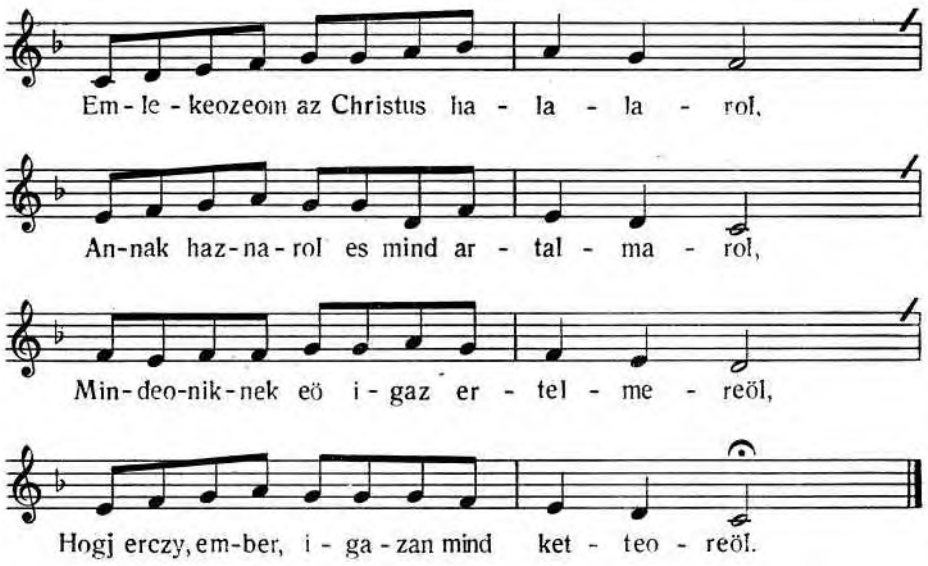

1. Emlekeozeom az Christus halalarol,
Annak haznarol es mind artalmarol,
Mindeoniknek eö igaz ertelmereöl,
Hogj erczy, ember, igazan mind ketteoreöl.

2. Akj az zent irast igazan ertj,
Messiasnak tiztj mi legien, tudgia,
Hogj ö minden romlast es fogiatkozast
Megh epjczen es heliere allasson.

---

96 magat [sor fölé írt szó]

3. Ez egez vilagnak megh kegielmezzen,
Bodogsagot mindenben uele hozzon,
Vakmereokeöt mindenűt kj zaggasson,
Zentekel itt az földeon orzagollion.

4. Ez uolt oka elsö jeouesenekis,
De sidok ezt megh nem ismerek akkor,
Hanem inkab az eö uezedelmekre
Megh eölek ezt, az eletnek adojat.

5. Isten, à kj mindent tuddott es latott,
Fiarol igj iratott *es* uegezöt,
Hogj mikor az gonozok kenzerittik
Az igassagnak uizza mondasara,

6. Megh tagadasara, el hagjasara.
Inkab eletet le tegje akkoron,
Hogj nem mint istennek es zent attyanak
Igassagat, köuetseget el hadgia.

7. Ez uolt isten tanaczia megh regeonten,
Vilaghnak teremptesenek elötte,
Nem tsak Christus, seöt mindeön zentek felöl,
Kik keozűl Christus mindennel lègh nagiob.

8. Hát erre eö köteless uolt mindennel,
Hogj isten megh nem mentötte kűleomben,
Sidok vezedelmere megh engette,
Illeöt, hogj ezt hűseggel megh zeonuedgie.

9. Mint isten Mosesteöl es zent Illiesteol
Idejen ezt nekj is megh izente,
Hogj ugj lezeon akkoron az ö uege,
Kikhöz tudgion tartoznj, azt akarta.

10. Mas enekbenis emlekeztem rolla,
Mint isten Christusnak mègh halalatis
Hazonra es dűczeosegre forditta
Es akkorj sok *bűneoseok* jouara.

11. Sidok bozzusagara tsielekeode,
Bolond *kępen* akkor eokeot ingeörle,
Halaadatlansagert eököt el ronta,
Bozzuiokra Christus neuet terjezte.

12. Az szent apostolok altal akoron,
Mindennek az kegielmèt hirdettette,
Christus neuebe ualakj akkor hit,
Eleobbj bűnejbeol megh zabadult.

---

18 Fiayrol igj iratott, uegezöt **34** is rnegh [a sor fölé írt szavak] **40** bűneoseoknek **42** Bolond nępben

13. Apostoloknak az ö irasokbol
Nijluan uagion mind, hol laktak az zentek,
Kik akkoron Christustol neueztettek,
Es kik eö altala űduezűltenek.

14. Tudatlanul èl uilagh irasokkal,
Mert nem ertik semmj modgyat, hatarat,
Hogj nem irtak semmit maradekoknak,
Es utannak ualo nemzetsegèknek.

15. Söt ha közel löttek uolna azokhoz,
Mikor irtak azoknak ideiekben,
Azoknakis ugian nem irtak uolna,
Mondom, irtak tsak az ielen ualoknak.

16. Vayha tudnad te azt, tudatlan ember,
Mint kűleombeozzön egj zent iras mastol,
Apostolok irasa prophetaktol,
Mint es meddigh nezzèn eleö hatarok.

17. Hozzu uolna azt itt elö zamlanj,
Irtunk rolla, à kj tanolnj akar,
Cziak emlitteom, hozom elö az uegre,
Hogj uilagh most vy zeouetseget kialt.

18. Akcor kezdeteot uolt az zamos nepben,
De nem hatott az utanok valokra,
Sokkal inkab nem az mostaniakra,
El tert, megh zűnt mind sidorol, poganrol.

19. Mint az mű, hogj nem lehet mester nelkűl,
Vgj nem lehet vy zöuetsegh annelkűl,
Kjre annak az modgia bizattatott,
Es az altal, à kikre az el hatott.

20. Nem ragodat az aparol fiura,
Sem zolgalt nemzetseghröl nemzetsegre,
Söt akoris tsak zamos nemzeteokre,
Azok közötis zamos emberekre.

21. Azokra nezeot akorj zöuetsegh,
Azok tiztultak megh Christus vereuel,
Es azok ualtattak megh halalaual,
Nem maradekok, sem az utan ualok.

22. Ez vilaghert zeömuedeöt az vr Christus,
Az mely vilagh az eö neuebę megh tèrt,
Mint hogj mind az zeleös uilagra kwlte
Apostollit euangelizalasra.

---

54 ertik [sor fölé írt szó] **70** nem [sor fölé írt szó]

23. Irua uagion, à meddigh az terjedèt,
Jerusalemteol fogua Toth orzagigh,
Vilagh neuet, zent iras modgia zerent,
Hataraban, modgiaban kel ertenj.

24. Ha Christus halalt nem zömuedet uolna,
Az igassagot hatra hatta uolna,
Eöis ugj nem dűczieoittetett uolna,
Eö neueben sem iduezűltek uolna.

25. Igj löt akkor ö halala hazonra,
Igj uolt istennek kedues aldozatul,
Jedczies zerent es nem tulajdonkepen,
Eö hűsege mondatik aldozatnak.

26. Mert nem lehet semmj keduesb aldozat,
Mikor az igaz eö magat aldozza,
Magat inkab mindgiart halalra adgia,
Hogj nem mint igassagot megh tagadgia.

27. Barannakis iedczies zerent mondatik,
Ziligsegert es az artatlansagert,
Nagj bekeseggel ualo tűress*eert,*
Halgatassal ualo zemuedess*eert,*

28. Feo papnakis neuezj Pal apostol,
Jedczies zerent es nem tulajdonkeppen,
Mert à papsagh Aronnak uolt eörökke,
Christusnak *kjralisag* ö öröksege.

29. Peldaul iria christianusoknak
Oh keotesnek vyat ellenbe uetuen,
Megh mutattia vynak nagj dűczeöseget,
Ohnak pedigh sokalis kisseb uoltat.

30. Mert az oban feo papsagh uolt nagiob tizt,
Sidok keözeot *kjraljsagis* el keölt uolt,
Dicziekettek mègis à feo papsaggal,
Azok, kik Christus ellensegj voltak.

31. Arrol irja Pal apostol hyueknek,
Miczioda, ugj mond, az ö feo papsagok,
Ki minden eztendeoben cziak aldozik,
Megis az nèp vyolagh *is* uetkeozik.

32. Nem ollian az my vrunk*nak* papsaga,
Nem eztendeore ualo aldozattia,
Söt eörokbe megh tiztittot bűnűnkbeöl,
Erreot adot, soha ne uetkezzűnk.

---

101 lehet [sor fölé írt szó] **107** tűressert **108** zemuedessert **112** kjralisaga **118** az kjraljsagis **124** vyolagh uetkeozik **125** vrunk **128** soha [sor fölé írt szó]

33. Az zent leolkeöt, kit ueottűnk ö neueben,
Az altal megh zentelt ualoba mjnkèt,
Hűsegeuel maganak dűczieösegeöt,
Hozot auual nekűnk eörök eleteött.

34. Illyen ertelemmel ir Pal apostol,
Az űdeobelj zent tanituanioknak.
Immar zollok *masodik* rezzerölis,
Christus *halalanak* nagj artalmarol.

35. Vedd ezedben, tanuld megh jol, halgato,
Ha sidok akkor megh tert*en*ek uolna,
Mind fejenkent, ha eok iok leottek uolna,
Es ha Christust akkor bę ueöttek uolna.

36. Valamiert Christus masodzor el jeö,
Hogj az istennek mindeon igeretit,
Be teolczie, es eö mindent megh vyczion,
Mind*en* bantast, nehessegèt el uegyön,

37. Egj sumaba, vy uilagot teremczieon,
Akkoris az mindgiarast megh löt uolna.
Ha sidok èteöt megh nem öltèk uolna,
Ha magokot ugj nem uezteöttek uolna.

38. Az mj lezen Christus el jöuesekor,
Akkor mingiart az el kezdeteött uolna,
Es az olta mind bodogsagh löt uolna,
Mind uilagh uegezetigh tartott uolna.

39. El haladot az ö halala miat,
Mert az istent haragra ingerleottek,
Illj nagj iouat megh ueteottek, utaltak,
Vilaghba jeöt, uilagh megh nem ismerte

40. Seotetsegeöt eö inkab ualaztotta,
Mint zent Janos vilagoson megh jrja,
Emberj nemzetnek uilagossaga,
Eö leot uolna minden ionak adoja.

41. Az kik veottęk, resz zerent megh kostoltak,
Zinreöl zinre, mikor el jeö megh lattjak.
Igaz isten az ö igeretiben,
Nem mulik el, hanem czak el haladot.

42. Erreol zoltunk masod enekűnkbenis,
Hogj mikor megh eleglj az vristen,
Bodogsagnak az ö el haladasat,
Elö hozza, megh adgia, mint megh monta.

---

135 az masodik **136** halanak [!] **138** tertek **144** Mind **147** nem <volt> öltèk **158** vilagoson <jria> megh **164** mulik <ha> el

43. Apostoloknak az eö holtok vtan,
Nem volt senkj, eggis uy zeouetsegbe,
Sido, sem pogan nem uolt rezzes abban,
Mind ez uilagh marat az ôh keötesben.

44. Ezt hozta az sidoknak eö uaksaga,
Kjröl jr Pal apostol leueleben,
Hogi resz zerent uaksagh leöt izraelben,
De pogan ezt nem ertj hataraban.

45. Sidokat eoreokke megh ueteotteknek,
Tudatlanul tartia hitetleneöknek,
Apostolok holtok utan ualokat,
Söt akkoris, kik Christust nem hallottak.

46. Nem fogia be azokat hitetlensegh,
Kiknek zaiokkal nem praedicallottak
Christus hitit es euangeliomat,
Akkor zolgalt űduessegre az à hűtt.

47. Amaz mondas, az kjröl zent Janos irt,
Kj az fiut tagadgia, attia sinczien.
Ved ezedben ket fele az tagadas,
Egikröl zoll apostol irasaban.

48. Az kj megh tert akkor Christus neueben
Űduezűlt es isten kegielmeben uolt,
À mj altal penigh ö arra iutot,
Azon altal ismet abbol kj eseöt.

49. Mihelt Christust megh tagatta, el hatta,
Antjchristianussa löt mindgiarast,
Istene, sem Christusa nem uolt annak,
Erröl irja zent Janos az tagadast.

50. Kj nem ertj, ha elmejet fel njttia,
Hogj nem illik azokra ez à mondas,
Kik ingien sem vallottak es ismertek,
Hat soha megh sem tagadhattak azok.

51. Tudatlan az à rezben, nem tagado,
Es mondom, az nem istennelkűl ualo,
Bator Christust soha nem hallottais,
Es ha most az irasbol nem tudgiais.

52. De mostanis, kj immar megh ismerte,
Iduesseghre ö nem az altal iutot,
Mert ha Jesusrol iras nem uolnais,
Az idueseghnek modgja mind megh uolna.

---

193 [E sor fölött:] <Megh Chrst megh tagatta el hatta> **206** Iduesseghre [*Iduesseghnek*-ből javítva]

53. Noha haznos, dragalatos irasok
Apostoloknak az ö zent munkajok,
Abbolis kj az Christust megh ismerte,
Ha megh tagadna, lelkèt el uesztene.

54. Las jol, ember, itely zent iras zerent,
Visgald jol megh mindenkepen ezeket,
Ne zidalmazd isten nepet hamissan,
Kit az isten zeome fenjenek neuez.

55. Nem viselik az fiak az attioknak
Alnoksagat, nem hogj utanok ualok,
Annie izen, az mint tű rendeliteok.
Megh holtak uolt, kik az Christust megh eöltek.

56. Azt artotta az utannok ualoknak,
Hogj az miat zamkjuetesben uadnak,
Leznek addigh, migh az isten akarja,
Zamkjuetest bodogsagra fordittia.

57. Addigh mind egj az űduessegnek uta,
Pogannak, sidonak oh zeouetsegben,
Mint megh montam eztan töb enekeokben,
Tanold megh, legj tudos az igassagban.

58. Most czyak ezt tarczy megh jol, magadra uigjaz
Sok gaz, pogan, hamis tanitok közöt,
Ismerhesd kj, mellik igaz tanito,
Kj meteollyel nem ueztj az juhokat.

59. Lathaczy erröl harom elseö enekben,
My uolt Christusnak az ö tudomanya,
My ielt adot annak bizonsagara,
Hogj keouessűk eöteöt az tudomanjban.

60. Ittis azert emlekeozeom reoui*den,*
Mint teoruennek az eöteodik könjueben,
Annak az tizen harmadik rezeben,
Jelt hagiot isten igaz tanittokrol.

61. Ha ky, ugj mond, en kűuűllem mas istent
Hirdet es ha ez utrol ö kj hyu*na,*
Az melliet en hattam, hogj te ezen jary,
Ne hidgj nekj es ne halgassad eöteött.

62. Erröl teczieöt megh Christus igassaga,
Mikor magat ez jel altal hirdetj,
Hogj nem rontya az teoruent egj pontbanis,
Sem beötűben, seöt epen be töltetj.

---

237 reouidedeon **238** eöteodik <rezzeben> könjueben **242** hyu **243** te [sor fölé írt szó] **244** halgasd

63. Pharisęusok mind ugj tanitottak,
Mint megh montam, Christussal egyek uoltak,
Tanitasban, iras magiarazatban,
Cziak hogj eleteokben gonozok uoltak.

64. Parancziollia Christus azt à kössegnek,
Az mit mondnak, mindent meg fogagianak,
Moses zekiben űlö iras tudok,
Jouallotta minden tanitasokat.

65. Mosest es mind az teob zent prophaetakat
Eö hatta, hogj halgassuk es köuessűk,
Söt azt mondgia, hogj az lègh kwsseb lezen
Isten orzagaban tanittok keözűl,

66. Ky töruennek czyak kiczinke rezzetis
Tanittasban, ha fel feytj s ugj tanit,
Hanem eppen hejanelkűl hirdesse,
Emberj talalmany nelkűl taniczion.

67. Irtunk erreöl beosegesben oda fel,
Mindenreöl, valamj elmedben iuthat,
Akadaly, az mj eleoted foroghhat,
Megh feytetik mind az teob enekeokben.

68. Cziak ne und megh hirtelen, mikor hallod,
Es ne keouesd Chaijphasnak pęldajat,
Kj keontöset megh zaggatta hirtelen,
Igassagod karomlasnak mondotta,

69. Christusnak vallasat, mikor hallotta.
Mondom, ne legj, ember, ollian elmeüel.
Eogad megh az Gamalyel tanacziat,
Tarczj fűggeöben egj ideigh elmedet.

70. Migh megh latod, es migh jol megh ismereod,
Hogj istentöl uagion mind, az mit mondok,
Es mindenben Christussal eggyet erteok,
Es regj, igaz christianusokkal.

71. El temetue uolt az Christus uallasa
Apostoloknak az ö holtok utan,
Hamar mindgiart uizza tert az pogansagh,
Veghre hamar papasagra ragadot.

72. Diczierlek en, menjbelj nagj vristen,
Es te nekeod haladassal enekleok,
Zent fiadnak az eö peldaja zerent,
Vgian azert, az miert eö is dicziert.

---

250 megh<egyek Chrssal> montam **251** magiarazatban [*magiarazasban*-ból javítva] **252** [E sor után a másoló előbb a 257–260. sort írta le, majd ezeket áthúzta és a 253. sorral folytatta a másolást] **254** meg <fogagiunk> 270 Chaijphasnak [a második *h* a sor fölé van írva]

73. El reytetted ez uilagj beolczieke̊öl,
Megh jelentetted ezt à kiczinkeknek,
Ez uilagnak legh alab ualojnak,
Nekűnk, zegenj, vtalatos fergeknek.

74. Azt bezellik magokban, mert nem ertik,
Hol erthettűk es tanolhattuk uolna
Az iduesseghnek minden igaz utat,
Ha nem laktunk Paduaban, sem Parisban.

75. Mint ha abban allana az űduessegh,
Hogj valakj sok pogan irast tudgion,
Es sok pogan njeluekeöt magiarazzon,
Retoricat es musikat pöngessen.

76. Ott tanoltuk, ahol te helyheztetted,
Jerusalem fiayban oltottad,
Jeleonesidet azokra te biztad,
Keotesidet azoknak ajanlottad.

77. Szent fiadnak az eö tanitasabol,
Megh tanoltuk es jol ezűnkbe uöttűk,
Az mint mondgia, hogj iduessegh sidoktol
Uagion, es hogj ök uakoknak uezerj.

78. Az rez zerent ualo uaksagra mi nez,
Zent fiadnak az ö ismeretjre,
Abban eököt nem köuettiűk holtunkigh,
Az töbjreöl mindent töleök tanolunk.

79. Ha egj parazt njeluen megh tanolhattyuk
Az zent nielunek ertelmet, igaz haznat,
Wduessegűnknek az eö igaz utat,
Igaz uezer es magiarazo altal.

80. Eggyet tezen igyis es eggyet haznal,
Eök tudgiak bar az sok gaz bölcziesegeot,
Elegh mj nekwnk az te bölcziesegeod,
Nem kel nekűnk eö bolond bölcziesegeok.

81. Jo uolna az nyelueknekis tudasa,
Ha kj auual elne dűczieosegeodre,
De mint hogj sok tudgia sido nyeluetis,
Azert eö igen keues haznat uezj.

82. Mert à poganj kouaz megh rekeztj
Vtat az zent, uilagos ertelemnek,
Nem adatik tiztessegh keuanonak,
Ha mind eltigh tanolis, ugian nem tudd.

83. Cziak akadoz es teueliegh, mint az vak,
Botorkazik, tantorogh es cziak botljk,
Ha tanit, uagj magiarazis, uetkeozik,
Istene cziak menybe az zent ayandek.

---

300 [A másoló elöbb *Retoriat* írt s ezt a sor fölé írt *k*-val javította, majd az egészet áthúzta és * alatt a lap aljára írta: *Retoricat.* A verssor végén:] <pönges> **323** sido <neuelt> nyeluetis

81.

XIII. [AZ VR VACZIORAIAROL ES AZ MOSODASROL]

A notara: Josephnek megh mondom etc.

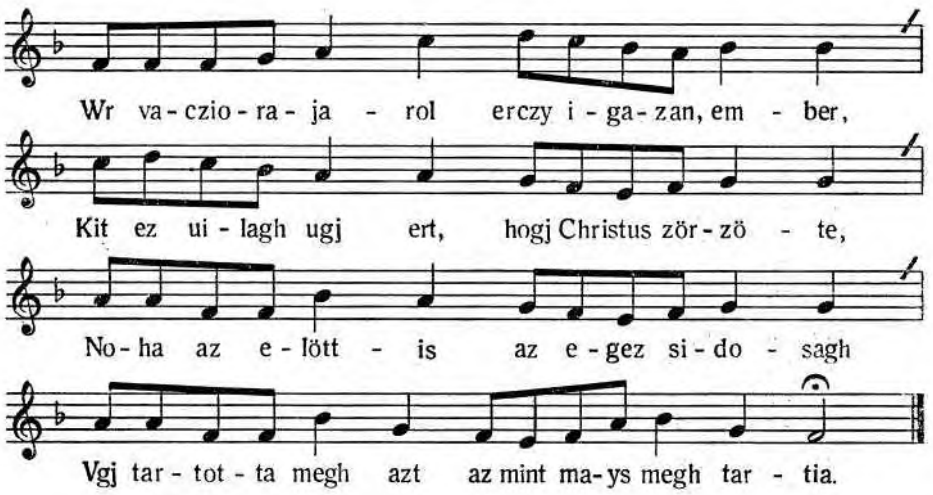

1. Wr vacziorajarol erczy igazan, ember,
Kit ez uilagh ugj ert, hogj Christus zörzöte,
Noha az elöttis az egez sidosagh
Vgj tartotta megh azt, az mint mays *megh* tartia.

2. Mint zinten az Christus az apostolokkal,
Az keppen tartjak megh minden czialadosok,
Azon napon vgian azon moddal tartiak,
Cziak egj à kűleömbsegh, kit ingyen majd megh hallaz.

3. Az Christus zeorzese ebben à dologban
Czyak ez egy czitkeoly uolt, az melliet ö hagiot,
Valameniezer tű ezt czyelekeöditeok,
Az en emlekeozeteomre czielekeodgyeteok.

4. Sidok, kik az Jesust Christusnak nem hittek,
Ebben kűleombeoztek az Christus nepeteöl,
Hogj eök *ezt* nem Jesus emlekeozetjre,
De neű nelkűl ualo messiasert műueltek.

5. De az mint megh mondam, az megh tartasaban
Egyenleo modgiok uolt mindeon rezeyben,
Kihez Christus teobbet nem teöt, sem el nem veött
Abban semmit, mondom, amaz egj czitkeoly kűuűll.

---

4 mays tartia **13** nem [sor fölé írt szó] **15** eök nem

6. Mesias kenieret pesah innepere
Kűleön es eöregeön igeön zepeön sűttik,
Innepre jol feöztek, jo italt zeörzeöttèk,
Vaczioran jozanon eleget éttek, ittak.

7. Vaczioran, innepeon Messias kenieret
Az halaadas utan az czyalados ember
Megh zegte es az haz nepenek oztotta,
Zeontek modgia zerent Messiast kjaltotta.

8. Es nagj keuansaggal, lelkj buzgosaggal
Eö el jeouetelit igen ohajtotta,
Istennek keonieorgeöt zent diczierereteokkel,
Zent igeretjnek be tellieseödeseert.

9. Papa uaczioraja czak eö talalmania,
Falatonkent ualo el oztogatasa,
Bűn boczianattianak az altal varasa,
Eö hamis zeorzese, eö baluany imadasa.

10. Regj zeontek kűzűl cziak eggis az altal
Bűnnek boczianattiat ingien sem gondolta,
Hanem messiasnak jöuetelit varta,
Az igereteknek be tellieseödeseert.

11. De nincz eheoz keozj ez gonoz vilaghnak,
Mert ugj mint zent dolog, cziak zent nepet illet,
Mint Pal apostolis zepen megh mutattia,
Magat megh proballia, kj ehez keozit tartia.

12. Christianusoknak gűlekeozetjnek,
Irja, parancziollia, hogj keöz eteltűlis,
Kj tudgiak keozwlleok mindenfele bűneost.
Kj atiafiunak tartia magat Christusban.

13. Naggial inkab azert az vr *vaczioraja*,
Cziak zent nepet illet, ez eleottis mondam,
Mint annak az oka, uege megh mutattia,
Az kj kezeon varja messias jeöuetelit.

14. Igaz vallassal es artattlan elettel,
Az kj melto erre minden igassagall,
Azt illetj cziak ez zentsegeos feo dologh,
Kj az messiassal eggiűt vralkodhatik.

15. Emlekeozem immar az mosodasrolis,
Az melhet kezdeöt uolt mosogato Janos,
Melly az utan zallot az apostolokra,
Kik az űdeobelj hiuekeöt mosogattak.

---

28 modgia<k> **30** jeouetelit [után olvashatatlanul áthúzott betű] **32** [A 31. és 33. sor közé utólag beírt sor.] **36** eö <hamis> **40** [A másoló előbb *igeretnek*-et írt, majd a sor fölé jegyezte az *ek* szótagot.] **49** vacziorajara

16. Oh zeouetsegnekis az eo kezdetiben,
Mint megh uagion irua az Moses keonyueben,
Moses altal ualo tizta kezűlettel,
Kezitteotte isten az nepet az keotesre.

17. Sokkal zűksegeosb uolt az vy zeoutęsegben,
Vgj mint dragalatosb es nagiob keotesben,
Mosodassal valo kezűlet, tiztulas,
Zent leleknek tiztan ualo el üetelere.

18. De mégh akkoronis nemelliek keözűlleök
Az ideore ualo istenj zent zörzest
Nem jol kezdeottek uolt ertenj, keouetnj,
Kiert Pal apostol mègh akkor hatra hadta.

19. Bűnbeöl megh tert embert, zent lelekheoz meltot,
Mosogattak eök cziak illien zamos nepet,
De az keöz tanittott, kj nem apostol uolt,
Akkor sem illette ez az zent mosogatas,

20. Mert megh mondam okat, mj uegre keöuétték,
Vgian mosodaskor zent lelket el ueöttek
Az apostoloktol, ugj mint ezkeozeökteöl,
Eö fiusagoknak, ugj mint ereok zalagat.

21. Az apostoloknak az eö holtok utan
Megh zűnt az ajandek es az apostolsagh,
Senkj cziudat nem teött, zent lelkeöt sem adot,
Hanem eztelenűl mosodassal majmozot.

22. Az baluanj imado, sok hamis tanito,
Papa zeorzesebeöl, el fordult elmebeöl,
Hamisan eltenek *az* mosogatassal,
Mais mind ugj elnek, az mint immar megh zoktak.

23. Eök mindeon zeontsegeöt uizza fordittottak,
Sem dolgot, sem űdeöt eök megh nem iteltek,
Sem zeomelt nem neztek, semmj igaz rendeöt,
Mi mikorra nezeöt es az kikeöt illeteött.

24. Hanem az mint teczieöt es az mint gondoltak
Akar mj zent dolgot masskeppen formaltak,
Igaz helien hamis zeorzest eök talaltak,
Auual isten ellen oztan hamissan eltek.

25. Gyermek mosogatast az zent apostolok
Soha nem mjueltek, seöt megh sem gondoltak.
Megis uagion irua, mely papa talalta,
Victor annak neue, à kj tudnj akarja.

---

61 zeouetseg<ben>nekis **84** mosodassal <magiarazot> **87** eltenek mosogatassal [az utóbbi szót a másoló utólag írta a sor elé]

26. Ter megh azert, ember, az baluaniozasbol,
Es tiztulj kj annak mindeön nemeybeöl,
Tizteold ugj az istent, mint eö parancziolta,
Mert jgj űduezűlheczj, ha ezt te megh fogadod.

82.

XIIII. [AZ INNEPEOKRÖL, VERREOL, FOYTOTTROL ES FERTELMES ELEDELREOL]

A notara: Felseges isten, mennek, feöldnek vra. etc.

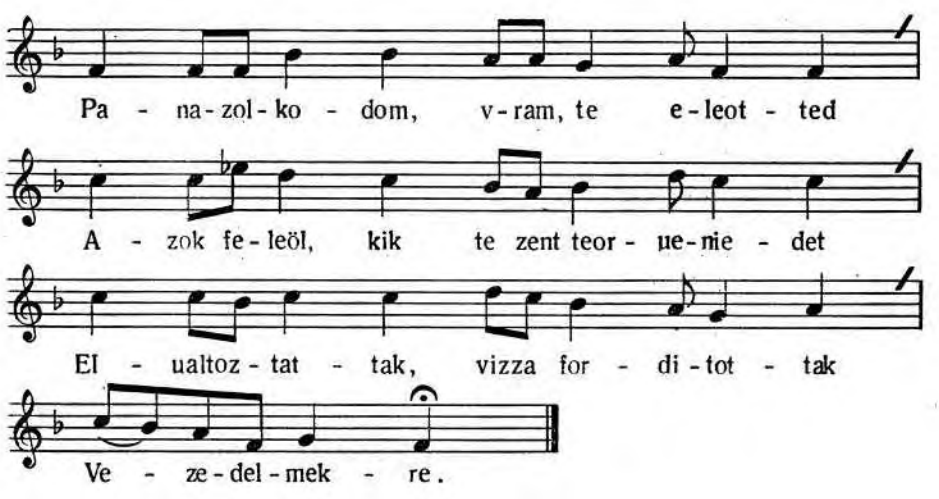

1. Panazolkodom, vram, te eleotted
Azok feleöl, kik te zent teorueniedet
El ualtoztattak, vizza fordittottak
Vezedelmekre.

2. Az zombat helyen vasarnapot tartjak,
Az pesah helien husueteött rendeoltek,
Az eötueneodik nap helien pűnkeosteöt,
Vakmęrökepen.

3. Az vy eztendeöt eözröl telre uittek,
Az innepetis arra ualtoztattak,
Teöb innepidben sem tartnak eggietis,
Vgj mint poganok.

4. Az ö zűueoknek gondolatj vtan,
Es tetseseknek teueligesj vtan,
Az mit megh zoktak, mind cziak azt köuetik,
Iteletnęlkűl.

---

14 teueligesj [sor fölé írt szó, alatta kibetűzhetetlenül áthúzott szavak]

5. De az kj lelket igazan zeretj,
Az megh nem eöly eö magat azokkal,
Sem egieb fele hamis talalmanynial,
Mint karhozattal.

6. Seöt feolsegednek eö zent teoruenieuel
Megh elegzik, *azt* tuduan, hogj elete,
Ha czyak azt tartia, az mj abban uagion,
Ha eppen tartia.

7. Hyteteok miat maganak nem keduez,
Tartozasban*is* semmit hatra nem hagj,
Czielcziáp tanito, kj cziak hasanak ęl,
El nem áltattia.

8. Ky azok fele, *az* kik azt keoltöttek,
Hogj termezetnek az eö törueniebe**n**
Nem cziak ideigh, seöt ugian eöreokben
El hattal uolna.

9. Ezt jnnet ueottek, hogj az apostolok
Eö idejekben az tanituanioktol
Nem tiltottak megh fertelmes eledelt
Az poganoktol.

10. De megh mutatok ellennek jgedbeöl,
Mind irasunkkal, mind eneklesűnkel,
Nem nez mostanra akkorj űdeönek
Eö allapottia.

11. Semmjnek okat, sem modgiat nem ertik,
Ideigh ualot eöreöke ualonak,
Eörökke ualot jdeigh ualonak
Hamüssan ertik.

12. Es magiarazzak eö uezedelmekre,
Zabadsagoson hytsagos eletre,
Az vndoksagot tiztara fordittiak,
Az jot gonozra.

13. The zent fiadnak az ö apostolj,
Vtannok ualo nagj sok beölczj zentekkel,
Az mit uegeztek eök az nagj gjwlesben,
Azt sem köuetik.

14. Baluaniozasra kezitteot eledelt,
Vert es foytottat eök ugian megh ezik,
Noha ezeket akkoris tiltottad
Zent lelek altal.

---

22 azt [újabb kori kézzel a sor fölé írt szó] **26** Tartozasbanis [az *is* újabb kori kézzel a sor fölé írva] **29** fele kik 31 eöreokben <hatra> **35** Nem [utána olvashatatlanul áthúzott szó] **39** nez [sor fölé írva] űdeönek <Az> **43** jdeigh <ua> **54** eök [a *k* a sor fölé írva]

15. Eök azt keolteottek zent Pal apostolhoz,
Hogj eö egiedűl megh zabadittotta,
Az mit az elöt eggűt tiltottak megh
Az nagj gűlesben.

16. Illieneket es ehöz hasonlakat,
Zolnak, hyrdetnek hamissan magoktol,
Mert nem ertik megh az zent es bölczj irast,
Mint lelkj uakok.

17. Az ollian törueny, mely ideigh ualo,
Megh tetsik, vram, az te zent igedbeöl,
Nem termezetnek töruenie az ollian,
Nem mindennapj.

18. De az mj etelt ondoksagnak hattal,
Kiuel az lelek fertelmese lezen,
Illien töruennek uilagh uegezetigh
Uege nem lezen.

19. Mint az *eletnek* az halal az uege,
Abbelj tizta eletnek teoruenie
Valtozhatattlan es eöreokke ualo,
Mert ugj rendeöltéd.

20. Szent teorueniedben, az mit megh irattal,
Hogj fertelmesnek tarcziuk eledelűl,
Tudgiuk, hogj soha tiztaua nem hattad,
Nem ualtoztattad.

21. Sem az embernek leolket, termezetit
Nem ualtoztattad kűleomb allapottra,
Hogj fertelmesnek az ö ondoksaga
Azt meg nem hatna.

22. Nem cziak zolgadhoz, söt zent fiadhozis
Nagj hamis dolgot költöttek poganok,
Hogj zabadsagot adot uolna arra,
Teoruenied ellen.

23. De my jol tudgiuk, hogj megh sem gondolta,
Sem te zent fiad, sem à zent apostol,
Hogj teorueniedet cziak *kiczin rezzbenis*
Rontottak uolna.

---

73 etelnek **77** irattal [az *at* szótag a sor fölé írva] **91** kezin [!] rezzebenis

24. Ha űdeo közben, akkorj nepeknek,
Jo melto okbol, az zent apostolok
Zent törueniednek nemely rezzejben
Akkor kedueztek.

25. Nincz olly elmetlen, az kj megh nem ertj,
Mjnt vilagoson masut megh mutattuk,
Hogj törueniednek cziak pontnj rezzeis
Nem el mulando.

26. Ayandekodbol meltatlan voltunkra,
Kit nekűnk adtal te tizteletödre,
Az igassagot mindennek hirdettyűk,
Az kik azt uezik.

27. De azt sokasagh soha nem köuette,
Zent törueniedet mindenkor kerűlte,
Te tilalmadnak mind massat talalta,
Es kereongeotte.

28. Szent innepedit soha nem keduelte,
Valakj magat nem zöntölte arra,
Nem zöntölhette eöjs megh azokat,
Megh sem illeotte.

29. Fagagj zot azert, te vakmereo ember,
Ved elö immar az isten innepit,
Tarczj megh igazan eö parancziolatit,
The eleteodert.

83.

XV. [AZ GIÜLEKEOZEO HELYREÖL, A TEMETKÖZESRÖL, AZ KALANDARIOMROL, ALOMROL, IÖUENDÖLESRÖL]

A notara: Aldot uagj, vristen, eöreokke meniegben

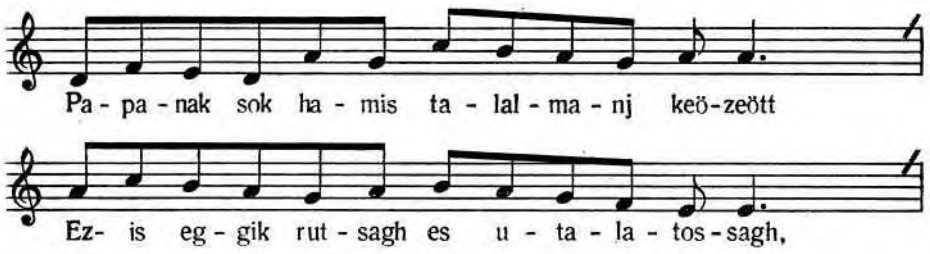

97 nem [utólag közbeszúrt szó] **98** Mjnt [*Mit*-ből javítva] **111** eöjs [*Eös*-ből javítva]

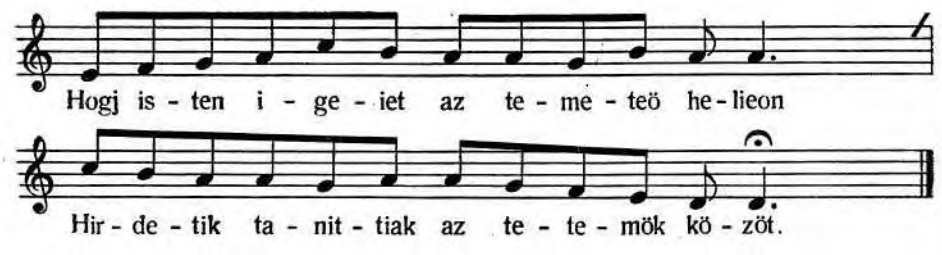

1. Papanak sok hamis talalmanj keözeött
Ezis eggik rutsagh es utalatossagh,
Hogj isten igeiet az temeteö helieon
Hirdetik, tanittiak az tetemök közöt.

2. Parancziolat uagion isten teoruenieben,
Arrol kj holt embert, uagj koporsot illet,
Auagj ember cziontot, uagj halatas hazban,
Ha ki be megien, het nap fertelmes lezen.

3. Menieuel nagiob bűn, hogj affele hellyre,
Isten igejenek ö hirdetesere,
Zantzandokkal gűlnek, ekkeppen uetkeoznek,
Holot minden haznal lègh tiztab kel arra.

4. Ky nem hogj tetemmel es affele dűggel,
De akar mj kűczin kűlseö makulaual
Ne uolna fertelmes az semmy allattall,
Tizta es zent uolna az giűlekeözeö hely.

5. Mas nagj bűnis ennek eö mellette uagion,
Mint isten *törueniben* mj eleonkbe adta,
Ahol az poganok baluant tizteoltenek,
Eö nepe el ronezia, neuet el uezesse.

6. Nem hogj el rontanak, söt zent helynek tartiak,
À ketkeppen ualo deögleleteös heliet,
Zent egj haznak hyjak baluaniok barlangiat,
Igj bolondoskodnak teobbj keözt ebbenis.

7. Wndoksagh jambornak ollyan helyre mennj,
Nem hogj tanulassert, de egieb okertis,
El kel tauoztatnj, mint az utalatott,
Isten ellen czijnalt balluanioknak hazat.

8. Eöhozzaiok ilhk, mint baluaniozokhoz,
Mint à teöb rutsagis, ez az bolondsaghis,
À kj isten nepe, jol ezeben uegie,
Hogj magat euuelis megh ne feörteoztesse.

---

1 talal<la>manj **8** Ha ki [sor fölá írt szavak] **18** törueneben

9. Mond megh aztis, papa, miert talaltad ezt,
Hogj harom harangot haromsagh neuerę
Rendeltel, es hattal à te orzagidban,
Nehul eggiet, ketteot, hol harom nem lehet.

10. Isten tizteoletit mind el ualtoztattad,
Vallions mellyk helien harangot talaltad,
Agiadtol gondoltad, magadtol keolteotted,
Mert ninczy zent irasban sohol te harangod.

11. Apro czieongettyű uolt az feö pap ruhajan,
Hogj mikor eö bę ment isten templomaban,
À nep emlekezzek ualoban istenreöl,
Elmejet kezittczie eö tizteöletjre.

12. Talam az psalmusbol talaltad hamissan,
Az cimbalon helyen harangot formaltal,
Nepekkel tetettel zantalan sok költést,
Heiaban ualo gaz es hituan ezkeozre.

13. Az temetkeozestis jol rendeolted nekik
Te magaddal eggűt minden seregeddel,
Jol hozzatok illik, isten atka zerent,
Tű tetemeteokeöt, hogj à feold kj hannia.

14. Es hogj eggytekeot mastokert kj assak,
Cziontotokat zellel rutul hagigalliak,
Az fiak attioknak cziontokat tapodgiak,
Mindenkor illien uolt pogansagh zeorzese.

15. Isten nepe közöt tizta, epp helyeokre
Temetkeoztek rendel egienkent egj helyre,
Kiczin tetemetis soha kj nem asstak,
Az kit el temettek czyeondeöseön ny*u*ghatott.

16. Pal apostol mondgia baluany imadokrol,
El fordult elmejek uagion mind azoknak,
Az termezet ellen minden rend tartasok,
Es utalatossagh minden talalmaniok.

17. Kj enekeöl bennek, mikor eök temetnek,
Kj jaygat, kj neuet, kj futkos keozeotteok,
Kj sugh, kj nagion zoll, igj bolondoskodnak,
Vgian ez illendeo istentelen nepnek.

18. Az isten zent nepe, mikor temetkeozik,
Kjczinteöl fogua mind nagiglan keserik,
Fejenkent egj arant keserues enekeöt,
Egjgigh mind fejenkent enekeöl leleokbeöl.

---

45 psalmusbol <talalad> **57** közöt [sor fölé írt szó] **59** kiczin [teme] **60** nyghatott [!]

19. Alazatossaggal, renddel, czieondeosseggel
Kesirik keserues belseo indulattal,
Istenj felelem es utolso uegek
Uagion eö zűueokben, mind zaiokban akkor.

20. Nem ugj mint poganok zoktak, tudatlanul,
Hog cziak pap es mestér es tanulo deak
Enekeolnek akkor, mind az teobbj nelkűl,
À teobbj, mint mondam, cziak gyermekeskednek.

21. Az teob modgiat ennek my zűksegh zamlalnom,
Ha sem eggyet, sem mast megh nem ualtoztatnak,
Valamit megh zoktak, mindent ugj keouetnek,
Attiok bolondsagat eök ereössen űzik.

22. Halld megh mégis, papa, mert te nekeöd zolok,
Sok bolondsagodat es alnoksagodat
Torokkal kjaltom es mind kj hirdetem,
Lassa mind ez uilagh te vndoksagidat.

23. Kalendarjomot, a kjt te zörzeöttel,
Uilagnak regönten niakara ueteottel,
Es az olta auual sokat kereskeottel,
Le rontom azoknal, kik jgazat latnak.

24. Isten el rendeolte az űdeö foliasat,
Igj hatta, hogj az hold hasiczion holnapot,
Hétét es napokat eö ualtozasaual,
Es hogj az hold altal zamlallyuk azokat.

25. Wy hold elseo napia holnapnak kezdetj,
Vgian azon napon annak innepeys,
Ezt te el temetted es mind el rejtötted,
Vilagh zeome eleöl homaljba feödeözted.

26. Tudod jol te magad, isten teoruenieben,
Igj uagion kj irua az eö igejeben,
De mint innepeokeöt, teob tizteöleteoket,
Eztis azon keppen mind *el* fordittottad.

27. Az te holnapidnak kezdetj es rendj
Isten ellen uagion es termezet ellen,
Mert mikor az hold nagj rezben immar megh teölt,
Te hamis holnapod akorba kezdetik.

28. Az mint az elejd az hetnek napyayt,
Regj poganoknak az ö isteninek,
Rendeolte uolt eökeöt eo tizteletikre,
Es azok neuere neuezte napokat.

---

77 mint [sor fölé írt szó] **83** zoktak [sor fölé írt szó] **85** megh [sor fölé írt szó] **100** homaljba [*homajba*-ból javítva] **104** mind fordittottad

29. Az holnapok feleöl keouetted teis eökeöt
Hyuen megh eörizted az eö niomdekokat,
Kit az cziazaroknak rendeltell azokban,
Kit imigh, kit amugh neueztel azokban.

30. Megh zamlalhatatlan hamis innepeokkel,
Mindenfele hamis, sok jeöuendeolessel,
Es Baccusnak ualo rut farsangolassal,
Innepidre ualo sok fertelmesseggel.

31. Mind cziordultigh uagion calendariomod,
Kjt isten felönek el kel tauoztatnj,
Nem kel kèzbe fognj, sem zemmel azt latnj,
Vgj mint istentelen poganj talalmant.

32. Az apostoloknak sem uolt ez ajandek,
Hogj ök tuttak volna, mikor lezen esseö,
Halal, ehsegh, fegjuer es minden nyaualya,
Bösegh uagj dragasagh űdeö forgasaban.

33. Eö idejekbenis kjualtkeppen valo,
Egj uagj mas prophaeta tudhatta cziak azt megh,
Az kinek lelkeben isten ihlesebeöl,
Mikor be oltatot, az zent lelek altal.

34. Mint pelda akorba Agabus prophaeta,
Kj nagj dragasagot jeöuendeole nekik,
Àmely keouetközeöt akkor sidosagban.
Alomrolis igj erczj, annak feyteseröl.

35. Mint Joseph, Daniel peldaiok mutattia,
Isten *jhlesebeől* akkor magiaraztak,
Az kiraliok almat az melj istenteöl uolt,
Re*a*iok bocziatua nagj bizonios okert.

36. Megh zűntek mind ezeok az nagj ayandekok,
Mint az vy zöuetsegh apostolok vtan,
Nem jeleonteött isten semmj jeöuendeolest
Alomban, sem annak magiarazattiaban.

37. Mint hogj prophaetais az olta egj sem uolt,
Megh zűnt minden fele istenj jelenes,
Baluanj imado mind, kj most annak hizeön,
À mit jeöuendölnek, à mit almadoznak.

38. Az sok iudicium es sok prognosticon
Henieleo bolondnak es istentelennek,
Baluanj imadonak ualo es pogannak,
Alom magiarazas hitetlennek valo.

---

113 holnapok<at> **123** kel [sor fölé írt szó] **133** Agabus [*Akabus*-ból javítva] **134** jeöuendoele<se> **138** jhelesebeöl **140** Reiok [!] **146** minden<fel Is>

39. De my gondunk uolna, ha az igaz uolna,
Hogj eök megh tudhatnak, igazan mondhatnak,
Eletűnknek rendit eleönkben adhatnak,
Dragasaghoz tudnank tartoznj mindenkor.

40. Es mind az teobbjheöz hozza tamazkodnank,
Az eletnek rendit ugj mint eleo latnok,
Ha hazugsagoknak paliastiat nem latnok,
Magunkat giakorta sokba megh czialhatnok.

41. Eök hazugsagoknak illj tamazt rendeltek,
Az egh ugj mutattia, azt mondgiak, az dolgot,
Az mint eök kj iryak, eök ugj tapaztalliak,
De az istenen all, kj el ualtoztattia.

42. Erre megh felelek, papa, en te neked,
Mert az nagj vristen teremptesteol fogua,
Mind az oraigis ritkan czielekötte.
Az termezeteöt ö ualtoztatta uolna.

43. De ha zinten mostan el ualtoztatnais,
Azt minden eztendöben, hetben, holnapban
Nem czielekeodne megh isten semmikepen,
Vgj mint, kj zvrzauart soha nem zereteött.

44. De az myt te iraczj, az mit ieouendeölteczj,
Nem hogj eztendeoben, hanem minden napon
Megh tapaztalhattiuk, hogj mereö hazugsagh.
Valamint mondottad, mind kwleomben lézeön.

45. Ezeör keozűl eggiet valamj czitkelyben,
Mind eztendeot altal, hogj ha ugj talalnak,
À mint jöuendölted, ha ugj tapaztalliak,
Bolondok az eggiert mindennek helt adnak.

46. Maga ugj mindennek keöz az jeöuendeoles,
Ha mindent mindęnröl ember egjbe zauar,
Valamikor uagj egj keonnien teortenhetik,
Sok keozűl embernek gondolattya zerent.

47. Almais giakorta törtenik embernek,
Söt gondolattiais megh ualosul neha,
De ezeös embernek, kinek zeöme uagion,
Az te hazugsagod igazza nem lezen.

48. Ez enekeös keonyuet tanuld megh jol, ember,
Indittassal ebbeol az teöb tanulasra,
Es böuebben ualo jo tudakozasra,
Minden igassagnak tapaztalassara.

---

161 illj [*igj*-ből javítva] **167** czielekötte [utána olvashatatlanul áthúzott szó] **173** mit [*miat*-ból javítva] **176** mind [sor fölé írva] 189 <De> Ez … jol [a *jol* utólag beszúrva]

49. Ezeön uegezeom el ez enekeös keonyuet,
Kit utt mutatasert zörzeottem es irtam
Az igaz uallasnak nilatkozassaert,
Mast kel immar eggiet irnj ezek kűuűl.

50. Adgiad, nagj vristen, ennek haznalattiat,
Igassagodnak ez altal terjedeset,
Gülekeozeteodnek beö zaporodasat,
Az te nagj neuednek zent diczieretjre.

84.

AZ ŰDVESSEGNEK VTARA TANITTO ENEK

[Ad notam: Abigaly azzon historiiaiat etc. Alias Sirva kerlek uilagh alla…]

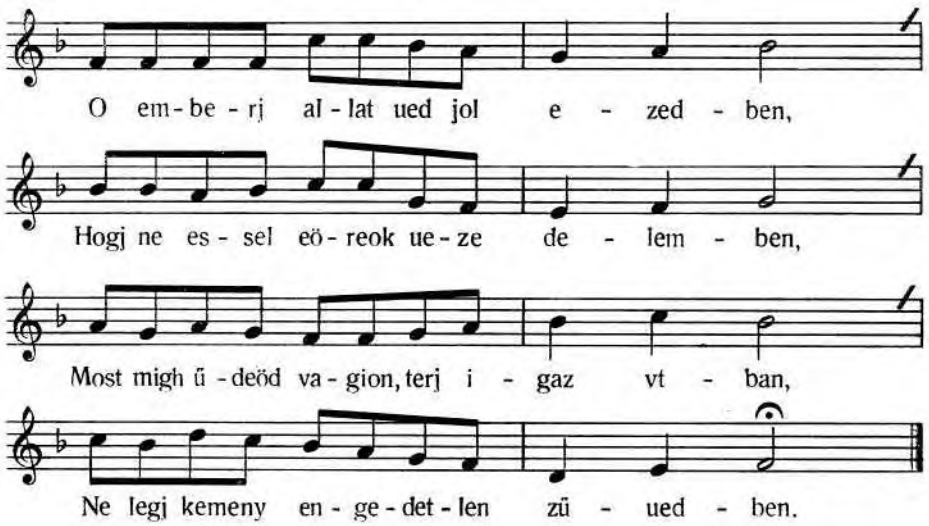

1. O emberj allat ued jol ezedben,
Hogj ne essel eöreok uezedelemben,
Most migh űdeöd vagion, terj igaz vtban,
Ne legj kemeny, engedetlen zűuedben.

2. Vay ha megh gondolnád ugian valoban,
Hogj nem elhecz sokaigh ez uilagban,
Es hogj ueged mj lezen az halalban,
Ez jo intest be fogadnad valoban.

3. Elseö rend es mod az űduezűlesben,
Kez akarat zallion mindgiart zűuedben,
Munkalodgial es faragy tanolasban.
Tudhassad igaz uallas mellyk legien.

---

3 I űdeöd [két utolsó betűje tintafolt miatt javítva] **7** I hogj [sor fölé írva] II Es te ueged … az <uilagban> halalban **8** I intes<be>t be fog<l>adnad [az első *d*-t *l*-ből javította a másoló] <lelkedben> valoban II be foglalnad lelkedben

4. Vakmereösegh es tuniasagh feö oka,
Hogj emberek uadnak tudatlansagban,
Magokat nem adgyak tudakozasra,
Az igassagnak megh ismeresere.

5. Sok vallas közöt igaz czyak egj lehet,
Űduessegnekis czyak egj modgia lehet,
De czyak zokass hordozza ez uilagot,
Vallasa mindennek, czyak mit megh zokot.

6. Papasagot az kik, hogj mar el hattak,
Lutterust uagj Kalujnust ualaztottak,
Maga mellik iob masiknal, nem tudgyak,
Ezek mind az haromsagh istent ualliak.

7. Ez harom fele vallas ez uilagban
Sok lelkeket tart igen nagj vaksagban,
Teueliegnek isten ismereteben,
Legeltetnek hamis biztatasokban.

8. Negied rendben, az kik egj istent vallnak,
Tizteletben imezeknel nem iobbak,
Emberj talalmant ökis keöuetnek,
Az többjuel egj hajoban eueznek.

9. Ez negj rendnęl nem lehet igasz vallas,
Ninczj ezeknell az igaz bodogulas,
Mert konkolios mind ezeknel az vallas,
Hazontalan mind az sok praedjcalas.

10. Igaz vallas czyak egj hat, az mint mondam,
Az mint vagion im igazan kj mondom,
Űduessegh utat ugian kj feiezem,
Ez, hogj Christust kel eltemben keöuetnem.

11. Tanittasat hiuen megh kel fogadnom,
Mosest *s* az prophaetakot kel halgatnom,
Istent mindenben czyak ugj kel tiztelnem,
Az mint törueniben iratta, zolgalnom.

12. Emberj talalmannak minden rezzet,
Le kel vetnem annak minden moczyokjat,
Keöuetnem kel isten parancziolattiat,
Igj talalom megh lelkem űduesseget.

---

16 I igassagnak <jol> megh II igassagnak iol meg **20** I czyak [utána olvashatatlanul áthúzott szó] **30** I imezekne<k>l **32** I hajoban [a *j*-t *z*-ből javította a másoló] **33–36** [E sorok II-ben olvashatatlanul át vannak húzva. A szöveget a múlt század végén modern helyesírással Boros György, a kódex ismertetője, a kihúzott sorok fölé írta.] **39** I Űduessegh<nek> **42** I Mosest es az [Szótagszámtöbblet!] II Mosest s az **43** I kel <keöuetnem>

13. Poenitentian kel azt el kezdenem,
Szűntelen auual kel eggiűt viselnem,
Holtigh abbol nem zabad kj allanom ,
Serenjen kel uigiazznom es rettegnem.

14. Eyell nappal arrol kel gondolkodnom,
Istenem*et* ereossen engeztelnem,
El mult bűneimröl megh emlekeznem,
Nem zabad azokrol el feletkeznem.

15. Semmjuel nem zabad megh vyttanom,
Szant zandekkal kjczinbenis uetkeznem,
Söt mindenkor sok jot kel czyelekednem,
Szűbelj alazatossagban iarnom.

16. Hazugok keölteöttek lehetetlennek,
Isten törueniet köuetnj neheznek,
Kik akarnak zolgalny az ördögnek,
Pokol helyek, Christus mondgia, azoknak.

17. Az kj vilagot es az bűnt szeretj,
Az *az* testj zabadsagot keöuetj,
Czyak ez vilagj jamborsagot nezj,
Az lelkj jamborsagot hatra uetj.

18. Az hazonert nem zakad el uilagtol,
Nem valhatik megh roz gieöniörűsegtöl,
Jambor neue vagion nekj vilagtol,
Megh ozza ö magat bűnnek naggiatol.

19. Az mely bűnert emberek öt megh ölnek,
Azt tartia ö bűneök keözöt nagiobnak,
Szokasbol el hitte ezt eö maganak,
Nem tanittuanya ezillien Christusnak.

20. Igen ritka az igaz jambor ember,
De uilagban hizj azt keuess ember,
Söt sereggel vagion, mondgiak, sok iambor,
Mind űduezül, azt tartiak, az sok iambor.

21. Mit gondol euuel az vakmerö ember,
Bàr halliais, vigad ö, mint roz ember,
Megh haragzik rajta, mint bolond ember,
Am lassad, gonoz, istentelen ember.

22. Nem űduezűlz kűleomben, az mint mondam,
Isten bizonsagh tetelet zamlalam,
Eöreökke valo köteset forgatam,
Űduessegnek modgiat megh mutogatam.

---

54 I Istenem [Szótagszámhiány!] II Istenemet **66** I Az testj [Szótagszámhiány!] II Az a testi **82** II mint [*mind*-ből javítva]

23. Mennien elö, az kj megh tert, az joban,
El ne hydgye magat kjczin iosagban,
Ne aliczya magat az igassagban,
Eleb az czyel iarjon mind felelemben.

24. Senkj ninczj elegh jo az isten elöt,
Cziak akarjon, azert minden io lehet,
Mert istennek töruenie zerent elhet,
Űduessegre elegh josaga lehet.

25. Eztelen hűt embernek azt el hinnj,
Ha kj isten törueniet be nem töltj,
Űduesseggel megis magat biztatnj,
Magat igj hazugsaggal legeltetnj.

26. Az kj ezess vegere megien ennek,
Hogj bizonnial tudgia veget dolganak,
Bolondul nem aggia magat pokolnak,
Nemis hizen sok hamis biztatasnak.

27. Kj kj lassa, zabad uele, mit miuęl,
Az kj Christust köuetj zent elettel,
Megh coronaztatik örök elettel,
Nem czyallya megh magat mulandosagal.

28. Isten adgion lagj zűuèt halgatoknak,
Megh teresre valo elmet azoknak,
Kik lelkeket zeretik es megh szaniak,
Adgia isten, hogj űduezűlhessenek.

29. Dicziertessek az isten magossagban,
Kj megh atta ernünk ezt ez eletben,
Igaz vallast megh talaltuk reitekben,
Keöuessűk azt hiuen, tellies eltűnkben.

85.

ISTEN TEÖRVENIENEK MEGH TARTASARA TANITO ENEK

Az Matthias kjraly eneke notajara

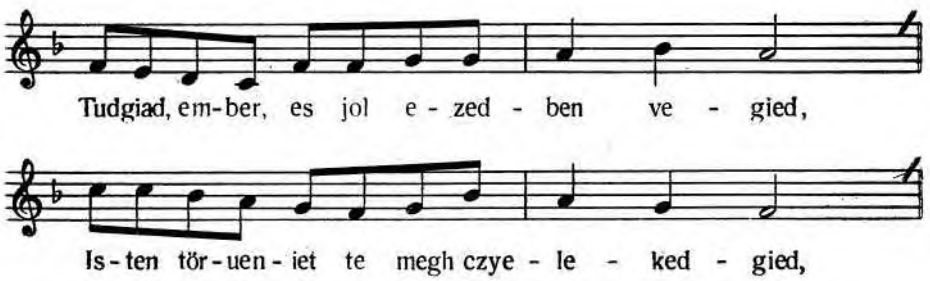

98 II [A *törueniet* szó utolsó *t*-jét és a *be nem tölti* szavakat más, egykorú kéz áthúzta, és fölébük írta: *szerent nem el*] **102** I bizonnial [*bizonnias*-ből javítva] tudgia [a sor fölé írt szó] **111** II meg <tartiak> zanyak **114** II ertenünk [a *te* szótag a sor fölé írva]

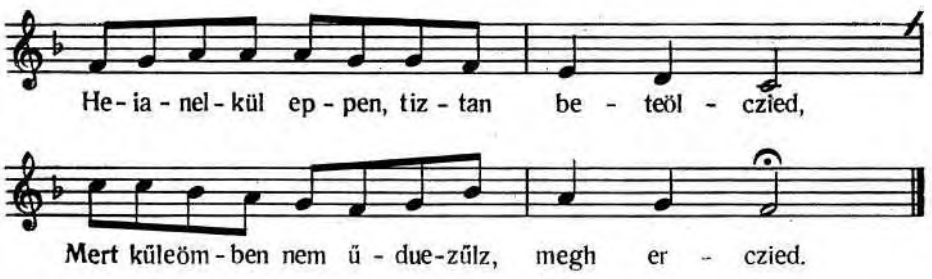

EZ ENEKNEK ELSEÖ REZZE, EZ

1. Tudgiad, ember, es jol ezedben vegied,
Isten törueniet te megh czyelekedgied,
Heianelkűl eppen, tiztan be teölczied,
Mert kűleömben nem űduezűlz, megh erczied.

2. Elseö es feöb rez az igaz vallasban,
Az igaz istent ualliad cziak egj zamban,
Eötöt hydgyed egiedűl valosagban,
Termezet zerent ualo istensegben.

3. Mindenfele kepnek az czynalasat,
Az keppen annak minden tizteletit,
Tiltia annak isten minden nemeit,
El tauoztassuk minden utalatit.

4. Szent neuet mj nem czyak az ęskűuesben,
Hanem minden zolasban, emlittesben
Heaban ne uegűk eczieris zankban,
Melto igaz okbol cziak igassagban.

5. Az zombatot, ó ember, megh zentellied,
Zentűl igen lelkesen azt megh tarcziad,
Minden tagaidot bekoban uessed.
Az napon cziak az vristent zolgalliad.

6. Szűloidet tiztellied te mindenbęn,
Cziak az isten ellen ualo intesben
Semmikeppen ne engegy nekik abban,
Mint lattiuk, zent fiaknak peldajokban.

7. Ne eöly titkon, se pedig töruen nélkűl,
Ne legj gűleoz, haragh tarto oknelkűl,
Bozzu allo, se kegietlen modnelkűl,
Mert nem uagj jo, igaz ziligsegnelkűl.

---

15 Heaban [az első *a*-t *y*-ból javította a másoló] **27** kegitlen [!]

8. Ne legj beleöl magadbanis parazna,
Se ugj mint Onan uolt az Juda fia,*
Söt kűlsö tagaiddalis legj tizta,
Az hazassagbanis ne legj parazna.

9. Ne legj oru se egikeppen, se maskeppen,
Nyluan es igazan iarj te mindenben,
Megh ne lopd az igassagot semmiben,
Lelkj orris ne legj te semmikeppen.

10. Hamis tano, uadlo es ragalmazo,
Ne legj nieluel semmyfele bűnteueö,
Cziak jot zoly es legj igen igaz mondo,
Nielueden legj iozanon vralkodo.

11. Az bűnnek es gonoznak keuansagat,
Megh olczj magadban annak az ö langyat,
Söt hirtelen mègh az elsö zikrajat,
Isten felelmeuel megh gieozd azt mindgiart.

12. Az istennek tiz paranczolattianak,
Summaiat hallad magiarazattianak,
Immar erczied azoknak nemejnek,
Ertelmit tanold megh minden rezzenek.

MASODIK REZZE EZ ENEKNEK

13. Cziak egiedűl az egj isten imadgiad,
Segitsegűl mindenben cziak *öt* hyiad,
Az mint hatta, ötöt czyak ugj tiztellied,
Pogany tizteleteket tauoztassad.

14. Ne meny baluaniozo lakadalomban,
Ne rezzesűly semmj baluaniozasban,
Ne forogyon mass isten neue zadban,
Vagj hogj mass istent uallanal magadban.

15. Ne jeöuendeöly semmit madar zoz*at*bol,
Űdökeötis ne ualogass agiadtul,
Bűbaj nemejt tauoztasd magadtol,
Megh od *magad* minden varaslasoktol.

16. Jegy magyarazassis utalatossagh,
Nezötöl ualo *kerdezes* gonossagh,
Ieöuendölöhez se meny, mert ondoksagh,
El fordulnj ezektöl igaz josagh.

*Genesis 38.

---

35 igassagot <mindenben> **41** Az <ionak> [fölé írva: *bűnnek*] **50** ötöt **56** Vagj [az *a*-t *g*-ből javította a másoló] **57** zobol **60** magadot minden <varaslastol> **62** kerdezesis

17. Ninczj most igaz alom latas uilagban,
Jeöuendeöles ajandeka senkiben,
Poganok gieönieörkeodnek hazugsagban,
Judjciumban es prognostjconban.

18. Az kj ezeknek hizen, baluaniozo,
Isten elöt azis mind megh uetendeö,
Parancziolattiban hamissan jaro,
Kj nem ugj, mint ö rendelte, keöuetö,

19. Mert nem cziak azt keuannia, hogj megh tarcziuk,
Hanem az mj moddal hatta, ugj tarcziuk,
Kűleömben istenènek nem mondhattiuk,
Ebbenis *iozan* itelettel iaryunk.

20. Ozlop es faragot kep emeleseęt
Tiltia isten, imatkozas okaert,
Parancziollja kepeknek egeteset,
Neueknekis az feöldreöl el uezeset.

21. Minden heheket, kikben azt imattak,
Ö nepenek azt hagya, hogj el ronczyak,
Rajtok ualo esz*ű*steöt ne keuanniak,
Mint utalatot hazokba ne uigyek.

22. Söt attkozzak es utallyak, azt hadgya,
Hogj atokba ne legienek miatta,
Az zenteknek elöttűnk ö peldaja,
Megh tartottak, zent iras bizonittia.

23. Jacob patrjarcha az feöldbe asta,
Minden baluant hazabol kj tiztitta,
Gedeonis Baal oltart el ronta
Titkon, mikor nyluan nem uala modgia.

24. Bodogh ember, kj zemet el fordittia,
Baluaniozast ne lassa, se halgassa,
Ha abban uagion minden akarattya,
Hogj heliet es neuetis el uezesse.

25. Szentsegesb tulajdon neuet istennęk,
Hogj nem zabad kj mondanj embernek,
Töruenieben ezt kj atta mindennek,
Cziak elmejeben kel tudny embernek.

---

71 Parancziolattiban [a *b*-t a sor fölé írta a másoló] **75** istenűnknek [*istenènek*-re van átírva] **76** iozanon **79** Parancziollja [*j a*-ból javítva] **83** eszsűteöt [!] **85** hadgya<k> **89** asta [*s z*-ből javítva] **92** mikor <nem uala modgya>

26. Szent neuere hamissan nem eskűgiűnk,
Söt hogj masnak neuere se eskögjűnk,
Igj rendelte törueniebe mj nekűnk,
Eztis hiuen megh kel nekűnk öriznünk.

27. Christus vrunknak tanyttasa zerent,
Tauoztasunk *mi el* minden eskűuest,
Köz bezedben ne keöuesswnk eskűuest,
Altalaban mondgyuk megh az igazat.

28. Neuet semmiben megh *ne* ferteztessűk,
Azt hadgya mjnekűnk, hogj tauoztassuk
Tizteletit, ha hiuen nem köuettűk,
Vgjis ez parancziolatot megh töryűk.

29. Szombat kűuűl az teöb zent innepeket,
Kiket teörueneben isten kj rendelt,
Zent az, à kj zentűl illj ezeket,
Mert artatlan zentelhet czjak innepet.

30. Szűleynknek ö tizteletek kűuűl
Tanittoink tizteletit töruenjűl,
Az mint isten hatta, tarcziuk megh zentűl,
Ugj hogj az se legien mj nekűnk bűnűl.

31. Feyedelműnket fellyűk es tiztellyűk,
Az birakot es ueneket tiztellyűk,
Isten zerent zauokot meg fogadgyuk,
De isten ellen ököt ne tiztellyuk.

32. Gijlkossagnak *zantalan neme* vagion,
Isten töruenieben mind irua vagion,
Kit zűksegh, hogj minden iol megh tanollyon,
Hogj valoba artatlanul iarhasson.

33. Az irgalmas ember el tauoztattia,
Minden rezzet igen megh hasogattia,
Isten elöt eö ugj magat megh tartia,
Artatlannak talaltassek az gondgya.

34. Hogj valamikeppen okot nę adgion,
Valamj artasra ö ne indullion,
Söt mindennek igazan iot keuanyoon [!],
Minden töruentelenseget utallion.

35. Igen ziligh es alazatos legien,
Gonduiselö, igen iol teueö legien,
Minden io segitsegre ö giors legien,
Minden allatokhoz ö kegies legien.

---

105 tanyttasa [az *y n*-ből javítva] **106** Tauoztasunk minden **109** megh ferteztessűk **112** megh <eörizűk> **113** zent [utólag közbeszúrt *z*-vel jelölve] **114** Kiket [a második *k n*-ből javítva] teöruenben **117** Szűleynknek [az *y n*-ből javítva] **125** zantalan sok nemey vagion

36. Ez summaja gilkossagh nemeinek,
Tanusaga el tauoztatasanak,
Az mj rezzetis most nem hallod ennek,
Tanold megh, es engegy mingiart istennek.

37. Paraznasagh uetke sokkeppen lezen,
Lelkj ember el tauoztattia hiuen,
Ha magat meg nem tarthatna kűleomben,
Hazassagh igaiat fel uezy keonnyen.

38. Hogj geriedezesselis ne uetkezzek,
Zent dolgokra tiztan igjekezhessek,
Hazassag*a*banis bűne ne essek,
Buiasagon mertekkel vralkodgyek.

39. Az kj jol tehetne es el mulattia,
Elegh orsagh, az kj jol megh gondollya,
Az my igaz, ha hiuen megh nem uallia,
Valamiben, ha azt uizza fordittia.

40. Az kj iambor, beket hagy a masénak,
Nem eörűl semmj hamis nieresegnek,
Eörömesben ad ö inkab mindennek,
Hogj nem mastol uegien, merjen maganak.

41. Minden fösuent meltan mondhatunk ornak,
Kj el lopia azt az mjuel tartoznek,
Megh nem adgja istennek, sem embernek,
Az kj illien, bolondul art lelkenek.

42. Hamis tano az hamis töruen mondo,
Az igazatis hamisra forditto,
Vagj az hamissat igazra terittö,
Azkeppen minden hamis tanaczj ado.

43. Tauoztasd teolled gonoz keuansagot,
Latasban, hallasban köuessed Lottott,
Hazadatis igen megh zabolazzad,
Igy tarthatod eleol tiztan magadot.

HARMADIK REZ

44. Ha megh adod minden tartozasodat,
Isten törueniebe rendeltt adodat,
Ha uigh keduel megh fizeted azokat,
Az istent ugj tizteled, szent atiadot.

---

143 most [sor fölé írt szó] **148** igaiat [eredetileg *agiat* volt, melyet más kéz javított *igaiat*-ra] **149** uetkezzek [a második *z*-t *n*-ből javította a másoló] **151** Hazassagban **172** [A sor utáni részcím: *Harmadik rez*, margóra írt jelzés, a másoló ugyanis folyamatosan írta tovább a második után a harmadik rész verseit.] **174** rendeltt [az első *t*-t a másoló *d*-ből javította]

45. Igj foliamhaczj batorsaggal istenhez,
Artatlannon iaruluan felsegehez,
Ragazkodgyal az ö zent törueniehez.
Ugj bizhatol ö kegielmessegéhez.

46. Megh odd *magad* fertelmes eledelteöl,
Irtozzal annak minden mocziokjatol,
Isten töruenieben tiltot etelteöl,
El tauozzal, mondom, mint ondoksagtol.

47. Annak nemeyt te mind megh tanollyad,
Az allatokkal mint kel elned tugyad,
Az töruennek pontiatis te megh tarczyad,
Lelkedet mindenkeppen megh zeöntellyed.

48. Fertelmes ferfiunak es azzonnak,
Fertelmes ezkeözeoknek es lepleöknek,
Minden egyeb fertelmes allatoknak,
Illetteset el tauoztasd ezeknek.

49. Fertelmessegh miat valo rutsagbol,
Illetesnek tiztatalansagabol,
Megh mosodgyal az törueny zerent abbol,
Igy zabadulz megh az törueny atkabol.

50. Ha valamit fogaczj az vristennek,
Ez ne legyen ellenne törueniennek,
Vgy tedgyek az fogadass te keduednek,
Hogj valamint te arczyon te lelkednek.

51. Az mit fogaczj, elözör jol megh gondold,
Kedues lezene istennel, megh tanold,
Es azt eppen hiuen be telliesitsied,
El ne mulasd, söt ingien se halazzad.

52. Az kj ollyat fogad tudatlansagbol,
Kit nem ioualhatnj jo iteletbeöl,
Nem jo be tölteny vakmerösegbeöl,
Istent kel engeztelny tizta zűbeöl.

53. De nem elegh azt czyak ugj megh masolny,
Jo dolgot kel az helyebe allatnj,
Nem kel semmy nelkűl azt el mulatnj,
Jot kel heljebe be tellyesitteny.

---

179 zent [utólag a szövegbe szúrt *z* rövidítésjellel jelölve] **181** odd [*odod*-ból javítva] magadot **190** lepleöknek [az első *k*-t *p*-ből javítòtta a másoló] **193** rutsagbol [*rutsagot*-ból javítva] **195** törueny <atkabol> **212** be <allatny>

54. Czyaladodnakis az ö fogadasat,
Tizted zerent megh lasd jol, igaz uoltat,
Az mely nap hallod, megh itild my uoltat,
Rea kelle hadnod allandosagat.

55. Igy vagion megh paranczy*o*lua töruenben,
Vigiaznj kel minden iambornak ebben,
Ne uetkezzek tuniasagbol semmiben,
Tellies legien minden ioual lelkeben.

56. Termezetnek foly*a*sat te megh tarczyad,
Felemasul allatokat ne hadgyad,
Közösűlnj ne engedgyed, megh lassad,
Egyeb *elegysegetis* tauoztassad.

57. Halottat czyak isten zerent gyazolyad,
Hayt es zakalt törueny zerent uisellied,
Isten nepenek magadat mutassad,
Ezekkelis nyluan megh bizonjczyad.

58. Jozagh, öreoksegh ueuesben, adasban,
Isten torueniet te *megh* tarczyad abban,
Mertekben uesd iteletben es fontban,
Mint kel iamod igaz hűseggel abban.

59. Mint maradgion az iozagh maradekra,
Ha maradek ninczien, atiafiura,
Isten törueniebben megh vagion irua,
Ez uolna annak az ö igaz modgya.

60. Nem czyak az bűnt kel nekűnk tauoztatnünk,
Hanem istent serenien kel zolgalnunk,
Halaadassal, imadassal tiztelnunk,
Etelkoris halat kel nekj adnunk.

61. Egieb iotis kel nekűnk czyelekednűnk,
Minden fele iot kj kel terjeztenűnk,
Lelekböl, igassagbol kel miüelnünk,
Hazontalan ezeknelkűl uallasunk.

62. Nem kel istennek rest es tunia zolga,
Kesedelmes es feledekeny zolga,
Az ö fia, kj buzgo minden iora,
Megh mutattia à zenteknek peldaja.

---

213 Czyaladodnakis [a *la* szótag a sor fölé írva, a második *d k*-ból javítva] **217** Paranczylua [!] **221** folysat [!] **224** elegyessegetis **230** torueniet <tarc> te tarczyad **233** maradek<od>ra **243** kel <elnűnk> [a *miüelnünk* szót más, korabeli kéz írta be]

63. Ez *illien zent* igeiet giakorollya,
Eyel nappal azt zűueben forgattia,
Töruenieben, az mint megh parancziolta,
Az embernek menyben ö forgodasa.

64. Ez nem testj, nem vilagj magaban,
Mertekkel iar ez vilagh*nak* dolgaban,
Nem merűl el az sok kűlseö gondokban,
El nem mulat semmit isten dolgaban.

65. Sűntelen valo iozan vigiazassal
Kel iarny zent embernek felelemmel,
Testenekis ö megh enjhittesseuel,
Lelket zentellye giakron böytölessel.

66. Vgj mint halalos bűnt az rezzegseget,
Tauoztat ö minden fertelmesseget,
Tobzodast kerűlj, mint ellenseget,
Mindenben megh tartia az emberseget.

67. Isten czyak az sidoknak adot töruent,
Czyak oly poganra erczűk ezt az kötest,
Kj kejen fel uezj űduessegeiert,
Zabad uele, ha megh tartia lelkejert.

68. Ha nem tartia, magat el karhoztattia,
Ha tartiais, ha czyak az naggiat tartia,
Ö magat ez illien igen megh czy*a*llya,
Hogj az töruent igj valogatua tartia.

69. Ez illien nem Christusnak tanituania,
Mert ö töruenj pontiatis fel tamasztia,
Heanelkwl tartanunk paranczollia,
Be töltenwnk tiztan es eppen haggia.

70. Phariseusokban sem karhoztattia,
Hogy ez kyczint megh tartottak, iouallia,
Meg kel lenni, azt igen helyen haggia,
Az nagiatis iol meg tarczuk, azt mondgia.

71. Io uolt azis, hogy giakorta mosdottak,
Szent dologhoz eok mosdot kezzel niultak,
De az mellett, hogy iamborok nem uoltak,
Ez uolt uetek, hogy czak kwwl mosodtak.

---

249 illien ö zent **254** vilagh **271** czyllya [!] **274** tömenj [a második szótag utólagos beszúrás] **278** kyczint [az *y*-t *ű*-ből javította a másoló]

72. De mind kettö isten paranczolattia,
Kwlseo belsö tiztasagh eo hagiasa,
Mindeniknek reank nez köuetese,
Engedetlen kerengi ueszelere.

73. Haszontalan az kwlseö belsönelkwl,
De az belsö sem elegh kwlsönelkwl,
Mert az isten nem akarta annelkwl,
Ö törueniet ki adni, heanelkwl.

74. Sok dolognak okat megh nem mondotta,
Miert hatta, azt czak eo maga tudgia,
Agiaskodas, az ki azt tudakozza,
Hogy meg tarcza, legien arra fö gondgia.

75. Tű czyalados emberek megh lassatok,
Hazatok nepet igen oktassatok,
Isten törueniere megh tanjczyatok,
Azokkalis hiuen megh tartassatok.

76. Mert ezis istennek parancziolattia,
Zenteknekis peldaja azt mutattia,
Megh tarczia minden, az kj azt akarja,
Hogj zentekkel lehessen tarsasagba.

77. Mjröl ismeriűk megh hamis tanittott,
Erreöl hagiot isten ket bizonsagot,
Ha mas istent es mas zerzestis hirdet,
Az kűuűl, mit isten *törueniben* rendelt.

78. Christus eggűt az zent apostolokkal,
Eggyek uoltak ök à zent prophaetakal,
Semmiben nem kűleombeöztek uallassal,
Bodogh, az kj mind eggyet ert azokkal.

79. Az kj ertj az isten igassagat,
Ha az ellen megh kemenyttj magat,
Isten ellensegeue tezj magat,
Mikor ö ellenne megh nittia zajat.

80. Hűtteöl szakat embert, minden karomlot,
Az igaz uallas ellen törekedöt,
Vallasban szineskédeöt *s* alnokodot,
El kel tauoztatny, mint oczjma*n*y dögöt.

---

301 istennek [a *nek* szótag utólagos betoldás] **308** Az [előtte két olvashatatlanul áthúzott betű] … törueniebe**n** **310** zent [sor fölé írt szó] **319** szineskédeöt es [a két szó között egy vagy két olvashatatlanul áthúzott betű] **320** oczjmay [!]

81. Wtalny kel minden zentnek effelet,
Zent Dauidnak az ö mondasa zerent,
Gűleölny kel tökelletesen ökeöt,
Ha meg nem ter, ugj mint el fordult embert.

82. Az kj effelet el nem tauoztattia,
Zűue zerent valoba nem utallya,
Ketteös az ollyan embernek uallasa,
Nem igienes ennek szűue es uta.

83. Immar zolok tiltot bozzu allasrol,
Az bekeseges es igaz tűresreöl,
Az my nehez, ne uegj igazat arrol,
Nyeluel, kezzel, töruen*n*elkűl, bozzudrol.

84. Toruen*ny*el iarj es igaz rend tartassal,
De abbanis iarj tizta iozansaggal,
Ne uettkezzel abban valamy okkal,
Isten törueniennek megh töreseuel.

85. Szemuedgy inkab, ually kart, az my tűrhetö,
Hogj nem mint legj perlesreis hajlando,
Ne legj abba gjonieörködö es buzgo,
Keres bekeseget, mint isten felö.

86. Az ket nagiobbik fö parancziolatrol,
Zolok azoknak igaz ertelmeröl,
Vgj mint az egez törueny sumajarol,
Haly es tanoly igazan, ember, arrol.

87. Az istent tellies lelekbeöl zeretny,
Czyak az à mit hagiot mind megh tartany,
Szeretettel, uigh keduel be teolteny,
Abban semmit magunknak nem keduezny.

88. Eletűnknel mű nagiobbat nem birunk,
Aztis isten neueyert le kel tönnűnk,
Mikor isten űgye keuannya tollűnk,
Errölis mindenkor kezen kel leönnünk.

89. Fele baratunknak ö zeretetj,
Röuiden ebben all, tudgyad köuetny,
Mj neked io massalis azt myuelny,
Isten törueni*j* zerent kel erteny.

---

332 töruenelkűl **333** Toruenynel **345** tellies [sor fölé írt szó]

90. Mit en mastol magamnak nem keuanok,
Masnakis ollyannal ados nem vagiok,
Ha ezt fellyeb ertem, bolondul iarok,
Parancziolat ertelmeben teueljgek.

91. Torueny felet ualo keptelen dolgot,
Nem hagy isten senkjnek bolondsagot,
Erczűk igazan az parancziolatot,
Ne kerengiük hamissan igassagot.

92. Ha az zeretetet eppen megh tartiuk,
Istenhez, mind emberhez megh örizzűk,
Minden tartozasinkat igj be teöltiűk,
Ez ket parancziolatban torueny igj fűgh.

NEGIEDIK REZZE

93. Hallyatok megh, tű birak es tiztartok,
Ha isten felök, io itelök uattok,
Keöz [?] emberekis, kik töruenben űlteok,
Isten töruenie zerent itellyetek.

94. Az bűneostis az zerent bűntesseteök,
Isten elöt igaz zűuel iariatok,
Az igaztol tű el ne fordulliatok,
Semmy *okon attol* el ne terietek.

95. Az igazat tű iol kj keresseteök,
Szorgalmatoson megh tudakozzatok,
Magatokat abban ne kemellyetek,
Ha ugian nehezis megh ne unniatok.

96. Felelemmel kesöre eskessetek,
Es ugj, ha kűleomben nem tudhattiatok,
Az igazat, ha megh nem ta*la*llyatok,
Eskűuesre dolgot ugj bocziassatok.

97. Eskűuöt elözör iol megh inczietek,
Isten felelmeuel megh rettentsietek,
Hamis hűttel istent megh ne bancziatok,
Vigiazassal azt el tauoztassatok.

98. Maga dolgat, kj cziak ö maga tudgya,
Ha bizonsagot nem allathat rolla,
Maganak kel eskeny törueny mondgya,
Nem többnek mellette, az kj nem tudgya.

---

359 iarok <Nem hagy isten senkjnek bolondsagot> **371** kik<űlteök> **376** okon tű attol **383** tallyatok [!]

99. Az hamis *vadlonak* ugj legien dolga,
Az mint ö gondolt uolt attia fiara,
Vizza terjeon ö rea, mint gonozra,
Igen vigiazzatok az igassagra.

100. Senkj melle hamisban ne allyatok,
Igaznak oltalmozoy legietek,
Egjűgiűnek zauat iol megh erczietek,
Az zomermest tű megh batoricziatok.

101. Az szegennek űgyet ne szeppitsietek,
Gazdagnakis zömeliet ne nezzetek,
Lelkötöket, hogj el ne uezessetek,
Minden rendnek igazan itellyetek.

102. Az töruent czyak hataraban erczyetek,
Törueny felet semmit ne itellyetek,
Sietsegh miat tű ne uetkezzetek,
Tudatlansagbolis bűnt ne tegyetek.

103. Az nep keözűl gonozt kj zaggassatok,
Okött igaz törueny zerent birjatok,
Titkon ualo bűntis kj keressetek,
Az bűnt mindenkeppen igen olczyatok.

104. Igassagra az nepet tanittsiatok,
Jo rend tartasokkal igaszgassatok,
Kegietlenseggel ököt ne ronczyatok,
Hogj uer zipok kjczinben se legietek.

105. Isten tizteletire uigiazzatok,
Abban igaz rendet nepnek zabiatok,
Igaz tanittokat nekik tarczyatok,
Igj az lelkeokre gondot uísellyetek.

106. Töruenybelj rend tartasokat tudgyuk,
Bűntetesnek nemeyt megh tanoltuk,
Vilagh miat, ha miben nem tarthattiuk,
Magunk közöt, az my lehet, megh tarcziuk.

107. Nem rajtunk all, mit uilaggal tartassunk,
De rajtunk all, hogj uilaggal ne fussunk,
Isten töruenie ellen mj nem ellywnk,
Szoros uton nagj uigiazassal iariunk.

---

393 vadolonak **395** mint [*minden*-ből javítva] **397** hamisban [*hamissan*-ból javítva] **398** oltalmozoy [*oltalmozoia*-ból javítva] **412** mindenkeppen <olcziatok> **416** zipok<j>

108. Irot töruenj az zentsegnek dereka,
Annak ertelme es magiarazattia,
Sidokra bizatot, az mint Pal mondgya,
Christus vrunkis azont bizonittia.

109. Minden zerzes, mely az töruennek neme,
Kj ö aga boga es czieömöteye,
Effele mind istennek zent töruenie,
Törueny bűtűienek mint ö foliamia.

110. Azokat mű eyell nappal tanollyuk,
Keressűk es ereössen tudakozzuk,
Magunkat mj mind haltunkigh iobbicziuk,
Az zentsegben lelkűnket mind epicziük.

111. Vgj, hogj törueniben semmit el ne uegiűnk,
Tartozasban semmit hatra ne hadgiunk,
De az töruenihezis semmit ne tegiűnk,
Emberj talalmant *el* tauoztassunk.

112. Eztis parancziollia isten töruenjben,
Igaz tanittoknak iteleteken
Megh allyunk mű az ö io teczieseken,
Zauokat fogatgyuk engedelmesen.

113. Az aldast es atkot töruenyben tudgyuk,
Töruennek minden igeiet megh tarcziuk,
Hogj az atkot mj igj el kerűlhessűk,
Isten igj rendelte töruenybe, tudgiuk.

114. Ebben hagiom az töruennek summajat,
Nem niujtom most touab magiarazattiat,
Masut böuebben megh irtak ertelmet,
Ezes, à kj megh tartia minden rezzet.

115. Engedgye az mindenhato vristen,
Kj hozot münköt igaz ertelemben,
Naponkent neuekedhessűnk az ioban,
Zentűl vegigh megh maradhassunk abban.

116. Dicziertessel aldot menjbelj isten,
Hozank valo io uoltodert mindenben,
Igassagod teriedgien nagj sokakban,
Zent neued magaztaltassek mindenben.

---

433 töruennek <neue> **444** talalmant <el> tauoztassunk **457** vristen <kj> **459** neuekedhessűnk [a *ue* szótag a sor fölé írva]

86.

CANTIO FUNEBRALIS
in qua canitur, quo ritu, quaue lamentatione uiri deo dilecti, sitos lamentauerint, terraeque commiserint mortuos, nuper una cum melodia, á üiro doctissimo, nobilissimoque genere nato, ac piarum uirtutum specimine ornatissimo sacraeque religionis accurate profitentissimo, nec non mandatorum tonantis observantissimo in cantionem redacta, ac publicae promulgata A. D. 1602.

1. Az testi halal, melj Adam miat
Mu reank szalot, keserget benunket.
Attiank fiayt, io emberinket,
Szerelmesinket eo megh foztia teollunk.

2. Es megh ualaztia tarsasagunkat,
Nayassagunkat, egüt lakasunkat,
Cziak azzok tudgiak keseruseget,
Kik megh kostoltak, cziak azzok ismerik.

3. Vadon termet az, az kinek ebben
Az niavaljaban semi rezze ninczen,
Kiczioda, az kj attiat uagj anniat,
Battiat uagi eoczet, nęnjet auagi hugat,

4. Vagi io barattiat, fiat, leaniat,
Nem kesergene edes attiafiat.
Seot Jesus Sirak errolj azt mondgia,
Ugi mint bolcz ember, tanaczul ezt adgia.

5. Ezt müueld, ember, hogi az te megh holt
Attiad fianak emlekezetiben
Emlekezötöd niugodgiek abban,
Az az elmedbeol kj ne uesd eltedböl.

6. Mint masut mondgia, megh emlekezzel
Az te uegedrolj, soha nem uetkezel,
Erre nincz gongia testi embernek,
Uilag fianak, az bunben ellönek.

7. Az kj ualoban io lelkj ember,
Es kinek menyben uagion forgodasa,
Azt foglallia be eo elmeieben,
Mely itilettel sziueben szarollia.

Cím [a másoló *nobilissimaque ... nata*-t írt, amit egy későbbi kéz javított *nobilissimoque … nato*-ra.] **6** Nayassagunkat [a *g k*-ból javítva] **10** niavaljaban [a *va* szótag a sor fölé írva] **20** uesd <elmedböl> [fölé írva: *eltedböl*. Az *elmedböl* és *eltedböl* szavak utolsó két betűje a lap szélére esvén leszakadt.]

8. Mert tudgia ueget, mi lezzen ennek,
Sziueben tartja es cziak az czięlra nez,
Sokkal nehezeb az lelkieknek
Az lelkiektol az eo megh ualasok.

9. Christus urunknak igen nehez uolt,
Szerelmesitöl halallal megh valnj.
Keuanta uolna, hogi uelök együt
Lehetet uolna, isten nem engette.

10. Az kikkel eggiűt heuet, hideget,
Mind iot, mind gonozt egyarant szenuedet,
Pal apostol is eö maga feloll
Illen keppen ir eo szerelmessinek,

11. En azt kiuánám, hogi bar kj mulnam,
Megh menekednem, Christussal lehetnek,
Tű erretetek it maradhatnęk,
Magam sem tudom, melliket müuelliem.

12. Illjes propheta, mikor azt tudta,
Hogi cziak eo marat isten zentj kozzul,
Kerte az istent, lelket el uege,
Ne keseregien az gonoz uilagban.

13. Az Dauid kiralj, az jo Jonatast,
Lelkj barattiat kesergi, sirattia,
Az lelkieknek szeretetöket
Eo megh ualaztia uilagjakętol,

14. Mikor azt mondgia es igi sirattia
Nagi keseruesen magahoz hasonlot,
Azzoni embernek zeretetinek
Az eo mivolta felet szerettelek.

15. Valoban szanlak ferfiu modra,
Bankodom raitad, oh en szerelmesem,
Hü szeretettel teokelletesen,
Ugjan telliesen szerettelek teged.

16. Merteke vagion, igaz hatara
Az lelkiekben az keserusegnek,
Nem keseregnek eök esztelenül,
Sem isten ellen eok nem szomorkodnak.

---

31 nehezb **49** jo [a *j*-t *i*-ből javította a másoló] **52** uilagjakętol [a *j*-t *e*-ből javította a másoló]

17. Ha ma nem lattiak eleuensegben
Az megh holt embert megh tudjak gondolni
Holnap megh lattiak, auagi ha halal
Ingien maid eljö, cziak uariuk czendesen.

18. Vigasztalasok uagion eo nekik
Az zent irasbol, ugi mint lelkieknek
Sirasad, ugi mond, te halottadat
Igi szol az iras, egy auag ket napig.

19. Az az űdeigh es nem modnelkűl,
Se ne feleteb, hanem mertek zerent,
Ki űzzed töled keseruseget,
Es az banatot ki uesed ziuedbol.

20. Nekj sem haznalz, magadnak artaz,
Mert keseruseg nagi sokakat megh olt,
Az keseruseg megh nyomorittia
Embernek ziuet es hamar uetkezik.

21. Megh gondold (ugi mond) ha ma eönekj,
Holnap teneked. Ismet egiüt leztek,
Senkinek nem kel az halottakon
Feleteb sirni, raitok kesergeni.

22. Mert nyugolomban, gioniorusegben
Es bantasnelkül uadnak io halottak.
Megh emlekezzel es uisely gondot
Tennen magadrol s el se feletkezzel.

23. Al lelkj ember, ugi mint Abraham,
Tellies huseggel mind ketot megh tartia,
Szantays fiat, de mikor isten
Tolle kiuanta, kezis uolt megh olnj.

24. Dauid kiralijs zanta eo fiat,
Es kesergette, essedözöt raita,
De mihelt dolga giermeknek el ualt,
Mingarast fel kelt, tiztire fel allot.

25. Az töb banatot megh kel haladni,
Az isten zerint ualo bankodassal,
Cziak bunein kell holtig bankodni
Es mind szuntelen az lelkj embernek.

---

67 halal [*halad*-ból javítva] **68** Ingien [*igen*-ből javítva] **79** nyomorittia [az *y*-t *i*-ből javította a másoló]

26. Az nagiob gondgia es felieb valo
Az töb banatnal es keserusegnel.
Majd egjbe giutez, uram, bennunket,
Te seregedet, uagi elünk uagi halunk.

27. Es zent fiaddal megh dűczioitez,
Mindnaian minket eörok boldogsagban,
Felliul haladgia az te eoreomod,
Kit nekunk adtal minden banatunkat.

28. Mert nem uotted el eorokke tolunk
Szerelmesinknek eo tarsasagokat.
Szeressunk teged tellies sziunkbol,
Tellies lelkunkbol, mű kegielmes attiank.

29. Mert cziak te uagi io, te uagj elletunk,
Es űduesegunk, szerelmes istenunk,
Aldot legj, uram, te io uoltodert,
Es hozzank ualo kegielmessegedert.

30. Tarcz megh, uristen, tenen magadnak,
Eoriz megh, uram, mindniaian bennunket
Buntol uetektöl, minden kereztölj,
Es kesertetek ellen mind holtunkig.

31. Ne foztassunk megh te szent fiadnak,
Es tob szenteknek eo tarsasagoktol,
Lehesunk egut mű mind feienkent,
Szent orzagodban, kik egjmast szerettiuk.

32. Azt keriuk tolled, az segitseget,
Az gonduiselest, szerelmes attianktol.
Diczirtessel te felseges isten,
Most es eoroke, mű edes istenunk.

PÉCHI SIMON ÉNEKEI

{RMKT XVII/5. – 240}

87.

[UY HOLD NAPJARA VALO ENEK]

Not. Gondgia keözeöt egy feö etc.

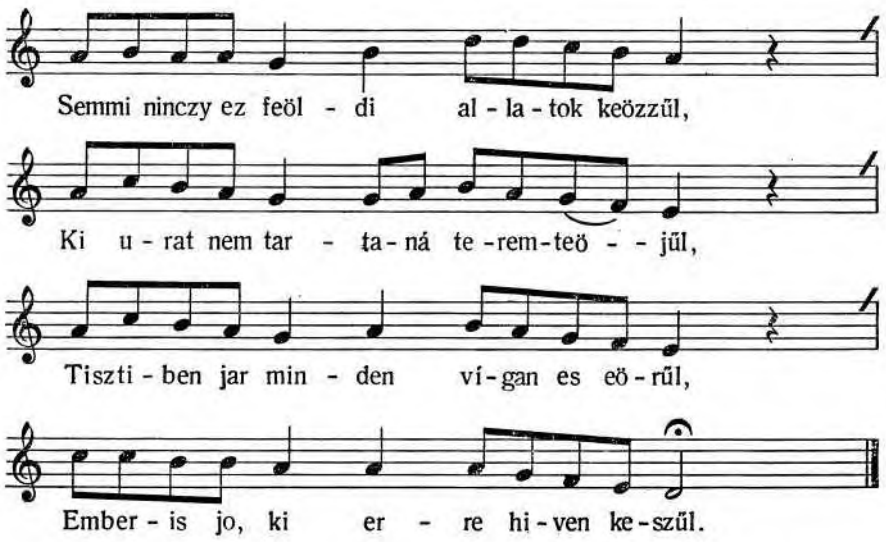

1. **S**emmi ninczy ez feöldi allatok keözzűl,
Ki urat nem tartaná teremteöjűl,
Tisztiben jar minden vigan es eörűl,
Emberis jo, ki erre hiven keszűl.

2. **I**m uysagot mutattia valtozassal,
Uyult holdunk tanittia szep peldaval,
Hűseggel kel jarni sok vigiazassal,
Draga űdeö ne follyon tuniasaggal.

---

1 II feoldeon **4** II erre ugian keszwl **6** II holdnak tanitya peldaiaual **7** II Tiztiben se iarni

3. **M**enniey seregek hivatallyokban
Szepen jarnak s urat nagy hatalmaban
Diczieojtik kegies meltosagaban
Embernek tanusagh ez zep peldaban.

4. **O**ly beölczyen az egheket teremteötte,
Magos tengelyekre fel fűggeszteötte,
Kerekekre ereössegert szerzette,
Cziuda sebes forgassal ereszteötte.

5. **N**oha feöldnel eghnek minden czillagi
Nagyobbak hold kyűl minden seregi,
Mégis huszon negy ora cziak az keözi,
Hogy egesz meny feöldet mind meg kerűli.

6. **P**araszt elme eszt igy de nem tudhattia,
Mert szemevel ennyre meg nem fogja,
Nem tudgia, hogy emberseg annak oka,
Hogy ereötlen szem feny ugy nem lathattia.

7. **E**z feöldet keözepben fel fűggesztette,
Mély tengerrel keörűl meg eövedzette,
Emberekkel mindenűt be teölteötte,
Lelkes allatokkal gazdagga teötte.

8. **P**usztan semmit, sem űresen nem hagiot,
De mindennel beöveön mindent meg rakot,
Hasznos ereöt kiczideökbennis oltot,
Cziudalasra mindenben okot adot.

9. **T**udo dolog istennek beölcziesege,
Mindenekben tetczik cziuda ereje,
De hold ád okot sok elmelkedesre,
Mert uy valtozast hoz minden negyedbe.

10. **S**ok féle ereje az feöldieken,
Birodalma niavalyakon, űdeökeön,
Titkos ereje fakon, sok fűvekeön,
Deögleöt eghen, vizeken es szeleken.

11. **I**sten evel holdot gazdagitotta,
Cziudajval ennijre magasztalta,
Nepenek innepét ez okon hatta,
Hogy hirdesse ily nagy hatalmát rajta.

12. **N**eki azert, nem holdnak innepelliűnk,
Szűvel, szayal, nyelvűnkel eöt diczirjűk,
Sok eöreöm innepek utan erhessűnk
Eöreök inneplesre, kit most remenlűnk.

---

10 II Hiuen iarnak **11** I, III Diczirtetik **12** I, III Emberekkel kik elnek birtokaban **14** II Magas karikakra fel **15** II Tengelyekre erössegert rendelte **18** II Nagiabbak sokkal hold keőűl sereghi **20** II mind el kerűli III egesz <föld> meny **21** II Paraszti elme de ezt megh nem ertheti **22** II Mert annira szemeuel nem neszheti **24** II erötlen nap feny meg nem **27** II mindenniue be **31** II kiczidekbennis adot **32** II Tanulasra mindenben **37** II földiekben **39** II fakon es fűueken **41** III kazdagitotta [a *z*-t a sor fölé írta a másoló] **44** II hirdessek ily sok hatalmat **46** II Sziuel szoual nieluwnkel

88.

PESAHRA 14 DIE INTER DUAS VESPERAS

Notaja Kerlek es intlek mostan tegedet

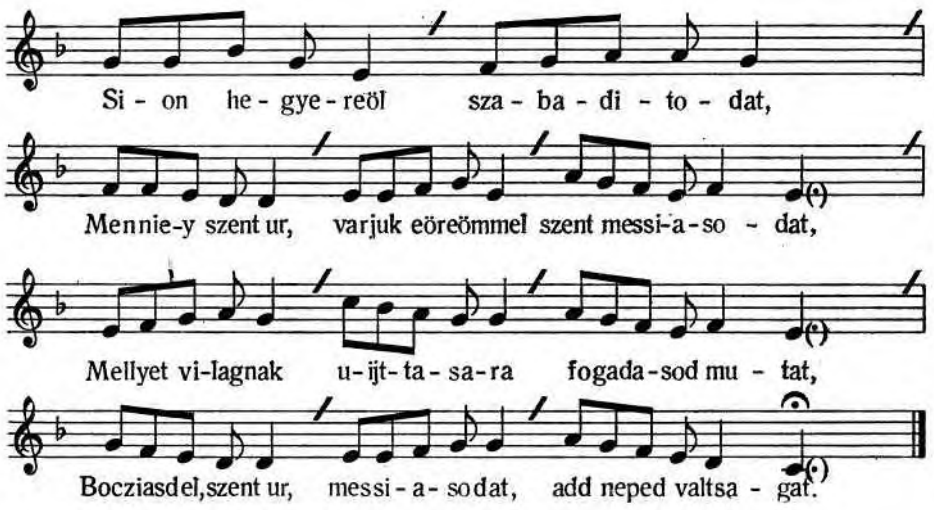

1. **S**ion hegyereöl szabaditodat,
Menniey szent ur, varjuk eöreömmel szent messiasodat,
Mellyet vilagnak uijttasara fogadasod mutat,
Bocziasd el, szent ur, messiasodat, add neped valtsagat.

2. **I**zrael magva nagy remenseggel
Ez igiretet ohaitvan varja sok űdeöteöl fogva,
Cziak hogy szent Jesust, Maria fiat, velűnk nem tudhattia,
Jeöy el messia, ur hagiasabol neped valtsagara.

3. **M**indenkor, szent ur, ezt emlegettiűk,
Szűbeöl ezekreöl ayttatoson egymassal beszellűnk,
Hogy mikor leszen eöreöme napja fiadnak mű velűnk,
Bocziasd el, szent ur, messiasodat, had eörűllieön lelkűnk.

4. **O**h dragalatos, eöreömre melto
Szentseges nagy nap, mellien Christusunk orszagat foglallia,
Mikor szentekkel minden gonoszon leszen birodalma,
Jeöy el messia, ur hagiasabol neped valtsagara.

---

4 IV–V neped valtsagara **5–8** IV–V [e sorokat a másolók kihagyták] **6** III igiret **7** I nem <tudhattia> tudhattia **11** V mikor legyen IV–V öröme napja messiasnak vellűnk **12** IV örüllyön vellűnk **14** IV–V mellyen messia orszagat **15–16** IV leszen [e szótól a kézirat csonkulása miatt másfél sor hiányzik a szövegből]

5. **N**oha giakorta ezt mű forgattiuk,
De kivaltkeppen, mikor sidoknak valtsagát szamlalliuk,
Hadnagy Mosesteöl mint Aegyptusbol leöt szabadulasok,
Boeziasd el, szent ur, messiasodat, hogy szabadulhassunk.

6. **P**esah innepet evel szentelliűk,
Hogi hatalmadat Aegyptusbeli valtsagrol hirdettiűk,
Erreöl jeövendeö dragab valtsagra gerjed remensegűnk,
Jeöy el messia, ur hagiasabol, veled had eörűlliűnk.

7. **E**legellied meg, szent ur, immaron
Szamkivetesben hoszszu fogsagat, sok saniarusagat
Jakob magvanak add meg valaha igert birodalmát,
Bocziasd el, szent ur, messiasodat, ad neped valtsagat.

8. **Cz**iak teölled várunk, edes istenűnk,
Messiasodrol teölled halgatunk, eöt eöreömmel várjuk,
Űdeö el telve, mikor meg adod, neki fejet hajtunk,
Jeöy el messia, ur hagiasabol, s tegedet uralunk.

9. **I**giretednek meg teökelleset
Eöreökeös hűttel valliuk, szent isten, kibeöl felsegednek
Eletűnk napit hiven szentelliűk, szolgalunk nevednek,
Bocziasd el, szent ur, messiasodat, valtsagat hiveknek.

10. **B**odogok az kik ez remensegben
Elnek vagy halnak, szent innepiden nevednek szolgalnak,
Pesan messiast bizonyos hűttel valtsagokra hijak,
Jeöy el messia, ur hagiasabol, hozd neped valtsagat.

11. **Ö**rdeög birtokát te ronthatod el,
Kegietleneknek minden hatalmat rollunk forditod el,
Seöt boszszut allasz, meg eölt szenteknek verekert ereöddel,
Jeöy el messia, ur hagiasabol, s eördeög házát ronczy el.

12. **E**rdemek szerent fizecz hiveknek,
Mert minden gonoszt talpok ala vetcz eöreökeös szenteknek,
Kibeöl fejenkent igeretedreöl bizonyossa lesznek,
Bocziasd el, szent ur, messiasodat, valtsagra nepednek.

13. **M**ű teged várunk igaz hűtűnkbeöl
Bodogsagunkra minden gonosztol szabadulasunkra,
Ieöy el sietven birodalmodban iktass orszaglasra,
Jeöy el messia, ur hagiasabol neped valtsagara.

---

19 V Hadnagy mestertol **20** I messiadat **21** II [más kéz a sor fölé a következő szövegváltozatot jegyezte:] Minden ideöben teged tiztelunk **22** IV–V Egyptumbeli I valtsagrol <szam> III valtsagrol <szamlalliuk> hirdettiűk V váltsággal **23** II Eböl I valtsagr<ol>a IV terjed remensegünk **24** IV–V hagyasabol had örüllyön lelkünk **25** IV–V Elegedgyel **26** IV–V hozzu rabsagat sok **31** V mikoron **32** V hágyássábol tégedet **33** II Igiretidnek **34** II, IV hűttel uariuk **35** V napjait **36** IV hivednek V messiasodot valtsagul hivednek **38** II szent innepiden [más kéz e szavak fölé a következő szövegváltozatot jegyezte:] minden ideöben **39** II Pehsan [más kéz e szó fölé szövegváltozatként *Mikor*-t írt] V válcságra IV hinak **45** V hiveidnek **46–48** IV talpok [e szótól a kézirat csonkulása miatt két és fél sor hiányzik a szövegből]

89.

EZEK MAR IT VERSEKBEN VADNAK AZ SZENT NYELVEN

[No. Gondolkodgyal ember te allapotodrol]

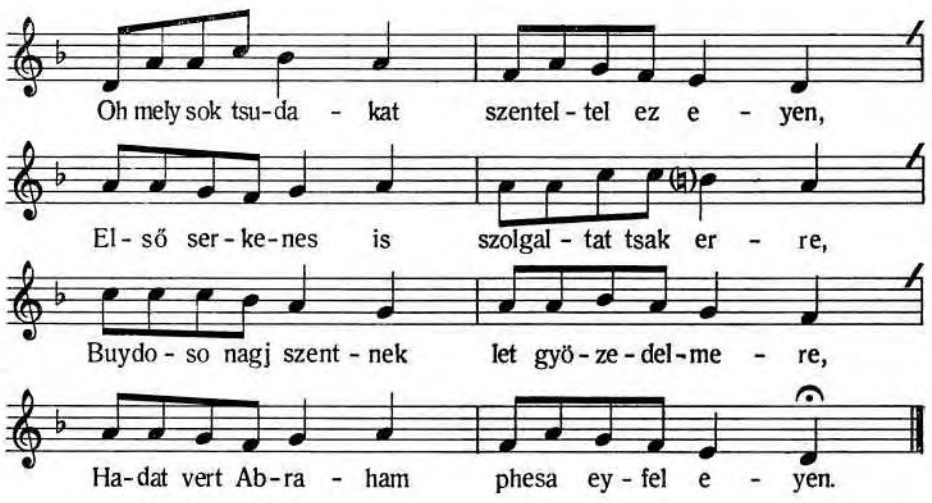

1. Oh mely sok tsudakat szenteltèl ez eyen,
Elsö serkenesis szolgaltat tsak erre,
Buydoso nagj szentnek let gyözedelmere,
Hadat vert Abraham phesa eyfel eyen.

2. *Gerar kirallyatis bünteted ez eyen,* Gen. 20.
Syriai Labant rettented ez eyen,
Kűsdèsben Israel angjalt gjözöt ezen, Gen. 31.
Mind ezek löttenek paesah ey felejen.

3. Elsö szűlötteket Patrosban ez eyen, Ex. 12. 13.
S mind gazdaghsagokat fosztottad ez eyen,
Sisera nagi hadat rontottad ez eyen, Jud. 4. 5.
Mind ezek löttenek paesah napjàn eyen.

4. Karomlo Sancherib hada vesz ez eyen, Reg. 19.
Bel Babel balvany*i* rontatta*k* ez eyen, Isa. 46.
Kedves Danielnek titok nyilt ez eyen, Dan. 9. 10.
Mind ezek löttenek paesah ey felejen.

2–5 I [a másoló az első szakasz első sora után a második szakasz második sorával folytatta a másolást; a hiányzó sorokat a II. változatból pótoltam] **7** II Kisdesben **14** I balvany rontatot

5. Reszegen Baltasar kiralj vèsz ez eyen, Dan. 5. 6.
Eh oroszlanoktol Danel ment ez eyen,
Amanis maganak fat keszit ez eyen, Est. 5.
Mind ezek löttenek paesah napjan eyęn,

6. *Asverus* szemèn sem löt *alom* ez eyen, Est. 6.
Edomon boszszujat ur allja ez eyen, Es. 21.
Mint sereny vigjazo ugi kialt ez eyen,
Löttek lejendökis paesah napjàn eyen.

7. Erre siet esni, ki*n* nap sem ey lèszen, Zach. 14.
Gogh, Magogh romlàsa bizonsagot teszen,
Hogi mind napok eyek mar tsak urè leszen,
Egi isten mindenben s neve tsak egi leszen.

8. Orszaga, varosa dűczösseges lèszen,
Jerusalem falain tsak finyessègh leszen,
Angjali cirkalas eyel nappal leszen,
Ey mostani napnàl sokkal fenyesb leszen.

90.

MÁS FORMA, MÁS NOTAN

[Nota: Földre artsal leborulva]

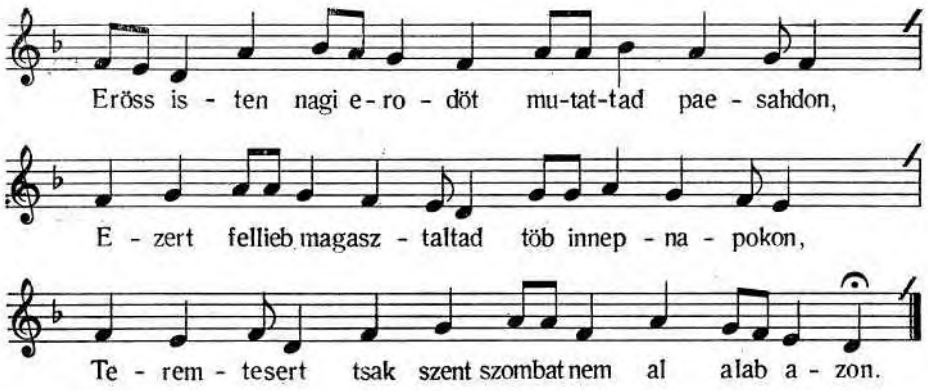

1. Eröss isten, nagi erodöt mutattad paesahdon,
Ezert fellieb magasztaltad töb innep napokon,
Teremtesert tsak szombat nem àl alàb azon.

18–20 II [e sorok a kézirat csonkasága miatt hiányoznak] **21** I Asverusnak … alma **25** I ki **28** II [e sort a másoló kihagyta] **30** II falin

3 II alab al azon

2. Tűz kemencze frigi kötèskor napkeleti szentnek — Ge. 15.
Ezen latcot vilagh vegigh sorsa nemzetenek,
Ennek eyen 5 kiraljsagh löt preda szentidnek. — Ibi:

3. Satoranal szent angjalid ezen làtogattak, — Gen. 46,
Meddű Sarat fi szűlèssel ezen vigaszta*lt*ak,
Pogaczakkal követidnek vigan gazdalkottak.

4. Szentidet, hogi vigasztaltad bűnöst akkor rontál, — Gen. 19.
Mert Sodomát eghi tűzzel sűiljestel es rontàl,
ogaczaval elö Lotot onnan szabadittàl.

5. Ennek eyen első faizàst Aegiptusban rontàl, — Ex. 13.
Tsak egi altal menetellel mindenűt fogjatàl,
Magad elsö szűlöttedet, israelt ki hozàl

6. Jelt attal volt hiveidnek benned valo hitröl,
Paesah vèrèt mihelt latta belsö kűszöberöl,
Ronto fegjver meszsze ughrot onnat az szent heljröl.

7. Palma termö szep Jericho fala ezen sűlljet, — Jos. 6.
Midianon Gedeonis nagi gjözedelmet vöt, — Ju. 6.
Sancharibnek Gabrieltöl nagi hada vesztetet. — 2. Reg. 19.

8. Balthasaris falon iro kezet ezen latta, — Dan, 5.
Vetet asztal felet bodult, mint Isaias monta,
Nem haladot azon eyel, löt le vagatàssa.

9. Ester böyti, nagi siralma magos eghben hatvàn,
Asverussal kemèny Amant vendeghseghben hivàn,
Aman fűggöt masnak szerzet magas akaszto fàn.

10. Illi nagi erö ur kezeben gonoszok rontàsan.
Nagi hatalom job karjaban szentinek otalman,
Mutatodot szantalanszor aldot szent paesàjan.

---

6 II ott kiralysag löt pelda szenteknek **8** I vigasztak **8–9** II Meddü [e szótól a kézirat csonkulása miatt két sor hiányzik] **11** II süljezted **15** I szűlöttedet [a *d tt*-ből javítva] **18** I heljröl [*jeljröl*-ből javítva] **22** I ezen [a *z*-t *r*-ből javította a másoló] **23** II budula mint Esaias mongya **25** II egben jutván **27–30** II [e sorok a kézirat csonkulása miatt hiányoznak]

91.

AZ REGGELI HAMIDA UTÀN,
mikor az masodik aldast masodszoris iterallya, mivel tavaszszal már az harmatoknak le szallàsarol kel az istent aldani ez kis enekeczket mondhattya

Nota: Nem regen szokot [kertemben]
[Magasztallak én istenem vram és atyám]

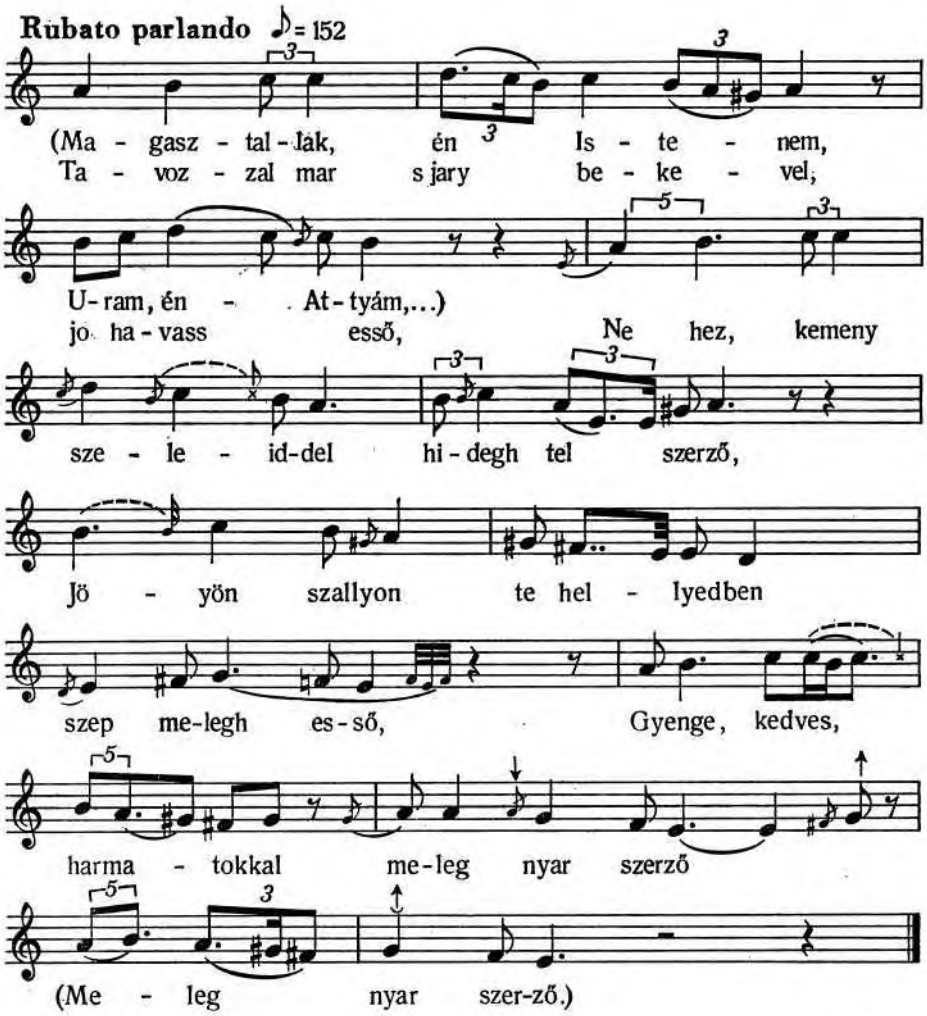

1. Tavozzal mar s jary bekevel jo havass essö,
Nehez, kemeny szeleiddel hidegh tęl szerzö,
Jöyön, szallyon te hellyedben szep melegh essö,
Gyenge, kedves harmatokkal meleg nyar szerzö.

2. Mert nagy az mű szabadittonk, bekesegh szerzönk,
Haborutol, mint nagy teltöl kegyes megh mentönk,
Aldàsival, mint harmattal gyönyörködtetönk,
Zomju lelkűnk szent lelkevel s jokkal űdvözlönk.

3. Erűl tehat mondom annak szep enekemet,
Ki szep tavaszt hidegh telböl s melegh nyart szerzet,
Ugyan azon nyavalyaktol menti fejűnkett,
Aldasival megh hizlallya szomju lelkűnket.

4. Az ur neve, ditsössege, mert ot lakozik,
Hol hatalmat, nagy erejet mondgyak, hirdetik,
Mennyen, földön, mindeneken tudgyak, ismerik,
Gyenge harmattal aldàsit magokon erzik.

5. Illyenekre magoss menybol szal nagy kegyesegh,
Michael angyalra bizot örzö segitsegh,
Titkon, nyilvàn vedelmezö, megh aldo szentsegh,
Mind örökke legyen raytunk menyböl kegyessegh.

92.

[AZ ESSÖ LE SZALLÁSROL]
Eszt az enekeczket mondgya el azon notara, mint oda fel az paesah
masod napjan irtuk az harmatnak szalljttasara

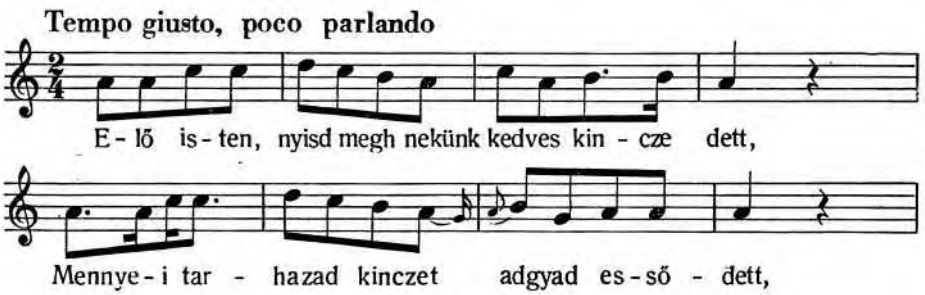

Cim [a másoló *ez ki*-t írt *ez kis* helyett.] **2** III Nehéz <hideg> **3** II Jöven **4** I harmatokkal [*harmatoddal*-ból javítva] II, IV kedves szeleiddel meleg **5** I szabadittonk [a *k*-t *n*-ből javította a másoló] **6** II Haboruktol **8** IV Szonnyu III lelkével jokal **9** III–IV Kiröl tehát II, IV mondom enis **10** II, IV tavaszt meleg nyartol hideg telt szerzet III télböl meleg **11** III feljünket [!] **12** IV szonnyu **15** II tudgyak, hirdetik **17** IV nagy kegyelem **18** IV Michael archangyalra bizott és örzö szencség

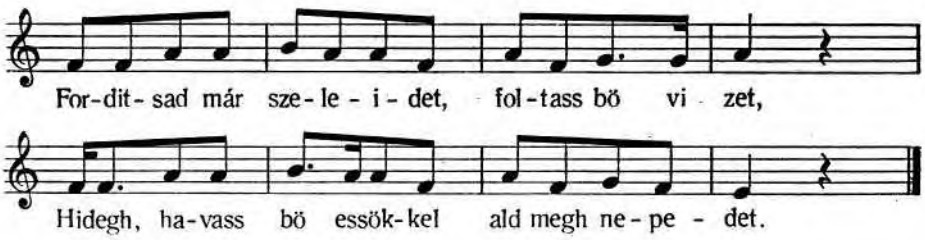

1. Elö isten, nyisd megh nekűnk kedves kinczedett,
Mennyei tarhazad kinczet adgyad essödett,
Forditsad már szeleidet, foltass bö vizett,
Hidegh, havass bö essökkel ald megh nepedett.

2. Ki mint madar kelepczeben, bunnek töriben
Regtöl foghván nyomorogh már idegen kezben,
Varja vallyons mikor juthat reghi kedvedben,
Zabaditto harmatoddal juthat földeben.

3. Jo kedvedet szent atjankhoz emlicz frigyedett, Gen. 18.
Ki jo kedvel vendeglette szent követidett, Abram
Labok mosására hozot illendö vizet,
Mennyei vizeddel teis aldgyad földűnkett.

4. Asztis tekincz, ki kötözve szent oltarodon, Gen. 26.
Ven attyatol kesz halalon volt aldozaton, Iszchach
Versengö palestinokkal asot kutakon,
Veszekedet, de bö vizet vöt aldásodon.

5. Mencz annakis maradekját, ki pasztorsághban,
Fosztot, tarka fakat hant az ivo valuban,
Menyböl mind tsak aldást latot szaporodásban, Gen. 20.
Zent lelkeddel minketis tarcz örök aldásban. Jakob.

6. Hat annakis tanitvanyit, jo követöjt,
Ki futassal kerűlte el pharaho kezit, Exo. 2. 7. 14.
Jo kut felet otalmazta Jetro leanyit, Moses
Es vizeken sokszor latta isten tsudait.

7. Asztis tekincz, vesztö vizet uy medenczeben, 2. Regh. 2.
Jerichonal ki orvoslot te szent nevedben, Elysa.
Mar anyak, kik eddigh voltak vesztö mehekben,
Gyönyörködtek, batron eltek gyermek szűlésben.

Nótajelzés szalljttasara [*szállàttasat*-ból javítva] **4** I havass [a *h*-t *r*-ből javította a másoió] II, IV meg földünket **7** IV Varja s valyon s mikor III–IV kedvében **9** II attyàkhoz **10** II vendegelte III követöit IV vendégletted **12** II àld meg földünket **13** II ki tötözve [!] **14** III atyánktol IV atyaktol **15** IV palastimok II kutakat **16** II àldàsodban **17** IV pásztorságon **19** II Melyböl IV mint csak **21** IV annakis <maradékját> **22** II kerüle II, IV kezeit **24** III Ez **25** I medenczeben [*mendenczeben*-ből javítva] **26** II orvosolt **27** IV anjank kik voltak edig vesztö III vesztö nevében **28** IV báttron gyermek

8. Regennis lam könyörűltel szomju nepeden, Num. 20.
Szikacz kemeny kö sziklábol az kietlenben
Tizenket aghra folt vizek tabor szeriben,
Kiert aldnak mostis igen szep Israelben.

9. Ald megh mű esztendönketis hasznoss essökkel,
Erdöt, mezöt foghy be szepen ho lengeteggel,
Ne hadgy veszni termö fakat szörnyű hideggel,
Lelki, testi aldásiddal legy kedvezessel.

93.

AZ UTAN EZ KIS ENEKECZKET MONDGYA

Notájara: Semi nincz ez földi allatok közzűl etc.

ALLEGORIA HAZASSAGH PELDAZATTYABAN
az szent gyűlekezetnek istenhez valo szerelmenek, szövetsegenek megh uyittàsa

Mondatik penigh kűs hugunknak az angyali nagysagos seregekre nezve ez földi, emberi gyűlekezet. Can. 8.

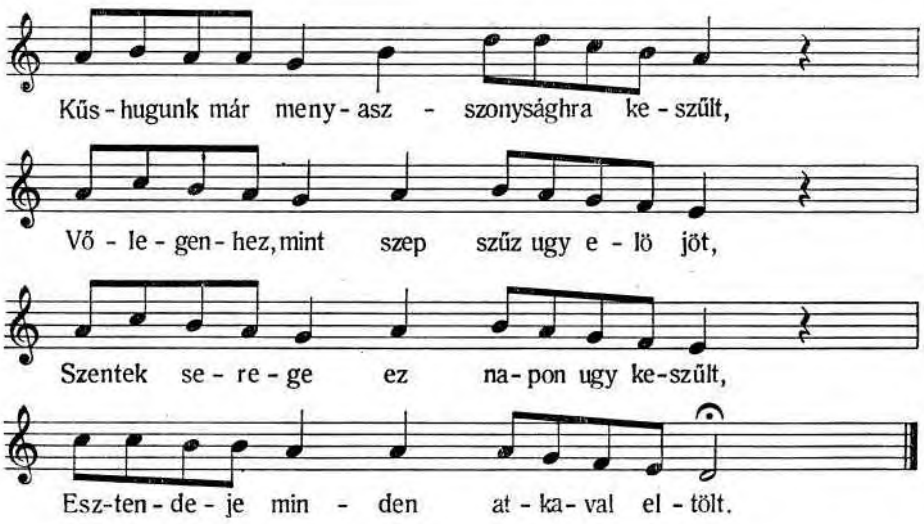

1. Kűs hugunk már menyaszszonysàghra keszűlt,
Völegenhez, mint szep szűz ugy elö jöt,
Sentek serege ez napon ugy keszűlt,
Esztendeje minden atkaval el tölt.

---

29 I lam [*nam*-ból javítva] II könyörülèl III szörnyü népeden IV szonnyu népeden **31** III tábor széliben **32** III–IV Azért **33** II Ald meg az mü esztendönket **34** II–III fedgy bé szépen **36** II àldàsoddal

3 II, IV napra

2. Angyali seregh eszth vigan fogadgya,
Földieknek, hogy jobbulàsat lattya,
Zentelt imatsagat ugy commendallya,
Mult esztendöt mind atkostol taszittya.

3. Menyaszszonnak ez minden diczössege,
Teremtönek, ha juthat szerelmebe,
Bűneitöl leszen kegyelmezese,
Mult esztendö mind atkostol feleytve.

4. Neked azert, dűtsöseghnek kirallya,
Vigh enekkel lelkűnk szent neve*d* aldgya,
Böy*t*, imatsàgh, alamisna tamaszsza,
Mult esztendöt atkaval butsuztattya.

5. Panaszunkat nyuytywk idegenekre,
Egysegedert, kik törnek hiveidre,
Zentseges törvènyed gyűlölöire,
Mult esztendö atka *legyen* terhekre.

6. Szand megh, kerűnk, immar te szegenyidet,
Reghi rabsagabol mencz ki nepedett,
Magasztald fel, tekinczed szent nevedet,
Mult esztendö atka ne tegyen terhet.

7. Szombatidnak draga, szep eneklesit,
Hozd hellyere Sionnak ditsössegit,
Több szent innepekkel Christus örömet,
Meszsze vessed bűnöss esztendönk terhet.

8. Eörvendgyetek, szentek, az mű urunkban,
Ki megh örzi hűtitt fogadàsiban,
Zentit hozza megh örök bodoghsàghban,
Uy esztendönk igy kezdetik aldàsban.

---

5 II–III eszt hiven fogadgya IV eszt igen fogadgya **7** II–IV Szentek imátságát **8** II–IV Esztendöt minden atkosztol III–IV tisztittya **10** II–IV Teremtöjének III–IV juthat [IV-ben *usat*-ból javítva] szerelmiben **12** IV minden **13** II–IV békességnek kiralya **14** I nevet IV nevedett **15** I Böy [!] **16** II–IV atkostol **20** IV esztendöd I vagyon terhekre **21** IV kérlek **23** IV tekentsed nevedet **26** IV helyre II, IV Cionnak ditsösseget **27** II–IV messia örömet **30** III Ki meg állya hütitt fogadasában II fogadásában **31** III hozza nagj örök

94.

ITT KELL MONDANI: ISTEN LEANYA, SZEP …

Nota: Mikor Davidra à Saul király

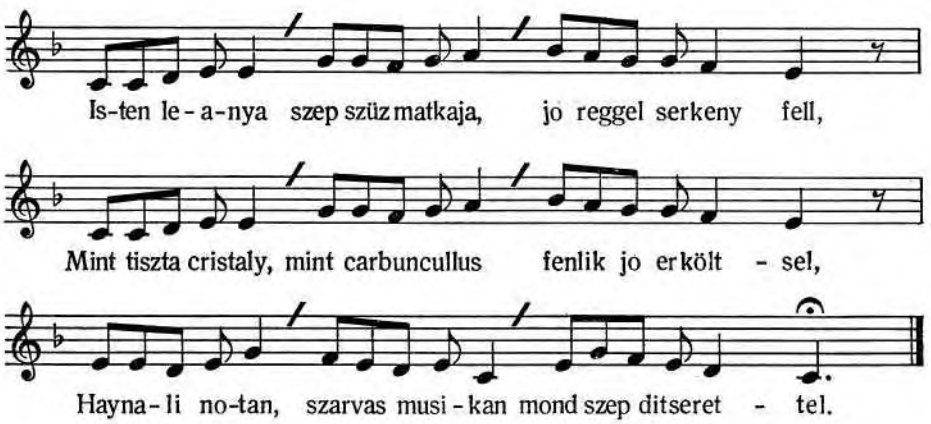

1. Isten leanya, szèp szűz matkaja, jo reggel serkeny fell,
Mint tiszta cristaly, mint carbuncullus fenlik jo erköltsel,
Haynali notan, szarvas musikan, mond szèp ditsirettel.

2. Zemeröl almot el tisztogatta, bünèrt imatkozik,
Zokogo szokkal konyhullatassal urnak esedezik,
Haynali notan, szarvas musikan mond ugy *fohaszkodik.*

3. Rettegesben üll, ostor közt forog, bünet tudgya, vallya,
Tsak hozzàd kiàlt, jobbulast fogad, orvossàgat varja,
Haynali notan, szarvas musikan ditsirettel mondgya.

4. Mihelyt szent helyre, imàtkozasra elödben erkezet,
Izrael szenti, botsasd meg bünet nyuts neki kegyelmet,
Haynali notan zarvas musikan mond szep ditsiretet.

5. Reghi szent *frigyed* attyankal emlisd nagy patriarkakkal,
Az ök nevekèrt, nallad kedvekèrt tegy jol unokakkal,
Haynali notan, zarvas musikan mondnak haladassal.

6. Rettenetes ur, hald kiàltàsat, peresit pereld meg,
Te szegenyidet vigoztald immàr es Ciont epits meg,
Haynali notàn, zarvas musikan had ditsirienek meg.

---

2 I carbuncullul [!] II erköltsök **3** II ditséretett **4** III büniért **5** III urának **6** I ugy imatkozik **7** II ül oltar közt forog bünért álgya valya III ül oltár közt **8** II Biznak hozzad III Tsak te hozád **9** III ditséretet mondgyon **10** II imátkozzással elödben érkezik **11** II–III kegyelmött néki **13** II Régi szent frigjedet attyakkál I frigyeden **14** II–III Azzok nevekért II jol munkájokkal III jol munkayokért **17** II Siont III vigasztald <immár> uram

7. Ha mely fiaid hozzàd meg ternek, fogad kegyelmesen,
Kik nagy reszketve, mint citalt felek àlnak törvèny szinen,
Haynali notan, zarvas musikan ezen enekelven.

8. Pör törvèny *napján nagj irgalmodrol kérünk, emlekezzél,*
Harag, busulást ne indits, kérünk, mikor törvénykedel,
Haljnali notán, szarvas mosikán ezert ditsirtetel.

9. *Kik szent nevedet szüntelen félik, tisztelik, szentelik,*
Törvéntöl mentsed, pere se vigjed, mert szodott örizik,
Hajnali notán, szarvas mosikán nevedett ditsérik.

10. *Hozd el már, hozd el váltság esztendött, néped, uram, mencs meg,*
Gyönyörüséges csergö patak közt juhaid nyugosd meg,
Hajnali notán, szarvas musikán ott ditsiryenek meg.

11. *Nezd Izraelnek, boldogult attyank tökelletességet,*
Mint regi kedves petset gyürüdött kös szüvedre minket,
Hajnali notan, szarvas mosikan mondjunk ditsiretett.

12. *Ugyanis látod, bününk sokságát soha nem birjuk el,*
Legg jobb orvasság ingyen kegyelem, ahoz botsánnat kell,
Halynali notán szarvas mosikdn, kiert ditsértesséll.

13. *Teremtö uram, te szent nevedért yo reggel kereslek,*
Imattsagommal mint estve, regel teged meg elöszlek,
Haynali notan, szarvas musikan had ditseryenek meg.

14. *Te véghetetlen nagysagod elött álván el amulok,*
Mert szivem titkát már altal latod meg mikor szollalok,
Haynali notan, szarvas musikan mondok ditséretet.

95.

Azon sido rithmusokra az jeruzsalemi templomban iratot ott fen az egekben
A MEMMYEY LELKI SZENT TEMPLOMNAK LAKATOLASAROL

1. Az *szent* nap màr nyugvasban,
Arnyek szerzö futasban,
Angyali nagy szorgasban,
Kapuk lakatolasban.

---

20 II rettegve mint czitált félnek álnak külön seregen III rettegve mint citált felnek álnak törvén szinre **21** II ezért énnekelvén III azért **22–36** I Pör törveny [e szavakkal a szöveg megszakad, mert a kéziratból egy levél elveszett.] **23** II–III ne emlits … törvényközöl **24** II–III ezert énekelvén **26** II peressé vigjed **31** II Nezd Izraelnek tökelleteséget mint kedves peczétitt III Nézd Izraelnek szent ur immáron tökéletességét **32** II Egész gyürüdött kösd fel szüvökre ne bantsanak minket **34** III bününk sulyosságát soha nem bir<juk el>hattyuk **36** II ditsértetel **37–42** [E két versszak talán későbbi hozzátoldás, mert csak a III. változatban maradt fenn; onnan közlöm.]

1 I–II, IV Az itt nap III Az isten már nap **3** IV Angyali szorongásban **4** IV Kapu

2. Tsudak tevö nagy isten,
Bünbotsato kedvedben,
Vegy münket szerelmedben,
Lakatolas köziben.

3. Zamon kik ide gyültünk,
Szemünk read fügesztyük,
Bün botsanatot kerünk,
Lakatolaskor nyerünk.

4. Tsudak tevö nagy isten,
Bünbotsato kedvedben,
Vegy münket szerelmedben,
Lakatolas köziben.

5. Lelkünk neked öttöttük,
Töröld el minden vetkünk,
Bün botsanatot vegyünk,
Lakatolaskor nyerünk.

6. Csudak tevö nagy isten,
Bünbotsato kedvedben,
Vegy münköt szerelmedben,
Lakatolas köziben.

7. Legy oltalmunk, paysunk
Atkoktol szabadittonk,
Jora petsetlönk, zarlonk,
Lakatolaskor meg tartonk.

8. Csudak tevö nagy isten,
Bün botsato kedvedben,
Vegy münket szerelmedben,
Lakatolas köziben.

9. Kedvez, könyörüly raytunk,
Ha ki rank tör busittonk,
Iteld meg, fogd el rollunk,
Lakatolaskor jot lassunk.

10. Csudak tevö nagy isten,
Bünbotsato kedvedben,
Vegy münket szerelmedben,
Lakatolas köziben.

---

7 I–II Ugy münket IV Vigy minket **9** IV Zámán [!] kik it egyben gyültünk **14** I Bünbotsato <nagy isten> **15** I–II, IV Ugy minket **17** III öntötttük [!] **18** III Tröld [!] minden III–IV vetkünket **20–24** II [e sorok a kézirat csonkulása miatt hiányoznak a szövegből] **20** III Lakatolást nyerjünk **23** I, IV Ugy münköt **24** III Lakatolast **25** III oltamunk s paisunk **26** III–IV Okoktol **31** I–II, IV Ugy minket **39** I–II, IV Ugy münket

11. Emlitsd nagy kegyelmedet,
Regi szokot kedvedet,
Hozd jobra esztendönket,
Lakatolaskor ügyünket.

12. Csudak tevö nagy isten,
Bünbotsato kedvedben,
Vegy münket szerelmedben,
Lakatolas köziben,

13. Uyits jora üdönket,
Ald meg uy esztendönket,
Zerentsesits nepedet,
Gyüts hazajokban öket.

14. Tsudak tevö nagy isten,
Bünbotsato kedvedben,
Vegy münket szerelmedben,
Lakatolas köziben.

---

41 IV kegjelmed **43** III–IV jora **47** I–II, IV Ugy münket **49** IV jora [sor fölé írt szó] üdököt **50** III Ald meg mi esztendönket IV Ald meg esztendönköt **55** III–IV Vigy

BEKÉNY JÁNOS ÉNEKEI

{RMKT XVII/5. – 258}

96.

MINDEN ZOMBATRA IO

Nota: Erök atia isten az migh elek cziak teged diczierlek

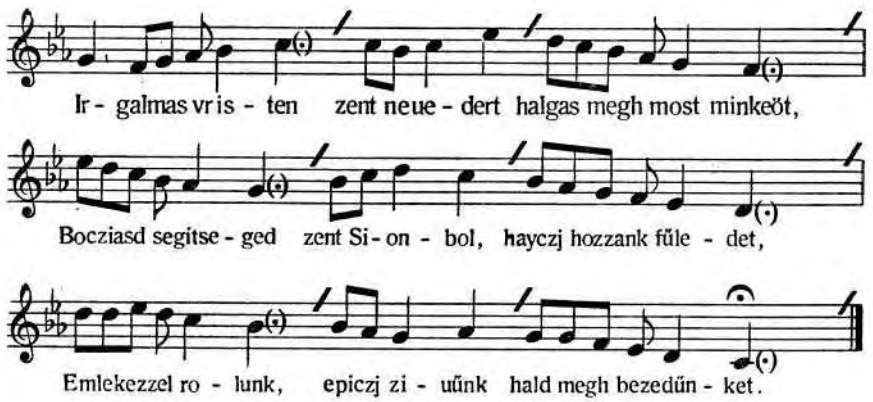

1. **I**rgalmas vristen, zent neuedert halgas megh most minkeöt,
Bocziasd segitseged zent Sionbol, hayczj hozzank fűledet
Emlekezzel rolunk, epiczj ziuűnk, hald megh bezedűnket.

2. **O**ly zomorusaggal, siralommal most hozzad indultunk,
Mint puztaban lako siuo soliom ehezuen budoztunk,
Lelkűnk faratsagat mű istenűnk te elödben hoztuk.

3. **H**algasd azert zonkot, panazunkat, nez könieörgesűnkre,
Az egek bezzellyek, bar megh mondgyak, mj nagj keserueinkre,
Nagj keserűseget mű zűuűnknek mostany keresre.

4. **A**zte zent teoruenied keuansagunk, uilagh elöt mondgyuk,
Kiert keönieörgesűnk ez puztabol most elödben adgiuk,
Keserues zűuűnköt vr, zent atiank neked megh mutattiuk.

---

3 I ziuök **8** II keseruűnkre **9** III keserűseget [*keseresuget*-ből javítva]

5. **N**ez ala zekedbeöl, teryezzed kj reank io keduedet,
Lassa megh ez uilagh, kj gűleölj az te teöruen*e*det,
Hogy nagj otalmunk uagj, kik zerettiuk az te bezededet.

6. **N**inczien emberj kez, kj megh uonnja zent teöruenied utat,
Fűst modra el ueznek, kik cziufollyak annak igassagat,
Mert kezedben tartod, vram isten, töruenied palcziajat.

7. **E**s ez oka hozzad, hogj my iöttűnk, mert nagy dűcziöseged,
Kik eletet kernek azert tölled nagj io zent felseged,
Azt megh koronazod, iutalmat adcz, mert nagj elegseged.

8. **S**enkj űressenis soha nem iart, vram, te elötted,
Kj tizta lelekböl ment te hozzad, hog kerjen te tölled,
Most minköt se bocziass, mert my tauol nem megyu*n*k te tölled.

9. **B**izunk czyak te benned, hogj uezerlez zent töruenied utan,
Nem hadczj el epednűnk es budosnunk hitetlenek utan,
Kik nagj karomlassal zidalmazzak *napodat ez* puztan.

10. **E**zert öriztel megh es tartottal mű anyank emleyen,
Es te tanittottal ez oraigh zent töruenied teyen,
Emberreis teöttél, hogj zolgalnank tizteleted helyen.

11. **O**h mely nagy haladast mondunk neked, ki uelűnk ezt tötted,
Az te zent neuedet mű nekűnkis megh dűcziöittetted,
Bűnes zolgaidat az ganeból, hogj te fel emelted.

12. **K**erűnk, könieörgesünk legyen kedues, ad töruenied utat,
Keserues ziuünköt uigaztald megh, mint atia eö fiat,
Parancziolatodnak lathassuk megh zep fenies lampasat.

13. **E**rre te *adgy* eröt es ragagy kj az halal töriböl,
Gwyczj fel zent vilagat *eöreömünknek* az te zent hazadbol,
Had eörűlliön lelkűnk zabaduluan *ez nagj puztasagbol.*

14. **N**iuiczj kezed had fogiuk, kelhessűnk kj uilagh izopiabol,
Hol regolta fekzűnk keuankozuan kelnj söpreieböl,
Pihenniűnk megh, vram, te *zent kedued io akarattiabol.*

---

14 I teöruendet **15** II szerettjűk aldot bezededet **19** II Ez az oka **20** II ezert **22** III soha sem **24** III bocazs<d> I megyuk [!] **27** I, III napunkat az puztan **31** I Oh mely [szavakat más, egykorú kéz áthúzta, és föléje írta: *Ezert*] **32** III neuedert **37** I Erre te adjte [!] eröt **38** I, III uilagat törueniednek I hazadbol [e szót más, egykorú kéz áthúzta, és föléje írta: *igedböl*] **39** I zabaduluan az <te> sok <zent hazadbol> insegekböl [az áthúzások és szövegjavítás ugyanattól a kéztől, amely már az előző sorokban is tett igazítást] III zabaduluan az te zent hazadbol **40** I uilagh <izopiabol> fertöjeböl [az előbbi egykorú kéz javítása] **42** I vram <ha zent kedued io akarattiabol> te io kedued legjen tettseseböl [módosította a fentebb említett idegen kéz] III ha zent kedued io akarattiabol II akaratodbol

15. **I**gy legyen te nalad aldozatunk kedues mind örökke,
Köniörgö bezedűnk *te elötted, vram,* olly keduesse,
Hogj mondhasunk ament aldasodert örökön örökke.

97.

ALIA DIEM SABATHJ, MINDENKORRA JO EL MONDANJ

Az kj uetj segedelmet az istennek hatalmaban

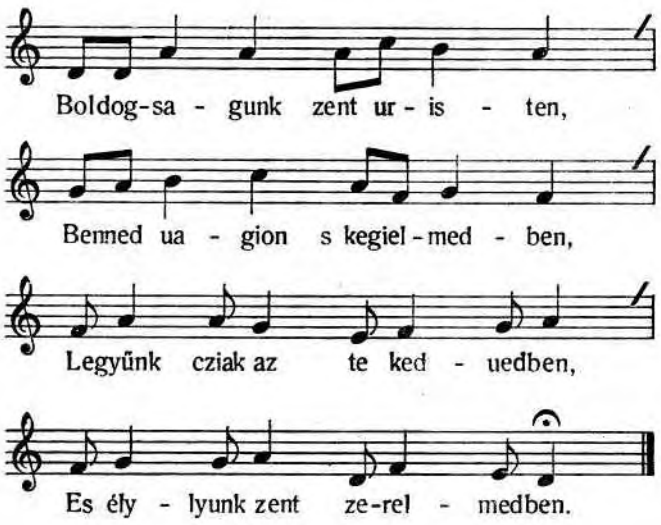

1. **B**oldogsagunk, zent vristen,
Benned uagion s kegielmedben,
Legyűnk cziak az te keduedben.
Es éllyunk zent zerelmedben.

2. **E**mberj nielu nem mondhattia
Nagjsagat zent utaidnak,
Kin iartacz s attal fiaknak,
Mutassak io üoltat annak.

3. **O**h mely sok iot nekűnk abban
Adcz, vram, nagj igassagban,
Zent vristen, törueniedben,
Jariunk zem elöt uilagban,

---

43 I Igy Hogy [egykorú kéz változtatása] **44** I vram te elötted
3 III Lelkünk tsak **7** III attad **12** I zem [*Zent*-ből javítva]

4. **K**iuel mint te paranczyoltad,
Zent iteletedet hattad,
Elnűnk auual az mint zabtad,
Az zent utad mint mutattad.

5. **E**mely azert ez nap *abban.*
Es űltes le haylekodban,
Vigjazhassunk zombatlasban,
Serenien igassagodban.

6. **N**ezzűk, lattyuk, tapaztallyuk
Zent törueniedetis halliuk,
Zent zemed reank uigiaz lattyuk,
Kiert lelkűnk niugzik, uallyuk.

7. **I**llik azert most mindennek,
Űlet nijtnj az felsegnek,
Hogj ma minden hűsegesen,
Ajtot nijsson az istennek.

8. **I**nnepe ez az zent zombat,
Kin hallya zauat nepenek,
Köniörgeset zolgajnak,
Megh halgattia hiuejnek.

9. **A**ldot isten taniczj minköt,
Ne fordicz el zent orcziadat,
Ad ismernűnk törueniedet,
Uehessűk zent orzagodat.

10. **N**e uezzűnk kj, el zakaduan
Zent nepednek seregeböl,
Ma serkenczj fel, kerűnk teged,
Hitetlensegnek almabol.

11. **O**raya ez legyen nekűnk,
Zent vr, hogj ueled bekellyunk,
Ma kezűnköt fogod nekűnk,
Meg bocziatod az mj bűnűnk.

12. **S**enkj azert hazonnelkűl
El ne mennyen, kj ne lepyen,
Vr zayabol ugj tanollyon,
Űressen haza ne mennjen.

---

15 III a mint hattad **16** II utat **17–20** III azert [szótól kezdve a kézirat csonkulása miatt három és fél sor hiányzik] **17** I–II ez nap [szavak után mindkét változatban hiányzik egy szó] **19** II uigazazhassunk [!] **20** I Seremien [!] **21** III Nezzük s lattyuk **34** III szent szinedet **41–44** III Oraja [szótól a kézirat csonkulása miatt csak egyes szavak olvashatók el] **45–48** III [e szakaszt a másoló kihagyta]

13. **D**iczierettel aldgia vrat,
Zolgalya mint teremptöyet,
Kj megh halgattja kereset,
Hogj megh tartia zent törueniet.

98.

ZOMBATRA VALO EZYS

Notaja: Szerenczenek forgasaban

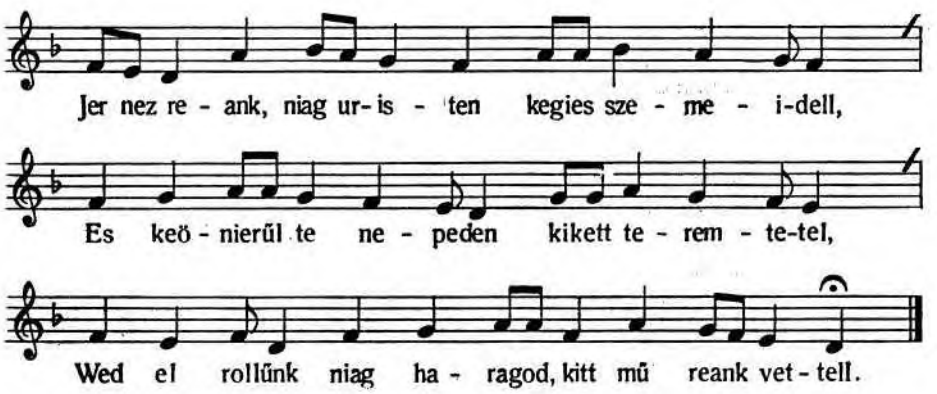

1. **I**er nez reank, niag wristen, kegies szemeidell,
Es keönierűl te nepeden, kikett teremtetel,
Wed ell rollűnk niaǵ haragod, kitt mű reank vettell.

2. **O**ltalmazd meg hiueidett sok niomorűsagtol,
Karhozatol es az bűnteöl, minden teuelgesteöl,
Az pokolnak niaǵ kenniatol, minden ellensegteöl.

3. **H**ald meg azert keöneörgesűnk ez te niaǵ napodon,
Szombatlasban wigiazhassunk elötted haznoson,
Az szent napott teölthessűk el niaǵ bodogsagoson.

4. **A**d űsmernűnk szent utadott, mozdicz teörueniedett,
Tudatlanűl ne hordozzűk nallűnk szent neuedett,
Iteletel mutasd, wram, iduezitesedett.

5. **N**iaualiankban mert cziak hozzad tudűnk mű foliamny,
Igereted hoǵ azt tartia, cziak te benned bizny,
Te verhecz meg, te giogithacz, te tűcz otalmazny.

---

52 III Ha meg
8 wigiazhassűnk <neked niag> [fölèírva: *elötted*] **9** el [sor fölé írt szó]

6. **N**e boczias *műnkeött wilagon* fertelmes eletre,
Ne keöuessűk az gazdagot mű wezedelmünkre,
Ky nem bizta űduessegett te szent felsegedre.

7. **E**zt meg tuduan szent irasbol, minden rea nezne,
Eö vranak, istenenek bezedet uǵ wenne,
Zent aldasnak kenierebeöl hog hamis ne lenne.

8. **S**erien gazdag iauaidal gonozűl ell wala,
Szegenidett ideiekben nem segity vala,
Az Lazarnak cziak az morsalegban sem ad uala.

9. **B**izon azert niaǵ haragod arra geriett uala,
Eördeögeökell eö hazabol ky vonatad vala,
Az pokolnak niaǵ kenniara te weteted vala

10. **E**zert irgalmatlan nepek es gonozűl eleök,
Pelda, hogi wrhoz terietek teöruen kűül eleök,
Mert lattiatok, hoǵ ell weztek, irig zemmel nezeök.

11. **K**y hozhat ky az halalbol, ky zabadithat ky,
Abraham istene kiueöl, ky tud wigaztalny,
Mint egy Lazart aito eleöl ez tud fell emelny.

12. **E**ze tahat az dűczeöseg, eöteöt kell imadny,
Euel iariünk, ezt diczeriűk es szauat fogagiűk,
Zent teöruenie szeműnk eleöt, tizta kezel fogiűk.

13. **N**o hat nap, hold es czillagok diczirietek istent,
Wilagosság es setetseg hirdessetek istent,
Egy willam, az keödeökel kialcziatok istent.

14. **I**g legien serege gűlue wr szent angialynak,
Prophetaknak es papoknak, minden zolgainak,
Az igazaknak lelkeknek, wrhoz kialtoknak.

15. **S** mint egy Lazart, szent istenűnk, te niag irgalmadbol,
Ez wilagy dus gazdagnak ekes aytaiabol,
Weǵ fell hozzad, ne lathasson műnkeöt az pokolban.

16. **D**icziertessek dűczeösegel szent neued keözeötűnk,
Io uoltodbol minden joddal lakial, zent wr, nalwnk,
Eöreök hitben, mint az Lazart, wed hozzad mű lelkűnk.

---

16 műnkeött ez wilagon **22** gazdag <keniereuel> iauaidal **30** weztek <teöruen kű> irig

99.

ÖRÖK ELETNEK UTARA …

1. **I**stenünknek az ö utat valaki keresi,
Dütsösseges szent törvenyet ez igen szereti,
Földit nem nez, tsak mennyeit sziveben viseli.

2. **O**lly nagysagos es szent ut ez, istenünk kedvere,
Kin mü lelkünk indul es fut örök örömere,
Ur zombattyan gyorson megyen ennek ertesere.

3. **H**a azert valaki erre igen ugyekezik,
Es ennek ö folyasaban faradoz, nem nyukzik,
Hogy igaz vezert kövessen homalyban nem fekszik.

4. **A**z szent istent, ki fö vezer, tudgyuk, hogy ide err,
Böltsesseggel, felelemmel bizonnyal hozzank err,
Mü lelkünket meg iteli, szivünkhöz veghel err.

5. **N**em földit kel hat embernek mindenkor tsak nezni,
Hanem egre ar[cal] ... fel kel tek[enteni],
… … … … …

6. **N**o egy szoval ezt hogy mondgyuk, istenre tekentsen,
Hatra hagyvan földieket, mindeneket intsen,
Isteni szent szolgalatra mastis fel serkentsen.

7. **E**vel az mutatodik ki, hogy nen az eletnek,
Hanem jövendöben valo, az örök eletnek
Jovat nezi, ki kedveben legyen istenünknek.

8. **S**ok jo akarattyat ebben az mü istenünknek,
Szent zombattyan fel költhettyük fejünk s örömünknek,
Ha meg tartjuk szent köteset ö szent törvenyenek.

9. **B**izony hat igy meg lathattyuk vezeret eletnek,
Ha szabad akarat szerent *uta* ösvenyünknek,
Mennyey vilagossagban forgodik elmenknek.

10. **E**z lezen vilagosb, fenlöb egen forgo napnal,
… … … … es dütsössegesb hold[nal],
… … … kedve raytunk … … …

11. **K**iröl lam mindnyajon lattyuk ez halando testben,
Szent töruenye ugy vezerel az szent böltsessegben,
Hogy partyara veteknelkül jutasson mindenben.

[A cím szövege nem teljes és a nótajelzés is hiányzik a kézirat csonkulása következtében.] **14–15** [A kézirat csonkulása miatt a 14. sorból csak néhány szó maradt meg a szövegből, a 15. sor szövege teljesen elpusztult.] **26** utat ösvenyünknek **29–30** [A kézirat csonkulása miatt e két sor szövege hiányos.]

12. **E**rre azert hogy tekentsunk, semmi elöl jaro
El ne vonnyon szent törvenyröl, mert az elöl jaro,
Az igazgat, az mi utunk közel hozza jaro.

13. **N**intsen szentis es semmi ok, tsak az szent törveny szent,
Ez mennyei ur istentöl adatott az, szent, szent,
Mind örökke meg allando, üdvezit az, szent, szent.

14. **U**ralkodo, szent ur isten, erös törvenyedet,
Kit Mosessel, szent szolgaddal erre szent nepedet
Kötelezted ö lelkeket, tiztellyek nevedet.

15. **K**ik ezkeppen, uram isten, te hozad … … …
… … … … … … … … … …
… … … … … … … … … …

16. **M**ennyen erre neped közöt szodot meg fogadgyak,
Törvenyed *örizeset* jo moddal be mutattyak,
Elötted evel magokot ök igy boldogittyak.

17. **H**ogy mindenben peldajokot az mü attyainknak,
Abrahamnak es Isaknak, az mü szüleinknek,
Kik elötted szentül jartak utat törvenyednek.

18. **M**eg mutattyak serenseggel es buzgo lelekkel,
Hozzad indult serelmeket tselekedetekkel,
Felelmedet kik igy örzik minden hüsegekkel.

19. **E**zert te szent igereted mindeneknek fen all,
Sido, görög nemzettsegnek jova nallad ugy all,
Üdvezittesed senkitöl, hiszük, hatra nem all.

20. **H**a ki ezert törvenyednek edes voltat … …
… … …kezeben ... …
… … … … … … … … … …

21. **E**s ezt most szent zombatodon hütünkböl enekly*ük,*
Mindenhato kegyes attyank, bizonnyal emlittyük,
Tselekedesre magunkot adgyuk, ugy beszellyük.

22. **Z**ent törvenyed, uram isten, az te szent hegyedröl,
Zent szolgaid keze altal ugy mint szent szay altal,
Attad nyilvan, hogy örizzük holtig örökünkül.

23. **K**iert mi most ditsiretet te neked eneklünk,
Te szent hazad seregeben el fel magaztalunk,
Hogy vegnelkül szent nepeddel örökke vigadgyunk.

24. **D**itsirtessel ditsösseggel uri nagy nevedert,
Hozzank valo meltosagos irgalmossagodert,
Zent angyalid vellünk valo tarsalkodasokert.

43–45 [E sorokból a kézirat csonkulása miatt csak egyes szövegtöredékek betűzhetők ki.] **47** Törvenyed örizesere **59–60** [E két sor szövege a kézirat csonkulása következtében hiányzik.] **61** eneklyünk

VEGYES ÉNEKEK A XVI. SZÁZADBÓL ÉS A XVII. SZÁZAD ELSŐ FELÉBŐL

{RMKT XVII/5. – 268}

100.

CANTIO VIATICA ES MINDENKORRA

Nota Zent Dauid propheta enekleo keöniuenek huzon etc.

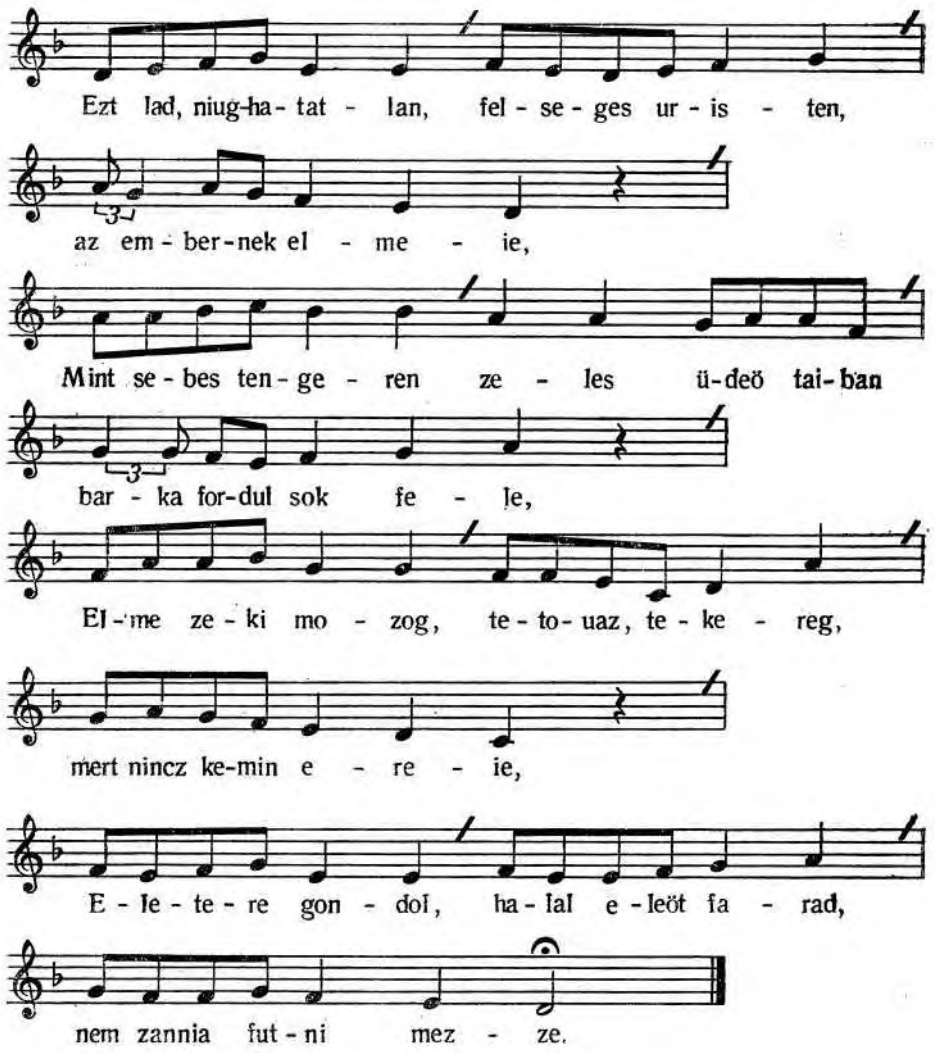

1. Ezt lad, niughatatlan, felseges uristen, az embernek elmeie,
Mint sebes tengeren zeles űdeö taiban barka fordul sok fele,
Elme zeki mozog, tetouaz, tekereg, mert nincz kemin ereie,
Eletere gondol, halal eleot farad, nem zannia futni mezze.

2. El kel uallasunkert attiankat, anniankat hadnunk edes foldunket,
Felesegünk, fiunk, hazunk eoreoksegunk es minden eletunket,
Sok niomorusagot, budosast kel tennunk, turnunk sok gialazatot,
De kiczinnek uelliuk cziak enged erhetnunk az utolso zombatot.

3. Akkor bekesegunk, nemes zabadcziagunk eleo kerwl, el hittuk,
Oth fizecz mi nekunk, oth elegitez meg, semmit nem ketelkedunk,
Oth az gazdag uarost minden karainkert kezen adod mi nekunk,
Akor az dulótól, s fene kapitantol nem ijedunk, reitezunk.

4. Most azert, uristen, zarandoksagunkban adg igaz utat nekunk,
Zulesunk ideien legi nekunk tamazzunk, gondviseleo istenunk,
Suru seotetsegben legy uilagossagunk es kegielmes uezerunk,
Es az űtkozeten legi eros hadniagwnk, feguerunk es panczelunk.

5. Mi dolog legien az, hogi az igassagert igi haborgatnak minket,
Az kegietlen sarkani maro keolkeiuel cziak nem ezzen bennunket,
Ha iamborok uagiunk, szo fogado fiak, wldozik elletunket,
Teöruined utarol eolessel, ueressel akarnak uonnj minket.

6. Cziudalom, hogi az fold a felle kegietlent, zent uristen, el nem niel,
Mikor hagiomanid, töruin igassagat tori, rontia mindennel,
Kiket ha nem akar tartani keouetni, ne uadazna uezzelliel,
Hadna beket annak, az ki megh akarna tartani felelemmel.

7. De tudgiuk azt niluan, hogi ezzek altal most műnket probalz, kesertez,
Hogi ha batorsagunk uagione io hitunk, mikor uelek remitez,
Zent keotessed mellet, ha mit merunk turni cziak azert keseritez,
Magam felol mondom cziak ziuem batoriczd, nem ijezt egi felseges.

8. Oh kj uezzeot zegeni, niaualias tantorgo eleteben az ki fel,
Mikor uele tartod ueled nem akaria tartani, s iot nem remelj,
Ennek sem elete, bezede, lepese soha nincz cziendessegel,
Eyel nappal rebeg, belöl cziak megh nem egh, teste perel lelkeuel.

9. Minden hat eo magat zereuel uisellie, hogi istenis zeresse,
Megh oyuk magunkat, hog mi magunk bűnunk dolgunkat megh ne serczie,
Okot ne keressunk töruin tartas allat buntetesre semmiben,
Teört edinnek nehez a fazek gartoual romlasan perleodnie.

---

7 II budossal **13** II utat kerunk **17** II hogi az [sor fölé írt szavak] igassagert [*igazsagert*-ból javítva] **29** II uezet <dolog>

10. Haborusag, banat az igaz ualassert, ha mikoron talalna,
Feleteb erette sziuunket ne teöriuk, mert az isten tiltotta,
Mikor nem mienkert, hanem *az* istenert akarnak artania,
Kezen az korona, s az latrot megh ronttia, mint tartia fogadasa.

11. Az igaz embernek sima legen zore, nem haportios, darabos,
Ne legien sok ezzu, sopankodo, czelcziap, sok ideig banatos,
Ne magan szankodgiek, hanem az esseten, az kinek uege sullios,
Erdeme, iutalma lezen effelenek istennel foganatos.

12. Elletunk foliasa egienes porazzal legien megh hatarozua,
Az isten teoruinet minden hiba nelkul ugi kel megh tartania,
Ne cziak belnek elliunk, hanem az istennek, mert igi lez nagob hazna,
Igj az iouendo iot töruintartasunkal tudgiuk megh kapczolnia.

13. Az isten igerte hűtos keoteleuel az igaznak eo magat,
Az teoruin tartasert testi lelki ioual fyzet, nem uonnia magat,
Uaj ki nagi io *keduel* nezj az *eghe*kbeol teoruin tarto zolgaiat,
Az zam adas utan hű zolgalattianak megh adgia beouön soldgiat.

14. Adgion az uristen ep uilagossagot a megh uakult uilagnak,
Mutassa mindennek gűmeolczeoszeo haznat teoruin igassaganak,
Ugy uagion, hogi mijs egi keues wdouel nem attunk helt zauanak,
De boldog nieresegh az kj megh ertette rendit az igassagnak.

15. Keoniorogiunk azert tizta buzgo zibol azzokert, kik űldoznek,
Mert ha megh gondolliuk uelleok egetemben rabbi uoltunk eordognek,
Mw sem uoltunk iobbak, seot talam gonozbak regen mi felekunknel,
Minden azert magat belöl tekinczie megh, s talal kenöt feienek.

16. Egedul adassek az magos mennegben dűcziosegh az istennek,
Ki nem hagia minket sokaig kedueznj az niomorut eletnek,
Hanem io uoltabol ay*ta*iat megh nitta nekunk az űduesegnek,
Epiczien az isten teob miuest, uinczelert az eo szent zeöleienek.

101.

CANTIO DIE SABBATI CANENDA

Nota Oh izrael, zereteo nepem, halgassad az en etc.

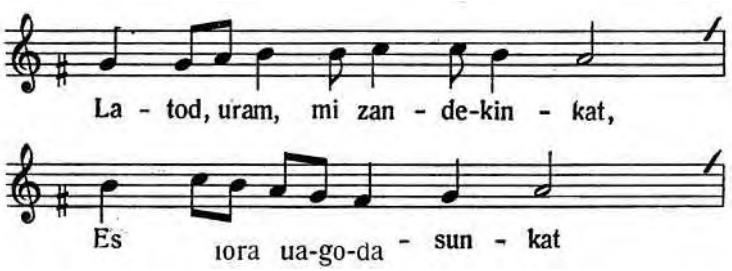

39 I–II hanem istenert **40** II korona az **51** I kedueddel … egehkbeol [!] **63** I ayattiat [!] II nitta [*nittia*-ból javítva]

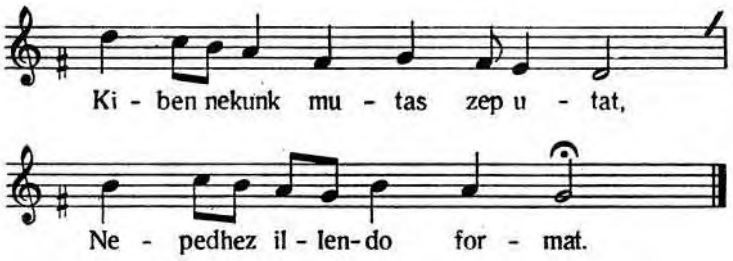

1. **L**atod, uram, mi zandekinkat,
Es iora uagodasunkat,
Kiben nekunk mutas zep utat,
Nepedhez illendo format.

2. **E**z akarattiok zolgaidnak,
Az mi űdonkben ualoknak,
Zandekok te ualaztottidnak,
Hogi cziak teged zolgallianak.

3. **G**ondunk cziak te teoruined lezen,
Ha lelked uezerunk lezen,
Zent iged niajasagunk lezen,
Ebben kedued raitunk legien.

4. **J**akob nemzetsegenek ura,
Ualaztottidnak ozlopa,
Uelunkis mostani oraba
Leg es minden napainkba.

5. **E**z hir most hatot mi keozinkben,
Hogi te uagi egedul isten,
Noha eddigis nagi reitegben
Nem tartodtad magad *egben.*

6. **N**allad lattunk *bizoniossagot,*
Massut hiba ualosagot
Nem czelekedheti azzokat
Senkj az nag hatalmokat.

7. **K**uulled senkj nincz olly eros,
Kiteol felhessen az bűnos,
Mert zaijad igeie oly eros,
Cziak egi zodis megh retentes.

---

1 II–IV mi zandekunkat **2** III iora <mi> IV Jora valo vagyodasunkot **4** IV illendö jokot **5** IV akarattya hiveidnek **6** II űdonkben [*űdonken*-ből javítva] **7** II Ez zandekok ualaztattidnak **8** IV tsak neked **9** II Gondunk te zent teöruenied **11** I nijasagunk [!] **12** II Te zent kedued raitunk lezen **15** IV Velünkis legy mostani **16** IV Kerünk es minden napinkban III napinkba **17** III hatot kozinkben **17–20** IV Ez [e szótól a kézirat csonkulása miatt négy sor hiányzik a szövegből] **20** I egekben [Szótagszámtöbblet!] II–IV egben **21** I bizonsagot [Szótagszámhiány!] II bizoniossagot III lat<t>unk bizoniossagot [*bizonsagot*-ból javítva] IV latunk jo bizonysagot **25** III–IV nincz senki **27** IV szajad igen [!]

8. **E**l lagulnak es *le* omolnak
Minden erossegek *lognak*,
Zemek, s minden tagok irtoznak,
Zod ellöt buini kiuannak.

9. **D**orgesiddel, ropogasiddal
Es teob menney eroddel,
Foldi, uizi nagi zel uezzeddel,
Rettentez mindent ezzekkel.

10. **V**allions ki teheti ezzeket,
Zent ur, hogi foldet es egeth
Megh haboriczion mindeneket,
Adgion io s gonoz űdoket.

11. **E**l nezzelliuk mi zemeinkkel
Uagione illendeoseggel
Hozzad hasonlo bolczieseggel,
De nem talalunk elmenkel.

12. **S**eotet foldre nagi hatalmada*l*,
Kegies irgalmassagoda*l*,
Ielenel nekunk uig orcziaual,
Kin eorulunk buzgossaggal.

13. **E**l uetet pogani fiaibol,
Fel razzal zepen az porbolj,
Elle rantal mi vaksaginkbol,
Temerdek baluaniozas*b*ol.

14. **L**eon ez dolog elloted kedues,
Hogi tiztes polczra te ultes,
Kegielmeddel minket megh intez,
Minden iouaddal rezeltes.

15. **Eö**rökkul magadnak iedczenij,
Zent lelkeddel öltöztetni,
Teoruiniedet elönkbe tennj,
Erdemunk felet fel uenni.

16. **T**eged, ha akarunk keouetni,
Mindenben felni beczulni
Mint regenten, neped tiztelni,
Gaz erkeolczeo*keo*t le tennj.

---

29 I es el omolnak [az *el* utólag a sor fölé írva, újabb kori kézzel] II es le omolnak III es omolnak IV el amulnak **30** I–IV megh lognak **31** IV Szemek mind az tagok **33** II Deorgesiddel<es> **38** IV Szent ur földet es mennyet **41–44** IV [e sorok a kézirat csonkulása folytán hiányoznak a szövegből] **45** I hatalmadat **46** I irgalmassagodat IV irgalmassagod szal **49** IV fiaitol **51** II vaksagunkbol **52** I Termed baluaniozazbol [!] **55** I Kiegielmeddel [!] **56** IV Sok jovaiddal **60** II felet böcziűlni **61** IV akarunk tiztelni **64** I erkeolczeot [Szótagszámhiány!] II–IV erkeolczeokeot

17. **E**hez ha tartiuk mj magunkat,
Nem uonod tolunk*is* iodot,
Adod nekunkis orzagodat,
Mint Jakobnak aldasodat.

18. **D**olgaidert, felseges isten,
Halakat adunk mindenben,
Diczirunk mj minden űdoben,
Hogi tolunk nem leol reitekben.

19. **V**ezzuk, uram, kinalasodat,
Es aldunk, mint zent attiankat,
Hogi keozlotted uelunk az iokat,
Kiben *lelunk* boldogsagot.

20. **K**eoniorulo istennek mondunk,
Mindennek eleot mi uallunk,
Ki akartad mi iobbulasunk,
Es te hozzad fordulasunk.

21. **K**eoz*eon*niuk uri nagi neuednek,
Jelet nezuen kegielmednek,
Kezet nujtottal uetetteknek,
Az halalban heueroknek.

22. **J**o kedued, urunk, legien azzon,
Hogi teged*et* minden napon,
Diczirhessunk zent zombatodon,
S teob ieles innep napidon.

23. **I**zrael maguaual egemben
Mi poganokis ellenben
Diczirete**d**et egessuluen,
Nagi sok dolgidat emlituen.

24. **E**gi okolban, egi paztorsagban,
Bizuast es zabadon iaruan
Zolgalliunk, neued magaztaluan,
Zent uagi, zent, sokzor azt monduan

25. **A**dgi erot iouendo űdokre,
Legunk lelkeddel eoueczue,
Ugi hinczied magod mi kozi*n*kben,
Nezhessunk zent toruiniedre.

---

66 I tolunk iodot [Szótagszámhiány!] II–IV tolunkis **67–72** IV [e sorok a kézirat csonkulása miatt hiányoznak a szövegből] **75** IV velünkis jodot **76** I lelkunk III lelunk [*lelkunk*-ből javítva] boldogsagat IV leltünk **81** I Keozniuk [!] II vri zent neuednek **82** II Ielet hogy nezzűk kegyednek **83** IV Kit nyujtottal II uezetteknek **85** III [az *urunk* szó sor fölé írva] IV kedved uram **86** I, III–IV teged IV napokon **88** IV Töb **92** II Nagysagos dolgid<at> **93** IV akolban paztorsagban **96–99** IV [e sorok a kézirat csonkulása miatt hiányoznak a szövegből] **98** II Legiünk <zent> **99** II Ugi hincz zent maghot mi I kozikben **100** II Elhessűnk zent törueniedbe

26. **V**igiazasunk ligen cziak erre,
Hogi maradhassunk keduedben,
Iob iob ellettnek eo nemiben,
Öltözhessunk fegueredben.

105 27. **L**egien az mj elletunk czillia,
Teged eoreok boldogsagba,
Sok zentiddel egi akaratba,
Diczieoithessunk zent nayba.

102.

ALIA PRO TEMPORE FACTA

Argu: Igaz ember bizzal istenbe

Nota: Jambor es bölcz, boldogh es szent Istenet algya etc.

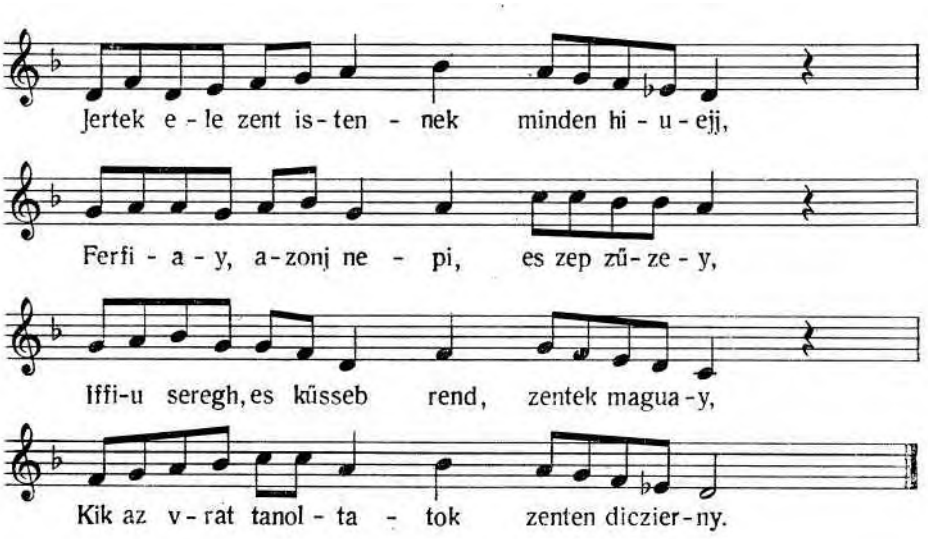

1. **J**ertek ele zent istennek minden hiuejj,
Ferfiay, azonj nepi, es zep zűzey,
Iffiu seregh, es kűsseb rend, *zentek* maguay,
Kik az vrat tanoltatok zenten diczierny.

5 2. **G**űlesteökben jelen legien az nagj vristen,
Es huss zjuet tű beleteok eö adgion ingien,
Erösitsieon, es buzgoua hozzaja tegien,
Keönieörgesteök, hogj ö hozza igazan mennien.

---

101 III ligen <arra> **102** IV Hogy imadhassunk **103** IV Job s job **105** III ez [*az*-ból javítva] II ez eletünknek cellia **108** I Diczirhessunk [Szótagszámhiány!] II Diczieoithessunk III Diczieöithessünk [*diczirhessünk*-böl javítva] IV Ditsirhessünk mi szent
3 zenteknek

3. **A**ldot isten, vilagh vra, menniey kjraly,
Kerűnk teged kegielmedbeöl, hogj mű mellenk ally,
Hiueidre ellensegűl te mostan ne ally,
Minden feleöl, latod, rajtunk vagion nagj halall.

4. **S**zokogastol es banattol zűuűnk nehezűlt,
Mert sokakban az remensegh immar megis hűlt,
Ez nagj zörnjű probaidon, kj most reank kerűlt,
Vgianis jay, kjtöl vra *mar* megh hidegűlt.

5. **E**mlekeözűnk, kegies attiank, fogadasodra,
Vilagh vegigh, kit irattal bizonsagodra,
Es el hizzűk, nemis lezen masolas abban,
Hanem megh all, cziak illetne minkötis mostan.

6. **M**agunk tudgiuk, hogj fel vettel az pogansagbol,
Eleö mozdittad hiteödeöt az sidosagboll,
Kj jelented akaratod zent zolgaidtol,
Az vr Jesus tanituany tudomaniokbol.

7. **B**izont mondtak, hogj eoreokke allnak zauaid,
Meg lathatok emberekteol nagj alkotmanid,
Feöld, meny, tenger, es azokban sok zep allatid,
Ezeknekis veget erik hű bizonsagid.

8. **E**l indittad az zep munkat zent vr, kozöttűnk,
De hogj latad mind azokban mű czieökönesűnk,
Nem keduezél, noha vala mègh gieongesegűnk,
Mert elöbbis altal nezéd, hogj mjre megiunk.

9. **R**eank haragh zeömet uetèl, es el fordulall,
Kj halalnàl *keserueseb,* az mit indittal,
Lelkűnk kenieret el ueued, kj most ehèn all,
Jo tettczziesed meddigh minkeöt zent kezed tangall.

10. **B**odogh ember teörueniedben, kj igienest jar,
Ha my esik rajta, bizuast teged megh talal,
Igereted, fogadasod cziak ahelien all,
Kjnek zűue ebben nugutt, nincz bodogb annal.

11. **I**mmar tuduan akaratod, hogj mit keuantall,
Hiuatalban el nem jartunk, lehàn talaltal,
Egessegben, bekesegben, bösegben tartàll,
Magad tizteöletjre kjuel nem haznalall.

12. **Z**egeni feiunk nem menthettiuk minen magunkat,
Meltan twriuk, az miuel uerz, sok niaualiakat,
Testunk, lelkunk el foniazto, suru probakot,
Irigunknek kedues szemmel nezeo sorsunkat.

---

16 vra megh **26** Megis **32** nezéd <mjre> **34** keseruesb

13. **Z**abad uelunk te zent kezed, mit czelekedik,
Buneinkert, az mi dolgunk, ha igi haniatik,
Senki ueled, hatalmas vr, nem perleodhetik,
Zabados uagj, ualamiben dolgunk *uegzodik.*

14. **A**ltal iara mi taginkat te rettentesed,
Megh zagatta innaynkat nagj iyeztesed,
Mindenut fay noha gengen tapazta kezed,
Hitetlen *az, ki* nem feh sullios kezedet.

15. **L**egj irgalmas, legj kegelmes, legi keönörulö,
Mi raitunkis lam mind edig uoltal io szerszeo,
Ne legj hozzank bwneinkert tob nil *leoueleo*,
Garapodgiunk kezed utan, mint io zeoleo teö.

16. **J**o uoltodban senki ueget, hogj soha nem er,
Azt el hittuk, hogi mas sem vagj az ki hozzad ter,
Mint regenten igaz ziuel, ki kegelmet ker,
Tolled, uram, megh mentetik, zabadulast ner.

17. **S**egicz hozza my elmenket, hogi kezithessuk,
Meltosagod zerint, uram, mi beczulhessuk,
Keresunkben illendore megh *talalhasunk*,
Mutath*a*ssunk igaz ziuet zent felsegednek.

18. **E**ngedgy boldogi foliast, zent ur, mi zandekin*k*nak,
Zent zandekkal, az kik buzgok az hiuatalnak.
Iobbitoj, epitoi hibas uoltunknak,
Igekeznek peldat adni töruin tartasnak.

19. **N**e engedged gialazatra iutni nepedet,
Kegetlenek kezeinek illetni minket,
El tapodni, ueztegetni eoreokseged*et*,
Had dicziriuk kedue zerint szent felsegedet.

20. **B**anat miatt terhelodot elmenket uijcz,
Zent toruined igassagat mindenut indicz,
Ebben munkalkodo paztort mindenut epicz,
Fogot, ziuet, zaiat, neluet megis szabadicz.

21. **E**teleuel, italaual igednek elliunk,
Kiuant, s, zokot dicziretet had enekelliunk,
Zent gűlesben te hiueid eoruendezhessunk,
Kedued zerint inneppedet niluan szentelliunk.

22. **N**agi dicziret, kiert ligen te zent neuednek,
Meltosagos, zent tiztelet istensegednek,
Ioion reank bekesege zent felsegednek,
Gogiczad megh sebes ziuet kis seregednek.

---

52 uegezodik **56** az az ki **59** leoueoldözö **67** talalasunk **68** Mutathessunk [!] **69** zandekinnak [!] **75** eoreoksegednek

103.

CANTIO

Ad notam: Ha kj nagj banatban

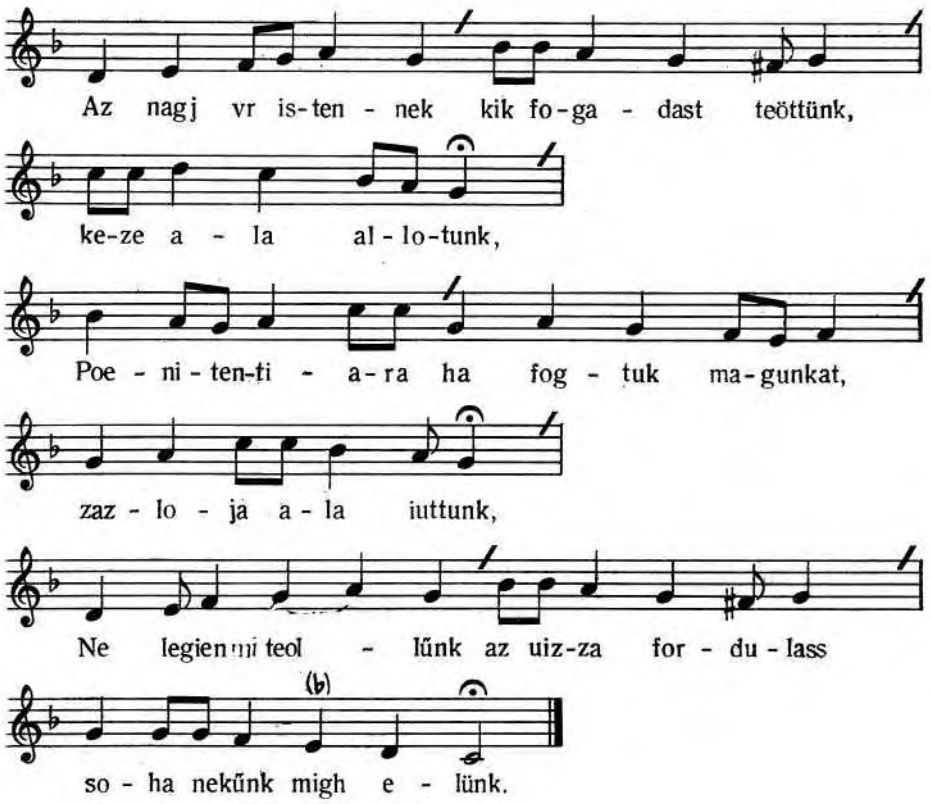

1. Az nagj vr istennek, kik fogadast teöttünk, keze ala allotunk,
Poenitentiara, ha fogtuk magunkat zazloja ala iuttunk,
Ne legien *mi* teollűnk az uizza fordulass soha nekűnk migh elünk.

2. Se hidegh, se melegh ne artsion *mi* nekűnk, hogj etteöl el zakaszon,
Hanem remensegűnk legien az istenben, niaualiatol megh oyon,
Hidgiük, uigan uariuk reank nagj io uoltat, hogj műnköt zabadjczion.

3. Törueniet ha tartiuk, ezzel bizonicziuk, hogj haborut el allyuk,
Igassaga mellet, ha rostaba uetnek, hogj abbol ki ne hulliunk,
Pokolbelj satan mostan kj kerecziet, hog megh proballion bennünk.

---

3 legien teollűnk **4** ne artsion nekűnk

4. Tudgiuk giarlok vagiunk, töredeken, *czierep* ez földön mű eletűnk,
Iob lezen istennek engednűnk mindenben s koronat ad mj nekűnk,
Fenies nappa tezen megh ezen ez földön, az mint fogatta nekűnk.

5. Ne felliunk azoktol, kik testunk banthattjak, s oztan nem bjrnak uelűnk.
Attol felliünk inkab lölkestöl, kj uethet gehennara mű bennűnk,
Mert tudgiuk, hogj onnęt az meg zabadulas soha nem lezen nekűnk.

6. Bodogh az az ember, ky az igassagert niaualiat, haborut vall,
Isten mindennek megh fjzet, hogj haborut eö igj vall,
Igassagert, hiuek orzagaert, niaualjakot, hogj igj vall.

7. Tudgiuk, s lattiuk mostan mindenek eörülnek, hogj rajtunk *most* ez uagion.
Megh eryűk mègh aztis, hogj műis eörűlünk az ö niaualiajokon,
Tauul kelepczielnek, igen irigkednek, nem jarnak az zent vton.

8. Hogj bodogh jutalmat uehessűnk zentekkel, jer niomyuk vr eösueniet,
Hejanelkűl pedigh tarcziuk zent törueniet, hogj mű talalliuk keduet,
Szajunkis megh tarcziuk hiba mondasoktol az bodogh iutalomért.

9. Ez igassagh mellet mj, ha kjk zemuedűnk, iutalmat, hidgiük, uéézzűk,
Zent töruenie mellet, ha testűnk nem zanniuk, hogj eletűnk le tegiűk,
Ninczien mass igasagh, sem iduesegh uta ez kűuűl, bar el hidgiűk.

10. El hittem, bizonioss istennek bezede, es ninczj masolas abba,
Hogj az bűnöst hija poenitentjara, az bodogh allapotba,
Hogj bűnereöl soha megh nem emlekezik, *mar* azt hidgiuk, ö soha.

11. Az eöttues aranniat, s ezűsteöt az tűszben zokta megh probal*a*nj,
Minkötis az isten az gonozok altal zokot ugj megh probalnj,
Vilagh fiajtol, hamis irigiekteöl igj zokot megh mentenj.

12. Zemuedgiünk mű inkab, le tegiuk eletűnk az zent igasagh mellet,
Hogj nem megh tagadgiuk, ismet uizza teriunk, papa mellieket zerzet,
Tauul legien töllűnk kjczin sergeczikетöl, *alnakoktol* zerzetet.

13. Peldat azert uegiunk Daniel prophaetarol, kit veremben vettenek
Az orozlanoknak, hogj mindgiart zaggassak, abban keduęk nem telek,
De az nagj vristen eöt megh zabaditta, azok penigh vezenek.

14. Az Sidrak Misachnak es Abdenagonak, kj vala megh tartoja,
Mostis azon isten, es hatalmas vrunk, azon oltalmazoja,
Eö kűs seregenek maroknj nepenek gondujseleö giamola.

---

10 cziepep [tollhiba: *czierep* helyett] **17** fjzet [a *j e*-ből javítva] **19** rajtunk mostan ez **21** irigkedk<k> **30** emlekezik azt **31** probalnj **36** az alnakoktoI **37** Daniel [*David*-ból javítva]

15. Ne felliűnk mű, kerlek, ez jelen valotol, mert maydan uege lezen,
Kezek legiunk mindgiart, hogj ha keuantatik, mert *az* hamar megh lezen,
Oztan öruendeözzwnk, s megh nem emlekezűnk, kinek uege nem lezen.

16. Vadfa agak léuen mj reankjs ez nez, az istennek töruenie,
Migh ideję vagion az igazulasnak addigh terijunk mj erre,
Űduessegnek utat, s annak igassagat ennelkűl ne remelliuk.

17. Vegigh azert ebben az zent igassagban, hogj ha hiuen megh marad,
Koronat ugj uehet, kűleömben nem lehet, hogj ha hatra kj marad,
Jay lezen elteys, jay lezen holtays, bodogsagot ugj nem lad.

18. Batron iertek ele, kik ualua poganbol iutottunk mj most erre,
Hogj eletűnk, holtunk atkozot ne legien, mennjünk uigan mű erre
Jelen ualo kenra, bura, s niaualiara, ideigh ualo cziak ez.

19. Valakik istennek igassaga mellet zemuednek haborut, kart,
Megh tartatnak azok, niluan zol az iras, es cziak ö magoknak art,
Christus orzagatol tauul kelepczielnep hiueknek semmit nem art.

20. Ha it reank dűhüttek, ez mulo uilagon, az mason nem banthatnak,
It uezik iutalmok, ot adatik solgiok az hamis czialardoknak,
Jer engedgiünk nekik az igassag mellet, az hamis uer ontoknak.

21. Had oncziak kj verűnk, had hizzanak uele, semmit attol ne felliűnk,
Idöuel mègh műis lattiuk ö kenniokat, kit mondanj meg tudunk,
Bizonsagot tezűnk az isten keönyuebeöl, melliet nilua remelünk.

22. Abrahamnak vra, Isach*nak*, Jacobnak kegielmes zent istene,
Ne hadgj el zakadnunk, tölled el tauoznunk az mostonj igiűnkbe,
Tarczj vegigh hitwnkbe, es remensegűnkbe, ez mostanj idöbe.

23. Ninczien houa fognunk, es kihez foliamnunk, vram, töbhöz naladnal
Ez arniek vilagban, el mulandosagban ninczj remeniwnk naladnal,
Vedd fel mj gondunkot, mert tsak *read* hagiattunk, ne keserges probakkal.

24. Mind eöreökke, vram, cziak neked adassek dűczieösegh az menniegben,
Kj minköt uigaztalz az te zent lelkeddel, kj lakol feniessegben,
Diczieret te neked, örökkön örökke amen, mondgiuk, vgj legien.

---

44 mert hamar **64** Isach … kegielmes <Istene> **69** rea

104.

ALIA AD DIEM SABATHJ

Nota. Magaztallak etc.

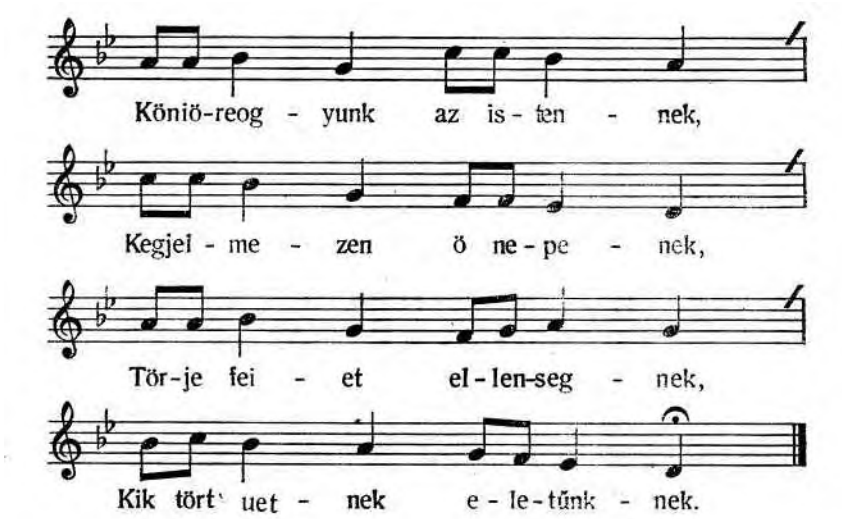

1. **K**őniöreogyunk az istennek,
Kegjelmezen ö nepenek,
Törje feiet ellensegnek,
Kik tört uetnek eletűnknek.

2. **E**l uegeztek, vram isten,
El törollienek mind eppen,
De tanacziokat ueletlen,
Boncz *el* nekik nagj hirtelen.

3. **Ö**rűlnek, de keseriz megh,
Kik mű reank indultak megh,
Ö napiokat röuidicz megh,
Tanacziokat bolondiczj megh.

4. **N**ezek, hogj te uagj otalmunk,
Vristen, ereös kűö varunk,
Megh zabadulasra ereönk,
Te uagj nekűnk zent otalmunk.

5. **I**me mostan my eörizeönk,
Mj atiainkkal nezd siralmunk,
Te elötted suplicalunk,
Zabadicz megh my istenűnk.

---

4 II uettek **8** I Boncz nekik [Szótagszámhiány!] II–III Boncz el nekik **11** II [a *megh* hiányzik] **14** II giamolunk [a sor fölé írva: *keo uarunk*] **18** II nisd

6. **E**rejet ellensegűnknek,
Ued el mű gűlölöinknek,
Niluan legien mind*en* nepnek,
Te uagj istene zentidnek.

7. **O**h zent atiank, czielekedgyel,
Zent neuedert igiekezel,
Törueniedert emelkedgjel,
Regen, mint zoktal ebredgiel.

8. **R**eank, vram, az kik törnek,
Anthiochal es Hamonnal,
Senacherib ellenseggel,
Verd meg isten ez peldaual.

9. **E**zert zentid te elötted,
Le borulunk, hogj cziak ueled,
Lelkű*n*k niugodgyek igj benned,
Erre nezen te zent neped.

10. **Ö**riz isten az nag langban,
Lam megh latad Babillonban,
Az iffiakat zabadittad,
Hajok *zalat* otalmazad.

11. **G**iamolicz igj most nepedet,
Roncz meg az mj reank törököt,
Hogj ismerjek nagj erödet,
Had zeresek törueniedet.

12. **I***gj* örölűnk te elötted,
S kedueskedwnk, mikor kezed
Reank terjezted, legjűnk ueled,
Uigaztalion te zent lelked.

13. **G**ondod, tudgjuk, mert cziak arra
Vagion zabadulasunkra,
Eriűnk mű boldogsagunkra,
Eörök nagj zent iutalomra.

14. **D**icziertessel nagj erödert,
Megh halgas most keresűnkert,
Hogj tegedet törueniedert
Ęl ne hadgyunk zent neuedert.

---

22 II Uerd megh **23** I mind [Szótagszámhiány!] II–III minden **32** II az **35** I lelkűk **40** I–III zalatis **45** I Ij [!] örölűnk [*örűlnek*-ből javítva] **46** I <te> s kedueskedwnk **49** II Gondod [*Giamolicz*-ból javítva] I mert <uagion> cziak **50** II szabadulásunkba **51** I Erűnk mű bolondsagunkra III Erunk

105.

ALIA DIE SABATHJ DICENDA

Nota Ved uristen

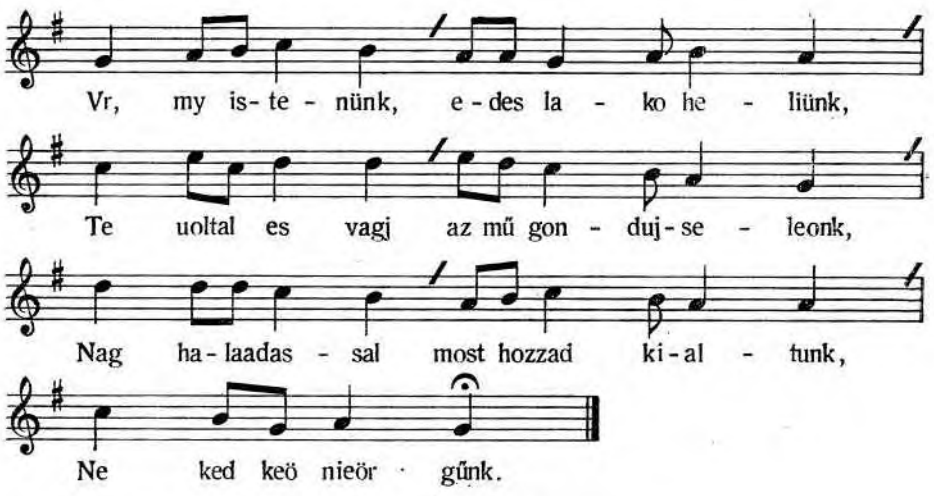

1. **V**r, my istenünk, edes lako heliünk,
Te uoltal es- vagj az mű gondujseleonk,
Nag halaadassal most hozzad kialtunk,
Neked keönieörgűnk.

5 2. **R**ad biztuk *dolgunk*, ad megh kenierűnket
Ma, *mű* zent atiank, uigaztald lelkűnköt,
Te zent lelkeddel batoricz ziuűnköt,
Ved el felelmunköt.

3. **I**smerhessűk megh te dűtsösegedet,
10 Hogj köuethessűk te zent törueniedet,
Varhassvk euuel zent segitsegedet,
Eörizetedet.

4. **S**erkencz fel azert my sötet almunkbol,
Lasunk uilagot az te zent hazadbol,
15 Tiztulhassunk megh az mj bűneinkbol,
Alnaksaginkbol.

5. **T**udhassuk, hogj te öruendeztecz minket,
Zent kezed altal te teremtesedet,
Ismeretedre, mikor uiz benűnköt,
20 Örizd lelkünköt.

---

5 I, III dolgunkat [Szótagszámtöbblet!] II, IV dolgunk **6** I Ma zent [Szótagszámhiány!] II–IV Ma mű zent **9–12** IV [e sorok a kézirat csonkulása miatt hiányoznak] **16** II Alnoksagűnkbol **19** II műnkeöt **20** II–III Eörzeöd

6. **E**zer*t* ad tudnunk te zent törueniedet,
Mert cziak az bodogh, az kj ösueniedet
Igazan niomja, vram, kűzeöbödöt,
Tiztel tegedet.

7. **N**em hagiod igj el az te zent nepedet,
Nem tazittod *el* te eröröksegedet,
Cziak hajcziak erre ziuököt, lölköket,
Tartsak törueniedet.

8. **S**zabadulunk megh, vram, kezed altal,
Veteswnk körniülj te nagj irgalmaddal,
Öruendezhesűnk parancziolatidal,
Bodogsagoddal.

9. **A**dgiad ismernűnk iduessegnek utat,
Zent törueniedben annak igasagat,
Lathasuk hamar Christusunk orzagat,
Hiuek tarsasagat.

10. **B**atorisd lelkűnk te uelünk leteddel,
Öruendez ziuűnk te zent törueniedel,
Kit mj köuetűnk nagj buzgo lelekkel,
Telies erönkel.

11. **A**ldunk, tiztelünk, örökke diczierűnk,
Ez may napon elfel magaztalunk,
Zent zombatodon nagj halakot adunk,
Holtigh imadunk.

12. **D**iczieretűnköt tsak te neked mondgiuk,
Eörűliön az egh, mj mind azt kjaltyuk,
Az föld es tenger te neked rezkesen,
Minnyaion mongiuk.

13. **I**gazak, zentek, ihol vilagotok,
Es ep ziuunek ihol iutalmotok,
Vr zolgalattian legien uigiazastok,
Tű fö gondotok.

14. **C**zieleked, vram, az te job kezeddel,
Fed el bűnűnköt te nagj kegielmeddel,
Hogj marathassunk te istensegeddel,
S öröksegedel.

---

21 I Ezerd [!] **26** I tazittod te [Szótagszámhiányl] II–IV tazittod el te **27** II fűleökeöt es lelkeket **31–34** IV [e sorok a kézirat csonkulása miatt hiányoznak] **33** II űduessegwnk **34** II igassagatt [*igaz vtat*-ból javítva] **35** IV [e sor első szava a csonkult levélrôl hiányzik] hamar urunknak orszagat **37** II Bator mü lelkűnk **42** IV napon es fel **47** IV föld az tenger **50** II szűűeök ky niag iutalmatok IV szivüeknek **51** IV legyen vigassagtok **53–56** IV [e sorok a kézirat csonkulása miatt hiányoznak]

15. **H**alaadasunk legyen kedues nalad,
Ez may napon zwksegünköt lassad,
Tudgiuk, igaz vagj, köniörgeswnk halljad,
Megh ne vtallyad.

16. **I**gj diczierettel eneklünk teneked,
Most es mindenkor halat adunk neked,
Mj io istenűnk magaztalunk teged,
Örökke, amen.

106.

CANTIO PIA

Nota: Jer, diczieriűk az istennek

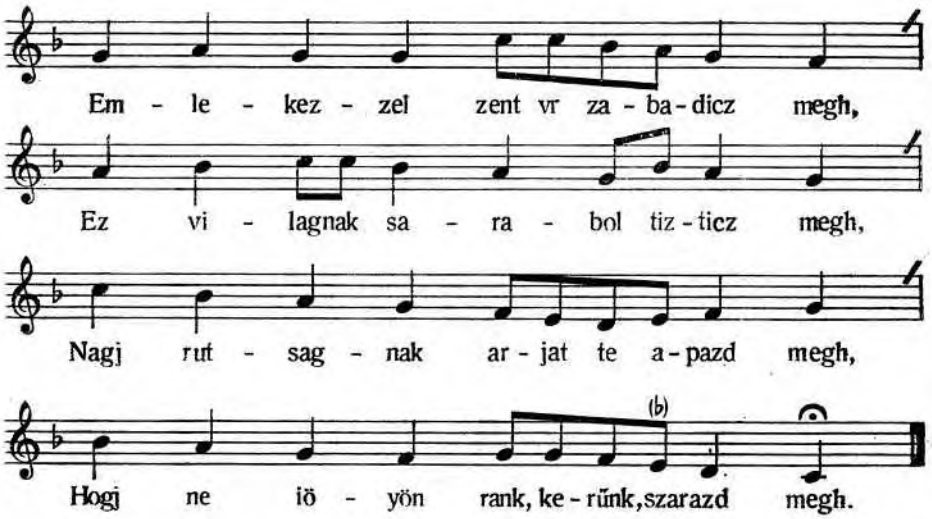

1. **E**mlekezzel, zent vr, zabadicz megh,
Ez vilagnak sarabol tizticz megh,
Nagj rutsagnak arjat te apazd megh,
Hogj ne iöyön reank, kerűnk, szarazd megh.

2. **N**agj, azt tudgiuk, zent irgalmassagod,
Velűnk vagion mindenkor hatalmod,
Kerűnk azert, hogj legien otalmod,
Mj fejűnkeon te fenn allo karod.

---

61 II Wǵ

3. **I**smeryűk, hogj egiedűl *vagj igaz,*
S nepedre oknelkűl, kj hatalmaz,
Zent neuedeert minköt, hogj rutalmaz,
Meg bűnteted, el hittűk, otalmaz.

4. **S**ot hogj ertywk, hogi jo istenűnk vagj,
Mj zent atiank, mert nagj irgalmaz vagj,
Gialazatunk uilagtol noha nagj,
De örűlűnk azert, hogj uélűnk üagj.

5. **T**e uiseled ug nekwnk gondunkat,
Mert fel uezed mindenűt bayunkat,
Cziak örizzwk parancziolatidat,
Megh *kennitted* az my *zidalminkat*.

6. **E**zert zajunk te diczierete**d**del,
Eyell nappal te dűcziösegeddel,
Rakua, vram, te nagj io kedueddel,
Uigiaz reank, kerűnk, nagj ereöddell.

7. **N**e hagj minköt vilaggal el ueznűnk,
De segitcz megh, hogj bűnböl kelhesűnk,
Utaidra, hogj mind indulhasunk,
Törueniedre eppen mind allhasunk.

8. **E**legh legien te zep tanittasod,
Ven űdönkben te *parancziolatod,*
Elegh legien nagj sok bizonsagod,
Elegh legien az te zent orzagod.

9. **M**y zent atiank, neked nagj dűczieöseg,
Diczierettel adassek tiztessegh,
Tölled reank ioyön nagj bekesegh,
Lathassuk meg melj nagj az dűcziösegh.

---

9 I–III vagj az igaz **10** I–III S te nepedre **14** III nag [sor fölé írt szó] **15** III noha uilagtul **16** II eörűlűnk [az *e*-t *k*-ból javította a másoló] **19** II parancziolatodat **20** I Megh kemenitted az my zidalmikat II szjdalmunkat [!] **25** I Ne<m> III Nem **26** III bwnbol kel kelhesunk [!] **28** II Törueniedre [az első *e*-t *i*-ből javította a másoló] **30** I, III te zep tanittasod **31** II Eligh [az *i*-t *e*-ből javította a másoló] nag sok [utána olvashatatlanul áthúzott szó]

107.

[CANTIO PULCHRA

Vers fű: Mert te uagi egiedvl

Nota: Ier emlekeszűnk]

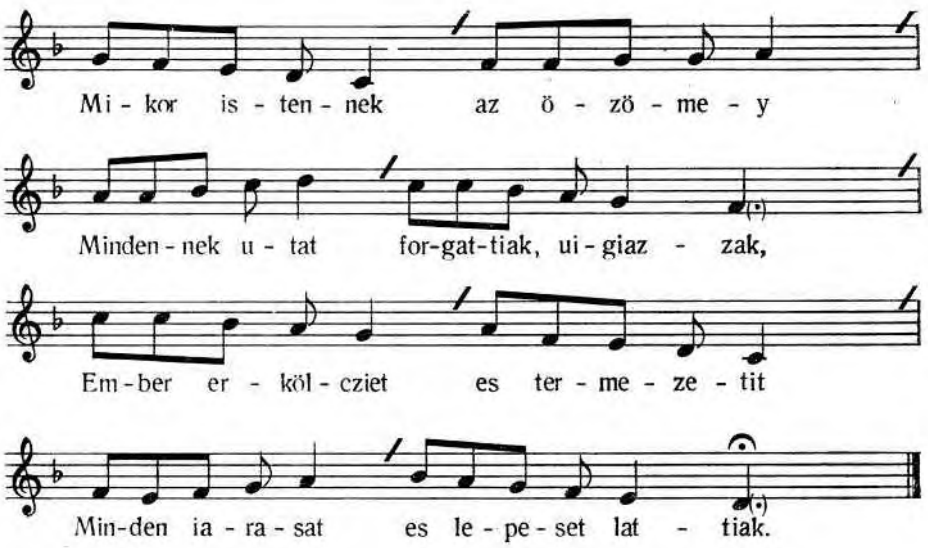

1. **M**ikor istennek az ö zömey
Mindennek utat forgattiak, uigiazzak,
Ember erkölcziet es termezetit
Minden iarasat es lepeset lattiak.

2. **E**kkor sem homalj, sem ey sötetsegh
El nem födözj vrnak bű*n*teteset,
Az gonoz teuök sem buhattiak el
Vr haragianak raiok uetet törit.

3. **R**ajtok költj fel busulasanak,
Bűntetesenek izoniu forrasat,
Bus tekintetj ueresegenek
Istentelenen mutattia nagj ariat.

4. **T**e azert ember las jol dolgodhoz,
Istened zauat ne uesd meg törueniet,
Az te idödben parancziolattiat,
Ier ued io neuen zent űduezitteset.

---

3 I, III Emberek [Szótagszámtöbblet!] II Ember **6** I bűteteset **7** II buhattiak [után az *el* igekötőt kihagyta a másoló] **8** II Wr<nak> **16** I neuen <iduezitеset> zent

5. **T**ery megh bűnedböl, tizticz magadot,
Tudatlansagnak had el az ö utat,
Lam elesittj zent töruenieuęl
Es feniesittj elmed tompa uoltat.

6. **E**rczy megh, ô ember, azert lelkedben,
Mert isten igaz czielekędetiben,
Kj eletedet keuannia eppen
Cziak zolgalj nekj te tellies *eltedben.*

7. **V**ayha gondolnad es megh ismerned,
Vr hagiomaniat elötted uiselned,
Most tudhatnad megh parancziolattiat,
Cziak gondolkoduan iteletid nezned.

8. **A**zert serkeny fel iteletedre
Es viselj gondot te iduessegedre,
Mert rezket az föld az vr zauara,
Alhaz megh, kerlek, ö iteletjre.

9. **G**iakor tanaczia es tanittasa
Mar fogjon rajtad az ö oktatasa,
Idejekoran iusson ezedben
Zent *istenednek* ö kegies mondasa.

10. **E**zt tuduan, hogj jol vrnak elötte
Mutassa magat ember ö keduere,
Iarjon mindenben, zent zerelmere
Uisellien gondot idejen lelkere.

11. **G**iogiullion hamar halal töriböl,
Menekedgiek kj ördögnek kezeböl,
Iob peldajaual es esetiuel
Satan zauara *fellellien ezessen*.

12. **I***stennek* lelket eppen megh tarcz*ia*.
Az satan ellen dolgatis vgj erczie,
Uilagh fiait ö ugj köuesse,
Hogj zent istenét auual megh ne serczie.

13. **E**zert gazdagsagh, aranj nem haznal,
Söt istenednek uta ellen az all,
Iob az igassagh, kj erössen all,
Isten hazaban, kj eörökke fen all.

---

24 I eletedben II–III ziuedben **36** I, III istennek [Szótagszámhiány!] II istenednek **42** II Menekegiek ördögnek **44** I, III Satan zauara fellien esesstöl **45** I, III Isten ennek lelket … tartia **46** II dolgat ugi forgassa **52** II ki erössen fen

14. **D**iadalmas az, nagj fegiuert hordoz,
Bűnnęl *terheltet* igen hamar öldöz,
Ellene kj iar, uagh es öklölldöz,
Hamar megh öly, az kj ugj bolondoz.

15. **V**risten azert vigiaz my reank,
Bűnnek miatta ne aradgion reank
Te nagj haragod ne iöyön reank,
Zent törueniedben tölcziuk el mj orank.

16. **L**egien dűcziösegh örökke menyben
Zent felsegednek te dűcziösegedben,
Mj, te fiaid legiunk keduedben
Es lathasunk megh, enged, dűcziösegben.

108.

CANTIO PULCHRA ELEGANTISSIMA QUOQUE

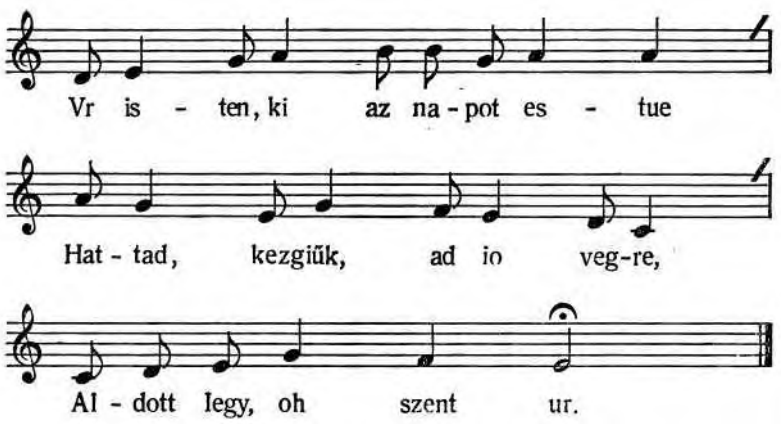

1. **V**risten, ki az napot *estue*
Hattad, kezgiűk, ad io uegre,
Aldott legy, oh szent ur.

2. **R**eank seotet ey mar erkezett,
Feold arnieka napot kezdett,
Aldott legy, oh zent ur.

3. **N**ezd, fenies hold estuenek iele,
Czillag fenie szep cegere,
Aldot legy, oh zent ur.

4. **A**zert urat no ier, ditsiriűk,
Uig enekkel no most algiuk,
Aldott legy, oh zent ur.

---

54 I, III terheltettęt [Szótagszámtöbblet!] II terheltet **58** II Bünert haragod ne **59** II Zent busulasod ne
1 estuen

5. **K**i tartottal ma uigiaztunkban,
Kerűnk, eöreoz aluttunkban,
Aldott legy, oh zent ur.

6. **H**adgiuk magunk mar felsegedre,
Had ditsiriűk neued erte,
Aldott legy, oh szent ur.

7. **A**z dűczeosseg szent ure legen,
Ditsiretűnk, kerűnk, kellyen,
Aldott legy, oh zent ur.

8. **L**ehessűnk hogj mi niuguttunkban,
Las uegetlen bodogsagban,
Aldott legy, oh zent ur.

9. **A**dgy sok *napot* bodog örömben
Zentűl teolczűk neked amen,
Aldott legy, oh szent ur.

109.

ALIA

1. Niugodgiek mar az eö lelke
Bekesegbe mennybe,
Aluasa feold kebelebe
Legien tsendessegbe,
Fekűdgiek bekessegbe,
Aludgiek cziendessegbe,
Vrnak kegielmebe.

2. Miglen el iö az megh ualto,
Amaz uuigaztalo,
Draga zep corona niuyto,
Szent messias bjro,
Hjuek ereöme hozo,
Job eletre ut nyto,
Wilagh bodogitto.

3. Paradicziom örizeöy,
Fegjueres angialj,
Nyssatok kapukat nekj,
Tűndökleö seregj,
Eöreömmel mind jertek kj,
Eömendgietök eö nekj,
Kerubjmok karj.

---

25 sok napokat
9 Amaz [első két betűje javítva] **10** corona <haza niuto>

4. Had telliek be edessegell,
Szent gieöniörködessel,
Paradjcziom gümölczyuel,
25 Gan eden kenczjuel,
Eörokös bekessegell,
Istennek zerelmeuel,
Hyuek eöreomeuel.

110.

ZOMBAT NAPIARA WALO KEÖNEÖRGES

Notaia: Halgasd meg atia isten az mű keresűnkeött

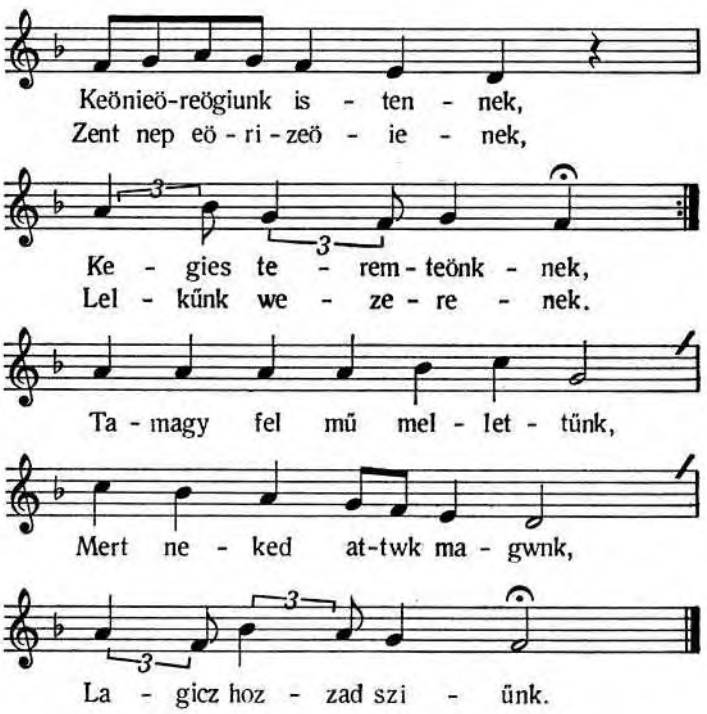

1. Keöneöreögiunk istennek,
Kegies teremteönknek,
Zent nep eörizeöienek,
Lelkűnk wezerenek.
5 Tamagy fel mű mellettűnk,
Mert neked attwk magwnk,
Lagicz hozzad sziűnk.

---

25 kenczjuel [a sor végén hibásan elválasztott szó: *kenczj-czieyuel*]

2. Leǵ irgalmas mű nekűnk,
Kerűnk, leǵ otalmunk,
Niaǵ segetsegett warwnk,
Te benned remenlűnk,
Igazgas, wram, műnkeöt,
Mert ellensegűnk raytwnk,
Foytogatia lelkűnk.

3. Ne haǵ azert ell weznűnk,
Werd meg ellensegűnk,
Wigaztald meg mű lelkűnk,
Ne eörűlleön raitunk
Az mű naǵ ellensegűnk,
Ky eörűly fogiasűnk,
Testűnkbennis karwnk.

4. Wed be aldozatunkott,
Igazgasd wtűnkott,
S teörueniedben magwnkott,
Es faratsagűnkott,
Zertelen mű naponkott,
Teöltsiűk minden orankott,
Sok gondolatűnkott.

5. Azert az te napodon,
Hizzűk, hog niomoson,
Most te szent szombatodon,
Halgacz aytatoson,
Hogj szent fogadasodon
Legien keresűnk azon,
Hozzad ezen wton.

6. My atiank ez szent napon,
Niuguo szombatodon,
Kerűnk bűzgosagosson,
Halgas niaǵ haznoson,
Igerted, legien azon,
Regien, mint fiaydon,
Maraggiűnk bodogon.

7. Ma wed fel mű baiűnkott,
Nezd bűzgosagűnkott,
Kerűnk, mint zent atiankott,
Hozzad kialtokott,
Ne utald fiaydott,
Mutasd niaǵ hatalmadott,
Atiay gondodott.

---

15 weznűk [!] **32** Meg halgacz **41** Igereted

8. Niugosd meg szent lelkedett,
Bennűnk bezededett,
Mwtasd meg jo keduedett,
Nekűnk teörueniedett,
Indicziad niaǵ ereödeöt,
Fogiűk te job kezedett,
Diczeriűnk tegedett.

9. Oh ez szent diczieretel,
Mijs bűzgo lelekel,
Eneklűnk niaǵ eöremell,
Mű niaǵ szerelműnkell,
Megiűnk hozzad eöreömel,
Atiank, buzgo szentsegel,
Jo tizta lelkűnkel.

10. Dűczeöseg magassagban,
Wry felsegednek,
Ky ez nap uigasagat
Meg attad lelkűnknek,
Kerűnk, eöreökeös jodal,
Teölcz be szent aldasodal,
Mind eöreöke amen.

111.

CANTIO PJA

Vers Fűk: Az igasz isten

Notaia: Szent Dauid kiralj bűnej ellen

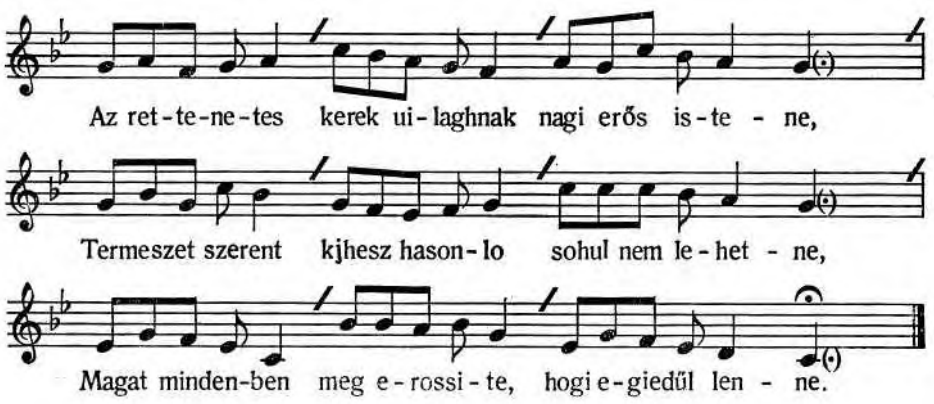

1. **A**z rettenetes kerek uilaghnak nagi erös istene,
Termeszet szerent kjhesz hasonlo sohul *nem* lehetne,
Magat mindenben meg erossite, hogi egiedűl lenne.

---

68 Kerűnk ad eöreökeös jodott
2 I sohul ne lehetne

2. **Sz**auat semmiben nem ualtosztattia, termiszetit tartia,
Nagi erös voltat es istenseget mindenűt kialtia,
Eötöt felökhösz irgalmassagat niluan kj mutattia.

3. **I**gasz szauaban, igiretiben s mindent ugi rendele,
Senkj massunnet ű melle tarsot, istent ne ismerne,
Ionak, gonosznak merseklesebben cziak egiedűl lenne.

4. **G**ongia hat ennek dicziösegere, uigiasz ű haszara,
Szent akarattiat vr vgi uiselj, parancziolattiara,
Tűszét *gerieszte* ű szentsegenek ellen futojara.

6. **A**zert mindenűt kelliűnk fel hamar, fussunk elejbe,
Senkj keueljen lelket uagi szjuet ű uellűnk leteben,
Ellötte iaruan, ne mutogassa, mert ueszt hirtelenbe.

6. **S**zannion es adgion io lelket azert, kjuel indulhassunk,
Erös uigh szjuel mjnd fel epűluen űg enekelhessűnk
My nagi urunkhoz, szent istenűnkhösz mj igi kialthassunk.

7. **I**er hamar hoszank mj nagi kiraliunk, ujgi be orszagodban,
Lassuk nagi uoltod, meg igirt iodat szent messiassodban,
Ueled tűröknek meg epet lelket ne had karhoszatban.

8. **S**ies nepedhesz örökke uallo nagi szent szombatlasra,
Az szent mesiast mutasd megh nekűnk mj nagi iutalmunkra,
Im keszen uarjuk örök uilagat, futunk trombitadra.

9. **T**e bjsztatal megh bizonnial minket erös törueniedben,
Ha megh örjszűk parancziolatod, leszűnk szent keduedben,
Az vr Christussal koronat titecz rendel mj fejűnkben.

10. **E**rre sietue ieleniel, vram, finies koronaddal,
Nekűnk had finliek örök idökben nagi szent aldasodal,
Eghö lampassa szent törueniednek, te nagi szerzö szoddal.

11. **N**iugosd megh, vram, ebben lelkűnket, kerűnk hamar jöj el,
Az mű testűnknek meg romlot, serűt sebejt te ued el,
Szent messiasod szent seregeben, kerűnk, hogi iuttas el.

12. **D**icziret eszert es nagi dicziöseg, vram, mind örökke,
Az te szentiduel nagi hatalmadert tegi iol örökösse,
Agi eröt nekűnk, enekelhessűnk neked mind örökke.

---

4 II valtoztattya igeretit tartya **7** II igeretiben mindent **8** II istent nem **9** II mertekleseben **10–11** II [a kézirat csonkulása miatt a 8–9. sor vége, a 10. sor teljesen, a 11. sor pedig az utolsó szó kivételével hiányzik a szövegből] **12** I geriesze **14** II velle letebe **15** II mert vesz hirtelenben **18** II istenünkhöz igen kialthassunk **20** II voltod szent messiasod igert haylekodban **21** II Velle türöknek **22–24** II [a kézirat csonkulása miatt a 22–23. sor részben, a 24. sor teljesen olvashatatlan] **27** II Az messiassal coronat **28** II sietve botsad el uram **29** II üdönkben **30** II törvenyeddel te nagy zengö szoddal **31** II meg attyank ebben lelkünket kerünk hogy botsasd el **33** II Nagy messiasod **34** II azert **35** II jol mind örökke

112.

Nota: Oh kemeny halalnak rettenetes

1. Oh nagy, jo, szent isten vilagh teremptöje,
Tied az meny, az föld, tengerek sok vize,
Azokban valoknak nagyob s aprob rende,
Te vagy, szent ur, azok bölcz gondviselöje.

5 2. Azert diczirtessél oly dicziretekkel,
Mellyeket kivülled senki sem erdemel,
Amaz menyei szep harmas tisztelettel,
Szent, szent, szent az isten, ki bir mindenekkel.

113.

SZOMBATRA VALO ENEKEK

[Nota: Menynek és földnek …
Felseges isten menynek földnek ura …]

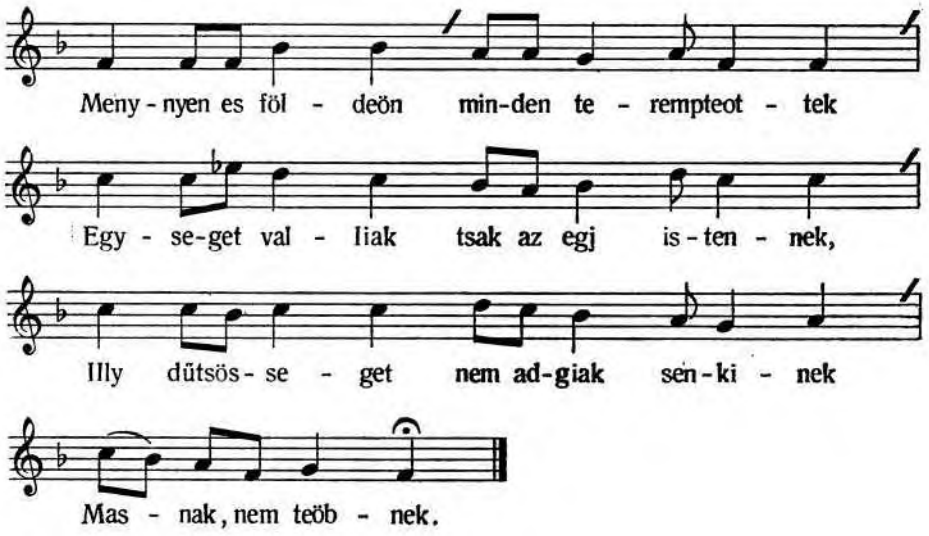

1. Mennyen es földeön minden terempteottek,
Egyseget valliak tsak az egj istennek,
Illy dűtsöseget nem adgiak senkinek
Masnak, sem teöbnek.

---

3 V adnak

2. Illy męltosagat szellel nemis osztiak
Töbre, sem masra nem adgiak, ragiaztyak,
Mind neuet s magat egjnek praedicalliak,
Tarsnelkűl ualljak.

3. Harmintzkęt ösueny uolt akkor eleötted,
Kezdetben, hogj è uilagot rendelted,
Mind azok tiztit tsak arra ueszetted,
Egjsegre uitted.

4. Ertik mind azok illy meltosagodat,
Hogj tsak sajatod, hol ualami allhat,
De istensegbe tsak egiedűl alhatcz,
Eörökke maradcz.

5. Okos, bölcz szűteöl é nyluan ertetik,
Tarssa, es massa mindennek leletik,
Szam, mertek, hatar minde*n*hez ferkezik,
S ugj uegezödik.

6. Hozzad egiedűl tarss, mass nem ferkezik,
Hasonlo, egienlö *nem* talaltatik,
Szemely, abrazat, kep oda nem illik,
Sem engettetik.

7. Szam, mertek, hatar keörűlled nem allhat,
Veget, es hatart mas tsak tölled uarhat,
Mint egj paztortul ęlet s io szarmazhat,
Mindenre szalhat.

8. Kezdetűl uegig nagj sok bizonsagid,
Dęl, ezak, nyugat, kelet negj szegletid,
Nap, hold, tsillagok, eghek forgatasid,
Hű bizonsagid.

9. Szarmazast, ereött tölled ueszen minden,
Es te meg maradcz, de ök uesznek menten,
Hat minden lelek teged dűtsöytsen,
Egj attiank, isten.

10. Mennien, es földön minden teremptöttek
Egjseget ualliak tsak az egj istennek,
Illy dűtsöseget nem adgiak senkinek
Masnak, sem töbnek.

9–12 II [E sorok az unitárius változatból hiányoznak] **11** III tisztit [a *tit* szótag a sor fölé írva] **15** III istenségedben **16** III Eörökben **17** III szivel IV szütöl az nyilván **19** I mindehez **22** I–V nemis II talalkozik III–IV talaltatik **26** IV határt már csak V hatart mert csak **27** V pásztortol élet származhat **29** V Kezdettöl fogva nagy I sok [*seg*-ből javítva] **30** II kelet nyugot 1V nyugot felet négy V nyugot kert [!] négy szegeletid **33** I Szarmazast [az *st*-t *tt*-ből javította a másoló] **34** III Meg marat ez de ök **36–40** II [Az unitárius változat az ének végén nem ismétli meg annak első versszakát.]

114.

Vgian azon sido notara, vagj A mi kemeny rabs[agunkban] etc.

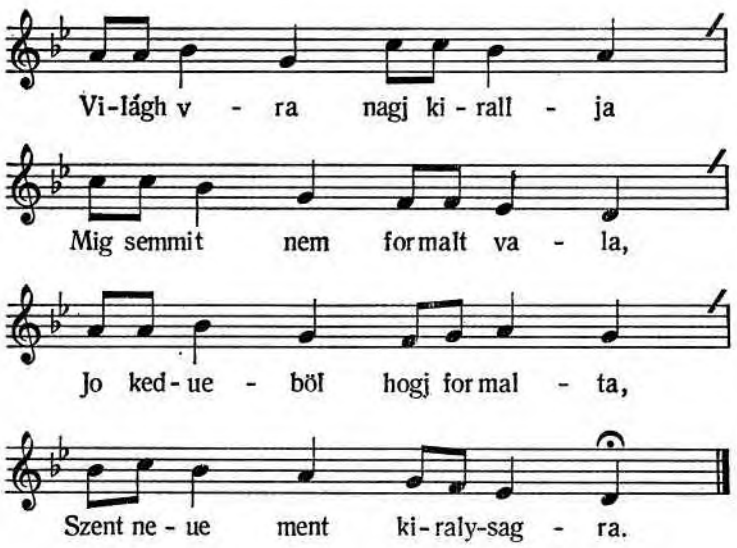

1. Világh vra, nagj kirallja
Mig semmit nem formált vala,
Jo kedueböl hogj formalta,
Szent neue ment kiralysagra.

2. Mikor mindent el uegezuen
Kiralykodot szörnyüsegben,
Rettenetes nag felségben,
Tarsa nintsen dűtsösegben.

3. Eörökke uolt, uagion, s lezen,
Fenieskedik dűtsösegben,
Egj isten ez, tarsa nintsen,
Nem osztozik dűtsö szekin.

4. Kezdeti sem uege nintsen,
Erö, hatalom kezében,
Senki nem all uelle rendben,
Maslas, czereles ot nintsen.

5. Szakadas, hasadas nintsen,
Oztozo tarsasag sintsen,
Erö, hatalom tsak eppen,
Mindenhatosagh mindenben.

---

2 II Még **3** II formála **16** I ot [sor fölé írt szó]

6. Istenem e nagy mentsegem,
Ęlö oltalmom, remenjem,
Szűksegemben io segedem,
Mihelt hium, kez gjamolom.

7. Eö nagy zazlom, magaztalom,
Szalado heljem, io varam,
Sorsom, rezem, es poharom,
Mely nap hiuom, kez gjamolom.

8. Lelkem kezeben ajanlom,
Uagy uigjazok, uagy aloszom,
Lelkem, testem oda bizom,
Nem felek, mert ur pajsom.

115.

MAS, KIT ESTUEIS EL MONDOTT

[Nota: Arpad vala fö az kapitanysagban]

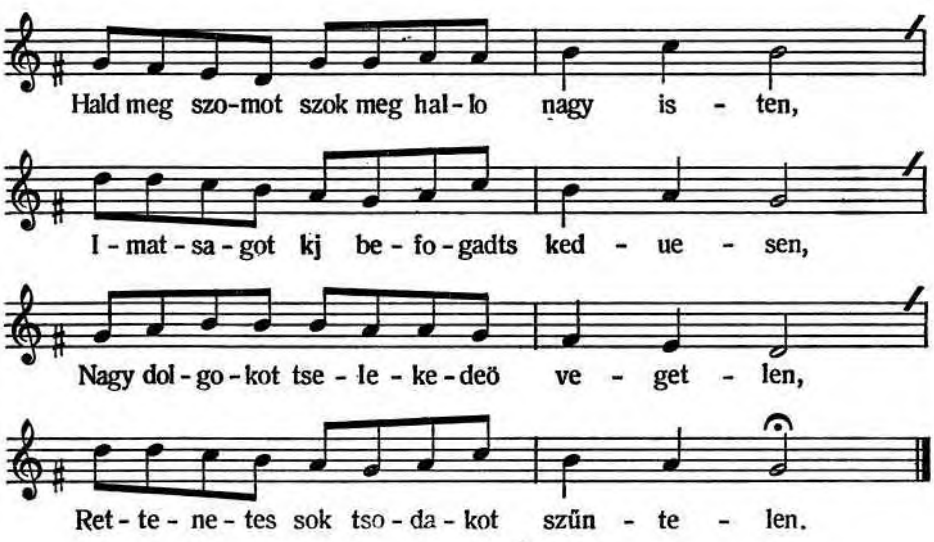

1. Hald meg szomot, szok meg hallo, nagy isten,
Imatsagot kj be fogadts keduesen,
Nagy dolgokot tselekedeö vegetlen,
Rettenetes sok tsodakot szűntelen.

2. Igen beöltsis, de eörökke marado,
Erös, minden ereök felet hatalmu,
Kegies, es io ueghetetlen irgalmu,
Engedelmes, szent, sok bűnök botsato.

6–9 III [E sorok a kézirat csonkulása miatt csak töredékesen betűzhetők ki]

3. Abrahamnak, ki regen meg feleltel,
10 *Izaknakis* mind kegjes valazt töttel,
Israelnek kertere figielmeztel,
Keduek töltö io kedueddel feleltel.

4. Josephnekis, ki siralmat be uötted,
Męlly tomletsben zokogasit ęrtetted,
15 À melysegböl magos poltsra űltetted,
Szegeny rabbol nagy kirallya emelted.

5. Aegiptusban, ki nępedet meg lattad,
Keserues sok sonjorgasit meg szantad,
Nemes szabadsagra rabsagbol hoztad,
20 Ellensegit szörnjűseggel rontottad.

6. Futtaban, hogy tenger partra iutattad,
Męlly tengerben szaraz labbal jartattad,
Ellensegit edgig el borittottad,
Gazdag praedat partra nekik hanjattad.

25 7. Sina hegien, ki Mosest uigaztaltad,
Szabadulas feleöl iol meg biztattad,
Szent töruenjel oztan ajandekoztad,
Eörök elet utat abba mutattad.

8. Arontis, ki szent papsagra rendelted,
30 Draga fűstel köniorgeset be uötted,
Pinchasnakis kęreset tekentetted,
Mind kettöjert haragod enyhittetted.

9. Ki Josvat, Elitis meg halgattad,
Channa propheta kereset meg adtad,
35 *Samuelt* gjözedelmekkel aldottad,
Ellensegin szep diadalmit adtad.

10. Ki betegök niögeö siralmat latod,
Szűleskor kialtokat mind iol hallod,
Szorult köteleköt odozod, nytod,
40 Kegies könniebittessel uigaztalod.

11. Ki Salamont nagi bekesseggel lattad,
Enekleö Dauidodat uigaztaltad,
Illiestis Karmel hegien magaztaltad,
Mennyey tűz adassal meg halgattad.

---

10 I Izkaknakis [!] **11** I kertere [a második *r*-t *t*-ből javította a másoló] **13** II siralmit **18** II sanjargását **23** I edgig [a *d*-t *g*-ből javította a másoló] **25–26** III Sina [szótól a kézirat csonkulása miatt két sor hiányzik a szövegből] **34** II Anna **35** I Samuel **37** II siralmit **40** IV könyebülésel **41–44** III [E sorok a kézirat csonkulása miatt hiányoznak a szövegből] **42** II Davidotis **43** I hegien <meg halgattad> [föléje írva:] magaztaltad **44** I <Ki Elisat hatalommal nagizottad> [utána írva a 44. sor helyes szövege]

12. Ki Elysat hatalommal nagjzottad,
Chizkiahut menyböl iellel aldottad,
Jonast à ceth giomraba meg halgattad,
Vyolag sötetböl uilagra hoztad.

13. Cananiast, Azariast, Mysaelt,
Harom szentet meg tartad tűzközepett,
Eh orozlanoktul ismet Danielt,
Szent angialod meg örze keduesedet.

14. Ki Esthert, Mardocheust meg halgattad,
Es giazokat nagj örömre fordittad,
Esdrasnak nagj segedelmedet nujtad,
Chasmon fiait sok hadakba tartad.

15. Szent Chonit egj circalomba meg hallad,
Szent neuedre, hogj eskűueset hallad,
Sok szentjdet neped közt igj halgatad,
Firol fira, valakik biztak hozzad.

16. Igj halgatod nagj tengeren jarokat,
Szel vezekbe veszekedö haiokat,
Nagj kjnokba, halalba jaygatokat,
Vtok ueszteö puztakon budosokat.

17. Męly tömlötz feneken siro rabokat,
Vasba, bekoba fetrengeo fogliokat,
Igj halgatz meg sok read kialtokat,
Keresekkel read essö futokat.

18. Halgasd meg szegeny le niomult lelkwnköt,
Bűnböl tiztisd, emeld fel életűnkeöt,
Kegielmedböl nyuits, teobbits eztendeönköt,
Telliesituen mindenbe kérésűnkött.

19. Vedd keduesen minden imatsagunkat,
Mint draga porokbol fűstölgö illat,
Mint estuelj, es reggelj áldozat,
Szo meg hallo isten, meg halljad szonkat.

---

46 II Kizchiáhut … adottad [!] III Kizkijahot **52** III kedvesidet **53** III Esther **57** III Choint **59–60** III szentidet [szótól a kézirat csonkulása miatt két sor hiányzik a szövegből] **64** II–III puztaban **73** III imatsaginkat **74–76** III [E sorok szövegéből a kézirat csonkulása miatt csak egy-két szó olvasható el] **76** II isten ugj halljad

116.

HA ZOMBATON ESNEK À KIPUR
es akarmelj teöb zombatokonis.

Sandor notaia, vel Kely fel

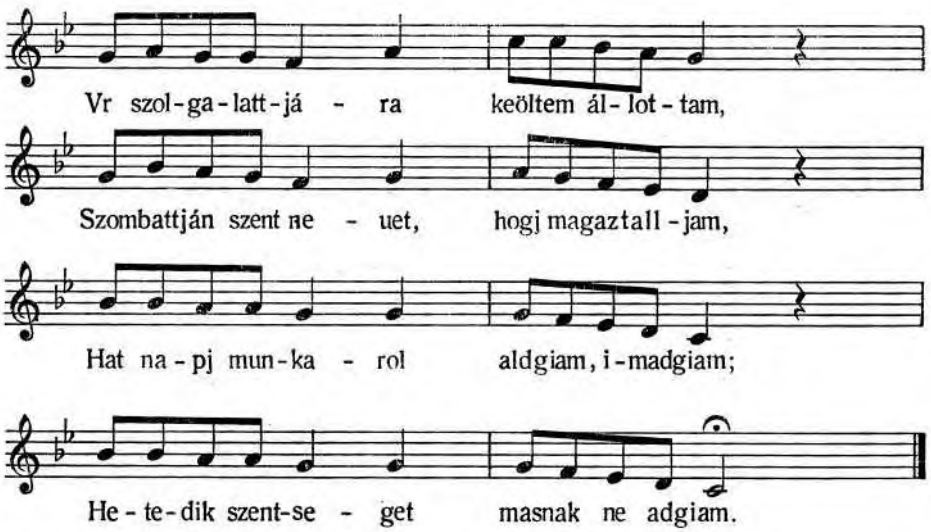

1. Vr szolgalattjára keöltem, állottam,
Szombattján szent neuet, hogj magaztalljam,
Hat napj munkarol aldgiam, imadgiam,
Hetedik szentseget masnak ne adgiam.

2. Ez vr, kj semmiböl mindent terempteött,
Hat napi munkaual szepen uegezeött,
Hetediken niugut, szombatot szentelt,
Sayatjanak tuduan é tiztele.tet

3. Mijs a mig elűnk illy tjzteletet,
Szent neuenek mondgyuk eneklesűnköt,
Hűttel mondgiuk, ualliuk é tökelleteött,
Szombatj ditseret, hogj mast nem illet.

4. Kezdetben, hogj ez vr mindent terempte,
Eget, tűszet, feöldet, vizeket szerze,
A be sziuo eget hagja eletre,
Szombatj ditseret ezt emlegesse.

---

4 III masnak se **8** III Siáttyának [!] I <e> tuduan **10** I mondgyuk [*mondgyunk*-ból javítva] III mongyunk **11** III ez tiszteletet **13** III Ezdetben [!] II teremtett **14** I <s> vizeket

5. Mihelt menytöl *a* föld el lön valaztua,
Szep uilagossagot azokra hoza,
Kiböl reggel, estue nap zamot ada,
Szombatj ditseret ezt bizonittja.

6. Vilag nagj faklyait egben fel gyujta,
Földis sok barmokat eleö allata,
Tizta, tiztatalan allatot hoza,
Szombatj ditseret ezt mind igj uallya.

7. Halat, madarakot à uizis ada,
Okos, szolo lelket, embert formala,
Maga kepet az vr, nagj vrnak hagya,
Szombath szentelessel magahoz foga.

8. Heted nap erkezék, az vr meg niuguek,
Teremptö munkatol tartozek, szűnek,
Aldassal szent szombat meg tiztelteték,
Teob nap kirallyaua ott ugj tetetek.

9. Mar á puztaban ez meg vytatek,
Teöb törueniek eleot szentnek tudatek,
Manna nem adassal meg szenteltetek,
Nyluan Sina hegien parantsoltatek.

10. Nem szabad ugianis ezen dolgozni,
Mert aldasat annak soha nem ueszi,
Mit szabad myuelnj törueny intezj,
Szombat ditseretj ezt igj eneklj.

11. Harmintz kilentz munkak, kik tilalmosok.
Kik azokon kapnak köuezes solggiok,
Halaloknak uoltak eo magok okok,
Szombat meltosaga leot tanittojok.

12. Isaja ezt hitta gyeoniörűsegnek,
Etel, ital, keönteos dizessegenek,
Szent ige hallasa eöruendözesnek,
Szent szombat enekj segedj ennek.

13. Szent töruent kel ezen igen tanolnj,
Artatlan eletre abbol jobbulnj,
Mert ennek örzöjt meg kel vallanj,
Mint szem fent é földön istenis örzi.

---

17 I menytöl föld [Szótagszámhiány!] II menyböl a föld el lön választá **19** I <estue> reggel **21** III fáklyáját … nyujtá **24** II dicsérett ezt bizonittia **32** I nap [kihagyott szó, más kéz írta a margóra] **38** III sem **40** II Szombati dicséret eszt I eneklj [*enekle*-ből javítva] **42** II kapnak kö az ö solgjok **43** I <u> uoltak **45** II ezt irta **49** II igen halgatni **51** II–III örzöjét

14. Holta utan sokkal teöb jokkra vizj,
Pokol tűz langiatol, hidgied, meg mentj,
Gan Eden kertjben szentekhez uiszj,
Eorök szombatlasba gieoniörkeodtetj.

117.

MAS ENEK

Notaja Abjgail azzoni historia, vel Vram, benned etc.

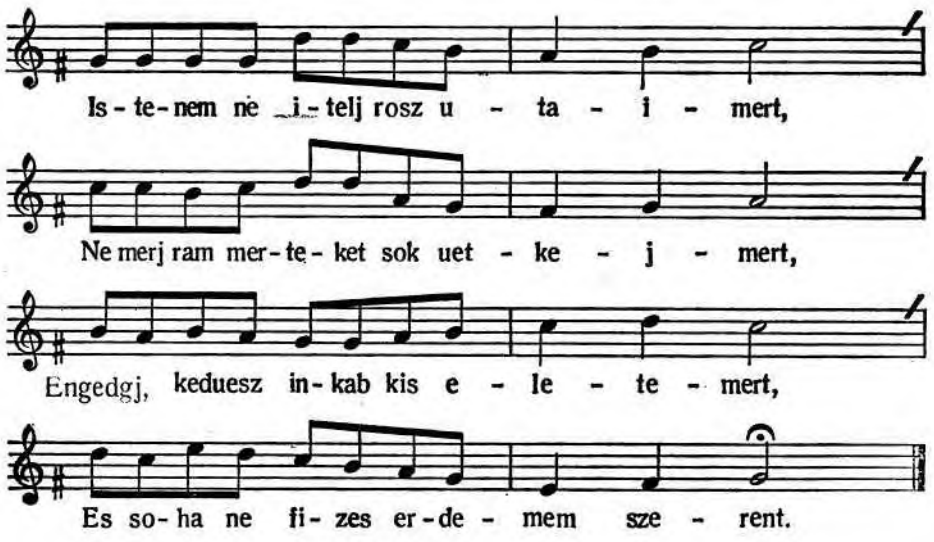

1. Istenem ne itelj rosz utaimert,
Ne merj ram merteket sok uetkejmert,
Engedgj, keduesz inkab kis eletemert,
Es soha ne fizes erdemem szerent.

2. Lelkem keueljsegęt földig le niomom,
Szűvemet elotted rontom, faggatom,
Badgiat szűuel allok, bűneom siratom,
Sok, rut, bolond latorsagim jaygatom.

3. Szinten ugj ront szokogas, mint bor mérge,
Tantorgat, labom ereiet el veötte,
Houa s kjre neszek segedelemre,
Houa fussak törueny napian s mi uegre.

---

6 II fogyatom **8** II gonoszságim **11** II nézzek **12** II napján im végre

4. Keueljsegem szemem, ortsam eleöt all,
Ortsam borult pirongo gialazattal,
Bűneom sententjaz rut gialazattal,
Nem marad hatarom emberj sorssal.

5. Fertelmesseg foytogattja szűuemet,
Sok rut, tsiudas bwneök gieotrik szűuemet,
Tudom, tudom mind tsak rontjak szűnemet,
Jobrol balrol szinten uesztik szyuemet.

6. Mint pozdoria forgatik forgo szelben,
Vgj kerengh szegeny szűuem sok bűnökben,
Nints marado munkaia semmj reszben,
Mert à jot sem tselekette jo szerben.

7. Istenem, szemem tsak read emelem;
Rementelen űgiemben legj remeniem,
Szokogassal hald meg esedeszessem,
Siralmimat ved űledbe kegiesem.

8. Edes reszem, vastag tamazom, torniom,
Bizadalmom, erom, sorssom, poharom
Vigj jo utra, mert hozzad ragazkodom,
Szent utadrol ne hagj el tantorodnom.

9. Botsad bűneöm, szűuem jora igiengesd,
Kj mint bolond paztor sokat teueljget,
Kapudon koltogok, felely kegielmet,
Giogits kegies, es ueddel lelkem terhet.

10. Valts bűnömtöl, lelkem nagj köziklaia,
Lelkj, testj rabsagnak odozoja,
Legj szwuemnek igaz vigaztaloja,
Ez szomorusagbol szabadittoja.

11. Seötet giazban horgadua megiek hozzad,
Erötlen reszketue kialtok hozzad,
Szwuem, latod, szent neuedröl uallast ad,
Eyell nappal jo uoltodrol halatt ad.

12. Tekincz, kedveli, szent atiam, illi *fergedet*
Ez enekem hozzon belęd olli kedvet,
Uezerd jora vilaghlo eletemet,
Dűcziösegre vigied innet lelkemet.

---

14 II pirult és pirong gyalázattal **15** II sententián rút kárhozattal **16** II határon **20** II balra **22** II szegenj fejem sok **28** II kegjesen **30** II eröss sorsom **36** II kegyesen ved el **37** I lelkem <terhet> nagj **42** I hozzad [mellé írva változatként: *read*] II kiáltok reád **44** I halatt [a *tt*-t *d*-ből javította a másoló] **45** I illi seregedet

13. Kedveli, kerlek, bocziasd mind meg bűnömet,
Wedd olli neuen siralmas enekemet,
Walamikor törvenire vonsz engemet,
Bűnöm szerent ne itild eletemet.

118.

WALASTĘTELEM ILLIEK

Notaia az Petki Janos enekere Igaz felsegh, egiedűl ur etc.

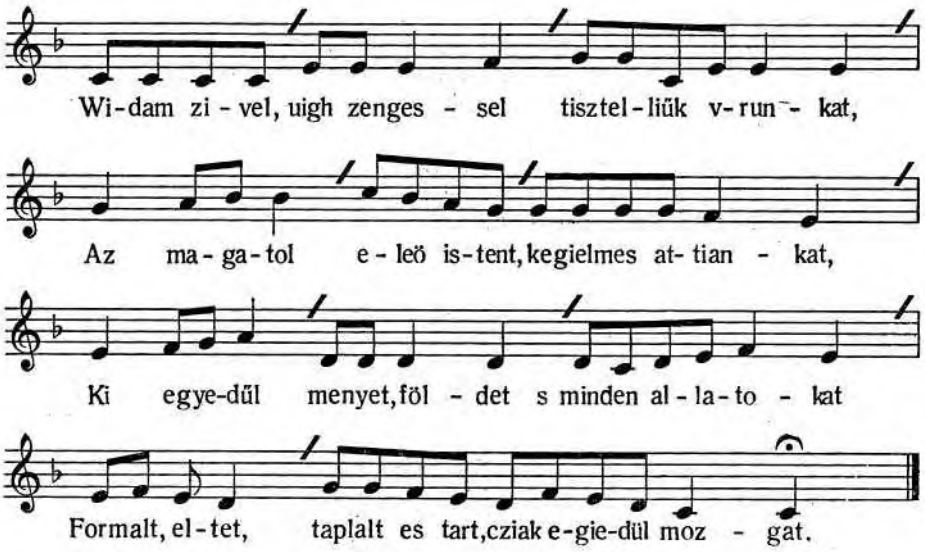

1. **W**idam zivel, uigh zengessel tisztelliűk vrunkat,
Az magatol eleö istent, kegielmes attiankat,
Ki egyedűl menyet, földet s minden allatokat
Formalt, eltet, taplalt es tart, cziak egiedűl mozgat.

2. **A**ldot uagi te fenyessegben uralkodo isten,
Ki ereöcke voltal es lesz valosagos isten,
Az hű elme tegedet ual, hogi vagi bizony isten.
Veghetetlęn, foghatatlan, dűczióseges isten.

3. **L**attiak neked minden szemek hatalmas voltodat,
Minden kezek tapasztaliak beölcz czinalmanidat,
Az jo zivek hizik, valiak szent jelen voltodat,
De hatarba nem vehetik meg találásodat.

---

49 II meg mind

1 V–VI zentellyük urunkat **4** II–IV Formalt, szerzet, taplal, eltet czak V–VI Formalt szerzet taplalt es tart **6** V–VI Ki egyedül [az V. változatban e szavaktól a 8. sor végéig a kézirat csonkulása miatt hiányzik a szöveg] **7** VI hogy bizony isten **8** I <g> foghatatlan dűczióseges isten [későbbi kéz szövegvariánsként alája írta:] vagi dücziösegedben **9** V–VI Lattyák nezik **10** II czinalmanyodat **11** II szivel II, V hiszik s vallyak

4. **L**enni teged batron vallunk aldot istensegnek,
Ninezien massa, hizzűk azt is, suhul egisegednek,
Egiedűl vagi feie s vege mindenben mindennek,
Lathatatlan vagi, de tudgiuk voltat egisegednek.

5. **A**z te draga egisegednek ninczi testi formaia,
Mert nem vagi test, tavol teölled annak giarlosaga,
Semmibeöl nincz zentsegednek ahoz hasonlasa,
Cziak utalsagh zined eleött balvaniok rutsaga.

6. **S**enkit hozzad, ędes atiank, mi nem hasonlittunk,
Regiebnek mindeneknęl, mert tegedet vallunk,
Feöldnęl, meninel, angialoknal elseöbnekis tartunk,
Seöt kezdetet te űdödben soha sem mondhatunk.

7. **T**ied az meni, az föld tied, te vagi ur mindenen,
Te raktad fel lampasidat az fenies egeken,
Az nagi földet te fundaltad az meli tengereken,
Sok teremptest te rendeltel beölczien mind ezeken.

8. **E**zert valliuk, hogi cziak teged illet az kiralisagh,
Veghetetlen hatalmassag, merhetetlen nagisagh,
Angialoktol s emberektöl diczieret, imatsagh,
Cziak egiedűl tisztelendeö felseges meltosagh.

9. **T**eged hirdet beölcz mivedröl czillagok szepsege,
Nagi nevedet ki kialtia egek szelliessege,
Hogi isten vagi nilvan valia földnek telliessege,
Hogi ereös vagi bizonittia tengernek melisege.

10. **E**mberekben te oltottal tudos, okos lelket,
Dűcziöseggel, naggial láttál köztök nemellieket,
Prophetiat biztal raiok ugi mint draga kincziet,
Titkaidnak tarhazabol, kik veznek ertelmet.

11. **L**attiak ezek meltosagat uri felsegednek,
Iteletit ki jelentik beölcz rendelesidnek,
Igaz uttiat tudnunk adgiák te szent teörveniednek,
Akarattiat megh muttattiak isteni kedvednek.

---

14 II–IV aztis hiszük **16** III–IV Halhatatlan vagy **17** I testi [e szó fölé későbbi kéz variánsként odaírta:] semmj **19–20** V [E sorok a kézirat csonkasága miatt hiányoznak a szövegből] **20** I balvaniok rutsaga [e szavak fölé későbbi kéz variánsként odaírta:] vilag tudomania **24** I <à> te III–VI soha nem **25** II–IV az föld az meny **26** I <d> lampasidat III–V egekben **27** V–VI nagy tengereken **28** VI boltsön mindeneken **30** VI veghetetlen nagysag **31** V ditsiret [e szótól a kézirat csonkasága miatt a 31–32. sor hiányzik a szövegb61] **33** III bölts nevedröl 38 VI nagyon lattal **39** VI prorofetsiat [!] **42** II–IV rendelesednek **43–44** V–VI [E két sor fel van cserélve.]

12. **E**ö keözűllök beölczieseggel Moises prophetat,
Leggh nagiobbal ruhaztad fel mint prophetak attiatt,
Nem erheti senki köztök ennek meltosagat,
Israelben nem mondhattia senki neki massat.

13. **M**égh effelet hűsegeiert arra koronaztad,
Kevanatos ezkeözeödet, hogi reiaia biztad,
Az egekbeöl Choreb hegien neki magiaraztad,
Israelnek Moses altal hiven aianlottad.

14. **I**gassaga teörveniednek mindenben hűseges,
Semmit hozza nem adhatni, olli igen epseges,
Elis benne nem vehetni, mert igen zentseges,
Nem valtozik, tart eöreöckę, ollian tökelletes.

15. **L**e nesz menibeöl, uram isten, vigiazo szemeddel,
Ugi intezed, kik mint elnek draga teörvenieddel,
Nilvan erted, kik jarianak hű szyvel, leleckel,
Aztis tudod, kik legienek fertelmes elettel.

16. **L**eszen űdeö megis fizecz igazan mindennek,
Boldogsagos orszaglast adcz megh probalt zentidnek,
De gehennat eöreökittez istenteleneknek,
Sebes tűzet, beö kenkeövet, kiben giötrödgienek.

17. **I**gaz hűttel valliuk aztis, hogi mesiasunkot
Elbocziatod ismet hozzank kegies Christusodat,
Ki nekűnkis seötetsegbeöl vilagos napunkat
Fel tamaztia s el oldozza kemeni rabsagunkat.

18. **E**letűnknek egi remenie, seregek istene,
Nincs te hozzad hasonlatos feöldeön vagi az menibe,
Ki holtakat az porbolis hozz elevensegre,
El ment lelket nagi ereöddel viz megh uiult testbe,

19. **N**o angialok, seraphimok algiatok az istent,
Mondgiatok ezt, mert erdemli, neki, hog zent, zent, zent,
Tűis hivek itt ez földeön mondgiatok mind ament,
Aldot legien eö nagi neve megis mondgiunk Ament.

---

45 I Moises prophetat [e szavak fölé későbbi kéz variánsként odaírta:] Israel kiralljat II–IV bölczeseggel urunk Christusunkat **46** I prophetak attiatt [szavak fölé későbbi kéz variánsként odaírta:] lelkünk mesyassat II–IV prophetak urat V Legh nagyobban **47** II–V Nem ertheti V senki közöt **48** I Izraelben [későbbi kéz föléje írta:] Itt ez földön III–IV senki ennek **49** I koro<z>naztad **50** V ezközöddel **50–52** I [E sorok fölé későbbi kéz odaírta:] E vilagnak iteletit eö reaja biztad, Kinek kinek jutalmokat altalla meg adgjad, Jövendöben hiveidet te meg koronazzad. II–IV Minden testnek itiletit ö reaja biztad, Az egekben jobbod felöl ötet magaztaltad, Ez vilagnak törvenyedet altala mutattad. **52** V Izraelben **53** I mindenben [későbbi kéz föléje írta:] altalla **56** V [E sor a kézirat csonkulása miatt hiányzik a szövegből] **59** II–IV erted az kik járnak **60** V kik ellyenek **62** V–VI szenteknek **63** II, V gehennat örökke tesz III–IV gehennát örökke lelsz **64** II es kénkövet V–VI bö kenköves **66** II–IV Christusunkat V hozzank kirallyunkat VI kegyes kiralljunkat **67** V [E sortól a kézirat csonkasága miatt az ének szövegének többi része hiányzik.] **68** II–IV Fel tamaztya es megh adgya ighirt orszagunkat. **69** I se<g>regek **70** I Mi tehozzad **71** II–IV porbolis elevensegekre **72** VI Elmult lelket **76** II–IV, VI ismet III, VI mondgyuk VI Amen

119.

MICZIODA JOSAGOCKAL NIERHETI MEG FEÖKEPPEN EMBER AZ EÖRÖK BOLDOGSAGOT

Christus tanittasa zent Matenal 5dik reszeben.

Nota: Nemes földet az szent nepnek

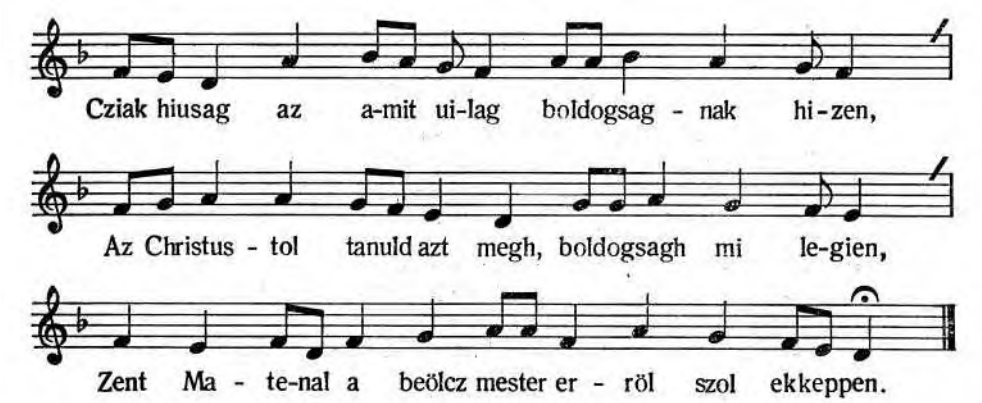

1. Cziak hiusag az á mit uilag boldogsagnak hizen.
Az Christustol tanuld *azt* megh, boldogsagh mi legien.
Zent Matenal á beölcz mester erreöl szol ekkeppen.

2. Melli boldogok, kiknek szivek űres kevelisegteöl,
Alazatos lelket niertek magoknak istenteöl,
Menibeöl zallott Jeruschalem biratik ezektöl.

3. Boldogh azis ki szűntelen bűneit kesergi,
Czialard vilag edessęgit meszsziröl keringi,
Mas eletben vigasaga eöreökke tart neki.

4. Boldogok az sziligiekis, kik sokat el tűrnek,
Mastol raitok eitet bozzut vizza nem fizetnek,
Feöld birtoka eöreök sorsul jut illieteneknek.

5. Igassagot sowarogva valakik eheznek,
Zomniuhozva, nagi ohaitva erte epekednek,
Melli boldogok, giűmeölczievel mert vegre betelnek.

6. Boldog az ki köniörűlven jol teszen masockal,
Safar leven hűsegesen ęl talemtumaval,
Mert raitais ur keönieörűl bűne takarassal.

Cím Matenal <5td> 5dik **2** az mègh **5** A<z>lazatos

7. Boldogh az ki tisztan tartia szivet rut bűneöktöl,
Gondolattia eiel nappal vagion cziak istenreöl,
Ez lattia meg urnak zinet nagi dűczióűlt testböl.

8. Boldog azis, ki mindenkor keövet bekeseget,
Vizzalkodo emberek keözt zerez eggieseget,
Isten fianak hivatik, nier olli tisztesseget.

9. Hát az kiket igassagert emberek űldeöznek,
Melli boldogok, ha istenert mindent el zenvednek,
Draga, fenies orszagaban urnak be vitetnek.

10. Tűis ...

---

23 emberek<töl> keözt zerez <bek> **25** kiket [az *e*-je más betűből javítva] **28** Tűis [őrszóval a szöveg megszakad, mert a kéziratból a következő levél ki van vágva]

{RMKT XVII/5. – 310}

MAGYARI PÉTER ÉNEKEI

{RMKT XVII/5. – 312}

120.

MÁS BEÖJTRE VALO ÉNEK

Nota: Az izräelnek népe, régentén a törvenjben etc.

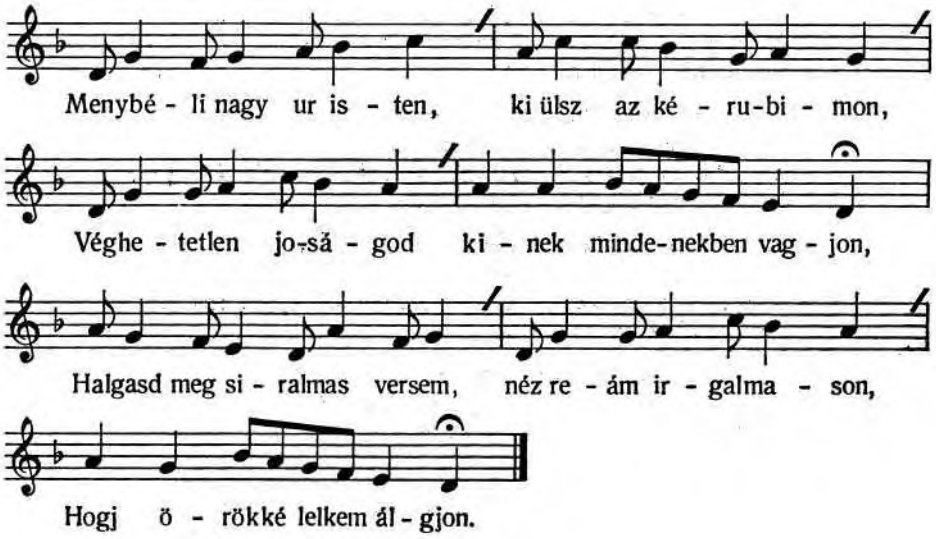

1. **M**enybéli nagy ur isten, ki ülsz az kérubimon,
Véghetetlen joságod kinek mindenekben vagjon,
Halgasd meg siralmas versem, néz reám irgalmason,
Hogj örökké lelkem álgjon.

2. **A**z te magadtol valo igaz istenségedet,
A kinek ö székihez senki meg nem férkezhetet,
Sem angjal, sem pedig ember abban be nem ülhetet,
Had ismérjelek tégedet.

3. **G**azdag irgalmad szerént tégj most izräeleddel,
Siralmas panaszimat halgasd meg, uram, füleddel,
Az én számos esteimet kegjelmeddel töröld ell,
Hogj, szent isten, ne vesszek ell.

4. **I**mátkozom bünömért, melljet ellened tettem,
Sok undok büneimmel életem szeplösitettem,
Az mellyértis meltán, uram, sok ostoridot vettem,
Meg vallom, meg érdemlettem.

5. **A**zert bününk bocsátto seregeknek szent ura,
Bujdosó izräelnek fel keresö hü pásztora,
Ne bocsássad én életem utolso romlására,
Virraszd életemet jóra.

6. **R**eám fel fegjverkezet dühüt pogánj kargjától
Oltalmazd életemet ö keserves igájától,
Ne hagj, hogj el szakaszthasson te tölled, én uramtol,
Meg igért messiasomtol.

7. **J**usson eszedben, uram, hogj mely romlando vagjok,
Mint a gjenge föld edeny, ha el hacz el romolhatok,
Ne hagj el, seregek ura, mig ez eletben vagjok,
Mert háborgatóim nagjok.

8. **P**oroncsold az hütlennek, hogj immár ne kénozzon,
Te szent izräeledre mégis töb probát ne hozzon,
Söt szüveket hajcs mi hozzánk, velünk, hogj téged álgjon,
Mint mi csak téged imádgjon.

9. **E**z végre szent lelkedet olcsad a mü szüvünkben,
A te áldomásiddal álgj meg testünkben, lelkünkben,
Hogj csak néked szolgálhassunk, a mü telljes életünkben,
Szent atyánk, ki vagj mennjégben.

10. **T**ellyesics meg, ur isten, mire magad igirted,
Erös esküvésselis melyre régen kötelezted,
Messiás által népedet a fogságbol ki mencsed,
Ez földön vigan éltessed.

11. **E**kkoron, hogj fejenként gjülekezzünk egj helyben,
Szent messiásod mellet téged álgjunk mind szüntelen,
Akkor lészen, hogj a pogán nem háborgat hütünkben,
Söt lészen veszedelemben.

12. **R**ogjogo békessége izräelnek ott lészen,
Mikor a pogánságon erös diadalmat vészen,
Az mig isten el rendelte földön lakásunk lészen,
Dicsiretet minden tészen.

121.

PS[ALMUS] LXXIV.

Arg[umentum]: Vram, bóldogics ez földönnis

Nota: Ur isten légj most mi velünk etc.

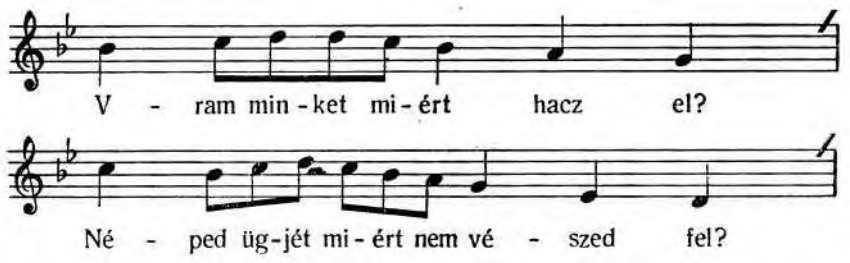

38 <magad> régen [az áthúzott szó fölé írva] **45** ott [*itt*-ből javítva]

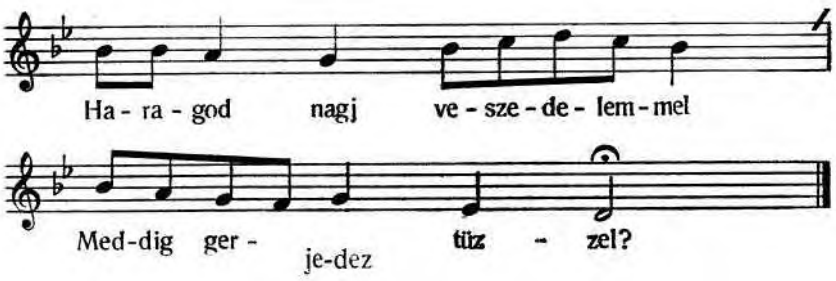

1. **V**ram, minket miért hacz ell?
Néped ügjét miért nem vészed fel?
Haragod nagj veszede*le*mmel
Meddig gerjedez tüzzel?

2. **R**ollunk, választott népedröl,
Emlékezzél szent izräeledröl,
À te szent gyülekezetedröl
És a te szent frigyedröl.

3. **A** mellyet régen szerzettél,
Meg váltottál es magadhoz vettél,
A pusztábannis vezérlettél,
Hol sok jót véllek tettél,

4. **M**agos hegjedröl Sionrol,
Uram, emlékezzél városodról,
Dücsösséges szent templomodrol,
S ott valo lakásodróll.

5. **B**é rohant im az ellenség,
Szent helyedben, holot volt az szencség,
Pusztit tüzzel e kegjetlenség,
S nincsen miattok épség.

6. **O**rditnak, uram, házadban,
Lád ellenségid szent templomodban,
Zászlótt emeltek hajlékodban,
Ö nagy gonoszságokban.

7. **L**ásd házad falát mint hánnják,
Szencséges oltáridot nem szánnják, .
Hogj ott tiszteltettél, mert bánnják,
Ucczákra szélljel hánnják.

8. **D**e az felet olljak löttek,
Hogj te szent helyedre tüzet tettek,
Abbol ládát, sátort ki szettek,
Minketis majd meg ettek.

---

3 veszedemmel [!]

9. **O**ly szándékok, uram, vagjon,
Hogj közüllünk edgjis ne maradgjon,
Kargjok senkitis meg ne hadgjon,
Sött az halálnak adgjon.

10. **G**yönjörü templomid égnek,
Gyuladván szelitöl a nagj eghnek,
Csak hamma van illjen szencségnek,
Nincs helje békességnek.

11. **I**aj! ügjünk már mire juta,
Hogj mi közöttünk nincsen propheta,
Az eUenségis el pusztita,
Bu, s siralomra hajta.

12. **C**sak jaj szó zeng mi közöttünk,
Már az holtakhoz hasonlok löttünk,
Mivel isten ellen ki köttünk,
Hogj sok rut vétket töttünk.

13. **S**eregeknek oh szent ura!
Miert hagjád néped ily nagj bura,
Joszágunk im mire fordula,
Tüz miat, hogj megh gyula.

14. **E**llenségid káromólnak,
Szent nevedröl sok gonosz szót szólnak,
Mint az árviz átkok ugj folnak,
Mig végre el oszolnak.

15. **Z**ent ur isten hatalmadat,
Miglen nem njujtod ki jób karodat,
Ellenségidre haragodat,
Öncs bosszú állásodat.

16. **F**öldi csudákat, a ki tött,
Irgalmában sok bünösököt vött,
Ez királljom mindenek elött,
Mert ö ily hatalmas lött.

17. **Ö** az tengert el választá
Egjmástol és népét el bocsáttá,
Az ceth halnak fejét meg rontá,
Pharahót abban ontá.

18. **L**éviátántis el veszté,
És népét, hogj ennék, rá ereszté,
Ellenségit vizben rekeszté,
Egygyig mind el veszeszté.

---

58 njujtod [a *d*-t *k*-ból javította a másoló]

19. **D**e a követ meg hasittá,
A patakot onnan ki folytatá,
Kivel ö népét meg itatá,
Edgyig meg kazdagittá.

20. **Ö** viszont a folyamakat,
Ki száraztá a szép patakokat,
Meg ölé a bálványjozókat,
Le töré bálványjokat.

21. **N**appali világosságot,
Ö szerzet és sötét écczakákot,
És azokban folyo órákot,
Rendelte az napokat.

22. **N**yárt s a telet ö formálta,
Földnek határait mind ö atta,
Népét az hova szállitotta,
Hol áldását folytatta.

23. **I**stenem emlékezzél meg,
Hogj szidalmasztatol, már tekincs meg,
Ellenségtöl népedet mencs meg,
Nevedet tiszteltesd meg.

24. **S**eregeknek szent istene!
Ne had népedet, hogj egje fene,
Mert látod, hogj majd el vesztene,
Talám ugjan meg enne.

25. **P**oroncsold az hitetlennek,
Ne fogjassa számát seregednek,
Adgjon helyt te szent törvénjednek,
És szent tiszteletednek.

26. **E**mlékezzel szent frigyedre,
Abrahámmal kötöt beszededre,
Ime a te plántált szölödre
Ellenség jött földedre.

27. **T**e meg romlot juhaidat,
Halgasd meg njomorult szolgaidat,
Ne had el te választattidat,
Meg romlott árvájdat.

28. **E**s neved fel magasztallyák,
Jó voltodat hogj ha fel találljják,
Irgalmadot mindenüt vallják,
És mind létekig álgják.

29. **R**omlot szolgaidhoz kely fel,
Szabaduiásokra erkezzél ell,
Vegj környül szent segedelmeddel,
Oltalmaz meg eröddel.

30. **R**ajtad eset gyalázatrol,
Emlékezzél ö csalárdságokról,
Fizes meg ö gonoszságokrol,
És sok hamisságokrol.

31. **E**l ne feletkezzél róllok,
Mert az eghet éri álnokságok,
Káromlást szóll ellened szájok,
Vérrel buzog szabljájok.

32. **L**átá Dávid az inséget,
Kére az istentöl segicscséget,
Ez hetven negjedik éneket,
Ugj éneklé jó véget.

122.

[UY EZTENDÖRE HORA VALO]

No: Nekünk születék menyei kiraly

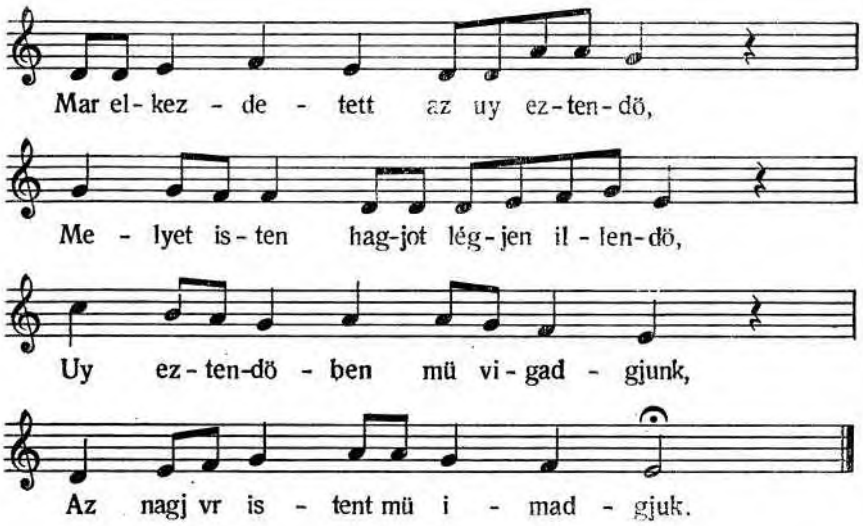

1. **M**ar elkezdetett az uy eztendö,
Melyet isten hagjot légjen illendö,
Uy eztendöben mü vigadgjunk,
Az nagj vr istent mü imadgjuk.

2. **A**z teremtésnek emlittèsere,
Hatta isten légjen hirdetésére,
Uy eztendöben mü vigadgjunk,
Az nagj vr istent [mü] imádgjuk.

3. **G**ondunk hát légjen ez napon nékünk,
Hogj az boldogságban adasek székünk,
Uy eztendöben mü vigadgjunk,
Az nagj vr istent mü imadgjuk.

4. **I**gy *elletünket* jol meg visgaljuk,
Istennek törvenyét holtig meg állyuk,
Uy eztendöben mü vigadgjunk,
[Az nagj vr istent mü imadgjuk.]

5. **A**lnok büneinket mind hatra hadgjuk,
A szent életre *már* magunkot adgjuk,
Uy eztendöben mü vigadgjunk,
[Az nagj vr istent mü imadgjuk.]

6. **R**ázzuk le *rollunk* az uj tallálmánt,
Mely minden vétekre sürü ösvent hant,
Uy eztendöben mü vigadgjunk,
[Az nagj vr istent mü imadgjuk.]

7. **I**lly *jeles napjat* az ur istennek,
Szentelyük *mü* neki, mint teremtönek,
Uy eztendöben mü vigadgjunk,
[Az nagj ur istent mü imadgjuk.]

8. **P***atvar,* haboru ezen ne legjen,
Tsendes elmét kiki ez napon vegjen,
Uy eztendöben mü vigadgjunk,
[Az nagj ur istent mü imadgjuk.]

9. **E***lltett* igérje, hogj meg yobbitya,
Ez uy eztendöben istenhez hajtya,
Uy eztendöben mü vigadgjunk,
[Az nagj ur istent mü imadgjuk.]

10. **T***ehetseg* szerent szivet es lelket,
Meg uyittya minden erzékenséget,
Uj eztendöben mü vigadgjunk,
[Az nagj ur istent mü imadgjuk.]

---

8 I istent imádgjuk **13** I–II Igy mü elletünket **14** I–II Isten törvenyét **15–16** [A 4. versszaktól kezdve a másoló a szakaszok két refrénsorát nem írta le teljesen, csak az uto!só versszakban. A hiányzó részeket a szakaszok végén szögletes zárójelek között pótoltam.] **18** I–II életre magunkot **21** I–II mürollunk **25** I–II jeles szent napjat **26** I– II Szentelyük neki **29** I–II Per patvar **33** I–II Elletett **34** I Uy II Ez uj **37** I–II Tehetsege

11. **E***gészen törveny* a mit porontsol,
Ez világért arol ö el nem hajol,
Uy eztendöben mi vigadgjunk,
[Az nagj ur istent mü imadgjuk.]

12. **R***eszsze igy* lészen az boldogságban,
Amaz meg igért *nagy urasagaban*,
Uy eztendöben mi vigadgyunk,
[Az nagj ur istent mü imadgjuk.]

13. **H***olott* attyankot vigon ditsérjük,
Es vég nélkül valo innepet illyünk,
Uy eztendöben mi vigadgjunk,
Az nagj ur isten*t* mü imadgjuk.

123.

MÁS AZONRA

Azon notán

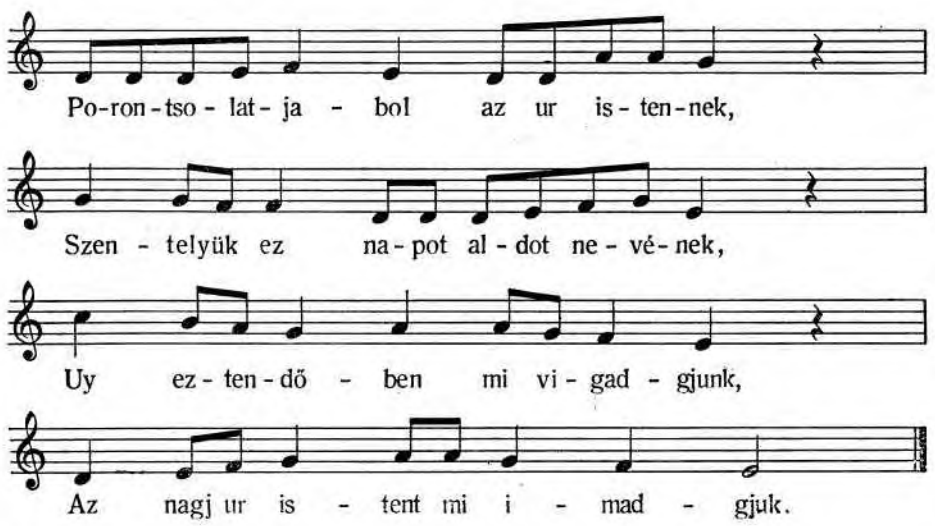

1. **P**orontsolatjabol az ur istennek,
Szentelyük ez napot aldot nevének,
Uy eztendöben mi vigadgjunk,
[Az nagj ur istent mi imadgjuk.]

---

41 I –II Egészen a törveny **45** I–II Reszsze mert igy **46** I igert urasagban II nagy urasagban **49** I–II Az holott **52** I isten

4 I–II [A szakaszok két refrénsorát a másoló az utolsó versszakot kivéve, nem írta le teljdsen. A hiányzó szövegrészt a versszakok végén szögletes zárójelek között pótoltam.]

2. **E**z nap hivattatik uy eztendönek,
Amint *az irása* tartya szenteknek,
Uy eztendöben mi vigadgjunk,
[Az nagj ur istent mi imadgjuk.]

3. **T**egjük uya müis hat ellettünket,
Bününkröl kövesünk szent istenünkett,
Uy eztendöben mi vigadgjunk,
[Az nagj ur istent mi imadgjuk.]

4. **R**égi szent atyanknak ö példajokot
Kövessük mindenben hagjomanyokot,
Uy eztendöben mi vigadgjunk,
[Az nagj ur istent mi imadgjuk.]

5. **U**ntallan istennek aldozatinkot
Mutassuk be hiven imatsaginkot,
Uy eztendöben mi vigadgjunk,
[Az nagj ur istent mi imadgjuk.]

6. **S**zegényekhez-valo indullatunkot,
Áraszszuk ki, *osztvan nekik* jovunkot,
Uy eztendöben mi vigadgjunk,
[Az nagj ur istent mi imadgjuk.]

7. **M**ert igy lészen kedves mi imatsagunk
Istennél, ha latya adakozásunk,
Uy eztendöben mi vigadgjunk,
[Az nagj ur istent mi imadgjuk.]

8. **A**rvákot, *özvegyet* meg ne utalyunk,
Söt gjámolul nékjk mellettek ályunk,
Uy eztendöben mi [vigadgjunk,
Az nagj ur istent mi imadgjuk.]

9. **G**yogjitsunk beteget orvaságunkal,
Mezittellent lassunk ruhazatunkal,
Uy eztendöben mi vigadgjunk,
[Áz nagj ur istent mi imadgjuk.]

10. **I**rigtség [!] közüllünk mind ki tisztulyon,
Az edgjességre *mi* lelkünk ujuljon,
Uy eztendöben mi vigadgjunk,
[Az nagj ur istent mi imadgjuk.]

---

5 II Ez szent nap hivatik **6** I Amint irás II Amint irasa **22** I osztan neki II osztvan neki jovainkot **26** II Ha isten lattya **29** I ögjvezeket **33** II betegeket **38** I–II Az edgjességre lelkünk

11. **A**zt tudvan hogj atyánk fiát gjüllöljük,
Ha törvény tartokot meg nem betsüljük,
Uy eztendöben [mi vigadgjunk,
Az nagj ur istent mi imadgjuk.]

12. **R**utul ki betsmélli de atyan*k* fiat,
Nem tisztelli az az *Jakobnak* urát,
Uy eztendöben mi vigadgjunk,
[Az nagj ur istent mi imadgjuk.]

13. **I**gj értvén ez dolgot, egj mást szeressük.
Dávidnak nyomdokat ebben kövessük,
Uy eztendöben [mi vigadgjunk,
Az nagj ur istent mi imadgjuk.]

14. **K**i igj szol: ime mely jo az szeretet,
*A*z szép tsendességben valo szent éllet,
Uy eztendöben mi vigadgjunk,
[Az nagj ur istent mi imadgjuk.]

15. **M**ert erre alá foly az ur aldasa,
Az holot lészen *ö* meg maradassa,
Uy eztendöben mi [vigadgyunk,
Az nagj ur istent mi imadgjuk.]

16. **I**gj lészen, az *uris kedvében* vészen,
Örök boldogságunk minekünk lészen,
Uy eztendöben mi vigadgjunk,
Az nagj ur istent mi imadgjuk.

124.

PS[ALMUS] LXXIX.

Arg[umentum]: Fogságbol végj ki

Nota. Nagj mély vizben, sárban forgok etc.

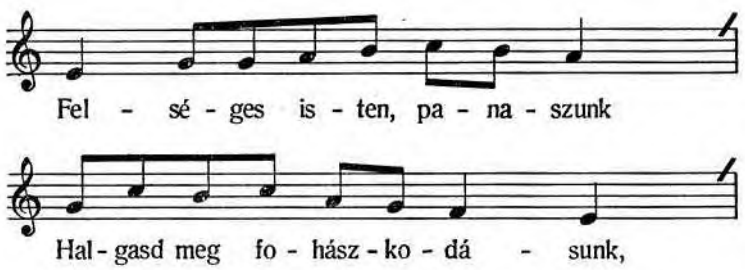

45 I atyan [!] II attya fiat **46** I–II Jakob **54** I–II Szép **57** I az <szent éllet> **58** I–II lészen meg **61** I uris a kedvében

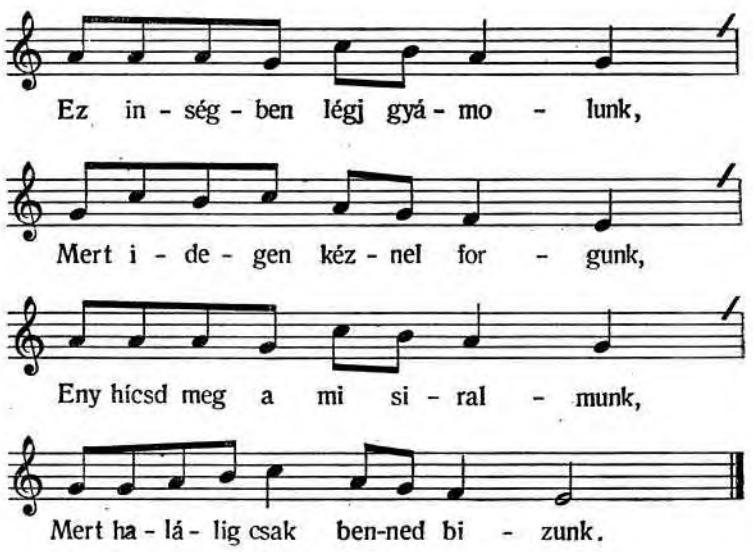

1. **F**elséges isten, panaszunk,
Halgasd meg fohászkodásunk,
Ez inségben légj gyámolunk,
Mert idegen kéznel forgunk,
Enyhicsd meg a mi siralmunk,
Mert halálig csak benned bizunk.

2. **O**rszágunkban az ellenség,
Bé rohant az idegenség,
Tüzöktöl szent templomod égh,
Por, hammuba kel minden vég,
Hogj fegjver közöt forgunk rég,
Ur isten, meddig ostorosz mégh.

3. **G**azdag, ékes templomodot
Meg fertesztették házadot,
Rakásra rontak váradot,
El pusztitták hajlékidot,
Vadak lakják városodot,
El bonták édes sátorodot.

4. **S**zent szolgaidot nem szánták,
Éles fegjverekre hánták,
Testeket vadaknak atták,
Madaraknak enni hatták,
Hogj minket szerettél, bántak,
Néped földökböl ki pusztiták.

5. **A**rtatlan vérét ki onták,
Mint vizet szélljel foltaták,
Jerusálemet el bonták,
Testeket árkában vonták,
Egj részét rabságra hánták,
Holot meg halljunk, már el szánták.

6. **G**yaláznak minket szomszédink,
Rágalmaznak gjülölöink,
Dulnak, fosztnak ellenségink,
Csufnak tartnak nemzecségink,
El távoztak jo barátink,
Szüntelen sirnak mü szemeink.

7. **B**oldog isten! ez mig lészen?
Hogj ellenség minket észen,
Kezed ha környül nem veszen,
A fegjver pusztává tészen,
Azert haragod ne égjen,
Ne gerjedgjen rajtunk ilj igen.

8. **O**ncs ki a te haragodot
A népre, ki hagjásodot
Nem tartya s örzi utadot,
Fordics rájok ostorodot,
Boncs el gonosz szándekokot,
Mert lád, pusztittják juhaidot.

9. **L**ád tegedet nem ismernek,
Szent törvenyidtöl sem félnek,
Eröt te tölled nem kérnek,
Söt ellened szolni mérnek,
Néped köszt ha kit meg érnek,
Fegjverrel menten hozzá férnek.

10. **V**ásztot neped mire jút
Továb megis, hogj ha lát bút,
Olljan leszen, mint az járt út,
Kin mind jo s mind gonosz nép fút,
Fordics el rollunk háborut,
Kegjelmez bününknek, melj nagj s rút.

11. **E**mlekezzel meg, szent atyánk,
Hogj regolta pusztul hazánk,
Irgalmad jöyön el hozzánk,
Mert lád, árvaságra jutánk,
Nyomoruságban borulánk,
Szent szemeidet fordicsad ránk.

12. **G**azdag irgalmu istenünk,
Légj immáron segedelmünk,
Az te szent nevedert, kerünk,
Njujcs szabadulást mi nekünk,
Ne ved számban az mü bününk,
Uram, ha el hacz mind el veszünk.

13. **I**m uram, a pogánj nepek,
Aszt mondgják: hol van istentek?
El hitte már az ö szivek,
Hogj mind el vesznek az hivek,
Ki vonták eles fegjverek
Szentidnek, kiktöl el folt verek.

14. **K**erünk, uram, had tudgyuk meg,
Szemünkelis had lássuk meg,
Hogj néped szabadittod meg,
Fegjverektöl te mented megh,
Ellenségünk szegyenics meg,
Nagj hatalmad had tudhassak meg.

15. **I**mácságit a foglyoknak
Halgasd meg, mert téged várnak,
Szabadulásokra hinak,
Mert nagj ellenséggel vinak,
Kit ha vállek lész meg birnak,
Könjvezö szemekel nem sirnak,

16. **I**m szidalmakot jol hallod,
Téged káromolnak, tudod,
Azért haragos ostorod
Fordicsad rájok csapásod,
Lássák nagj hatalmasságod,
Tudgyák nékikis te vagj urok.

17. **I**ly jo voltodot ha láttyuk,
Nevedet fel magasztalljuk,
Nemzetröl nemzetre valljuk,
Irgalmasságodot álgjuk,
Segedelmünk tölled várjuk,
Magunk holtig néked ajánljuk.

18. **I**rá Dávid keservében
Ez soltárt nagj bus szivében,
Hetven kilenczed részében,
Mint be irta énekében,
Azért müis inségünkben
Fohászkodgjunk istenhez menjben.

{RMKT XVII/5. – 326}

{RMKT XVII/5. – 327}

MAGYARI PÉTER KÓDEXÉNEK ÉNEKEI

{RMKT XVII/5. – 328}

125.

MÁS ÉNEK, MELY AZ TÜZES KEMENCZÉBEN VETTETETT HÁROM IFFIAKTOL MONDATOTT VOLT ELL

Dan. 3. a v. 52 ad 88.

Capita versuum: Az urat áldom énekkel, mert ö énnékem szabadittom

Nota: Mikoron sido nemzet tartatnék Babylloni etc.

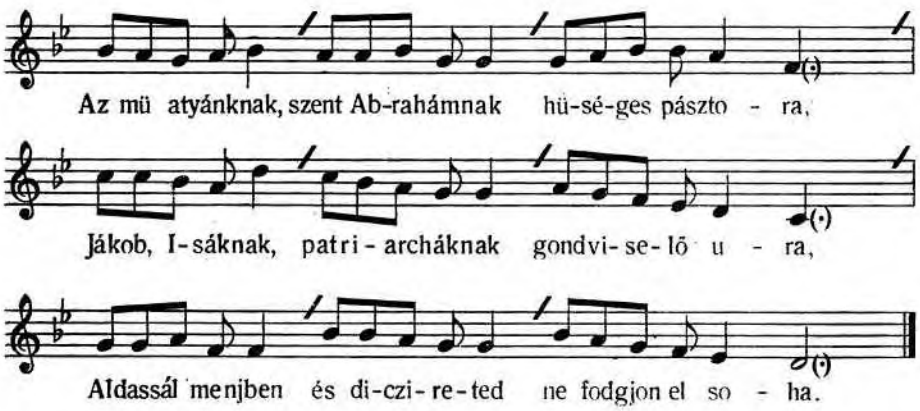

1. **A**z mü atyánknak, szent Abrahámnak hüséges pásztora,
Jákob, Isáknak, patriarcháknak gondviselö ura,
Aldassál menjben és dicsireted ne fodgjon el soha.

2. **Z**engö énekkel és tisztelettel álgjuk szent nevedet,
Te dücsösseges áldot neveddel szent istenségedet,
Aldassál menjben! és *ditserettel* tisztelünk tégedet.

3. **U**r isten áldot dücsösségednek légj szent templomában,
Hol a te ládád szent oltárjddal heljheztetet abban,
Adassál menjben! és dicsiretet mondunk sátorodban.

4. **R**ollad, a ki ülsz királij székben, el nem felejtkezünk,
Söt te szencséges, dücsö nevedröl te neked éneklünk,
Aldassál menjben! és dicsirettel elötted örvendünk.

---

2 II patriarkanak **6** I és tisztelettel **8** I oltárjddal [*oltároddal*-ból javítva] **9** II mondgyuk satorodnak

5. **A** ki szemléled a szü titkait, s ülsz a Kérubimon,
Az méljségekben angjalid által nagj hatalmad vagjon,
Aldassál menjben! és dicsiretet ezért minden mondgjon.

6. **T**égedet, uram, a csillagos egh dicsir mind szüntelen,
A kit teremtél lako helyednek ott a magos menyben.
Aldassál menjben! és dicsiretet neked mongjon minden.

7. **A** te miveid néked zengjenek, menjnek, földnek ura,
Magasztalljanak és imádgjanak, Jákóbnak pásztora,
Aldassál menjben! és dicsireted ne fodgjon el soha.

8. **L**égy áldott nagj ur, a Séraphimok s Kérubimok mondgják,
A teménteni sok kar angjalok eszt az urat álgják,
Aldassál menjben! és dicsirettel neved magasztallják.

9. **D**icsirjék, álgják eszt az nagj urat a hét részü eghek,
Ezekben lako s urnak udvarlo mennjei szent sergek,
Aldassál menjben! és dicsiretet énekelnek ezek.

10. **O**h tü sok vizek, kik a föld szinén az egh alat folytok,
Zuhogástokkal eszt a nagj urat szüntelen álgjátok,
Aldassál menjben! és dicsiretet nékie mondgjatok.

11. **M**inden erei ez nagj szent urnak ötet magasztallják,
Joság, bölcsesség és irgalmasság igaznak kiálcsák,
Aldassál menjben! és dicsireted az egekben vallják.

12. **E**gen tündöklő s napokot szerző nap, ez urat álgjad,
Ey sötettségben világoskodo tés hold eszt imádgyad,
Aldassál menjben! és dicsiretit az istennek valljad.

13. **N**agy bölcsen függö s mint lámpás égö s rogjogo csillagok,
Az magos eghen, kik ez nagj urtol függesztetve vattok,
Aldassál menjben! mennjei szent ur, szüntelen mondgjátok.

14. **E**z nehéz földet meg nedvessittö fellegek vizei,
A tiszta eghnek föld sirossito, szép siros harmati,
Aldassál menjben! és dicsiretet mondgjatok ö néki.

15. **K**ik ez nagj urnak szent lelkét vöttük, ez mennjei erö
Azért ez urat dicsirje, álgja; mert néki ez kellö,
Aldassál menjben! mondgj dicsiretet, mert csak érdemel ö.

16. **K**ellemetes nyárt s hévséget szerzö melegség s tüz álgjad
Irgalmas voltát széles világon hirdessed, imádgjad,
Aldassál menjben! és dicsiretit ez nagj urnak valljad.

---

13 II titkait ulsz **20** II Magasztalja<tok>nak **33** II az istennek valljak **34** II algjad [utólag a lap szélére írt szó] **47** II [E sort kihagyta a másoló, majd pótlólag a 46. és 48. közé írta.]

17. **E**zekkel edgjüt a tél és a nyár sohais nem szünik,
Minden üdöben, mind éyel nappal ez urat dicsirik,
Aldassál menjben! igj dicsiretit ez urnak éneklik.

18. **L**ám az harmatis a zuzmarással dicsiri az istent,
Hajnah nótán szép énekléssel hirdeti mondván: szent,
Aldassál menjben! és dicsirettel te bé töltesz mindent.

19. **M**eg tudhatatlan bölcsességedet télnek idejénnis,
Hideggel edgjüt az meg fagjot föld jelenti akkoris,
Aldassál menjben! és dicsiretet végj már ezektölis.

20. **E**zekkel edgjüt az nagj sok jegek, kik az vizen álnak,
Ez földre szálván egböl a sok hó néked udvarolnak,
Aldassál menjben! és dicsiretet mind szüntelen mondnak.

21. **R**end szerent az nap s az éy te rollad, szent ur, vallást tészen,
Hogj tiszteletet senki küvülled, szent atyánk, nem vészen,
Aldassál menjben! és dicsiretünk csak te rohad lészen.

22. **T**égedet, szent ur, a világosság csak egjedül tisztel,
Az egész földön szent innepeket, uram, néked szentel,
Aldassál menjben! és dicsiretet ezektölis vész ell.

23. **Ö**rvendezéssel a nagj villámlás a sürü felhökkel,
Minket nogatnak az csattogások, hozzád kiáltsunk fel,
Aldassál menjben! és dicsiretet rollad beszélnünk kel.

24. **E**z mellet, szent ur, kezeit njujtya a földis te hozzád,
Az ö szivéböl nagj tiszteletet örökké néked ád,
Aldassál menjben! és dicsireted im közöttünkis lád.

25. **N**agj hegjek, völgjek, kik ez nagj urtol bölcsen alkottattok,
Az hegj az hegjen, a völgj a sikon ez urat álgjátok,
Aldassál menjben! és dicsiretit ez urnak valljátok.

26. **N**agj kedvességü földnek virághi tü se halgassatok,
Fák, füvek, rosák és liliumok csak eszt imádgjátok,
Aldassál menjben! és dicsiretet csak néki adgjatok.

27. **E**nekkel zengjen még a kut föis ennek a nagj urnak,
Kik forrásokbol nagj csergedezve szépen foljdogalnak,
Aldassál menjben! es dicsiretet mi sem adunk másnak.

28. **K**in ez nehéz föld fundálva vagjon tenger ennek neve,
Folyo vizekkel ez urat álgják szépen énekelve,
Aldassál menjben! és dicsiretet mondgjatok nékie.

---

51 II menyben es ditsirettel ez **59** II [E sort kifelejtette a másoló és pótlólag írta az 58. és 60. sor közé.] **61** II az nap az **71** II szüveböl [*szüveben*-ból javítva] **73** II alkottanak

29. **E**z nagy tengerben az nagj ceth halak ędgjüt töb halakkal,
Csak téged áldnak és magasztalnak számtalan sok számmal,
Aldassál menjben! és dicsiretet mondnak háládással.

30. **M**inden fele sok eghi madarak az phülemilével,
Mind éyel nappal öt imádgjátok hangos énekléssel,
Aldassál menjben! és dicsireted hirdetik zengéssel.

31. **S**ok fene vadak, kik a kö sziklát, ligeteket lakják,
Mint töllök lehet minden üdöben ez urat szolgállják,
Aldassál menjben! és dicsiretit soha el nem hadgják.

32. **Z**éllyel bujdoso Istennek népe, a kik njomorogtok,
Az igaz hütért számkivetésben im mindenüt vattok,
Aldassál menjben! és dicsiretit szüntelen mondgjátok.

33. **A**rván maradot izrael népe, mire nem serkensz fel?
Miért aluszol sok büneidben, istenhez kiálcs fel,
Aldassál menjben! és dicsiretit énekeld énekkel.

34. **B**en a templomban künnis, kik vattok istennek szolgái,
Leviták, papok urat álgjátok, mert vattok fiay,
Aldassál menjben! és dicsiretet mondgjatok ö néki.

35. **A**z áldozatott mostan immáron nem követhetitek,
De már az helljet mind szüntelenül tü könjörögjetek,
Aldassál menjben! és dicsiretet nó énekelljetek.

36. **D**ücsösséges ur, téged a külső szolgákis álgjanak,
Mindenek felet mint dücsö urnak, néked szólgálljanak,
Aldassál menjben! és dicsiretet untalan mondgjanak.

37. **I**stenfélöknek boldogult lelkek minden erejekben,
Éneklésekkel dicsirnek mondván: szent, szent légj, ur isten.
Aldassál menjben! és dicsiretet mondanak szüntelen.

38. **T**égedet, szent ur, a kik ez földön ártatlanul élnek,
Tiszta élettel és tisztelettel csak tégedet félnek,
Aldassál menjben! és dicsiretet csak te néked vélnek.

39. **T**e tölled, uram, telljes éltekben soha el nem válnak,
Az bálványjoknak tiszteletekre örökké nem álnak,
Aldassál menjben! dicsiretedre sött untalan szálnak.

40. **O**h Anania es Azaria, Misael hol vattok?
Tüz közepette a kemenczében ez urat álgjátok,
Aldassál menjben! és dicsiretit nó most kiálcsátok.

---

96 II szüntelen aldgyatok **105** II untalan mondgjatok **107** II mint külsö urnak **108** II no enekellyetek **112** II a ki az foldon **115** I válnak [a *v*-t utólag a sor fölé írta a másoIó] II alnak **117** II untalan alnak **120** II menyben ditsiretet [*ditsiretes*-ből javítva] <szo hallassek> no most

41. **M**ert meg szabadit ez irtozatos tüznek ö langjátol,
Nagj irgalmából ö meg ment minket a pogánj királytol.
Aldassál menjben! dicsiretes szó hallassék szátokból.

42. **A**mbár a pogánj tüzzel és vassal egjre mind üldözzön,
Az ö kegjetlen és irgalmatlan rab sziyára füzzön,
Aldassál menjben! ez dicsirettöl, kérünk, el ne üzzön.

43. **D**e mi te benned mind életünkben s halálunkban bjzunk,
Az pogánjoknak tévelygésekre sohais nem állunk,
Aldassál menjben! ez dicsirettel hozzád fohászkodunk.

44. **E**z dicsiretet a szent Daniel elönkben igj irá,
Az ö könjvének harmad részében el mondani hagjá,
Aldassál menjben! ez dicsiretre minden rendet hivá.

126.

MÁS

Nota: Szent Esaiás igj irt Christusnak etc.

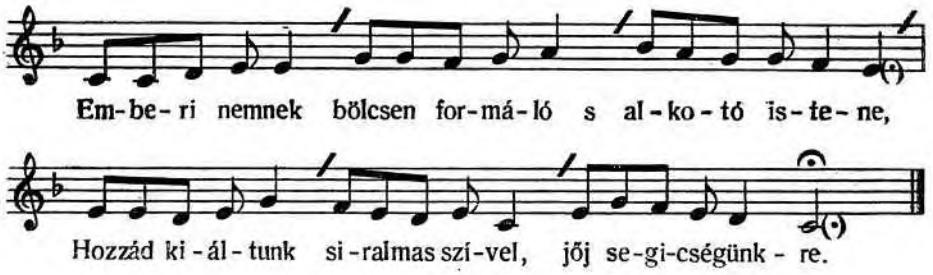

1. **E**mberi nemnek bölcsen formáló s alkotó istene,
Hozzád kiáltunk siralmas szivel, jöj segicségünkre.

2. **L**elkünk sérelmét gjogyics meg, uram, orvasló kezeddel,
Bátorics, oktass gjarló szüvünkben a te szent igiddel.

3. **I**öy el immáron, a mint igirted szabadics meg minket,
Bün bocsáttó ur, ismeretedben erössicsd hütünket.

4. **Ö**rvendeztes meg igireteddel, melyre meg esküttél,
Dávid királynak, kedves szolgádnak erös hütöt töttél.

5. **A**z te prophétád, szent Esaiás által eszt igirted,
Hogj békesség lesz földünkben, mikor népedet meg mented.

---

121 II tüz tüznek [!] **124** II mind alldozon **127** II eletünkben halalunkban **129** I ez [*es*-ből javítva] **132** I rendet [utólag a sor fölé írt szó]

6. **Z**urzavar akkor földön nem lészen, s semmi háborúság,
Csak egj embertis bú, bánat nem bánt, nem lészen hamisság.

7. **M**ástol akkoron perrel joszágát senki el nem vészi,
Hanem ez földön nagj békessegben ö kenjerét észi.

8. **E**hség akkoron nem uralkodik, szükség ott nem lészen,
Fáracság nélkül ételt és italt, mikor szükség vészen.

9. **S**emmi külömbség a vallás közöt akkoron nem lészen,
Mert dicsiretet minden féle nép csak egj hütben tészen.

10. **S**idon kezdetted szent törvényedet az elsö emberen,
Rajta végezed, hüttel fogattad, utolsó üdöben.

11. **I**gaz vagj, uram, igiretedben örökké meg maracz,
Törvenjed szerént, kik élnek nékik örök életet acz.

12. **A**zert, ur isten, emlékezzél meg szent igiretedröl,
Emlékezzél meg a te népednek számkivetéséröl.

13. **S**egedelmedet küld el mi hozzánk, uram, szabadics meg,
Uram, irgalmaz! Uram kegjelmez! kérünk, vigasztalj meg

127.

PS[ALMUS] CXXV.

Nota: Isten oltalmunk, erös k etc.

Ezis notaja: Szombatnak napiat kit szent ur hagya

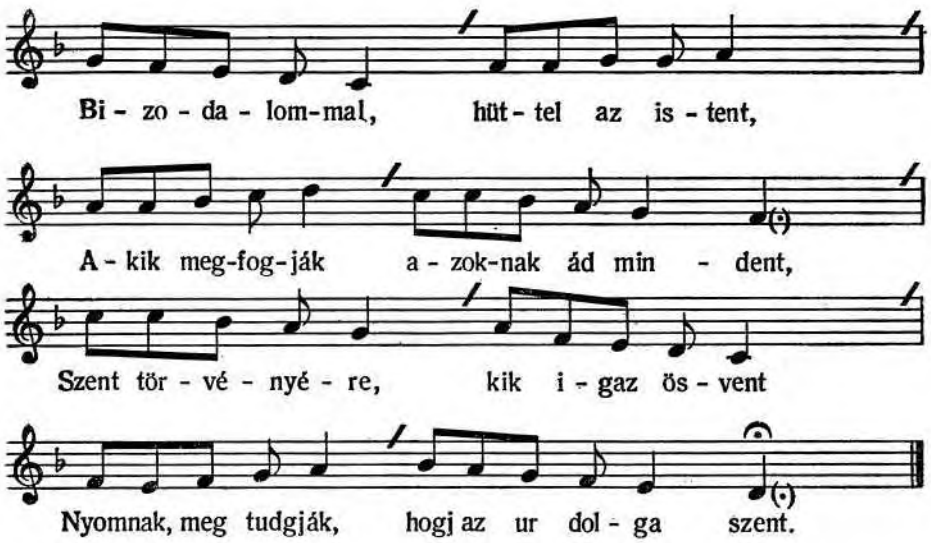

1. Bizodalommal, hüttel az istent,
A kik meg fogják, azoknak ád mindent,
Szent törvényére, kik igaz ösvent
Nyomnak, meg tudgják, hogj az ur dolga szent.

2. Ezek maradnak álhatatoson
Végig az hütben, mint az erös Sion,
Jérusálemen ki belöl vagjon,
Állandoságban mind örökké vagyon.

3. Ha mi háború rajtok törtenik.
Tudgják, istentöl hütök probáltatik,
Szüvökis azon nem zugolódik,
Hiszik, örökke rajtok nem tartatik.

4. Mikent az hegjek Jérusálemet,
Meg környjekeszték ez szep és szent helyek,
Ugj környjül vészi az ur a népet,
Ki törvénjében jár és a kit szeret.

5. Hogj az igazak a gonoszoknak
Birtoka alat végig maradgyanak,
Es hogj azoktól gonoszt lássanak,
Az hamisságra ajtókot njissanak,

6. Eszt az ur nékik meg nem engedi,
Mert az istennek az hivek övei,
Kikre vigjáznak az ö szemei,
Hogj egj hay szálok el ne merjen esni.

7. Oh kegjes isten adgj jót a joknak,
Kik fel ruházva igassággal vadnak,
Szent áldásodat adgjad azoknak,
A kiknek látod sziveket igaznak.

8. Es kik az igaz utról el térnek,
Szent tudománjod ellen ügjekeznek,
A jámborságnak, kik szint keresnek,
Ezek az urtol mind meg itiltetnek.

9. Istentelenek az ö nyomdokát
Követik ezek gonosz társaságát,
Az ur istennek nem veszik jovát,
De söt fejekre várják keménj átkát.

10. Az ur gonoszok közzé számlállja
Az illjeneket s büntetésre adgja,
Szent országában nem boldogittja,
Örökké való gjalázatra adgja.

11. Ez tanuságot szent Dávid irá,
Melyben a jokat istennek ajánlá,
A gonoszokat veszni kéváná,
CXXV. énekeben hagyá.

128.

MÁS ÉNEK

Nota: Nemes földét a sz[ent] népnek etc.

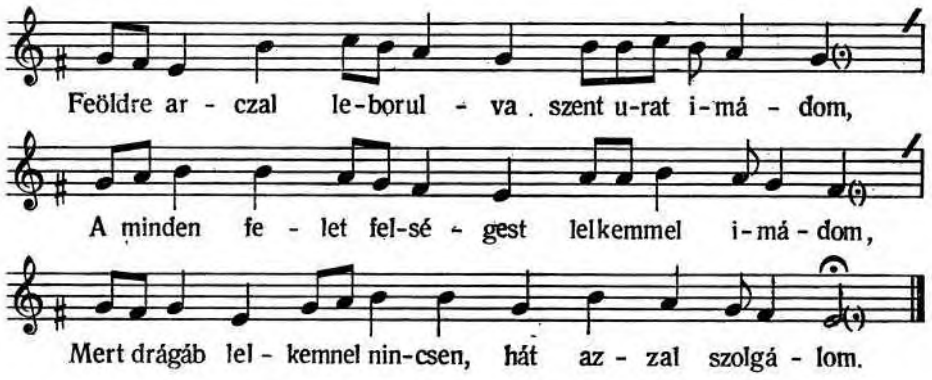

1. Feöldre arczal le borulva szent urat imádom,
A minden felet felségest lelkemmel imádom,
Mert drágáb lelkemnel nincsen, hát azzal szolgálom.

2. Szent orczáját mivel tudgjam ugjanis elözni.
Testem drágáb, tisztesb részet lelkem tartya, örzi,
Lelkem mind testestöl övé, had szolgálljon néki.

3. Kezeben, nagj hatalmában én kicsind életem,
Ö véghetetlen felsegben, de muló én üdöm,
Kis nyelvemmel ily felséghez mint fér tiszteletem.

4. Messze messze az egeknek egein túl lakik,
De testemnél sokkal közelb bennem ül es lakik,
Tehát ihol küs szolgácskád veled el es lakik.

5. [Val]lom, jomra, szent teremtöm, formáltál engemet,
Szolgál[lak téged] külömben mind menj s föld seregit,
Mindenik saj[át] szolgaid, velünk tartya rendit.

---

4 orczáját [a *j-t t*-ből javította a másoló] **6** ö<sz>vé **13–15** [A szögletes zárójelbe tett szövegrészeket az elrongyolódott lapszéle miatt elolvasni nem lehet. A hiányzó részeket hozzávetőlegesen kiegészítettem.]

6. Gondolván mint tanulhatnek, tudhatnék ezekben,
Hogy tudom minden sajátod, te attad elmemben,
Eszt, tudománt, bölcsességet te acz az emberben.

7. Bö kegjelmed, nagj irgalmad meg számlálhatatlan,
Ellenben mü vétkünk, bünunk, mint föveny szamtalan,
Ingyen kegjelmedböl tartasz, szánsz, magad munkáját.

8. Szemeim emelném hozzád, de igen bünösök,
Ayakimmal, hogj szolhassak, kik szörnyü vétkesek,
Engesztelöt nem találok, hogj bennem keressek.

9. Szüvem szörnyü kevélysege rontott el engemet,
Akar mely nagy ellenségnél többet ártott, vétett,
Magamon sok szörnjü csudám már ugjan el gjötröt.

10. Jay nékem, mert szent uramtol rút bünre pártoltam,
Csalogato rosz kevánságh utára hajlottam,
Jót meg untam, csalárd világ nyomára tartottam.

11. De mind abban sem volt kedvem, hogj urat boszszoncsam,
Gyarloság ha bünhöz kapot, én joban marattam,
Bün közép lelkem támasszát, szent urat, imáttam.

12. Tehát, uram, csak egjedül tégj velem kegjelmet,
Hasznos, maradandó utra vezéreld lelkemet,
Mert küvülled, ki használljon nem találok többet,

13. Szüvemnek ilj buzgo szavát, istenem, ki montam,
Szájamból és ajakimból füledben bocsáttam,
Te halgasd meg az egekben, arra ayánlottam.

129.

MÁS ÉNEK

Nota. Az sz[ent] irás mondgja etc.

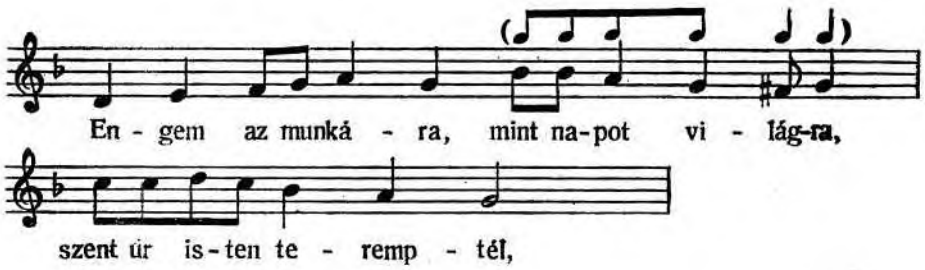

24 [A másoló *kessek*-et írt s az *er* betűket utólag írta a sor fölé.]

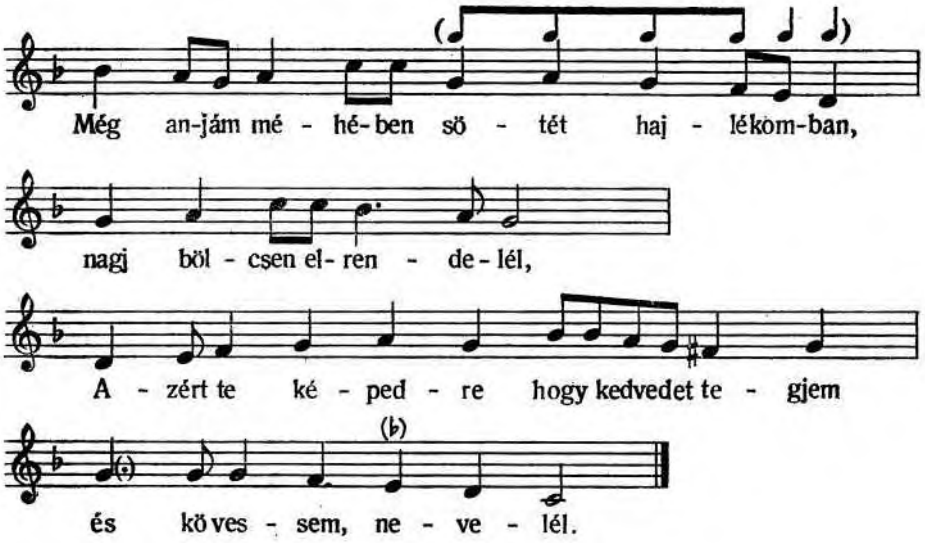

1. Engem az munkára,
Mint napot világra,
Szent ur isten, teremptél,
Még anjám méhében.
Sötét hajlékomban,
Nagj bölcsen el rendelél,
Azért te képedre,
Hogy kedvedet tégjem
És kövessem, nevelél.

2. Mint hogj egjéb munka,
Mint Salamon irja,
Nem ért semmit felölled,
Szellengö tudomány,
Pogányi alkotmánj,
Nem isméri felséged.
Csak a te törvénjed,
Prophétáknál irás
Intnek arra, mi kedved.

3. Ne hagy, Abrahámnak
Kegjelmes pásztora,
Romlot természetemben,
Erötlenségemben
Az épp emberségben
Tanics, kérlek, elmémben,
Hogj alkalmas edény
Lehessek mindenkor
A te tiszteletedre.

4. [T]öredékenj cserép,
Ingadozó nád szál
Még most az én életem,
Elmem, eszem, kedvem
És ügjekezetem
Hajlandónak ismérem.
Én magamtól, uram,
Szent tiszteletedre
Nem vagyok elég, érzem.

5. Ne nézd pogánságom,
Ostoba nemzetem,
Kiböl lött eredetem,
Ne nézd atyám vétkét
És anyám erkölcsét,
Kiért meg verhecz engem,
Hanem nézd szent neved,
Kit meg jelentettél
Minap nékünk, istenem.

6. Ihon magam, uram,
Te szent felsegednek
Bé mutatom ezentöl,
Mert pogánj élettöl,
Hogj eszemben jutis
Lelkem ijed és vadul,
De szent lelked által,
Csak segics, ur isten,
Élek fegyhetetlenül.

7. Oh mely szép csendes az,
Ki törvény szerént éll
És bátor ö dolgiban,
Semmi féle szélvész,
Ország változása
Nem könnjen rohan arra,
Ha testi kárt vallis,
De lelkébęn lészen
Egy erös állapotban.

8. Uram, seregeknek
Hatalmas istene,
Vezely igaz ösvenjre,
Hogj ne mennjek tudván
S értvén törvényedet
Rontó bünök helyére,
Ne pirulljon orczám,
Világ szerte szélljel
Jutván kösség nyelvére.

9. Nincsen, tudom, néked
Bünös veszedelmén
Semmi gyönjörüséged,
Söt hogj ki ki térjen
Atyai beszéddel
Igen sokszor intetted,
Még a pogántólis,
Ha törvény szerént éll,
Te nagj jo neven vészed.

10. Ha mi fogjatkozást
Tapasztalsz dólgunkban
Tekincs tudatlanságunk,
Mert nem tanitatunk
Szent akaratodra
Mitöl fogván születtünk,
A minap nagj késén
Öreg ember korban
Az álomból serkentünk.

11. Osztán nem kévánhacz
Töllünk oly vigjázást,
Mint angjaltól, uristen,
Vágy Jákob házától,
Ki régentöl fogva
Nevekedet törvényben,
Jollehet szándékunk
Vagjon ugjan nekünk,
Hogj tisztelljük mindenben.

12. Szóllok az ollyanrol,
Ha mit még nem tudunk
Törvény tartás dolgában,
Mert aszt, az mit tudunk,
Ha nem cselekedgjük,
Jutunk szernyü halálban,
Tudván bünben elni
És buborékolni,
Nem javallom én nyilván.

13. Sok az fogyatkozás
Cselekedetünkben,
Ki nem láttya szüntelen?
De két avagj három
Szeplöjért nem veted
Hátad mege, csak térjen,
Lám esküvéseddel
Igirted magadot,
Hogy nem veszted szertelen.

14. En intek itt mindent
Ez küsded énekben
Az poenitentiára,
Hogj ne tétovázzon,
Se tolgjon, se folgjon
Üdö alat sokára,
Terjen isteneh̄ez,
Tiszticsa meg magát
E szarándokságában.

15. Vay ki könnyü dolog
Magát el veszteni
Embernek ez futásban,
Mint egj darab üveg,
Ki hamar el romlik,
Ha nem vigyáz magára,
Nagj veszedelemre,
Végetlen ostorra
Nem jó vólna futnia.

16. Nem soká kellene
Magunk feszittenünk,
Ha meg tudnok gondolni,
Nehez tereh bátor
Testi kévánságért
Lelket kárra vallani,
A kiknek lelke fáy,
Nem kel tanittani,
Hiszem, fel tud serkenni.

130.

JSÁK KÖTÖZÉSE AZ ÓLTÁRON

Nota: Cur mundus militat sub vana gloria etc.

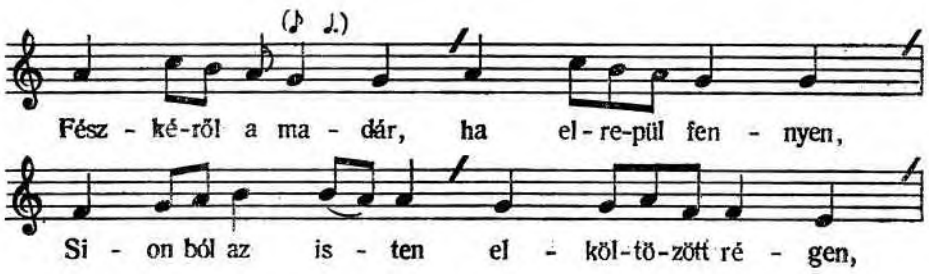

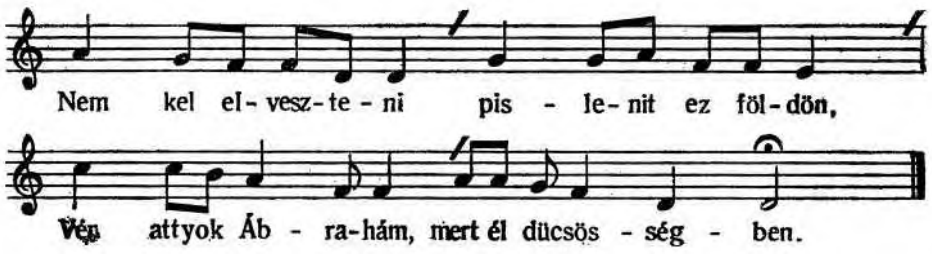

1. Fészkéröl a madár, ha el repül fennyen,
Sionból az isten el költözött régen,
Nem kel el veszteni pislenit ez földön,
Vén attyok Ábrahám, mert él dücsösségben.

2. Személyt nem válogat, de eszt ugj becsülli,
Hütit, igasságát szeme elöt örzi,
Edgyetlen egy fiát, hogj hadgya fel venni,
Mint juhot óltárán, hadgja meg áldozni.

3. Futamadék erre a vén patriárcha,
Áldozatra fiát meg fröszté mosá,
Annélkülis vala ur nazárénussa,
Tisztaságban nevelt szent szólgálattyára.

4. Egy lélek ö *magvát* valamint szánhattya,
Fiához attyának lelke volt ragadva,
Maga tüzét, fáját a földről rá raká,
Hogj érdemes légyen ezzel áldozattya.

5. Nem türé eszt Isák, attyát rolla kérdé:
Tüz, fa *áldozatra* im vagjon kezedben,
De barmot nem látok, kit áldozzunk vélle,
Feledvén, nem szoktál eddig vétkeznie.

6. Felel édes attya reszketve, rebegve,
Most se gondold, fiam, hogj ez lön feledve,
De istentöl várok, mit mutat kezembe,
Mivel szent óltárán áldozom kedvére.

7. Szent akaratodra mind ketten edgjesek,
Szent törvényed felöl beszélni nem restek,
Egy szüvel, lélekkel az hegjre sietnek,
Hol fénjes felhöcske meg jelenék nékik.

1–27 II [Az ének címe, nótajelzése, valamint első huszonhét sora a II. változatban hiányzik, mert ez a levél a kéziratból elveszett.] **13** I ö magat **18** I áldozattja **23** III istenre hattam **24** III oltáron áldozzunk **26** III felöl nem visgalok restek

8. *Sietve Abrahám ott* oltárt fundála,
Négj szegeletekre fel raká, formálá,
Tüz gerjesztö fayit rendel mind rá raká,
Az ntán szemeit fiára fordittá.

9. El érté eszt Isák ö lenne áldozat,
Jelentést sem vára attyának mond mindgjárt,
Ne mulatoz, atyám, bárton tarcs magadat,
Cseleked aszt velern, valamint ur akart.

10. Harmincz két esztendös férfiu vagjok már,
Igen szeret az ur, mert áldozatra vár,
El választot erre, sok angjala itt vár,
Melj nagj dücsöségben hozza mégjek immár.

11. Engem kémélletlen kötöz meg mint juhot,
És készics belöllem kedves áldozatot,
Gsak az egyre kerlek, *ha végzed* dolgodot,
Testemböl anyamnak vigy egy marok hammot.

12. Mutasd meg mennyire engem isten kedvelt,
Ö edgjetlen edgyit áldozatra szentelt,
Ily tisztelet által magahoz menjben vitt,
Örülljön az anya, ki ily fiat nevelt.

13. Arkangyalok ott fen mikoron eszt láták,
Nem késének semmit, mind urra futának,
Uram, uram! mit tész az egj Abrahámnak,
Egj fiát *kevantad* áldozni magadnak!

14. Tudgjuk *az hold itt* fen annak példázója,
Hol telik, hol apad *magva* állapottja,
Hát asztis le vesd, mert nincs mit példáznia,
Ha Isákban magvát Abrám el fogjattya.

15. Fényes nap köntösit meg holdra ruházod,
Hét annji tündöklést napodra ragasztod,
Örökben izraelt *akor boldogitod,*
Minden népek *felet áldod, magasztalod.*

16. Azonban Abrahám Isákot kötözé,
Kezeit, lábait háta megi köté,
Az után törire hamar kezit veté,
Kezeit rá huzá, hogj vérét eressze.

---

29 I Sietve ott Abrahám egj oltárt **30** II Nagj **31** II–III fajat **33** II–III erti Isakis ö **34** III Jelentét [!] **38** II–III az ur hogj aldozzatra **39** II angjali **40** I [Az első két szó az elrongyolódott lapszéle miatt olvashatatlan.] hozzad **43** I Csak egyre kerlek hogj végezzed dolgodot III hogy vegezed dolgott **44** I Cseleked aszt velem valamit ur akart **45** II isten engem **49** II mikor ezt meg hallak **52** I akarod **53** I Tudgjuk aszt hol itt fen **54** I maga **55** II aztis ne vesd meg nincs **56** II Abraham fogjattya **59** I izraelt áldod magasztalod **60** I népek közöt ott fen boldogittod **63** II Es az ö törire

17. Erre Isak készen torkát, nyakát nyujtya,
Csak áldást kell vala szólni áldozatra,
Az ur meg szolittá, szent nevét ne mongja,
Törit tartoztassa, fitá meg ne báncsa.

18. Elég eddig hütöd s engedelmességed,
Láttam s meg ismértem isteni félelmed,
Edgjetlen edgjedet töllem nem kémélled,
Világ elött vagjon tökélletességed.

19. [De] hogj ily készület héyában ne essék,
Szövevénjben egj kós háta *meget* láttzék,
Fia helyet a szent, kit ott meg áldozék,
Angjali nagj kürtnek szarva el viteték.

20. Az fuvaltatik meg a fel támadásra,
Mint Isák uyolag tér akkor világra,
Ha ki bünnek meg hal, tér ártatlanságra,
Szentek köszt életre kél az kürt szavára.

21. Kos áldozattyával Isák meg változék,
Kit az ur jo neven vévén illatozék,
Magára az *végen* nagj szóval esküvék,
Magva Abrahámnak soha nem fogjatnék.

22. Mint eghek csillaghi, söt meg szaporodnék,
Mint tenger fövénye ugj nem számláltatnék,
Ellenségek végre fogjtig el fogjatnék,
Azok örökségek kezében adatnék.

23. lly nagj fogadása eghben urnak fen áll,
Sionból teczczenek, hogj már most távúl áll,
De szélljes világra oszlot fiaival,
Apro szent sergekben mindenüt jelen áll.

24. Frigyét s fogadását szentül tartya s örzi,
Magva Abrahámnak, ha menjböl meg leli,
Kiáltását ottan kegjes füllel vészi,
Ellenségit rontya vagj rollok téritti.

---

65 II–III nyakát tarttya **69** II hütöd engedelmeséged **70** II–III Latom **73** I De [az elrongyolódott lapszéle miatt olvashatatlan, a többi változat alapján pótoltam] **74** I megé **75** III aldatik **78** II Mint Isak tért akor ujalag vilagra **79** II [E sort kifelejtette a másoló.] **80** II Ujalag életre tért az kürt fuvásra [fölé írva:] szavára **81** III valtatek **82** II jokedven **83** I az neven nagj II nagj [szóval a sor megszakad] **85** II Mint égnek csilaga ugj nem szamlaltatnek **86** II Mint tenger fövenye söt meg szaporodnék **88** II Az ö öröksegek nekik adatnek III öröksege nékiek **90** III Cionbol II tetcik meg hogj most már **92** II–III Apro szentsegekben **93** II Firigjit [!] fogadásit szentül tartya örzi **94** II miben meg leli **96** II Elensegit rolok rontya vag tériti

25. Mostis mint jo pásztor fiait szemléli,
Bün bocsánattjával kegjelemben örzi,
Kiáltásit ottan kegjes füllel vészi,
Élet jobbulassal töb jóra emeli.

26. Serkencs fel, kegjes ur, réghi magj *erödet,*
Kö!cs fel porban njugvo sok réghi *szentidet,*
Válcs meg rettegésben bojgo hiveidet,
Kik ma könjörgéssel keressük szinedet.

27. Bün bocsáttó kedved szálljon most mü reánk,
Izraelle*l* edgjüt fordulj jobra hozzánk,
Kegjelem székben ülsz, *öncs* kegjelmet reánk,
Légj meg áldonk, örzönk mennjei szent atj*ánk.*

---

99 II–III Jo kedvet szerelmit hozajok neveli **100** II Élet jobittásal **101** II–III örök ur I eröddel **102** III nyugut sok I szentiddel **104** II–III keresik **106–108** I [A kurzív betűk a kézirat elrongyolódott lapszéle miatt már nem olvashatók el, a többi változat alapján pótoltam.] **107** II nyucs kegjelmed

{RMKT XVII/5. – 346}

PÁL ANDRÁS ÉNEKESKÖNYVÉNEK ÉNEKEI

{RMKT XVII/5. – 348}

131.

1. *Siettem es álmom miat nem restelkettem,*
Jo szandokkal ur hazaba reggel en mentem,
Szüvemet *szommal elötte* ki terjeztettem,
Minden jomot mert tsak nalla hittem, remeltem.

2. Retteges es nagy felelem szallot ott ream,
Ha rut bünöm szine elöt szemben allot ram,
Kiröl buzgo ohaytassal engeztelte szam,
Talam azert meg könyörült raytam szent attyam.

3. Istenem, tudod titkomat, öriz engemet,
Hald meg szomot es felely meg, tiztisd bünömet,
Tied vagyok, orvosold meg minden sebemet,
Tiztulassal, jobbulassal kedveld lelkemet.

4. Mert mi hazna, ha bünröl ma kegyelmet nyerek,
Holnap ismet fordult szivel rut bünre terek,
Magamnak roszra teressel tsak but, kart szerzek,
Mast s magamat bün solgyával rontok es gyötrök.

5. *Szent atyám, tarcs, öriz igen, bünben ne esem,*
Szent szavidot, hagyasidot éppen örizzem,
Ez erös orvossaggal tarts epsegbe lelkem,
AIlyon jobban szined elött emlekezetem.

---

1 I [E sor a csonka kéziratból hiányzik, szövegét a II. változatból pótoltam] **2** II reggel ugy mentem **3** II szammal I–II ö elötte **11** II sebimet **16–18** I [E sorok az *éppen örizzem* szavakig a kézirat csonkulása miatt hiányoznak, a II. változatból pótoltam]

132.

MAS SZEP ENEK

Nota: Lattya vilag dolgat …

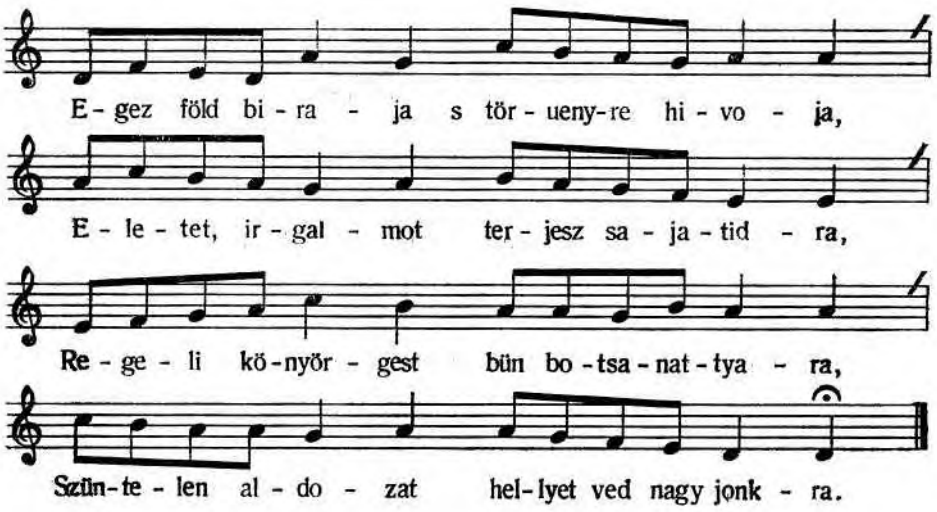

1. Egez föld biraja, s torvenyre hivoja,
Eletet, irgalmot terjesz sajatidra,
Reggeli könyergest bün botsanattyara,
Szüntelen aldozat hellyet ved nagy jonkra,

2. Kegyelem palastal takarodzal mostan,
Nints erdemünk, mellenk nagy kegyelmed allyon,
Emlits nagy szentidet, kiknek peldajokon,
Minketis tegy szente elet jobbulason.

3. Nyuyts kegyelem paltsat ki tamazszon jora,
Sereget nepednek ved mind irgalmodban,
Az kegyelem zarjat irjad homlokunkra,
Ez szonkra néz, mind szüntelen aldozatra.

4. Regi puztasagat Cionnak epits fel,
Papi meltossagnak tiztit ott allasd fel,
Isai fianak szövetneket gyuts fel,
Estveli, reggeli aldozat allyon fel.

5. Istenben bizoknak szivök erössögyek,
Kik ö szent törvenyet örizni kedveltek,
Haragbol, *kegyelem*, botsanat adassek,
Zent ortsaja tölünk meg engesztelodgyek.

11–12 I [E sorok a kézirat csonkulása miatt hiányoznak, szövegüket a II. változatból közlöm.] **19** I kegyelemre II kegyelem

6. Szolgaid fiay ma szent helyre gyülnek,
Bünökert jaygatnak, sirnak, esedeznek,
Reghi szent attyakert kedves hiveidnek,
Kik azok peldajan *teged meg keresnek.*

133.

SZOMBATRA VALO ENEK, MELYBEN A SZOMBAT NAPNAK MÉLTOSÁGA ÉS SZENCSÉGE IRATIK MEG

Argumentum: A szombatnak fö szerzö ura az isten, a kit az jövendö boldogságnak példájára adott

Nota: Az nagy bölts teremtést az ki meg gondolya

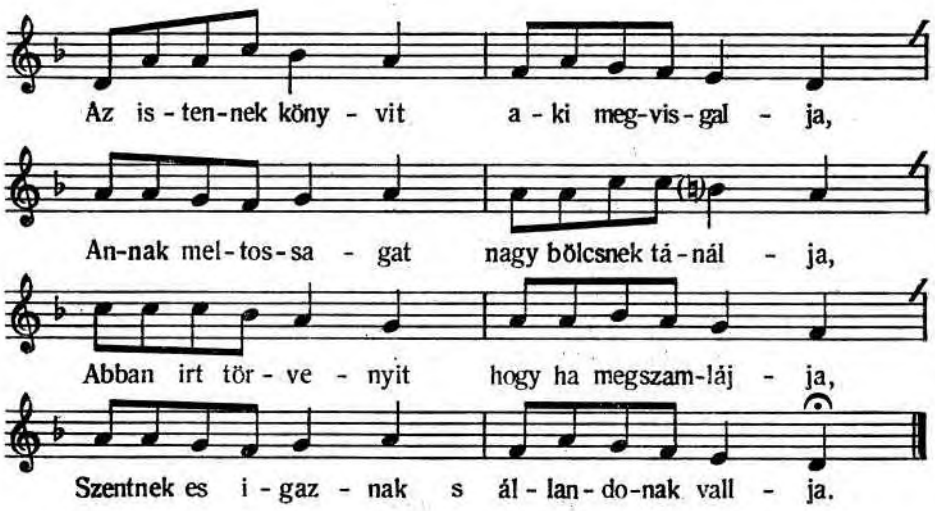

1. **A**z *Istennek könyvit a ki meg visgalja,*
Annak meltosságát nagy bölcsnek tánálja,
Aban irt törvényit hogy meg szamlájja,
Szentnek es igaznak s állandonak vallja.

5 *2.* **Sz***entek nohát müis illj porontsolattyat,*
Visgaljuk istenek jeles szent szombattyát,
Ne hagyuk nyomulni illy draga szent napját,
Emlittsük meg mostan az ur akarattyát.

---

24 I teged meg keresnek [szavak a kézirat csonkulása miatt hiányoznak, a II. változatból pótoltam.] II tégedet

1–36, 53–56, 73–76, 94–96, 113–116, 134–136, 154–156, 175–176, 193–196, 213–216, 233–234, 249–251 [E sorok az I. változatban a kézirat csonkulása miatt egészen vagy részben hiányoznak, szövegüket a II. változatból pótoltam.]

3. **O***ly hatalmos az ur, hogy az nagy világot*
Hat napokon szerze Adam valosagát,
Az eget, a foldet, napot csillagokot
Es ezekben lévö minden allatokot.

4. **M***agának lakássul hagyá az egeket,*
Az hova szollittá angyali sergeket,
Az eg alat hagyá a nagy fellegekett,
Ez földre teremté szépen emberekett.

5. **B***irtokában ada minden allatokot,*
Barmot es erdökön járo sok vadakot,
Es az fen repüllö egi madarokot,
Vizekben uszkálo sok féle halakot.

6. **A***z hetedik napon végre meg nyugovék,*
Az ö munkájatol akoron meg szünek,
Szombatnak ötölle ez nap nevezteték,
Az urtol ott ez nev nékie adatek.

7. **T***uttárais adá menten az Adamnak,*
Hogy nagy méltosága lenne a szombatnak,
Isten porontsolá, hogy ilyen szent napnak
Inneplöje lenne mindenkoron annak.

8. **N***em csak ö pegiglen, de maradékiis*
Fiurol fiura meg szentelnek ökis.
Ez nap semmi dolgot ne tenne senkiis,
Mert el nem váltana ez napot sohais.

9. **A***z elsö villágban isten nemis adott*
Adamnak s Evának töb porontsolatott,
Az alma tiltását és a szent szombatott,
Melyet atal hágni nagy erossen tiltot.

10. **K**etten öket isten hatodnap teremte,
Az ö szent kepere böltsen ekesgete,
Paraditsom kertben az napon be vive,
Az elö fak közöt kies helyt le teve.

11. **F**elis feytek az nap ur porontsolattyat,
Mert az nap meg evek à meg tiltot almat,
Az nap az ur isten Adamot es Evat
Paraditsom kertböl ki üze mindgyarast.

---

37 II hat napon **43** II Az napon

12. **Ö**rzöy lennenek hogy ö zombattyanak,
Az örök halaltol ök meg tartatanak,
Ez földön istentol megis aldatanak,
Fiok s leanyokkal meg szaporodanak.

13. **S**ok üdökik à kik à zombatot tartak,
Azert à nagy szentek lönek patriarcak,
Ö maradekjokot tanitto szent attyak,
Mint ezt az istennek könyvei mutattyak.

14. **E***z után végtire meg gonoszullának,*
Az ur törvenyiröl majd mind el hajlának,
A nagy isten hejet bálvant imadának,
Nem adnak heljet ö szent szombattjának.

15. **R**omlot vilag dolgat Noe patriarca,
Mikoron meg lata, mint nagy kegyes attya,
Intö beszedevel ily igen onszollya,
Hogy ne ternenek el vilaggal egy utra.

16. **Sz**ornyü romlas siet (ugy mond) mert reatok,
Az ur zombattyanak, ha hellyet nem attok,
E bünert küldetik ratok bizony atok,
Szep intö bezedim, ha nem fogadgyatok.

17. **Ö** gonoz utyokrol de meg nem terenek,
A Noe szavanak söt nemis hivenek,
Ellenne mint az ercs meg kemenyedenek,
Azert az istentöl meg büntettetenek.

18. **U**gy botsata rajok à nagy özön vizet,
À melyben à bünös à bünerol fizet,
À viz à barmokkal embereket vezet,
Az vilag gonozza mind ez vizben vezet.

19. **R***oszszul jart a világ, hogy szot nem fogada,*
Az ur törvényinek, hogy ö hélyt nem ada,
Mért egyis eletben akor nem marada
Noen küvül, hogy a viz réajok arada.

20. **A** Noe tseledgye s maga marada meg,
Kiket isten à nagy barkaban tarta meg,
A gonosz vilagot isten igy ronta meg,
Hogy ö szent zombattyat nem betsellette meg.

---

54 II mad [!] mind **62** II hogj helyt nem adátok **70** II a bunért fizetet **72** II a vizben **73** II fogadot **80** II betsülheté

21. **A**z viz özön utan à Noe fiay
Az ur zombattyanak lönek örizöy,
Minden hibanelkül hiven szentelöy,
Vilaghi elteknek nagy szentül elöy.

22. **Z**ent eletek vegre nekik meg fordula,
Minden gonossagban mert ez nep borula,
A nagy tobzodasban sok köztök meg fula,
Egy szoval minden jo közüllök ki mula.

23. **I**stennek zombattyat nem kezdek szentelni,
Annak meltossagat tsak semminek velni,
Azon, mint köz napon nagy munkat mivelni
Kezdenek sok keppen nagy bünökben elni.

24. **S**ok bünököt latvan isten fel indula,
À gonoz nep ellen *haraggal fordula,*
Nyelveket meg veszté, szavok meg bojdula,
Ö szent szombattyáért hozzájok igy nyulla.

25. **T**alala az isten köztök egy nagy szentet,
À balvanyok közül à kit megis mentet,
Semet, Noe fiat, josaggal fel kentet,
Prophetia tisztre nagy eszzel fel emelt.

26. **E** Semet neveztek volt Melchisedeknek,
À mind szent irasi tartyak az istennek,
Ez addig idejet elte eletenek,
Mig lattna szemellyet Abraham szentenek.

27. **N**agy Chaldea földen Abraham születek,
Istentöl Sem altal ki meg tanittatek,
Zombat meltossaga tuttara adatek,
Hogy örzöje lenne, meg porontsoltatek.

28. **À** kinek szentseget hogy az isten latta,
A chaldeusok közt el vezni nem hatta,
Chaldea tüzeböl ki szabadittotta,
Chanaan földere vegre be iktatta.

29. **K***ittis az ur isten minden jovaival*
Környül vön meg aldá minden aldásival,
Igerettettis tön erös szavaival,
Hogy magva érkeznék az eg csillagival.

---

102 II irasit tartyuk

30. **I**llyen igeretit isten meg szemlele,
Allandosagaert igen meg tökelle,
À környül metellest petsetül fel lele,
Abrahamot velle elis petsetele.

31. **T**ön az Abrahamnak ily porontsolatot,
Hogy utanna valo lejendö fiakot,
Es az ö hazanal lakozo szolgakot,
Nyoltsad napon környül metelne azokot.

32. **A**braham es Isak s Jakob maradeki
Zombat szentelessel szolgaltak ö neki,
A kiert istentöl meg tartattak szeki,
Szerentsesek voltak minden jo szandeki.

33. **I**zraelt fogsagbol ezert ki mentette,
Egyiptomban tovab nyegni nem engette,
À tengert elöttek, mert kette mettsette,
Nepet szaraz labbal altal ereztette.

34. **Ö**ket à puztaban ingyen el taplala,
Tsudas eledelnek nemit *fel tanala,*
Menyei manna, mert az földet meg szalla,
Az fürjnek sokságát az nép elig alla.

35. **V**egre be szallitta amaz draga földre,
À nagy Abrahamnak meg igert szent helyre,
Hol nagy bösege volt, *fordult akar merre,*
Mert az ur aldasa szallot izraelre.

36. **E**lsöbbennis az ur igy szolla à puztan,
Hogy munkat ne tenne senkiis zombattyan,
Minden nyugonnek *meg* illy draga szent napjan,
Iarnanak attyoknak, Abrahamnak utan.

37. **N**o tartsatok szamot (ugy mond) à napoknak,
Holnap leszen napja amaz szent zombatnak,
À ki sütni akar vagy fözni gyomranak,
Ma fözzön es holnap hadgyon beket annak.

38. **D**e è felet nezd meg az urnak munkajat,
Tiz rezben ada ki szent porontsolattyat,
Kikben ki jelente minden akarattyat,
Hogy ki ki szolgalna mennyei szent attyat.

---

126 II szolgalnak **139** I akar fordult melyre **143** I–II nyugonnek illy

39. **Ö** szent zombattyanak igaz valosagat
Az negyedik részben hagya meltosagat,
155 *Ott meg poroncsola minden igasságat,*
Hogy minden szentelje hiven ily szent napjatt.

40. **B**osseges hellyeken Moyses prophetanal
Porontsolta isten izrael hazanal
Ne legyen illö nap mas ö zombattyanal,
160 Es a kiket hagyot Moses irasanal.

41. **O**ly nagy ereje van ennek à szent napnak,
Mint az egen jaro rogyogo szep napnak,
Ezert adot isten à nagy kiralyoknak
Sokszor györzedelmet, mikor hartsoltanak.

165 42. **L**assad meg edgyenkent à nagy prophetakot,
Latvan, tanolhats nagy porontsolatokot,
Hogy meg illyük szentül à szent zombatokot,
Mint istennek szentelt kedves szent napokot.

43. **D**e ellenben hallod panazzat istennek
170 Azok ellen, kik illy szent napot meg szegnek,
Külsö rabotaval meg szentelenittnek,
Kik örök pokolra azert iteltetnek.

44. **O**ly nagy meltosagu törvenyet az isten
Iollehet tökelle meg az izraelen,
175 *Mint iljen mágának szenteltetet népen,*
Es amaz virágzo drága uy raj lépen.

45. **G**azdag irgalmabol megis arra lepet,
Hogy az üdvessegre hina minden nepet,
Izraellel edgyüt pogany nemzeteket,
180 Valakik kevannak örök eleteket.

46. **Z**ent törvenyet ökis tsak hogy meg szentellyek,
Az ö szent zombattyat, mint illik, meg illyek,
À dütsö nagy istent mindenekben fellyek,
Zentül es igazan eleteket ellyek.

185 47. **A** pogany nepeknek ugyanis az isten
Nem igert olly nagy jot sohais, mint ebben,
Zombattyat örizzek, szentellyek meg hiven,
Egy szivel az istent tiztellyek mindenben.

---

158 II Proncsolja [!] **169** II páltsáját istennek

48. **G**azdag igeretet es nagy örökseget
Mond, hogy ad az isten s maradando kintset,
Szent Esaiasnal, à kit ki jelentet,
Ötvenhat reszzeben irasanak be tet.

49. **N***ekem szent* hegyemre azok fel vitetnek,
Az én haljlékomban meg örvendeztetnek,
Egö aldozattyok kedvesen vétetnek,
Nevek fioknál feljeb emeltetnek.

50. **A**zert poganysagbol meg tert isten nepe,
Kik vattok az urnak tizta es szent kepe,
Az izrael közi be plantalt ray lepe,
Lattyuk közinkbenis az isten be lepe.

51. **K**egyesen no tehat à Iacobnak urat,
Ditserjük ez napon illyen szent zombattyat,
Imatsaggal töltsük illyen draga napjat,
Hogy adgya fejünkben amaz szent coronat.

52. **P**ör patvar haboru ez napon ne legyen,
Vezekedest minden sziveröl le tegyen,
Vidam szivęt, jozan elmet inkab vegyen,
Mert ö imatsaga istenhez igy megyen.

53. **E**ltünk ne legyen olly mint Antiochusnak,
Ki karomla nevet az ur szent napjanak,
Ellensege vala kedves zombattyanak,
De fene eve meg testet a pogannak.

54. **L**am a Nic*anoris feni vala fogát,*
Hogy tüzben boritsa az vrnak templomát,
Ezenközben pedig csufolá szombattyát,
A madarak évek meg mind nyelvét s magat.

55. **D**ühüsködik mostis è vilag mü raytunk,
Neveti s tsuffollya törvenyed kik tartyuk,
Bannya, hogy egyedül neked fejet haytunk,
Ezert sok karomlast követ el mü raytunk.

56. **A**z te törvenyedet vilagoson lattya,
Draga zombatodot szeme elöt tartya,
Megis ött az ördög arra üzi, haytya,
Hogy szent mondasodot tsak semmiben *hadgya.*

---

199 II Izrael köziben bé **210** II karomla nejét az **213** II Micanoris **216** II meg nyelvét **218** II Nevetik s csufolják törvényed kit tartunk **224** I hayttya II seminek hajtsa

57. **I**llyen szem latomast, kerlek, hogy vethets el,
Üdvesseged utat tölled, hogy vethed el,
À zombat tartasat miert nem vezed fel,
Mert boldog orszaglast ember ez altal lel.

58. **A**zt lad, semmi erö ezt el nem ronthattya,
Tudomany, böltsesseg meg nem mozdithattya,
Meg tsak à nevetis el nem valtoztatta,
Hanem az ö nevet è vilag meg hatta.

59. **R***égi hejibölis ki nem mozditthatták,*
Maga a pápasok igen meg forgatták,
De az istene volt s ök el nem bonthattak,
Az hetedik szamban azert maraztottak.

60. **À** Sylvester papa magat meg vetette,
Minden böltsesseget rea feszittette,
À napot s az orat egy tsomoban szette,
Megis ennek szeret soha nem tehette.

61. **A**zert mi szent hivek algyuk az ur istent,
Szüvünkböl kialtsuk mondván, hogy szent, zent, zent,
Hogy ily vilagoson mi nekünk meg jelent,
Mely altal tudgyuk, hogy az ur zombattya zent.

62. **D**ütsösseg te neked, Abrahamnak ura,
Sok szegeny arvaknak el tarto tutora,
Hogy nem ereztettel vilaggal egy utra,
De utat nyitottal illy draga szent napra.

63. **O**ltalmazzad, *uram, te kis seregedet,*
Ne had nyomorgatni szent izraeledett,
Hozzad el immáron várt békességedett,
Az holot aldhassuk örökke nevedet.

64. **T**e szentseges neved, uram, aldot legyen,
Mennyen, földön, vizen ditsiretet vegyen,
Minden szent è napon neked vallast tegyen,
Örökkön örökke mondgyuk, hogy ugy legyenn.

---

225 II veszhet el **226** II vedet el **251** II Hozd el immár várt **256** II mondgya

134.

AZONRA

Nota: Gondolkodgyal ember

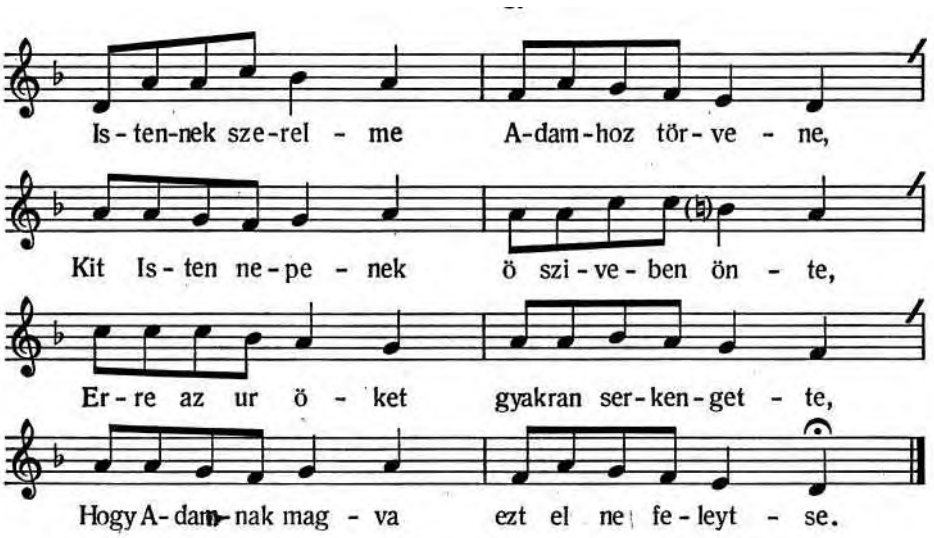

1. Istennek szerelme Adamhoz törvene,
Kit isten nepenek ö sziveben önte,
Erre az ur öket gyakron serkegette,
Hogy Adamnak magva ezt el ne feleytse.

2. Edgik, az hetedik, az zombatnak napia,
Kit sajat maganak az ur el valaszta,
Az Adamnak magva ezt igen meg tartsa,
Kin az urnak let volt egykor nyugodalma.

3. *Ez szent napott menten emlekezni hatta,*
Nagy fenyitek allat ugy meg porontsolta,
Hogy à szent zombatot elmejeben tartsa,
Mig ez vilag fen all, *azt minden meg tartsa.*

4. Ez urnak innepe es ö nyugodalma,
Kin szüvüköt erre gyakorta ingassa,
Minden hettre erre foglalatos volna,
Az kegyelmes istent evel magaztallya.

8–10, 25–28, 44–46, 63–64, 78–80 [E sorok az I. változatban a kézirat csonkulása miatt egészen vagy részben hiányoznak, szövegüket a II. változatból pótoltam.] **12** I all es ezt meg uyittya

5. Adamnak nemzete az ö idejeket,
Szamlalva tartottak ö esztendejeket,
Azt ök ugy tartottak, mint üdvessegeket,
Minden napon valo emlekezeteket.

6. Buzanak, johoknak nagy sok aldozati
Oka fiainak nagy sok esztendey,
Minden napon valo tizta aldozati,
Azert sokat eltek Adamnak magvay.

7. Az ki ebben hü volt *esztendejet erte,*
Ki resteb es tunyab hamar el vesztette,
Cain Abel miatt, lattode, mit lele,
Mikor hamis dezmat az urnak jelente.

8. *Eztendo* forgasa ezt hozta ö nekik,
Buzabol es jubol urok tizteltetik,
Ha ki igaz leszen az üdöt meg *eri,*
Ha ki hamis leszen az meg verettetik.

9. Az elö istennek porontsolattyaert,
Az hozzu üdönek az ö forgasaert,
Kedvesek voltanak az hetedik napert,
Kit meg röviditte isten sok vetkekert.

10. Ez nagy sok esztendök voltak özön vizig,
Az jambor Noenak ö nemzettsegeig,
Zaz huz esztendeje Noe nemzeteigh,
Szasz harmints öt leszen tellyes eleteig.

11. Meg foga az isten az sok esztendöket,
Mert ideb es ideb lata sok vetkeket,
Paenitentiara terö embereket
Nem talalla isten ollyan embereket.

12. *Nem lakik en lelkem soka az emberben,*
Mert ez uttan és[*ik*] *az nep sok vettekben,*
Ezek közül keves leszen szerelmemben,
Ki engemet szeret, törvenyem kedveben.

13. Az ki innepemet ennekem meg illi,
Fö nyugodalmomot tiszteli, betsülli,
Es szent zombatomot szüböl emlegeti,
En szivemben ez fog kedves ember lenni.

---

18 II tartottak [a *tt*-t *k*-ból javította a másoló] **28** II dezmatt urnak **29** I Ezentedo [!]
31 II Aki … üdött meg eri I erik **46** II uttan és az **47** II leszen kedves

14. Adamnak magvai az szent zombat napon
Buzgon emlekeztek az hetedik napon,
Az felseges urnak illyen szolgalaton
Voltanak szüntelen ez arnyek vilagon.

15. Tuttak idejeket, kiert szolgaltanak,
Ö eztendejeket es hivek voltanak,
Az hetedik napon tsak urnak szolgal*t*ak,
Sok száz eztendökben azert forgolottak.

16. Az urnak zombattyat, kik meg nem illettek,
Az igert eztendöt azok nem erhettek.
Az azert *tsak keves, az kik meg erhettek,*
Adam s Mattussallem, az kik be töltöttek.

17. Adam nemzeteröl azert emlekezzünk,
Az urnak napjarol el ne feletkezzünk,
Az sok tevelygesben mi meg ne tsökönyünk,
Istenünk kedveböl, hivek, ki ne essünk.

18. Mü kegyelmes attyank uri felsegedet
Buzgosagbol kerjük, adgyad szent lelkedet,
Szivünk szerent illyük te szent innepidet,
Eltünk nyugolmaert hagyot zombatodat.

19. Senki meg ne vesse emberi szerzesert
Az urnak zombattyat, hamis talalmanyert,
Mert meg büntet isten porontsolattyaert,
Szent nepenek hagyot örök inneplesert.

20. Minden ember azert ur szolgalattyara
*Futva serke*nyen fel ö szent zombattyara,
Igaz szerettettit az isten hazara,
Eppen mutassa meg ö boldogsagara.

21. Adam idejeröl el kezdet ditsiret
Zallyon mi közinkben isteni tiztelet,
Az mi attyainkkal legyen nagy betsüllet,
Örökke istentöl raytunk az örizet.

---

59 I szolgalnak

135.

TOLNAI ISTVÁN

AZONRA

Nota: Tsak teben[ned uram isten]

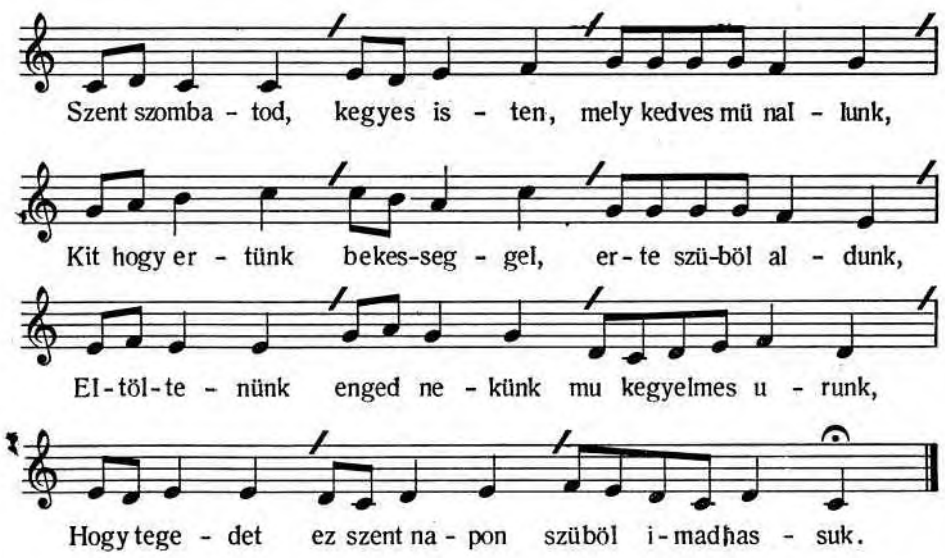

1. **S**zent szombatod, kegyes isten, mely kedves mü nallunk,
Kit hogy ertünk bekesseggel, erte szüböl aldunk,
El töltenünk enged nekünk mu kegyelmes urunk,
Hogy tegedet ez szent napon szüböl imadhassunk.

5 2. **T**ellyes szüböl ohaytassal vartuk zombat napiat,
Mint szarvas kevannya hideg forrashoz jutasat,
Mellyet meg kostolvan mingyart el feleyti szomjat,
Igy kevannya fülünk *hallni* törveny tanitasat.

3. **E**letünknek *lanpassanak megh tartyuk azokot,*
10 *Az mü züvünk vezerenek mondgyuk az szent zokott,*
Kiket nekünk felseged zombaton magyaraztat,
Az mü szajunk, az ki tiszta, edes lepes mezt tart.

---

5 III varjuk **8** I–III hallani II–III törveny tanulassát **9–11** I Életünknek [e szótól a kézirat csonkulása miatt a 11. sor *zombaton* szaváig a szöveg hiányzik; a II. változatból pótoltam] **11** II–III Kiket münekünk **12** II Az mü szüvünk … meznek III Kinek szive tizta edes lepes meznek tart

4. **P***alotadból, törvenyedböl,* az magos mennyegböl
Tekents ala hiveidre te szent satorodbol,
Innepünket, mellyet neked szentelünk jo sziböl,
Ved jo kedvel, mi szent attyank, kitsin seregedtöl.

5. **H**a mi vetek, fogyatkozas esik dolgainkban,
Kit mivelnenk, vagy el hadnank mi hivatalinkban,
Jelents meg nekünk, szent attyank, az te szolgaidban,
Hogy meg ertven, azontul jarhassunk igaz utban.

6. **A**lgy meg minket, nagy ur isten, az te jo voltodert,
Hogy epüljön*k* mü hütünkben te tizteletedert,
Zabadits meg az rabsagbol az te nagy nevedert,
Tegy egez, bölts emberekke nagy ditsiretedert.

7. **N***em gondollunk ez vilagnak semi hatalmaval,*
Az satannak rank fel gerjet ndgy dühüs voltaval,
Tsak felseged legyen hozank nagy jo akarattal
Ellent allunk, bizvan benned, az szent igek altal.

8. **V**idamits *meg* mi szivünket, szenteld meg lelkünket,
Tiztits meg büntöl testünket, homalytol elmenket,
Hibanelkül hogy nyomhassuk az te ösvenyedet,
Vigassaggal szentelhessük batron innepedet.

9. **Z**ent vagy te, es nagy nevedis, szent, uram, te neked,
Te szent kiraly, napod*at*is nekünk meg szentelted,
Zent vagy, uram, szent vagy, ki ezt nekünk meg engetted,
Zent vagy, hogy az mi lelkünket meg orvendeztetted.

10. **T**egy örökösse bennünket az te szerelmedben,
Az zombatnak szentsegeben vigy be kegyelmedben,
Ne hagy ki esnünk, szent isten, az te kegyelmedböl,
Ne tavozzal el, ur isten, az mü seregünktöl.

11. **O**h nagysagos boldogs*agban lako felseges ur,*
Kitöl reteg tsaszar, kiralj, minden rendbeli ur,
Örvend züvünk, hogy vissel gondot reank illy nagy ur,
Engedgy vegig meg maradast kegyelmedben, szent ur.

12. **L**egyen szabadittasodnak kedves coronaja,
Az te kedves nepeidnek szentseges nyugalma,
Kegyessegnek, batorsagnak, örömnek paysa,
Adassek fejeben immar kegyelem sisakja.

---

13 I–III Palotadbol szep törvenyedböl **14** II hiveid **16** II jo neven **18** II hivatalunkban **22** I–II epüljön III epüljünk **25–27** I [E sorok a *nagy jo* szavakig a kézirat csonkulása miatt hiányoznak; a II. változatból pótoltam] **26** II reank felgerjet **29** I–III Vidamits mi **34** I–III napodis **37** II örökössive … szerelmednek **39** III esnünk ur isten **41–43** I Oh nagysagos [szavaktól a 43. sor *gondot* szaváig a kézirat csonkulása miatt a szöveg hiányzik; a II. változatból pótoltam] **42** II renbeli [!] **48** III fejünkben

13. **N**ints olly erös, oly szent isten te kivülled nezven,
Ollyan isten, ollyan csazar, ollyan kiraly nintsen,
Mert nagysagos, boldogsagos vagy te mindenekben,
Semmi erö, semmi tanats te ellenned nintsen.

14. **A**ldott az mü szabadittonk, az mü oltalmozonk,
Aldot, ki betegsegünkben orvoslonk, gyogittonk,
Aldot legyen az ur, az mü kegyes coronazonk,
Aldot legyen mind örökke az mü vigaztallonk.

15. **I***lly zent napjan, hogy az nagy ur bekessegben hagyot,*
Testünkben, egessegünkben münket meg maraztott,
Züvünkbenis zent lelkevel münket vidamittot,
Adgyunk hallat ö nekie, lelki aldozatott.

16. **D**itsirjük ezt mondvan neki minnyajon az urnak,
Dütsösseg adassek menyben az mü kiralyunknak,
Ditsiret es hala-adas illy kegyes attyanknak,
Ki nekünk meg kegyelmezet, bünös fiainak.

136.

MAS ENEK

Nota: Az ki veti segedelmet az

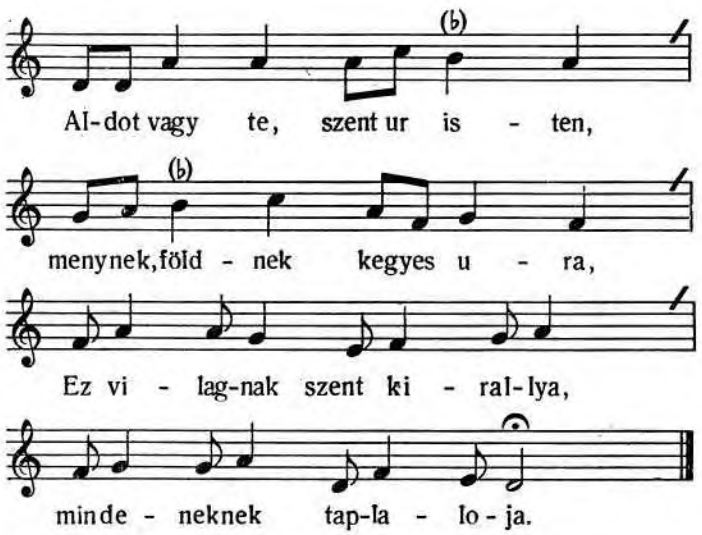

55 II–III az mü urunk kegyes **57–60** I [E sorok a kézirat csonkulása miatt hiányoznak; a II. változatból pótoltam] **57** II napjara … jutatott

1. Aldot vagy te, szent ur isten, menynek, földnek kegyes ura,
Ez vilagnak szent kirallya, mindeneknek taplaloja.

2. Emlekezzel meg mi rollunk, zent ur, io emlekezettel,
Te hozzad mostan indultunk, fogadgy be minket io *kedvel*.

3. Ez szent napon mi testünket, lelkünket neked szentellyük.
Zengedezven ajakinkal, nagy hatalmadat hirdettyük.

4. Ditsirjük, aldgyuk, tisztellyük, magasztallyuk, ekesittsük.
Zent nevedet, buzgo szüböl, szüntelen mü enekellyük.

5. Mert minden szaj teged tisztel, es czillag neked enekel,
Minden test, minden lelek fel, es minden czak te benned ell.

6. Meg szüntel te, szent ur isten, ... pon
Es be ülel ..... hatalmason.

7. .....
… tiszta es nem tiszta köszt, igaz es hamis vallas köszt.

8. Porontsollyad es meg hadgyad, hogj valasztast tegyünk *az köszt*,
Az fertelmes otsmanysag köszt, izrael es poganyok köszt.

9. Ki valasztal. szent ur isten, minketis nagy kegyelmesen,
Ez vilag fiai közül, hogy ne lenne*n*k seregekben.

10. Meg jelented te mi nekünk, az te kedves innepedet,
Mellyet ez vilag el titkolt, söt hirdetni sem engedet.

11. Idegeny innepet hagyvan, poganj isten nevre hivan,
Hamis nevet neki advan, külömb külömb neüre szabvan.

12. Zent szombatod meg maradot, azon neüben meg hagyatot,
Kötesed mert neked nagyob, hogy nem mint az vilag gondolt.

13. Hogy müis meg maradhassunk, aldhassunk es meg nyughassunk,
Meg nyugodvan, szent nevedert ..... magasztalhassunk.

14. .....
… iged altal, törvenyednek meg tartasat.

15. Aldot legy, kegyelmes szent ur, hogj nekünk eszt meg engetted,
Az szent napon, hogy mü nekünk io kedvedet jelentetted.

16. Ditsirtessel mind örökke, kegyelmes ur, hiveidtöl,
Aldot legyen az te neved az mü gyülekezetünktöl.

[A kipontozott részek a csonkult kéziratból hiányoznak. Kiegészítésük nem sikerült, minthogy az ének más forrásban nem maradt fenn.] **4** kedvedböl **15** az szent köszt **18** lennek

137.

[PESARA VALO]

Nota: Istenem mely kedvem volna most

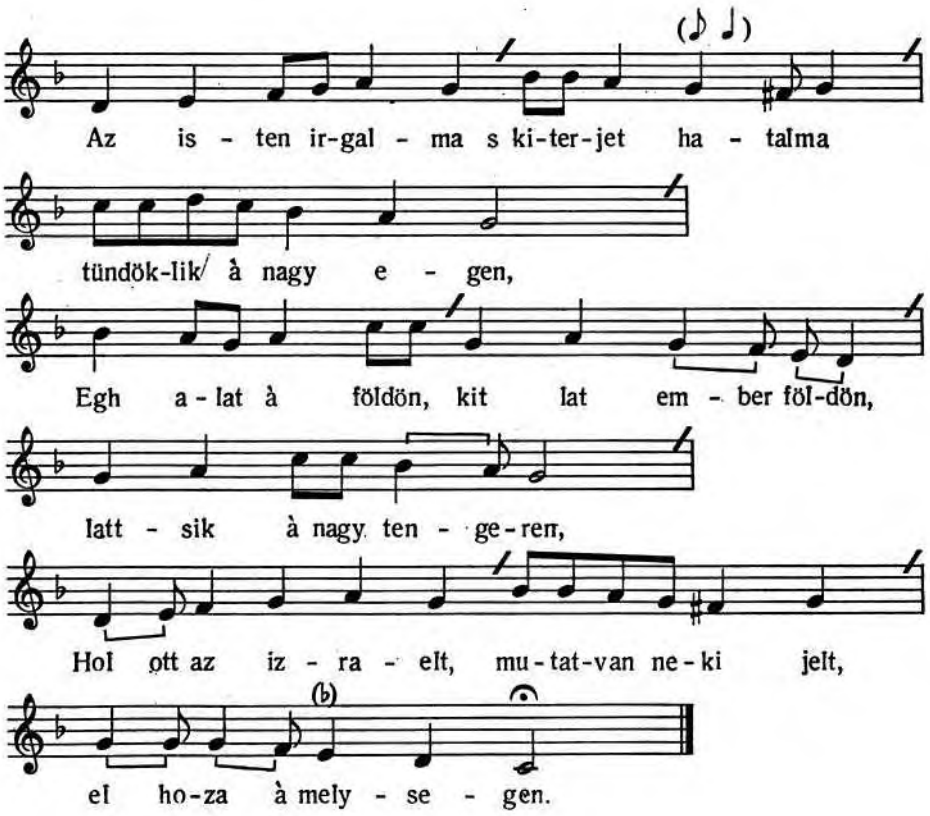

1. **A**z isten irgalma
S ki terjet hatalma
Tündöklik à nagy egen,
Egh alat à földön,
5 Kit lat ember földön,
Lattsik à nagy tengeren,
Hol ott az izraelt,
Mutatvan neki jelt,
El hoza à melysegen.

---

1 II irgalmos **5** II az ember

2. **Sz***omorussagokat*
Es kialtassokat,
Mert mikoron meg hallá,
Mosest ö szolgajat,
Hogj örizne nyáját,
Ezközeül jovallá,
Es az ö kepeben
Egyiptus földiben
Izrael közé vallá.

3. **P**orontsola neki,
Hogy à kiraly szeki
Hol lenne, fel keresne,
Es à rab izraelt,
Kit jo kedve fel lelt,
Kerne, el ereztene,
Hogy aldozattyanak,
Fel tet szandekjanak
Kölsö jeleit tenne.

4. **E**l menven szent Moses,
Jol lehet felelmes,
Ur porontsolattyara
Izraelhez futa,
Mikoron be juta
Egyptus hatarara,
Holott à veneket
Es ertelmesbeket
Egyben hiva szavara.

5. **S**zep rendel az Aron,
Moses tarsa az hon,
Igy kezde el szavait:
Ne fely isten nepe,
Ki vagy uy ray lepe,
Hald meg az ur szavait,
Rabsagbol fel vezen,
À jo földben tezen,
Közli veled jovait.

6. **A**z utan pharahot,
Mikor hazanal volt,
Moses s Aron meg lelek.
Az ur akarattyat

10–18, 58–63, 100–105, 137–144, 181–186, 220–225, 261–265 I [E sorok a kézirat csonkulása miatt hiányoznak, a II. változatból pótoltam.] **18** II közében **22** II Es rab **23** II felelt **34** II vének **35** II ertelmessebbeket **36** II hivan **39** II kezdé szavait **47** II Mikoron

Es porontsolattyat
Nekie meg jelentek,
De szavoknak nem hün,
Söt kegyetleneb lön,
Dühösseggel el telek.

7. **I**gat nehezebbet
Es keservesebbet
Azert tön izraelre,
A melyben senyvettek,
Mint betegek nyegtek,
Neheztelvén Mosesre,
Hogy olly nagy inséget
Es keserüsseget
Hozna az ö fejekre.

8. **L**ata à nagy isten,
Ki ur minden *esten,*
Hogy pharaho kegyetlen,
Moses es Aronhoz,
Az ö szolgaihoz
Felette engedetlen,
Azert nagy tsudakot
Es tiz tsapasokot
Külde rea veletlen.

9. **L**ön minden viz verre,
Sok bogar el lepe
Tetvekkel ö földöket.
Barmok meg halanak,
Kö essök hullanak,
Ezzel büntete öket.
Rut fekellyel banta,
Saskakkal marata
Ez istentelen föket.

10. **I**gen nagy sötetseg,
Harmadnapi eyseg
Erkezek ö reajok.
Sok bekak termenek,
Mellyel el telenek
Minden ö haza tajok.
Engedelmesseggel,
Igaz kegyesseggel
Meg sem lönek hozzajok.

---

65 I–II minden estin **68** II szolgájához **70** II tsudak **80** II Saskakkal meg ronta **81** II fejeket

11. **E**z ur fel indula
S illyen keppen szolla
Mosesnek es Aronnak:
Ez holnap nallatok
Legyen, meg tudgyatok,
Kezdeti holnapoknak,
Mellyek eztendönkent,
Forognak edgyenkent
Szamaval à napoknak.

12. **N***apja ez holnapnak*
Mikor tizedik van,
Minden egy báránt vigyen,
Tizennegyed napig
Ennek az holnapnak,
Addig a kötve legyen.
À ket estve közöt
Kiki azt meg ölye
S vereben felre tegyen.

13. **I**gy ezt vegben viven
S az estve el jöven
Az aytoknak mellyekit
Velle meg hintsetek,
El ne vezteglyetek,
Minden haznak küzöbit,
Hogy kart ne vallyatok
Es meg ne hallyatok,
Latvan az halal mergit.

14. **N**e legyen à barany
Hibas à vagy sovany,
Hanem him es ep legyen.
Vagy à johok közül,
Vagy à ketskek közül
À valaztatot legyen,
Eztendös, nem nagyob,
À mellyek lezen job,
Minden ezzerent vegyen.

15. **N**o mar à tizön ött
Nap mikor ele jött,
Annak eyen vegyetek
À barant, nem föve,
Hanem legyen sülve,

---

103 II Tizennegyed<ik> **113** II vesztegeljetek **119** II es vagy **123** II valasztot **128** II el jöt **131** II léven sülve

Eppen azt meg egyetek,
Ha maradna benne,
Hogy reggelre lenne,
Tüzzel meg egessetek.

16. **E**zt mikor ezitek
Igy *tselekedgyetek:*
Minden övezve légyen,
Saruja lábában,
Egész ruházatban,
Kezekben botot végyen.
Sietve egyetek,
Mintha már mennetek,
Kiki illy rendet tegyen.

17. **P**ogany pharahonak
S kik mellette vadnak,
Mert tsapasa erkezik:
Minden elsö szülöt,
Mely ö közöttök let,
Ez eyen meg oletik
Az en angyalomtol
Es nagy haragomtol
Edgyüt meg emeztetik.

18. **N**ektek à barany ver
Ollyan nagy haznot nyer,
Az halal nektek nem art,
Egyeb jovatokban,
Sem à barmotokban
Köztetek nem tezen kart,
Mert az en hatalmom
Es ki nyuytot karom
Oltalmom ala be zart.

19. **A**zert az ur isten
Nagy ver ontast tezen
Az eyen à poganon,
Minden elsö szülöt
Ember s barom, mely lött,
Meg hala Egyptuson.
Azert az izrael,
Hogy onnan menne el,
Kerve kerik mar azon.

---

136 II e szite [!] **144** II tegyetek **146** II S mellete **151** II angyallimtol **154** II Nektek bárán

20. **P**enzt es arany edent,
Lagy ruhat es kement
Szomzedgyoktol kerenek
Az izraelitak.
Jovokot fel rakak,
Utra fel kezülenek,
Het szaz ezer leven
(Magok szamban veven)
Közüllök ki menenek.

21. **H***arminc esztendeje*
Négy száz felett vala
Mig Egyiptusban laktak.
Mely napon bémentek,
Oly napon kijöttek,
Továb ök nem mulattak.
À nagy ur istentöl,
Gondviselejöktöl,
Edgyig ki hozattattak.

22. **O**lly napnak penigleg
Hagya az ur isten
Ezt, mellyen ki jövenek,
Hogy az innep lenne,
Mig ez vilag lenne
Es kit meg szentelnenek.
Azon naptol fogva
Egez heted napig
Mind tsak pashat ennenek.

23. **G**ondgyok ollyan lenne
È szent innep napon,
Erössen meg mondatek,
Elsö s hetedik nap
Lenne szent innep nap,
Igen porontsoltatek,
Örök rend tartasul
Egez Izraelben
Örökösön hagyatek.

24. **I**llyen mod tartassek
Az etel dolgaban
Pesanak innepeben,
Hogy kovazos kenyer
Semmi nemü hellyen
Ne legyen Izraelben,
Hanem kovaznelkül
Pogatsat süssenek
S azt egyek esegekben.

---

178 II ezeren **189** II Mind edgjik **193** II lenle [!]

25. **A**z keserüsegnek
Emlekezetire
Ily eteltis vegyenek:
Keserü salátát
Ez szent innep napon
Mindenek szerezzenek,
Hogy nyomorusságok
S ellöbbi rabságok
Elméjekben légjenek.

26. **N**e legyen tsak edgyis
Egez Izraelben,
Ki ezt meg nem tartana,
Vagy tunyasagaert,
Vagy külsö dolgaert,
Ne legyen, ki el hadna,
Mert tudgya bizonnyal,
Hogy isten ez illyent
Izraelböl ki hanna.

27. **N**agy tsudakotis tött
À felseges isten
Töbszöris az innepen,
Mert az Abrahamis
Öt kiralyt meg verven
Jara györzedelmesen.
Sennacherib hadat,
Bel Babel balvanyat
Mind le ronta ez eyen.

28. **A**z Baldasart vezte,
Danielt meg mente
Az orozlany vadaktol.
Jövendöben penig
Meg menti ö nepet
À Gog es à Magogtol
Es mellettek levö
Meg szamlalhatatlan
Sok gonoz poganoktol.

29. **K**ezdeti, mert lezen
Az nap, hogy az hivek
Nagy szentül uralkodnak.
Ez nap küldetik el
Amaz nagy messias
Szent izraelitaknak,
Ki altal rabsagbol
S ez nyomorusagbol
Vegre meg szabadulnak.

---

225 II Elméjében **229** II tunyaságért **230** II dologért **234** II ki hozna **239** II Ott **250** II mellette **254** II Ez nap

30. **M***üis azert, hivek,*
Legjünk egy szüvüek
Isteni szolgállatban.
Ez napot szentelyük
Es jozanon illyük,
Ne legyünk rabotaban,
Izraellel rezzünk,
Hogy legyen mü nekünk
Abban az orszaglasban.

31. **M**eg tartasa penig
È szent innep napnak,
Tudgyuk, hogy addig legyen,
Mig à szabaditto
Messias szivünkröl
Minden gondot el vegyen.
Nohat mi szivünkis
À nagy ur istennek
Ditsireteket tegyen.

32. **N**agy dolgat istennek,
Söt teremptöjenek
Hirdesse, hogy ezt tette:
Egyptus földeböl,
Vas kementsejeböl
Izraelt, hogy ki vötte,
Pharahot nepestöl,
Minden tseledestöl
À vizben merittette.

138.

MAS ENEK, AZ ÖTVENEDIK NAPRA VALO

Arg: Heteknek, sengenek, törveny ki adasnak innepet igy ertsük.

No[ta]: Oh Izrael [szerető népem]

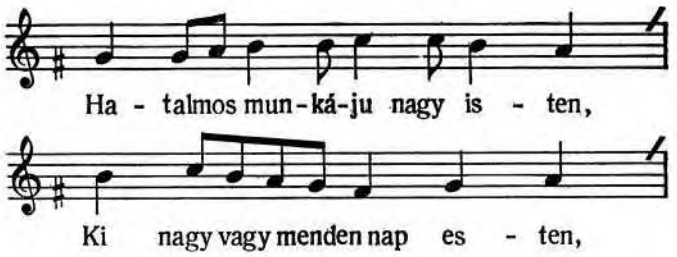

273 II eddig **288** II Vizben

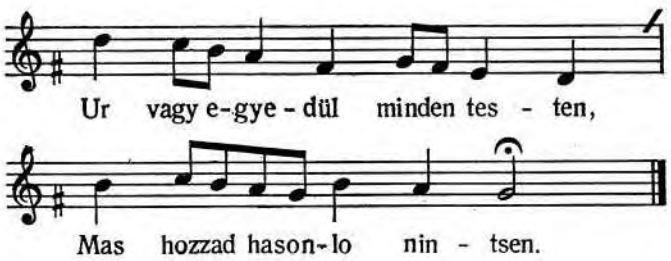

1. **H**atalmos munkáju nagy isten,
Ki nagy vagy menden nap esten,
Ur vagy egyedül minden testen,
Mas hozzad hasonlo nintsen.

2. **E**l valaztad mert te izraelt,
Kit à te job kezed fel lelt,
Igerel neki kies io helt,
Allo szod ennek meg felelt.

3. **T**örvenyed hogy nekik ki adtad,
Szent nepnek bizonyittottad,
Attyai josagod mutattad,
Hogy Egyptusbol ki hoztad.

4. **E**leikben innepid attad,
Hogy meg tartsak porontsoltad
Azt mi vegre illyek meg *hattad,*
Nagy szepen meg tanittattad.

5. **K**i *adad ilyen szodis szodhoz,*
Ez innep mosad napjahoz,
Tartsanak számot ötven naphoz,
Az hét heteknek szamához.

6. **N**ekik ez nap szent innep legyen
Es munkat azon ne tegyen,
Hetek, sengek innepe legyen
Es törveny adase legyen.

7. **E**z napra viseltely olly gondot,
À gabona senget adot,
Melyböl aldozatot mutatot
À szent nep, mint jo illatot.

---

5 III Izraelledet **6** III kezed felelt [!] **9** III Törvenyedet **11** II josagodott **13** II innepedett III attal **14** II meg prontsoltad [!] III porontsolatod **15–20, 43–48, 73–76, 97–100, 123–128, 149–156** I [E sorok a kézirat csonkasága miatt részben vagy egészen hiányoznak a szövegből, a II. változatból pótoltam.] **16** II tanittottad **17** II adod **20** II–III Az heteknek **21** II innep nap légjen **24** II törveny ki adásé III adasa **26** II Hogy az gabona

8. **K**emenyen meg hattad ezenben,
Hogy minden è szent innepben
Fel gyülekezzek à szent helyben,
À kies Jerusalemben.

9. **S**öt è felet szolal illy szoval,
Innep elött harmadnappal
Legyen à nep nagy tiztasaggal
Es isteni szolgalattal.

10. **E**s feleseget ne illesse,
Ezert szemet rea se vesse,
Vizzel testet mossa, ferezze,
Hogy tiztan ez nap erhesse.

11. **N**agy dütsösseges mondasidot
Es tiz porontsolatidot,
Mert ez nap adad kí azokot,
Hogy meg tartsák hagyasidot.

12. **G***yönyörüseges szent inneped,*
Mikoron el jö te neked,
Meg lágyulvan le hajla eged
A Sina hegyre, mely szeked.

13. **E**zen egedböl le jarulal,
À Sina hegyen meg allal,
Villamlast, menydörgest tsinalal,
Nagy tsuda dolgot mutatal.

14. **N**agy angyali kürtöles is volt,
Mint az nap, az hegy fenyes volt,
Latvan az nep ezt tsak meg nem holt,
Hogy isteni felseged szolt.

15. **E**zt peniglen azert miveled,
Hogy magad meg ismertetned,
Az izraellel el hitetned,
Hogy ött szent nepedde tenned.

16. **K**egyelmes porontsolatidot
S tiz igeböl allo szodot,
Ki *jelented akaratodot,*
Hogy szabnak ahoz magokot.

---

33 III ezek fellet **35** III Légyen nep tisztasággal **37** III Ez **43** III nap adnak ki **44** II hagyásodat III Hogy mindenek tartsak hagyasidot [a *tartsak* után olvashatatlanul áthúzott szó] **45** II innepidet **46** II–III Mikor **48** II hegjére **49** II–III egedben **51** II–III Vilámást **58** II–III magadot **60** III ö [!] **63** I–III jelented szent akaratodot

17. **T**izta saphir ket kö tablara
Szent kezed à kit le ira
Es szolgadnak Mosesnek ada,
Hogy az nepnek irva hozna.

18. **Ö**röksegedde ott fogadad,
Hogy à törvent neki adad,
Igereteddel batorittad,
Jo kedveddel fel ruhazad.

19. **R***itka joságod ittis láttsot,*
Hogy kezed irást mutatot,
Mert irást adig még nem tudot
Senki mig tölled nem latot.

20. **V**alamihelyt szod meg indula
Az nep ottan meg nemula,
Az földre omlek s el ayula,
Mert igen meg ijet vala.

21. **E**l vezni ot ötet nem hagyad,
Söt ismet meg vigaztalad,
Fel emeled, eletre hozad,
Halaltol meg oltalmozad.

22. **N**edves gyenge essödöt külded,
S harmatod rajok erezted,
Hives szellöddel meg elezted,
Szepen meg elevenitted.

23. **I**gy oztannon helyben allanak
Minnyajon, à kik valanak,
À mellyert istent imadanak
Es neki halat adanak.

24. **K**egyes isten, ezt azert tötted,
Hogy ezzel meg jelentetted,
Az gonozokhoz iteleted
Es kemeny nagy büntetesed.

25. **I**gedet, hogy à kik *nem valyak,*
Söt vakmeröül utaljak,
Aldasad azok nem találjak,
Hiában azt neis várjak.

---

67 II adad **69** II öt fogadád **80** III jedet **86** III rajtok **88** II meg elegitéd s meg ellevenitted **89** II allatának **96** III kemeny büntetésed **99** II ádásod [!]

26. **A**zokot mert edgig el vezted,
Bünök szerent meg bünteted,
Az boldogsagbol ki rekezted,
Az örök kenra erezted.

27. **D**e à kik meg tartoi leznek,
Tölled nagy jutalmot veznek,
Az boldogsagban edgyüt leznek
Es bu banatnelkül leznek.

28. **A**z örök eletben be vezed,
Minden joddal környül veszed,
Angyalid köze szekek tezed,
Hol örökke algyak neved.

29. **S**ok pogany nep ackor meg tudgya,
Hogy nagy az izrael ura,
Ki ö nepet nem hadgya soha
À pogannak el nyomnia.

30. **N**agy örömökben veg nem lezen,
Söt istent aldgyak szüntelen,
Hogy gyamolok volt mindenekben,
Nem hatta el insegekben.

31. **A**z izraelnek szent istene
Tette, hogy szent izraele
Ö nekie *szent nepe lenne,*
À boldogsagban *reszt venne.*

32. **K***ivált keppen hogy ö törvényét*
Nèkik atta szent igejet,
Jellentette, hogy öröksegét
Nem hadna el szent edenyét.

33. **I**sten felök, nem tsak izraelt,
Kit az ur job keze fel lelt,
Hitta, hogy birna marado helyt,
De nekünkis *mutatot helt.*

34. **N**emes törvenyere mert minket
El hivut idegeneket,
Hogy ne tiztelnenk balvany kepet,
Se rutat, se penig szepet.

---

101 II mert el veszted **104** II kén [!] **109** II vezed<ed> **112** III algyak te nevedet **113** II pogány akor **124** III boldogságbol resz [!] **128** II Nem <hana el> **129** II–III felöt … az Izraelt **130** II fel emelt IIÍ felelt [!] **131** II Hata hogy birná már az helt **132** I–III mutatot ily helt **133** II –III törvenyre mert minketis **136** II–III se szepet

35. **N**ohat müis az istent algyuk,
Szent nevet fel magaztaljuk,
Hogy nagy isten, azt meg vallyuk
S mindenek felet uraljuk.

36. **E**letünket neki szentellyük,
Szent innepeit meg illjük,
Jozanon magunkat viseljük,
Az hütöt bennünk nevellyük.

37. **P**er, patvar, haborut utaljunk,
À bünök utan ne jarjunk,
Söt szükölködököt taplaljunk,
Hogy boldogsagot talaljunk.

38. **E**mellyük fel à mü szüvü*nket,*
Es imádgyuk Istenünket,
Hogy a sötetben mü lelkünket
Nem hagya, el hiva münket.

39. **T***e néked, szent atyank, dütsösség*
Légyen s adassek tisztesseg,
Menyen, földön tijed a felség,
Mert irgalmodban nintsen vég.

40. **Igy** aldgyanak minden allatok
S à menyben levö angyalok,
Tüis cherubim, seraphimok,
No ez urat imadgyatok.

41. **Ertsünk** edgyet müis ezekben,
Algyunk istent mindenekben,
À ki lakozik az egekben
Tündöklö fenyessegekben
Örökkön örökè, ammenn.

---

138 II nevét magosztaljuk **140** III Mindenek **145** II patvart III haboru [!] **147** III szüköldödöt [!] **149** III mü szemünket **152** II hagyvan **156** II–III az irgalmodban **158** III menyen **159** II cherubimok **161** II Ertsün [!] müis edgyet **162** III mindenben **163** III lakik az éghben **164** II–III fényeségben

139.

VY ESZTENDÖRE VALO ZENT ENEK

Arg: Uy esztendönek ertelmet igy tud

Nota: Nemes földet az szent [népnek]

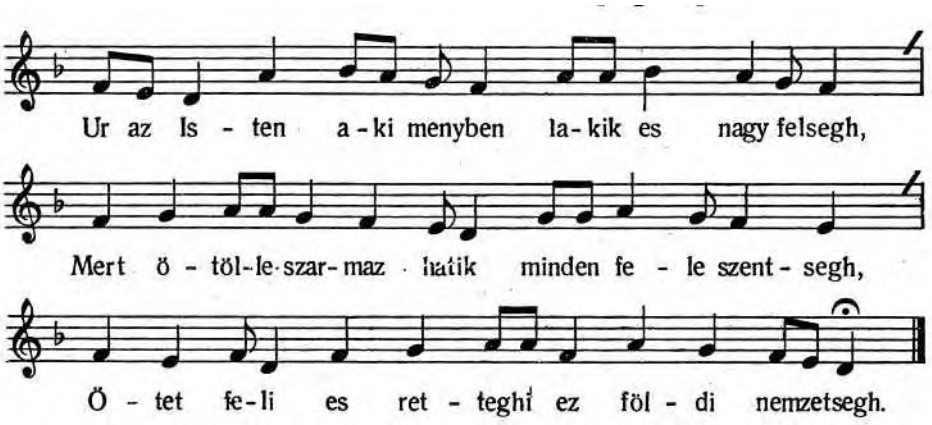

1. **U**r az isten, à ki menyben *lakik* es nagy felsegh,
Mert ö tölle szarmazhatik minden fele szentsegh,
Ötet feli es retteghi ez földi nemzettsegh.

2. **I**gassaga szentsegenek ebbölis ki tettset,
Hogy à napok forgasiban esztendöket szerzet,
À melyekben holnapokot nagy böltsen rendezet.

3. **E**zek közöt tisri holnap bir nagy meltossagal,
Ö eredetire nezve igaz valosaggal,
Mert ö tellyes nagy isteni szent innep napokkal.

4. **Sz**entek nyelven tisri holnap, mi nyelvünken mind szent
Mely holnapban az ur kedve mi hozzank meg jelent,
Nohat müis ez innepben algyuk az ur istent.

5. **T***ölle mert ez nevezetes holnap meg aldaték,*
Hogy szentséges innepekkel meg coronáztaték,
Izraelnek meg tartassa örökül hagyaték.

6. **E**rtse minden, uy esztendö kettö talaltatik
Szent Mosesnel, à szent iras ha meg visgaltatik,
Külömbözes à kettö közt de illyen tartatik.

---

1 I menyben es **11** II Holnapban **12** II az <urat> **13–15, 33–36, 55– 57, 75–78** I [E sorok a kézirat csonkasága miatt hiányoznak, a II változatból pótoltam.]

7. **N**eveztetik nysan holnapis uy esztendönek,
Hogy tizen ötödik napjan à rab izraelnek
Szabadulasa erkezek s vege insegeknek.

8. **D**ütsösseges irgalmabol, hogy ezt tselekette,
Hogy az isten Egyptusbol izraelt ki vette,
Es à tejel mezzel foljo Canahanban tette.

9. **Eö**rvendezve è szent munkat azert emlegesse
Minden szent izraelita ez nap hannya vesse,
Hogy az igert boldogsagot vegre el vehesse.

10. **N**eveztetik masod okon ez uy esztendönek,
Mert ettöl vetetik szama minden innepeknek,
Eztendö el forgasaban, à mellyek meg lesznek.

11. **E**zert nysan uysagarol illyen mod tartatik,
Hogy hat holnap uysagonkent rendel szamlaltatik,
S a szent nyelven az hetedik tisrinek mondatik.

12. **K***it hivunk uy eztendönek im illyen okokért,*
Ez nagy lathato villagnak bölts teremteséért
Es minden benne valoknak ez napon letéért.

13. **E**z nap ollyan, mellyen isten el rendeli böltsen
Az embernek eletenek vegek meddig mennyen
Es halalok hol, mi forman es mitsodas legyen.

14. **R**end szerent, hogy ki fegyverre, ki mennyen ehsegre,
Dög halalra, szenvedesre, ki keserusegre,
Egy szoval, jora, gonozra s halalos insegre.

15. **T**izta s tiztatalan allat, mely vagyon vilagon,
Elnek, vadnak es mozognak ezen allapoton,
À mint erröl vilagos szo ez irasban vagyon.

16. **E**z nap lezen valojaban vege ez vilagnak
Es è nagy vilagon levö minden allatoknak,
Ez nap lezen iteletek joknak s gonoszoknak.

17. **L**eha vilag, mert nem ats helt hat az igassagnak,
Veget egyszer miert nem vets à bolygatagsagnak,
Uy esztendöt, mast, miert hisz veztere magadnak.

18. **M**agadtolis meg ertheted, mert azt igen könnyen,
Hogy az isten mondasiban masolas nem leszen,
Hanem à be tellyesedik földön es à mennyen.

---

19 II neveztetikis holnapis **22** II irgalmodbol **33** II mondatatik **38** II emberek élletenek véget **39** II halalok <medig> hol **44** II Elnek [a *k*-t *m*-ből javította a másoló] **48** II joknak gonoszoknak **51** II vesztegre **53** II masolas nintsen nem **54** II es menyen

19. **E***z azert szentseges nap, kin meg számláltattatik*
Minden munka es gyümöltse mind meg fizettetik,
Vagy jo, a vagy gonosz lészen a szerent adatik.

20. **T**iz nappal è szent nap utan egy nap következik,
À mely szentseges kippurnak szent nyelven hivatik,
Ezen nap à sententia be petseteltetik.

21. **I**sten hatta è tiz napot böytre, könyörgesre,
Imatsagra es keserves testi szenvedesre,
Büney soksaga irant botsanat keresre.

22. **G**yenge hütü rokonsagi, hogy ha meg volnanak,
Szerelmesi vagy barati, kik ez földön vadnak,
Kiknek eltek az eletre irva nem volnanak.

23. **I**stent è tiz napok alat arrol engezteljek,
Sok bünöknek botsanattyat esedezve kerjek,
Hogy azoknak eleteket istentöl meg nyerjek.

24. **T**izta sziböl müis, szentek, aldgyuk az ur istent,
Hogy eletre, vad agakat, irgalmabol fel kent,
Kiert az ö aldot neve melto, hogy legyen szent.

25. **U**r isten, nagy irgalmadot töllünk meg ne vonnyad,
Söt uyoddal eletünket eletre fel irjad,
Jora vezerlö *lelkedel sziveinket birjad.*

26. **D***ütsösséges szent nevedé légyen a tizteseg,*
Menyen, földön es tengeren a kiralyi felseg,
Ki minden allatok fellet társ nékül vagy egység.

140.

MAS, A SZENTSEGES KYPPUR NAPIARA VALO SZENT ENEK

Arg: Szentsege à kippur napjanak ez mindenkor

Nota: Ha szent vagy es eletedben artat:

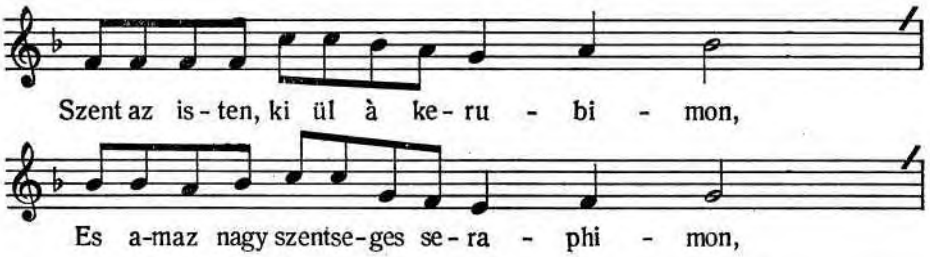

55 II számláltatik **57** II jo vagy **59** II Mely … nyelven [*nyelvel*-ből javítva] **66** II eltet

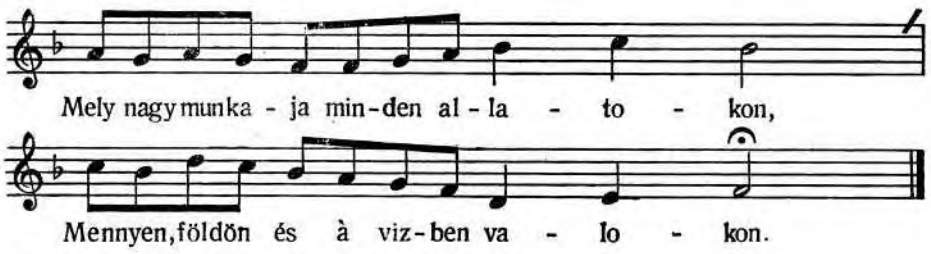

1. **Sz**ent az isten, ki ül à kerubimon
Es amaz nagy szentseges seraphimon,
Mely nagy munkaja minden allatokon,
Mennyen, földön es à vizben valokon.

2. **E**zek felet az emberi allatra,
Mely nagy gondgya vagyon allapottyokra,
Hogy sem jo, sem gonosz nem jö azokra,
Nallanelkül nekik nem arthat soha.

3. **N**oha neha szenteit meg probalya,
Attyay veszzövel meg latogattya,
De öket azonban veszni nem hadgya,
Söt tsudalatoson meg szabadittya.

4. **T**erhes bünöket nekik meg botsattya,
Ha ö hozzá megtéréseket láttya,
Siralmokot vig örömre fordittya
Es jövendö boldogsagra jutattya.

5. **S**ok jovaival ököt környül veszi,
Eleteket üdvessegre pecsetli,
Mely munkajat ez may napon teszi,
Szentinek könyörgeseket, hogy nezi.

6. **E**z szentseges kippurnak az ö napja,
Mellyet szükseg, hogy minden meg visgallya,
Magat böytre, imatsagra forditsa,
Elöbbeni sok büneit el hadgya.

7. **G**yarlo ember nysd fel hat szemeidet,
Engesztellyed ez napon istenedet,
Egez napon mondgyad könyörgesedet,
Mert igy talalod meg üdvessegedet.

---

1 III isten az ki **4** III Menyen es az földön II vizekben [a *valokon* szót nem írta le a másoló] **7** II sem rosz nem jö **9** II Noha nekik II–III szentit **11** III ököt azokban el veszni II azokban veszni **13** II bünökböl megszabaditya **14–16, 34–36, 53–56, 74–79, 96–99, 117–120, 138–140, 159–160** I [E sorok a kézirat csonkasága miatt egészen vagy részben hiányoznak a szövegből, a II. változatból pótoltam.] **14** III hozzája **15** III Siralmokot örömre **16** II Jövendö boldogságra <jutya> **17** III [E sort kifelejtette a másoló.] **18** III petsételli **20** III könyörgessit **21** II kipurnak napja **23** II Magat imátságra fordittya **24** III bünit **27** II mondod

8. **E**zt peniglen hogy ha te nem miveled,
Söt büneidet ez napon neveled,
Bizonnyal üdvessegedet el veszted
Es vegetlen veszedelem lesz hellyed.

9. **A**zt meg tud, hogy ez nap ollya tetetet,
Egyéb napok felett fel emeltetet,
Nagyob méltoságra is helheztetet,
Szombatok szombatjának neveztetet.

10. **K**erjed istentöl hat szent eletedet,
Mert ez nap nyered meg üdvessegedet,
Ez nap elis veztheted te lelkedet,
Hogy ha nem követed szent istenedet.

11. **I**sten mert ez napon teszen illy tsudat,
Meg nyittattya az egeknek kapujat,
Ki terjezti veghetetlen irgalmat,
Ugy nezi az hiveknek imatsagat.

12. **P**enitentiat ez napon ki teszen,
Az nagy *aldast* az ur istentöl veszen,
Mert fejeben az ur coronat teszen,
Az örök boldogsagbannis reszt veszen.

13. **P**orontsolattyat ha teszik, el varja,
Vegre az egek kapujat be zarja,
Az nap estin edgyig be lakatollya,
Esztendö ez napig, azt meg sem nyittya.

14. **U***gyanis ez be petsétlésnek napja,*
Üdveségnek s bün botsátásnak napja,
Jo es gonosz sententziáknak napja,
Kit ez nap be petsétel, aban hadgja.

15. **R**egen ez napra meg porontsoltatot,
Hogy valaszzanak el ket tizta bakot,
Mellyekre è szerent vessenek sorsot,
Hogy meg tudgyak, ki mellyik rezre jutot.

---

29 II peniglen ha III penig ha nem **30** III bünödöt **31** III üdvességedet ez napon el veszted **32** III veghetetlen veszedelemben lészen II veszedelem [*veszedelmed*-ből javítva] **33** II tudgyad ez nap olljana III nap nagjá tétetet **34** II napok fel [Szótagszámhiány!] III napok felett fel **35** III méltosságra helyheztetet **37** III istentöl szent **39** II vesztheted elekedet III veszted lelkedet **41** II ez nap teszen **42** II nyittya **43** III Kitészi **44** III nézi hivek **46** I aldas [!] II istentöl <vészen> **47** II Fejeben **48** II boldogságban részt **49** III ha ki tészik **50** II egeknek **51** III Ez nap <estig> II esvéin egyik bé bé [!] lakatolja <eszen> **52** II–III meg nem **53** II ez petsétlésnek III bépetsétlés **56** II Kiket ez **57** II Regenis meg III Régennis ez **59** II Meljekre <ve> III Melyre **60** II Meg tugyak hogy ki meljik reszire jutot

16. **N**agy szentül osztan igy tselekedgyenek,
Hogy à mely bak jutot az izraelnek,
À szarvara veres selymet kössenek,
À mellyet osztan ök tartsanak jelnek.

17. **A**z trombitas papoktol azt el kuldgyek
Azaelre s à tetejen le tegyek,
Hol imatsaggal istent engesztellyek
À magok es az izrael bünejert.

18. **P**uztas nagy köszikla volt az Azael,
Hova à papoknak menni kellet fel,
Hol à bakon az urtol let illyen jel,
Mikor az nephez volt nagy kegyelemmel.

19. **I**gen szepen à selljem fejerre let,
Meljert nekik igen nagy örömök let,
Hogy az isten nekik meg kegyelmezet
Es izrael az ur ellöt kedves let.

20. **A***zutan ott illyen dologis esset,*
*Az köszikla*rol *az bak levetetett,*
Amely szellyel szakadvan semmive let,
Hol à papok mondanak illy igeket.

21. **N**agy es kitsin büney izraelnek,
Mint ezen bak soha meg ne terjenek,
Az ur istentöl el feleytessenek,
Mint az bak ökis semmive legyenek.

22. **A**zonban à trombitakot meg futak,
À mennyere à zengest meg hallottak,
Rendel az hegyeket papok allottak,
Nagy hirtelen à nepnek hirre attak.

23. **K**egyelmes lett, hogy az isten à nepnek
Botsanatot adot ondok bünöknek,
Tsak hogy ez utan ellyenek istennek,
Adgyanak helyt szentseges törvenyenek.

---

61 II tselekegyék III tselekedvén **62** II ameljik **63** III Szarvára kössenek veres selymet **64** III Melyet osztán tartsanak **65** III Azonbannis az trombitás papok **66** II Az azrael tetejire [a *j*-t *k*-ból javította a másoló] letegyek **68** II bünéért [az első *é* javítva] **72** III kegyellem **74** III Melyen nékik ezen nagj **75** II Hogy isten [Szótagszámhiány!] III Hogy az isten **76** III Izrael **78** III levetett **80** II Ha az pakok [!] **84** II Mint azon bak **85** II trombikot [!] **86** II–III zengesit **87** III Az rendel II az pakok [!] alloták **90** II–III büneinek **92** II törvenyinek III helyett

24. **E**zenben à nep, papok es levitak
Ditsiretekre szajokot meg nyitak,
Musikajok enek szora fordittak,
Kin az urnak dütsösségét mozdítták.

25. **S***zomorusságtól szüvök el fogatot,*
Ha látták a selyem meg nem változot,
Hanem a bakon veressen maradot,
Mert tuttak bünök meg nem botsattatot.

26. **M**ely bak penig az ur reszszere eset,
Az oltaron tüzzel meg egettetet,
Mely az istentöl kedvesen vetetet,
Mikor à nep bünenek meg engedet.

27. **I**gen draga, szentseges nap ez, hivek,
Mert ezen à fö papok fel öltöztek,
À szentseges ruhakban es be mentek,
À szent helyben s à nepert könyörgöttek.

28. **N**agy szentsegben azhol à szent sator volt,
À frigy lada es à ket kö tabla volt,
Hol à cerubimok helyheztettek volt,
Ott az isten dütsössege jelen volt.

29. **D**e öltözeti à fö papnak illyen,
Hogy az ö ruhajara nagy fenyessen,
Az *urim es tummim* metsve volt szepen,
Hogy abban à bünert könyörgest tegyen.

30. **E***z öltözetben az urnak szentségét*
Mondhatta el háromszor ö nagy nevét,
Mászor ara nem mozdithatta nyelvét,
Mivel tudta az ur tilto törvenyet.

31. **N**agy kevansaggal az izrael varta
À fö papnak ki jöveset, mert tutta,
Hogy ha fenyes à papnak ö ortsaja,
Meg vadnak ö bünei botsattatva.

---

94 III Ditséretre **95** II Musikájokat … fordityák **97** II szivek el fogatot **98–99** III meg nem változot, Hanem a [e szövegrészt kihagyta a másoló] **100** III Meg tudtak **101** III részire jutot **103** III kevessen **104** II–III büneinek **105** III nap az hiveknek **106** II öltöztenek III öltöznek **107** III Szentséges ruhában es bémenek II bementenek **108** III A szentseges helybe … könyörögnek II heljben a **110** II es két **112** II az urnak dütsösége III istennek **113** II öltözeti fö papnak iljen <volt> **114** I urium I, III tzumim II tunim **118** II haromszor nagy **119** II mozdithatya **120** II Mivel az urnak tiltot törvényet [!] **122** II kijövesit tudgya **123** II–III a fö papnak ortzaja **124** II vadnak bünei III vadnak az ö büne

32. **K**omor, hirvat ortsaval de, ha ki jött,
À nep ottan nagy sirast, jaygatast tött,
Mert tuta, hogy az ur kegyelmes nem lett,
Imatsagokbanis az nap el nem vött.

33. **O**llyankor mig egesz esztendö el tölt,
Mig ezen nap ismetlen elö került,
Az izrael buzgon könyörgöt, böytölt
Mind addig, mig az ur nagy kegyelmes lett.

34. **R**ollok ismet az ur meg emlekezett
Es undok bünöknek meg kegyelmezet,
Ö hozzajok ismet nyuytot job kezet,
Mellyel be fette s à nep el nem veszett.

35. **S**ok jovaival öket környül vötte,
Elteket üdvessegre petsételte,
Ellenségeket rollok meszsze tette,
Oltalmának paisaval bé fedte.

36. **I**zraell ellen hat te gonosz vilagh
Szidalomra merges nyelved miert hagh,
Mert à mit ö vall à merö igassagh,
Azertis öve leszen à boldogsagh.

37. **L**e romlasa miat Jerusalemnek,
Mely regen hivatik vala Salemnek,
Ha most aldozatot nem követhetnek
S à szent helyt nem szolgalnakis istennek.

38. **L**e eset most bator urasagabol
Es elöbbi dütsö allapottyabol,
De rabsagabannis ur hagasarol,
El nem fordul szent porontsolattyarol.

39. **I**nnepeit mert ö szentül meg tartya,
Zent törvenyet elmejeben forgattya,
À balvanytol magat igy irtoztattya,
Hogy szemeit reajok sem fordittya.

---

127 III kegyelm [!] **128** III nem löt **130** III Mig ez az nap II ismét ele nem került **132** III amig **134** II Az ö bünöknek **135** II nyujtotta kezét III nyujtot ismé [!] **137** II környül veszi **138** III Élleteket **140** III Oltalmának [az *n*-t *k*-ból javította a másoló] **143** II Mert ö amit val III Amit val a **144** II övélle lészen **146** II Régen hivatatot Jerusállemnek **148** II A szent heljen szolgálhatnak istennek III nem szolgálhatnak istennek **149** III Le esset bator urasságbol **150** II alapotbol **151** III De rabsagban vagjonis ur hágjásából **152** II nem fogot ur szent **153** II Innepid mert ök **155** II magat meg irtoztatya III ugj **156** II szemét III réa

40. **E**z draga jot, ha el nyerni akarod,
Te vak vilag, à törvent mert nem tartod?
Mert ennélkül lészen rosz allapotod,
Az hivekkel nem lészen boldogságod.

41. **N**o szent hivek, az urat magaztallyuk,
Ö szent nevet szentnek s igaznak vallyuk,
Mindenek felet tsak ötet uraljuk,
Mert ezzel üdvessegünk meg talallyuk.

42. **Zent** legy tehat Abrahamnak szent ura,
Izraelnek hüseges nagy paztora,
Hogy lelkünknek löl te igaz tutora
Es el hittal minket az örök jora.

141.

AZON INNEPRE VALO

Nota: Sok hatalmas lator most azt tudgya

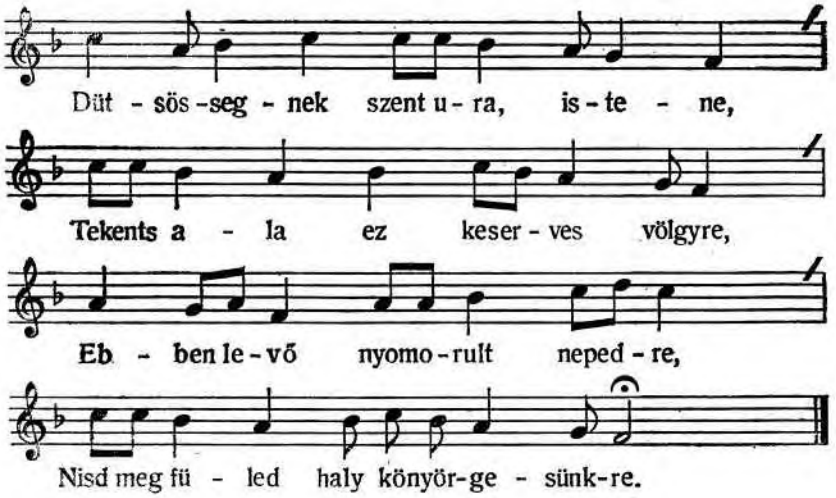

1. **D**ütsőssegnek szent ura, istene,
Tekents ala ez keserves völgyre,
Ebben levö nyomorult nepedre,
Nisd meg füled, haly könyörgesünkre.

---

157 III nyeri **159** II lesz a rosz **160** III Hivekkel **164** II üdveségünket **166** III hüséges pásztora **167** II–III letél igaz

2. **O**h nagy isten, mely igen vetkeztünk,
Büneinkben ugyan be merültünk,
Szent porontsolatid ellen eltünk,
Ha jol nem tiztelünk, mind el veszünk.

3. **M***ert vagyunk tsak nagy ostobasagban,*
Az Adamrol marat gyarlosagban,
Nem hejaba estünk haragodban
Azert, mert nem jartunk utaidban.

4. **J**ol tudgyuk, te hogy josagot kevansz,
Gonossagot felette igen bansz,
De könyörgünk, nekünk hogy irgalmoz,
Karhozattol, kerünk, hogy oltalmoz.

5. **N**agy sok bünnek köteleben estünk,
Naponkent es orankent vetkeztünk,
Kiert ugyan meg nehezült lelkünk,
Az halalnak halojaban estünk.

6. **E**s elötted tiztatalansagban
Talaltunk sok fogyatkozasban,
Kivaltkeppen mig az te utadban
Nem jutottunk szent igassagodban.

7. **D**e töriben az gonosz ördögnek
Fetrengettünk, mint rut ellensegnek,
Mert utain te szent törvenyednek
Nem jartunk es szent ismeretednek.

8. **E**lötted most arrol vallast teszünk,
Hogy az bünnek utaiban jartunk,
Mertekletlen ugyan futva mentünk,
Hanyat homlok ugyan el merültünk.

9. **U**r isten, te nallad tudva vagyon,
Büneinknek szama nyilvan vagyon,
Kiert raytunk haragod nagy vagyon,
De meg botsas, kerünk, igen azon.

10. **S**emmi keppen meg nem maradhatunk,
Ha bününkert fizets mind el veszünk,
Ondoksaggal mert rakva eletünk,
Mindent tölled meltan meg erdemlünk.

9–12, 30–32, 50–52, 70–72, 90–93 I [E sorok a kézirat csonkulása miatt részben vagy egészen hiányoznak a szövegből, a II változatból pótoltam.] **19** II nehezült<ünk> **24** II Nem jartunk **32** II futva mentünk **37** II meg maradhatunk **40** II tölled meg

11. **A**zert noha immar meg ismertünk,
De megis sok fogyatkozas bennünk.
Az gyarlosag, mert meg marat köztünk,
Ez az oka, hogy gyakron el estünk.

12. **V**aloban sok fogyatkozas bennünk
Vagyon, kivel meg rakodot testünk,
De te, uram, jol tehets mü velünk,
Bizvast azert neked esedezünk.

13. **D**ütsössegben lako szent istenünk,
Hanyot homlok *az földre burullunk*
Te elötted es ezen könyörgünk,
Légy kegydmes, noha nagy sok bününk.

14. **I**gy elötted magunk meg alazzuk
Es te neked minnyajon ezt mondgyuk,
Irgalmos vagy, mü kegyelmes urunk,
Azert hozzad bizvast folyamodunk.

15. **P**orontsoltad, hogy te hozzad terjen
Minden bünös, bünnek veget vessen,
Nyugodalmot te nallad keressen,
Meg adatik, tsak hogy jambor legyen.

16. **R**utak vagyunk bünnek fertöjevel,
De tiztits meg az te szent lelkeddel,
Ruttsaginkot fedezd el kezeddel,
Öltöztes fel artatlan elettel.

17. **E**s adgy nekünk olly jo fejedelmet,
Ki tarthasson bekessegben minket,
Szeresseis az te törvenyedet,
Mínden rendnek adgyad szent lelkedet.

18. **C**seleked ezt: lagyits meg *szivüket*
Azoknak, *kik háborgatnak* minket,
Végy el róllunk sok kegyetleneket,
Mutasd hozzánk igaz jo kedvedet.

19. **E**bböl tettsik hozzank meg jo voltod,
Veghetetlen nagy irgalmossagod,
Ha ezektöl neped oltalmazod,
Gonoz nepnek praedara nem adod.

---

68 II rend<elötted>nek **69** I–II szivünket

20. **S**egettseget, eröt adgy mü nekünk,
Ellenned hogy ez uton ne vetsünk,
Teremts, uram, hus szivet mi bennünk,
Az kö szivet rekezd ki belöllünk.

21. **N**eked tiztan holtig szolgalhassunk,
Ez vilagban mig leszen szallasunk,
Mutas utat, hogy ne teboljogjunk,
Mellyen hozzad, szent attyank, juthassunk.

22. **O**ltalmoz meg az gonoz ördögtöl,
Oltalmoz meg hirtelen halaltol,
Oltalmoz meg kettsegben esestöl,
Oltalmoz meg minket mind ezektöl.

23. **S**ok rendbeli szüksegeink vadnak,
Kik te nallad, *tudgyuk, nyilván vadnak,*
Tölled sok jok nekünk adassanak,
Onnat felljül reánk származzanak.

24. **T**e kivülled, akar hova nezzünk,
Nintsen egyeb, kinek esedezzünk,
Tölled azert minden jot remelünk,
Ad meg, uram, az miert könyörgünk.

25. **R**ead hattuk, ur isten, magunkot,
Tudgyuk, hogy te nem hattad azokot,
Kik te neked attak ö magokot,
Tsak te tölled vartak oltalmokot.

26. **A**zert, uram, müis nagy halakot
Adunk neked, hogy az mü utunkot
Igazgattad s porontsolatidot
Attad tudnunk szent igassagodot.

27. **S**eregeknek ura es istene,
Te nepednek kegyelmes vezere,
Ditsirtessel az magos mennyegben,
Mostan es mind örökkön örökkè.

---

79 II mü belénk **99** II [E sort kifelejtette a másoló.]

142.

SATOROS INNEPEKRE VALO ENEK

Arg: Urnak satorossa, vagy öszve gyüytes innepet igy tud

Nota: Isten oltalmunk, erös kö[várunk]

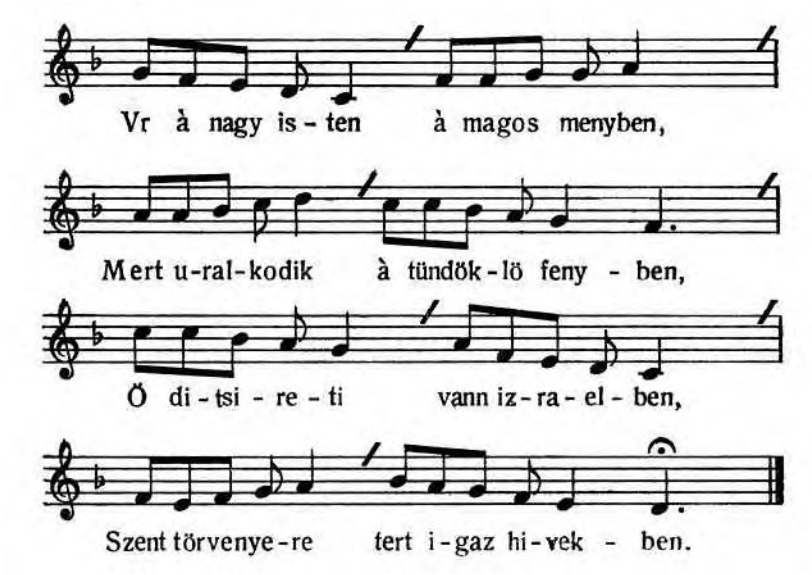

1. **V**r à nagy isten à magos menyben,
Mert uralkodik à tündöklö fenyben,
Ö ditsireti vann izraelben,
Szent törvenyere tert igaz hivekben.

2. **R**ollok szüntelen visel nagy gondot,
Szent törvenyevel elteti, kit mondot,
À melyre hogy ha viselnek gondot,
Nekik adgya az örök boldogsagot.

3. **N**agy szentül esztis meg hatta isten,
Hogy minden ferfi, mely van Izraelben,
Jerusalemben ö eleiben
Esztendö altal haromszor fel mennyen.

4. **A***z mikor pedig oda fel megyen,*
Szep ajandekot jovaibol vigjen,
Kit az ur ellöt osztan le tégjen
Es a papoknak arra gongjok legjen.

---

2 II fenyesegben **12** I–II Esztendöt **13–16, 33–36, 55–56, 77–80** I [E sorok a kézirat csonkasága miatt részben vagy egészen hiányoznak a szövegből, a II. változatból pótoltam.]

5. **K**edves nepe közt à Levi agnak
Nem osztata reszt földen Chanahannak,
De hagya haznat, hogy à dezmaknak,
Nekik adgyak be es à cantoroknak.

6. **S**ok aldasival az ur ez földet
Ugy meg aldotta, hogy minden olly bö lett,
Hogy à papoknak szüksegek nem let,
Mert à dezmakbol kiki vett eleget.

7. **À** mely dezmakot, mikor be hortak,
Ezen dezmakot ismet meg dezmaltak
Es Aron papnak osztanon attak,
Ö tseledgyivel, à melyel tartottak.

8. **T**udnunk kel aztis, hogy à papoknak
Mert hatta isten, hogy ne dolgoznanak,
Söt hogy az urnak ök szolgalnanak
Es az oltaron szentül aldoznanak.

9. **O**llyan szentseg volt *mert az templomban*,
Hogy *szünet nem volt ot az aldozatban,*
Éjel es napal forgottak abban,
Istenhez valo buzgo imatsagban.

10. **R**ogyogo fennyel szep egyenesen,
Mint merö oszlop az füst ment az eghben,
Zel nem bonthatta meg erejeben,
Mikor az nep volt az urnak kedveben.

11. **O**sztan rendi ez ur hagyasanak,
Hogy nyolts napja van szent satorossanak,
Mellyeken hagya, hogy lakoznanak
Ö satorokban s istent szolgalnanak.

12. **S**enki elsö nap, sem az utolson
Dolgot ne tenne, ezis mondva vagyon,
Mert mind ket napon nagy innep vagyon,
Mely szent napoknak illyen oka vagyon.

13. **S**zerelmes nepet, mert à puztaban
Negyven esztendön tarta satorokban,
Farattsagnelkül etel, italban
Bövösök voltak, even à mannaban.

---

19 II hogy dézmának **22** II Meg aldotta **24** II dézmábol **27** II osztan **28** II amelyet **31** II szolgaljanak **32** II aldozanak **43** II lakozzanak **46** II tégjen

14. **A**z ö köntösök meg nem valtozot,
Labok belije meg tsak meg sem kopot,
Az ur reájok viselt oly gondot,
Mert meg tészi azt, a mit etzer mondot.

15. **V**ala à nep közt oly nagy harom szent,
Ki altal az ur à nepnek meg jelent,
Elöl jaroul, à kiket fel kent,
Ertek à puztan illy jo tetelre ment.

16. **A**z szent Mosesert à mannat atta,
Aronert fenyes oszlopat mutatta,
Es à nep felet fellyül allatta,
Kivel eyel meg vilagosittotta.

17. **G**yönyörü jelnek az ur ezt tette,
Mert ha elöttek ez jelt eleb vette,
À taboris ezt menten követte,
Há meg allott, ott satorat le tette.

18. **I**gy Mariajert kö szalt tamazta,
Melyböl jo izü vizet ki fakazta,
Tizen ket agra, à kit arazta,
Kit ennyi agon taborra botsatta.

19. **Ö**rülle à nep, latvan è dolgot,
Hogy az ur kezzek illy szep vizet hozott,
Kiert szep aldast mindgyarast mondot,
Hogy illy sok nepet az ur meg itatot.

20. **S**zep rendel *ez viz a táboron volt,*
Hegyen völgjen ha mentekis vellek folt,
De mihelt a szent Maria meg holt,
Tovab ez vizis köztök egj nap sem volt.

21. **V**ellek az ur, hogy ezt tselekette,
Hagya, hogy minden esztendön erette
Az nep hazoktol mind külön lenne
Es nyolts napokig illy szep dolgot tenne.

22. **E**res viz mellet, szep kies hellyen,
Kiki füz agbol szép satort epittsen,
Az ur nevenek ott enekelljen
S ezen törvenyben fiakot nevelljen.

---

54 II béliek **56** II azt mit **72** II Enyi agon taborra tabora botsa [!] **76** II nep **80** II [a *volt* szót nem írta le a másoló] **83** II nep hazok el mind [!] **87** II énekelyenek

23. **G**yarlo s romlando leven à füz ag
S à sator, kiket à szù s à moly el rag,
Meg tudgyuk erröl, hogy è nagy vilag
El romlik s leszen, mikent à töröt ág.

24. **W**dönk es napunk, à melyben elünk,
Bizonysaghi, hogy romlando eletünk
Es ki költözik testünkböl lelkünk,
Mint egy satorbol s erröl emlekezzünk.
.....

143.

JERUSHALEM JÖVENDÖ KEDVES ALLAPOTTYAROL VALO ENEKECZIKE

Nota: Jesus Christus istennek szent fia etc.

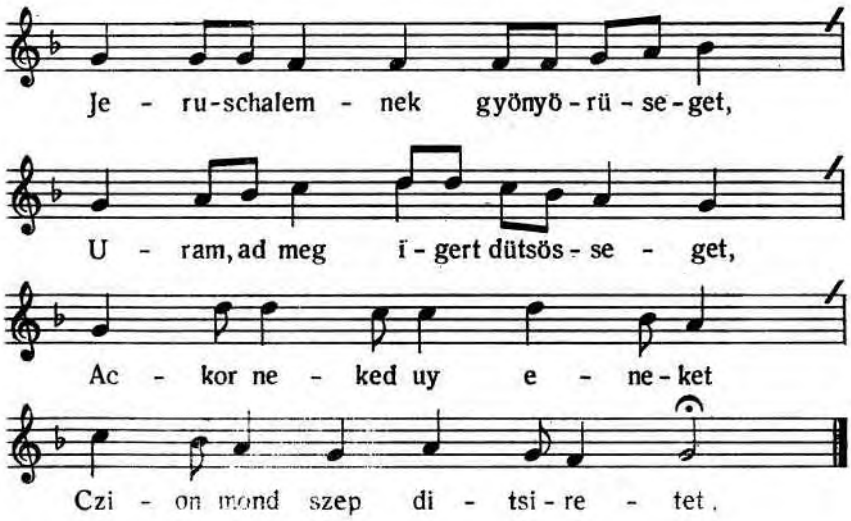

1. Jeruschalemnek gyönyörüseget,
Uram, ad meg igert dütsösseget,
Ackor neked uy eneket
Czion mond szep ditsiretet.

2. Az üdöben az vallastetellel
Igy szol szent urarol vigy örömmel,
Vallast teszek ur .....
.....

---

96 II satorbol eröl **97** I–II [Az ének mindkét változatban a 96. sorral befejeződik. A másolók, úgy látszik, már maguk sem tudták, hogy csonkán másolták azt le.]

7 [A csonka kéziratból hiányzó szövegrészeket a kipontozott sorok jelzik. Kiegészítésük nem sikerült, mert az ének csak ebből az egyetlen forrásból ismeretes.]

3. En kegyelmes uram, büneimert
Meg suytolal engem vetkeimert,
Haragod rollam mar tagult,
Vigh kedved hozzam fel indult.

4. Im hol isten szabadulasomra
El jött az ur az en valtsagomra,
Bizom immar s nem rettegek,
Senkitöl semmit nem felek.

5. Mert az en eröm s az en enekem
Az Jah ur isten en segedelmem,
Fiaim, jer, algyuk ötet,
Mindenüt hirdessük ötet.

6. Attyatokot, jer noh, ditsirjetek,
Tapsolassal nevet hirdessetek,
.....
.....

7. Zenghwe vigon mar enekelljetek,
Mert nagysagoson bant tü veletek,
Egez földön tudva legyen,
Illy kegyelme ki terjedgyen.

8. Engemet, Tsyont, vastag örömbe
Öltöztetel, uram, fris köntösbe,
À port le razta ruhamrol,
Igat el vette nyakamrol.

9. Ne felly, ugy mond, en vagyok te ferjed,
Alkotodis en voltam te neked,
Seregeknek szent istene,
En vagyok izrael zente.

10. Egy kevesse engedetlensegert
El hattalak vala büneidert,
.....
.....

11. Mikent szinten az Noach vizeröl
Meg esküttem, földre hogy nem terül,
Igy esküszöm, hogy haragom
Soha rad nem jö tsapasom.

12. Imez hegyek, ha ki muzdulnakis
Hellyekböl halmok fel kelnenekis,
Megis bekessegem frigye
Nem hagy teged lelkem kedve.

13. Oh sok sanyarusag latot Tzyon,
Vigassagtol meg foztatot Tzyon,
Hald meg, neked mit igerek,
Jo kedvemböl miket szerzek.

14. Im en teged mind draga kövekböl
Epitlek fel smaragd s jaspis köböl,
.....
.....

15. Fundaltatva saphyr kövekre lesz,
Falod, tornyod Ophir aranybol lesz,
Kapuid carbunculustol
Fenlenek, mint tüz langhatol.

16. Te fiaid urtol tanittattak,
Eggyek lesznek, tölle meg aldattak,
Bö bekessegh terjed rajok,
Melly örökkè marad raytok.

17. Ackoron nekem egyenlö szivel
Eszt mondgyak lakosid nagy örömmel:
Hallelu-jah, mert jo az ur,
Aldott, kegyes, szentseges ur,
Hallelu-jah, mert jo az ur,
Aldott, [kegyes, szentseges ur.]

144.

[BÖJTRE VALO SZEP ENEK]

Nota: Kivel isten vagyon [bátorsága lehet]

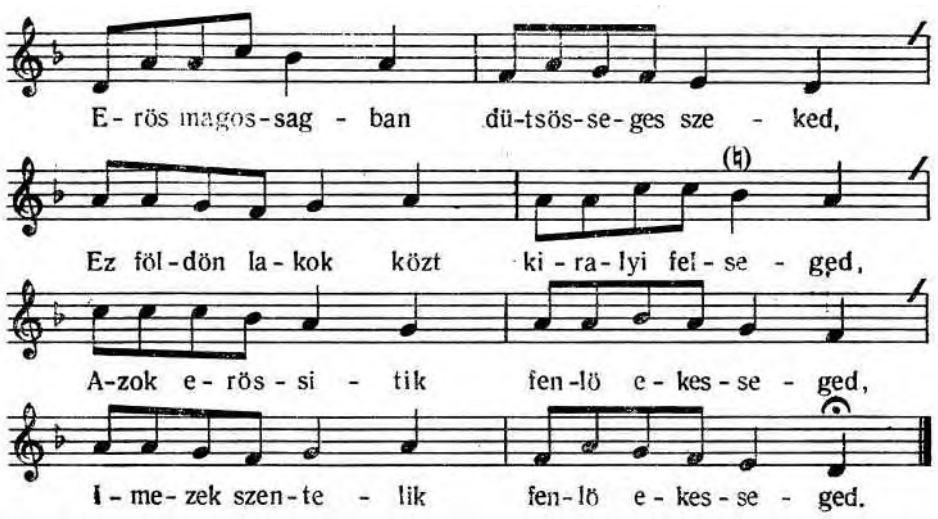

62 Eggygh lesznek **70** Aldott [e szó után az ismétlődő szöveg többi részét nem írta le a másoló]

1. Eros magossagban dütsösseges szeked,
Ez földön lakok közt kiralyi felseged,
Azok erössittik fenlö ekesseged,
Imezek szentelik *te* fenlö ekesseged.

2. Nintsen oly szent senki, mint az mü istenünk,
Töb isten sints senki tsak az mü egy urunk,
Izrael paztora, vezere, hadnagyunk,
Minden veszely ellen nagy oltalom paysunk.

3. Erös magossagban, szekben ditsirtetik.
Ruhaja peremi templomot be töltik,
Job felöl, bal felöl tsak magaztaltatik,
Séraphim angjali ott fellyül ekessittik.

4. Ez földön lakok közt isten nepe, szentek,
Mint szegeny bünösök, ma kegyelmet kernek,
Vallas tetel mellet valtsagotis nyernek,
Urok kegyelmeböl uyab örömben esnek.

5. Imadgyak, szentelik az Jakobnak szentit,
Izrael istenet s annak dütsösseget,
Ugy vesznek magoknak bizonyos kegyelmet,
Mennyei tseledtöl, egybölis jo kedvet.

6. Erös magossagban sok angyali tsatak
Felve, nagy rettegve kisbe járnak, futnak,
Rettegik mind tsak az edgyetlen egy kiralyt,
Hat hat szarnyok nekik, szent szent *szent* azt kialtyak.

7. Ez földön szenteknek sok gyülekezeti
Ma ott imatsaggal teremptöt meg *leli,*
Zengö bongo szokkal *tiszteli, szenteli,*
Ily szenteltetesben szent ur ö székit üli.

8. Erös magossagban scadai neve fen áll,
Kin az jo szü ujul, de test rezketve áll,
Edgyik strasa mastol tudakozza, hol áll,
Szol ur dütsössege, hogy tsak aldott helyben áll.

9. Földön szent törvenynek, az kik örökössi,
Isten reghi kentse nevenek titkossi,
Ezt seregek ura nyuytot karral örzi,
Igassagban ezis szent nevet ugy szenteli.

---

4 I–II Imesik [!] III Imezik [!] I–III szentelik fenlö **10** III templomat **12, 27–28, 42–44** I [E sorok a kézirat csonkasága miatt részben vagy egészen hiányoznak a szövegből, a II. változatból pótoltam.] **19** II–III Ugy vonzanak **23** II Rettegtetik csak **24** I, III szent szent azt **26** I–III meg lelik **27** II–III tisztelik szentelik

10. Erös magossagban sok sereg angyalok
Rettegik az urat, zengö bongo sok szok
Földön az szent törveny ertek magyarazok
Zentelik az istent nagy sok ezer szamosok.

11. Szent, szent szent, azt valljuk, seregeknek ura,
Kinek dütsösseget meny, föld be *nem fogja,*
Orszaglo hatalmat, de tel*lyes föld vallja,*
Véllünk minden nemzet az amment, amment mondgya.

145.

MASODIK ENEK

Nota: Szent [törveny]

1. Szent törveny beszedeböl eszt hirdetem,
Szent szolgalat rendit ele rendelem,
Ez földön gyümöltset az urnak viszem,
Kire talam ur szemben leszen vellem.

2. Kezdem ezt jo orvosok peldajarol,
Lelkem oha*y*t ebben minnyajatokrol,
Elmem felelemmel szol orvossagrol,
Talam urnal jo tekentet lesz arrol.

3. Kezetek tetemennyit mutassatok,
Egyenes mondastokat forgassatok,
Gorombasagtokat meg dorgalljatok,
Az ur hallya, meg terest ad reatok.

4. Ayakinkot büntöl igen meg tiltsuk,
Szemünk könyhullatasit tsak ki szorjuk,
Setetben *világott az urtol várjunk,*
Talám meg mutattya, hol mü jo utunk.

5. Töredelmes lelekkel terjünk hozza,
Kialtas, rikkoltas azt vegre hozza,
Enek, zenges bongas jutassa oda,
Talam könyörül seregeknek ura.

6. Tiztittsuk ki gonoz gondolatinkot,
Serkentsük fel bennünk aluvo jonkot,
Mutassuk be tisztasaggal magunkot.
Talam az ur vellünk tezen irgalmot

---

38 II Rettegtetik urat **44** II nemzett amment amen [!]

6 I ohat **15–16, 32, 47–48** I [E sorok szövege a kézirat csonkulása miatt részben vagy egészen hiányzik a szövegből, a II. változatból pótoltam.]

7. Küsseb vagyok sokkal minnyajatoknal,
Ertetek urhoz megyek imatsaggal,
Hozzatokis kel nyulnom dorgalassal,
Urnal legyen mind ez bün botsanattal.

8. Oh tü tisztak, lelketek örizzetek,
Tellyes szivel tisztulljatok, terjetek,
Teremptönel tisztaknak lelessetek,
Talám meg könnyiti kezet *ertetek*.

9. De igen irtozom teremptöm elött,
Nehez kevelysegem nyom szine elött,
Szom akadoz, reszket, nem vehet erött,
Talam az ur meg szany ily gyöttrelmemet.

10. Kevelysegert fadgyam böytel apaztom,
Szemem vizet köny hullatassal szorom,
Szam szavat szüvemmel edgyüt hordozom,
Talam ezzel uram kedvet talalom.

11. Remülök igen kemeny törvenyetöl,
Emlekezem ingyen nagy kegyelmeröl,
Veszek eneklestis kedves gyümöltsröl,
Talam kedvesen fogad jo kedveböl.

12. Kialtok vegetlen bö kegyelmere,
Remellek szantalan engedelmere,
Fogok tizen harom *termeszetire,*
Csudájára talám tér kegjelmere.

146.

MAS SZEP ENEK EZIS

[Nota: Noh szent]

1. Noh szent sereg, gyülekezet, szentellyünk istent,
Aral, Chasnal angyalokkal ditsirjük ötet,
Kik egy mast kerdven:
Hol istenek nagy istene, tiztelnök ötet,
Ki mindent rettent.

2. Egy sereg mast izgat, nogat: magaztald istent,
Zengö bongo kialtassal ekesitsd ötet,
Jelet, üsmerd eszt,
Hogy langallo seraphimok dütsö szek felet
Alnak ez felet.

---

41 II–in törvenytöl **48** II–III Csudájárais
7 II ekesicsed

3. Erös egek sok angyali edgyüt mind algyak,
Felve, rettegve szentelik, jo voltat mondgyak,
Igaznak vallyak,
Hat hat szarnyok mindeniknek, *mint szelek gyorsak,*
Hatalmos szolgak.

4. Mennynek szamtalan tseledi tsak ött szolgallyak,
Eneklö ditsiretekkel udvarat tartyak,
Urat imadgyak,
Ortsajokot ket szarnyokkal fedik, takarjak,
Nagy szentnek lassak.

5. Belsö palotas szikrazok tsendesben mondgyak,
Ur ditsiretire többit gyuytyak, nogattyak,
Helyben allattyak,
Labokat mas ket szarnyokkal fedik, takarjak,
Sorsokat tudgyak.

6. Harmad rend, tsak ket szarnyokkal, azok repülnek,
Münket latnak s mü nem lattyuk, dolgunkat nezik,
Urnak be viszik,
Tud ur mindent, *de tiszteknek ök meg felelnek,*
Nem restelkednek.

7. Maeon haz küzöbe örzö nagy fejedelem,
Hadarniel fö hoph mester, elsö mindenen,
Dütsö seregen,
Tizenket szaz ezer angyal ennek tisztiben,
Szent ur kepeben.

8. Töb nagy fejedelmek közöt ur ezt kedvelli,
Dütsösseget az egy felseg rea fedezi,
Ugy meg tiszteli,
Mert hivekert, izraelert kereset vezi,
Kedvet sem szeghi.

9. Masod pitvart hatalommal Sandephon örzi,
Hivek, szentek imatsagat tisztittya, szedi,
Ugy szerkezteti,
Coronaval, az szent ur fejeben teteti,
Ugy dütsöitti.

10. *Igy hát meny,* föld telljes ez ur *dicséretivel*,
Edgjik sereg másra ujitt intö beszéddel,
Zengö enekkel,
Szent, szent, szent az mü istenünk, mondgyuk örömmel,
Zengö vig kedvel.

14–15, 29–30, 46–48, 65 I [E sorok a kézirat csonkulása miatt részben vagy egészen hiányoznak a szövegből, a II változatból pótoltam.] **31** II–III Máaon haz **33** III dütsö <mindenen>

11. Hat felljeb *a* tsillagatlan kilentsed eghben,
Mulato nyargalodasra kezittet helljen,
Nagy felsegesen,
Szent, szent, szent seregek ura, eneklik szörnyen,
Tömeny ezeren.

12. Müis tehat földi nepek, gyarlo fergetskek,
Angyal forman, etlen ittlan *eneklyünk* ennek,
Dütsö nevenek,
Dütsossege szelljet hozzat az kerek egnek
Be fogta ennek.

13. Szent, szent, szent valjuk, kialtsuk, seregek ura,
Erejevel meny, föld rakva, hivek pasztora,
Izrael ura,
Raytunkis örszö hatalmat nyilvan mutattya,
Örö*kké tartya.*

---

51 I–III felljeb tsillagatlan **57** I–III enekeljünk

{RMKT XVII/5. – 402}

A XVIII. SZÁZAD FORDULÓJÁRÓL VALÓ FORRÁSOK ÉNEKEI

{RMKT XVII/5. – 404}

147.

JEREMIAS SIRALMA

Notaja: Keserves

1. **T**ars szenvedhetetlen menybéli nagj isten,
Kinek lako helye van a magos menyben,
Hozzád mehetetlen ülz kiralji székben,
A honan igazgatz mindent *mindenekben*.

2. **I**matkozassinkra hajts le fülidet,
Nyomorusságinkban nyujts segedelmedet,
Botsásad lelkünkben az te szent lelkedet,
Tekénts meg, ideje, szent Izraelledet.

3. **A**z mü siralmunkban borult életünkröl,
Uram, emlekezél szent izraeledröl,
Emlékezél nékünk töt igéretedröl,
Es az te népednek szamkivetesiröl.

4. **A**z mü siralmunkat, uram, már tekénts meg,
Szomoru szüvünköt, kérünk, vigaztald meg,
A sok késértesek ellen oltalmoz meg,
Rajtunk karonkodo poganokat ronts meg.

5. **R**ollad, mü szent atyank, semmit sem gondolnak,
Münkötis nevedért rutul ragalmoznak,
Mü örökségünkel idegenyek birnak,
Az mü hazainkban poganyok lakoznak.

6. **R**emenséget imar sohult nem tanallunk,
Hanem segitseget tsak te tölled varunk,
Atyaink meghaltak árváká maradtunk,
Ha te el hatz naprol napra mind el fogyunk.

---

4 mindenben **7** Botsásd **19** öröksegünkel <ig>

7. **A**rra kezd, *imáron, uram,* ügyünk jutni,
Özvegj anyainkal másnak kel szolgalni,
Tulajdon vizünköt pénzünkön kel venni,
Az szamkivetésben hogj kel meg maradni.

8. **H**ozzád és nem máshoz mind *holtunkig* bizunk,
Uram, tekénts meg az *mü* nyomorussagunk,
Im tulaljdon fankot nagj aron kel hoznunk,
Az keserüsegben, jaj, tsak meg nem hallunk.

9. **O**h *hogy* erönk fellet münköt satzoltatnak,
Mint az vono barmot minden felé hajtnak,
Szent inneplésünkel semmit nem gondolnak,
Hogy ha meg faradunk nyugonni sem hadnak.

10. **G**onosz Egyiptusnak es az Sirianak
Attuk mü magunkot fejenként szolganak,
Hogy bártsak ettelel münköt tapláljanak,
Az kik mint fogjokot *holtunkig* tartsanak.

11. **I**m az mü atyaink sokat vetkeztenek,
Vetkezven meg holtak imáron nintsenek,
Ö hamiságokban sokat nem éltenek,
Az ur haragjában *mert* meg öletének,

12. **I**máron münekünk ö álnoksagokot
Kel viselnünk fiok ily gjalazatyokot,
Az kik im nevelik az mü siralmunkot,
Uram, ad meg igert *szabadulasunkot.*

13. **O**thon mü házunknal, kik münköt szolgáltak,
Imaron mürajtunk azok uralkodnak,
Siralmos ügjünkben münköt boszontanak,
Kikben biztunk vala, meg nem szabaditnak.

14. **L**egj vellünk ur isten, nézd veszedelmünköt,
Mely nagj félelemel eszszük kenyerünket,
Markunkban hordozzuk az mü élletünket,
A fegyver miat, mert keresik lelkünket.

15. **T**sontunkhoz ragadot börünk es meg éget,
Mely miat nem erzünk semi egességet,
Uram, imar hozd el amaz békeséget,
Mert masunat mü nem varunk segitséget.

---

25 kezd uram imár ügyünk **29** holtig **30** az nyomorussagunk **32** Es az keserüsegben **53** Oh erönk **40** holtig **44** haragjában meg **48** szabadsagunkot **55** mü <lelkünket>

16. **S**eregeknek ura, lásd meg, mind elfogytunk,
Hogy szent felsegedtöl igy elhagyatattunk,
Uram, teritsed *meg* gyámoltalanságunk,
Tamazd fel, ideje, ragyogo csillagunk.

17. **E**hség miat, latod, meg hirvadot testünk,
Hogy *mü* az poganyok *kezeibe estünk,*
Söt földet verünkel kargyok miat festünk,
De meg erdemeljük, mert igen kerestük.

18. **L**eányit Judanak meg szeplösitettek,
A Sion aszonyit szégyenben ejtették,
Hirében nevében meg szegyenitettek
Az ö sok bünökert, jaj, azt erdemlették.

19. **E**gekben lakozo szentséges ur isten,
Az mü büneinkért mert rontal illy igen,
Könyörüly szent atyank te izraeleden,
Ne büntes továbbá ilyen *nagy* szertellen.

20. **K**iralyjunkot szemünk lattara meg fogták,
Az fejedelmünköt, jaj, fel akasztották,
A veneknek *tisztesseget* meg nem attak,
Szent nepedet, uram, latod mint rontottak.

21. **E**z nagy veszedelmet, uram, el ne szenved,
Söt *az* ök fejökre, kérünk uram, *terjeszd,*
Szent izraelledet meg kegyelmedben ved,
Hogy öröké algyuk dütsösséges neved.

22. **D**e *nézd, uram,* dolgat mü ellenséginknek,
Az mü ifiankal gonoszul eltenek,
A sok fa hordasban meg eméztettenek,
O ur isten, mely nagy szégyenben esének.

23. **G**azdag, irgalmas ur, illyen *mü* elletünk,
Az melyben régolta meg nyomorult fejünk,
Ez nagy siralomban, uram, medig éllünk,
Vagy ugyan abban öröke tsak el veszünk.

24. **J**aj, *uram,* nem lehet, mert nem azt igérted,
Hogy az te népedet végképpen elvezted,
Ha nem kegyelmedben meg etzer térited,
Szent igeretekkel meg örvendezteted.

---

63 teritsed gyamoltalanságunk **66** Hogy az poganyok közi estünk **76** ilyen szertellen **79** tisztessegeket **82** Söt ök … terjeszed **85** De nézd meg uram **89** illyen az mü **93** Jaj ur isten

25. **E**n iötenem, az *vének* mire *jutottak*,
Az tanats adasbol imar ki szurultak,
Iffiu seregekis mar nem musikálnak,
Rabjai löttünk *mü* az pogany kiralynak.

26. **K**önyörülo isten szand meg nyavalyankot,
Ellegeld meg imár az mü siralmunkot,
Ved el már nyakunkrol nyomorusságunkot,
Forditsad örömre rut gyalazatunkot.

27. **S***züvünk* öröminek imar vege vagyon,
Nintsen olyan ember az ki vigaztalyon,
Elmult vigassagunk, nints ki musikalyon,
Avagy szép isteni ditsiretet mondgyon.

28. **M**ü fejünknek el esset szép koronaja,
Meg ölletetett az *ur felkent* kiralya,
Nints ki a bünöst már köztünk *meg* visgálya,
Avagy az ellenseg probályát meg állja.

29. **J**aj, mely nyomorult lön *már* az mü élletünk,
Hogy az nagy ur ellen gonoszul vetkeztünk,
Seregeknek ura, kegyelmez meg nekünk,
Mert másuva *nintsen* hova hajtsuk fejünk.

30. **E**z okáert az mü szüvünkis szomoru,
Szemeink nem latnak, lelkünk eszi az bu,
Hogy az mü élletünk lön *illyen nyomoru*,
Talám az tengeris nints illyen háboru.

31. **E**zért hogy az Sion illy nagy szégyent valla,
Dütsö állapotya mely igen meg romla,
Régi örömiböl siralom fordulla,
Mivel szép kö fala mind az földre hulla.

32. **I**sten népe helyét mar az vadak lakják,
Éjjel nappal bátron, szabadoson járják,
Az urnak templomát az madarak birják,
Az hol az istennek ditsiretit montak.

33. **D**e te, *szent* ur isten, meg maratz öröké,
Szent szeked változást nem szenved öröké,
Amit etzer mondasz meg allod öröké,
Kiertis áldassál örökön öröké.

---

97 vénekis mire jutottanak **99** Az iffiu **100** löttünk az **104** Fordits **105** Az mü szüvünk **110** urnak felkenetet **111** köztünk visgálya **113** lön az **116** nints hova **119** ill nyomorult **129** te ur isten

34. **D**e most *már* ugy tetzik, hogy el feletkeztél
Az te szent frigyedröl, a melyet kötöttél,
Hogy az pogányok közt igy el szélyeztettél,
De bününk az oka, az mit tsellekedtél.

35. **T**erits meg, ur isten, es *mü hozad* terünk,
Ujits meg naponkent az mü üdönk nékünk,
A mü büneinkben ne *hagyal* el vesznünk,
Békélyél meg, uram, mert igen vétkeztünk.

36. **H**aragos ortzadot fordits el mürollunk,
Szent igéretedet telyessits *meg* rajtunk,
Vigasztald lelkünkben nagy szomoruságunk,
Hogy tégedet, uram, *mü* öröké aldgyunk.

37. **A**z szent Jeremiás igy kesereg vala
Az Sion romlásán gondolkodik vala,
Istennek kegyelmét igy ohajtya vala,
Siralmos könyvében ezt be irta vala.

148.

ESDRÁS ENNEKE

Nota: Gondolkodgyal ember te allapotodrol

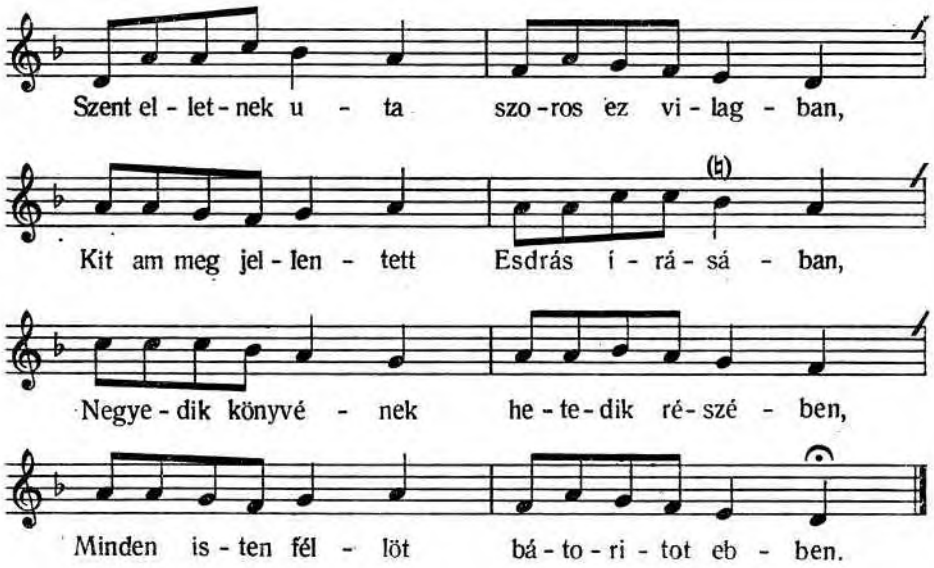

133 De most ugy **137** mü te hozad **139** hagy el veszünk **142** teljessits rajtunk **144** uram öröké

1. Szent elletnek uta szoros ez vilagban,
Kit am meg jellentett Esdrás irásában,
Negyedik könyvének hetedik részében,
Minden isten féllöt bátoritot ebben.

2. Egykor hogy alluni Ezrás ereszkedék,
Egy angyal melléje *ime* állapodék,
Serkenté sietve Esdrást ebrekednek,
Mert én haznos dolgot neked beszélgetek.

3. Eörömöst fel kelek, monda Esdrás neki,
Àngyal akaratyat Esdrásnak jelenti,
Honat jöt, hivenek ö böltsen ki fejti,
Mindennek illenek tanassagul, inti.

4. Egy mely szélyes tengert a hol egy sik mezön,
Angyal kérde, látsé Esdrás, mesze földön.
Látok, uram, ugymond, tul egy szoros völgyön,
De keveset vélek, hogy oda *el* menyen.

5. Vaj ki kevés jutot oda bantás nélkül,
Tsak néha *találják utát* igyenesül,
Keskeny szoros uta bantatik férgektöl,
Sokon meg ijednek fergek fogaitol.

6. Két felöl mélységes setét barlang vagyon,
Es sok féle vadak lakások ot vagyon,
Kik szoktanak lakni tsak az ember huson,
Mondhatatlan rivás vagyon ot azokon.

7. Haki erölködnék tenger felé menni,
De nem tudom, fejét ki meri reá vetni,
Két felöl az vadak réá szoktak szokni,
Vérében *sokaknak fogtok* csömörölni.

8. Higyed im lelem azt, angyal szol Esdrásnak,
Oda kel sietni minden hi jambornak.
Ot kel ki szakadni erös tagjainak,
Kik irigyi voltak isten szolgainak.

9. Valakik az isten fiait kergettek,
Az sziligy élöket untalan pökdöstek,
Uton, vizen, mezön véllek nevetkeztek,
Utolso fillérig im it meg fizetnek.

---

6 melléje állapodék **8** dolgot <beszelgetek> **16** oda menyen **18** találják meg utát **28** sokaknak meg fogtok **32** Ki [!]

10. Nem fog semmi szavok it az ledéreknek,
Nem lész halgatoja magok mentségeknek,
Mert ki tetsik szine mosot tisztességnek,
Mezittelen lészen teste minden bünnek.

11. Lás ot nagy pirongást es penitentziát,
De nem hiszik, higyed, ot az lator szavát,
Dühüs fenevadak lesik akadását,
Ha meg akad, nem lád az uton töb nyomát.

12. Nagy szégyent valnak it az lélek kergetök.
Es az hamis isten utan complorkodok,
Kiktöl nem nyukhattak az egy isten vallok,
Az szegeny, egy ügyü, kevés törvény tartok.

13. It akadnak törben az sok szerzetesek,
Es az hazon szedö hitetö béresek,
Nem lézen azontul kullago szinesség,
Sem az köntös alat fügö tetettességh.

14. Nicodimitaknak meg üt*kö*zik inok,
Kik az igassagot szajokban tartottak,
Vagy igaz hütököt nyilván nem vallottak,
Hanem fedél alat féltekben hordoztak.

15. Embert az istennél nagyobnak iteltek,
Tölle, mint embertöl anyira nem féltek,
Vilag bárátinak inkáb kedveztenek,
Az tunya élletnek ök inkáb engetek.

16. Zseretö [!] nagy uram, Esdrás mond angyálnak,
Kik nagy remenséggel vartak napjat annak,
Hogy ideje lenne még az aratásnak,
Ne lenne bántássa gaz miat buzának.

17. Csak az isten adna még oly napot érnünk,
Hogj batorsagoson lenne nyugodalmunk,
Isteni szolgallat lehetne közöttünk,
Ne lenne mindenkor enyi rettegessünk.

18. Szüntelen az vrnak elötte szolgálnunk,
Szent satora körül mü tsak udvarolnunk,
Minden nap szentekel mü egjüt vigadnunk,
Gyözedelem notat az urnak mondanunk.

---

53 ütkökzik [!]

19. Megis, angjal ugj mond, külömben nem lehet,
Az ideig senki nem ér tsendeséget,
Tenger felé miglen ö altal nem mehet,
Az uton boldogul minden jambor élhet.

20. Mert az szoros uton valaki meg akad,
Férgek s fenék [?] miat tengerhez nem juthat,
Szörnyü veszedelem hirtelen rea hat,
Isten hivei közt többé nem napolhat.

21. Oh ki batorságos élletett az uton,
Kevés szaladokot nepnek ad az isten,
Tsendes állapattal elnek az tengeren,
Tenger jovaiual legeltetnek szepen.

22. Szollittá viszontag Esdrást meg az angjal,
Im én meg tanittlak *mintegj* elni, mondom,
Mikeppen alkogjal vilag fiaival,
Ha kivanod élted, mondom, szent atyakkal.

23. Mondgjad, uram, kérlek, Esdrás szol angyalnak,
Te tanittasodat ejtsed parazt szoval,
Szod irása legjen gjengedet folljassal,
Mert vagjok tsak merö nagj astabasaggal.

24. Hogj inkab meg értsed, mond angjal Esdrásnak,
Im hasonlatossal szollok, mint paraztnak,
Fügjelmesen agjad füled halgatásnak,
Tanátsomot ne véld tsak haszontalannak.

25. Nohat leg elöbszer fordits tova *szemed,*
Es ha valamit látz, nékem meg jelentsed,
Irásom okatis inét meg *ertheted,*
Latasod haznátis eszedben veheted.

26. En egj gazdag varast, ugj mond Esdrás, látok,
De én oda menni senkit nem láthatok,
Még tsak utya sintsen az mint en aranzom,
Hanem tsak ösvenye, kit ember lába nyom.

27. Még pedig oldalát egj felöl viz éri,
Más felöl sebes tüz az husát meg sérti,
Ki volna az közöt ki által mehetne,
Es hogj az varosban békével *érhetne.*

---

86 mint tegj **92** vagjok <en> **94** Iro **97** szemedet **99** erthezd **108** békével mehetne

28. Tálám türés nélkül akarsz ura lenni,
Vagj viadal nélkül nyereséget venni,
Angjal monda néki, nem fogod ugj nyemi,
Az mutatot jora más képpen kel jutni.

29. Senkinek semmiert nem szoktak fizetni,
Ur nem szeret szolgat, ha nem tud engedni,
Tüzön vizen érte, ki nem akar türni,
Sött inkáb elötte kel meg szégjenülni.

30. Nen jo meny országban poros uton menni.
Fertözödöt testel szertelen sietni,
Hanem ki kel ellöb az bünböl mossodni,
Az atsmány élletet meg kel szépegetni.

31. Nem *tudod, aranyat* az tüz meg tiztittya,
Minden ganéjából szépen ki válaztya,
Es valami képpen az viz szenyet mosa,
Az képpen szenteket az ösvény probálya.

32. *Ertsed* az villágot itt bár az ösvenyen,
Mert ittegjen vagjon szorongás emberen,
Élletek hátára soknak, mert allatzon
Vesztegetik gjakron szenteket kevélyen.

33. Kinazzák, dörgetik irgalmatlan képpen,
Az isten hiveit mindenüt képtellen,
Az igassagot ök egj seminek vélvén,
Mint minapis esék egj néhany szemelyen.

34. Nem ürülnek anyit gonoszok josagnak,
Mint préda marhának el tékozlásának,
Mondom, nem ürülnek ugj az igassagnak,
Mint egjgjügjü jámbor vére hullásának.

35. Bezzeg nagj nyavalyat hagjot Adám nékünk,
Esdras nagj ohajtva monda, hova légjünk,s
En istenem uram majdon el koborlunk,
Gonosz pogánoktol *nintsen* betsülletünk.

36. Im utzán ha megjünk, ottis hajgalnak,
Akar mi nemzetnél *oktalanbnak* tartnak,
Poganok fiai tsak nékünk futomnak
Es nyak szirton tel tul igen meg pufolnak.

---

121 tudod az aranyat **136** Mint az egjgjügjü **140** nitsen [!] **142** oktalanabnak

37. Nintsen ki bajunkot ellennek fel venné,
Nintsen ertünk szollo, hogj ököt *intenne,*
Hogj bártsak kevessé lelkünk tsendes lenne,
Illyen kémélletlen münket ne üldözne.

38. Maga mü érettün*k birják földnek* jovát,
Ily nagj kedvek szerént éllik enyi jovát,
Gonozkodo pogány de nem nézi mágát,
Hogj tsak ez világon vészi fel jutalmát.

39. Ugj vagjon, felele Esdrásnak az angjal,
Hogj vakmerő pogány itt él nyugalommal,
Hát ne zugolodgjál többet az szent ural,
Istent emlegetni nem jo minden okkal.

40. Abraham könyörgöt lám az Sodomaért,
Moses az pusztában engedetlenekért,
Ezékiás, Illyés a kor *bünös* népért,
Ugj mond, Esdrás, szabad mostis némelyekért.

41. Szabad, szabad, de várj alkalmatosságot,
Angjal ismét monda, mert még érz oly napot,
Kinek nagj örömök ezben *meg* szakathat,
Ezzennel poganok dolga meg bomolhat.

42. Az mely tüzet, vizet ösveny felé láttál,
Város felé menni kitöl meg irtozál,
Mind az nyavalyákot jedgjzi, hogj kimongjam,
Tiztemis mutattya, hogj tuttodra agjam.

43. Ne fély semit, *kérlek* légj jo remenség*gel,*
Kezedben adgja *ur* várost nyereséggel,
Kibe szentek laknak öroké békével,
Ez villág penig asz meg eméztö tüzzel.

44. Jákob maradéki sok ezeren léznek,
Jerusalem táján ök meg seregelnek,
Az Sion hegjére sok pogánok gjülnek,
Az isten népéhez, mondom, kik tértenek.

45. Szabaditto kiralyt székibe keresik,
Aztán az Mesiás országa kezdetik,
Az al Christianak hadat ott meg verik,
Az nagj hasu papot *ott* semivé tezik.

---

146 intennek **149** érettün birják az földnek **150** Ilyen **159** a kor népért **168** ezben nem szakathat **169** semit légj jo remenségben **170** adgja isten várost **176** kik <térnek> **180** <Oztán> az nagj … o semivé [!]

46. Tanoság ez nékünk pogány nemzeteknek,
Kik szorongunk, lakunk egjmás hátán futunk,
Fér*gek* s vadak mia, kik meg nyomorottunk,
Müis szent atyankal egjüt szabadullunk.

47. Türjük tsak sidokkal pogánok inségét,
Ne felyük, ne nézük villag mérgeségét,
Bozzut áll az isten, higjed, az szentekért,
Nem hagja *büntetlen* az ö szent neviért.

48. Kenyerünket nékünk szájjunkbol ki vonszák,
Mert isten törvényit elvetetnek tartyák,
Az törvént utályák es márhánkot bántyák,
De az bibliábol ki nem szakaszhatyák.

49. Egj felöl azt mondgják, hogj *jo ki tarthattya,*
De ö semikeppen, ugj mond, nem *tarthatya,*
Más felöl tartoját azért szidalmazza,
Igazat mondok en, mert fülem hallotta.

50. Illyen pogán dolga, törvént ki nem tudgja,
Elégh ha az törvent hallya, de nem tartya,
Nem tekinti szavat, akar hova hánya,
Tunyaság ö dolga, mikor az jot halya.

51. Tiz porontsolatot eligh ha meg hallya,
De kortsomát azért ugjan nem utállya,
Az lepes szitkotis szájábol ki szorja,
Atyafia *szemit* tsak *hogy* ki nem tollya.

52. No nehéz süketnek meset beszélleni,
Puzta mallombannis nem jo hegedülni,
Nehéz, mondom, vasat uszny tanittany,
El *ford*ult villágot jobra térítteni.

53. Tsak az tanoll, az kit az szent isten tanit,
Es az kit ez világ ugjan meg nem vakit,
Jobra tsak az ollyan forditya elletét,
Isteni féllelem valakit meg fenyit.

54. Továb nem akarom irni énekemet,
Mert arra nem erezt az üdö engemet,
Esztis eligh irám az más hata meget,
Intem, serkennyenek, ebben *fülleidet*.

---

183 Fér- [elválasztott szó, melynek folytatása, a *-gek* szótag a másoló tollában maradt] **188** büntetetlen **193** jo az ki tahattya [!] **194** tarhatya [!] **203** Az lep lepes [!] **204** szemitis mert tsak ki **208** …ult [a szó eleje, a *ford* szótag hiányzik, mert a papír átlyukadt] **216** fülleimet

149.

SÁNDOR JÁNOS

1. **I**rgalmos, mindenhato, örök isten,
Ki vagy erös es hatalmos nagy isten,
Ki ülsz az cerubim szent angyalidon‘
Vigyász állá ember mint jár az uton.

2. **O**h *Abráhám*, *Isak, Jacob* istene,
Kegyelmes vagy, a profeták reménye,
Szenteknek, szüzeknek *meg* segittöje,
Uton jároknakis kegyes vezére.

3. **A**ttya ur isten, kérem felségedett,
Adgy utamban nekem jo egéségett,
Aijtatos, szent, arttatlan elletett,
Ellensegim ellen agyd segitségett.

4. **N**e adgy engem a satannak kezeben,
Esnem se hagy hálálos köteliben,
Könyörgesim jussanak füleidben,
Ellenem a satán légyen kötélben.

5. **N**ám Asmodus ördög *is* Raphaeltöl
Meg *kötöszteték te* szent angyalittol,
Dicsirteték szent neved a Sárátol,
Hogy meg mented a satan fogságától.

6. **E**n nekemis, *mint* voltál Tobiással,
Legy vezerem, uram, szent alldomassal.
Hogy jarhassak bekevel, bátorsággal
Uton, vizen Raphael szent angyallal.

7. **S**zabadics meg minden veszedelemtöl,
Mint iszraelt a pharaho kezétöl,
Davidott Goliattol es Savultol,
Danieltt ey oroszlányok szayáboll.

8. **S**zentt ur isten, Jonastt *cett* hal gyomrábol,
Szabadittád a tenger fenekiböl,
Az harom iffiatt ego kemenzéböl,
Sidrák, Missak, Abdénágott az tüszböl.

---

4 <Angyalokon> Vigyász **5** Arahámnak Isaknak Jacokb [!] istene **6** Kegyel<vagy>mes **7** szüzeknek segittöje **17** ördög Raphaeltöl **18** kötöszteték a te **20** meg m<eg>ented **21** nekemis a mint **27** Davidott a Golittol [!] **28** Danieltt az ey **29** Jonastt a cett

9. **A**z Susannát a kétt hamis biráktol,
Juditott kegyettlen Hollofernestöl,
Betullia várossat kegyelmedböl
Juditt által oltalmozád töréstöl.

10. **N**ám *Manasest tömleszcnek* fenekiböl
Szabadittad ellenség fogságából,
Joseffetis pharaho tömlettziböl,
Hogy könyörge, kiszabadittád abbol.

11. **D**itsirlek enis az te jovoltodért,
Attyainkal tött kegyelmessegidért,
Vellem, uram, valo *járásaidért,*
Békével hazamhosz vezéllésedért.

12. **O**h iszrael nepének szent istene,
A pusztaban kegyesen éltétöye,
Kö sziklabol kifoyo, draga vize,
Negyven esztendeig *manna kenyere*.

13. **R**éamis tekénts szabadulásomra,
Mert tudom, hogy haraguttál *attyamra,*
Tekents réám kegyelmesen yohodra,
Attyam véttkétt ne *szalitsad* fiára.

14. **E**n vetkemert ne büntes nagy hirtelen,
Attyám véttkétt ne büntesd en feyemen,
Mert nem viselheti el *szegen feyem,*
Mosd el inkáb *szent kegydmedel vetkem.*

15. Ditsirett legyen az *nagy* ur istennek,
Menynek es földnek szent teremtöjének,
Abrahám, *Isák,* s Jákob istenenek,
Mindenek kegyelmes vezöloyönek.

150.

REGEL MONDANDO ENEK MINDEN NAP

1. Nyugodalomnak agyabol ime fel költem,
Szokasombol en uramnak hazaba jöttem,
Szüksegemben szemeimet rea függesztem,
Haljad meg kialto szamot, igaz istenem.

---

37 Manasest a tömleszcnek [!] **43** járásidért **48** manna ado kenyere **50** attyam **52** szalisd **55** el en szegen feyem [a *szegen* jelző az *en feyem* alá van írva] **56** vetkemet szent kegyelmedel **57** az ur istennek **59** Abrahám es Isák **60** Mindeneknek

2. Testem gonosz kevansagat nyomd le, istenem,
Mellyek igen haborgatnak szüntelen engem,
Azt akarnak, hogy bünökben maradna lelkem,
Halyad meg kiálto szomot, igaz istenem.

3. Ezek miat sir en szivem, kesereg lelkem,
Erömis el fagyatkozot, tavazot töllem,
Mindenkori rettegesben mulik el éyem,
Halyad meg kiálto szomot, igaz istenem.

4. Kölcs fel már az bün *álmából, vezereld lelkem,*
Valcs meg neped, *fenllyek* kedved szent *seregeden,*
Uyujon reghi nagy eröd meg Izraelen,
Halyad meg kialto szomot, igaz istenem.

151.

1. Teremtöm, uram, jom, méltoságom, jo reggel kereslek,
Imacsagommal mind estve, reggel téged meg *szentellek.*

2. Te vekhetetlen nagyságod elöt alvan tsak ámulok,
Mert szivem titkat már atal latod meg mikor szollalok.

3. Mit cselekethet szivem es nyelvem vagy mit mond elöted,
Mit nyom en eröm belsö részemben, lelkemben elöted.

4. Ime kedvelted, hogy éneklésel töllünk ditsertesel,
Azert mig élek, néked énéklek, mig lelkemben élek.

152.

KÖVETKEZIK SZOMBATON REGGELRE IMADTSAG UTAN VALO KIS ENEK

1. Vram, kerünk, most mutassad nagy irgalmadat,
Jovalassal ajandekaz imattsagunkat,
Igazan tehozzad folyamadokot,
Csak te vagy imadtsag halloja, jot minden töled varhat.

2. Kegjes fülel haljad most *meg* imatsagunkat,
Töröt szivel hogj kialtunk, gyogjits magunkat,
Igazan tehozad zokagasinkat,
Tsak te vagy imadtsag halloja, jot minden töled varhat.

---

13 álmából kedved vezereld **14** neped fen mellyek kedved szent sereged
2 téged meg kereslek
5 most imatsagunkat

3. Segely *minhet büneinkben* meg bagjottakat,
Kegyelem ajtodon, *uram* kolonpasokat,
Igj *hiszük kedvezö* meltosagodat,
Csak te vagy imatsag hallo[ja, jot minden töled varhat.]

4. *Indits* zendülni nagy jora napunk vilagat,
Bününk szerint ne sujassits sententiankat,
Algyad, *boldogits* elö *napjainkat,*
Csak te vagy [imatsag halloja, jot minden töled varhat,]

5. Inkab indits sietve *el* messiassunkat,
Magas menyböl küld el ezen szabadittonkat,
Lassa szelyes vilag neped valtsagat,
Sok draga *igereteidnek* örökke fen allasat,
Csak te vagj imadtsag halloja, jot minden töled varhat.

153.

… GERGELY

[SANJARGATAS INNEPERE]

Nota: Ditséretet mondgyunk az ur istennek

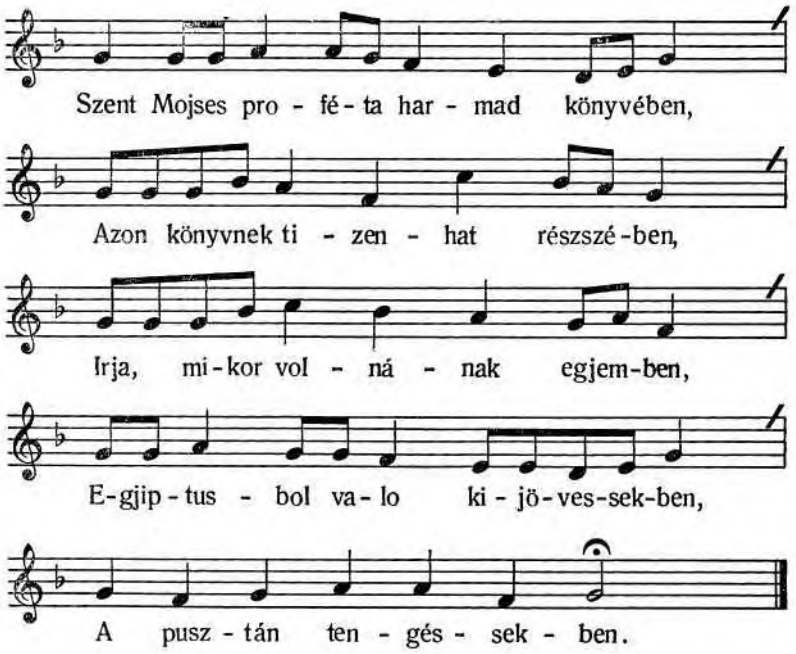

9 Segely bününkben **10** ajtodon kolonpasokat **11** hiszük nagy kedvezö **12** hallo [szótagoktól kezdve a refrénsor többi részét nem írta le a másoló] **13** Emlits **15** Algyad söt boldogitsad elö napjainkat **16** vagy [szótól kezdve a refrénsor többi részét nem írta le a másoló] **17** sietve messiassunkat **19** Lassa ez szelyes **20** igeretednek

1. **S**zent Mojzes proféta *harmad* könyvében,
Azon *könyvnek* tizen hat részszében,
Irja, mikor *volnának* egjemben,
Egjiptusbol valo ki jövessekben,
A pusztán tengéssekben.

2. **A**z szent ur frigjére meg emlékezvén,
Igaz beszédit *ö* megtökélvén,
Az rabságbéli napok eltelvén,
Mert négj száz harmintz eztendök eljövén,
Pharaho *alat telvén.*

3. **N**em hagjá *ö* népet az vas igában,
A pogányoknak jobbágjságaban,
Eltürhetetlen nagj *rabsagában*,
Hivá öket *immár* szép szabadtsagban,
Ghánánnak országában.

4. **J**utanak Sinának ö pusztájában,
Meg állapának az hegj aljában,
Vadnak istentöl varakozásban,
Mert vadnak Mozestöl ily tanuságban,
Továb igazgatásban.

5. **A**kará ö népét meg tanittani,
Az nagj ur isten *már* fel tisztelni,
Szép törvényekkel ékessitteni,
Egjiptus szeninyéböl *öket ki* mosny,
Ostobasagbol *mentni.*

6. **R**end szerént a törvint nékik ki adá,
Es átok alat tartani hagjá,
Evel édgjüt adomássát *adá,*
Ki nem tartya, büntetését *meg* mondá,
Petséttel chonfirmálá.

7. **G**yönyörü szép lakást nékik igére,
Ha ö földöken szent *törvényére*
Gondgjok lenne szent *frigj örzéssére,*
Nem banttya fegjver, dög, szükség semmiben,
Élhetnek békességben.

---

1 harmadik **2** könyvének **3** volna Izrael egjemben **5** Pusztán **7** beszédit megtökélvén **9** Négj **10** Pharaho keze alat eltelvén **11** hagjá az ö **13** rabsagban **14** öket szép **20** Továbra **22** isten fel **24** Az Egjiptus szeninyéböl mosny **25** Ostobasagbol letenni **28** adomássát hagja **29** büntetését akkor meg **32** törvényre **33** frigje örizéssére

8. **A**ldozat béli szent törvények után,
Többi köszt isten ezt *porontsolván,*
Hogj *az* fö innepet néki tartván,
Csak szolgálják ötet életek napján,
Magok büntöl meg olván.

9. **T**örvényül örökben szertartás légjen,
Meljet lakassal külsö kövessen,
Kin rabotára senki ne mennyen,
Az *urnak* félelme elöttök légjen,
Nékik szent *innep* légjen.

10. **A**z heted holnapnak tizedik napja
Lészen az *szent* urnak fö szombattya,
Kin testét, lelkét meg sonyorgossa,
Szenytöl *és* vétektöl mosa, tisztittsa,
Légjen meg tisztullássa.

11. **S**iralmos, keserves ez a nap nyilván,
A bünböl, ha *most* meg nem *tisztulván,*
Ez fogoly lészen, ö *örökös* rab,
Mert az ördögtöl *kötöztetve* marad,
Hivekkel nem napolhat.

12. **I**gj értvén urunknak szent akarattyát,
Neve tisztelni porontsolattyát,
Kövessük ebben müis hagjássát,
Rázzuk le maggunkrol *pogany* igaját,
Kövessük *szent* formaját.

13. **N**em lehet külömben ez az inneplés,
Hanem jozonon, *légyen* kesergés,
Igaz böjt, bánat, szübéli törés,
Testi *szükségekre* nem gond visellés,
Lelkednek kel most élés.

14. **N**o azert, szent hivek, egj akarattal,
Magunkat alázva, szent szándékkal,
Beszéljünk ez nap a mü urunkal,
Ki fejünk felet üll *szent* angjallokkal,
Menyei szép udvarral.

---

37 porontsolja **38** Hogy fö **39** Szolgálják **40** Magokot **44** Az ur **45** innepek **47** az urnak **49** Szenytöl vétektöl **52** ha meg nem tisztulhat **53** örök rab **54** kötözvén **59** maggunkrol a pogányok igaját **60** szent nép formaját **62** jozonon ha nem nagj kesergés **64** szüksegre **69** üll sok szent

15. **E**z urnak, ha attuk minnen magunkat,
Meg szorongatvan minden tagainkat,
Felnyitván lelki s testi szájunkat,
Kezdgjük keservessen imatságinkat,
Nyisson egih kapukat.

16. **P**iros hajnal hozo egek szent ura,
Kinek semmi heljt sohult *nints* mássa,
Vagjon terjedve irgalmossága,
Es fenlik mindenkor szép igassága,
Néz ez *földi* hajlékra.

17. **E***ngedgjél* münekünk áudentziát,
Hozzád jövöknek nyissad ajtodat,
Ne ted bé, *kérünk,* fényes kapudat,
Töröt lelkünk had *jelentse* fájdalmát.
Mert félljük pokol kénnyát.

18. **R**égentén atyaink pogányok voltak,
Ismeretedröl semmit nem tudtak,
Tudatlanságban ök *elmultanak,*
Földi *házaikban* bé *szállottanak,*
Itélletedben vadnak.

19. **E**leink vakságát, tudatlanságát
Ne nizzed, szent ur, ostobaságat,
Hagjot fertelmes bálvánnyozássát,
Ki sokoknak eddig szakasztá magvát,
Sepré *ö* maradekját.

20. **L**ejövél közikben kegjelmességgel,
Kézen fogva *te* válogattál el,
Kiket eljedzél szent petséteddel,
Drágalatos, fényes, kedves *gjürüddel,*
Örökös szép frigjeddel.

21. **E**löttünk utunkat megtisztogattad,
Akadáljjinkat *tölünk* elhánytad,
Szüvünk, *lelkünket* meg bátorittád,
Szent *igédnek* bottyát közinkben adád,
Es ezzel diadalmát.

---

74 Kezdgjük el kedvessen **75** Ky nyisson **77** nintsen **78** Tsak vagjon **80** föld **81** Engedgj **83** bé elöttünk fényes **84** jelentse néked fájdalmát **88** elmultak **89** házakban bé szállottak **90** Szent itélletedben **93** Ránk hagjot **95** Sepré nyomát maradekját **97** fogva válogattál **99** kedves kö gjürüddel **100** örök szép **102** Akadáljjinkat elhánytad **103** lelkünk **104** igéd **105** Ezzel diadalmat adá

22. **L**e töréd fejének kegjetlen szarvát,
Kik öklödözik szentek táborát,
Megis sephetik néhány hadnagját,
Vérrellis petsétlék bé igasságát,
Felségednek egj voltát.

23. **K**ik vagjunk, szent urunk, hogj meg kedveltél,
Az sötéttségböl *ki* fel emeltél,
Ajándékozzál szent értellemmel,
Kit *világ* böltsei nem foghatnak el,
Söt távul kerülnek el.

24. **J**o urunk, szent atyánk, néked *hálálunk,*
Hogj segitseged mi nállunk láttyuk,
Szolgallatodra mü magunkat adgjuk,
Mi szivünk, szánk hangját meg *hangositjuk*,
Szent nevedet igj áldgyuk.

25. **I**rgalmos, kegjelmes isteni felség,
Aldas a te neved, egj istenség,
Kit mindenkor áld a menyei sereg,
Tiéd tsak egjedül a nagj tisztesség,
Földiekkis hirdessek.

26. **N**agj isten, mostani szent innepeden,
Elödben jöttünk *mi* keservessen,
Mert vagjunk *büntöl* igen terhessen,
Ha *te* szent kegjelmed elöl nem viszen,
Dolgunk veszetül lészen.

27. **D**olgunkat megvaljuk szent szined elött,
Mert igasságod vétele élet,
Tudatlanul az mi vétek eset,
Azis noha minket megferteztetet,
Lelkünkben nehezitet.

28. **V**ram, de igassag isméret után,
Törvény utára indullás után.
Meg *hattuk magunkat* léhaságban,
Szent szolgallatodnak forgodássaban,
Igaz hivatallunkban.

29. **L**áttyuk, érezzük *bün* keserves mérgét,
Ki mint sebes nyil minket meg sephet,
Minden jot dolgunkban félben metzet,
Haragodtol semmit *az* nem rettegtet,
Veszedelemre *vihet.*

---

112 kiis fel **114** Kit ez világ **116** néked hajlunk **119** meg hassitsuk **127** jöttünk keservessen **128** vagjunk a büntöl **129** Ha szent **138** Meg hattad magunk **141** bününknek keserves **144** semmit nem **145** Veszedelemre szoktat

30. **A**z testi kivánsag mit ebben forralt,
Lelki indulat ebböl *tartoztat,*
Az vezir hozzád es igen fogtat,
Ne mullassuk el kegjelmed határát,
Keressük orvosságat.

31. **T***éged rettentö,* láttato szentségel
Szoláltunk, ur *isten,* tsak fél kedvel,
Mert volt életünk elegjességgel,
Példával, mind pedig tselekedettel,
Pogany, rosz *erköltsökkel*.

32. **B**ántottunk tégedet nagj tobzodással,
Ételnek, italnak dus mutskával,
Egj aránt futunk világ fiaival,
Faradtsagunk lévén minden gonoszszal,
Szemtelen *fajtalannal.*

33. **O**h nem tudtukké *errölis* törvényed,
Kire nézzen le a te szent szemed,
Hová menyen lakni szent felséged,
Kiket illessen *te* szent igéreted,
Oltalmazzon szent kezed.

34. **L**áttásunk, hallássunk bünnel tsak rakva,
Szánk, szonk izetlen, átok szitokba,
Nyelvünk forgodot trágárságokba,
Rágalmazássokban, *susdolássokban,*
Hibamulandosságban.

35. **S**zennyessek, motskossak vagyunk vétkeinktöl,
Az fösvenységtöl *és* irigjségtöl,
Kegjetlenségtöl, hamis gjüttéstöl,
Szegényekhez valo szükös *keszünktől*,
Ki lesz gonosz lélektöl.

36. **E**zeket, szent urunk, vettük eszszünkben,
Ha igj folj dolgunk telljes *éltünkben,*
Nem leszünk *részes* örökségedben,
Jovendö gjönyörü *örökségedben,*
Szentekkel *egjességben*.

---

147 eböl tartot **150** Keressük lelkünknek orvosságat **151** Tégedet rettenetes **152** uram tsak **155** erköltsel **156** Étel **160** fajtalanokkal **161** erröl törvényed **164** illessen szent **169** susdolodássokban **172** fösvenységtöl irigjségtöl **174** szükös késztöl **175** Kitt tanulni gonosz **177** életünkben **178** részessek **179** örökségben **180** egjességében

37. **R**ád futunk egj szivel kegjellem kérni,
Szent lábaidhoz, uram, békélleni,
Menyeiekkel most meg egjezni,
.....
Inneped meg szentelni.

38. **S**z*anjad* meg, *mi urunk,* kis folt njájadat,
Kik te hozzád készittik magokat,
Akarnak *hallni,* mint pásztorokat,
Kegjelemböl várják boldogsagokat,
Két *életre* javokat.

39. **E**lötted bünösnek hadgjuk magunkat,
Kem *igazittyuk semit* magunkat,
Mert elö látod gondollatunkat,
Az mi hibás, gántsos állapotunkat,
Szenttöl távul voltunkat.

40. **T**ilalmod, hagjássod kötellét szegtük,
Sokképpen magunk megferteztettük,
Tudvan tudatlan hátárt el szöktünk,
Kiben jelen volt *az mi* veszedelmünk,
Felseged atta fejünk.

41. **T**udgjuk azt, teremtö *isten,* felséged,
Hogj mint alkotot minket szent kezed,
Kik, hogj mi vagjunk *tsak* sár edénjek,
Eröttlen, romlando tserép edenyek,
Porá lévö tetemek.

42. **E**reje az Ádám nagj essetinek,
Hibássá tötte *éltét mindennek,*
De kivált képpen pogány népeknek,
A hol *te* igasságid nem fénlenek,
Jelenéssid nintsenek.

43. **G**yallo fejünk, *uram,* hová let volna,
Ha kegjelem *napod* nem let volna,
Szent igasságod nem fénlet volna,
Pogántis *nem* vennél mind oltalmadba,
Fogadnál bé aklodba.

---

184 [E sort kifelejtette a másoló] **186** Szánd meg uram kis **188** Akarnak halgatni **190** Két élet **192** igazitthattyuk egjébböl semivel magunkat **194** Hibás gántsos **195** <szegenységtöl> Szentségtöl távul **199** volt veszedelmünk **201** isteni felséged **203** vagjunk sár **207** életét mindeneknek **209** Hol igasságod **211** fejünk istenem hova [utána olvashatatlanul áthúzott szó] **212** kegjelem nap **214** Pogántis vennél

44. **E***rette,* szent urunk, neved aldássék,
Te jo kedved, hogj *reánk* erkézzék,
Szent ismereted meg jelenteték,
Ki *által mi* lelkünk meg tisztittaték,
Nekünkis hely adaték.

45. **R**onts meg, *mi* szent urunk, ördög országat,
Ne tékozolja alkotmányodat
Es ne fogjassa választattidat,
Kinek naponként vet akadáljokat,
Hogj szakszsza nyakokat.

46. **G**ond viselöül *te* mesiássodat,
Botsasd el, szent ur, mü királjunkat,
Had pasztorolja te szolgáidat,
Örögbittse meg *te* szent táborodat,
Lássuk boldogságodat.

47. **E**bredgjél, szent ur, *mü* kiáltásunkra,
Lám biztuk *magunkat* szent karodra,
Nem vettyük szemünk az bálványokra,
Kik sok pogánt *hántak* széljel orára,
Veszedellem *azokra.*

48. **L**átván láttyuk *azt* es meg tapasztaljuk,
Hogj te vagj az urunk, már jol tudgjuk,
Imadságink *hozád* igazittyuk,
Utunk hozzád naponként igazittyuk,
Isten, felséged, tudgjuk.

49. **I**géretedet, *szent* fogadássidat,
Ha bünössoknek téréssét látod,
Irgalmasságra *kezedet* nyujtod,
Keserves szüvünket meg vigasztallod,
Szent orvos, meg gjogjittod.

50. **A**brahám magvának az mit fogattál,
Ha vétkéjért *az* mit halasztottál,
Azis meg lészen, varjuk bizonynyal,
Kit reméllünk *szüböl* nagj ohajtással,
Lelkünk kévánságával.

---

216 Ertte **217** ránk érkezzék **219** Ki mint lelkünk **221** meg szent **226** viselöül mesiássodat **229** meg szent **230** Lasson szemünk boldogságodat **231** ur kiáltásunkra **232** magunk **234** hánt **235** Veszedellem továbbá azokra **236** láttyuk es **238** hozád tsak igazittyuk **239** Utunkat **240** Isteni felséged **241** Igéreted bizonjos szent **243** kezed **247** vétkéjért mit **249** reméllünk nagj

51. **S**zent urunk, ezt értyük, magunk biztattyuk,
Kivalt naponként hogj tapasztaljuk,
Gond viseléssed rajtunk érezzük,
Lelki *és* testi javadat, hogj veszszük,
Tölled legellettetünk.

52. **J**öj közinkben, szent *ur,* öröm zázloddal,
Állunk elötted állázatossággal,
Kivánkozo ajjitatossággal,
Tudgjuk, hogj közel vagj sok javaidal,
Ne szálj perben *szolgaiddal.*

53. **G**yálazatra mélto *szegény* fejünket
Lásd joval, szent ur, te bünössidet,
Reád vettyük ugjan tsak szemünkett,
Es ne hagj el, *kérünk,* szánj meg *bennünket,*
Ditserjük felsegedet.

54. **A**z *mi* egekben, föld- tengerben vagjon,
Mindenkor *elötted* jelen vagjon.
De most sok sereg *gyülléssek* vagjon
Rettenetes szám adás *elött* vagjon,
Meljben szented ujuljon.

55. **S**zent atyank, mü töllünk ne vond meg *magad,*
Noha életünk tsak bünben fárad,
Szüvünk, elménk, szemünk *hozzád* szakad,
Ha isteni kedved réánk nem árad,
Lelkünk sirja ki szakad.

56. **J**ol tévö istenünk, hova foljomjunk,
Kegjelem kérni kihez hajoljunk,
Irgalmosság kérni kihez *bizzunk,*
Mert más senki nintsen kinek *mi* szoljunk,
Szükségünkben *kiáltsunk.*

57. **S**ebes tüz meg emészt nagj sok avarat,
Es szél el *hinti* szeljel az hammat,
Mint nem tudhatni annak allássát,
Szintén ugj bünösnek feje oltalmát,
Ha nem adod, *veszéljt lát.*

---

254 Lelki testi **256** szent urunk **258** Hozzád kivánkozo **260** perben a te szolgaiddal **261** mélto fejünket **263** Rád vettyük **264** hagj el szánj meg bünnünket **266** Az hol mi **267** elötted az jelen **268** sereg szent gjülléssek **269** elötted vagjon **271** magadat **273** szemünk te hozzád **278** kihez bizhassunk **279** kinek szoljunk **280** kialtunk **282** hint **285** Ha nem adod láttyuk vesztét

58. **T**eljes hüt, reménség tsak *hozzád* vagjon,
Mint hogj fejünk haboruba vagjon,
Régtöl igereted *azon* vagjon,
Ha bünös hozzád tér es azon vagjon,
Hogj jo választ hozhasson.

59. **E**nnek könyörgéssét elödben veszed,
Böltsességeddel te meg itélled,
Ha következik szent tisztelleted,
Meg nem bántodik te *szent* dütsösséged,
Nem hiában kéréssed.

60. **N**agj bizony szentséges szent fogadássod,
Esaiásnál vigasztallássod,
Pogány *hiveidröl tett* mondássod,
Hogj szent hegyeden öket meg nyugotod,
Gyönyörü jokkal látod.

61. **F**élelmes szüvünket meg *bátorittsad,*
Az buzgosagra, uram, *tamaszszad,*
Hozzád biztában *meg* vigasztaljad,
Könyörgéssünket *te* hozzád botsássad,
Fejünk *nálad* nyugossad.

62. **E**löttünk álnak *te* hagjot példáid,
Kit bizonyitnak szent irásaid,
Nem másolhatok a te szavaid,
Ezek bizonyittyák bünös szolgaid,
Hü tanubizonyságid.

63. **L**elkünkböl, szüvünkböl hozzád járullunk,
Mert ugjan te vagj a mü jo urunk,
Kit noha sokszor mü meg bántottunk,
De hozzád atyankhoz im mü meg térütünk,
Mind akik ide gjültünk.

64. **E**öröm ruhat adgj *ránk* szent tárházadbol,
Kit vehessünk *mü* szent angjalidtol,
Felöltözvén *ebben,* szent szolgaidtol,
Kik nagj fényessek *az* te világodtol,
Dütsö méltosságodtol.

---

286 tsak te hozzád **288** igereted lám azon **294** te dütsösséged **295** Nem lészen hiában **298** hivekröl jövendö mondássod **301** bátorittod **302** tamasztod **303** biztában vigasztaljad **304** Könyörgéssünket hozzád **305** Fejünk hajlékodban nyogossad **306** álnak hagjot **316** adgj mü réánk **317** vehessünk szent **318** Felöltözvén szent **319** fényessek te

65. **A**lhassunk ellötted szép tisztasságban,
Meg mossot tiszta fejér ruhában,
Ne jusson fejünk nagj gjalázatban,
Örvengjen szüvünk *te* szent valo szodban,
Kegjellem nyujtassodban.

66. **T**isri honak tizedik napja szent *nap,*
Kin sereged gjül, nem fogj, nem apad,
Az hol szent szeled neked meg fuval,
Minden felöl *sereg* néped futamod,
Tudván, hogj ez nagjtságod.

67. **I**rj *ki* szent ujoddal *gonoszok* közül,
Fertelmesseknek ö szamok közül,
Ad szent lelkedet mi nekünk jegjül,
Viselhessük *nálunk* körösön körül,
Éltünkkig végtelenül.

68. **A**z igazak élö könyvét *terjeszd* ki,
Kihez kedved nélkül nem *nyul* senki,
Annak kaptsait nem fejtegeti
Bünös kéz, hogj érje, *aszt* nem illeti,
Méltosság sem engedi.

69. **F**el epits, szent urunk, illj remenséggel,
Bünös népeim nem vetlek *én* el,
Nevetek *irva* it az élökkel,
Tartalak ez után *én* szép kenyérrel,
Menyei eledellel.

70. **J**ott reméllö *lelkünk* vidamulhasson,
Továb ártalmas kéz *ránk* ne hasson,
Szent békességed minket nyugosson,
A gonosz lélek nékünk ne *árthasson,*
Ki azon, hogj meg rontson.

71. **A**llas *szent* seregedbe te szent nevedert,
Es kegjelmez meg tenen magadért,
Nyujts ki szent *kezedet* oltalomért,
Ki készen fegjverrel te szolgaidért,
Boszszut áll ö vérekért.

---

324 szüvünk szent **326** szent innep nap **329** seregedben **331** ki minket szent ujoddal a gonoszok **332** Fertelmessek szamok **334** Viselhessük körösön **335** Életünkkig **336** könyvét uram terjeszd **337** nyulhat **338** érje s aszt **340** Méltosságod **342** vetlek el **343** Nevetek it **344** Tartlak ez után szép **346** reméllö szegénj lelkünk vidamulhassunk **347** réánk **349** ártson **351** Allas minket szent **353** kezed

72. **K**ezünk, lábunk, *tagunk* bün kötelléböl
Ma szabadits meg halál töréböl,
Eztendött által lött véttségünkröl,
Elöbbivel *kegjelmez* esetinkröl,
Titkon, nyilván valokrol.

73. **Sz**ány meg, nem birjuk továb *mi* magunkat,
Mert a bün terhe nyomja vállunkat,
Es el rontotta minden tagainkat,
Had ujitsuk *már* meg minnen magunkat,
Halgassad sirássunkat.

74. **A**tyaink régenten az mit fel raktak
Es tulajdon münekünk *ök* hattak,
Ma választyuk el attol magunkat,
Nem követtyük gonoszban *ö* nyomokat,
Szánj meg, szegén árvákat.

75. **M**utasd meg, szent atyank, kegjességedet,
Atyánk vétkeivel mind a miénket
Edgjüt enged meg, hogj mü tégedet
Aldhassunk nagj hiven te szent nevedet,
Hirdessük jo tétedet.

76. **A**raszd ki bö voltát *kegjességednek,*
Haljuk örömét izenetednek,
Hogj vége vagjon adosságinknak,
Kiert *mü* tagaink ne lakoljanak,
Romlást *ök* ne lássanak.

77. **R**ég olta keressük szent utaidat,
Had érhessük el reménség tzélját,
Ma nyerhessük büneink botsanatyát,
Kik sziböl botsatyuk imátsaginkat,
Rád bizuk dolginkat.

78. **A**braham es Isak, Jakob istene,
Kinek mind széljel vagjon nagj neve,
Hire terjedve, félve rettegve
Alhatunk reszketve mostis elötte,
Irgahnoz meg münekünk.

---

356 tagainkat **359** kegjelmez meg esetinkröl **361** minnen magunkat **364** ujitsuk meg **367** münékünk hattak **369** gonoszban az ö **376** voltat nagj kegjességednek **379** Kiert tagainkat **380** Romlást ne

79. **E**zt mondgjuk, ha éllünk vagj mü meg hallunk,
Vagj bujdosásra büneinkért jutunk,
Vagj éhség, fegjver páltzája rajtunk,
Ha hátunk rongaljais, tiéd vagjunk,
Kegjelmez meg minékünk.

80. **N**evednek dütsösség, ha igj adatik,
Ez földön testünk, hogj gjötrödtetik,
Mi birodalmunk széljel osztatik,
Adtad jod s aldássid másnak hagjatik,
Irgalmaz meg münékünk.

81. **E**bbenis szent kedved meg teljessedgjék,
Tsak tölled lelkünk el ne *tavozzék,*
Jövendö joktol meg ne fosztassék,
Szent élök könyvében nevünk irassék,
Kegjelmez meg münékünk.

82. **K**edves pediglen ha lészen *te* néked,
Áldástol puszta ne légjen néped,
Az mint azszt tarttja *szent* igéreted,
Élhessük meg kostolt szép jövedelmed,
Irgalmaz meg münékünk.

83. **E**zekben forgogjon bölts itélleted,
Kedves isteni nagj jo *tételed*
Háládatlanul nem veszszük tölled,
Ha nállunk hagjangja, mit ad szent kezed,
Kegjelmez meg münékünk.

84. **T**ündölkö tsillagos egek istene,
Hálá te néked, hogj tsendességben,
Juthattunk, uram, szent innepedre,
Szombatok szombattya szent innepére,
Dütsösség néked menyben.

85. **N**o papok, no hivek, no tanitványok,
Egj értellemböl légjen szavatok,
Az nagj ur istent szintén aldgjátok,
Kegjelmes *válaszát* bizony várjátok,
Mert ö edes atyátok.

86. **D**ütsösség, *tisztesség* fényes egekben,
Halhatatlan *királyunk,* egj isten,
Néked örökké szentidtöl légjen
Meg adva, szent angjal, mondgjad, ugj légjen,
Végetlenül, *hogj* ammen.

---

402 tavozhassék **406** lészen néked **408** tarttja igéreted **412** jo téted **418** Juthassunk **424** választ bizony várjatok **426** Dütsösség fényesség a fényes **427** király **430** Végetlenül ammen

{RMKT XVII/5. **153.** – 432}

JEGYZETEK

{RMKT XVII/5. – 434}

ELŐSZÓ

A szövegek közlésében ugyanazokat az elveket követtem, mint amelyek szerint a RMKT XVII. századi sorozatának korábbi kötetei is készültek. Az eredeti források szövegei betűhívek, csupán néhány régies jelet helyettesítettem következetesen maival. Az *o* és *u* felett az ö-t illetve ü-t jelölő különféle ékezeteket mindig ö-re, illetve ü-re, a ŵ-t ű-re, az ſ-t s-re, az ſz-t és ß-t sz-re, ʒ-t z-re, és az ÿ-t y-ra írtam át. Megtartottam azonban az alul farkas ę-t. A kis és nagy betűk valamint a központozás alkalmazásában, minthogy használtuk a régiségben teljesen következetlen, a mai szabályokat tartottam szem előtt. Az énekszövegeket sorokra tördeltem és versszakokra bontottam akkor is, ha a forrásokban nem így fordulnak elő. A kották alá írt énekszövegek helyesírása néha eltér a közölt főszövegétől. A kettő egységesítésére, tehnikai okokból, utólag nem volt mód. Az eredeti forrás helyesírását hűen mindig a főszöveg első versszaka tükrözi.

A szövegvariánsok közlésében is a sorozat I. kötetének módszere szerint jártam el. Az I. változattól való eltéréseket a lap alján a sorok számára történő hivatkozással közlöm. Ettől csak egy ízben tértem el, a 71. számú (Hald meg ezt vak világ) éneknél, mert ennek átköltött variánsa (ld. 67. sz. alatt) merőben új éneknek tekinthető. A másolási hibákat és a nyilvánvaló szótagszám hibákat a lehetőségek határain belül kijavítottam. Az ilyen kiigazítások a főszövegben kurzívval vannak szedve, az eredeti téves szóalakot, vagy szövegrészt pedig a lap alján jegyzetben közöltem. Ugyanitt hívtam fel a figyelmet az eredeti forrásban helyenként előforduló sor fölé, alá, vagy mellé írt variánskifejezésekre, valamint az áthúzott szövegrészekre, ez utóbbiakat < > zárójelek közé téve.

Szögletes zárójelek [ ] közé tettem a főszövegben a szerző nevét és azokat az énekcímeket és nótajelzéseket, amelyeket nem az I. változatból vettem, vagy ha a cím nem a szöveg fölött, hanem csak a tartalomjegyzékben szerepelt (pl. 69–82. sz. énekek). Ugyanilyen zárójelbe kerültek a főszövegben azok a betűk vagy szavak is, melyek a kézirat papírjának elrongyolódása, átlyukadása következtében olvashatatlanná váltak, s a szöveget magamnak kellett kiegészítenem. Ugyancsak szögletes zárójelek utalnak a szövegvariánsok lap alján elhelyezett jegyzeteiben a saját megjegyzéseimre.

A jegyzetanyagot a szokásos módon rendeztem el. Minthogy kellő adatok híján az énekek szoros kronológiai rendbe nem voltak sorolhatók, általában a források keletkezési idejét tekintetbe véve osztottam csoportokba azokat. Azon szerzőknek az énekeit, akiknek kettőnél több éneke maradt fenn, valamennyi művét együtt, a szerző neve alatt tettem közzé. Az egyes énekcsoportok, illetve szerzők neve alatt közölt énekek előtt a jegyzetekben ismertettem az énekek forrásait és a szerzők életére és működésére vonatkozó fontosabb adatokat.

Az egyes énekek jegyzeteiben is az eddigi gyakorlatban kialakult rendet követtem. Elsőnek a szövegek forrásait, a nótajelzésükre vonatkozó tudnivalókat, majd az ének korábbi kiadásait sorolom fel. Ez után következnek a szöveg mintájára, versformájára és dallamára vonatkozó megjegyzések. Végül az énekek egyes soraihoz fűzött magyarázatok foglalnak helyet.

E kiadvány végén található mutatók és jegyzékek ugyanolyan módszerrel készültek, mint a sorozat többi kötetében.

*

A főszövegben minden olyan éneknek, amelynek melódiája megállapítható volt, a kottáját is mellékeltük. A dallamokat CSOMASZ TÓTH KÁLMÁN állította össze, és írta át mai hangjegyekkel. Közlésére vonatkozó megjegyzéseit az alábbiakban foglalta össze.

Dallamközléseink a szövegek nótajelzéseihez igazodnak. Ezek a nótajelzések nem azonosak egyik-másik szöveg valamennyi előfordulásánál. Az ilyen esetekben általában a legrégibb szövegforrás nótajelzését vettük irányadónak.

Nem is mindig megbízhatók a megadott nótajelzések, mint pl. a 124. éneknél, melynek dallamát nem a nótajelzés, hanem a szöveg vers- és strófaformája segített meghatározni. Vagy a 141. ének esetében: Bogáti Fazekas 53. zsoltárának „ad 27. Ps. melodiam" jelzése egészen eltérő, 4×13 szótagos formára utal, pedig a *Dicsőségnek szent ura istene* szöveg félreérthetetlenül 4×l0-es formájú, tehát az RMDT I, 43–47., valamint 111–113. sz. dallamok bármelyikére énekelhető. Ilyen esetben a feljegyzését tekintve térben és időben legközelebbi dallamot adjuk, a jegyzetekben pedig utalunk a további valószínű vagy lehetséges összefüggésekre.

Van olyan eset, amikor a nótajelzés általában megbízható, de az adott szombatos énekszöveg szótagszáma egyik vagy másik sorban kisebb-nagyobb mértékben eltér a más szöveggel megőrzött, esetleg egyetlen eredeti dallamalaktól. Az ilyen esetekben, aszerint hogy bővítésre vagy összevonásra van-e szükség, a dallamot aprózással, hangismétléssel, illetőleg hajlítással, vagy – ahogy az a közvetve leginkább Tinódi *Szitnya, Léva*-jával kapcsolatba hozható 18. sz. éneknél történt – két alternatív rövidítés jelzésével igyekeztünk a szombatos szöveggel összehangolni. Az ilyen módosítást sohasem tekintjük többnek *egy* alkalmazási vagy értelmezési lehetőség puszta felvetésénél. Ilyen eljárásunknak csakis az adott esetre nézve elfogadható igazolása az a népzenei gyakorlatból is ismert analóg eljárásmód, amellyel XVI. századi dallamaink egyikének vagy másikának bővített vagy redukált variánsainál, vagy a hozzájuk tartozó szövegversszakok olykori szótag-ingadozásainál is találkozhatunk. Ezeket a sorokat akármilyen orális gyakorlat csakis a szövegsor szótagszámához igazodó dallambeli módosulásokkal szólaltathatta meg. Különösen sok ilyen bővülést találunk a 143. sz. ének dallamában. Ilyen esetekben a bővülés következtében előállott dallambeli többlethangokat kisebb kótafejekkel közöljük.

A régi énekeskönyvekben feljegyzett dallamképek merevségét, vázlatszerűségét már Kodály Zoltán hangsúlyozta. Ez a merevség olykor elkerülhetetlenné tette, hogy egyik-másik helyen a ritmus értelmezését illetően jobbnak látszó megoldást javasoljunk; ezt apró kótafejekkel a vonalrendszer fölött jelezzük.

A régi dallamanyagban ismerünk néhány melódiát, amelynek két-, három-, illetve négysoros alakjai is vannak. Anyagunkban néhány szombatos ének (84., 91., 116.) nótajelzése a RMDT I, 195. sz. dallamtípusához vezet, amelynek fennmaradt változatai – köztük a legépebbnek látszó IV. variáns – háromsorosak, az itt említett szombatos énekek pedig négysoros versszakokból állók. Ezeknél a dallamot úgy bővítettük ki, hogy mint legvalószínűbb bővítési lehetőségeket, az előbbi két esetben a második sor (ABBC), a harmadikban a harmadik sor (ABCC) kettőzését adtuk, mint többféle leheséges megoldás közül egyiket, ill. a másikat.

A 12, 12, 12, 13 szótagos, ún. *József* strófatípusnál szinte lehetetlen egyetlen és megnyugtató megoldást találni. Az ilyen szövegeknél, mint gyűjteményünk 66. sz. darabjánál is, egyaránt gondolhatunk Tinódi öt dallamára (RMDT I, 35., 48., 50., 51., 58. sz.), melyek közül az elsőül megnevezettnek csak alternatív olvasási lehetősége van erre a formára is. Az ilyen mértékű énekeknél a jegyzetekben valamennyi lehetséges dallamra utalunk, ha csak egyet közlünk is az illető szöveg élén.

Különös figyelmet érdemel közlésünkben a 91. és 92. énekhez fűzött két dallam. Az előbbi Kiss Lajos szerémségi gyűjtéséből került elő, és jelentőségét fokozza az a körülmény, hogy benne Csemeki Mátyás *Magasztallak én Istenem, Uram és Atyám* kezdetű XVI. századi énekének eleddig ismeretlen dallama került napfényre úgy, ahogy azt egy kis magyar népsziget gyakorlata évszázadokon át megőrizte. A másik ugyanennek a dallamnak az erdélyi népi szájhagyományban fennmaradt variánsa, melyről most már, az eredeti szöveggel előkerült szerémségi testvérének ismeretében bizonyosan tudhatjuk, hogy honnan származik. A valóságos szombatos éneklő szájhagyományt minden bizonnyal hívebben tükrözik ezek a népi forrásból előkerült dallamok, mint az egyházi énekeskönyvek merevebb melódiái.

Ugyanez a jelentősége annak a tíz, a szombatos kódexek anyagában található szöveg dallamának is, melyet 1905-ben Bözödújfaluban Vikár Béla hengerre vett. A dallamok Rajeczky Benjámin lejegyzésében a Néprajzi Múzeum népzenei gyűjteményében M. H. 511/a-tól 515/c-ig terjedő jelzetek alatt találhatók. Közülük főközlésben a 19., a jegyzetekben pedig 19., 29., 60., 63., 115., 130., 133. és 134. szám alatt összesen nyolcat adunk közre.

A jegyzetekben adott dallamok közlését nem csupán az indokolja, hogy bennük a szombatos éneklés utolsó élő emlékeit ismerhetjük meg, hanem az is, hogy közülük a

19. szám alatti, M. H. 511/a jelzetű dallam egyike a népi gyakorlatban megőrzött, és nótajelzés híján Vikár felvételéből kétségtelenül azonosítható régi dallamainknak, az M. H. 513/a, illetőleg 513/b jelzetű (lásd a 115. számú ének jegyzetében) pedig Bogáti Fazekas Miklós 29. zsoltára eddig ismeretlen – talán eredeti – dallamának 10–10–10–14 szótagos paradigmatikus alakja, illetve ugyanannak „históriás" 11-es variánsa. Az is figyelmet érdemel, hogy ezeknek a késői hangfelvételeknek túlnyomó többsége, bár olykor erősen elváltozott dallamvariánsokat állít elénk, lényegesen igazolja a szövegforrások nótajelzéseiben megadott dallamkapcsolatok tartós voltát, tehát a hangjegyes énekeskönyvekből vett dallamközléseink helyességét is. E népi variánsok eltérései az orális gyakorlatban fennmaradt dallamok életébe, annak sokszínűségébe is újabb bepillantást nyújtanak.

Végül, ami az egyes dallamok esetében többféle írásbeli variáns közül történt választást illeti, ahol és amennyire lehetséges volt, azt a dallamot választottuk, amely feltehetőleg legkönnyebben eljuthatott a XVII–XVIII. században élt erdélyi szombatosokhoz. Ez nézetünk szerint legtöbb valószínűséggel az egykorú erdélyi református gyülekezeti és halotti hangjegyes énekeskönyvekben található dallamalak. Ezenkívül természetesen ugyanilyen mértékben figyelmet érdemelnek és figyelemben részesültek olyan, tájilag közel álló kéziratos gyűjtemények, mint a *Szentes–Deák kézirat* (Csiksomlyó, 1774), amelynek előfordulási adatai, sok esetben dallampéldái is megtalálhatók a RMDT I. kötetének az egyes dallamokhoz fűzött jegyzeteiben.

*

A szombatos énekek biblia utáni héber irodalmi kapcsolatait már Kohn Sámuel (255–264.) igyekezett felderíteni. Az énekeknek e postbiblikus vonatkozásait és forrásait SCHEIBER SÁNDOR újabb adataival egészíthetjük ki. Megállapításait a következőkben foglalta össze.

Az alábbi összeállítás együtt akarja szemléltetni és az adatok mennyiségével bizonyítani, hogy a szombatos énekszerzők – s különösen Péchi Simon – milyen mértékben ismerték a rabbinikus irodalmat: folklorisztikus anyagát, az aggádát és törvényi részét, a haláchát. Ugyanígy rámutatunk arra, milyen arányban aknázták ki a héber imádságos könyvet, annak stílus- és gondolatelemeit. Dokumentációnkban csak a jelen kötet anyagára támaszkodunk. (Az első szám az éneket, a második a sort jelenti.)

1. Aggáda és halácha

2/76. Ábrahámot isten tűzből szabadította ki. 1 Móz. 15, 7. és Neh. 9, 7. szó szerinti értelmezése indította el az aggádaképződést: Ábrahám gyermekként szétzúzza atyjának, Teráchnak bálványait, hitvitát folytat Nimróddal. Nimród tüzes kemencébe veti, de a tűz nem fog rajta. Forrását lásd J. MANN: The Bible as read and preached in the Old Synagogue. I. Cincinnati, 1940. Héber rész: 43; HELLER BERNÁT, IMIT Évkönyve. 1942. 38–39. – Ugyanez visszatér a 133/111-ben.

2/100. A messiási időben örökké szombat lesz (Misna Támid VII. 4.). – Ugyanez megvan: 23/35; 27/27.

9/57–60. A törvény változhatatlanságát a biblia utáni zsidó irodalom egyetemesen hirdeti (Jub. k. 6:14–20; j. Szánh. 20c). További források: Jewish Studies in Memory of M. Guttmann. I. Bp., 1946. 376 skk.

Később ezt polemikus célzattal hangoztatja, az abrogációval szemben.

25/47. „Pogani kovasz" – a rossz szellem. A héber fogalom (xxxxxx *xxxx* – kovász a tésztában) fordítása (Ber. 17a; Gen. R. XXXIV. 10. Ed. THEODOR, 320.).

51/10. Az ősatyák is ismerték a törvényt. Aggádikus felfogás ez: Ádám Tórát tanult és szombatot tartott (Gen. R. XI. 1; Tárg. Jer. ad Gen. 2:15.); Noé hét parancsot kapott (Jub. k. 7:20; Szánh. 56a/b); Ábrahám az egész Tórát megtartotta (Misna Kidd. IV. 14.). A példákat lehetne folytatni. A kérdésre lásd Jewish Studies in Memory of M. Guttmann. I. Bp., 1946. 371–374.

58/7–8. Tisri hónapban teremtetett a világ. Az aggáda ezt a tanítást Eliezer b. Hyrqánosz nevéhez fűzi (Rós Hás. 10b; W, BACHER: Die Agada der Tannaiten. I. Strassburg, 1884. 157– 58.). Még a XIX. század elején is azt írja Örkényi Ferenczy József az őszről (Gyümölcshozó ősz):

Te voltál legelső kezdete
A Teremtéskor időknek,
Ki új forgását is kezdette
Kezdetben az esztendőknek …

Lásd Újság. XIX. 1943. 168. szám. – Hasonlóan van meg a 139/35-ben.

60/7–10. A pusztai vándorlás három csodája volt: A manna, a népet követő forrás és a tűzoszlop. Így sorolja fel ezt az aggáda is és hozzáteszi: „Meghalt Mirjám, el vétetett a forrás; meghalt Áron, megszűnt a dicsőség felhőoszlopa; meghalt Mózes, eltűnt a manna" (Mechilta d'Rabbi Ismael. Ed. H. S. HOROVITZ. Frankfurt a/M., 1931. 173; Siphre ad Deut. § 313. Ed. L. FINKELSTEIN. Berlin, 1939. 355.). Pseudo-Philo a Liber Antiquitatum Biblicarum-ban (XX. 8.) hasonlóan tudja: „Et hec sunt tria que dedit Deus populo suo propter trés homines, id est, puteum aque mirre propter Mariam, et columnam nubis propter Aaron et marinam propter Moysen. Et finitis his tribus ablata sunt hec tria ab eis."

Sámuel Sölisi b. Hósáná ezt a tárgyat pijjutban (zsinagógiai költemény) dolgozta fel, amelyet a Kaufmann-genizából tettünk közzé: Ignace Goldziher Memóriái Volume. II. Jerusalem, 1958. Héber rész: 57–58.

60/32. A sátoros ünnep sátra az életet szimbolizálja. Lásd Cedáká Hákkóhén b. Szár Sálom szukkoti midrását (M. CHÁVÁCELET, Szináj. XXXII. Nos. 3–4. 1968. 110.). A téma visszatér még a 64/5–6-ban.

64/11. A kőszikla tizenkét forrása adott vizet a pusztában a tizenkét törzsnek s követte őket mindenütt. Igaz, hogy a biblia (2 Móz. 15, 27.) beszél Élim tizenkét forrásáról, de itt Mirjám kútjáról van szó. Az aggádát erre vonatkozóan ld. alább a 64/12. sorhoz írt jegyzetben (L. GINZBERG: The Legends of the Jews. VI. Philadelphia, 1946. 21, 129. jegyzet). Ugyanezt a 245-ben épült Dura-Europos-i zsinagóga egyik freskója meg is ábrázolja (J. LEVEEN: The Hebrew Bible in Art. London, 1944. 39–40; C. H. KRAELING: The Synagogue. New Haven, 1956. 118–125; C.-O. NORDSTRÖM: The Water Miracles of Moses in Jewish Legend and Byzantine Art. Orientalia Suecana. VII. 1958. 98–109.): A víz eljut Izrael mind a tizenkét sátrába.

Később a 92/31-ben így hangzik: „Tizenkét aghra folt vizek tabor szeriben." Hogy valóban Mirjám kútjáról van szó, bizonyítja a margó Num. 20-ra, azaz 4 Móz. 20-ra való utalása. Ám a biblia ott ezt az elemet nem tartalmazza, csak az aggáda.

Végül ekként kerül elő a 142/69–72-ben.

A 64/12-ben – a bibliára hivatkozva – az énekszerző a kútról külön kiemeli, hogy a zsidókkal járt mindenütt a pusztában. Ez nincs meg a bibliában, csak az aggádában: „Felment velük a hegyekre és leszállt velük a völgyekbe, s ahol Izrael lakozott, ott volt velük" (Tosefta. Ed: ZUCKERMANDEL, 196–197.).

A téma a későbbiekben vissza-visszatér (142/69–80.).

78/21–22. Légy irgalmas mindenkihez, mint isten. Az imitatio dei gondolata ez. Tannaitikus forrásban ilyen alakban fordul elő: „Isten irgalmasnak neveztetik, te is légy irgalmas. Isten könyörületesnek neveztetik, te is légy könyörületes" (Siphre ad Deut. § 49. Ed. L. FINKELSTEIN, 114. Párhuzamok: KOMLÓS OTTÓ, IMIT Évkönyve. 1942. 151–165.).

85/21–22. A gyermek köteles szüleinek engedelmeskedni, kivéve, ha isten elleni tettre szólítják fel. Ez is aggáda: Szülőtiszteletből nem lehet megszegni a szombatot (Jeb. 5b); tisztátlanná sem lehet válni, még ha a szülő parancsolná is. Ha arra szólítaná fel gyermekét a szülő, hogy ne vigye vissza gazdájának az elveszett tárgyat, nem kell engedelmeskednie (Bába m. 32a).

85/357–358. Amit nem kívánsz magadnak, ne tedd azt mással. A bibliai „Szeresd felebarátodat mint tenmagadat" (3 Móz. 19, 18.) negatív megfogalmazása. Megvan az apokrif Tóbiás könyvében (4,15.). Hillél az I. században így stilizálja: „Ami neked gyűlöletes, ne tedd azt embertársadnak" (Sábbát 31a). Akibának (II. század) hasonlót tulajdonít a hagyomány (Ábot di R. Nátán. II. verzió, 26. Ed. S. SCHECHTER, 53.). A Tárgum Jerusálmi (ad Lev. 19:18.) azonos tartalmú. A zsidóságnak ezzel az „aranyszabályával" bőven foglalkozott az irodalom: M. GUTTMANN: Das Judentum und seine Umwelt. Berlin, 1927. 48, 175 skk; L. J. PHILIPPIDIS: Die goldene Regel religionsgeschichtlich untersucht. Leipzig, 1929.

113/9. Harminckét ösvény volt isten előtt, amikor a világot teremtette. Ez a gondolat a kabbalisztikus Széfer Jecirából való (3. 1–2.). Ábrahám Ibn Ezra felhasználja egyik költeményében (I. DAVIDSON: Thesaurus of Mediaeval Hebrew Poetry. II. New York, 1929. 127. No. 251.).

115/57. „Szent Chonit egj circalomba meg hallad." Péchi Simon ezt így fordítja le: „Felelj meg mü nékünk, ki megfeleltél Choninak az cirkalom kerítésben" (Péchi Simon Szombatos imádságos könyve. Közzéteszik GUTTMANN MIHÁLY és HARMOS SÁNDOR. Bp., 1914. 371.). Az aggáda elbeszéli, hogy Chónit (görögösen Óniást) felszólították szárazság idején, hogy imádkozzék esőért. Erre ő kört vont maga köré és így imádkozott: „Világnak ura, a te fiaid rám csüggesztik szemüket, mert olyan vagyok előtted, mint házadnak fia, esküszöm a te nagy nevedre, hogy innen nem tágítok, míg fiaidon nem könyörülsz."

Erre csöpögni kezdett az eső. Chóni tovább imádkozott: Nem ezt kértem, hanem esőt, amely megtölt ciszternát, vermet, barlangot. Mire viharozva szakadt a felhő. Chóni újra imádkozott: Nem ezt kértem, hanem a jóindulat, áldás és ajándék esőjét. Ekkor rendesen esett az eső, olyannyira, hogy a nép Jeruzsálemből a templom hegyére menekült (Misna Táánit III. 8.). A II. Szentély pusztulása idején élt jámbor e csodatettéről Josephus Flavius is megemlékezik (Antiquitates. XIV. 2. 1.). További monda- és vallástörténeti vonatkozásaira lásd I. GOLDZIHER, Orientalische Studien. Nöldeke-Festschrift. I. Giessen, 1906. 308; ua.: Zauberkreise. Ernst Kuhn-Festschrift. 1916. 83–86.

116/41. Szombaton 39-féle munka tilos. A Misna megállapítása ez (Sábbát VII. 2.).

119/6. A mennyei Jeruzsálem és mennyei Szentély aggádai képzete Ezsa. 49, 16-ból táplálkozik. V. APTOWITZER alapos kutatás tárgyává tette a témát: Tarbiz. II. 1931. 137–153, 257–287. A zsidó művészetben is jelentkezik: R. WISCHNITZER-BERNSTEIN: Symbole und Gestalten dér jüdischen Kunst. Berlin, 1935. 123–125; R. KONRAD: Das himmlische und das irdische Jerusalem im mittelalterlichen Denken. Speculum historiale (J. Spörl-Festschrift) Freiburg–München, 1965. 523–540.

125/25. Az égnek hét része van. Aggádikus felfogás (Chagiga 12b; párhuzamai és a hét rész felsorolása: A. LŐWINGER: Die Himmel in nachbiblischer Auffassung. Mitteilungen zur Jüdischen Volkskunde. XV. 1912. 24.).

130/44. Izsák arra kéri atyját, hogy feláldoztatása után testéből vigyen egy marék hamut anyjának. Megvan a kései – már iszlámikus hatást tükröző – Széfer Hájjásárban (Ed. L. GOLDSCHMIDT. Berlin, 1923. 80.). Az Izsák porával kapcsolatos aggádákat tárgyaljad. SPIEGEL szép könyve: The Last Trial on the Legends and Lore of the Command to Abraham to offer Isaac as a Sacrifice: The Akedah. New York, 1967. 38–50.

130/76–77. Az Izsák helyett áldozatra került kos szarvából készük az a kürt (sófár), amellyel a feltámadást meghirdetik. Az aggáda gondolata ez (Pirke R. Eliezer XXXI; Midrash Haggadol. I. Ed. M. MARGULIES. Jerusalem, 1947. 357–358.). A képzet történetére lásd A. LŐWINGER dolgozatát: Die Auferstehung in der jüdischen Tradition. Jahrbuch für Jüdische Volkskunde. I. 1923. 49.

133/35. Ádám parancsba kapja a szombat megtartását. Az aggáda így tanítja: „Ádám elsőnek tartotta meg a szombatot, és a szombat megőrizte őt minden bajtól” (Midrás Tehillim ad 92:6. Ed. S. BUBER. Vilna, 1891. 405.). Ezért kerülte el bűnéért a pokolbajutást (Pirke R. Eliezer XIX, XX.).

133/101. Sém = Málkicedek. Így tartják a zsidó források (Ned. 32b; párhuzamait hozza L. GINZBERG: The Legends of the Jews. V. Philadelphia, 1947. 225–226, 102. jegyzet; G. VAJDA: Melchisédec dans la mythologie ismaélienne. Journal Asiatique. 1947. 177–178; J. J. PETUCHOWSKI: The Controversial Figure of Melchizedek. HUCA. XXVIII. 1957. 127.).

133/106. Ábrahám Sémtől tanul. Ezt az aggáda tartja így (L. GINZBERG: I. m. V. 209–210, 13. jegyzet).

134/28. Káin „hamis dézsmát” mutat be áldozatul. Az aggáda egy nézete szerint is ez volt a bűne: Konkolyos termést hozott az oltárra (Midrash Haggadol. I. Ed. M. MARGULIES, 114 és a jegyzetekben adott irodalom).

Nagyfalvi György 1557-ben ezt a hagyományt dolgozza fel (RMKT VI, 247–248.):

Chain is buzábul dézmát ád vala,
Veréb-megött kalangyát felfelé rak vala.

Az buzának konkolyosát, hitványát
Meggyujtá, mutatá ő áldozatját.

138/65. A két kőtábla zafírból volt. Így tudja az aggáda is: Siphre ad Num. § 101. Ed. H. S. HOROVITZ. Frankfurt a/M., 1917. 100 és az ott jelzett párhuzamok.

138/79. A kinyilatkoztatáskor isten hangjára a nép elájult. Felhasználja ezt az aggádát a Tárg. Jer. ad Ex. 20:15.

140/61–73. Az Azazel nevű bak szarvára kötött vörös selyemzsinór – a bűnbocsánat jeléül – fehérré vált. Az aggádát énekszerzőnk egy kicsit elferdíti. A forrás szerint a Szentély kapujára egy vörös lenszalagot erősítettek, s amikor a bűnbak a pusztába ért, a szalag megfehéredett (Misna Jóma VI. 8; Jálkut Jes. § 389.).

142/37–38. Az áldozati füst – a kegyelem jeléül – egyenes oszlopként szállt az ég felé. Az aggáda is azt a hagyományt őrzi a Szentély áldozati füstjéről, hogy „a világ összes szélviharai sem tudták helyéből kimozdítani” (Jóma 21b; Ábot V. 8.). További irodalom: SCHEIBER SÁNDOR, IMIT Évkönyve. 1942. 131.

146/32. Hadarniel: angyalnév. Viselője hatszázezer parasanggal (óperzsa hosszmérték) magasabb minden más angyalnál, és minden szava két villám között hangzik el (Peszikta Rábbáti. XX. Ed. M. FRIEDMANN. Wien, 1880. 96b). Előkerült egy Merkába-szövegben (G. G. SCHOLEM: Jewish Gnosticism, Merkabah Mysticism and Talmudic Tradition. New York, 1960. 112.). A pijjutköltészetben is népszerű (BEN JEHUDA: Thesaurus. VIII. 1048).

146/41. Sandephon helyesen Sandalphon (Chagiga 13b). Erről az angyalról S. A. HORODEZKY írt tanulmányt: Kaminka-Festschrift. Wien, 1937. Héber rész: 17–20.

2. Liturgia

36/7. Az újholdköszöntő xxxxx xxxx-ból való idézet.

37/5. Az előbbi újholdköszöntőből való idézet ez is.

89. Már KOHN SÁMUEL tudta, hogy az xxxx x x xx kezdetű pijjut fordítása ez az ének (I. DAVIDSON: I. m. I. 102. No. 2175.), azt azonban még nem, hogy szerzője a legkorábbi zsinagógai költő, a palesztinai Jánnáj, aki – a mai kutatás szerint – a VI. század végén élhetett. Munkásságának maradványait a kairói geniza tárta fel. A bizánci himnológia nyomán aggádát és haláchát épített be kompozícióiba. Ezért megértése és fordítása nagy erőpróba. Péchi erejét is meghaladta. Legtöbbször beéri tartalmi tolmácsolással. Íme egy példa (11. sor):

Az eredetiben: „Chároset fejedelmének (azaz Sziszerának) menekülését akadályoztad az éj csillagaival.” Értelme: A csillagfényes éjszaka megnehezítette Sziszere menekülését (Bírák 5: 20.).

Péchinél: „Sisera nagi hadat rontottad az eyen.”

Számos más példa is idézhető.

A 22. sorban az eredeti héber szöveg Purá-t mond, amely valóban Edomra vonatkozik, de Péchi mégis helytelenül utal Ezsa. 21-re, mert ott ez a szó nem fordul elő, hanem Ezsa. 63:3-ban. Az az érzésünk, hogy nem látta eredeti szövegében. Különben ezt a tévedést nem követte volna el.

Ugyanezt a pijjutot adja vissza tartalmilag: 137/235–261.

115. A xxxxx xxxxx xxxx kezdetű, arameus litánia fordítása (I. DAVIDSON: I. m. II. 112. No. 327.). A spanyol rítusú imádságos könyv egyik szelichája (bűnbánó költeménye). KAUFMANN DÁVID kimutatta héber verziójának hatását az egyházi Ordo commendationis animae-ra (Gesammelte Schriften. III. Frankfurt a/M., 1915. 517–520.). Az arameus szöveget Péchi is lefordította prózában. Az ő szövegéből a Hasmóneusokra való utalás hiányzik (Péchi Simon Szombatos imádságos könyve. 370–372.).

117. A xxxxxx xx xxxx kezdetű – spanyol rítusú – szelicha fordítása (I. DAVIDSON: I. m. I. 200. No. 4362.). A költeményt hol Salamon Ibn Gabirolnak, hol Izsák b. Lévi b. Mar Saul Lucenának, hol Juda Hallévinek tulajdonítják.

120. Az xxxxxx xxxx xxxxxx xxxx xx kezdetű, jóm-kippuri – spanyol rítusú – szelicha fordítása (I. DAVIDSON: I. m. I. 34. No. 682.).

132. A xxxx xx xxxx kezdetű szelicha fordítása (I. DAVIDSON: I. m. III. 436–437. No. 712.). Szerzője: Selómó (talán b. Abún). A német rítusban egy versszakkal kevesebb van, szerzőnknél azonban – mert a spanyol rítusban találta – a hiányzó szakasz megvan.

136/5–10. A xxxx kezdetű szombati ima (I. DAVIDSON: I. m. III. 231–232. No. 769.) szavai visszhangzanak benne. Az imát Péchi is lefordította (Szombatos imádságos könyv. 178–180.).

139/36–42, 60. Az xxxx xxxxx imának (I. DAVIDSON: I. m. II. 199–200. No. 451.) elemeit tükrözi a halál különböző nemeiről, az élet és halál könyveiről, amelyek Újesztendőkor íratnak és Jóm-Kippurkor pecsételtetnek meg. A gondolatot Csokonai is ismeri (KARDOS ALBERT, IMIT Évkönyve. 1943. 279–284.).

Ugyanez a motivum visszatér: 153/331, 336, 404.

153/75. Az xxxxx xxxxx ima (DAVIDSON: I. m. I. 12. No. 216.) egy szakasza csendül itt fel: „Urunk királyunk, nyisd meg az ég kapuit imáinknak

*

A fentiek elegendőek annak szemléltetésére, hogy az aggáda, halácha és liturgia nagyobb méretű hatása aligha található a világirodalomban másutt, mint éppen a szombatos énekekben.

AZ ÜNNEPEKNEK MEGSZENTELÉSÉRE CSINÁLTATOTT ÉNEKEK

Ez az énekcsoport, néhány hálaadástól eltekintve, olyan szövegeket foglal magába, amelyeket az istentiszteleteken énekeltek a szombatosok. Az énekek a zsidó ünnepek rendjét követik; első helyen a szombat megünneplésére írt énekek (1–31.) állnak, ezeket követi néhány hálaadó ének (32–36.), majd az újhold ünnepére (37–40.), a pészáhra vagy pogácsáshétre (41–50.), az ötvenedik napra vagy hetek, illetve zsengés ünnepre (51–53.), újesztendő napjára (54–59.), a sátoros ünnepre vagy összegyűjtés ünnepére, illetőleg szedővedőre (60–65.) szólók, utánuk két hittani ének (66–67.) következik és végül egy kippur, vagy sanyargatás, illetve engesztelés napjára szerzett ének (68). A szövegeket abban a sorrendben közlöm, ahogyan azokat Gábor deák *Kissolymosi Mátéfi János énekeskönyvé*-be leírta. Az ő másolata azonban az itt közzétetteknél néggyel többet, azaz 72 éneket tartalmaz. E négy ének közül a *Serkenj fel ember* kezdetűt innét azért hagytam el, mert ez a 15 részből álló Énekeskönyv VIII. részével azonos, s ennek szövegét a 76. sz. alatt közlöm; a *Semmi nincs ez földön* és a *Sion hegyéről szabadítódat* kezdetűek Péchi Simon énekei, s ezek az ő többi szerzeményével együtt külön csoportba kerültek 87–88. szám alatt; a negyedik pedig, az *Isten népe és Dávid ezt látta* kezdetű, Bogáti Fazekas Miklós XXIII. zsoltárparafrázisa, nem szombatos ének.

Kissolymosi Mátéfi János énekeskönyvé-ben még eme énekcsoport előtt többféle bejegyzés olvasható. A kézirat első három levelén az énekek tartalomjegyzékét állították össze. Ez nagyrészt az énekeskönyv későbbi tulajdonosának, Mátéfi Basiliusnak a kezeírása. Minthogy a legutóbbi lapszámozáskor a kötéstábla belső lapját is beszámozták, minden levél rektója páros számot kapott. így tehát a tartalomjegyzék után a kézirat törzsrésze a 4. levél rektóján 8. lapszámmal kezdődik, a következő possessor-bejegyzéssel: „Anno 1633 Pertinet ad me Basilium Matefi.”

Alatta a következő latin versek Gábor deák írásával:

Mors tua, mors Christi, fraus mundi, gloria coeli,
Et dolor inferni, sunt meditanda tibi.
His jussis semper perpensis, pectore fixis
Crede mihi, nullo crimine tactus eris. GP.

Vivere quid sancte? quae sint sua iussa Tonantis
Noscere desideras, me lege semper opus
Praeco salutis ego, sum nuncius Omnipotentis
Qui mea <iussa> verba tenent, noxia nulla vident.
Nil mortis, Satana hoc[1] terrent tormenta Gehennae haeque
Pauperiem, pestem, nil timeantque fam[osa]
Volve folium, et plura de me noscere qui volueris, poteris.

A 9. lap üres.

A 10– 11. lapon Gábor deák írásával:

[1] hunc-ból javított és a sor fölé írt szó.

Oratio pia, ad deum unum,[2] patrem Jesu Christi, pro perseveratione huius libelli, denique de dignitate eiusdem, hexametris versiculis concinnata pijs quibusque, nec non sacrarum literarum studiosis, in Solymos majorj laborata A. D. 1616. per Gabrielem pastoris, curis scilicet gravioribus omissis.

Arte laboratum nimioque[3] sudore paratum
Hoc opus exiguum, benedictum, semper honestum
Conserves palmis, communis Conditor, almis.
Ut vis nulla queat, nec longa abolere vetustas.
Tutius, ut possit cunctis praestare caducis.
Praesertim pietate <tua> precor[4] prodesse pusillo
Collegio, sanctis qui flectit pectora iussis.
Huc properent omnes sitientes, atque famentes
Hoc opus ambrosia satiat vos, nectare potat.
Namque dej cultum, sanctissima sabbatha cuncta
Pestiferas <nimium> Papae,[5] et suspectas relligiones
Summa lues hojum <densis Papa> cuius dogma[6] abdidit antris
Quosque dies sanctos, revelat hic tramite justo.
Nuper adinventae ferae, fictaeque calendae hic
Nil sunt iratum nequeunt placere Tonantem.
Venditur hic gratis coelesti fonte talentum
Tollere quod nequeunt fures, nec scindere Parcae.[7]
[Prae]co salutis ego sum nuncius Omnipotentis
[S]edibus aethereis descendi,[8] manna salabre,
Vera fides, pietas[9] probitas, innoxia vita
Immortalis honor, laus, gloria, fama perenis,
Porius honestatis, neruus rebusque gerendis,
Omnis virtutum[10] fructus, correctio morum.[11]
Quam Moses, Christus, sic Apostoli, atque prophetae
Unanimes docuere viam, semitamque salutis
Isto comperitur congesta labore libello.
Si te sollicitat, paupertas ridiculosa
Si morbi, casusque premunt, variaeque procellae
His animum psalmis, oblectes, semper ubique
Criminibus laesos purat, contagine tactos
Atque sui Domini, mundos collocat in arce.
Hora brevis prohibet, sua commoda cuncta, referre
Noscere conando poteris, semperque legendo,
Praesentes[12] quoniam curasti, et posteritates
Optatis dominus benedicat, rebus honestis
Corporis atque animi, coelestia munera, mittat.
Te liberosque tuos, cum chara conjuge servet.
Sordibus intactum, custodi quaeso, libellum
Perversi haud lacerent cures, rapiantque latrones
Ut mediante tuo persistat tempore longo,
Jamque valere sinat, qui te, qui nosque creavit.
Scythulicis oris, hybernis scripsit in horis
Inveniet[13] nomen, qui ipsum velit aere juvare.
Nec tibi[14] mirandae mendae, potiusque tegendae
Lector amice rogo, sic tibi gratus ero.

---

[2] A sor fölé írt szó.
[3] A sor fölé írva: et.
[4] A sor fölé írt szó.
[5] A sor fölé írt szó.
[6] A sor fölé írt két szó.
[7] A *nec* után a sor fölé és alá írt szavak: alias virosque ponentum spargere.
[8] descendu-ból javítva.
[9] A lap szélére írt szöveg: alias quae sit Dominique voluntas.
[10] Virtus-ból javítva.
[11] A lap szélére írt szöveg: Vivere quid sancte, quae sint sua iussa Tonantis.
[12] A lap szélén olvashatatlan szavak.
[13] A lap szélén olvashatatlan szavak.
[14] A sor fölé írva: alias temnandae.

A 12. lapon az énekek címlapja:

Az Izrael istenetöl rendelteteot, szent, es igaz innepeknek meg szentelesere czienaltatot enekek, az igaz vallason valo, tudos, es istenfeleö ferfiaktol, az isten seregenek epületiert.

Docete, et commonete vos invicem cantionibus, et laudibus, et cantilenis spiritualibus, cum gratia canentes in corde vestro Domini semper. Colossen. 3.

A 13. lap üres.

A 14–341. lapon helyezkednek el az énekek.

Közben a 175. lapon végződő ének után az alábbi latin vers és magyar prózai szöveg olvasható:

Opus dedicatorium scriptoris

Lumine plus scriptos candelae, quamve solari
Perfeci cantus, vires pacemque ministrans,
Omnipotens cujus nomen celebratur ubique
Tu nil cum scribas, me lector, quisque cachinnas
Te quoque, crede mihi, dominus deridet ab alto.
Inter difficiles descripsit namque labores
Rusticus et puro commendat corde Joanni
Matthaej, domino fido, semperque benigno.
Relligionis iter, vestigia vera salutis
Repperit, a teneris dedicit, qui jussa Tonantis,
Illa sequi, totis conatur viribus, atque
Propterea domui benedixit conditor orbis
Familijs pariterque tibi et de foemore na … alias proprioquoque
Denique prosit opus, curet suprema potestas.[15]

Vegezte el ez kűs munkat 1617 esztendeönek a kezdetiben Nagy Solymoson lako Gabor deak, az eö szerelmes es jo akaro uranak Kűs Solymoson lako Matefi Janosnak, kivel egygiut az nemes tudomanynak kűszeöbęt ręsz ideig niomdosta. Eltesse Isten ez keönyveczykenek urat, haza nepevel egygiűt bekesegesen nagy sok űdeig. Engedgie megis, hogy ez iras[16] [av]agy keönyveczyke ne cziak maganak, hanem maradekinakis hasznalhasson. Jollehet tovabba[17] szereteö János uram, ereölkeöttem vetkekteöl irasomat otalmazni, de minthogy nehez paraszti munkajm es szorgalmatossagim miat kapdosva giorta vilaganal kelleteöt meg irnom, lehet error benne, kire ha talal<d>andaszj[18] meg corrigalni el ne mulasd. Vale quam feliciter.

A Gábor deák által másolt rész a 176. lapon végződik.

A 177. laptól az énekeskönyv további részeit 1617 és 1626 között hét másik kéz másolta le. A leírók közül négynek a neve ismert: ifjú Zák Péteré, Mátéfi Basiliusé, Thordai Mihályé és Thordai Zsigmondé. A kézirat összesen 117 éneket tartalmaz. Ezekből azonban, a már említett négyen kívül még tizenegyet kellett kihagynom e kiadásban. Részben, mert nem szombatos eredetűek, mint az *Adjunk hálát az nagy úristennek* (RMKT XVII. század 4. köt. 35. sz.); Szerómi Illés: *Emlékezzél meg te gyarló ember* (RMKT VII, 96.); Bogáti Fazekas Miklós: *Krisztus urunk mondja, minden meghallgassa; Jámbor vitéz Dávid Saul előtt* (34. zsoltár) és *Neked mondok dicséretet* (92. zsoltár); Tóth Demeter: *Bánatos szívem tekints az égre* (RMKT XVII. század 1. köt. 111. sz.); Rimay János: *Az jó hitű ember szelíd ez világban* (Rimay ÖM 21. sz.); *Isten ki vagy nap és világ* (Gratiarum actio, Debrecen 1597) és az *Isten világ kősziklája* (RMKT XVII. század 4. köt. 47. sz.) kezdetű ének; részben meg kétszer fordulnak elő a kéziratban, mint *Üdvözülendő embernek penitenciát kell tartani* és a *Szólok az alamisnálkodásról* kezdetűek. A két utolsó éneket ld. a *Tanító énekek* esopotrjában, 74. és 78. szám alatt.

A II. forrás, az 1615 körül, mintegy tizenhét kéz által másolt *Péchi Simon-énekeskönyv*, összesen 89 szombatos éneket foglal magába. Ezek között csak négy olyan ének (98., 110–112. sz.) van, amely a *Kissolymosi Mátéfi János énekeskönyvé*-ben nincs meg. Viszont a 275. lapon kezdődő szombatos része 17 olyan éneket is tartalmaz, amely nem szombatos eredetű: *Adjunk hálát az nagy úristennek* (RMKT. XVII. század. 4. köt. 35.

---

[15] Az utolsó két sor eredetileg ebből javítva:
Familijisque tuis, tecum de . . .
Praestet opus concedat suprema . . .

[16] írasom-ból javítva

[17] Sor fölé írt szó.

sz.); *Oh mennyei nagy boldogság* (Bártfai 1593. évi ék. 347.); *Adj békességet úristen* (az 1566. évi váradi ék. 1.); *Isten, ki vagy nap és világ* (Gratiarum actio … Debrecen 1597.); *Nagy hálát adjunk az atyaistennek* (Bornemisza Péter 1582. évi ék. CCXXVb.); *Járuljunk mi az egy örök úristenhez* (Debreceni ék. 1590. 174.); *Hálát adunk neked mindenható* (Huszár Gál 1574. évi ék. LXIXb.); *Adjunk hálát mindnyájan* (1566. évi váradi ék. 6.); *Mennybéli úristen hallgass meg* (Bornemisza Péter 1582. évi ék. CCXXVIb.); *El-bemegyünk nagy örömmel* (1590. évi debreceni ék. 195.); *Ne utálj meg, uram, én sok bűneimért* (a *Mennybéli úristen hallgass meg* 3 utolsó szakasza); *Megadja még isten örömét szívemnek* (Dézsi: Balassa Bálint minden munkái. Bp. 1923. 314.); Csemeki Mátyás: *Magasztallak én istenem, uram és atyám* (Dézsi: Balassa Bálint minden munkái. Bp. 1923. 358.); Szenci Molnár Albert: *Mindenkoron áldom az urat* (XXXIV. ps.); Tóth Demeter: *Bánatos szívem tekints az égre* (RMKT XVII. század 1. köt. 111. sz.); *Ezek hívek az szent ige* (Hoffgreff-ék. BHA VII. y_4–z_2, a szombatos változat 3 versszakkal megtoldva); Bogáti Fazekas Miklós: *Most oh én lelkem dicsérd az istent* (146. ps.).

A III. forrásba, az 1615–1618 között másolt *Jancsó-kódex*-be összesen 80 szombatos éneket írtak le. A kódex első fele, miként a *Péchi Simon-énekeskönyv*-ben, Bogáti Fazekas Miklós zsoltárfordítását foglalja magába. A szombatos rész a 106. levélen kezdődik, s három másoló, Váradi János, Tolnai István és ifjú Zák Péter munkája. A gyűjtemény csupa olyan éneket tartalmaz, amely a *Kissolymosi Mátéfi János énekeskönyvé*-ben is megtalálható. A két szombatos gyűjtemény címe is szinte szó szerint megegyezik. A *Jancsó-kódex*-ben ez így olvasható: „Az istenteöl rendeltetet, zent igaz innepeknek meg zentelesere czienaltatot enekek, az igaz uallason ualo tudos es istenfeleö firfiaktol. Irattatot Kis Solymosson Anno 1615 el kezduen 25 die Maij Varadi János altal.”

1.

Kéziratai:

I. **Kissolymosi Mátéfi János ék.** 14–16. (1. sz.) – A kódexben ezzel kezdődnek a szombatos gyülekezeti énekek. Az ének végén: Finis. – A nótajelzésként idézett ének nyomtatásban először a *debreceni énekeskönyv* 1590. évi kiadásában (195.) jelent meg. Dallamát közli: RMDT I, 152. – Másolta Gábor deák 1616-ban Nagysolymoson.

II. **Péchi Simon ék.** 286–287. (10. sz.) – Címe: Zent giulekezetben ualo szent enek. – Nótajelzése nincs. – Az ének 36–40. sorát csak ez a változat őrizte meg. – Másolta a kódex szombatos részének leírói közül a 8. kéz.

III. **Jancsó-k.** 107a. (1. sz.) – Ezzel az énekkel kezdődik a kódex szombatos része. Címe: Szombathon reggelj tanitas eleöt ualo. Az ének végén: Finis. – Nótajelzése azonos az I. változatéval. – Másolta Váradi János 1615-ben Kissolymoson.

Másolata megtalálható még: *Kováts Óser ima- és ék.* 215b. (16. sz.) – *Kohn Sámuel ék.* 2a. (2. sz.)

A 8, 5, 11, 6, 7-es sorokból álló szakaszokban nincs egyetlen hibás szótagszámú sem.

Az ének dallamát a RMDT I, 142. alapján közöljük.

79 Az I. és III. változatban nyilván hibás a szöveg, mert e szakasz első sorában már említett *magos menyben* aligha ismétlődött a negyedik sorban. Ezért e sort a II. változat szerint javítottam.

2.

Kéziratai:

I. **Kissolymosi Mátéfi János ék.** 16–21. (2. sz.) – A nótajelzésként idézett ének Nagybáncsai Mátyás Hunyadi Jánosról 1560-ban Nagyszombatban írt históriája, melyet először Komlós András adott ki 1574-ben Debrecenben. (RMK I, 107.) Szövegkiadása: RMKT IV, 27–40, 273–282. és BHA V. – Dallamát közli: RMDT I, 28/I–II. – Másolta Gábor deák Nagysolymoson 1616-ban.

II. **Péchi Simon ék.** 307–310. (24. sz.) – Címe: Szombaton tanitas elöt. – Nótajelzése azonos az I. változatéval. – Másolta a kézirat szombatos részének leírói közül a 3. kéz.

III. **Jancsó-k.** 107b–109a. (2. sz.) – Címe: Mas. Zombati tanitas eleöt ualo űedöre. Argumentum: Zombat meltosagara ualo enek. – *Dudgia,* azaz nótája azonos az I. változatéval. – Másolta az 1–13. versszakot Váradi János, a 14–15. szakaszt a 2., a 16. verset a 3. kéz, a 17-től végig Tolnai István 1615-ben Kissolymoson.

Másolata megtalálható még: *Kohn Sámuel ék.* 24b. (20. sz.)

A versfőkben: SzOMBAT MELTOSAGARA VALO ENEK.

A 4×19-es (6+6+7) szakaszokban írt énekben a szótagszám és az ütemhatárok mindenütt hibátlanok.

Az ének dallamát a RMDT I, 28/I. alapján közöljük.

1 *Szent teörvény keönyveben,* azaz a bibliában, főkép Mózes öt könyvében.

4 *Mind két élet*, vagyis mind az evilági, mind a túl világi élet.

14 *szelye* = széle; adajat = adóját

15 hordonak = hordanák

16 ravas olv. ravás = rovás (fapálcikába vésett jelek; általában számbavétel, jegyzékbe foglalás)

26 Vö. 5 Móz. 32,15.

32 A III. változatban *birhat* olvasható, minthogy azonban a szöveg értelme az I. változat szerint is kifogástalan, nem javítottam.

35 *egygis* olv. egy is

45 kik valva poganbol = akik pogányból lettünk

48 illeni = üleni, ülni

49–54 Vö. 1 Móz. 1,2–2,2.

55 Vö. 1 Móz. 2,3.

56 pereputiostol = háznépestől, egész nemzetségével

59 jargalna = lótna-futna, nyargalna

65 Vö. 2 Móz. 20,10.

71 Enoch pátriárka ld. 1 Móz. 5,18–24.

73 Noé történetét ld. 1 Móz. 6–9.

74 bele hagia = abba hagyja

75 Ábrahám történetét ld. 1 Móz. 12–25.

76 Magyarázatát ld. a 437. lapon, a 2/76. sorhoz írt jegyzetben.

77 Jákob történetét ld. 1 Móz. 25–50. – teökelle = beteljesített

78 A II. és III. változat Egyptomot zsidó nevén *Mizraim*-nak említi

79 enyet = szemben, által, helyében; gazdasagnak tisztit = a gazda tisztségét

82 felliebben = fölöttébb, jobban, erősebben

84 Ennek a sornak értelme: A szombat egyként emlékeztet a világ teremtésére (vö. 2 Móz. 20,11.) és a zsidók Egyiptomból való kivonulására (vö. 5 Móz. 5,15.).

86 Kele eleb eleb = mind jobban terjedt, érvényesült

87 Nagy Konstantin római császár uralkodott 306–337-ig; a vasárnapot 321-ben állami ünneppé tette.

88 I. (Szent) Szilveszter pápa uralkodott 314–335-ig; a vasárnapot Jézus feltámadásának emlékére emelték a kereszténység heti ünnepévé az ószövetségi szombat helyett. – tűnteté = változtatta

89 *Nagy messias utan*, azaz Krisztus után.

100 Magyarázatát ld. a 437. lapon a 2/100. sorhoz írt jegyzetben.

3.

Kéziratai:

I. **Kissolymosi Mátéfi János ék.** 22–23. (3. sz.) – Az ének végén: Finis. – A nótajelzésként említett ének Luther Márton szerzeményének fordítása, mely először az 1566. évi *váradi énekeskönyv*ben (68.) jelent meg. Szövegkiadása: SzG 35. és BHA VI, XCIXa. Dallamát közli: RMDT I, 125/II. – Másolta Gábor deák 1616-ban Nagysolymoson.

II. **Péchi Simon ék.** 321–322. (35. sz.) – Címe: Pénteki üdöre. – Nótajelzése azonos az I. változatéval. – Másolta a kézirat szombatos részének leírói közül a 3. kéz.

III. **Jancsó-k.** 109a–109b. (3. sz.) – Címe és nótajelzése mint az I. változatban. – Másolta Tolnai István 1615-ben Kissolymoson.

Másolata megtalálható még: *Kováts Óser ima- és ék.* 208b. (10. sz.)

A 9, 9, 9, 9, 8, 5, 5, 6, 9 szótagos sorokból álló szakaszokban a szótagszám egyetlen esetben (17. sor) hibás.

Az ének dallamát a RMDT I, 125/II. alapján közöljük.

7 A szótagszám látszólag eggyel több. A II. változatban a *Te* névmás nincs is a szövegben. De a *teölteint*-ben az *ei* diftongusként is ejthető volt, tehát az I. változat szövegét nem láttam szükségesnek javítani. – teölteint = töltése szerint

17 Minden változatban *Halaadassal* olvasható. A sor így öt szótagos, holott a többi versszakban ez a sor mindenütt hat szótagos. Valószínű, hogy valamennyi változat olyan másolatról készült, amelyben a *halaadasaval* kifejezés egy szótaggal másolási hiba következtében megrövidült.

27 A II. változatban *lappasaual* olvasható. A kettős *p* regresszív hangasszimilációnak látszik, bár az is lehet, hogy a másoló az első *a* fölé elfelejtette kitenni az *m*-et pótló rövidítésjelet.

37 *tedgyek* olv. tedgyék, a *tessék* régies alakja.

4.

Kéziratai:

I. **Kissolymosi Mátéfi János ék.** 24–26. (4. sz.) – A nótajelzésként idézett ének szövege megvan a *Keszthelyi-k.*-ben, de ebben késői, XVII. századi bejegyzés (ld. RMKT I.[2] 15–22.). Nyomtatásban először az 1566. évi *váradi énekeskönyv*ben (85.) jelent meg. Szövegkiadása: SzG. 52. és BHA VI, CXVb. Dallamát közli: RMOT I, 59/II. – Másolta Gábor deák 1616-ban Nagysolymoson.

II. **Péchi Simon ék.** 319. (33. sz.) – Címe: Azonra. Az ének végén: Finis. – Nótajelzése azonos az I. változatéval. – Másolta a szombatos rész leírói közül a 3. kéz.

III. **Jancsó-k.** 109b–110a. (4. sz.) – Címe és nótajelzése azonos az I. változatéval. – Másolta Tolnai István 1615-ben Kissolymoson.

IV. **Pál András ék.** 87b–89a. (46. sz.) – Címe: Mas ugyan azonra. – Nótajelzése azonos az I. változatéval. – Másolta Pál András Bözödújfaluban 1720-ban.

V. **Szombatos énekek és imádságok könyve** (XVIII. sz. eleje) 45a–47b. (2. sz.) – Címe mint az I. változatban. Az ének végén: Finis hujus operis. – Nótajelzése mint az I. változatban. – Másolta az 1. kéz.

VI. **Szombatos énekeskönyvecske** (1744) 8b–10b. (4. sz.) – Címe: Más ugyan arra. A szöveg végén: Amen. – Nótajelzése mint az I. változatban. – Másolta az 1. kéz.

Másolata megtalálható még: *Szombatos ima- és ék.* (1757 előtt) 148b. (2. sz.) – *Ernyei Kováts Sámuel ima- és ék.* 29b. (1. sz.) – *Nagyernyei Sárosi Mihály ék.* 27a. (10. sz.) – *Kováts Óser ima- és ék.* 209b. (11. sz.) – *Kováts Elek ima- és ék.* I. rész. 1. (1. sz.) – *Kohn Sámuel ék.* 10b. (12. sz.) – *Kováts Óser ék.* 4. (3. sz.) – *Áts Mózes ima- és ék.* 256b. (11. sz.)

A 4×8-as szakaszokban írt ének szótagszáma minden sorban hibátlan.

Az ének dallamát a RMDT I, 59/II. alapján közöljük.

45 rutalt = gyalázott, szidalmazott, ócsárolt

57 *ez* nyilván elírás *es* (-is) helyett

5.

Kéziratai:

I. **Kissolymosi Mátéfi János ék.** 26–29. (5. sz.) – A nótajelzésként említett ismeretlen szerzőjű ének először az 1579. évi *debreceni énekeskönyv*ben (97.) jelent meg. Dallamát közli: RMDT I, 193. – Másolta Gábor deák 1616-ban Nagysolymoson.

II. **Péchi Simon ék.** 317–318. (32. sz.) – Címe: Penteken. Az ének végén: Finis. – Nótajelzése azonos az I. változatéval. – Másolta a kézirat szombatos részének leírói közül a 3. kéz.

III. **Jancsó-k.** 110a–111a. (5. sz.) – Címe és nótajelzése azonos az I. változatéval. – Másolta Tolnai István 1615-ben Kissolymoson.

IV. **Pál András ék.** 85b–87b. (45. sz.) – Címe: Zombat kezdetire való ditsiretek. – Nótajelzése azonos az I. változatéval. – Másolta Pál András 1720-ban Bözödújfaluban.

V. **Szombatos énekek és imádságok könyve** (XVIII. sz. eleje). Ebben az ének kétszer fordul elő:

1. másolat: 42a–45a. (1. sz.) – Címe azonos a IV. változatéval. – Nótajelzése, mint az I. változatban. – Az ének 18–58. sora hiányzik a szövegből, mert a kéziratból közbül egy levél elveszett. – Másolta az 1. kéz.

2. másolat: 66a–67a. (5. sz.) – Címe azonos a IV. változatéval. – Nótajelzése, mint az I. változatban. – Az ének szövege a 30. sorral megszakad. A másoló, úgy látszik, észrevette, hogy előbb már egyszer leírta ezt az éneket és a 67b lapon már nem folytatta annak másolását. – Másolta az 1. kéz.

VI. **Szombatos énekeskönyvecske** (1744) 6b–8b. (3. sz.) – Címe: Szombat kezdetire való. Pénteken estve. A szöveg végén: Ámen. – Nótajelzése azonos az I. változatéval.

Szövege megtalálható még: *Kohn-féle csonk. gyűjt.* 19. (3. sz.) – *Kováts Óser ima- és ék.* 210b. (12. sz.) – *Kováts Elek ima- és ék.* 6. (4. sz.) – *Kohn Sámuel ék.* 9a. (11. sz.) – *Sallós József ék.* 122. (14. sz.) – *Koncz József ima- és ék.* 376. (13. sz.) – *Nagy Sámuel imák.* (1. sz.) – *Kováts Óser ék.* 1. (2. sz.) – *Áts Mózes ima- és ék.* 257a. (10. sz.)

Kiad. ARÁNYI L., Vasárnapi Újság 1873. 202.

A 7, 7, 7, 7, 5-ös sorokban írt ének szövegében egyetlen szótagszámhiba sem fordul elő. Az ének rímelése eléggé következetlen.

Az ének dallamát a RMDT I, 193. alapján közöljük.

6–7 Vö. 2 Móz. 31, 16–17.

8 Vö. 1 Móz. 2, 1–3. 2 Móz. 35, 1–3. 4 Móz. 15, 32–36.

18 Az I–III. változatban *igassaggal* olvasható, de értelemszerűen jobb a *vigassaggal*. Eredetileg alighanem ez volt a szövegben, amit a IV. változat helyesen őrzött meg.

35 útan = útján

86 ez kédig = eddig

6.

Kéziratai:

I. **Kissolymosi Mátéfi János ék.** 29–31. (6. sz.) – A nótaként idézett ének először az 1566. évi *váradi énekeskönyv*ben (134.) jelent meg. Szövegkiadása: SzG. 95. és BHA VI, Xa. Dallamváltozatait közli: RMDT I, 129/I–II. – Másolta Gábor deák 1616-ban Nagysolymoson.

II. **Péchi Simon ék.** 299–301. (19. sz.) – Címe: Szombati regeli tanitas eleöt. Az ének végén: Finis. – Nótajelzése azonos az I. változatéval. – Másolta a kódex szombatos részének leírói közül a 3. kéz.

III. **Jancsó-k.** 111a–112a. (6. sz.) – Címe és nótájelzése azonos az I. változatéval. – Másolta Tolnai István 1615-ben Kissolymoson.

Az ének strófaképlete: 7, 7, 9. A sorokban a szótagszám mindvégig hibátlan. Rímelése nem következetes.

Az ének dallamát a RMDT I, 129/I. alapján közöljük.

7 Máté 19,16–17.

12 Vannak ugyanis bukott angyalok, azaz ördögök, ld. 1 Kir. 22,19–21. Jób 4,18.

13–15 Jób 22,4–6.

16 A rím *mi* alakot kíván, ezért a III. változat alapján javítottam a szöveget.

20 3 Móz. 19,2.

36 felszegen azt ilheti = félszegen, azaz hiányosan, tökéletlenül azt (ti. az ünnepet) ülheti

43–4 Magat … Soha nem igazittia = Soha nem vallja, tekinti magát igaznak (igazoltnak)

48 1 Móz. 11–19.

80 telepedet = megállapodott, higgadt

98 enyhitve = megszelidítve, megfékezve

102 Nem elegyeös – nem elegyes, azaz nem keveri, nem vegyíti (ti. a jót a rosszal)

126 Az I. és III. változatban *Kiben* olvasható, de értelemszerűen helyesebb a II. változatban megőrzött többesszámú *Kikben.*

7.

Kéziratai:

I. **Kissolymosi Mátéfi János ék.** 33–36. (7. sz.) – A nótajelzésként idézett ének először az 1566. évi *váradi énekeskönyv*ben (140.) jelent meg. Szövegkiadása: SzG. 101. és BHA VI, XIXa. Dallamát közli: RMDT I, 69/II. – Másolta Gábor deák 1616-ban Nagysolymoson.

II. **Péchi Simon ék.** 302–304. (21. sz.) – Címe: Szombati regelj tanitas vttan. Az ének végén: Finis. – Nótajelzése azonos az I. változatéval. – Másolta a kézirat szombatos részének leírói közül a 3. kéz.

III. **Jancsó-k.** 112a–113a. (7. sz.) – Címe: Szombaton reggeli tanitas utanra. – Nótajelzése azonos az I. változatéval. – Másolta Tolnai István 1615-ben Kissolymoson.

IV. **Szombatos énekek és imádságok könyve** (XVIII. sz. eleje) 67b–71a. (6. sz.) – Címe és nótajelzése nincs. Az ének végén: Finis huius operis. – Másolta az 1. kéz.

Másolata megtalálható még: *Kováts Elek ima- és ék.* 18. (11. sz.)

Az ének strófaképlete: 14, 14, 13. A 14-es sorokban a 7+7 tagolás minden esetben hibátlan. A 13-as sorokban a 4+4+5-ös ütemhatárok közül a 4+4 két helyen (12. és 36. sor) szó belsejébe esik. Szótagszámhiba egyszer sem fordul elő az énekben.

Az ének dallamát a RMDT I, 69/II. alapján közöljük.

2 ill = ül

8 Ezsa. 41,8.

12–15 Máté 25.

16–18 A IV. változatban ez a szakasz tendenciózusan kimaradt, minthogy Krisztus szerepel benne. A szombatosok ugyanis az 1630-as évek elejétől Péchi Simon hatására teljesen a zsidó vallási felfogást követték, és Krisztust már nem ismerték el messiásnak.

32 hagiot utaba = meghagyott, megparancsolt útján

34 negedseg = dölyf, gőg, önhittség

39 ugis = úgy is

42 A IV. változatban Krisztus nevét tendenciózusan a *iambor* kifejezéssel cserélték fel. Vö. a 16–18. sorhoz írt jegyzettel.

47 A IV. változat a Krisztusra vonatkozó *Szent fianak* kifejezés helyébe a *Messijásával* kifejezést iktatja. Jézus ti. a zsidó felfogás szerint nem messiás, az még csak ezután fog eljönni. Vö. a 16–18. sorhoz írt jegyzettel.

8.

Kéziratai:

I. **Kissolymosi Mátéfi János ék.** 36–38. (8. sz.) – Az ének végén: Amen. – A nótajelzésként említett ének Sztárai Mihály szerzeménye, mely először az 1566. évi *váradi énekeskönyv*ben (15.) jelent meg. Szövegkiadása: RMKT V, 107–108. és BHA VI, LXb. Dallamát közli: RMDT I, 15/II. – Másolta Gábor deák 1616-ban Nagysolymoson.

II. **Péchi Simon ék.** 322–324. (36. sz.) – Címe: Penteki üdöre. – Nótajelzése azonos az I. változatéval. – Másolta a kézirat szombatos részének leírói közül a 3. kéz.

III. **Jancsó-k.** 113a–114a. (8. sz.) – Címe: Szombat reggeli tanitasra. – Nótajelzése azonos az I. változatéval. – Másolta Tolnai István 1615-ben Kissolymoson.

Másolata megtalálható még: *Kováts Elek ima- és ék.* 19. (12. sz.)

A felező 12-esekben írt ének a szótagszám és ütemezés szempontjából mindenütt hibátlan.

Az ének dallamát, mely a RMDT I, 15/II variánsa, az 1774-i *Szentes–Deák-kézirat*-ból közöljük. (Ld. RMDT I, 612. lap.)

2 ingien fel vévén, helyhettel kedvedben = ingyen (ellenszolgáltatás nélkül) felemeltél és kedvedbe helyeztél (kegyedbe fogadtál)

3 Gal. 3,10–13.

6 Hát mege taszittád = elvetetted

11 engedűnk = engedelmeskedünk

18 Menieműk = mineműk

20 szerzesidben foglaltuk dolgunkat = határozataid, rendelkezéseid, parancsolataid szerint végezzük dolgunkat

23 gancziot = hibát, vétket, fogyatkozást

44 Az I. és III. változatban *örzenek* helyett *tartanák* olvasható. Minthogy azonban az előző sorban is ezt találjuk, nem valószínű, hogy kétszer ugyanazt a szót használta volna a szerző állítmányként. A II. változatban nincs is ismétlés, mert a 44. sorban *örzenek* olvasható.

47–48 utan – útján

56 senki nem szánt raitunk = senki nem gyötör, bántalmaz, kínoz minket

9.

Kéziratai:

I. **Kissolymosi Mátéfi János ék.** 39–41. (9. sz.) – A nótajelzésként idézett ének Batizi András szerzeménye, először az 1566. évi *váradi énekeskönyv*ben (127.) jelent meg. Szövegkiadása: RMKT II, 58–60, 410–427. és BHA VI, Va. Dallamát közli: RMDT I, 66. – Másolta Gábor deák 1616-ban Nagysolymoson.

II. **Péchi Simon ék.** 319–321. (34. sz.) – Címe: Penteki űdöre. Az ének végén: Finis. – Nótajelzése azonos az I. változatéval, – Másolta a. kézirat szombatos részének leírói közül a 3. kéz.

III. **Jancsó-k.** 114a–114b. (9. sz.) – Címe és nótajelzése azonos az I. változatéval. – Másolta Tolnai István 1615-ben Kissolymoson.

Szövege megtalálható még: *Kováts Óser ima- és ék*. 217a. (17. sz.) – *Kováts Elek ima- és ék*. I. rész 22. (13. sz.)

Versfőkben: SZOMBATRA VALO KESzŰLET

A 13, 9, 5, 13 szótagú sorokból álló szakaszokban a szótagszám az ének első sorát kivéve (ez 14 szótagos) mindenütt hibátlan. A 13-as sorokban a 8+5-ös ütemezés végig pontos, de a 8-as ütemek 4+4-es további tagolása már nem következetes. A harmincnyolc 13-as sor közül nyolcban (9, 17, 33, 48, 53, 57, 60. sor) a 4+4-es metszet szó belsejébe esik. Ugyanígy a 9-es sorok 4+5-ös ütemezése sem hibátlan. Ezekben az ütemhatár öt esetben (18, 50, 52, 70, 74. sor) került a szó belsejébe.

Az ének dallamát a RMDT I, 66. alapján közöljük. A közlés 3. sorában *-gal jelölt hang „g”-nek is értelmezhető.

1 Szótagszámtöbblet: *az urnak* szövegrészből elhagytam az *az* névelőt.

2 *Szűvet, kezet jertek emellyűnk* ... A szombatosok mindkét kezüket feltartva imádkoztak, vö. Siral. 3,41.

5–8 Nehézkes szórend, értelme: Olyanokká lévén példánkkal, mint ártatlanságukkal a kicsinyek, bűnt el hagyva, tiszta orcával, jer kövessük urnak szentit …

17 *Az szent nep peldaja* ... A zsidóságnak a bibliába foglalt történetére (ószövetség) vonatkozik.

18 *mind két szerencziét* ti. a jó és gonosz szerencsét

20 valo tartasa = igaz, valóságos megtartása

27 gianos ahoz = kételkedik benne

32 vetven hát megé = elutasítván, figyelmen kívül hagyván, megvetvén

36 *Moses kyűl Romara elmenk ne essek*. Értelme: Mózesen, tehát az ószövetségen kívül Rómára (azaz a pápa által hozott rendelkezésekre) ne is gondoljunk.

40 szerzesit = rendelkezéseit. – Vö. Zsolt. 19,11.

42–43 nyomunkon akadgion utban = nyomunkon találjon az útra

52 meg confirmalta = megerősítette, bizonyítja

54 két elet java = az evilági és túlvilági boldogság

56 *minapi valtozasa* ti. az ószövetségi törvények egy részének megváltoztatása a keresztény felekezeteknél.

57–60 Magyarázatát ld. a 437. lapon a 9/57–60. sorhoz írt jegyzetben.

64 fogja = felfogja, értelmezi

68 eppen = épen, teljesen, hiánytalanul

71 eöreökitczien = gyarapítson, erősítsen

10.

Kéziratai:

I. **Kissolymosi Mátéfi János ék.** 41–42. (10. sz.) – Az ének végén: Finis. A nótajelzésként idézett *Viri venerabiles sacerdotes dej* kezdősor alighanem egy XV. századbeli latin egyházi énekre utal. Szövege eddig ismeretlen. Dallamváltozatait közli: RMDT I, 61–63. és 238., valamint a RMDT I, 470. lapon levő dallamtáblázat: 5. sz. – Másolta Gábor deák 1616-ban Nagysolymoson.

II. **Péchi Simon ék.** 315–316. (30. sz.) – Címe: Penteken. Az ének végén: Finis. – Nótajelzése nincs. – Másolta a kézirat szombatos részének leírói közül a 3. kéz.

III. **Jancsó-k.** 114b–115a. (10. sz.) – Címe és nótajelzése azonos az I. változatéval. – Másolta Tolnai István 1615-ben Kissolymoson.

Másolata megtalálható még: *Nagyernyei Sárosi Mihály ék.* 7b. (4. sz.) – *Kováts Elek ima- és ék.* I. rész 27. (16. sz.) – *Sallós József ék.* 103. (8. sz.)

Kiad. HAZAI HUGO, IMIT Évkönyve. Bp. 1900. 213–215.

Versfőkben: KESzŰLETI

A 4×13 (7+6) tagolású szakaszokban a szótagszám és az ütemezés mindenütt hibátlan.

Az ének dallamát *Szabolcsi*: A magyar zenetörténet kézikönyve, Bp. 1955[2], *36–*37. lapjairól közöljük. (Vö. a RMDT I, 470. lapján levő dallamtáblázattal.)

3 zaj szoval = száj szóval

6 *Mint ki szent atiank művét tartia peczietelve* ti. mint a világ teremtésére emlékeztető jelet becsülje mindenki a szombatot.

7 Ld. a 2. sz. ének 87–88. sorához írt jegyzetet.
12 meg tékozlásáért = el vesztegetéséért, pazarlásáért
13 Űresitczie = tisztítsa meg
16 Jákob nemzetségevel, azaz a zsidósággal
19 Kezdeö felén = kezdetén, elején, azaz már pénteken este.
21 valo = valóságos
27 jozan lakas = józan, mértékletes ivás-evés

11.

Kéziratai:

I. **Kissolymosi Mátéfi János ék.** 43–44. (11. sz.) – A nótajelzésként idézett ének Batizi András szerzeménye, először nyomtatásban az 1566. évi *váradi énekeskönyv*ben (127.) jelent meg. – Szövegkiadása: RMKT II, 58–60. és BHA VI, Va. Dallamát közli: RMDT I, 66. – Másolta Gábor deák 1616-ban Nagysolymoson.

II. **Péchi Simon ék.** 301–302. (20. sz.) – Címe: Azonra. Az ének végén: Finis. – Nótajelzése azonos az I. változatával. – Másolta a kézirat szombatos részének leírói közül a 3. kéz.

III. **Jancsó-k.** 115a–15b. (11. sz.) – Címe és nótajelzése azonos az I. változatával. – Másolta Tolnai István 1615-ben Kissolymoson.

Másolata megtalálható még: *Kováts Óser ima- és ék.* 218b. (18. sz.) – *Kováts Elek ima- és ék.* 10. (7. sz.) – *Kohn Sámuel ék.* 4b. (5. sz.) – *Áts Mózes ima- és ék.* 215a. (24. sz.)

Az ének strófaképlete: 13, 9, 5, 13. A 13 szótagú sorok mindvégig hibátlan 8+5 ütemekre oszlanak, de a 8-as ütemek 4+4-es további tagolása már nem következetes. A huszonnégy 13-as sor közül hatban (4, 5, 28, 32, 36, 44. sor) a 4+4-es metszet szó belsejébe esik. Ugyanígy a 9-es sorok 4+5-ös ütemezése sem hibátlan. Ezekben az ütemhatár öt esetben (14, 22, 26, 38, 46. sor) került a szó belsejébe.

Az ének dallamát a RMDT I, 66. alapján közöljük.

1 A *may* (= mai) egytagúnak (maj) ejtendő.
2–3 ld. 1 Móz. 2,1–3. 2 Móz. 35,1–3. 4 Móz. 15,32–36.
16 kűleömben = másképpen
20 istennek útan = istennek útján
25 meg fertezteti = meggyalázza
27 Poor nappá teszi = pór nappá, paraszt nappá, azaz munkanappá teszi
47–48 fenknek kegielmezven = fejünknek kegyelmezvén

12.

Kéziratai:

I. **Kissolymosi Mátéfi János ék.** 44–46. (12. sz.) – A nótajelzésként idézett éneket 1550-ben szerezhették, először az 1566. évi *váradi énekeskönyv*ben (156.) jelent meg. Szövegkiadása: SzG. 188. és BHA VI, CLXIIIa. Dallamát közli: RMDT I, 18/IV. – Másolta Gábor deák 1616-ban Nagysolymoson.

II. **Péchi Simon ék.** 316–317. (31. sz.) – Címe: Penteken. – Nótajelzése azonos az I. változatával. – Másolta a kézirat szombatos részének leírói közül a 3. kéz.

III. **Jancsó-k.** 115b–116a. (12. sz.) – Címe és nótajelzése azonos az I. változatával. – Másolta Tolnai István 1615-ben Kissolymoson.

Másolata megtalálható még: *Nagyernyei Sárosi Mihály ék.* 9a. (5. sz.) – *Kováts Óser ima- és ék.* 207b. (9. sz.) – *Kováts Elek ima- és ék.* I. rész 25. (14. sz.) – *Sallós József ék.* 106. (9. sz.)

Az ének strófaképlete: 13, 13, 12, 7. A szótagszám és a 13-as sorokban a 6+7, a 12-es sorokban pedig 6+6 tagolás mindenütt hibátlan. – A II. változatban a gondatlan másolás következtében több helyen (5., 9., 11., 12., és 26. sorban) szavak, sőt félsorok maradtak ki a szövegből.

Az ének dallamát a RMDT I, 18/IV. alapján közöljük.

7 te nevedre zengünk = nevedhez, neved tiszteletére énekelünk
12 Vö. Jer. 23,1.
17 Allapattunk = állapodtunk
19 hiuvnk olv. hívunk

13.

Kéziratai:

I. **Kissolymosi Mátéfi János ék.** 46–48. (13. sz.) – Az ének végén: Finis. – A nóta.jelzésként idézett ének Kecskeméti Vég Mihály 1561-ben szerzett 55. zsoltárparafrázisa. Legrégibb másolata a *Boroszlói kézirat*-ban (33b–35a) (XVI. század utolsó negyede) maradt fenn. Nyomtatásban az 1602. évi *debreceni énekeskönyv*ben (38b.) jelent meg először. Szövegkiadása: RMKT IV, 48–50, 285–288. Dallamát közli: RMDT I, 75/I. – Másolta Gábor deák 1616-ban Nagysolymoson.

II. **Péchi Simon ék.** 324–325. (37. sz.) – Címe: Penteki űdöre. Az ének végén: Finis. – Nótajelzése nincs. – Másolta a kézirat szombatos részének leírói közül a 3. kéz.

III. **Jancsó-k.** 116a–116b. (13. sz.) – Címe: Tanitas utanra és mindenkorra. – Nótajelzése azonos az I. változatéval. – Másolta Tolnai István 1615-ben Kissolymoson.

IV. **Szombatos énekeskönyvecske** (1744) 10b–13b. (5. sz.) – Címe: Penteken estvéli tanittás elöt. Az ének végén: Amen. – Nótajelzése nincs. – Másolta az 1. kéz.

Másolata megtalálható még: *Ernyei Kováts Sámuel ék*. 32a. (2. sz.) – *Nagyernyei Sárosi Mihály ék.* 30a. (11. sz.) – *Kováts Óser ima- és ék.* 212b. (13. sz.) – *Kováts Elek ima- és ék.* I. rész 1. (2. sz.) – *Kohn Sámuel ék.* 11b. (13. sz.) – *Áts Józsefné ima- és ék.* (5. sz.) – *Kováts Óser ék.* 6. (4. sz.)

Kiad. HAZAI HUGO, IMIT Évkönyve. Bp. 1900. 215–217.

Az ének strófaképlete: 10, 10, 10, 11. A szótagszám és a 10-es sorokban az 5+5, a 11-es sorokban pedig 5+6 tagolás végig hibátlan.

Az ének dallamát a RMDT I, 75/I. alapján közöljük.

30 el választottad = kiválasztottad

36 A szöveg IV. (XVIII. századi) változata Krisztust már tudatosan nem említi, neve helyébe a *Hivekkel* szót iktatták. Ld. a 7. sz. ének 16–18. sorához írt jegyzetet.

54–55 Vö. Hózs. 14,3.

14.

Kéziratai:

I. **Kissolymosi Mátéfi János ék.** 49–50. (14. sz.) – A nótajelzésként említett ének nyomtatásban először Huszár Gál 1574. évi énekeskönyvében (CXIa.) jelent meg. Szövegkiadása: BHA VI, XLIa. Dallamát közli: RMDT I, 167. – Másolta Gábor deák 1616-ban Nagysolymoson.

II. **Péchi Simon ék.** 315. (29. sz.) – Címe: Penteken. Az ének végén: Finis. – Nótajelzése azonos az I. változatéval. – Másolta a kézirat szombatos részének leírói közül a 3. kéz.

III. **Jancsó-k.** 116b–117a. (14. sz.) – Címe és nótajelzése azonos az I. változatéval. – Másolta Tolnai István 1615-ben Kissolymoson.

Szövege megtalálható még: *Szombatos ima- és ék.* (1757 előtt) 157a. (9. sz.). – *Kohn-féle csonk. gyűjt.* 99b. (19. sz.) – *Kováts Óser ima- és ék.* 206b. (8. sz.) – *Kováts Elek ima- és ék.* I. rész. 15. (9. sz.) – *Kohn Sámuel ék.* 5b. (6. sz.) – *Áts Józsefné ima- és ék.* (7. sz.)

Az ének strófaképlete: 9, 8, 9, 8. A sorok szótagszáma mindvégig hibátlan.

Az ének dallamát a RMDT I, 167. alapján közöljük.

14 esetidreöl = botlásaidról, vétkeidről

26 Ingien se emliczy hitsagot = egyáltalán ne említs esztelenséget, bolondságot

27 Meg se gondold az oczymansagot = ne is gondolj ocsmányságra

39 elegies olv. elegyes = összekevert, el vegyített

46 Vö. Zsolt. 91,4.

15.

Kéziratai:

I. **Kissolymosi Mátéfi János ék.** 50–52. (15. sz.) – A nótajelzésként idézett ének először az 1566. évi *váradi énekeskönyv*ben (5.) jelent meg. Szövegkiadása: SzG. 146. és BHA VI, LIIb. Dallamát közli: RMDT I, 20/I. – Másolta Gábor deák 1616-ban Nagysolymoson.

II. **Péchi Simon ék.** 304–305. (22. sz.) – Címe: Szombatra: estuelj tanitas eleöt. Az ének végén: Finis. – Nótajelzése azonos az I. változatéval. – Másolta a kézirat szombatos részének leírói közül a 3. kéz.

III. **Jancsó-k.** 117a–117b. (15. sz.) – Címe és nótajelzése azonos az I. változatéval. – Másolta Tolnai István 1615-ben Kissolymoson.

IV. **Árkosi János kódexe** 8–9. (6. sz.) – Címe: Zombati tanitas utanra ualo ekes enekecsyke. – Nótajelzése nincs. – Másolta Árkosi János 1617-ben.

V. **Szombatos énekek és imádságok könyve** (XVIII. század) 94a–95b. (14. sz.) – Címe azonos a II. változatéval. – Nótajelzése azonos az I. változatéval. – Másolta az 1. kéz.

Másolata megtalálható még: *Szombatos ima- és ék.* (1757 előtt) 199a. (15. sz.) – *Ernyei Kováts Sámuel ék.* 43b. (7. sz.) – *Kohn-féle csonk. gyűjt.* 112a. (33. sz.) – *Kováts Elek ima- és ék.* I. rész 36. (22. sz.) – *Kohn Sámuel ék.* 12b. (14. sz.) – *Kováts Óser ék.* 41. (15. sz.) – *Áts Mózes ék.* 11a. (6. sz.) – *Áts Mózes ima-és ék.* 210a. 27. sz.)

A 4×l4-es szakaszokban írt ének minden sorában a szótagszám és a 4+4+6 tagolás hibátlan.

Az ének dallamát a RMDT I, 20/I. alapján közöljük, a dallam ionikus ritmusának helyreállításával.

22 Vö. Jer. 31,8.

16.

Kéziratai:

I. **Kissolymosi Mátéfi János ék.** 52–54. (16. sz.) – A nótajelzésként idézett ének először az 1566. évi *váradi énekeskönyv*ben (146.) jelent meg. Szövegkiadása: SzG. 106. és BHA VI, XIXb. Dallamát közli: RMDT I, 94. – Másolta Gábor deák 1616-ban Nagysolymoson.

II. **Péchi Simon ék.** 310–312. (25. sz.) – Címe: Szombati regeli tanitas vttanra. Az ének végén: Finis. – Nótajelzése azonos az I. változatéval. – Másolta a kézirat szombatos részének leírói közül a 3. kéz.

III. **Jancsó-k.** 117b–118b. (16. sz.) – Címe: Vgian azonra ualo enek. – Nótajelzése azonos az I. változatéval. – Másolta Tolnai István 1615-ben Kissolymoson.

A 11 (6+5), 14 (8+6) sorokban írt ének ütemezése és szótagszáma mindvégig hibátlan.

Az ének dallamát a RMDT I, 94. alapján közöljük.

2 bűnűnkért ohajtunk = bűnünkért sóhajtozunk, bánkódunk

6 eöregbiczy nepedet = gyarapítsd népedet

14 Kink egyben kink masban = egyikünk egyikben, másikunk másikban

25 halálására = meghálálására

30 E sorban csak látszólag van szótagszámhiány, mert a *paysunk* szót három tagúnak ejtették.

32 latcz hozzánk = törődesz velünk, gondunkat viseled

38 keötesűl tartasat = hogy az emberek az istennel való szövetség jeleként tartsák

42 igyen neveled = ily módon gyarapítód, növeled

43 Mát. 13,31–32. Már. 4,30–32. Luk. 13,18–19.

48 meg sem niomhattia = el sem nyomhatja, meg sem nyomoríthatja

50 Benne való bizodalmat ne félszegesitcziwk = bizodalmunk meg ne fogyatkozzon benne

17.

Kéziratai:

I. **Kissolymosi Mátéfi János ék.** 55–59. (17. sz.) – A nótajelzésként idézett ének (Temesvári ?) István deák szerzeménye, először az 1566. évi *váradi énekeskönyv*ben (77.) jelent meg. Szövegkiadása: RMKT VIII, 4–6. 442. és BHA VI, CVIb. Dallamát közli: RMDT I, 23/II. – Másolta Gábor deák 1616-ban Nagysolymoson.

II. **Péchi Simon ék.** 305–307. (23. sz.) – Címe és nótajelzése azonos az I. változatéval. Az ének végén: Finis. – Másolta a kézirat szombatos részének leírói közül a 3. kéz.

III. **Jancsó-k.** 118b–119b. (17. sz.) – Címe és nótajelzése azonos az I. változatéval. – Másolta Tolnai István 1615-ben Kissolymoson.

IV. **Szombatos énekek és imádságok könyve** (XVIII. sz. eleje) 95b–97b. (15. sz.) – Címe: Mas ugjan azonra. Az ének végén: Amen. – Nótajelzése azonos az I. változatéval. – Másolta az 1. kéz.

Szövege megtalálható még: *Kováts Elek ék.* 114. (44. sz.) – *Kohn Sámuel ék.* 52a. (27. sz.) – *Nagy Sámuel imak.* (2. sz.)

A felező 12-esekben írt énekben a szótagszám és az ütemhatárok mindvégig hibátlanok.

Az ének dallamát a RMDT I, 23/II. alapján közöljük.

4 mindenha = mindenkor

7 illeshez = üléshez

38 félszegsege = tökéletlensége, hiányossága

39 ki tart resz űdeöbe = az időnek csak egy részéig tart, ideiglenes, múlandó

40 tesznek restesse = tesznek restté, tunyává, hanyaggá

58 hivatalnak = hivatásnak, tisztségnek

63 Vesd hatra = ne vedd tekintetbe

77 eleö napainkat = élő napjainkat, életünk napjait

78–79 Vö. Zsolt. 90,12. – niomjon fenyes utat – járjon fényes úton

83–84 Azt mi ionkra valo gondodbol … ki telliesitted, cziak neked engedgiünjk = a mi javunkra való gondoskodásod … pótolja, kiegészíti csak neked engedjünk, engedelmeskedjünk

85 hatra hadnunk = elhagynunk

89 elegseget = képességet

95 keözlesejert = megosztásáért, (javakban való) részesítéséért

18.

Kéziratai:

I. **Kissolymosi Mátéfi János ék.** 59–61. (18. sz.) – A nótajelzésként idézett ének Bogáti Fazekas Miklós 25. zsoltárparafrázisa. Legrégibb másolata a *Szenterzsébeti Bogáti-kódexben* (1607–1608) maradt fenn. Dallamát közli: RMDT I, 39. – Másolta Gábor deák 1616-ban Nagysolymoson.

II. **Péchi Simon ék.** 298–299. (18. sz.) – Címe azonos az I. változatéval. Az ének végén: Amen. – Nótajelzése: *Az giula uezedelme* kezdetű vagy inkább című ének eddig ismeretlen. – Másolta a kézirat szombatos részének leírói közül a 3. kéz.

II. **Jancsó-k.** 119b–120a. (18. sz.) – Címe és nótajelzése azonos az I. változatéval. – Másolta Tolnai István 1615-ben Kissolymoson.

IV. **Szombatos énekeskönyvecske** (1744) 16a–18a. (8. sz.) – Címe: Mas, ugyan azonra. Tanittas utánra. Az ének végén: Amen, vége. – Nótajelzése nincs. – Másolta az 1. kéz.

Másolata megtalálható még: *Kohn-féle csonk. gyűjt.* 101b. (23. sz.) – *Kováts Elek ima- és ék.* I. rész 34. (21. sz.) – *Kohn Sámuel ék.* 21b. (18. sz.) – *Kováts Óser ék.* 39. (14. sz.) – *Áts Mózes ék.* 10a. (5. sz.) – *Áts Mózes ima-és ék.* 211b. (26. sz.)

Versfőkben: ENOK ALVINCI

Az ének szerzőjének, Alvinci Énoknak személyéről a nevén kívül semmit sem tudunk. Alighanem ő volt a szerzője az *Egy lélekkel mostan áldott hivek* kezdetű éneknek is (ld. 28. sz.), minthogy versfőiben az ENOCH név olvasható.

A 4×11 -es szakaszokban írt énekben a szótagszám mindvégig hibátlan.

Az ének dallamát a RMDT I, 39. alapján közöljük. Negyedik sora esetleg ilyenformán is alakulhatott:

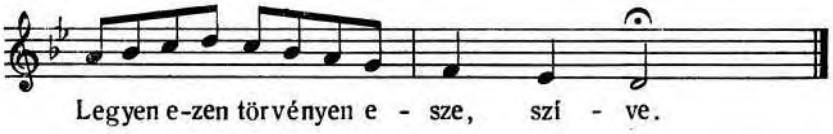

2 Az ének bibliai vonatkozásait ld. 1 Móz. 1–6.

23 eött almanak = (meg)evett almának

38 el hagta = elhágta, eltiporta

39 engedgienek = engedelmeskedjenek

19.

Kéziratai:

I. **Kissolymosi Mátéfi János ék.** 61–63. (19. sz.) – A nótajelzéskéni idézett ének szövege ezideig ismeretlen. – Másolta Gábor deák 1616-ban Nagysolymoson.

II. **Péchi Simon ék.** 290–292. (13. sz.) – Címe: Szombatra, mindenkorra. Az ének végén: Finis. – Nótajelzése azonos az I. változatával. – Másolta a kézirat szombatos részének leírói közül a 3. kéz.

III. **Jancsó-k.** 120a–121a. (19. sz.) – Címe és nótajelzése azonos a II. változatával. – Másolta Tolnai István 1615-ben Kissolymoson.

Szövege megtalálható még: *Ernyei Kováts Sámuel ék.* 59a. (9. sz.) – *Nagyernyei Sárosi Mihály ék.* 23b. (9. sz.) – *Kohn-féle csonk. gyűjt.* 53b. (8. sz.) – *Kováts Elek ima- és ék.* III. rész 455. (2. sz.) és 479. (4. sz.) – *Kohn Sámuel ék.* 56a. (32. sz.) – *Sallós József ék.* 136a. (16. sz.) – *Kovács Zebulon ék.* 4b. 3. sz.) – *Kováts Óser ék.* 37. (13. sz.) – *Áts Mózes ék.* 22b. (11. sz.) – *Festetich kézirat* (1738–40). 230a. (8. sz.) XIX. századi bejegyzés. – *Áts Mózes ima-és ék.* 238b. (21. sz.)

Kiad. HAZAI HUGŐ, IMIT Évkönyve. Bp. 1900. 210–213.

Versfőkben: VEDGI ISTEN TÖRVEN TARTOKAT

Az ének strófaképlete: 12, 12, 6, 12. A szótagszám mindvégig hibátlan. A 12-es sorokban a 6+6-os tagolás mindenütt szabályos.

Az ének dallamát Vikár 1905-i gyűjtéséből (M. H. 511/a) közöljük. A hengerre vett szöveg kisebb eltérései miatt a dallamot a főközlésben kiadásunk szövegéhez igazítottuk. Az alábbiakban Vikár felvételének első két versszakát Rajeczky lejegyzése szerint adjuk. A dallamnak a két versszakban mutatkozó kis variációi kézzelfoghatóan szemléltetik a népi előadásmód szabadságát:

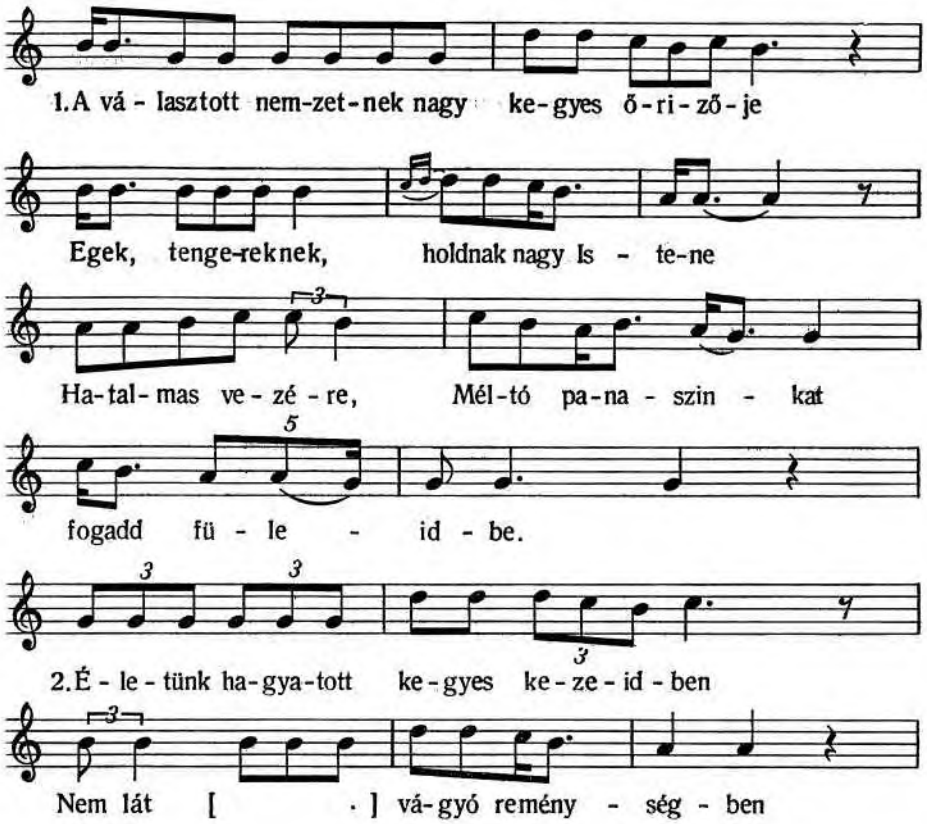

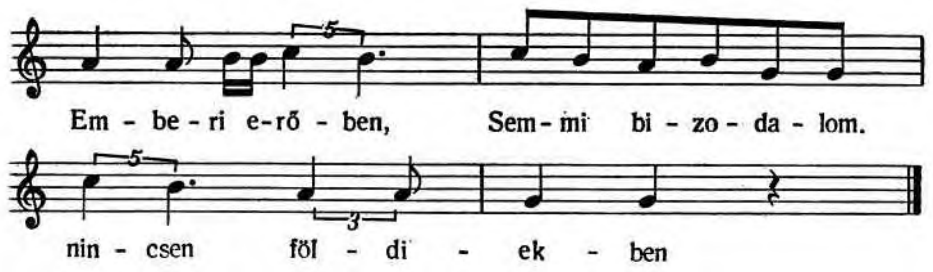

13 Vö. Ezsa. 5,7
14 A szombatosok minden keresztény felekezetet pogánynak tekintettek.
16 frigyeddel = szövetségeddel
19 miedet = mívedet
20 fojlodni = megfojtani
21 keöűl = kívül
22 kyűl = kívül
26 jovaltuk = jónak véltük
30 eö kéjen = ő kéjén, saját örömére, önként
32 eöreökeöt vehet = örökséget szerezhet, kaphat
47 El alliuk nagy mérgét = elviseljük nagy mérgét
64–56 A II. változatban *kegiesseged* olvasható, mert a másoló tévesen a *meg eörisz*-hez kapcsolta alanyként. A rím azonban *kegiesseggel*-t kíván. A többi változatban módhatározóként fordul elő, s így a *tartasz meg* állítmányhoz kapcsolódik.
62 szombatlunk = szombatot ünneplünk
76 hivuseggel olv. hívséggel
84 Papa szele miat ne tántorittassunk = pápa (azaz a római egyház) hatása, ereje el ne tántorítson
88 Bálványimádókon a keresztény felekezeteket érti,

20.

Kéziratai:

I. **Kissolymosi Mátéfi János ék.** 64–66. (20. sz.) – A nótajelzésként idézett ének Huszár Gál *Könyörögjünk az istennek szent lelkének* kezdetű éneke antitrinitárius szövegváltozatára utal. Huszár éneke először az 1566. évi *váradi énekeskönyv*ben (155.) jelent meg. Szövegkiadása: RMKT VII, 105–106., 356–362. és BHA VI, XXVIIIb. (helyesen: XXXIXb.). Dallamát közli: RMDT I, 105/II. Az antitrinitárius szövegváltozat először az 1605–1607 k. kiadott *unitárius énekeskönyv*ben (107.) jelent meg. – Másolta Gábor deák 1616-ban Nagysolymoson.

II. **Péchi Simon ék.** 294–295. (15. sz.) – Címe: Szombaton regeli tanitas uttan. – Nótajelzése azonos az I. változatéval. – Másolta a kézirat szombatos részének leírói közül a 3. kéz.

III. **Jancsó-k.** 121a–121b. (20. sz.) – Címe és nótajelzése azonos az I. változatéval. – Másolta Tolnai István 1615-ben Kissolymoson.

Szövege megtalálható még: *Szombatos ima- és ék.* (1757 előtt) 152a. (5. sz.) – *Kohn-féle csonk. gyűjt.* 109a. (31. sz.) – *Kohn Sámuel ék.* 54a. (28. sz.) – *Sallós József ék.* 28. (2 sz.)

Az ének strófaképlete: 12, 13, 12, 15. A szótagszám, valamint a 12-es sorokban a 7+5, a 13-as sorokban a 8+5, a 15-ös sorokban pedig a 8+7 ütemezés mindenütt hibátlan.

Az ének dallamát a RMDT I, 105/II. alapján közöljük.

6 Vö. Zsolt. 18,12.
18 tartiuk üdveössegünket = birjuk, nyerjük üdvösségünket
21 Vö. Hózs. 14,4.
26 Szent igidnek szabadiczy meg már igaz utát = a megillető, méltó utat szabadítsd fel már szent igéd számára

21.

Kéziratai:

I. **Kissolymosi Mátéfi János ék.** 66–68. (21. sz.) – A nótajelzésként idézett ének korábban *Hálát mi adjunk* kezdő szavakkal fordul elő Bornemisza Péter 1582.

évi énekeskönyvében (CCXXVb.); újabb *Nagy hálát adjunk* kezdéssel először az 1590. évi *debreceni énekeskönyv*ben (143.) jelent meg. Szövegkiadása: BHA VI. Dallamát közli: RMDT I, 213. – Másolta Gábor deák 1616-ban Nagysolymoson.

II. **Péchi Simon ék.** 295–296. (16. sz.) – Címe: Szombaton estuelj tanitas elöt. – Nótajelzése azonos az I. változatával. – Másolta a kézirat szombatos részének leírói közül a 3. kéz.

III. **Jancsó-k.** 121b–122a. (21. sz.) – Címe és nótajelzése azonos az I. változatával. – Másolta Tolnai István 1615-ben Kissolymoson.

Az ének strófaképlete: 11, 11, 11, 5. A 11-es sorokban az 5+6-os tagolás mindvégig hibátlan; a sorok szótagszáma az I. változatban másolási hibából egy helyen, a 3. sorban hiányos.

Az ének dallamát a RMDT I, 213. alapján közöljük.

3 *Niavaliokban,* másolási hiba *Niavaliaiokban* helyett. A II. és III. változat alapján javítottam.

7 meg illiűnk = megüljünk

12 neked engedni = neked engedelmeskedni

27 ne fogjon raitunk = ne hasson ránk

31 vigiazassal = éberséggel

35 hitsag = bolondság

43 férkezesűnk = jutásunk

22.

Kéziratai:

I. **Kissolymosi Mátéfi János ék.** 68–71. (22. sz.) – A nótajelzésként idézett ének először Bornemisza Péter 1582. évi énekeskönyvében (CCLIIb.) jelent meg. Szövegkiadása: BHA VI. Dallamváltozatait közli: RMDT I, 202/I. – Másolta Gábor deák 1616-ban Nagysolymoson.

II. **Péchi Simon ék.** 292–294. (14. sz.) – Címe és nótajelzése azonos az I. változatával. – Másolta a kézirat szombatos részének leírói közül a 3. kéz.

Az ének strófaképlete: 11, 8, 9, 9. A szótagszám négy sorban (2. 44. 68. és 72.) hibás.

Az ének dallamát a RMDT I, 202/I. alapján közöljük.

2 Az I. változatban *Maga* olvasható, de ez értelem és szótagszám szempontjából is hibás. A II. változat a helyes szöveget őrizte meg.

7 Vö. Zsolt. 111,5.

8 1 Móz. 15,7–18.

10 E sorban olvasható hasonlat: Máté 20. alapján.

13–14 A bibliában leírt azon törvények, amelyeket mostan, e világi életünkben kell megtartanunk.

21 meg esnenk – hibáznánk, vétkeznénk

22 ki térülnénk = kitérnénk, eltérnénk

23 cziszamodgiunk = csússzunk

28 eöregbűlni = gyarapodni, növekedni

30 meg kérik = visszakérik, számonkérik

33–36 Vö. Zsolt. 90,6.

35 hólval = reggel

40 Luk. 16,19–31.

41–44 Máté 26,41.

44 Szótagszámtöbblet; a *mondásban* kifejezés előtt az *az* névelő alighanem valamelyik másoló hibájából feleslegesen került a szövegbe.

45–48 Luk. 19,11–26.

60 A sor csak látszólag rövidebb egy szótaggal, mert a *paisa* szót három tagúnak is ejthették.

68 Szótagszámtöbblet: a *szent giűmeölcziűnk*-ből a *szent* jelző valamelyik másoló utólagos betoldása lehetett.

72 Szótagszámtöbblet: a *mű urunknal* szövegrészben a *mű* névmás valamelyik másoló betoldása lehetett.

23.

Kéziratai:

I. **Kissolymosi Mátéfi János ék.** 72–74. (24. sz.) – Az ének végén: Finis. – A nótajelzésként idézett ének először az 1566. évi *váradi énekeskönyv*ben (137.) jelent meg.

Szövegkiadása: SzG. 98. és BHA VI, XVa. Dallamát közli: RMDT I, 182/I. – Másolta Gábor deák 1616-ban Nagysolymoson.

II. **Péchi Simon ék.** 312–313. (26. sz.) – Címe: Szombat vegere. Az ének végén: Finis. – Nótajelzése azonos az I. változatéval. – Másolta a kézirat szombatos részének leírói közül a 3. kéz.

III. **Jancsó-k.** 122b. (23. sz.) – Címe és nótajelzése azonos az I. változatéval. – Másolta Tolnai István 1615-ben Kissolymoson.

IV. **Szombatos énekek és imádságok könyve** (XVIII. sz. eleje) 82b–85a. (12. sz.) – Címe: Szombat végébe tanittás után. Az ének végén: Finis huius operis, vége vagyon. – Nótajelzése azonos az I. változatéval. – Másolta a 2. kéz.

Szövege megtalálható még: *Szombatos ima- és ék,* (1757 előtt) 156a. (8. sz.) – *Kohn-féle csonk. gyűjt*. 106b. (28. sz.) – *Kováts Elek ima- és ék,* I. rész 41. (25. sz.) – *Kohn Sámuel ék.* 59b. (35. sz.) – *Sallós József ima- és ék.* I. 822. (7. sz.) – *Koncz József ima- és ék.* 375. (12. sz.) – *Nagy Sámuel imak.* (11. sz.) *Áts Mózes ima- és ék.* 244b (15. sz.) A sorok szótagszáma szakaszonként más és más. Többségükben 10, 11 szótagúak, de akad köztük 9-es és 12-es is. A nótajelzésben feltüntetett *Nekünk születék mennyei király* kezdetű ének szótagszáma viszont elég kötöttnek látszik (10, 10, 9, 9).

Az ének dallamát a RMDT I, 182/I. alapján közöljük.

4 Illeötteök = ülöttük, ültük

6 czikkelijnt = cikkelye szerint

7 kévantodint = kívánatod (kívánságod) szerint

8 Boczianatot abból kerűnk = bocsánatot azért kérünk

10 félszegségűnket = tökéletlenségünket

16 szorgalmatossagban = gondban, törődésben

21 napainkban = napjainkban

22 vigiazasodban = éberségedben, őrködésedben

32 nyomjuk … utadat = járjunk … utadon

35 Magyarázatát ld. a 437. lapon a 2/100. sorhoz írt jegyzetben.

24.

Kéziratai:

I. **Kissolymosi Mátéfi János ék.** 74–75. (25. sz.) – A nótajelzésként idézett ének Melius Péter szerzeménye, először az 1566. évi *váradi énekeskönyv*ben (138.) jelent meg. Szövegkiadása: RMKT VII, 111–115, 363–367. és BHA VI, XVIa, Dallamát közli: RMDT I, 121/I. – Másolta Gábor deák 1616-ban Nagysolymoson.

II. **Péchi Simon ék.** 313–314. (27. sz.) – Címe: Szombat vegere. Az ének végén: Finis. – Nótajelzése azonos az I. változatéval. – Másolta a kézirat szombatos részének leírói közül a 3. kéz.

III. **Jancsó-k.** 122b–123b. (24. sz.) – Címe: Szombat uegere ualo. – Nótajelzése azonos az I. változatéval. – Másolta Tolnai István 1615-ben Kissolymoson.

IV. **Szombatos énekek és imádságok könyve** (XVIIL sz. eleje) 79b –82b. (11. sz.) – Címe: Szombat vegében tanittás után. Az ének végén: Finis vége. – Nótajelzése nincs. – Másolta az 1. kéz.

V. **Szombatos énekeskönyvecske** (1744) 25b–28a. (12. sz.) – Címe azonos az I. változatéval. A szöv eg végén: Ámen. Finis. – Nótajelzése nincs. – Másolta az 1. kéz.

Másolata megtalálható még: *Szombatos ima- és ék.* (1757. előtt.) 154b. (7. sz.) – *Ernyei Kováts Sámuel ék.* 64a. (11. sz.) – *Kohn-féle csonk. gyűjt.* 105a. (27. sz.) – *Kováts Elek ima- és ék.* I. rósz 39. (24. sz.) – *Kohn Sámuel ék.* 58b. (34. sz.) – *Sallós József ék.* 110. (10. sz.) – *Sallós József ima- és ék.* I. 824. (8. sz.) – *Koncz József ima- és ék.* 369. (9. sz.) – *Nagy Sámuel imak.* (3. sz.) *Áts Mózes ima- és ék.* 249b. (14. sz.)

Kiad. HAZAI HUGÓ, IMIT Évkönyve. Bp. 1900. 226–228.

Az ének strófaképlete: 8, 8, 8, 6. Az I. változat szövegében két helyen van szótagezámhiba (4. és 24. sor).

Az ének dallamát a RMDT I, 121/I. alapján közöljük.

2 Az I. változatban hibásan *vegezven azt* van; a II. változat alapján javítottam: *vegezven el*-re; azt vegezven el = azt befejezvén

4 *Keöszeönniűk urnak hiűseggel* szótagszámtöbblet, a felesleges *urnak* szót elhagytam a szövegből

11 szorgalmatossagra = gondra, törődésre

19 ehel halason = éhen halasson

24 Szótagszámtöbblet az I. változatban: *keözli aldomasat.* A II. változat alapján *aldast*-ra javítottam; keözli áldást = adja, osztja áldást

32 sapolodgiál = panaszkodjál
34 lattak halalt = halált szenvedtek, meghaltak
43 hagiasidat = rendelkezéseidet, parancsolataidat
56 Hagiomanyod = utasításod, parancsod
60 Nemis tágulsz = nem is távozol, nem is hagysz el

25.

Kéziratai:

I. **Kissolymosi Mátéfi János ék.** 76–78. (26. sz.) – A nótajelzésként idézett 103. zsoltárparafrázist ismeretlen szerzője 1548-ban írta. Először az 1566. évi *váradi énekeskönyvben* (87.) jelent meg. Szövegkiadása: RMKT IV, 71., SzG. 54. és BHA VI, CXVIb. Dallamát közli: RMDT I, 76/III. – Másolta Gábor deák 1616-ban Nagysolymoson.

II. **Péchi Simon ék.** 314–315. (28. sz.) – Címe: Szombat vegere. Nótajelzése azonos az I. változatéval. – Másolta a szombatos rész leírói közül a 3. kéz.

III. **Jancsó-k.** 123b–124a. (25. sz.) – Címe: Ez akar melj innep vegereis io. – Nótajelzése azonos az I. változatéval. – Másolta Tolnai István 1615-ben Kissolymoson.

Szövege megtalálható még: *Kováts Elek ima- és ék.* III. rész. 457. (3. sz.)

A 10, 11, 10, 11-es szakaszokban írt énekben a szótagszám mindvégig hibátlan, a 10-es sorokban az 5+5 ütemezés mindenütt szabályos, a 11-es sorok 5+6 ütemezésében is az ütemhatár csak egy helyen (12. sor) került szó belsejébe.

Az ének dallamát a RMDT I, 76/III. alapján közöljük.

16 Tarto szandekkal fussunk hagyasidra = a megtartás szándékával fussunk rendelkezéseid betöltésére
17 Eleö napinkat = élő napjainkat, azaz életünk napjait
25 Ha mi reszszebeöl = Ha valamely részében
28 felszegseginket = tökéletlenségeinket
31–34 A biblia szerint (1 Móz. 9–11.) Noé fiai közül Sém utóda Ábrahám. Tőle származott a szent nép, a zsidóság, mellyel az isten szövetséget kötött és törvényeit közölte. Noé harmadik fia, Jáfet utódai azonban pogányok maradtak, s minden nem zsidó nép ezektől származott – a szentírás szerint –, tehát a magyar, illetőleg a székely is.
35–36 Kiknek ezentúl ostobaságát Nem reszszeltettiűk velűnk gonossagat = Kiknek ostobaságában és gonoszságában ezentúl nem osztozunk, nem veszünk részt.
47 Pogani – olv. pogáni (= pogányi) – A sor magyarázatát ld. a 437. lapon, 25/47. sorhoz írt jegyzetben.

26.

Kéziratai:

I. **Kissolymosi Mátéfi János ék.** 78–80. (27. sz.) – A nótajelzésként idézett ének e kötetben a 28. számú. Dallamát lásd RMDT I, 219. – Másolta Gábor deák 1616-ban Nagysolymoson.

II. **Péchi Simon ék.** 296–298. (17. sz.) – Címe: Az szombat uegeben tanitas uttan. – Nótajelzése mint az I. változatban. – Másolta az énekeskönyv szombatos részének leírói közül a 3. kéz.

III. **Jancsó-k.** 124a–124b. (26. sz.) – Címe: Szombat végére ualo ezis. – Notaya: *Egesz Israel[t] Danid fel giűte.* Ez az ének Bogáti Fazekas Miklós 29. zsoltárparafrázisa. Dallamát lásd RMDT I, 219. – Másolta Tolnai István 1615-ben Kissolymoson.

IV. **Szombatos énekek és imádságok könyve** (XVIII. század első fele) 77b–78b. (4. sz.) – Címe: Szombaton estvéli tanittás után. – Másolta az 1. kéz.

V. **Szombatos énekes könyvecske** (1744) 28b–30b. (13. sz.) – Címe mint a II. változatban, nótajelzése mint az I. változatban. Az ének végén: Amen. – Másolta az 1. kéz.

Szövege megtalálható még: *Festetich kézirat* (1738) 37. (7. sz.) (XIX. századi bejegyzés) – *Szombatos ima- és ék.* (1757 előtt) 153a. (6. sz.) – *Ernyei Kováts Sámuel ék.* 63b. (15. sz.). – *Kohn-féle csonk. gyűjt.* 104b. (26. sz.) – *Kováts Elek ima- és ék.* 37. (23. sz.) – *Kohn Sámuel ék.* 57b. (33. sz.) – *Sallós József ék.* 119. (13. sz.) – *Koncz József imak.* 372. (10. sz.) – *Nagy Mózes imak.* 90b. (3. sz.) – *Áts Mózes ima- és ék.* 245b. (16. sz.)

A 10, 10, 10, 14-es szakaszokban a szótagszám mindenütt hibátlan. A 10-es sorokban a 4+6-os ütemezés határa csak a 31. sorban esik szó belsejébe; a 14-es sorokban a 4+4+6-os tagolás mindvégig szabályos.

Az ének dallamát a RMDT I. 219/I. alapján közöljük.

16 Kérjük abból … boczianatiat = kérjük e tekintetben … bocsánatját.

24 *Es ne iussunk az eleöbbi tisztatalansagban* ti. hitük szerint, amíg szombatossá nem lettek, tisztátalanságban éltek, tisztátalanok voltak az isten előtt.

26 hiteteö szavanak = rábeszélésének, ámításának

34 hitsagban = hiábavalóságban, bolondságban

48 Vö. Luk. 12,37.

27.

Kéziratai:

I. **Kissolymosi Mátéfi János ék.** 80–81. (28. sz.) – A nótajelzésként idézett ének először az 1566. évi *váradi énekeskönyv*ben jelent meg. Szövegkiadása: SzG. 147. és BHA VI, Lb. Dallama ismeretlen. – Másolta Gábor deák 1616-ban Nagysolymoson.

II. **Péchi Simon ék.** 369–370. (69. sz.) – Címe és nótajelzése mint az I. változatban. Az ének végén: Finis. – Másolta, az énekeskönyv szombatos részének leírói közül a 3. kéz.

Szövege megtalálható még: *Ernyei Kováts ima- és ék.* 6b. (1. sz.)

A 12, 11, 11, 11-es szakaszokban írt énekben az I. változat 5. sora kivételével a szótagszám mindvégig hibátlan. A nótajelzésben idézett ének 4×11-es sorokból áll, e szombatos ének első sora azonban következetesen 12 szótagos.

27 szombatlasban = szombat ünneplésében. Magyarázatát ld. a 437. lapon a 2/100. sorhoz írt jegyzetben.

28.

Nyomtatott kiadásai és kéziratai:

I. **[Isteni dicséretek.** Kolozsvár 1605–1607. k.**]** 447–448. – Nótajelzése nincs. A főszövegben szögletes zárójelek között feltüntetett legrégibb nótajelzését *Kissolymosi Mátéfi János énekeskönyvéből* közlöm. A *Dicziretet az mi istenünknek* kezdetű ének szövegét ld. e kötetben a 27. sz. alatt, amely viszont nótajelzésként erre az énekre utal. Dallamára vonatkozólag ld. RMDT I. 219.

II. **Csonka Antifonálé** [1607–1632] 86b. – Címe és nótajelzése nincs. – Leírta a kézirat törzsanyagát másoló kéz.

III. **Bölöni-k.** 17a–17b. – Címe: Alia,. – Nótajelzése nincs. Másolta 1616 február 23-a után a kódex törzsrészét készítő G. K.

IV. **Kissolymosi Mátéfi János ék.** 82. (29. sz.) – Címe: Tanitas utanra, akar mikorra. – Nótajelzésére vonatkozólag lásd az I. változatról írt megjegyzést. – Másolta Gábor deák 1616-ban Nagysolymoson.

V. **Isteni ditsiretek.** [Kolozsvár 1632.] 632–633. – Címe: Alia. – Nótajelzése: *Egész Izraelt David fel gyüjté.* Ez az ének Bogáti Fazekas Miklós 29. zsoltárparafrázisa. Dallamára vonatkozólag lásd RMDT I, 219.

VI. **Isteni dicsiretek.** Kolozsvár 1697. 467–468. – Címe és nótajelzése mint az V. változatban.

Szövege megtalálható még: *Unitárius graduál* (1690) 467.; *Bölöni Pálfi András zsoltároskönyve* (1693). 48a.; *Graduale sacrum* (1699). 509.; *Komjátszegi graduál* (XVIII. sz. első fele). 449.; *Kováts István ima- és ék.* (elöl a fedél belső lapján, 1. sz.); *Koncz József ima- és ék.* 374. (11. sz.); *Nagy Sámuel ima- és ék.* (4. sz.)

Versfőkben: ENOCH.

Az ének szerzője a versfők tanúsága szerint nyilván Alvinci Ének volt, aki az *Egy szívvel most minden urat dicsérje* kezdetű éneket is szerezte. Szövegét lásd e kötetben 18. sz. alatt.

A 10, 10, 10, 14-es szakaszokban írt ének soraiban a szótagszám mindvégig hibátlan.

Az ének dallamát a RMDT I, 219/I. alapján közöljük.

4 gyümölczösse = gyümölcsözővé

7 nyomhassuk ö utat = járjunk az ő útján

8 Az I. változatban *tennie aldasat* olvasható; de értelmileg a *tenni akarattyat* a helyes. Az V. változat alapján a szöveget eszerint javítottam.

16 Dávid történetét ld. a bibliában; 1–2. Sám. és 1 Krón. 11–29.; Ezechiás történetét: 2 Kir. 18–20. és 2 Krón. 29–32.

29.

Kéziratai:

I. **Kissolymosi Máléfi János ék.** 83. (30. sz.) – A nótajelzésként idézett ének az 121. zsoltár parafrázisa; ismeretlen szerzője 1549-ben írta. Először az 1566. évi *váradi énekeskönyv*ben (94.) jelent meg. Szövegkiadása: RMKT VI, 17, SzG. 63. és BHA VI, CXXIb. Dallamát lásd RMDT I, 76/III. – Másolta Gábor deák 1616-ban Nagysolymoson.

II. **Jancsó-k.** 124a–124b. (95. sz.) – Címe és nótajelzése mint az I. változatban. – Másolta Tolnai István 1615-ben Kissolymoson.

III. **Szombatos énekek és imádságok könyve** (XVIII. sz. első fele) 71a–72b. (13. sz.) – Címe és nótajelzése nincs. Az ének végén: Finis hujus operis. – Másolta az 1. kéz.

IV. **Szombatos énekeskönyvecske** (1744) 13b–14a. (6. sz.) – Címe: Mas szombat regeli imatzag után való enek. A szöveg végén: Amen. – Nótajelzése nincs. – Másolta az 1. kéz.

Szövege megtalálható még: *Szombatos ima- és ék.* (1757 előtt) 159a. (10. sz.); *Ernyei Kováts Sámuel ék.* 35b. (3. sz.); *Kohn-féle csonk. gyűjt.* 107b. (29. sz.); *Kováts Elek ima- és ék.* 9. (6. sz.); *Kohn Sámuel ék.* 7a. (8. sz.); *Kováts Óser ék.* 36. (12. sz.); *Áts Mózes ék.* 8a. (3. sz.); *Áts Mózes ima- és ék.* 240b. (19. sz.)

Versfőkben: SzOMBAT

Az 5, 5, 5, 6, 5, 5, 5, 6-os szakaszokban írt ének soraiban a szótagszám mindvégig hibátlan.

Kiadta HAZAI HUGÓ, IMIT Évkönyve 1900., 222.

Az ének dallamát a RMDT I, 76/III. alapján közöljük. Erre csak halványan emlékeztet az a dallam, melyet Vikár 1905-ben Bözödújfalun gyűjtött (M. H. 511/b):

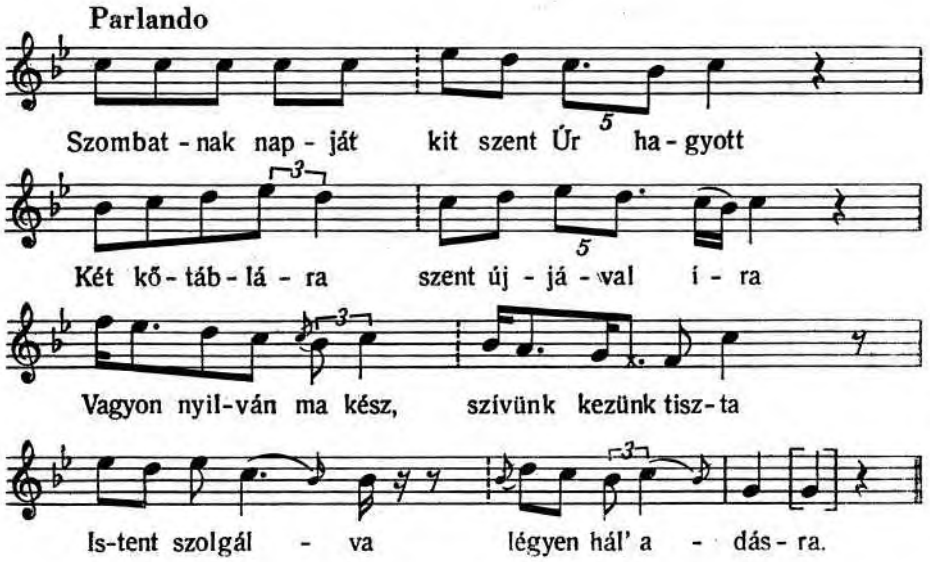

E szöveg 1. sorában a *napját* alak értelmetlen, a 3. sor közepén a *kész* szó homályos. Ugyane sor a szöveget két szóval meg is toldja.

3–4 2 Móz. 20,9–11., 31,12–18. és 32,16.

11 Eördeög teöriben = ördög csapdájába

18 ill hivtsaggal = bolondsággal ül (ti. ünnepet)

25–32 Vö. Ezsa. 58,13–14.

33 hagiasat = rendelkezését

40 A mennyei Jeruzsálemről van szó, mely a szombatosok hite szerint az üdvözültek lakóhelye.

30.

Kéziratai:

I. **Kissolymosi Mátéfi János ék.** 84–85. (31. sz.) – A nótajelzésként idézett ének először az 1605–1607 k. Kolozsvárt kiadott *unitárius énekeskönyv*ben jelent meg. Szövegkiadása: RMKT XVII. század. IV. köt. 27. lap. Dallamát közli: RMDT I, 238. – Másolata Gábor deák 1616-ban Nagysolymoson.

II. **Jancsó-k.** 124b. (96. sz.) – Címe és nótajelzése mint az I. változatban. E kódexben csak az 1–8. sora van meg az éneknek, mert a a kéziratból itt legalább egy levél elveszett. – Másolta Tolnai István 1615-ben Kissomolymoson.

III. **Szombatos énekek és imádságok könyve** (XVIII. század első fele) 92a–94a. (13.,sz.) – Címe nincs. – Nótajelzése mint az I. változatban. – Másolta a 3. kéz.

Szövege megtalálható még: *Szombatos ima- és ék.* (1757 előtt) 200a (16. sz.) *Kohn-féle csonk. gyűjt.* 102b. (24. sz.)

A 4×13-as szakaszokban a 7+6-os ütemezés és a szótagszám mindvégig hibátlan.

Az ének dallamát a RMDT I, 238. alapján közöljük.

8 fedezöie = elfedője, eltitkolója, s ez által megbocsátója

9 esetinket = elesésünket, botlásainkat

11 vohatot = vihetett

14 fedegesse = elrejtse, eltakarja

23 elegiesleg olv. elegyesleg = keverten, összekeverve; ejczied olv. ejtsed = tegyed, cselekedjed

24. A *szuszék* deszkából készített vagy vesszőből font és agyaggal kitapasztott nagy gabontároló szekrény.

31.

Kéziratai:

I. **Kissolymosi Mátéfi János ék.** 85–86. (31. sz.) – A nótajelzésként idézett 130. zsoltárparafrázis először az 1566. évi *váradi énekeskönyv*ben jelent meg. Szövegkiadása: SzG. 68. és BHA VI, CXXVb. Dallamát közli: RMDT I, 98. – Másolta Gábor deák 1616-ban Nagysolymoson.

II. **Péchi Simon ék.** 285. (9. sz.) – Címe: Cantio pia die Sabbatj canenda. – Másolta az énekeskönyv szombatos részének leírói közül a 7. kéz.

III. **Szombatos énekek és imádságok könyve** (XVIII. század első fele) 49b–50b. (1. sz.) – Címe: Más ezis azonra. – Nótajelzése nincs. – Az ének végén: Finis huius operis. – Másolta az 1. kéz.

IV. **Szombatos énekeskönyvecske** (1744) 14b–16a. (7. sz.) – Címe: Reggeli tanitas után. – Nótajelzése mint az I. változatban, – Az ének végén: Amen. – Másolta az 1. kéz.

Szövege megtalálható még: *Ernyei Kováts Sámuel ék.* 36b. (4. sz.); *Kohn-féle csonk. gyűjt.* 108b. (30. sz.); *Kováts Óser ima- és ék.* 214a. (14. sz.); *Kováts Elek ima- és ék.* I rész 16. (10. sz.); *Kohn Sámuel ék.* 7a. (8. sz.); *Koncz József ima- és ék.* 358. (5. sz.); *Kováts Óser ék.* 37. (13. sz.); *Áts Mózes ék.* 9a. (4. sz.); *Áts Mózes ima- és ék.* 239b. (20, sz.)

A 16, 11-es szótagszámú szakaszokban írt ének 16-os soraiban az 5+5+6, a 11-es sorokban pedig az 5+6 szótagszám és ütemezés mindvégig hibátlan.

Az ének dallamát a RMDT I, 98. alapján közöljük.

3–14 Vö. Ezsa. 56,2.6–7.

13 En falom keözeöt = Én falom között, azaz az én házam falai között.

16 Vö. Ezsa. 60,11.

16 Jeruzsálembe útja bátorságos, azaz biztos, veszélytelen lesz.

32.

Kéziratai:

I. **Kissolymosi Mátéfi János ék.** 86–88. (33. sz.) – A nótául idézett ének Szegedi Gergely szerzeménye. A 6. zsoltár nyomán készült. Először az 1566. évi *váradi énekeskönyv*ben jelent meg. Szövegkiadása: RMKT VI, 218. és BHA VI, LXXXIb. Dallamát közli: RMDT, I, 196/III. – Másolta Gábor deák 1616-ban Nagysolymoson.

II. **Péchi Simon ék.** 327–328. (41. sz.) – Címe: Hala adas. – Nótajelzése mint az I. változatban. – Lejegyezte az énekeskönyv szombatos részének másolói közül a 3. kéz.

III. **Pál András ék.** 74b–76b. (39. sz.) – Címe: Azonra valo. – Nótajelzése: Azon notara. Az előtte levő ének ti. *Szent Dávid király bűnei ellen* kezdetű éneket idézi nótájául s ugyanennek a dallamára énekelték ezt az éneket is. Ebben a változatban

az ének egy záróversszakkal hosszabb, mint a többiben, de a kézirat csonkulása következtében a szakasz három sorából csak a következő szövegrész volt kibetűzhető:

Ditsirjük, algyuk immár s mindenkor az te szent nevedet,
Ki vigasztalod [te] szent lelkeddel el epet [nepedet],
… tartsuk …

Másolta Pál András 1720-ban Bözödujfaluban.

IV. **Szombatos énekeskönyvecske** (1744) 21a–23b. (10. sz.) – Címe: Azonra. – Nótajelzése mint az I. változatban. – A szöveg végén: Amen. Finis.

A 3×16-os 5+5+6 tagolású sorokban írt énekben a szótagszám és ütemezés mindvégig hibátlan.

Az ének dallamát a RMDT I, 196/III. alapján közöljük.

2 enek zaj szoual olv. ének szájszóval = szájunk énekhangjával, énekszóval

13 hivatallyokban = hivatásukban, rendeltetésükben

19 Eteök itok = étek-itok, étel-ital

23 giamolt = támaszt (főnév)

24 ne tegiűnk mi szamot = ne számíttassunk közéjük

30 serkenhessenek = buzduljanak

33 elegitczy = elégíts(d)

33.

Kéziratai:

I. **Kissolymosi Mátéfi János ék.** 89–90. (34. sz.) – A nótaként idézett ének először Huszár Gál énekeskönyvében jelent meg 1574-ben (CCCXVIIa). Szövegkiadása: BHA VI, XXIXb. Dallamára vonatkozólag ld. RMDT I, 127/I. – Másolta Gábor deák 1616-ban Nagysolymoson.

II. **Péchi Simon ék.** 326–327. (40. sz.) – Címe: Hala adas. – Nótajelzése mint az I. változatban. – Az ének végén: Finis. – Másolta az énekeskönyv szombatos részének lejegyzői közül a 3. kéz.

III. **Jancsó-k.** 125a. (29. sz.) – Címe, nótajelzése és első versszaka a kódex előző (124.) kiszakadt s elveszett levelén volt, ma csak a 2. szakasztól van meg ebben a kéziratban az ének szövege. – Másolta Tolnai István 1615-ben Kissolymoson.

Az ének ötsoros szakaszaiban a sorok szótagszáma 9, 9, 11, 12, 5, majdnem valamennyi versszakban ingadozó, amint ez más e formában írt XVI. századi énekeinkben is tapasztalható.

Az ének dallamát a RMDT I, 127/I. alapján közöljük.

7 szent szerzésed – szent rendelkezésed

34.

Kéziratai:

I. **Kissolymosi Mátéfi János ék.** 90–91. (35. sz.) – A nótajelzésként idézett ének nyomtatásban először az 1566. évi *váradi énekeskönyv*ben jelent meg. Szövegkiadása: SzG. 92. és BHA VI, IXb. Dallamát közli: RMDT I, 122. – Másolta Gábor deák 1616-ban Nagysolymoson.

II. **Péchi Simon ék.** 328–329. (42. sz.) – Címe: Hala adas. – Nótajelzése mint az I. változatban. – Másolta az énekeskönyv szombatos részének leírói közül a 3. kéz.

III. **Jancsó-k.** 125a–125b. (30. sz.) – Címe: Vgian azonrol mass enek. – Nótajelzése mint az I. változatban. – Másolta Tolnai István 1615-ben Kissolymoson.

A 9, 8, 10, 13, 10, 11, 10, 13, 10-es sorokból álló szakaszokban a szótagszám a másolók tévedéséből öt esetben (19, 28, 34, 37, 38 sor) hibás.

Az ének dallamát a RMDT I, 122/II. alapján közöljük.

19 Szótagszám többlet valamennyi változatban. Eredetileg az *Ez nagy szent napon* helyett alighanem *Ez szent napon* volt.

23 zay szoval olv. száj szóval

25 hivű olv. hív

28 Szótagszámtöbblet valamennyi változatban. Eredetileg a *Cziak benned azért, szent ur* helyett alighanem *Cziak tebenned, szent ur* lehetett.

34 Szótagszámhiány mindhárom változatban: a másolók *teged*-et írtak *tegedet* helyett.

37 Szótagszámtöbblet mindhárom változatban. Az eredetiben *Mérhetetlen nagy* helyett alighanem csak *Mérhetetlen* lehetett.

38 Szótagszámhiány mindhárom változatban. Az előbbi sorban fölösleges *nagy* jelző, talán eredetileg a *keönieörületesseged* jelzője volt.

41 Hagiomanijdban = rendelkezésid szerint

35.

Kéziratai:

I. **Kissolymosi Mátéfi János ék.** 91–93. (36. sz.) – A nótajelzésként idézett ének Tinódi Sebestyén: Az János király fiárul való szép krónika. Szövegkiadása: RMKT III, 365–370, 471–472. Dallamát közli: RMDT I, 225. – Másolta Gábor deák 1616-ban Nagysolymoson.

II. **Péchi Simon ék.** 326. (39. sz.) – Címe: Hala adas. Az ének végén: Finis. – Nótajelzése mint az I. változatban. – Másolta a kézirat szombatos részének leírói közül a 3. kéz.

III. **Jancsó-k.** 125b. (31. sz.) – Címe: Vgian azonrol valo enek. – Nótajelzése mint az I. változatban. – Másolta Tolnai István 1615-ben Kissolymoson.

IV. **Pál András ék.** 77a–78a (40. sz.) – Címe: Mas azonra valo. Az ének végén: Finis. – Nóta: Földre artsal leborulva kezdetű ének. Ennek szövegét lásd alább 128. sz. alatt. – Másolta Pál András 1720-ban Bözödújfaluban.

V. **Festetich kézirat** (1738) 235a–b. (11. sz.) – Címe és nótajelzése nincs. – A kézirat e levele annyira körül van ragasztva, hogy a szöveg a lapszéleken alig olvasható.

VI. **Szombatos énekeskönyvecske** (1744) 24a–25a. (11. sz.) – Címe: Vgyan arra valo. Az ének végén: Amen. – Nótajelzése: Serkenjünk fel minyajan. Ennek szövegét lásd fentebb 6. sz. alatt. Ez a nótajelzés azonban nyilvánvalóan hibás, mert a két ének versformája nem azonos. – Dallamát közli: RMDT I. 129. – Másolta az 1. kéz.

Szövege megtalálható még: *Kováts Elek ima- és ék*. I. rész. 32. (19. sz.) – *Sallós József ék.* 117. (12. sz.) – *Áts Mózes kézirattöredéke* (1825) 18b– 19a (3. sz.) – *Nagy Mózes imak.* 86b (1. sz.) – *Szombatos-kódexlevelek* (4. sz.)

A 3×14-es szakaszokban a szótagszám mindvégig hibátlan, a sorok 4+4+6-os belső tagolása is csak a 8. és 20. sorban nem tökéletes. Ezekben az ütemhatár az első ütem végén szó belsejébe esik.

Az ének dallamát a RMDT I, 225/II. alapján közöljük.

6 Vö. Ezsa. 48,13.

8 Meg beöveösitteötted = gazdaggá tetted

10 Birodalmot neki adtal minden allatokon = minden lényt hatalmába adtál

36.

Kéziratai:

I. **Kissolymosi Mátéfi János ék.** 93–94. (37. sz.) – A nótajelzésként idézett ének Nagybáncsai Mátyás 71. zsoltárparafrázisa. Nyomtatásban először az 1579. évi debreceni énekeskönyvben jelent meg (179–181.). Szövegkiadása: RMKT IV, 41–42., 281–282. és BHA VI, CCXXVIIb. Dallamát közli: RMDT I, 196/III. – Másolta Gábor deák 1616-ban Nagysolymoson.

II. **Péchi Simon ék.** 325–326. (38. sz.) – Címe: Hala adas. Az ének végén: Finis. – Nótajelzése nincs. – Másolta a kézirat szombatos részének leírói közül a 3. kéz.

III. **Jancsó-k.** 126a–126b. (32. sz.) – Címe és nótajelzése mint az I. változatban. – Másolta Tolnai István 1615-ben Kissolymoson.

IV. **Pál András ék.** 72b–74b. (38. sz.) – Címe: Etel utanra valo enek. – Nota: Szent David kiraly … Ez az ének Szegedi Gergely 6. zsoltárparafrázisa, először az 1566. évi váradi énekeskönyvben jelent meg (47–48.). Szövegkiadása: RMKT VI, 218–220., 371. és BHA VI, LXXXIb. Dallamát közli: RMDT I, 196/III. – Másolta Pál András 1720-ban Bözödújfaluban.

V. **Szombatos énekeskönyvecske** (1744) 18b–21a. (9. sz.) – Címe és nótajelzése mint a IV. változatban. Az ének végén: Amen. – Másolta az 1. kéz.

Szövege megtalálható még: *Kováts Elek ima- és ék.* I. rész 29. (18. sz.) – *Szombatos kódexlevelek* (3. sz.)

Versfőkben: HA EöTEL HALALI

A 3×16-os szótagszámú szakaszokban az 5+5+6 ütemezés és a szótagszám mindvégig hibátlan.

Az ének dallamát a RMDT I, 196/III. alapján közöljük.

1–2 Az I. változatban *aldasodbol* és *javaidbol* a rímelő szó, de mivel ez a harmadik sorvég *mondassal* szavával nem rímel, az énekben eredetileg vagy *mondasbal* volt a 3. sorban (amint ez a III. változatban olvasható), vagy a 1. és 2. sor végén *aldasoddal* illetve *javaiddal* volt (amint ez a II. változatban található). Helyesebbnek gondolom a II. változatot s eszerint javítottam a szöveget, bár értelmileg az I. illetve III. változat sem hibás.

3 halalunk olv. hálálunk
6 hagiot = rendelt, meghagyott; tisztekben = feladatukban, hivatásukban
7 hivatalliokban = hivatásukban. – A sor forrását ld. a 440. lapon a 36/7. sorhoz írt jegyzetben.
14 Az I. változatban *De fogyhatatlan* van. Értelem szerint azonban helyesebb a II. változatban található *Az fogihatatlan*.
15 ki teölled ne allion = ki ne tőled függne, ne rajtad állna
18 kelletekoran = kellő időben; hűseggel meg adod = híven, ígéreted szerint megadod
24 Beöcziűletlenűl = érdem nélkül, érdemtelenül
28 Aldomasidat = áldásaidat, adományaidat
32 ne tarcziak láb alatt = ne hatalmaskodjanak felette

37.

Kéziratai:

I. **Kissolymosi Mátéfi János ék.** 97–101. (39. sz.) – Az ének végén: Finis. – A nótajelzésként idézett ének Sztárai Mihály szerzeménye. Nyomtatásban először Bornemisza Péter 1582. évi énekeskönyvében jelent meg. (XLIXa–La.). Szövegkiadása: RMKT V, 112–114., 349. és BHA VI. Dallama ismeretlen, de nem lehetetlen, hogy Sztárai ugyanebben a formában írt XCII. zsoltárparafrázisának (Mely igen jó az úristent dicsérni) dallamára énekelték, vö. RMDT I, 95. – Másolta Gábor deák 1616-ban Nagysolymoson.

II. **Jancsó-k.** 126b–127b. (33. sz.) – Címe és nótajelzése mint az I. változatban. – Másolta Tolnai István 1615-ben Kissolymoson.

Versfőkben: VJ HOLD INNEPERE VALO ENEK JAMBOR

Az új hold ünnepére vonatkozólag ld. 4 Móz. 28,11–14. és 4 Móz. 10,1–10.

A 4×11-es szakaszokban írt ének sorainak szótagszáma mindenütt hibátlan, de ütemezésük még nem következetes. Az ének 112 sorából a 4+7-es hibátlan sorok száma 73, a 4+4+3-as pedig mindössze 48.

5 A sor forrását ld. a 440. lapon a 37/5. sorhoz írt jegyzetben.
12 szem eleöt cziak semmis = olyan kicsiny, hogy semminek látszik
14 hagná által = hágná által
23 meg dullia = felülmúlja
24 *Miért* egy szótagnak ejtendő. – agiaba olv. agyába
26 vetven ember mellé peldara = ember elé példaként állítván
27 Ezsa. 1,3. Jer. 8,7. Péld. 6,6–8.
28 Préd. 3,19.
33 Nevel = névvel
34 1 Móz. 1,26.
38 Zsolt. 8,6.
43 Ezsa. 1,3. – giakorlia olv. gyakorlja = felkeresi, meglátogatja
51 engedgiűnk = engedelmeskedjünk
56 uysagat = újulását
57 Valva = válva (ti. isten hű szolgájává).
64 Hathatovan = hathatósan
72 busit = megzavar, megharagít
76 Kik poraban sem kapnak … = akiket a hold pora sem érint
77 also eghen = az ég alsó rétegében, legközelebb a földhöz
81 eleök tágait = élők tagjait
84 confirmalta = megerősítette
92 illven = ülvén
104 készülettel = felkészültséggel
108 hagiasit = rendeléseit

38.

Kéziratai:

I. **Kissolymosi Mátéfi János ék.** 101–103. (43. sz.) – A nótajelzésként idézett ének nyomtatásban először az 1566. évi *váradi énekeskönyv*ben (126.) jelent meg. Szövegkiadása: SzG. 87. és BHA VI, IXa. Dallamát közli: RMDT I, 64/II. – Másolta Gábor deák 1616-ban Nagysolymoson.

II. **Jancsó-k.** 127b–128a. (34. sz.) – Címe és nótajelzésé mint az I. változatban. – Másolta Tolnai István 1615-ben Kissolymoson.

Szövege megtalálható még: *Kováts Elek ék.* 45. (20. sz.)

A 13, 13, 14, 6, 14, 7-es szakaszokban írt ének 13-as soraiban a 7+6, a 14-es soraiban a 7 +7-es tagolás, valamint a szótagszám végig az egész énekben hibátlan.

Az ének dallamát a RMDT I, 64/II. alapján közöljük.

4 Holnapi rendekre = hónapok rendje szerint

11 Másolási hiba következtében e sor szórendje mindkét változatban: *Kiert teged diczirűnk lelki haladassal most.* Helyesen azonban, amint a rím is kívánja, a szórend így lehetett: *Kiert teged most lelki haladassal diczirűnk.*

13–14 Vö. Ezsa. 54,12. – carbuneulus = vörös drágakő (rubin, gránát régi neve)

19 szovarvant = szivárványt (vö. 1 Móz. 9,8–17.)

22 Vö. Ezsa. 54,9.

25 Rendel olv. renddel, egymást követően, rendben

30 mig lesz segid = míg lesz segítség, oltalom, menedék

37 Vesd hatra = vesd el, ne vedd figyelembe

39 elegsegűnket = javainkat, képességünket

39.

Kéziratai:

I. **Kissolymosi Mátéfi János ék.** 105–107. (42. sz.) – A nótajelzésként idézett ének nyomtatásban először az 1566. évi *váradi énekeskönyv*ben jelent meg (21.). Szövegkiadása: SzG. 134. és BHA VI, XLIIIIa. Dallamát közli: RMDT I, 63/I. – Másolta Gábor deák 1616-ban Nagysolymoson.

II. **Jancsó-k.** 128b–129a. (36. sz.) – Címe és nótajelzése mint az I. változatban. – Másolta Tolnai István 1615-ben Kissolymoson.

Szövege megtalálható még: *Kováts Elek ék.* 46. (21. sz.)

Versfőkben: VALI S JLI VISAGOT ES

A 2×13-as szakaszokban írt ének valamennyi sorában a szótagszám és a 7+6-ös ütemezés hibátlan.

Az ének dallamát a RMDT I, 63/I. alapján közöljük.

4 Veöttel magadnak nevet hires szent atyakrol = neved híres szent atyáktól ered, származik (vö. 1 Móz. 12–50.)

6 hivűsegeket olv. hívségeket

13 Le teött dolog = elhagyott, megvetett dolog

16 teörvenyednek hagiasaban = törvényed rendelkezései szerint

21 ninczien ellenned vegezes, sem tanaczy = az isten akarata ellen dönteni, javasolni nem lehet

25 *kiczidre* szóban a *d* nem birtokos személyjel, hanem kicsinyítőképző

40.

Kéziratai:

I. **Kissolymosi Mátéfi János ék.** 107–110. (43. sz.) – A nótajelzésként idézett ének nyomtatásban először az 1566. évi *váradi énekeskönyv*ben (181.) jelent meg. Szövegkiadása: RMKT VIII, 19–20., 448–449. és BHA VI, LVIb. Dallamát közli: RMDT I, 113. – Másolta Gábor deák 1616-ban Nagysolymoson.

II. **Jancsó-k.** 129a–129b. (37. sz.) – Címe: Vi hold napian tanitas elöt. – Nótajelzése azonos az I. változatéval. – Másolta Tolnai István 1615-ben Kissolymoson.

Szövege megtalálható még: *Kováts Elek ék.* 48. (22. sz.)

Versfőkben: THOMAS PANKOTAI IVT

A 4×10-es szakaszokban a szótagszám mindvégig hibátlan. A 4+3+3-as ütemekben az első ütemhatár nyolc, a második húsz ízben vág szavakat ketté.

Az ének dallamát a RMDT I, 113. alapján közöljük.

A versfők tanúsága szerint az ének szerzője Pankotai Tamás. Személyéről és éltéről keveset tudunk. Talán az aradmegyei Pankotárol származott. Emlékét ez az egyetlen éneke és *Árkosi János kódexé*ben, valamint a *Kissolymosi Mátéfi János kódexé*ben is olvasható *Moses prophaetanak istentöl szarmazot bölcziesegereol es Aristotelesnak ez vilagj bölcziesegereol ...* című vitairat második része őrizte meg. (Ez utóbbi teljes szövegét ld. e kötet 513–518. lapján.) Boros György, aki 1886-ban a *Keresztény Magvető*

hasábjain ismertette *Árkosi János kódexét*, már idézett e vitairatból is részleteket. Szerzője határozottan rokonszenvez Dávid Ferenccel és tanaival, de az unitáriusokat épp úgy elítéli tévelygéseik miatt, mint a pápás és lutherus papokat. Különösen Hunyadi Demeter ellen kel ki, aki Dávid Ferenc halála után, 1579-től 1592-ig az unitáriusok püspöke volt, s elárulta Dávid Ferenc tanításait. A szerző a kívülálló szemével, de a kortárs jólértesültségével és indulatával beszél a „demetriádesek" pálfordulásáról. Olyan valakinek kellett lennie, aki, ha nem is részese, de tanúja volt a történteknek. A szombatosok oldalán főképp Eössi Andrásra gondolhatunk, hiszen mint kortársat s később mint a szombatos hitelvek kialakítóját őt érdekelte legközvetlenebbül a „hamis tanítók" háromféle szektája. A *Kissolymosi Mátéfi János kódexé*ben található szöveg szerint Eössi így fakad ki a „demetriádesek" ellen: „ezekis eggi czeppel sem kűlömbeznek amazoktól [ti. a pápista és lutheránus papoktól]. Söt meg ugian azt merem mondani, hogi meg halattak bűn czelekedessel azokat, mertt amazok zeginyek tudatlan es mashoz kepest eggi űgűsegböl, de emezek tuduan es nijluan ualo arultatasbol mjuelik … Hogj penigh azt mondam, hogj az Demeter űspeok alat valo papok tuduan arultatasbol es felelemböl mjuelik, hogj az emberj talalmannak es vegezeseknek engednek isten parancziolattia ellen, ime ez az oka. Mert mikor az Huniadj Demeter pap el arulta az jambor, isten felö Dauid Ferencziet, Batorj Christhopnak, az erdelij vaydanak Blandrata doctor kedueiert es baratsagaiert, akkor ezek az papok, kik most Huniadj Demeter melle hodoltak, nagiob reze, auagj mind (mert holtak az Demeter tarsay, kikkel arulta vala Dauid Ferencziet), kezek valanak akkor mèg eleteketis le tennj Dauid Ferenczert, de annak utanna ez Huniadj Demeter addigh forgodek, hogj feiedelem ereieuel es mestersegel ijegetuen es hizelkeduen nekik, mind mele hodoltata ököt es egj nehanj eztendö el teluen gűlesbe hjrdetuen, ez papoknak kezde niakokra uetnj erözakkal az ö rendelesit es talalmanit. Tudni illik imezt: az Christustis imadhadtiuk, testi lelkj iokat kerhetünk tölle mostis es nekj köniöröghetünk es az coenaual es kereztsegel ugj kel elnj, az mint ö rendelte etc. Kiket mikor meg ertuen az jambor, istenfelö tanittok, kik ezekis az Dauid Ferencz fogsagaban rezesek valanak, ugian azokal, kik most Demeterhez hodoltak es mind azoknak az Demeter talalmanjnak, ezekel egiüt az zent iras zerent ellene praedjcallotak uala, de miuel hogy most Demeter űspöktöl ualo feltekben el arultak az igassagot, kik annak elötte kj praedicallottak uala, meg czufoltak es az egj istennek neuet zidalommal es gialazattal illettek. Ez nehanj zemeliek penig, Bogatj Miklos, Erdödj Andras, Beöshazj Peter, Boldjsar pap, Ponkotaj Tamas, Aytay Istuan, Ambrus pap es ezek kuűl egi nehanj atiafiak ellenek zoluan, ez nagj arultatasban nekik semmit nem engeduen, ellenek allanak, kiert raiok meg dűhűduen, praedicalasoktol ugian azon egj hűtben leueö atiafiak ököt meg tiltak. Hizem, arultatas ez!"

Pankotai tehát ama kevesek közé tartozott, akik nem hódoltak meg Hunyadi Demeternek, s ezért eltiltották prédikátori hivatásának gyakorlásától. Lehet, hogy ez a körülmény vitte őt a szombatosok táborába, amint erről ez az újhold megünneplésére szóló éneke tanúskodik. Ennek zárósorai azt is elárulják, hogy nem sokkal a szombatos hitelvek elfogadása után írta énekét, s így az még vagy az 1580-as évek végén, vagy az 1590-es évek elején keletkezhetett.

11 allatok = lények, dolgok

16 Mindkét szövegváltozatban nyilván elírásból került a *seötetben* szó a sor belsejébe, holott eredetileg ez volt a rím a sor végén *seötetbe* alakban.

35 Küleömben kel ez feleöl ertenűnk = jobban, másként kell ezt értelmeznünk

43–44 holnapnak = hónapnak

45 Vö. 4 Móz. 28,11–14.

49 *uysag innepe,* azaz a hold megújulásának napja

55 lassan kel = lassan terjed, érvényesül

60 Jobbulassal = megjavulással

41.

Kéziratai:

I. **Kissolymosi Mátéfi János ék.** 110–112. (44. sz.) – A nótajelzésként idézett *Viri venerabiles, sacerdotes dei* kezdetű ének valószínűleg XV. századi eredetű. Dallamát közli: RMDT, I, 238. – Másolta Gábor deák 1616-ban Nagysolymoson.

II. **Péchi Simon ék.** 351–352. (56. sz.) – Címe: Pesah inepe napiara. Nota: *O te isten hű nepe serkenj fel almodbol* és utána *Oh te kereztenj ember serkenj fel almodbol*. Az *O te isten hű nepe* kezdetű ének valószínűleg nem más, mint az *Oh te kereztenj ember* kezdetű ének szombatos felfogású átköltése. Ez utóbbiról lásd a 30. sz. ének jegyzetét. – Másolta a kézirat szombatos részének leírói közül a 3. kéz.

III. **Jancsó-k.** 129b–130a. (38. sz.) – Címe és nótajelzése mint az I. változatban. – Másolta Tolnai István 1615-ben Kissolymoson.

IV. **Pál András ék.** 36a–37b. (19. sz.) – Címe: Azonra tanittas elöt. Az ének végén: Finis. – Nótajelzése: *Seregeknek* [*istene, szenteknek vezére*]. Szövegkiadását lásd e kötetben: 30. sz. ének. Dallamát közli: RMDT I, 63. – Másolta Pál András 1720-ban Bözödújfaluban.

Szövege megtalálható még: *Kováts Elek ék.* 20. (8. sz.) – *Kováts Óser ima- és ék.* 224a. (21. sz.)

Versfőkben: PESAH INNEPERE – Pesah, pesa, phesa, phase, vagy pogácsás hét a zsidók Egyiptomból való szabadulásának emlékünnepe. A kereszténységben ez lett a megváltó Jézus halálának és feltámadásának ünnepe.

A 4×13-as 7+6 tagolású szakaszokban a szótagszám és az ütemezés mindvégig hibátlan.

Az ének dallamára vonatkozólag lásd a 10. sz. ének jegyzetét.

1 Oreb = Choreb, tévesen áll Szináj helyett.

2 II-ben Miszraim = Egyiptom héber neve

3 2 Móz. 12,

6 hagyomaniat = rendelkezését

10 *Nisan ho* a zsidó időszámításban az első hónap neve, ideje tavasz elejére esett.

13 2 Móz. 12.

15 ki nem jelent = meg nem nyilatkozott

18 hata mege rakta = elfelejtette, elhagyta

32 áldomás = áldás

37 Peczietleöt keötesere = megpecsételt szerződésére

38 eleöttűnk viselven = szemünk előtt tartva

47 dolgot hatra vetve = dolgot, munkát elhagyva

51 A 18. századi IV. változat Jézust már nem említi, mert a szombatosok az 1630-as évektől az ő messiás voltát nem ismerték el.

42.

Kéziratai:

I. **Kissolymosi Mátéfi János ék.** 112–113. (45. sz.) – A nótajelzésként idézett ének nyomtatásban először Bornemisza Péter 1582. évi énekeskönyvében (CCLIVb.) jelent meg. Szövegkiadása: BHA VI. Dallamát közli: RMDT I, 201. – Másolta Gábor deák 1616-ban Nagysolymoson.

II. **Péchi Simon ék.** 353. (57. sz.) – Címe és első nótajelzése azonos az I. változatával. Második nótajelzése *Azt mondgiak az pogany nepek* kezdetű ének szövege ismeretlen. Az ének végén: Finis. – Másolta a kézirat szombatos részének leírói közül a 3. kéz.

III. **Jancsó-k.** 130a–130b. (39. sz.) – Címe és nótajelzése azonos az I. változatával. – Másolta Tolnai István 1615-ben Kissolymoson.

Szövege megtalálható még: *Kohn-féle csonk. gyűjt.* 63a. (10. sz.) – *Kováts Elek ék.* 22. (9. sz.) – *Kováts Óser ima- és ék.* 230a. (25. sz.)

A 8, 8, 9, 9-es sorokból álló szakaszokban a szótagszám mindvégig hibátlan.

Az ének dallamát a RMDT I, 201. alapján közöljük.

7 hagyományát = rendelkezését

9 Gedeon ótestamentumi zsidó hős, aki megmentette népét a pogány midianiták és amalekiták támadásától. (Bír. 6–8.)

10 Judit, betuliai asszony, a várost ostromló asszír sereg vezérét, Holofernest éjszaka megöli, s ezáltal felszabadítja a pogányoktól szorongatott honfitársait. (Judit könyve.)

11 Ezekiás zsidó király az asszír Szenakerib seregét megsemmisítette (2. Kir. 18–20.). – Dávid a zsidók legnagyobb királya volt (1 Sám. 16–31. 2 Sám. és 1 Kir. 1–2.).

43.

Kéziratai:

I. **Kissolymosi Mátéfi János ék.** 113–117. (46. sz.) – A nótajelzésként idézett ének Gitzi János 101. zsoltárparafrázisa. Nyomtatásban először az 1605–1607 körül kiadott *unitárius énekeskönyv*ben (356.) jelent meg. Dallamát közli: RMDT I, 107. – Másolta Gábor deák 1616-ban Nagysolymoson.

II. **Jancsó-k.** 130b–131b. (40. sz.) – Címe és nótajelzése azonos az I. változatával. – Másolta Tolnai István 1615-ben Kissolymoson.

III. **Pál András ék.** 26b–29a. (14. sz.) – Címe: Ugyan azonra valo. Az ének végén: Finis. – Nóta: *Az mig elek mind eltigh* kezdetű ének szövege ismeretlen. – Másolta Pál András 1720-ban Bözödújfaluban.

IV. **Szombatos énekek és imádságok könyve** (XVIII. sz.) 105b–110a. (20. sz.) – Címe és nótajelzése azonos a III. változatával. – Az ének végén: Finis. Vege. Amen. – Másolta a 3. és az 1. kéz.

Szövege megtalálható még: *Kováts Elek ék.* 5. (3. sz.) – *Kováts Óser ima- és ék.* 221a. (20. sz.)

A 3×16 (6+4+6) szótagú szakaszokban mind az ütemezés, mind a szótagszám hibátlan.

Az ének dallamát a RMDT I, 107. alapján közöljük.

5–63 A zsidók története röviden összefoglalva Mózes 1. és 2. könyve alapján.

6 Veres tenger elveöl = a Vörös tengeren túlról; Mizraim = Egyiptom zsidó neve

14 Űdeö el forogva = idő eltelvén, idő haladtával, idő múltával

15 niomae? olv. nyomá-e?

16 busult = haragos; meg jóra teritvén = ismét jóra térítvén (jóra fordította, változtatta)

17 teönó olv. tőn-é

23 massa olv. mása (– megfelelője)

26 Noenak eletét altal hágá = Noé (istennek tetsző) életét elhagyta

27 A bábeli toronyról van szó, ld. 1 Móz. 11.

30 hűnek = hivének, hittek

32 balvant tudanak = bálványt ismertek meg

33 Jol teöt = jótévő; miekert = művekért; hatok mege veték = elvetették, elhagyták

38 egy nehany szamos = egy néhány megszámlálható, tehát kevés

45 Aldomas = áldás

46 egigik olv. egyik (= egyikük)

49 elegvek olv. elégvék (= elégedék meg)

50 draga űdeökeön = drágaság, ínség idején

52 sokka szaporodék = sokká azaz sokra szaporodott

59–60 Az énekszerző a zsidó újévtől, *tisri* hótól (szeptember), számította „heted hónak” a pészah ünnepét, holott az Egyiptomból való szabadulás emlékére *niszán* hó (április), melyre a pészáh ünnep is esett, lett az első hónap (ld. 2 Móz. 12,18. és 3 Móz. 23,5–8.). Ezért van az énekekben kétféle szövegváltozat.

77 Jeövendeö valtsagnak hitelere = abban bízva, hogy a jövőben Krisztus megváltja őket is

44.

Kéziratai:

I. **Kissolymosi Mátéfi János ék.** 117–120. (47. sz.) – A nótajelzésként idézett ének Tinódi Sebestyénnek *Az vég Temesvárban Losonczi Istvánnak haláláról* 1552-ben írt históriája. Szövegkiadása: RMKT III, 72–89., 424–430. és BHA II. Dallamát közli: RMDT I, 49. – Másolta Gábor deák 1616-ban Nagysolymoson.

II. **Péchi Simon ék.** 353–355. (58. sz.) – Címe: Pogaczias hetre. – Nótajelzése azonos az I. változatával. A nótajelzés alatt későbbi kézzel: *Az sônak dicziretere.* Ez Szentmártoni Bodó János 1645-ben szerzett históriája, kiadva: RMKT XVII. század IV, 213. sz. Ez a nótajelzés (ha ugyan az, de mi más lehetne?) téves, mert Szentmártoni éneke 6/6 osztású tizenkettősökből áll. – Másolta a kézirat szombatos részének leírói közül a 3. kéz.

III. **Jancsó-k.** 131b–132b. (41. sz.) – Címe és nótajelzése azonos az I. változatával. – Másolta Tolnai István 1615-ben Kissolymoson.

IV **Pál András ék.** 37b–39a. (20. sz.) – Címe azonos az I. változatával. Az ének végén: Finis. – Nótajelzése: *Halljuk el regen* kezdetű ének Bogáti Fazekas Miklós 60. zsoltárparafrázisa, amely ugyancsak Tinódinak az I. változatban említett énekét idézi nótaként. – Másolta Pál András 1720-ban Bözödújfaluban.

Szövege megtalálható még: *Kováts Elek ék.* 25. (12. sz.) – *Kováts Óser ima- és ék.* 231. (27. sz.)

A 4×11-es (5+6) tagolású szakaszokban a szótagszám mindvégig hibátlan, az ütemhátár is csak egyszer (8. sor) esik szó belsejébe.

Az ének dallamát a RMDT I, 49. alapján közöljük.

3–4 Az isten Egyiptom elsőszülötteinek leölésével (tizedik csapás) kényszerítette ki a zsidók elbocsátását az országból, viszont a zsidóknak minden elsőszülött fiút istennek kellett szentelniük (2 Móz. 12–13.).

5–20 E sorokba foglaltak a biblia (2 Móz. 7–14.) leírására utalnak.

12 Miszrajm = Egyiptom héber neve

23–24 felelmes voltoknak Emlitesere = annak említésére (emlékezetére,) amikor félelemben, rettegésben voltak (ti. a zsidók) az őket üldöző egyiptomi hadaktól (2 Móz. 14.).

39 tartozunk tartani giomorbol = tartozunk gyomorból (azaz legbensőbb, legmélyebb indulatból) megtartani

42 jeöt ki olasz keözzűl = az olaszoktól, Itáliából származott

43 Maga = noha

44 Papazas = pápázás, pápai uralom

47 alkotmanya = alkotása, csinálmánya

52 Ember istenreöl, mint cehek czinalta. Értelme: Ember csinálta (ti. a bibliában nem említett ünnepeket) istenről, miként a céhek is saját ünnepeiket maguk határozzák meg.

55 I. Viktor pápa 189–198-ig uralkodott

56 mas nyelvűben cziaptatta = más nyelvre váltotta, változtatta

58 Commodus (161–192) római császár, Marcus Aurelius fia, 180-tól uralkodott.

63 egygiűt foga = együtt kezdett

64 Praeszterjan (Prestian) nemzet = Priester Johannes, azaz a 13. századi legendás János pap országának népéről van szó. Valkai András János pap országáról 1573-ban írt históriás énekében is megemlíti, hogy noha keresztények, de a „zsidó törvény nincs feledetben” náluk.

45.

Kéziratai:

I. **Kissolymosi Mátéfi János ék.** 120–121. (48. sz.) – A nótajelzésként idézett ének Tesini Imre 31. zsoltárparafrázisa, amely először az 1566. évi *váradi énekeskönyv*ben (59.) jelent meg. Szövegkiadása: RMKT VIII, 7–8., 445. és BHA VI, XCIa. Dallamát közli: RMDT, I, 108/II. – Másolta Gábor deák 1616-ban Nagysolymoson.

II. **Péchi Simon ék.** 355. (59. sz.) – Címe: Azonról. – Nótajelzése azonos az I. változatával. – Másolta a kézirat szombatos részének leírói közül a 3. kéz.

III. **Jancsó-k.** 132b. (42. sz.) – Címe és nótajelzése azonos az I. változatával. – Másolta Tolnai István 1615-ben Kissolymoson.

Szövege megtalálható még: *Kováts Elek ék.* 24. (11. sz.) – *Kováts Óser ima- és ék.* 233a. (28. sz.)

A 10, 10, 10, 4-es szakaszokban írt ének soraiban a szótagszám, a 10-es sorokban pedig a 6+4-es ütemezés mindvégig hibátlan.

Az ének dallamát a RMDT I, 108/II. alapján közöljük.

19 Veletlenűl = váratlanul

23 Hűtlenek = hit nélküliek, hitetlenek

46.

Kéziratai:

I. **Kissolymosi Mátéfi János ék**. 121–122. (49. sz.) – A nótajelzésként idézett ének nyomtatásban először az 1566. évi *váradi énekeskönyv*ben (30.) jelent meg. Szöveg-kiadása: SzG. 159. és BHA VI, XLIIa. Dallamát közli: RMDT I, 138/II. – Másolta Gábor deák 1616-ban Nagysolymoson.

II. **Péchi Simon ék.** 357–358. (62. sz.) – Címe és nótajelzése azonos az I. változatával, de a nótajelzést hibásan *Szükseg megh tudnj* alakban említi. – Másolta a kézirat szombatos részének leírói közül a 3. kéz.

III. **Jancsó-k.** 132b–133a. (44. sz.) – Címe és nótajelzése azonos az I. változatával. – Másolta Tolnai István 1615-ben Kissolymoson.

Szövege megtalálható még: *Kováts Elek ék.* 23. (10. sz.) – *Kováts Óser ima- és ék.* 230b. (26. sz.)

A 11, 11, 11, 5-ös szakaszokban írt énekben a szótagszám a 28. sor kivételével mindvégig hibátlan. A 11-es sorokban az 5+6-os ütemezés is csak egyszer vág szót ketté, a 3. sorban.

Az ének dallamát a RMDT I, 114. alapján közöljük.

5 2 Móz. 12., 3 Móz. 23.

10 fel veszi … keötesit = kötelezi magát a szövetség rendelkezéseinek megtartására

11 illi = üli

19 jovallia = javallja, jónak látja, helyesli

30 hivatalnak = hivatásnak, kötelességnek

47.

Kéziratai:

I. **Kissolymosi Mátéfi János ék.** 122–25. (50. sz.) – A nótajelzésként idézett ének Kákonyi Péter 1544-ben írt históriája *Asvérus királyról és Heszter királyné asszonyról.* Szövegkiadása: RMKT II, 277–289., 471–474. és BHA VII. Dallamát közli: RMDT I, 14. – Másolta Gábor deák 1616-ban Nagysolymoson.

II. **Péchi Simon ék.** 358–361. (63. sz.) – Címe: Az phase [!] inepere ualo enek. A szöveg végén: Finis. – Nótajelzése azonos az I. változatával. – Másolta a kézirat szombatos részének leírói közül a 3. kéz.

III. **Jancsó-k.** 133a–133b. (44. sz.) – Címe: Historiaia az Aegiptombeli szabaditasnak. Exod. 1. – Nótajelzése azonos az I. változatával. – Másolta Tolnai István 1615-ben Kissolymoson.

IV. **Pál András ék.** 39a–41a. (21. sz.) – A címből csak a *Historia* szó van meg a kézirat csonkasága miatt. Az ének végén: Finis hujus operis Anno 1720. Pál An[drás] írta, ha ki nem szereti irja szebben, nem banom. – Nótajelzése a csonkult lap alján lehetett, s így az ma már nem állapítható meg.

Szövege megtalálható még: *Kováts Elek ék,* 27. (13. sz.) – *Kohn-féle csonk. gyűjt.* 85a. (11. sz.) – *Kováts Óser ima- és ék.* 226b. (22. sz.) – *Kováts Zebulon ék.* 26b. (17. sz.)

A 4×11-es szakaszokban írt éneknek csak az 55. sorában van szótagszámhiba a másoló elírásából.

Az ének dallamát a RMDT I, 14. alapján közöljük.

5 József történetét ld. 1 Móz. 37–50.

7 Gosen tartomány a Nílus deltája vidékén Észak-Egyiptomban feküdt.

13–51 Kivonatos elbeszélése a 2 Móz. 1–15. bibliai részeknek.

41–44 E sorok a Zsolt. 114,4.6. verseinek felhasználásával, de egyszersmind azoknak félreértéséből születhettek.

47–48 Vö. 5 Móz. 8,4. Az aggáda még hozzáfűzi, hogy azokban a ruhákban jártak negyven éven át a pusztában, amelyekbe az angyalok öltöztették a zsidókat a Szináj hegyénél, ezért nem mentek azok tönkre. Forrására és párhuzamaira ld. még SCHEIBER SÁNDOR: Mikszáth Kálmán és a keleti folklore. Budapest 1949. 78–79.

48.

Kéziratai:

I. **Kissolymosi Mátéfi János ék.** 126–127. (51. sz.) – A nótajelzésként idézett ének nyomtatásban először az 1566. évi *váradi énekeskönyv*ben (179.) jelent meg. Szövegkiadása: RMKT VIII, 18–19., 446–449. és BHA VI, LVIa. Dallamát közli: RMDT I, 114. – Másolta Gábor deák 1616-ban Nagysolymoson.

II. **Péchi Simon ék.** 361–362. (64. sz.) – Címe: Alia. – Nótajelzése azonos az I. változatával. – Másolta a kézirat szombatos részének leírói közül a 3. kéz.

III. **Jancsó-k.** 133b–134a. (45. sz.) – Címe és nótajelzése azonos az I. változatával. – Másolta Tolnai István 1615-ben Kissolymoson.

Szövege megtalálható még: *Kováts Elek ék.* 3. (2. sz.) – *Kováts Óser ima- és ék.* 225b. (22. sz.)

Az 5×8-as szakaszokban írt énekben a szótagszám mindvégig hibátlan.

Az ének dallamát a RMDT I, 114. alapján közöljük.

5 2 Móz. 1–14.

6 verekedeö angialtol ti. aki tizedik csapásként Egyiptom elsőszülötteit megölte (2 Móz. 12.)

20 2 Móz. 19–24.

35 hagyomaniát = parancsát, rendelkezését

41 elegseget = képességet

49.

Kéziratai:

I. **Kissolymosi Mátéfi János ék.** 127–128. (52. sz.) – A nótajelzésként idézett ének nyomtatásban először Szilvás-Újfalvi Imre 1602-ben kiadott énekeskönyvében (131b.) jelent meg. Dallamát közli: RMDT I, 90. és 99. – Másolta Gábor deák 1616-ban Nagysolymoson.

II. **Péchi Simon ék.** 357. (61. sz.) – Címe: Azonra. Az ének végén: Finis. – Első nótajelzése: *Keserues sziuel Magiar*[*országban*]; második nótajelzése azonos az I. változatéval. A nótajelzésül elsőnek idézett ének nyomtatásban először az 1566. évi *váradi énekeskönyv*ben (12.) jelent meg. Szövegkiadása: RMKT VI, 85–86., 319–320. és BHA VI, LXIIII/b. Dallamát közli: RMDT I, 90. – Másolta a kézirat szombatos részének leírói közül a 3. kéz.

III. **Jancsó-k.** 134a–134b. (46. sz.) – Címe: Azonra. – Nótajelzése azonos az I. változatéval. – Másolta Tolnai István 1615-ben Kissolymoson.

IV. **Árkosi János k.** 4–5. (5. sz.) – Címe: Azonra. Sion hegieröl. – Nótajelzése azonos a II. változat első nótajelzésével. – Másolta Árkosi János 1617-ben.

A 2×16-os szakaszokban írt ének szótagszáma és ütemezése (5+5+6) mindvégig hibátlan.

Az ének dallamát a RMDT I, 99. alapján közöljük.

3 Célzás a balga és okos szüzek példázatára (Mát. 25,1–13.)

5–6 Ján. 8,56–58. – Az I. változatban a hibás *rajta 's örűltek* szövegrész szórendjét a II. változat alapján *'s rajta örűltek*-re javítottam.

8 Luk. 1,32–33.

10 Mát. 24,23–26.

14 Luk. 21.

50.

Kéziratai:

I. **Kissolymosi Mátéfi János ék.** 128–129. (53. sz.) – A nótajelzésként idézett ének a 42. zsoltár parafrázisa, először az 1579. évi debreceni énekeskönyvben (181.) jelent meg nyomtatásban. Szövegkiadása: BHA VI, CCLIIIb. Dallamát közli: RMDT I, 195/II. – Másolta Gábor deák 1616-ban Nagysolymoson.

II. **Péchi Simon ék.** 362–364. (65. sz.) – Címe: Az pesah inepere uallo enek. – Nótajelzése nincs. – Másolta a kézirat szombatos részének leírói közül a 3. kéz.

III. **Jancsó-k.** 134b–135a. (47. sz.) – Címe és nótajelzése azonos az I. változatéval. – Másolta Tolnai István 1615-ben Kissolymoson.

IV. **Pál András ék.** 29a–31a. (15. sz.) – Címe: Azonra valo. – Nótajelzése: *Bus haragbol ne büntes* kezdetű ének Bogáti Fazekas Miklós 38. zsoltárfordítása. Dallamát közli: RMDT I, 77. – Másolta Pál András 1720-ban Bözödújfaluban.

Szövege megtalálható még: *Kováts Elek ék.* 9. (4. sz.) – *Kohn-féle csonk. gyűjt.* 63b. (11. sz.)

A 3×11-es szótagszámú szakaszokban írt ének 17. sorában hibás a szótagszám, a 6+5-ös ütemhatár pedig egy ízben (63. sor) szó belsejébe esik.

Az ének dallamát a RMDT I, 195/IV. alapján közöljük.

5–15 1 Móz. 12.

16–51 2 Móz. 1–15.

17 Szótagszámtöbblet valamennyi változat második ütemében. Javítására nincs kellő fogódzónk, hacsak arra nem gondolunk, hogy az eredetiben *Aegiptusban* kifejezés helyett annak héber neve *Mizraimban* volt, amely három szótagúnak is ejthető.

18 satczolasban = sarcolásban

21 be jutatna eöket az igirethez ti. az ígéret földjére, azaz Kánaánba.

28 pharaho = fáraó, az óegyiptomi uralkodó elnevezése (= nagy ház). Tévesen személynévként is értelmezték régen.

29 hagiasat = rendelkezését

32 Eszeben nem veve = fel nem fogta, meg nem értette, ügyet sem vetett rá

54 A másolók az I. és a III. változatban itt is az *innepet* szót rímeltették, holott az előző sorban is ez volt a rím. A II. és IV. változat szerint javítottam, ahol *keöteset* olvasható.

51.

Kéziratai:

I. **Kissolymosi Mátéfi János ék.** 134–136. (55. sz.) – A nótajelzésként idézett 70. zsoltárparafrázis Nagybáncsai Mátyás szerzeménye, lásd róla a 36. sz. ének jegyzetét. – Másolta Gábor deák 1616-ban Nagysolymoson.

II. **Péchi Simon ék.** 337–339. (48. sz.) – Címe: Az ötuenedik napra ualo enek, uagi heteknek. Az ének végén: Finis. – Nótajelzése azonos az I. változatéval. – Másolta a kézirat szombatos részének leírói közül a 3. kéz.

III. **Jancsó-k.** 136a–136b. (49. sz.) – Címe: Az ötuenedik napra ualo enekek. – Nótajelzése azonos az I. változatéval. – Másolta Tolnai István 1615-ben Kissolymoson.

IV **Pál András ék.** 46b–47a. (24. sz.) – Címe: Ugyan azonra valo. – Nótajelzése azonos az I. változatéval. – Másolta Pál András 1720-ban Bözödújfaluban.

Szövege megtalálható még: *Kováts Elek ék*. 36. (17. sz.) – *Kováts Óser ima- és ék.* 239b. (29. sz.) – *Kováts Zebulon ék.* 60b. (26. sz.) – *Áts Mózes ék.* 49a. (19. sz.)

Versfőkben: TÖRVENT TARTS ELSz

A 3×16-os szótagszámú szakaszokban írt ének szótagszáma és ütemezése (5+5+6) mindvégig hibátlan.

Az ének dallamát a RMDT I, 196/III. alapján közöljük.

A címben említett *ötvenedik nap,* illetve a II. változat címében előforduló *hetek* ünnepe a peszáhtól (húsvóttól) számított ötvenedik (pentekostes = pünkösd), illetve a hetedik hétre következő napot jelöli. Ez volt a zsidók hálaadó ünnepe az új termésért, az új kenyérért. A szombatosok a törvényadásnak, a tíz parancsolat közzétételének ünnepeként ülték. (2 Móz. 19–20. 3 Móz. 23. 5 Móz. 16,9–10.16.)

9 Űdeö el telve = idővel, idő múltával

10 Magyarázatát ld. a 437. lapon az 51/0. sorhoz írt jegyzetben.

15 hivű olv. hívv = hű

18 Az mely ennelkűl magat viseli = amely enélkül jár el, végzi dolgát

22–23 Értelme: a törvény természetesen mindenben az egész világra érvényes, kötelező, mert minden a teremtés által lett, attól függően létezik, abban leli végső okát.

27 Értelme: Így kapcsolja össze (ti. Krisztus) elválaszthatatlanul a világ létezésének és a törvénynek egymáshoz való viszonyát.

29 Ismeretiben hogy minket hozot draga teörvenyenek = hogy megismertetett minket drága törvényével

32 aldomás = áldás

38 meg tartok mellet olv. megtartók mellett, ti. akik a törvényt megtartották

52.

Kéziratai:

I. **Kissolymosi Mátéfi János ék.** 136–137. (56. sz.) – A nótajelzésként idézett ének nyomtatásban először az 1566. évi *váradi énekeskönyv*ben (117.) jelent meg. Szövegkiadása: SzG. 79. és BHA VI, Ia. Dallamát közli: RMDT I, 60/II. – Másolta Gábor deák 1616-ban Nagysolymoson.

II. **Péchi Simon ék.** 339–340. (49. sz.) – Címe: Azonra. – Nótajelzése azonos az I. változatéval. – Másolta a kézirat szombatos részének leírói közül a 3. kéz.

III. **Jancsó-k.** 136b–137a. (50. sz.) – Címe: Azonra, io ut, n. – Nótajelzése azonos az I. változatéval. – Másolta Tolnai István 1615-ben Kissolymoson.

Szövege megtalálható még: *Kováts Elek ék.* 42. (18. sz.) – *Kováts Óser ima- es ék.* 235a (30. sz.) – *Kováts Zebulon ék.* 63a. (27. sz.) – *Áts Mózes ék.* 50b. (20. sz.)

Versfőkben: JO VT N

A 13, 14, 7, 7, 6, 14-es szótagszámú szakaszokban írt ének 13-as soraiban a 7+6-os, a 14-es sorokban pedig a 8+6-os ütemezés mindvégig szabályos. Szótagszámtöbblet is nyilván másolási hibából csak egyszer fordul elő az I. és III. változat 15. sorában.

Az ének dallamát a RMDT I, 60/II. alapján közöljük.

1 Jákob a zsidóság ősatyja (1 Móz. 27–50.)

2 Az I. változatban *draga javat* olvasható, holott a szövegben eredetileg nyilván *draga napiat* volt, amint ez a II. változatban is található. Ezek alapján javítottam a szöveget.

14 elegies = vegyes, vegyített, kevert

24 emlekezet vagion mindenűt dolgokról ti. a régi szentek dolgairól, cselekedeteiről

29 Eneki zengesűnk = ének zengésünk, énekszónk

53.

Kéziratai:

I. **Kissolymosi Mátéfi János ék.** 137–138. (57. sz.) – A nótajelzésként idézett ének versfőinek tanúsága szerint vagy Dóci Ilona nevére készült, vagy ő szerezte 1567-ben. Nyomtatásban először Bornemisza Péter 1582. évi énekeskönyvében (CCLIIIIa.) jelent meg. Szövegkiadása: RMKT VIII, 21–22., 449. és BHA VI. Dallama ismeretlen. – Másolta Gábor deák 1616-ban Nagysolymoson.

II. **Péchi Simon ék.** 340. (50. sz.) – Címe: Mégis azonra. Az ének végén: Finis. – Nótajelzése azonos az I. változatéval. – Másolta a kézirat szombatos részének leírói közül a 3. kéz.

III. **Jancsó-k.** 137a. (51. sz.) – Címe és nótajelzése azonos az I. változatéval. – Másolta Tolnai István 1615-ben Kissolymoson.

Szövege megtalálható még: *Kováts Elek ék.* 87. (38. sz.) – *Kováts Óser ima- és ék.* 236a. (31. sz.) – *Kováts Zebulon ék.* 64a. (28. sz.) – *Áts Mózes ék.* 51b. (21. sz.)

Versfőkben: SENGES INNEP – A zsengés ünnepre vonatkozólag vö. 2 Móz. 23,16. 3 Móz. 23,9–14. 4 Móz. 15,17–21.

A 2×19-es szótagszámú szakaszokban a szótagszám és az ütemezés (6+6+7) mindvégig hibátlan.

1 keözleötte = részesítette, adta, megosztotta

7 niugotta honnyokban = megpihentette hazájukban, otthonukban

8 hagiomanyaban = rendelkezése, hagyakozásai szerint

12 feöveb = főbb, nagyobb, rangosabb

13 derek jeövedelem = a jövedelem legjobb, legjava része

54.

Kéziratai:

I. **Kissolymosi Mátéfi János ék.** 138–141. (58. sz.) – A nótajelzésként idézett énekről lásd a 16. sz. ének jegyzetét. Másolta Gábor deák 1616-ban Nagysolymoson.

II. **Péchi Simon ék.** 364–366. (66. sz.) – Címe: Vy esztendö inepere ualo enek. Az ének végén: Finis. – *Dudgia,* azaz nótajelzése azonos az I. változatéval. – Másolta a kézirat szombatos részének leírói közül a 3. kéz.

III. **Jancsó-k.** 137b–138a. (52. sz.) – Címe: Vi eztendöre valo(k) – Nótajelzése azonos az I. változatéval. – Másolta Tolnai István 1615-ben Kissolymoson.

IV. **Pál András ék.** 51b–52b. (27. sz.) – Címe: Uy esztendöre valo. – Nota: Felseges ur isten [hozzád kiáltunk] kezdetű ének szövegét lásd e kötetben 16. szám alatt. Ennek az éneknek nótajelzése viszont megegyezik a most tárgyalt ének I. változatának nótajelzésével. – Másolta Pál András 1720-ban Bözödújfaluban.

Szövege megtalálható még: *Kováts Elek ék.* 54. (24. sz.) – *Kováts Óser ima- és ék.* 240a. (34. sz.) – *Ernyei Kováts-család imak.* 134a. (2. sz.) – *Kováts Zebulon ék.* 14b. (8. sz.) – *Áts Mózes ék.* 42a. (15. sz.)

A 6, 5, 8, 6-os szótagszámú szakaszokban írt énekben a szótagok száma mindvégig hibátlan.

Az ének dallamát a RMDT I, 94. alapján közöljük.

4 innep ketteözeö, ti. az újév *és* újhold ünnepe; vö. 3 Móz. 23,23–25. 4 Móz. 9,1–6.

21–24 Zsolt. 90,12.

25–32 Zsolt. 111,10. Péld. 1,7.

50–51 Adgia niomulni el mult bűnűnk = Engedje, hogy megtörtént (régi) bűneink feledésbe merüljenek

64 Ban halogatokat = bánkódik, búsul azok miatt, akik a törvény megtartását halogatják.

65–66 Az I. és III. változatot a másolók olyan szövegről készíthették, amelyben hibásan *tartvan magat* volt a szórend. A rím azonban *magat tartvan* sorrendet kíván, s a II. változatban is ez utóbbit találjuk.

68 *Eöreömmel ki vonhat*. Romlott szöveg mind a négy változatban. Helyesen valószínűleg *Örömmel ki várhat* lehetett, amint pl. Kováts Zebulon énekeskönyvében is olvasható.

75 Keöz igassag int = köz (közönséges, nyilvánvaló) igazságként, igazság szerint

88 enyhitcziűk = szelídítsük, zabolázzuk

91 Forgassa igen eleötte = tartsa igen szeme előtt

92 Unnya magat erte = kedvetlen, bánatos legyen miatta

99 Rostallia lelket hwseggel = vizsgálja meg lelkét híven

55.

Kéziratai:

I. **Kissolymosi Mátéfi János ék.** 141–143. (59. sz.) – Nótajelzése Kákonyi Péter *Asvérus királyról* szóló históriájának első sorát idézi. Lásd róla a 47. sz. ének jegyzetét. – Másolta Gábor deák 1616-ban Nagysolymoson.

II. **Péchi Simon ék.** 340–342. (51. sz.) – Címét szögletes zárójelben a főszövegben adjuk. Az ének végén: Finis. – Nótajelzése: *Egi szent feiedelem …* az *Ester dolga* című históriás ének kezdőszavai. Az 1577-ben szerzett ének még ugyanezen évben Kolozsvárt nyomtatásban is megjelent (RMK I. 131.). Dallama ismeretlen. – Másolta a kézirat szombatos részének leírói közül a 3. kéz.

III. **Jancsó-k.** 138a–138b. (53. sz.) – Címe és nótajelzése azonos a I. változatéval. – Másolta Tolnai István 1615-ben Kissolymoson.

IV. **Pál András ék.** 48a–49a. (25. sz.) – Címe és nótajelzése azonos az I. változatéval. – Másolta Pál András 1720-ban Bözödújfaluban.

Szövege megtalálható még: *Kováts Elek ék.* 43. (19. sz.) – *Kováts Óser ima- és ék.* 237a. (32. sz.) – *Kováts Zebulon ék.* 65b. (29. sz.) – *Áts Mózes ék.* 52b. (22. sz.) – *Áts Mózes ima- és ék.* 242a. (17. sz.)

A 4×11-es szakaszokban írt énekben a szótagszám és az ütemezés (6+5) mindvégig hibátlan.

Az ének dallamát a RMDT I, 14. alapján közöljük.

2 latot volna meg = ajándékozott volna meg

5–45 2 Móz. 19–20. alapján beszéli el a tíz parancsolat kiadásának történetét. – ki jeöves után, azaz a zsidóknak Egyiptomból való szabadulása után

6 Raphidim vö. 2 Móz. 19,1–2.

8 Sinai hegy a Sinai félsziget déli részén

13–16 Az I. változatból hiányzó versszakot a II. változat szövege alapján pótoltam. Ezt a versszakot a többi változat sem őrizte meg.

21 allatta olv. állatta = állította

28 jutot volna = jött, érkezett volna

35 Most termet = most támadt, keletkezett, született

40 mind egygiet tenne = mindegy, ugyanannyi volna, egyre menne

41 szovat foga = szavát visszatartotta, nem szólt többet

45 Sivan hó, mai időszámításunk szerint május második és június első felére esett.

56.

Kéziratai:

I. **Kissolymosi Mátéfi János ék.** 143–145. (60. sz.) – A nótajelzésként idézett 145. zsoltárparafrázis először az 1579. évi *debreceni énekeskönyv*ben (71.) jelent meg. Szövegkiadása: BHA VI, CCLIIIa. Dallamát közli: RMDT I, 192/I. – Másolta Gábor deák 1616-ban Nagysolymoson.

II. **Péchi Simon ék.** 334–335. (46. sz.) – Heteknek auuagi ötuenedik napnak innepe. Az ének végén: Finis. – Nótajelzése azonos az I. változatéval. – Másolta a kézirat szombatos részének leírói közül a 3. kéz.

III. **Jancsó-k.** 138b–139a. (54. sz.) – Címe és nótajelzése azonos az I. változatéval. – Másolta Tolnai István 1615-ben Kissolymoson.

Szövege megtalálható még: *Kováts Elek ék.* 34. (15. sz.)

A 11, 11, 9, 10-es szakaszokban írt ének sorainak szótagszáma mindvégig hibátlan.

Az ének dallamát a RMDT I, 192/I. alapján közöljük.

5–8 Az ünnepre vonatkozólag vö. az 51. sz. énekhez írt jegyzettel.

10 el vesztegli = elhanyagolja

11 Ez nap tekozlo = aki ezt a napot elvesztegeti

12 versenyes = ellenszegülő

21 Ne had niugodni = ne hanyagold el

22 Morsold, azaz ismerd meg minden apró részletét (ti. a törvénynek)

48 orszaglas = uralkodás

57.

Kéziratai:

I. **Kissolymosi Mátéfi János ék.** 145–148. (61. sz.) – A nótajelzésként említett énekről lásd a 39. sz. ének jegyzetét. – Másolta Gábor deák 1616-ban Nagysolymoson.

II. **Péchi Simon ék.** 335–337. (47. sz.) – Címe és nótajelzése azonos az I. változatéval. – Másolta a kézirat szombatos részének leírói közül a 3. kéz.

III. **Jancsó-k.** 139a–140a. (55. sz.) – Címe és nótajelzése azonos az I. változatéval. – Másolta Tolnai István 1615-ben Kissolymoson.

IV. **Pál András ék.** 44b–46a. (23. sz.) – Címe és nótajelzése azonos az I. változatéval. – Másolta Pál András 1720-ban Bözödújfaluban.

Szövege megtalálható még: *Kováts Elek ék*. 35. (16. sz.)

A 7, 6, 7, 6-os szakaszokban a szótagszám valamennyi forrásban csak egy helyen téves (30. sor).

Az ének dallamát a RMDT I, 63/I. alapján közöljük.

A szöveg minden szakaszában a 15 részből összeállított „Énekeskönyv" (ld. alább 69–83. sz. alatt) egyes részeinek szinte szó szerint való ismétlése, s így nem lehetetlen, hogy ennek az éneknek is Eössi András a szerzője.

6 Az új termés zsengéjéről van szó, melyet e napon mutattak be istennek (2 Móz. 23,16. 3 Móz. 23,9–14. 4 Móz. 15,17–21.)

15–16 es ily napjat Illi s mastis meg tart = és ily napját illi (megüli) s mást is megtart (ti. ünnepet)

21 giűleös = gyűlölködő, ellenséges

24 Hatrab ugian nem all = el nem marad, fel nem hagy

30 Szótagszámtöbblet valamennyi változatban. Javítására nincs kellő fogódzónk. – Testel sem tanaczykozik, azaz nem hajlik a test szavára

45–48 E sorokat a II. és IV. változat őrizte meg, a főszövegben a II. változat alapján pótoltam.

47 De kedues nalla ualuan = de kedves lévén nála

75 Bantasirol semmikint = kárvallásairól semmiképpen sem

88 Az I. változatban a sor utolsó szava *az*, holott a rím *ez*-t kíván, s a többi változatban is így találjuk.

96 Az I. és III. változatban az *Osztodgiék* nyilván hibás olvasásból ered. Értelemszerűen helyesebb a II. és IV. változat szövege, ahol *Oltodgiek* olvasható.

109 Maga mű = Noha mi

111 Az I. és III. változatban *valtunk* alighanem elírás *voltunk* helyett. A II. és IV. változatban is ez utóbbi olvasható. Bár a *távol váltunk szentségtől* sem értelmetlen, de mindenképpen erőltetett megfogalmazás, s így helyesebbnek véltem a főszöveget *távol voltunk*-ra javítani.

112 A II. változat őrizte meg a helyesebb szöveget: *Uagiunk bűnös östöl*, mert a bűnösség elsődleges oka a bűnös, pogány ős.

116 Felszeg allapattal = félszeg (= tökéletlen) állapotban

117 Az I. változatban *mind eddig* olvasható, a mondat értelme azonban *mint eddig* olvasatot kíván. A II. változatban is ez utóbbi található.

58.

Kéziratai:

I. **Kissolymosi Mátéfi János ék.** 148–150. (62. sz.) – A nótajelzésként idézett énekről, Tinódi Sebestyén *Az János király fiárul váló szép krónikájáról* lásd a 35. sz. ének jegyzetét. – Másolta Gábor deák 1616-ban Nagysolymoson.

II. **Péchi Simon ék.** 374–376. (73. sz.) – Címe: Vj eztendöre. Az ének végén: Finis. – Nótajelzése azonos az I. változatéval. – Másolta a kézirat szombatos részének leírói közül a 3. kéz.

III. **Jancsó-k.** 140a–141a. (56. sz.) – Címe és nótajelzése azonos az I. változatéval. – Másolta Tolnai István 1615-ben Kissolymoson.

IV. **Pál András ék.** 52b–53b. (26. sz.) – Címe: Mas azonra való. Nótajelzése: *Földre artsal le borulva szent urat imadom*. Szövegét lásd alább 128. sz. alatt. – Másolta Pál András 1720-ban Bözödújfaluban.

Szövege megtalálható még: *Kováts Elek ék.* 56. (25. sz.) – *Kováts Óser ima- és ék.* 238b. (33. sz.) – *Kováts Zebulon ék.* 13a. (7. sz.) – *Áts Mózes ék.* 40a. (14. sz.)

Részleteket közölt belőle KARDOS ALBERT, Magyar Zsidó Szemle 1885, 451.

Versfőkben: VJ ESzTENDEöRE HORA

A 3×14-es (4+4+6) tagolású szakaszokban a szótagszám és ütemezés mindvégig hibátlan.

Az ének dallamát a RMDT I, 225/II. alapján közöljük.

2 Tisri hónap a mi időszámításunk szerint szeptemberre esik.

3 Hatra vetven küs karacziont – elutasítva, el- vagy megvetvén kis karácsonyt, azaz a január 1-ével ünnepelt újévet, mint a pápa rendelését.

5 fekenni = heverni

7–8 Magyarázatát ld. a 437. lapon az 58/7–8. sorhoz írt jegyzetben.

11 epsegét = teljességét, érettségét

21 Derek keppen = java részben

23 Nisan hónapot az Egyiptomból való szabadulás emlékére nevezi első hónapnak a biblia. Tisri pedig a világ teremtésének emlékére az új esztendő kezdetének ünnepe.

29 igazlotta = igaznak vallotta, jóvá hagyta

32 Szent keönyv = biblia; hagiomania – rendelkezése

37 Ohajtással = bánkódással, sóhajtással, jajgatással

59.

Kéziratai:

I. **Kissolymosi Mátéfi János ék.** 150–151. (63. sz.) – A nótajelzésként idézett ének Luther Márton 46. zsoltárparafrázisának magyar átdolgozása; lásd róla a 3. sz. ének jegyzetét. – Másolta Gábor deák 1616-ban Nagysolymoson.

II. **Péchi Simon ék.** 366–367. (67. sz.) – Címe: Mas azonra. Az ének végén: Finis. – Nótajelzése azonos az I. változatéval. – Másolta a kézirat szombatos részének leírói közül a 3. kéz.

III. **Jancsó-k.** 141a–141b. (57. sz.) – Címe és nótajelzése azonos az I. változatéval. – Másolta Tolnai István 1615-ben Kissolymoson.

Szövege megtalálható még: *Kováts Zebulon ék.* 16a. (9. sz.) – *Áts Mózes ék.* 44a. (16. sz.)

A 9, 9, 9, 9, 8, 5, 5, 6, 9-es tagolású szakaszokban a szótagszám mindvégig hibátlan.

Az ének dallamát a RMDT I, 125/II. alapján közöljük.

8 Aldomását = áldását

12 Hivatalban = elhivatásunkban, kötelességeinkben

22 ki tartonk = aki el- (illetve meg-) tartónk

23 elegsegünk = ellátásunk

39 megis = megint, újból, ismét

54 Tartiuk teölled = bírjuk, kapjuk, vesszük tőled

57 tagullion rollunk = hagyjon el minket, távozzék tőlünk

60.

Kéziratai:

I. **Kissolymosi Mátéfi János ék.** 151–54. (64. sz.) – A nótajelzésként idézett ének a több hasonló kezdetűek közül versalak tekintetében legközelebb a *Krisztus ím feltámadd, nekünk örömet ada* kezdetűhöz áll. Ez nyomtatásban először az 1566. évi *váradi énekeskönyv*ben (142.) jelent meg. Huszár Gál 1574. évi (CCLXXVIb.) és Bornemisza Péter 1582. évi énekeskönyve (XXa.) szerint Batizi András szerzeménye. Szövegkiadása: RMKT II, 65–67., 415–416. és BHA VI. Dallamát közli: RMDT I, 69/I. – Másolta Gábor deák 1616-ban Nagysolymoson.

II. **Péchi Simon ék.** 342–344. (52. sz.) – Címe: Özue giűitesnek auagi satoros inepre. – Nótajelzése azonos az I. változatéval. – Másolta a kézirat szombatos részének leírói közül a 3. kéz.

III. **Jancsó-k.** 141b–142a. (58. sz.) – Címe: Sátoros innepre valok. – Nótajelzése azonos az I. változatéval. – Másolta Tolnai István 1615-ben Kissolymoson.

IV. **Pál András ék.** 65a–66a. (33. sz.) – Címe: Satoros innepre valo enek. – A nótajelzésként idézett *Hivek örvendezzetek, urnak énekel*[*jetek*] kezdetű ének Bogáti Fazekas Miklós 81. zsoltárparafrázisa. Ennek nótajelzése viszont az I. változat egyik variánsának dallamára utal. – Másolta Pál András 1720-ban Bözödújfaluban.

Szövege megtalálható még: *Festetich kézirat* 233a–b. (9. sz.) – *Kováts Elek ék.* 78. (34. sz.) – *Sallós József ék.* 170. (19. sz.) – *Sallós József ima- és ék.* I. 400. (5. sz.) – *Kováts Zebulon ék.* 19b. (12. sz.) – *Kováts Óser ék.* 76. (21. sz.) – *Áts Mózes ima- és ék.* 178a. (6. sz.)

Kiadta KARDOS ALBERT, Magyar Zsidó Szemle 1785, 452.

Versfőkben: SATOROS INNEPRE HEMIK

A 14, 14, 17-es sorokból álló szakaszokban a szótagszám öt esetben (7, 13, 25, 31, 49. sorban) hibás. Ezek javítása után a 14-es sorokban a 7+7-es, a 17 szótagúakban a

3+3+3+3+5 tagolás mindenütt szabályos. A 14-es sorokban a 7-es ütemek további bontásának szándéka is nyilvánvaló, minthogy a hetvenhat 4+3-es ütemből csak 19 esetben (5, 11, 14, 17, 20, 26, 29, 32, 35, 37, 43, 44, 46, 50, 52, 53, 55, 56. sorban) került az ütemhatár szó belsejébe.

Az ének dallamát a RMDT I, 69/I. alapján közöljük. A szöveg énekelt változatát 1905-ben Vikár Béla fonográf-hengerre vette Bözödújfaluban. (M. H. 515/b.) E dallam első fele RMDT I, 69. variánsa, második fele inkább RMDT I, 70. 3–4. sorához áll közel:

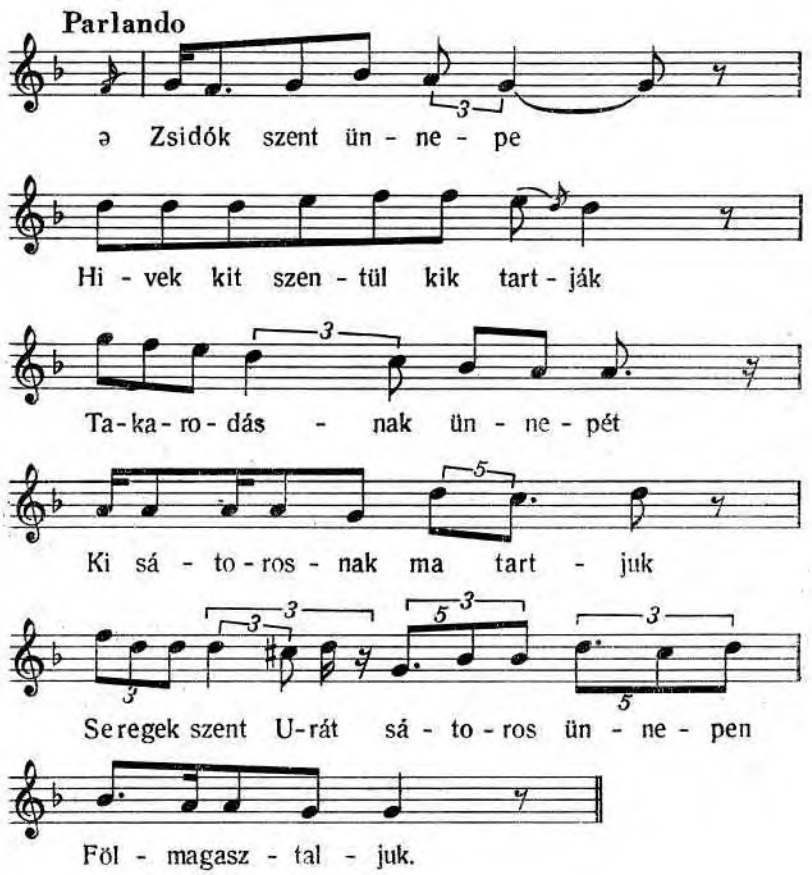

2 A zsidók a sátoros ünnepeket vagy takarodás ünnepét a terménybetakarításért és a pusztában való 40 évi vándorlás (sátorban lakás) emlékére tartják.

4 eleyvel = elődeivel, őseivel. – A sor első felében látszólag szótagszámtöbblet van. Az *eleyvel* kifejezést azonban nem négy szótaggal ejtették, hanem hárommal (elejvel).

7 Az I–IV. változat harmadik ütemében szótagszámtöbblet van (rabota nélkül = robot, munka nélkül); javításunk alapja a *Festetich kézirat* 233. levelén levő szöveg, ahol a. másoló *rapta nélkül*-t írt.

7–10 Magyarázatát ld. a 438. lapon, a 60/7–10. sorokhoz írt jegyzetben.

13 Szótagszámtöbblet az I–IV. változat első félsorában. A *Rajtok keönieörült sokkeppen* nyilván a versritmust figyelmen kívül hagyó szövegértelmezésből eredhet, s az eredetiben talán *Rajtok sokszor keönieörült* lehetett. Így az ütemezés és szótagszám is megfelelő. A főszöveget ennek alapján javítottam.

16–17 Áron és Mária Mózesnek, a zsidó nép vezérének testvére volt, vö. 4 Móz. 26,59.

19 A zsidók 12 törzse Jákob fiának leszármazottai vö. 4 Móz. 1,19–43.

20 Bálám próféta szavait ld. 4 Móz. 24,1–6.

22–23 Vö. 4 Móz. 1,45–46.

25 Szótagszámtöbblet az I–IV. változat második ütemében. Az *erdemlettek* helyett talán *erdemleök* lehetett. – veszelt erdemleök = veszélyt, csapást, büntetést érdemlők

28 szűkik = szükségük, hiányuk

31 Szótagszámtöbblet az utolsó ütemben: *niolcz napokat* helyett eredetileg valószínűen *niolcz napot* lehetett a szövegben. – Tartalmilag ezt és a következő sorokat vö. 3 Móz. 23,33–44.

32 Magyarázatát ld. a 438. lapon a 60/32. sorhoz írt jegyzetben.

43 Az utolsó ütemben látszólag szótagszámtöbblet van. A *fiaynak* kifejezést azonban nem négy szótaggal ejtették, hanem hárommal (fiajnak).

50 elhetetleneket = szegényeket, szánalomra méltókat, tehetetleneket

61.

Kéziratai:

I. **Kissolymosi Mátéfi János ék.** 144–146. (65. sz.) – A nótajelzésként idézett énekről lásd a 23. sz. ének jegyzetét. – Másolta Gábor deák 1616-ban Nagysolymoson.

II. **Péchi Simon ék.** 330–332. (44. sz.) – Címe: Özue giűtesre innepere ualo. Az ének végén: Finis. – Nótajelzése azonos az I. változatéval. – Másolta a kézirat szombatos részének leírói közül a 3. kéz.

III. **Jancsó-k.** 142a–142b. (59. sz.) – Címe és nótajelzése azonos az I. változatéval. – Másolta Tolnai István 1615-ben Kissolymoson.

Szövege megtalálható még: *Kováts Elek ék,* 81. (35. sz.) – *Kováts Zebulon ék*. 21a. (13. sz.)

Mindhárom változat eléggé romlott szöveget őrzött meg. De a II. változat és főleg *Kováts Zebulon ék.*-ének szövegéből csaknem teljesen rekonstruálható volt az ének szövegállománya és versalakja. Javítás után a 10, 11, 11, 11-es szakaszokban a szótagszám egy esetben (43. sor) hibás. A 10-es sorokban az 5+5-ös ütemezés mindvégig hibátlan, a 11-es sorokban pedig a 6+5-ös ütemezés is csak négy esetben (19, 20, 39, 44. sor) vág szavakat ketté.

Az ének dallamát a RMDT I, 182/I. alapján közöljük.

6 Kezűnkhez … iktatta = kezünkbe jutatta, engedte

8 Szótagszámhiány valamennyi változat utolsó ütemében. Valószínűleg a *nagy* jelző maradt ki a *hala* szó előtt.

10 jovival = javaival

12 Szótagszámhiány valamennyi változat utolsó ütemében. Valószínűleg a *mi* névmás maradt ki a *szent atiankat* előtt.

16 Szótagszámhiány valamennyi változat utolsó ütemében: *ur kedvebeöl.* A szöveg eredetileg talán *urnak kedvebeöl* lehetett.

19 Szótagszámtöbblet az I–III. változatban: *bizodalmat eö istenében,* A szöveg eredetileg *bizodalmat istenében* lehetett.

23 Szótagszámhiány az I–III. változatban: *bűneynek boczianattiat.* Kováts Zebulon ék.-ben *bűneinek ö bocsanattyat* olvasható.

24 Szótagszámhiány az I–III. változatban: *helyre tartozasat,* Kováts Zebulon ék.-ben azonban *hellyere ö tartozassatt* olvasható.

32 Szótagszámhiány az I–III. változatban*: fenket* (= főnket). Kováts Zebulon ék.-ben azonban *feinket* olvasható.

34 engedelmessen = megbocsátón

36 hivatal bennünk fénlyék = hivatás bennünk fényeskedjék, világítson

40 Szótagszámhiány az I–III. változatban: *nevekedven maradhassunk.* Kováts Zebulon ék.-ben azonban *nevekedven mü maradhassunk* olvasható.

41 Szótagszámhiány az I–III. változatban: *ezkeppen draga.* Kováts Zebulon ék.-ben azonban *ezkeppen a dra[ga]* olvasható.

43 Szótagszámtöbblet az I. változatban. Ebben a sor két szótaggal hosszabb. A II. és III. változatban a *részegség* helyett ugyan *restseg* olvasható, s ezzel az első ütem szótagszáma helyre billenthető, de a második ütemben a szótagszám még mindig eggyel több, s ennek javítására nincs fogódzónk.

51 Az I. és III. változatban *Veghetetlen űdeö* olvasható. Az értelmileg helyes szöveget azonban a II. változat őrizte meg: *Vegetlen ideű* (= végetlen idejű).

62.

Kéziratai:

I. **Kissolymosi Máléfi János ék.** 156–159. (66. sz.) – A nótajelzésként idézett énekről lásd kötetünk 6. sz. énekének jegyzetét. – Másolta Gábor deák 1616-ban Nagysolymoson.

II. **Péchi Simon ék.** 332–334. (45. sz.) – Címe: Azonra. Az ének végén: Finis. – Nótajelzése azonos az I. változatával. – Másolta a kézirat szombatos részének leírói közül a 3. kéz.

III. **Jancsó-k.** 142b–43b. (60. sz.) – Címe: Azonra valo. – Nótajelzése azonos az I. változatával. – Másolta Tolnai István 1615-ben Kissolymoson.

Szövege megtalálható még: *Kováts Elek ék*. 82. (36. sz.)

A 7, 7, 9-es szakaszokban írt ének soraiban a szótagszám mindvégig hibátlan.

Az ének dallamát a RMDT I, 129/II. alapján közöljük.

4 Illeni = ülni

12 keszseggel = felkészüléssel, igyekezettel

24 nijlva = nyilvánvalóan, kétségtelenül

30 A II. változatban *szentűl szentűl innepet* olvasható. A két egyforma hangzású szó közül az első módhatározó, a második a *szentel, szentöl* ige ü-ző alakja.

27 Innepre vetkesen tartozni = Ünnepre vétkesen jutni, érkezni

44 mindaha = mindenkor

47 untig maga = egyedül, csak magában folyton-folyvást (az unalomig)

49 hejunkal = hiányosságainkkal

50 Meg epittiűk = fölépítjük, pótoljuk

53 Ki enyet = ki által

58 Vay ki (felkiáltás) = Ó milyen!

59 A II. változat szövege így értelmezhető: hatalmas (ti. vagy) hát mindenre.

61 Vö. Kol. 2,16–17.

63.

Kéziratai:

I. **Kissolymosi Mátéfi János ék.** 159–162. (67. sz.) – A nótajelzésként idézett ének Batizi András 1546-ban írt szerzeménye. Szövegkiadása: RMKT I, 120–124., 426. Dallamát közli: RMDT I, 12. – Másolta Gábor deák 1616-ban Nagysolymoson.

II. **Péchi Simon ék.** 329–330. (43. sz.) – Címe: Az özue giűitesnek innepere ualo. Az ének végén: Finis. – Nótajelzése azonos az I. változatával. – Másolta a kézirat szombatos részének leírói közül a 3. kéz.

III. **Jancsó-k.** 143b–144a. (61. sz.) – Címe és nótajelzése azonos az I. változatával. – Másolta Tolnai István 1615-ben Kissolymoson.

IV. **Pál András ék.** 66b –67b. (34. sz.) – Címe: Mas, azonra valo. – Nótajelzése azonos az I. változatával. – Másolta Pál András 1720-ban Bözödújfaluban.

Szövege megtalálható még: *Kováts Elek ék,* 85. (37. sz.) – *Sallós József ék,* 129. (15. sz.) – *Kováts Zebulon ék,* 22a. (14. sz.) – *Nagy Sámuel ima- és ék.* (9. sz.) – *Kováts Óser ék,* 71. (20. sz.) – *Áts Mózes ima- és ék.* 250b. (13. sz.)

A 4×10-es (5+5) tagolású szakaszokban az ütemezés és a szótagszám mindvégig hibátlan.

Az ének dallamát a RMDT I, 12. alapján közöljük. A szöveg énekelt változatát Vikár 1905-i gyűjtéséből (M. H. 515/a) itt adjuk:

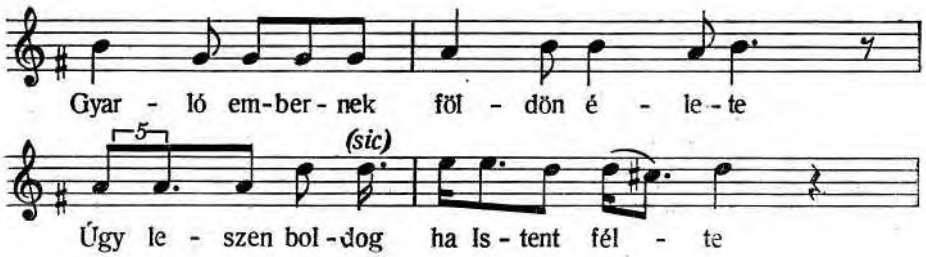

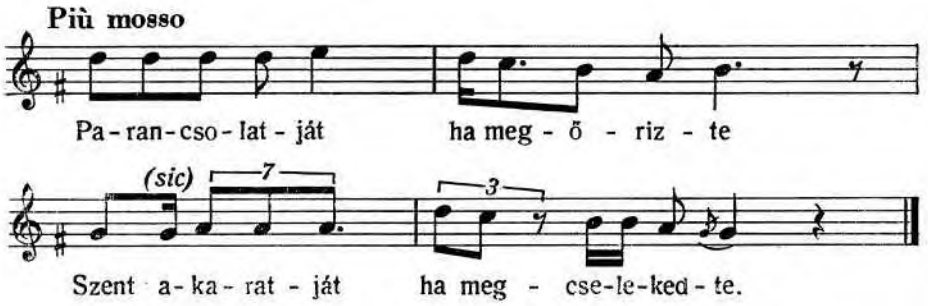

Ez a dallam RMDT I, 12-re csak egész halvány nyomokban emlékeztet. Változatai ugyancsak Vikár gyűjtésében: M. H. 513/a és M. H. 513/b. (Ez utóbbit lásd a 115. sz. ének jegyzetében.)

16 meg sem tudgia gondolni = fel sem tudja fogni

17–18 ismeretiben be jutat isten = rávezet, eljuttat isten arra, hogy őt az ember megismerje

23 forgodasiban = foglalatosságában, elfoglaltságában

34 Takarodasnak ideje = a termény betakarításának ideje

45 az szegent lassa = a szegényt ellássa

70 futasinkat = pályafutásinkat

73 fel vesz = fel véssz, felemelsz

64.

Kéziratai:

I. **Kissolymosi Mátéfi János ék.** 162–165. (68. sz.) – A nótajelzésként idézett ének Nagybáncsai Mátyás 1560-ban Nagyszombatban szerzett históriája Hunyadi Jánosról, melyet nyomtatásban először 1574-ben Komlós András adott ki Debrecenben (RMK I, 107.) Szövegkiadása: RMKT IV, 27–40., 273–282. és BHA V. Dallamát közli: RMDT I, 28/I. – Másolta Gábor deák 1616-ban Nagysolymoson.

II. **Jancsó-k.** 144a–145a. (62. sz.) – Címe és nótajelzése azonos az I. változatéval. – Másolta Tolnai István 1615-ben Kissolymoson.

III. **Pál András ék.** 68a–70a. (35. sz.) – Címe: Azonra valo. Reggel. – Nótajelzése: Zent törveny [könyveben gyakor helyen] kezdetű éneket lásd föntebb 2. szám alatt. – Másolta Pál András 1720-ban Bözödújfaluban.

Szövege megtalálható még: *Kováts Elek ék.* 89. (39. sz.)

Versfőkben: UR SATOROSSARA

A 4×19-es (6+6+7) tagolású szakaszokban mind a szótagszám, mind az ütemezés hibátlan.

Az ének dallamát a RMDT I, 28/I. alapján közöljük.

3 5 Móz. 16,15–16. szerint háromszor kellett megjelennie minden férfinak az úr színe előtt Jeruzsálemben, köztük a sátoros ünnepeken is.

5–6 Vö. 3 Móz. 23,33–34. – *level szinbeöl czinalt*, azaz levelek, lombok javából, vagyis frissen vágottakból készített

11–12 Magyarázatát ld. a 438. lapon a 64/11. és 64/12. sorhoz írt jegyzetben.

12 *szűksegeök nem iuthatot,* azaz ínségre, nélkülözésre nem juthattak

17 meg szallittasara = letelepedésére

17–20 Vö. 2 Móz. 13,21–22. és 4 Móz. 9,15–23.

20 meg tartozot = megállt

23 Vö. 2 Móz. 32,19–29. – harom ezer bennek vagatot vala = három ezret közülök levágtak

24 Vö. 4 Móz. 21,5–9.

25 maga nadzo olv. maga nagyzó – magát naggyá tevő, nagyzoló. – Koré és társainak pusztulását ld. 4 Móz. 16.

29–32 Vö. 4 Móz. 25.

34 hitlenseg = hitetlenség

35 kimek = kémek, akik Kánaán földjére előre küldettek, hogy azt kikémleljék, vö. 4 Móz. 13–14.

38 igiretit meg allia, meg teökelli = minden igéretét megtartja, teljesíti

40 Értelme: Isten erős keze a látogatás (büntetés) napján adott szavát (ígéretét) megtartja, beváltja.
44 szent szék elejben, azaz isten ítélőszéke elé
45 tetemennyel keövessük, azaz cselekedettel kövessük
50 derekara = java részére; epp valosagara = teljes megvalósulására

65.

Kéziratai:

I. **Kissolymosi Mátéfi János ék.** 164–167. (69. sz.) – A nótajelzésként idézett ének az I. zsoltár parafrázisa. Nyomtatásban először az 1566. évi váradi énekeskönyvben (40.) jelent meg. Szövegkiadása: SzG. 1. és BHA VI, LXXIXb. Dallamát közli: RMDT I, 123/II. – Másolta Gábor deák 1616-ban Nagysolymoson.

II. **Jancsó-k.** 145a–145b. (63. sz.) – Címe és nótajelzése azonos az I. változatával. – Az ének végén: Finis per me Stephanum Tolnaj Anno 1615 die 13. Decembris in aedibus generosi et honestissimi viri Pauli Mathefi, in Minori Solymos existenti. Laus et honor regi saeculorum, in perpetuum Amen.

III. **Pál András ék.** 70a–71b. (36. sz.) – Címe: Azon innepre valo enek. – Nótajelzése: *Boldog ez illyen ember ez világon* kezdetű ének Szegedi Gergely 31. zsoltárparafrázisa. Nyomtatásban először az 1566. évi *váradi énekeskönyv*ben (60.) jelent meg. Szövegkiadása: RMKT VI, 224–225., 374. és BHA VI, XCIb. Dallama azonos az I. változatával. – Másolta Pál András 1720-ban Bözödújfaluban.

Szövege megtalálható még: *Kováts Zebulon ék*. 24a. (15. sz.)

Versfőkben: SzEDEö VEDÖRE TS

A 4×11 -es, 5+6 tagolású sorokban az ütemezés mindenütt hibátlan, a szótagszám is az I–II. változatban egyetlen helyen (32. sor) van elvétve.

Az ének dallamát a RMDT I, 123/II. alapján közöljük.

5 Az *el oszlot nep*-en a szétszóródott zsidóságot érti.
6 Az isten tiszteletének elpusztult szent helye: Jeruzsálem.
14 szegenijd segede = szegényid segítője, segítsége
15 Levi nemzetségének tagjai alkották a Mózes-féle törvények értelmében a papi rendet, vö. 4 Móz. 1,48–54.
17–20 Vö. 2 Móz. 23,14–19.
22–23 Az isten képviseletében sáfárkodó szent életű ember kezén él (birtokában van) az úr minden java, adománya.
32 Szótagszámtöbblet az I–II. változat 1. ütemében: a *szukölködöknek* helyett vagy *szükségekről* volt, mint a III. változatban találjuk, vagy *szűkösöknek* lehetett, amely könnyen bővülhetett a másolók tollán *szűkölködöknek*-re.
43 Hagiasod = rendelkezésed
36 *summa fel giütesre*, azaz pénz gyűjtésére, amelyet jövevények, özvegyek, árvák ellátására és a templom szükségleteinek fedezésére fordítottak.

66.

Kéziratai:

I. **Kissolymosi Mátéfi János ék.** 167–170. (70. sz.) – A nótajelzésként idézett ének Nagybáncsai Mátyás 1556-ban írt históriája a bibliai Józsefről. Szövegkiadása: RMKT IV, 5–26., 271–273. – Dallama ismeretlen, de rokon melódiákra utal RMDT I, 35. 48. 50. 51, 58. – Másolta Gábor deák 1616-ban Nagysolymoson.

II. **Péchi Simon ék.** 289–290. (12. sz.) – Címe: Akarmikorra. Az ének végén: Finis. – Nótajelzése azonos az I. változatával. – Másolta a kézirat szombatos részének leírói közül a 3. kéz.

A 12, 12, 12, 13-as szótagú sorokból álló szakaszokban egyetlen szótagszámhiba sem fordul elő. A 12-es sorok 6+6, a 13-as sorok 6+7 tagolása mindvégig hibátlan.

Az éneket a RMDT I, 35. dallamával közöljük.

22 Mégis = megint, újra, ismét
33 bator = ámbár, ámbátor
48 sujtolasod = csapásod, ütésed, verésed
49 Elegseget = képességet

67.

Kéziratai:

I. **Kissolymosi Mátéfi János ék.** 170–172. (71. sz.) – A nótajelzésként idézett énekről lásd a 16. sz. ének jegyzetét. – Másolta Gábor deák 1616-ban Nagysolymoson.

II. **Árkosi János k.** 43–44. (11. sz.) – Címe és *dudgia,* azaz nótajelzése azonos az I. változatéval. – A szöveg végén: Finis. Per me Joannem Arkosy Anno D… Az évszám a kódex elrongyolódott leveléről leszakadt.

Ez az ének teljesen átírt variánsa a *Kissolymosi Mátéfi János ék.*-ben alább következő tizenöt részből álló *Énekeskönyv* harmadik énekének (ld. a 71. szám alatt). Az énekeskönyvbeli változat még kétsoros szakaszokban készült, következetlen rímeléssel. Ennek a nyilván régibb változatnak a gyülekezeti éneklés számára átdolgozott újabb formája valószínűleg szintén Eössi Andrástól származik. Ebben már az eredetileg kétsoros vers a második sor rímes megbontásával háromsoros szakaszokra tagolódik: 11, 8, 6-os szótagszámmal. A 11-es sorokban a 6+5-ös ütemezés mindvégig hibátlan. E versformának van még a szombatos énekek között négysorossá továbbfejlesztett alakja is, melyben az első 11-es sor is két sorra bomlik (6, 5, 8, 6), lásd az 54. számú éneket.

Az ének dallamát a RMDT I, 94/I. alapján közöljük.

8 Mát. 1,1–17. Luk. 3, 23–38.

10 Luk. 16,19–31.

13–18 Mát. 5,17.

40–45 Csel. 15.

68.

Kéziratai:

I. **Kissolymosi Mátéfi János ék.** 172–175. (72. sz.) – Az ének végén: Finis. – A nótajelzésként idézett ének Huszti Péter *Aeneise,* mely 1582-ben Bártfán jelent meg nyomtatásban (RMK I, 185.). Dallamára vonatkozólag ld. RMDT I, 22. és 23. – Másolta Gábor deák 1616-ban Nagysolymoson. Ezzel az énekkel záródik az énekeskönyvnek általa másolt része.

II. **Pál András ék.** 60b–62b. (31. sz.) – Címe: Mas, ugyan azonra valo. – Nóta: ... *fejemre kedvedet.* E nótajelzés, amennyire a töredékes szövegéből következtetni lehet, Úz Bálint: *Várom, uram isten, fejemre kedvedet* kezdetű énekére utal. Ennek az éneknek legkorábbi szövege Balassi és Rimay istenes énekeinek 1670. évi lőcsei kiadása függelékéből (352.) ismeretes. De nem lehetetlen, hogy benne volt már az istenes énekek valamelyik korábbi kiadásában is. Szövegkiadása: DÉZSI: Balassa Bálint minden munkái II. 361–362. – Dallama ismeretlen (vö. RMKT XVII. sz. II, 361–362.).

Szövege megtalálható még: *Kováts Elek ék.* 69. (30. sz.)

Versfőkben: SANIARGASD LELKED

A felező 12-esekben írt énekben a szótagszám és az ütemezés mindvégig hibátlan.

Az ének dallamát a RMDT I, 22. alapján közöljük.

6–8 Alighanem romlott szöveg, értelme nem világos.

17 esetin = elesésén, bűnbe esésén

18 A szótagszámtöbblet csak látszólagos, mert a *bűnejtis* második szótagjában az ej-t diftongusként ejtették, tehát a szó három szótagú; ugyanígy az ének 22. és 42. sorában is.

19 meg senkeld = megajándékozd

22 Ld. a 18. sorhoz írt jegyzetet

24 Csel. 12,1–11.

25 Manasse bálványozásáról és bűnhődéséről ld. 2 Krón. 33.

26 Dávid és Bersabe (vagy Betsabé) házasságtöréséről ld. 2 Sám. 11–12.

27 Az első emberpár bűnbeeséséről 1 Móz. 3.

35 Vö. 1 Kir. 8–9.

42 Ld. a 18. sorhoz írt jegyzetet

45–46 állásunk = állapotunk

50 ohaitvan = jajgatván, panaszkodván, sóhajtván

60 vonszod = magadhoz vonnod, emeled

TANÍTÓ ÉNEKEK
[EÖSSI ANDRÁS ÉNEKEI]

A szombatos énekirodalomnak talán egyik legrégibb részét a tanító célzatú, szombatos hitelveket fejtegető énekek alkotják. A szombatosság első korszakának hitvallását és nézeteit ezek az énekek őrzik, tehát a felekezet eredeti vallási tételei belőlük ismerhetők meg. E csoportba sorolt énekeket a tárgyi kapcsolaton túl azonban az a vitathatatlan tény is összeköti, hogy egyetlen szerző alkotásai, még pedig minden valószínűség szerint a felekezet alapítójának, Eössi Andrásnak szerzeményei. Az erre vonatkozó bizonyítékokat e bevezető sorokban nem ismétlem meg, csak utalok a 80., 82., 84., és 85. számú énekekhez írt jegyzeteimre.

E tanító énekek nagyobb részét az a tizenöt fejezetből álló Énekeskönyv alkotja, mely „az hamis vallásoknak rontására és az igaz vallásnak mindön részeinek megmutatására irattatott". A mű nyilván nem eleve elgondolt terv szerint készült, hanem az önállóan szerzett egyes részek utóbb tudatosan egészültek ki és kerekedtek egy tizenöt énekből álló egységes könyvvé. Kitűnik ez pl. abból is, hogy a VIII. *Serkenj fel, ember, ha már ide jöttél* kezdetű ének eredetileg kétségtelenül gyülekezeti használatra készült s nem az Énekeskönyv egyik fejezeteként. Bizonyság erre, hogy ez az ének mindvégig, a szombatos énekek legrégibb másolatának tekintett s a XVII. század második évtizedében készült *Péchi Simon-énekeskönyv*-től kezdve a XIX. század egyik legkésőbbi szombatos énekgyűjteményéig, *Áts Mózes énekeskönyvé*-ig önállóan mint „szombaton reggeli tanítás előtt való ének" szerepel. De nem csak a VIII., hanem a IV. *Elválasztottad, uram, mind a tieidet,* VI. *Üdvezülendő embernek pönitenciát kell tartani*, és a X. *Szólok az alamizsnálkodásról* kezdetű ének is több gyűjteményben él önálló életet. Olyannyira, hogy *Kissolymosi Mátéfi János énekeskönyvé*ben pl. a VI. és X. ének kétszer is előfordul. Először önállóan, utóbb pedig mint a tizenöt fejezetből álló Énekeskönyv VI. és X. része. Érdekes még a variánsok keletkezése és azok továbbélése szempontjából, hogy a III. *Halld meg ezt, vak világ* kezdetű ének két változatban élt. Kezdetlegesebb, nehézkesebb alakban az Énekeskönyvben, s bár ugyanabban a versformában, mégis gördülékenyebb, tagoltabb rímes variációban önállóan is. Nen lehetetlen, hogy mindkét változatnak Eössi András volt a szerzője. Voltak Eössinek alighanem egyéb, istentiszteleti, gyülekezeti éneklés céljára írt szerzeményei is. Főleg azok a szövegek ébresztik ezt a feltevést, amelyek alig egyebek, mint könyörgő, dicsőítő fohászokkal alkalomra szabott, oldottabb formájú átfogalmazásai, hittérítő énekei egy-egy részletének, abban foglalt nézeteinek, gondolatának. Pusztán e tartalmi és stiláris rokonság alapján – amíg Eössi szerzősége mellett egyéb minden kétséget kizáró bizonyítékok nem kerülnek elő – ezeket mégsem közlöm az ő neve alatt. Hiszen az a gyanú is felmerülhet, hogy a tanítóénekek nyomán valaki más is írhatta azokat.

Ahol az Énekeskönyv egyes darabjai önállóan szerepelnek, ott semmi sem utal arra, hogy ezek egy hittérítő éneksorozat részei. Egyedül *Kissolymosi Mátéfi János énekeskönyve* őrizte meg eredeti összeállításában a tizenöt éneket, mint egységes szerkesztésű Énekeskönyvet. A *Jancsó-kódex*-nek az a része, amely az Énekeskönyv I., II., IV. és V. fejezeteit tartalmazza, egykorú a *Kissolymosi Mátéfi János énekeskönyvé*-nek megfelelő részével, de a *Jancsó-kódex*-be ifj. Zák Péter már válogatva másolja le az énekeskönyv egyes darabjait, s címűket sem azzal kezdi, hogy „Ez enekeos keonu …", hanem csak „Ez enekek …", amelyeknek elmarad a *Kissolymosi Mátéfi János énekeskönyvé*-ben előrebocsátott tartalomjegyzékszerű címfelsorolása is. A talán csak egy-két évvel korábban keletkezett, de az is lehet, hogy az előbbi két kézirattal azonos évben másolt *Péchi Simon-*

énekeskönyv-nek szombatos része viszont csak önálló énekként őrizte meg az Énekeskönyv IV., VI. és VIII. fejezetét. E kiadás alapszövegéül tehát az Énekeskönyvet teljes egészében megőrző *Kissolymosi Mátéfi János énekeskönyve*-beli szöveget választottam.

Az Énekeskönyvet követően *Az üdvességnek utára tanító* énekkel folytatom a hittérítő énekek sorát. Ebben a szerző már az előbbi tizenöt éneket tartalmazó Énekeskönyvre hivatkozik, s szerzeményében rövidre fogva mutatja meg mindenki számára az üdvösség útját, mert – amint mondja – „igaz vallast megh talaltuk reitekben". Ezután az ószövetségi parancsolatokat fejtegető, négyrészes *Isten törvényének megtartására tanító ének*et közlöm, végül pedig a temetkezés, halotti szertartás és gyászolás szabályairól írt *Cantio funebralis*-t. E három szerzemény közül csak *Az üdvességnek utára tanító ének* maradt fenn *Kissolymosi Mátéfi János énekeskönyvé*-n kívül még egy kéziratban, a vele kb. egyidős *Árkosi János kódexé*-ben. Mindhárom ének alapszövegéül a *Kissolymosi Mátéfi János énekeskönyve*-beli szolgált. A két előbbi ének másolásának idejét, az 1619-es évszámot, leírójuk a szöveg végén feljegyezte. A *Cantio funebralis* másolata sem lehet emezeknél későbbi, minthogy az ifj. Zák Péter keze munkája, aki egyéb általa másolt énekekhez fűzött záradékainak tanúsága szerint 1618–1619-ben dolgozott *Kissolymosi Mátéfi János énekeskönyvé*-n.

A tanítóénekek szerzőjének, Eössi Andrásnak életéről, működéséről kevés adat maradt fenn. Ezeket egy-két kivétellel már KOHN SÁMUEL felhasználta a szombatosokról írt monográfiájában. Részletesebben azóta sem foglalkozott vele senki, pedig érdekes volna a XVI. század második felének e jellegzetes erdélyi személyisége körül felverni a levéltárak és kézirattárak bozótját, hátha még össze lehetne gyűjteni egynéhány jelentékenyebb forrást, amely jobban megvilágítaná e különös lélek tragikus emberi sorsát és felekezetet teremtő vallásos lobogását. Születésének idejéről, neveltetéséről, fiatalságáról semmit sem tudunk. Arra csak következtetni lehet, hogy valamikor az 1540-es években születhetett, mert Dávid Ferenc legrégibb hívei közé tartozott. Még 1567-ben János Zsigmonddal tért át az unitárius hitre. A gazdag székely főnemesnek, akinek tekintélyes birtokai Udvarhelyszókben, Küküllő- és Fejérmegyékben feküdtek, úgy látszik nem csak János Zsigmond, hanem a Báthoriak idejében is jó kapcsolatai voltak a fejedelmi udvarral. Már meglett férfiként, 1582-ben külföldön járt tanulmányúton, adatunk van arra, hogy ebben az évben beiratkozott a padovai egyelem jogi karára. Ez ugyan még nem jelenti azt, hogy ott hosszabb tanulmányokat is folytatott, a beiratkozás inkább az akkoriban divatos szokásoknak megfelelő gestionak tűnik. Utóbb sokat betegeskedett. Saját vallomása szerint „sok esztendőktől fogva nyavalyás ember volt, magával is tehetetlen". Felesége és három fia halt el mellőle. A család nélkül maradt gyengélkedő ember visszavonultan élt szenterzsébeti udvarházában, s a vallásban keresett vigasztalást. Itt találta meg „az igaz vallást rejtekben", az eldugott székely faluban. Dávid Ferenc és Glirius Mátyás nézetei nyomán így jutott el a szombatos hitelvek kialakításához. Hogy az általa felfedezett „igaz vallás" tovább éljen és erősödjék, örökbe fogadta az ifjú Péchi Simon szenterzsébeti iskolmaestert, gyermekei egykori nevelőjét. Péchit talán már az 1590-es évek elején hosszú külföldi útra küldte, főképp a héber nyelv és a zsidó vallásos irodalom tanulmányozására. Közvetlenül Péchi hazatérése után 1599-ben halhatott meg. Báthori Zsigmond 1602 tavaszán erősítette meg Péchit Eössitől örökölt birtokaiban.

Bizonyos, hogy Eössi nem volt képzett teológus, de hogy szombatos hívei vallásos meggyőződésének megszilárdítására és eszméinek terjesztésére nem csak énekeket írt, hanem prózai művekben is igyekezett meggyőzni a maga igazáról a más hiten levőket, arról éppen a 80. sz. ének 61–66. és a 82. sz. 33–40. sorai tanúskodnak (ld. még az ezekhez írt jegyzetet). A tanító énekek és az *Árkosi János-kódexé*-ben valamint a *Mátéfi János kódexé*-ben megőrzött prózai szövegek összehasonlításából szinte kétségtelen, hogy e prózai művek egyrésze Eössi András munkája lehet.

Amint már e kötet bevezetésében említettem, a XVI. század végén s talán még a XVII. század elején is igen élénk szombatos prózai vitairodalom létezését kell feltételeznünk. Mindenképpen jóval többről van szó, mint amennyit ebből az *Árkosi János*- és a *Kissolymosi Mátéfi János-kódex* megőrzött. De éppen azért, mert a fennmaradt szombatos prózai munkák oly ritkák, s nemcsak a tanítóénekekkel való összehasonlításuk tanulságos, hanem a szombatosság története szempontjából is sok fontos adatot tartalmaznak, a *Kissolymosi Mátéfi János-kódexé*-ben található három értekezés teljes szövegét az alábbiakban közlöm. Sajnos, az *Árkosi János-kódexé*-ből prózai szöveg közzétételére nem vállalkozhattam, minthogy kézirata jelenleg hozzáférhetetlen, a Magyar Tudományos Akadémia Könyvtárában levő mikrofilm másolaton pedig éppen a prózai szövegek jórósze olvashatatlan. *Kissolymosi Mátéfi János-kódexé*-nek prózai írásai közül a harmadik *(Moses prophaetanak istentöl származot bölcziesegereol es Aristotelesnak ez vilagj bölcziesegereol …)* megvan *Árkosi János-kódexé*-ben is (87. lap.).

Az alábbi három vitairat mindegyike bizonyosan még a XVI. század utolsó évtizedeiben készült, bár kódexbeli szövegük 1620-ból való másolat. Az elsőnek *(Az sido hűteön ualok keözűl kj zakadot ember ellen …)* és a harmadiknak *(Moses prophaetanak istentöl szarmazot bölcziesegereol es Aristotelesnak ez vilagj bölcziesegereol …*)), nézetem szerint, Eössi András volt a szerzője. Ezt nemcsak a tanító énekek és e prózai szövegek vitamódszere, stílusa és kifejezései bizonyítják, hanem az is, hogy szerzőjüknek Sommer János, Glirius Mátyás, Dávid Ferenc, Hunyadi Demeter közvetlen kortársának kellett lennie, s ez aligha lehetett más, mint maga a szombatos szekta hitelveinek kifundálója, azaz Eössi András. (Ld. még erre vonatkozólag e kötet bevezetésének 1–2. lapját és a 40. énekhez írt jegyzetet.) Az első vitairatban a szerző – akárcsak a tanító énekekben – többször hivatkozik más prózai munkáira is.

Az elsőtől és a harmadiktól erősen eltérő a második értekezés stílusa *(Az Christus Iesusnak, az isten igaz messiassanak orzagarol ualo röuid tanusag …)*, melyet a címében levő névrövidítés (Ou: Ben:) alapján – mint erre már THÚRY ZSIGMOND (114.) is figyelmeztet – alighanem Óvári Benedek írt. Óvári, Dávid Ferenc híve volt, 1570-ig Gyulafehérvárt működött, majd részt vett a Tiszavidék unitárius hitre térítésében és az 1570–80-as években Simándon lelkészkedett. Hogy szombatossá lett volna, arról nincsenek kétségtelen adataink, de ebben a munkájában kifejtett vallási nézetei s főleg a chiliasmusról vallott felfogása megegyezik Dávid Ferenc utolsó éveiben hirdetett tanaival, melyeket Eössi is elfogadott, tehát az 1620-as évek végéig a szombatosok is vallottak.

1.

[1a] Az sido hűteön ualok keözűl kj zakadot ember ellen, kj az apostalok ideiebelj zabadsagot örökke ualo keötesnek kezte hirdetnj eleobj hűtj ellen.

Egez Europaban minden fele papok, baratok, jesuiták ualliak azt hoǵ az apostolok zabadsagot attak uolt az pogan tanituanioknak nemelj parancziolatoknak nem tartasarol. Söt mègh az egj isten uallo papokis es fö bölczi iras tudok azont ereossittik, minden irasokban és tanittasokban, melj irasoknak iob rezze nalunk is vagion. Bolond ember az, az kj azt vysagnak uagj vyolag talalt ualasnak almodozza. Mint hogj az elöt zent irashoz sem nyult,[1] most tekintet abban, es hogj nekj vy, az my mindeneknek ô. Olj belcznek tartia magat uelle, mikeppen minden bolond, kj magat beölcznak uelj.

Masodczor, hogj mostanj üdeöbenis azon zabadsagot tartiak, hirdetik, s valliak azis mindeneknel nijluan vagion. Ezt penig menij ratiokkal, irasbelj bizonsagokkal tamaztiak, mint jol tudgiuk, ugj anniéra, hogj akar kj sem mondhat ez utan sem teobbet sem ereosbet annak megh allatasara, a meniet eddigh montak. De mégis mint hogj igen nehez dologh embernek magat megh ismerny, à bolond megis az ö bolondsagat űzj es el hizj, hogj egez Europanal egiedűl beölczieb. Mert ha azt nem tartana maga feleöl, mi<gh> zűksegh uolna nekj à zamtalan sok bölcz emberek felet egiedül kabalkodnj, fökeppen hogj soha zent irast nem tanult.

[1b] Harmadzor. Mint lehetne hat az, hogj az zombatosok nem tudnak es nem ertenék azt, à mit minden tud, es à mynek semmj rezze reytekben ninczien. Mj azert zombatosok mint hogi <az èlöt> elein az teöbbiuel eggűt es egiarant uallottuk azt az zabadsagott. Im megh mutogattyuk miczioda hitböl es iteletböl menttűnk arra, hogj minekűnk à zabadsag helien kötelessegwnk vagion minden parancziolatoknak meg tartasara, melliekre mostanj vdeöben à sidokis keötelesek, az az à rnellieknek köuetese az isten töruenie zerent meg nem zwnt. Hogj az apostolok ideiebelj zabadsag mostanj idöre nem nez, az mint Somerus Janos irasaban eggűt kerdesbe uetj: hog ha az apostolok irasat vgj kellene uennj, mintha nekunkis irtak uolna, auagj mj reankis ugj nezne es illenek mint az kiknek irtak uolt, kjre Somerusnak elteben meg nem felelt senkj, hanem holta utan Glerius Mattias eleget felelt rea, kinek vallasa es tetcziese zerent mijs zombatosok azt mongdiuk, hog az a zabadsag semmit my reank nem nez, Okay ezek.

1. Az töruenybelj parancziolatokat az isten pogannok zamarais egienlökeppen atta es iratta, à mondas zerent, egienlö törueny legien sidonak es à jöueuennek, hogj penig ezt hozza tezj az teoruenynelkűl mely te keözetted vagion, abbol nem jeö az kj, hogj cziak az ollian poganokra nezèt volna, mert sido nieluen a jöueueni gyakorta annijt tezen, mint meg tert, erczied az pogansagbol. Kiböl ez ieö kj: egienlö töruenie legien az sidoknak es az meg tért pogannak. Hogh penigh nem[2] cziak az sidok keözeöt lako poganra kel ertenj,

---

[1] Az *u* sor fölé írt betű.

[2] Sor fölé írt szó.

vilagosan meg vagion az prophaetanal irua, kik az töruennek igaz magiarazoy voltak. Esa. 56. [2a] Ha ugmond, az pogan auagy idegen nemzetbeöl valo az en keötesemet fel uezj, törueniemet èrzj, innepemet megh zentelj, azon ember lezen mint à sido. Nincs itt az, à melj pogan te keozoetted vagion, hanem akar hun es akar kj legien. Mint masut niyluabban azt mondgia isten az sidoknak: Az feoldnek mind az kűlseo zeleigh uetettelek tegedet uilagossagul az poganoknak. Erre nez az Salamon mondasa: Meg tartod, vram, à zent magott, kj altal az el romolhatatlan töruennek zelies ez vilagnak kj kell vala adatnj, hath poganok zamarais adatott. Söt à sem igaz, hogj kűleon mind cziak sidoknak adatot uolna. Mert megh vagion irua, hogj mikor isten a töruent kj atta, sok sűrű pogan nép elegj uolt az sidokkal együt, kyknek akkoris egjarant adatot à teorueny. Christus vrunk egjarant mondgia mindenfele emberöl à Lazar kazgagh peldaiaban, à kj el nem akar vezny, Mosest halgassa es à p r o p h a e t a k o t t .

2. Az paranczíolatokat penigh eoreoke valo keotesűl, tartasul ualtozhatattlanul, hozza nem tennj, se benne el nem uennj, atok alat atta kj isten, tudgiuk. Igis penigh egjarant pogannak, mint sidonak, kjböl ez io kj. Ha az prophaetak uagj az apostolok à töruennek valamj rezzeit, bizonios ideoben, bizonios okokert megh zabaditottak nemelj zamos embereknek, istennek akorj io akarattiabol, zent leleknek ihlesebeöl, auual azon paranczíolatoknak öreokke valo keoteset, tartassat à kj adas zerent nem abrogaltak. Mert omnę partes contra dictorię symul uere esse non possunt. [2b] Mint ez uolna: eorökke megh tarcziuk, es az vtan örokke meg ne tartsiuk. Mert ez pugnal mind az Irassal, mind az ratioual. Igj azert àmit isten eoreokke paranczíolt, azt soha senkj örökke megh nem zabadittotta. Hanem mint Aegiptusban zabad uolt à praedalas az sidoknak, à dulas à kj iöueskor, ismeg negjuen eztendeigh az puztaban zabad uolt az keornyűl metelettlensegh, vgian ott zabad uolt ercz kegio kepét czinalnj, az utan zabad volt Illiesnek törueny ellen az templom kűuűl aldozny. Ismet oluassuk zent historiaban, hogj feletteb ualo dragasagnak ideien az izrael beölczei violaltak à jubileus annust, hog inkab az kazdagok à buzat kj adgiak à zegenieknek. Ehel meg ne hallianak. Es igj à teobbit, nagj melto okokert. De mindenkor prophaetak es cziak az eö ideiekben akkorj elöttök allo okeert, rez ideig. Igj az apostolokis cziak az ö tanituanioknak, cziak akkorj okokert, semmit nem utan valokrol nem irtak sem uegeztek, sem tòuabra semit nem engettek, semmit nem zabadittottak. Mint im iobban megh mutogatom.

3. Mint az isten törueniienek egjik fö fundamentuma az, hogj Moses perpetuo memorię tradalta qua tenus non vnj sed pluribus generationibus in serujre debuit, igj ha az isten azt akarta volna, hogj örök<ke>be fiurol fiura minden poganok ahoz a zabadsaghoz tarcziak magokat, abbelj akarattiat fundamentaliter <pacto per> pacto sempjterno keötes keonyben kj iratta volna, es az posteritasnak sub perpetuys[3] regulis memorię tradaltatta volna. De azt nem czielekette, azert <azont> azont akarta, à mit Moses altal monda, [3a] hogy örökben megh[4] alhon, megh tartassèk es cziak az apostolok tanituanij ne tarcziak.

4. Hogj Lucas apostol es euangelista Teophilusnak, eggietlen egj zemeljnek ex mutua, amicitia motus meg irta az apostolok czielekedetit, teobbj keozt aztis, hogj à zent lelek tetseseöl az apostolok meg engettek uolt nemelj töruennek nem tartasát, ezèn uilagon[5] valo ember azt senkj nem tagadgia. De hogj touabra uagj az utan valokra semmit sem vegeztek, sem zoltak, sem irtak, hanem Pal apostol el jartta az gűlekezeteket, azoknak kj oztotta az dechretomokat azoknak es cziak azoknak. Ehez my közünk legien, azok itelliek megh,[6] à kik magoknak semmit nem <kouetnek> kedueznek.[7] Tágáás utat, zabadsagot, vilaggall eggűt zerethnek, mert cziak ezt mondhattiak: igh uolt akkor, hat mostis. Ez ellen penigh oda fel elegh okot attunk, mű reank à Teophilusnak <irt> historiaia maradot. Hul az à kötes, hogj mijs ugj tarcziuk, mert cziak az kellene, ha volna. Mert à kötest <nem cziak> nyluan nem[8] Teophilusnak irtak volna megh, hanem vilaghnak, mint az töruent. Hogj à tanituanioknak edictomot irtak uolt rolla, az iol uagion. De hogj azoknak ugj irtake? hogj az utannok ualokis, auagj minden poganok es mindeltigh azon jarokban maraddianak, soha senkj arrol irast nem <mondhat> mutathat.[9] À mjröl penigh iras ninczj, à ki olliant ereossit à zelet akarja meg fognj es az vizet akaria ruhaiaban megh zorittanj.

---

[3] Az *u* sor fölé írt betű.
[4] Sor fölé írt szó.
[5] Sor fölé írt szó.
[6] Sor fölé írt szó.
[7] A másoló *kouetnek*-et írt, majd áthúzta és fölé írta: *kedueznek.*
[8] Az *à kötest <nem cziak> nyluan nem* szövegrész a sor fölé írva.
[9] A sor fölé írt szó.

5. Pal apostol leueleben hirdetj azt à zabadsagot, nem kötes keonuben, hat ha cziak leuelekben es cziak nemelj varosokban. De hul az az iras, hogj isten az apostolok altal az utan köuetkezendö poganoknak minden idöre kötesűl hatta azt à zabadsagot, [3b] hogj megis azt mondgia. Mert az egj űdeobelj peldanal nagiob az örökke valo kötes, à törueny. Ez penigh constal, hogi az apostolok mű zamunkra semyt sem irtak es nem reank nezeö elmeuel męgh akkoriaknakis, nem iöuendöre ualo emlekezetre irtak, hanem cziak az ielen valo elöttök allo okokra nezue. Mind ezekböl meg erthetj, à kj akaria, feokeppen, à kj az zent irast iol meg oluasta es faradottis rajta, bölcz vezerek altal isten utan, hogj az apostolok irasat hamisan neuezte à papa vy testamentumnak, mert noha zent irasok es igazak, hiuek, de az vy testamentum nem papyrosra iratot, hanem embereknek zűuekben, nem tentaual, hanem zent lelekkel à mint Paal apostol bizonittia 2 Cor. 3.

6. Az apostolok tanituanjrol zűletes azuagj nemzetseg zerentis magunkra nem uohattiuk akkorj allapotott. Mert kj talalna kj most az ö tanituanioknak czaik eggiknekis auagj egj maradekiat. Hogj penigh sem azok fia nem vagj, sem a mint azoknak irtak, de read nezue nem irtak, mezze esel akkorj allapottol es zabadsagtol, hanem à kj wduezwlnj akar tarczia meg az paranczioiatokat.

7. Ezekre ök cziak calumnialkodnak, azt mondgiak, hogj my meg vettiűk az apostolok irasat, my penig azt mondgiuk, hogj semmj vallason ualo rend inkab my nalunknal nem zeretj. Hanem mű à zent iras zerent azt valliuk, hogj az vy testamentomot kezdettek volt hirdetnj rez zerent vele, ayandekoknak oztogatasaual. Azt mind sidok es poganok kozűl[10] keuesen vettek, es miatt fö keppen hogj à sidok nem uettek, istenys el uette az vy testamentumnak minden ayandekjt.

[4a] Christus eleol kezdj, mikor el ieo, akkor lezen az vy testamentum eppen. Mint masut mind ezekröl az felliűl megh irt dolgokrol böseges irasink vadnak, à kj böuebben akar erteny rolla. Ezt en röuideden irtam cziak egj baratom kedueiert serkentesnek okaert, hogj mennien vegere, mint vadnak ezek.

8. Az Esiasca ecclesiak, kik az apostolok ideiehez közel voltanak, meg tetczik az historiabol, hogj igenis köuettek a teöruenbelj innepeket s az pogaczias innepetis, az eledelek töruenietis. Erthettek azokis az apostolok irasat, hog cziak az elöt ualo idöre nezet akkorj zabadsagh. Eztelenűl nem vontak magokra, hanem à miuel tartozttak azt czielekettek. Ezek az igaz hatarban marattak meg. Nemelliek penigh, mint az ebionitak, nem ertuen okát modgiát a zabadságnak, Paal apostolt apostatanak[11] tartottak, minden irasit meg vetettek a zabadsag adasert, kjt igen gonozul czielekettek. A többj nem vettettek megh, az zabadsagot is hataraigh ertettek, mijs azt czielekedgiwk.

9. Az apostolok irasjnak mostanj űdeoben ualo usussat es minden haznait masut zepen kj irtuk, hogj valakj hamissan ne[12] mondhassa felöllűnk, hogj azt eleg haznosnak nem tartanok etc.

Köuetkeznek az ellenvetesek rnelliekkel az felliul megh irt igassag ellen zolhatnanak.

1. Mint az Moses irasa cziak sidoknak iratot, az egj nemzetnek, de azert tebbekreis nęz, ekkeppen az apostolok irasais noha cziak az ö tanituaniaknak iratot, de az utan valokrais nezo.[13] F e l e l e t . Az Moses irasa vgian vgj iratot, hogj minden nemzetből valokra nezzen, a kj fel uezj. [4b] Az penigh örökke valo keötesűl iratot, de az apostolok irasa cziak ugian azon ö tanituanioknak iratot es cziak azok zamàra, nem örök keötesűl utannok valokra, mint à Mosese, azert az hasonlatosag nem igaz. Mert à Moses irasa örök kötes<ül> köniu. De az apostolok cziak az ö tanituaniokat igazgattak azokkal az irasokal akkorj alkolmatossaghoz kepest.

2. Az vy zöuetsegh nagiob az onal, hàt sokkal inkab ugj kel azt erteny es tartany, az mint az apostolok irtak, azon zabadsaggal.

F e l e l e t . Meg mutattuk oda fel az apostolok irasabol, hogj az vy zöuetseget nem pappirosra irtak es az apostolok leueley nem mondathatnak uy zöuetsegnek, hanem irtak cziak az ö tanituanioknak akkorj történt okokból es akkorj zűkseghez kepest, nemelj heljre egj okert, nemelj heljre mas okert. Kjre most amaz mondas illik: Distingue tempora, concjliabis locos, à mint azoknak irtak ugj kellet tartaniok. De mint hogj az utan valo-

---

[10] A sor fölé írt szó.

[11] E szót a másoló rövidítve *aposnak* formában írta le, majd a lap szélén magyarázatképpen kiírta: *apostata.*

[12] Kétszer leírt szó.

[13] A papír átlyukadt, e szó nehezen olvasható.

k<at> zamara semmit nem irtak, eztelenseg akkorj zabadsagot az istennek örök kötese ellen minden idere erteni.

3. Küleömb a sidok dolga, Kűleomb à poganokè, mert az Christus elöttis nem uettette az isten azt az igat az poganokra, a mint à zidokra. Mint à Niniuebeliek es Namansirus pęldaiabol meg tetsik.

F e l e l e t . Ezek a pęldak az propositmora semmit nem zolgalnak, mert ha az Njnjuebeliek az zűlliedestöl meg ijeduen akkor poenitentiat tartottak, nem köuetkezik abbol, hogj űduezwltek, hà à töruent nem tartottakis uagj ha sok rezzet nem tartanakis[14] es űduezwlnenek. Mert nijluan mondgia isten [5a] felöllök Janosnak,[15] hogj vagion zaz huz ezer ember benne, kj nem tudgia miczioda kűleombsegh vagion à job kéz és à bál kéz keozöt, auag az io es gonoz közöt. Igen tudatlan nep uolt hàt, Mèg az utan kellet volna megh tanulniok, mint kellet volna wduezwlny, mert akkor à pęnitentiaual cziak az sűlliedestöl menekettek megh. A karhozattol penigh cziak az menekedet megh, ha valakj keözűlleok az isten törueniet megh tanolta volna es megh tartotta volna. Kjröl semmj iras ninczi, ha let az uagj nem. Hogj penigh Christus azt mondgia, hogj az iteletkor megh haladgiak az Nyniuebęliek az vakmereö engedetlen sidokat, az cziak annit tezen, hogj megh azok az tudatlan poganokys iobbak voltak affele sidoknal. Mert cziak egi prophaeta zauarais megh ijedtek, de ezek mègh az messias zauara sem. Hogj eggik gonoz iob az masiknal, megh haladgia eggik az masikat, affelöl vgian el karhozik mindenik, ha nem telliesseggel io. Ez pęldaban azert semmj emlekezet nincz töruenbelj zabadsagrol, azert semmit az dologra nem nez. Akkeppen az Nanansirus [!] pęldaia, mert hogj az izrael istenèt megh ismerte auual megh nem wduezűlt. Mert Cjrus kjralj, Nabugodonozor, Dariusis <uetek> mègh ismertek az istent, de annak törueniet fel nem uettek,[16] megh nem tartottak, igj nemis wduezwltek annelkül. Naamansirusnakys teöb zabadsagot nem engedet az prophaeta, hanem miuel hogj hadnagia uolt az [5b] kjraljnak az ö vallara uetette az kezét mikor imatkozot azt engette megh, hogj ez utanis zabad legien. Ha penig az isten törueniet megh nem tartotta, ugian el karhozot. Azert ez à dologra semmj, mert arrol iras nincz, hog ezeknek azt engettek volna, hogj báár ne tarcziak ugj az töruent, mint az sidok, megis üduezwlnek, hanem cziak addegh uagion à mint meg fejtegeteok.

4. Melchisedek felöl bizonsagot tezen az iras, hogj zent es igaz ember uolt. Akkepen Abraham, Isak, Jakob à Moses töruenie elöt, ezek à töruenbelj parancziolatokban sokat nem tartottanak megh, melliek az ö ideiekben <sem> kj sem uoltak adua, hanem az utan, Moses altal atta kj isten. Ha azak az nagj zentek wduezwltek ezeknelkwllis, az vy zöuetsegnek nepeys sok parancziolatoknel[kül][17] jnkab űduezwlhet az mostanj keoz ember azoknelkűl.

F e l e l e t . Adam ideieben az menie töruent isten kj adot mindenek cziak arra voltak kötelesek, az utann Noenak es az ö fiaynak adot törueniekre, az utan az Abrahamnak adot törueniekre.[18] Mint irua vagion Abrahamrol: Megh tartotta, ugimond, Abraham az en teörueniemet, parancziolatjmat, iteletimet, zerzesimet. Igj zól az isten Gen. 27.

Es harom rendben kj adot töruent az ö ideiekben mind hataraban kellet erteny. Á meniet ezeknek kj adott, anyt kellet, à mytt kj nem adot, à mit nem parancziolt, azt nem kellet tartaniok. Ekkeppen negied rendben es utolzor à menieuel teobbet parancziolt Moses altal, annieual teobbét kel tartany minden rendnek. Mert [6a] az előttis istenen allot, meniet akart es meddigh. S mikor Moses altal töruent adot akkoris à meniuel akarta annieual teöbbittette. Igj <oztiak> oztiak à törueniekет à reghi bölcziek, kik az zent irasban tudosbak uoltak, a negj rendbelj idore: Leges Adamite, leges Noamite, leges Abrahamite, leges Mosayce. Egykben sem volt az, egj nemzet ennyt tarczion, mas nemzet cziak ennyt, hanem egienlo töruenie uolt mindennek, àkj isten nèpè akart lennj, akarmj nemzetböl valo volt. Nincz azert az zent irasban, hogj à mit isten egczier örökben kj adot, azt cziak egy nemzet tarczia örökben, mas bàr keuesebbet tarczion örökben. Hanem à mint oda fel meg mutogattuk, bizonios wdeokben prophaeta isten hagiasabol ideigh engedet zabadsagot es mikor isten engette megh, akkor űduezwlhetet annalkülis, à kinek megh engette. Mert zabad volt isten uele. De hol vagion arrol iras, hogj à mit egczier örökkbe kj adot, azt àkár mely nemzetnek ismegh örökbe megh engette uolna. Mert à mit egjczier egj prophaeta megh engedet valakinek, az utan mas ugj tarthatta uolna azt, hogj nekjis zabad, hogj ha azon prophaeta, azuagj mas nekis megh engette volna. Nem vgj, hogy az elöt masnak meg engettek, azert nekis zabad. Mert exemplum sibi illicitum

---

[14] Közbeszúrt szó.

[15] Téves név, helyesen: Jónás. Vö. Jón. 4, 11.

[16] Margóra írt szó.

[17] A másoló *parancziolatoknel*-t írt, a *kül* szótag lemaradt.

[18] Az *az utan az Abrahamnak adot törueniekre* szövegrész a sor fölé írva.

malle usurrpando peccat. Ekkeppen à kjnek az apostolok engettek azt à zabadsagot iol czielekettek, hogj megh hittek, mert isten [6b] engedj, à mit prophaeta, auagj apostol enged. De à kikrol az apostolok ingien sem gondolkottak, à kyknek semmit nem engettek, azoknak nemis irtak. Ezek bizoniara balgatagul es alombol hizik, ertik magokra. Hol à prophaeta uagj apostol, kitol meg kergiek, ha mostis zabad, mert az apostolok[19] irassa cziak az ö tanituanioknak mutattia azt à zabadsagot, az ö utannok ualokis magokra nem ertettek, mert sido modra tartottak à töruent, az mint isten hatta,[20] mint oda fel etc.

5. Nijluan mondgia Peter apostol akorj ǵwlekezeteknek feieynek, hogj ne uessenek oly igat az poganok niakara, meliet mègj az atiak sem uiselhettek èl, sem penigh azok az Christus ideiebelj sidok, hanem Christus kegielme altal wduezűlt mind sido s mind pogan. Ha akkor io nem uolt az niakokra uetnj, hát mostis ugj kel lennj.

F e l e l e t . Nijluan vagion, hogj az atiak el nem uiselhettek a puztaban, mert igen gonozak, morgok es vakmeorök voltak. Akár mikoris a gonoz ember, akar sido s akar pogan, à migh iamborra nem lezen, el nem viselhetj. Mint akkor sem uiselhettek addigh eppen es tiztan, migh az Christus kegelme altal bűnökböl kj nem tiztultak es lelkj eröuel fel nem epűltek. Ezt à sidok nem akariak vala el varny az poganokban, à mit isten eo bennek el vart, hanem az ostoba testj emberekre űdö elöt haniat homlok minden terhet niakokra akarnak vala vetnj, mint à kj soha hadat sém latót, mingiart wtközetre űldenek, azt vetj Peter apostol zemekre: My sidok ugian az isten törueniebe<n> <nekett> [7a] neuekettűnk fel megh sem tarthattuk eppen megh, hanem műis bűnösök vagiunk isten elöt, mint à poganok, most Christus kegielme altal, amy heyunkall uoltunk, miuel hogj isten törueniet iol tuttuk, keöniű immar kj teoltenűnk. De poganok dolga sokkal kűlömben vagion, azert nem[21] illik mindenre mindgiart eröltetny ököt, hanem elözör teyel kel tartanj, az utan vastagh eledellel. Mint masut Paal apostol mondgia. Itt azert arrol semmj zo ninczien, hogj örökben minden poganoknak zabadsagok legien arra, hogj à töruennek valamj rezzeyt soha ne tarcziak, hanem Peter apostolnak az eo apostolsaganak ideie alat valo pogan tanituaniokra uolt illien gongdia es cziak azokrol zol. Az utan valo wdöröl cziak emlekezet sincz, nem hogj örökbe valo zabadsagot forgattak volna. Io azt mostis meg tartany, hogj az vylag[i][22] tanolo embert egjcziersmind mindenre nem kel zoritani, hanem gradiczionkent, ezesen, mertekes iteletel. Mint az termezetis megh mutattia, de azert menten mennien ember[23] eleb eleb es à darabokkal egezre neuelie. À kj mint fut, ugj iut el, ha el kesik uelle, kj reked.

6. Az apostolok tanituanij nem zinten vyak uoltak. Immar mikor Paal apostol iria ű gűlekezeteknek, hogj innepet ne tarczianak, eledelt se valogassanak, keornűl se metelkegienek. Azert nem cziak az elein valo gjengesegert zabadittottak megh, hanem ugian nem zűksegh uolt a poganoknak, ugj itelltek. etc.

[7b] F e l e l e t . Az mint masut teob irasunkban bösegesen meg mutogattuk okayt, mj okbol es mj ueghre engettek akkor zabadsagot, it azt hozzu dologh uolna zamlalnj, à kj tudny akarya mas irasbol meg tanulhattia. Most tsak az all elöttűnk, hog azt à zabadsagot az apostolok kötes keönybe es örökben kj nem irtak, kj nem attak még cziak posteritas zamarais, nem hogj azon kűuűl ualoknakis, hanem cziak azoknak[24] engették, à mint irasokbol constal. Azert azoknak elmeiek ellen Inèpte extra ordjnarie , cziak ex propria humana exrogitatione, vana et <vanea> inanea persuasione, valakinek mostanra auagj magara aplicalnj, az isten örök köteset hatra uetuen karhozatra ualo, maga zeretö zabadsagot keuannjon, testj es vilagj embernek valo dologh, kinek az isten törueniene<k> be teöltesére egez kedue ninczien, hanem à kj e uilagot zeretj es è uilaggal eggűt akar uezny, az mindenkor à tagas utra (a kjre ö hajlandob) horgaz hamisan az irasbol zabadsagot. Mint az Lutterek az törueny tartast egezzen el razzak magokrol, söt lehetetlennek tartiak, aztis az apostolok irasabol bizonittiak, de hamissan. Ekkeppen nem gondoluan akkorj űdeönek, akkorj irasnak, mondasnak, zabadsagnak hataràt, kiknek, mjkor, mert, meddigh adatot es iratot uolt. Confuise indetermjnate uonzak magokra, miuelhogj à zabadsag edes è uilagj embernek, örömest à mellett marad megh, hogj nem mint è uilagtol el zakadgion, kjre egieb bizonsagh nincz, hanem azt mondgia: talam meg bocziatta isten. Az zent iras kűuűl penigh es abban kj iratot hatar kűuűl talammal wdueseget remellenj [8a] bolond emberhez illik. Azert, hogj az apostolok akkor ugj iteltek ionak az zabadsa-

---

[19] A *kitol meg kergiek, ha mostis zabad, mert az apostolok* szövegrész a margóra írt pótlás.
[20] Közbeszúrt szó.
[21] E szó után áthúzott betűk.
[22] A másoló *vylag*-ot írt.
[23] Közbeszúrt szó.
[24] Sor fölé írt szó.

got, bator ugj legien, de hogj arrol iras ninczien, hogj az örökbe ualo zabadsag auagj mostanra ualo uolna, amarol penigh örökke ualo ketes vagion, hogj minden rend meg tarczia. Lasa, ha à masnak adot zabadsagot isten ellen, zent iras ellen maganak uehetj kaba hittel.

7. Cornelius nem tartotta mind megh a Moses törueniet, az mint az sidok, megis iduezwltt, hát most miert nem lehetne ugj.

F e l e l e t . A keörniűl metelkedes kűuűl egjeb törueniröl nincz emlekezet, mit nem tartot uolna, sot àual lehetet isten felö, hogj à töruent meg tartotta. Abraham is à körniwl meteletlensegben igazult meg, az utan körnjűl metelkedet. Corneliusis holot à teobbjben buzgo es igen zent ember uolt a keörnjűl metelkedest sem hatta volna az utan hatra, ha az Christus hitj es az altal az apostoloktol rendelt zabadsagh nem erkezet uolna arra az wdöre. Mert eöys oztan az teöb tanituaniokal egj renden maradott azon zabadsagban, miuęlhogj Corneliusis ugian az apostolok tanituania uolt. Azt miys valljuk, hogj azoknak engedtetet az zabadsag. Ha mas űdeobelj pelda uolna, kiböl kj tetsenek, hogj keueseb töruent kellet az poganoknak tartaniok, mint a sidoknak, es ha effele peldarol isten bizonsagot töt uolna, hogj ugj kellien lennj, mas dologh volna. De hogj az bizonsagh tetelek mind erre zolgalnak, hogj egienlö töruenie legien à sidonak es à pogannak, ezen kell megh allany ugj mint bizonos fundamentomon az [8b] wduezűlendo embernek. Miert hogj az egez bibliaban soha arrol sem pelda sem bizonsag ninczien, hogj kűlemben kelle lennj, hanem à ketfele emberekböl allot az wduesseg: sidobol, proselitusbol. A Cornelius dolga penig meg teczik, hogj mègh heyaual uolt, noha[25] igen zentűl kezdette uolt az religiot. Mert az mint Peter apostol referallia az angjal azt monta Corneliusnak: hiuasd el, ugjmond, Petert, kj neked olj bezedeket zol, melliek altal wduezűlz mind te magad, s mind hazad nepe. Nagj rezben azert zent ember uolt, de ugian heia uolt az iduessegnek, melliet sido modrais kj kellet volna töltenj, ha az apostolok altal az zabadsagh nem erkezet volna. Mèg iob, az à kj elöb meg iamborodik s az utan rendel mind fel uezj az isten törueniet, hogj nem elözör az körnwl metelkedesen kapion es az utan gehenanak fiaua legien, mint az sidoknak ezt uetj Christus à zömekre, hogj cziak azt uetettek fel az poganokkal, à melliet iamborra nem teottek, ö magok sem azok uoltak. Talalunk azert affele peldat az irasban, hogj à jamborsagnak rezzeit kezdettek nemeliek, de ha touab nem mentek, egezzen az töruent fel nem uettek, nem uolt ott iduessegh. Mert ha azt akarnak meg mutatnj, hogj minden űdöben auag cziak Christus utan keueseb törueny tartassal wduezűlhetet à pogan à sidonal, errol az zent irasbol isten zauat kellene kj mutattny, hogj istenis ugj akarta uolna, hogj az utan minden űdöben ugj legien. Mert az isten töruenie ellen, kötesé ellen nem zabad cziak emberj gondolatbol azt tartanj, hogj az apostolok ideiebe ugj[26] uolt, azert mostis ugj lehet. [9a] Mert akkor a mint megh mondotta isten, hogj ug legien, ha azt akarta uolna, hogj az utanis örökbe azt a zabadsagot tartsak az poganok, aztis meg iratta volna, ugj penigh, hogj az elébbj keotesnek ualtozasanak okajt, modgiayt meg magiaraztatta uolna. Affele dologh semj nincz, hanem cziak azt lattiuk, hogj az ö tanituanioknak meg engettek uolt az apostolok. Az utan valokra nezö vnjuersalis kötesröl semmj emlekezet ninczien. Zent iras kűuűl penigh isten felöl es az ö akarattia felöl uegeznj valamjt wduessegh dolgaban, baluany imado emberhez illik. Mert az isten felö emberek mindenkor megh tartottak azt, à mit en parancziolok (ugjmond) tűnektek, ahoz teöbbet ne tegienek, el se uegienek bene, Azokrol ide ala böuében etc.

8. Mint egjczier Abraham hűt altal be uetetet es minden maradeka isten nepeue löt, söt az idegen nemzetis, à kj niomdokat keöuette Abrahamnak es azon kötesben be alot, mind isten nepeue löt, igj à kj à Cornelius köteseben es akkorj zent atiakeban be all, azon hűt altal zinte ugj isten nepe. Es mint a sidoknak Abrahamot kellett keöuetniek, ugj nekűnk Corneliust es à teob akkorj megh tert poganokat, mint atiainkkat, ugj kel penigh köuetnvnk à menie teörueny tartassal es annak hatarozasaual azok be uetettenek.

F e l e l e t . Abraham à menij törueny tartassal be uetetet az kötesbęn, az utan isten maradekjnak Moses altal teb töruent adot, poganok zamarais egjrant. Ha az apostolok isten tetcziesebol akkorj poganoknak keueseb terhet [9b] engettek, az isten ugy akarta. De Corneliussal es akkorj teob zent atiakkal az zabadsagrol isten fiurol-fiura nemzetsegröl nemzetsegre semmj kötest nem töt,[27] arrol semmit sem iratot, hanem azoknak irtak megh, hogj akkor ugj kel lennj. Azert mint à Moses köteseröl meg uagion irua, hogj öröke ualo es azert kel eppen, akkeppen à zabadsagot azert nem zabad tartany, hogj

[25] Az *o* a sor fölé írva.
[26] Sor fölé írt szó.
[27] Közbeszúrt szó.

az iras touabra nem engedj, nem mutattia, hanem csiak akkorj tanituanioknak ideiere. Az irason kel hat meg allanj es à medigh à nyuitia touab nem zabad uonnj, mèrt sem Corneliusnak, sem à teobbinek azt nem monttak, nemis irtak, hogj azt à zabadsagot minden poganok örökke meg tarcziak. Azert azoknak atiasagok nemzetseg zerentis nem mutalhatna, igoen diztelen hasonlittas azert, mint ha azt mondana ualakj, Abraham zent uolth, azert Nabogodonozor űduezűlt. Mert hogj Cornelius akkor be uetetet teob zent atiakkal az euangelium altal, minuel hogj[28] sem à nekik iratot leuelek sem à tölök üalo zűletes mj reank akkorj allapotot ketesűl nem mutattiak. Ketesen à genaerallis elöbbj örök kötesre kel ternűnk es az altal kel wduezűlnűnk. Mert ha az iras akkorj poganokrol ug tenne bizonsagot, hogj azokal à zabadsagrol öröke valo kotest tetetet, arrol az apostolok kötes köniuet irtak es hattak uolna isten hagiasabol, ugj hogj az egez uilag auag sidok közül minden nemzet ahoz à zabadsaghoz tarczia magat örökke, mas dolog uolna. Mert ugj tudhatnok, hogj nem cziak azoknak engettek uolt ugj, hogj hadnok hatra felelem nelkwl az isten kötesenek örökke ualosagát à rezböl à meniebol az [10a] zabadsag uolt, de hogj amot örökbe atta isten innet penig czak azoknakis engettek uolt,[29] semmikepen az isten felö embernek lelkj ismeretj es az isten kötesenek alhatatos hűtj meg nem engedj, hogj az örök tilalmot fel bonczia az nekj nem adot zabadsagert, mert nem leot akkor keues pogannal oly kötes arrol, hogj[30] mienke tetehessűk sem imigh sem amugj etc.

9. Meg vagion irua Paal apostolnal, hogj akkor meg tert poganoknak, ha cziak attia uag annja, az az bár cziak eggik legien zentes, azoknak fiok meg zenteltetik, azert akkorj kötes maradekrais nez. etc.

F e l e l e t . Ott Paal apostol semmi kötesröl nem emlekezik, sem akkorj zabadsagnak maradekkra ualo maradasrol, sokkal inkab nem az utan valokrol, hanem cziak azt mutattia meg, hogj az istenfelö ferfiunak, ha istentelen felesege[31] vagionys, ha fia lezen, ne gondollia azt felölle, hogj à fertelmes magh uolna, mint à kinek mind attia annia istentelen. Ekkepen ha az istenfelö azzoniallattnak istentelen ferie vagionis, ha à fiok lezen ugian zent à felöl, mert az eggiknek zentsege naghiobbat niom à masiknak istentelensegenel, erczied à zaporodasnak tiztasagaban. Mert az innet tamadot uolt, hogj uelekedes kezdet uolt lenny közteök, ha zabade zent ferfiunak hitetlen azzoniallatott felesegűl tartanj, auagj hű azzoniallattnak hitettlen ferfiat ferienek tartanj, auagj el uallianake egjmastol, hogj sem mint maguok fertelmes legien. Arra felel Pal apostol, hogj cziak egik<is> legien zentis, zent à magh à felöl, it penigh maradekra nezö kötesröl es az kötes altal ualo iduessegröl semmj zo ninczien. [10b] Mert à mi az iduessegre néz mégh à fattiu felöllis, ha kyczin koraban hal meg, kj mondhatna hogj el karkozik s à zent ember maguais, ha kiczinkoraban hall meg az ö artatlansagaert nem uez el, nem apya uagi[32] annya zentsegeert. À hazas <penigh> zentek penigh magokert kerdettek, hogj ök abban bwnt ne[33] vallianak, ha az hű az hűtetlennel egj teste leuen, ha hazassagban eggűt laknak, zaporoduan, talam az hű az hűtettlen miat meg ferteztetj magat. Ez hazassag dolga, nem az kötesröl valo fiusagra nez, mert akar mikoris zent embernek zent magua vagion, fertelmesnek fertelmes, kjböl nem iö az kj, hogj akkorj zabadsagot à maradekok es minden poganok örökben meg tar[tiak].[34] Mert azt sem Pál apostol sem à többj nem irtak sohul, mert müis iol meg kerestük.

10. Kristus azt mondgia: ueletek lezek vilagh vegezetik, azert az a kötes örökke valo.

F e l e l e t . Ez az mit oda fel mondek, hog à mondast hataron kwuul ertenj bolondsagh, mert ezt Christus cziak az apostoloknak mondotta, mikor ököt el űldette, kjnek ertelme cziak az hogj mind halaligh uelek lezen, uilag uegezetigh, az az à migh à uilagbol kj mulnak. Ezt az euentusis meg bizonittia, mert az apostolok holta utan meg zűnt akkorj euangeliumnak minden mynysterjoma es ayandeka. Es mikor ualaminek effectusa ninczien, à dolgot sem allathany ott touab. Más az: ez à mondas egj pontot sem zolgal akkorj zabadsagnak mostanj idore ualo fel allatasara, mert it emlekezet sincz arol.

11. Mennietek el mind è zelies vilagra, azert mindenre nezet.

F e l e l e t . A vilagot Christusis, az apostolokis meg ualaztiak, [11a] megh hatarozzak, à mely uilagh hit akkor az euangeliomnak, kikrol Christus azt mondgia: à kik penigh hiznek, azokat illien iegiek es cziudak köuetik, ezek è uilagbol kj ualaztatnak.

---

[28] Sor fölé írt szó.

[29] Az *innet penig czak azoknakis engettek uolt* sor fölé írt szöveg.

[30] Sor fölé írt szó.

[31] A szó végén áthúzott betűk.

[32] A sor fölé írt szó .

[33] Közbeszúrt szó.

[34] A papír sérült, a szó fele leszakadt.

Mint az apostoloknakis mondgia Christus: Tű nem è uilagbol ualok uattok, è uilag twtteököt gjwlöl. Ismet: è uilag ötöt meg nem ismere. Zent Janosnal az egez uilagh mind gonossaghban fekzik, hat az apostolok irasa zerent cziak arra à vilagra nezét, kik az euangelium altal akkor hittenek es űduezűltenek, azoke uolt à zabadsagis. Mert à tobbj fölöl azt iria, à kik penig nem hittenek immar azok el karhoztanak. Latode, hogj nem iöuendüre zol, hanem akkorj allapottra nèz à mondas: minden à kj hizen űduezűl. Akkorra nézet ez, à mint Christus mndgia: ha nekem nem hiztek hidgietek az czielekedettnek. Akkorj poganoknalis azon moddal zolgaltatot à Christus hütj. Mas azert az euangeliom hitj, kj altal wduezűltek akkor, mas most az historia fides, hogj el hizzuk az apostolok irasabol, hogj à Jesus igaz Christus es à mi akkor löt mind igaz, mert àmelj hitröl a uagion: minden à kj hizen űduezűl. Nem papirosra irtak azt, hanem zeles e vilagon à houa erközöt zayal hirdettek es praedjkallottak. Es a mit papjrosra irtakis cziak azoknak irtak, à kik magh tertek volt. Az ö utannok valo zamara, mint sokzor megh montuk, nem irtak kötes könyuet, hogj à kj abbol meg tanolna azt à hűtöt, az mind űduezűlliön, hogj azert isten ugj iratot küniuet uelek. Nem tehettiuk ollianna az apostolok irasat, mikor nem ollian, isten sem akarta vgj. Noha à tudatlan vilagh [11b] ugj ertj. De soha kűlömben megh nem alhattiak, hanem ha meg engedjk a papasoknak, hogj à papa Christus vicariusa legien, bwnt bocziatot es azon fundamentomra epittett, kj az apostolokrol rea marat. Ez nem igaz s ez kűuűl semmj modal az apostolok ideiebelj mynysteriomot nem nythatnj [!] touab az ö irasok zerent, hanem cziak à kik zamara ök irtak es à kiknek à zabadsagot engettek uolt. Iol lehet ezekben à mondasokban à zabadsagrol semmj zo ninczien, nemis zolgal arra, de en ezekbölis azt akarom megh mutatnj, hogj cziak akkorj uilagbol kj üalt zamos hiuekre zolgalnak á mondasok mind a zabadsaggal eggűt.

12. Nam Christus meg zabadittia az eledelek törueniet zemelj valogatas nelkűl űdö hatarozas nelkűl, mikor azt mondgia:[35] à mi be megien embernek zaian etc. Igj hat örökke ualo zabadsagh.

F e l e l e t . Masut mind ezekröl bösegesen irtunk, de ittis mondgiunk valamit rolla. Az kik zabadon akarnak ellni, azoknak költöttek az Christushoz, mert ö meg sem gondolta, hogj ott tiltot eledelekrol adna zabadsagot, hanem à kj mosdatlan kezzel ezikis, auual fertelmes nem lezen, megh teczik, hogj ö semenire zabadsagot nem adot. Mert nijluan mondgia, hogj azert iöt, hogj à töruennek bűtűiet es pontiatis mind be töltesse (Mat. 5.). Sidoknak monta penigh azt az etelröl. Sokkal inkab nem igaz, hog à töruent fel feytette uolna, mert ö maga azt mondgia, hogj à kj cziak kyczint feit fel az töruenbennis es ugj tanittia az embereket, [12a] az legh kűssebbnek hiuattatik az mennieknek orzagaban. Duo pugnantia simul uera esse non possunt. Hat pontiatis megh kel tartany, semmit nem zabadittott. Megh teczik ynnetis, hog az apostolokis az zent lelekkel eggüt harom fele eledelt tiltottanak meg a poganoktol, penigh kj semmi keppen nem lehetet uolna, ha Christus minden eledet megh zabadittott uolna, mert à zent leleknek mind az apostolokal egietemben eggiet kellet Christussal erteniek. Peter apostolis megh mutattia, hogj nem arrol mondta Christus azt, mert Christus menibe menese utan, mikor à lelek kenalta à fertelmes eledelekkel, nem hogj zabadnak tartotta uolna, de inkab igen meg ijedet rajta es azt mondta: Tauul legien, ugimond, mert soha az en zamon köz auagj tiztatalan eledell be nem ment. Ott uolt eöis, mikor Christus azt mondotta. Niluan megh erthette uolna, hát megis tanolhatta uolna,[36] ha Christus zabadsagrol monta uolna. Nemis ertet uolna à Christustol kűlömbet, de sokat költenek Christushoz kjt meg sem gondolt, de ezek mind az ö magok uezedelmek leznek.

13. Christus zent Matenal töruent adot kj es az ö töruenierol mondgia azt, hogj kiczint sem kel abban fel feytteny, söt annak ponttiatis be kel tölteny, nem à Mosesröl. Azert kűlömb volt Christus utan az allapot, à törueny tartasba cziak azt kele tartany, à mit Christus hagiot az apostolokkal eggűt es à mjröl zabadsagot attanak azt nem zabad tilalmasnak tartanj, fökepen az poganoknak, kik az elöt töruent sem tartottak. etc.

F e l e l e t . Ezt egj mindenektöl kűlön valo maga nadzo, keuęlj deak talalta, kit soha igaz teologus sem mondot, [12b] megh sem gondolt, holot az egez zent irassal pugnal. De melto hogi, à mindennel bolondab ember bolondsagot mindennel nagiobat mondgion, kit az tizta elmmü ember igen utal. De ugian felelnwnk[37] kel rea. Christus zent Matenal nem töruent ad kj, mint Moses adot, hanem praedical[38] az apostoloknak, böuittj

---

[35] Az *azt mondgia* közbeszúrt szavak.

[36] A *megis tanolhatta uolna* szövegrész a sor fölé írva.

[37] A második *el* betűpár a sor fölé írva.

[38] Az *ic* betűpár a sor fölé írva.

penig az töruent, nem keuessittj. Azt mondgia, hogj fellieb böueölkedgiek az ö igassagok, hogj nem az pharjseusoke, mert azok mondgiak es nem czielekedik. À contioban mind a Moses törueniet magiarazza, hogj ne cziak à bötű zerent tarcziak azt, hanem à bötwnek belsö – ueleiet, haznat, tökelletes tiztasagra ualo ereiet mutogattia meg. Es azt hadgià tartany, kihez az pharjseusok nem akarnak njulny, à Moses törueniet zorosb utra zorittia, hogj azt erösbben, böuebben meg tarcziak, hog nem az elöt. Auagj mèg az mj az elöt zabad let uolnais à zűnek kemensegeiert, miuel hogj ö zent lelek altal ualoban megh lagittotta a zűueoket, immar az se legien zabad, nem hogj valamj töruent zabadittott uolna, auagj valamj uyab es könnieb töruent hagiot uolna. Niluan mondgia, hogj à mint a Moses zekiben űlö iras tudok mondnak mind az zerent czielekedgienek. Az Lazar kazdagh peldaual az űduesseget egezen es mindenestöl ebben heljheztetj, hogj à kj el nem akar uezny Mosest es az prophaetakot halgassa. À kj tanacz kerdeny ment hozza, mit tarczion hogj wduezwlliön, azt felelte, mit oluaz az töruenben, tarcz megh azokat. Soha nem uolt hàt, ninczienis Christusnak mas töruenie, hanem à Mosese. Nemis hirdetet mast, [13a] hanem azt akarta eppen be teoltettnj. Pirullion hat à hittöl zakat utalatos ember, à kj olliat mond, à my soha nem uolt es az o gonossagat auual akaria tamaztanj. Niluan vagion hogj Christus à pogaczias innepet à Moses töruenie zerent meg tartotta az apostolokal eggűt. Mikor nemellieket meg giogitott, meg hatta nekik, hog à Moses töruenie zerent az ö ajandekokat uigiek meg az isten hazaban. Ugian azt mondgia, à mint Moses parancziolta (ugimond). Hul uagion hat Christusnak kűlön kj adot töruenie à Mosesetöl, hol irt törueny könyuet, rnint Moses, auagj holl iratot, ha magoktol az apostolok meg irtak contioyt, my vagion abban eggieb, hanem az istennek elöbbj kj adot törueniennek zentseges magiarazattia, mellieket Christus sidoknak praedicallot. Hazud hàt az à bolond Deak azokkal az sidokkal eggűt, kik Kristust rágalmazzak, hogj mas töruent hozott, isten töruenie ellęn tanittott. Igaz uoltat euuel akariak meg uetny, ugianis, ha ugj volna à sidoknak rnelto mentsegek löt volna, de à hazug maradgion hazugsagban, Christus penigh egj uolt Mosessel, à mint ö maga mondgia: ha Mosesnek hinnetek, nekemis hinnetek, vgian[39] uadol twtteoket Moses, à kiben tű biztok. Az apostolis niluan mondgia, hogj minden zombaton oluassak Mosest à gűlekezetekben. Arrol mondgia, hog onnat megh ertik, à mit ök nem hadnakis, mert sok ninczj az apostolok irasaban meg irua, ollis hogj ha ember meg nem tartia, el karhozik. Mind sido, s mind pogan Christusnak sem irtak penig minden dolgat, tanittasat megh. Mert niluan mondgia zent Janos, hogj e uilagh sem foghatna be, oly sok uolt az. De <leg> eleg ha az apostolok irasaban mind Christus neueuel s mind magokeual a Moses torueniét hirdettek, magiaraztak. Ök töruenj könyuet nem irtak, ha az Moses törueniet nemelj rezzeit az apostolok akkorj poganoknak meg engettek, arrol oda fel eleget zoltunk. De az Christus conciojban zabadsagrol sohul emlekezet ninczien, hanem az zabadsag zeretök, hamissan hoztak kj belölle. etc.

14. Christus azt mondgia: bodogh à kj engem <lat> nem lat megis hizen. Azert nem cziak az tanituaniokra nez.

F e l e l e t . Zol azokrol, kikrol az köniörgesben azt mondgia zent Janosnal: Atiam, azokertis kerlek, à kik az ö bezedök altal en bennem hiendök. Ezek az apostolok tanituanj uoltanak, kik az euangeliomnak hjrdetese altal Christusban hittenek, mint oda fel megh mutogatam, hogj semmj zo nincs azokrol, kik az historiabol oluasas altal azokat el hizik az apostolok holta utan, mert az nem euangeliom, melj zent leleknek oztagatasaual, csiuda tettellekell hahato [!] uolt wduessegekre, à kik az altal hittenek. Mint pelda az ercz kegio altal meg giogjultak az puztaban, à mig ideie uolt. Mint Christusis el euel az hasonlatossaggal maga felöl. Mikor el teolt ideie, az utan senkj meg nem giogiult uelle. Igj hogj az euangeliom meg zűnt, az oruossag es el költ, az oruosokis el haltak. Az a közönseges kegielem, keues es wduesseges wdo cziak addig tartot. Az utanra sem irasunk, köteskönjuwnk, sem apostolunk, [14a] sem euangeliomunk ninczien, hanem cziak historiank arrol, mint uolt azoknak dolgok, mint akkor à sido karhozot el, à kj az euangeljiomnak nem hit. Meg zűnese utan penigh, ha zinte az apostolok irasat oluastais, ha tudatlansagbol el nem hitte, mint hogj mostis nem hizj, azert egj sidois el nem karhozik, mint masut ez uilagosan meg mutogattuk. Mert nem most hirdetik azt az apostolok, à kj hizi az Jesust Christusnak lennj, ez wduezűl, a kj tagadgia à fiut, annak attia sinczien, à kj uetkezet, uagion zozolonk, mind az ö halgatojrol uagion az, à kinek az euangeliomot praedicallottak, à kiknek à leueleket irtak, à kiknek az zabadsagotis attak uolt. Mint töb irasunkban, mint kel ezeket erteny, bösegesen meg magiaraztuk. Nem irtak arra könjuet, nem hogj közeonseges es az utanra ualo ketesnek tarcziak, a zabadsagrol penigh è mondasban semmj zo nincz, viszontagh à poganis kj az apostolok irasat oluassa, bár mind el hidgie, nem azert wduezwl, mint amaz nem azert karhozik, mert noha az papa

[39] A másoló *vagion*-t írt.

euangeliomnak neuezte a papirosson valo irastis, de azzal ugian nem <ne > let lezen azzaMert mint az egh az földtöl annit[40] kwleömbez egjmastol. Jol czielekedgiuk, hogj hizzuk, annieual teobbet tudunk. De azert az euangelyium utan cziak azon modgia uolt az wduessegnek utanak, à mj az euangeliom elöt. Az euengeliumnak ideien penigh à mj kűleombsegh uolt, meny az <meg> meniegzo keözeöt, à minden napj keoz lakas közöt. Mert amarol most uagion <ugjmond> az kedues űdeö, most mindent hiu isten, hathato az euangelium minden hiueknek wduessegre. Az à most addigh uolt, à migh tartot. Nem kellet azoknak az A. b. c. pedagogus. Egj oraban az zent [14b] lelek az euangelium altal tudossa, zentebbe tet sokat, hogj nem mint most à sok oluasas altal tanolas, tudakozas altal. Nagy sok tudakozas altal eztendeigh sem iutnak arra, à mjre azok cziak hamar. Ha uicariusok volna, kj az utanis ugj oztogathatta volna àzon euangeliumot azon zabadsagot isten kűldeseböl, mind hirdette volna, igen io uolna. De hogj arrol semmit sem irtak s az isten sem hatta, hogj irianak, mint legien az utan az dologh, hogj ök meg halnak a bizonios es örökke ualo ketes elottünk, halgassuk Mosest es az prophaetakat, tanulliunk bár az apostolok irasabolis, de hogj az ott nincs irua, hogj nekűnk zabadsagot attak, ne hazudgiunk. etc.

15. Az vrnak halalat hirdessetek miglen el iö. Azert mostanrais nez, auagj ugian örökke ualo kötes.

F e l e l e t . Euuel az apostol kötest nem czinalt, mert Christus nijluan mondgia, hogj az ö el iöuesenek sem ideiet sem oraiat nem tutta sem ö sem az angialok nem tuttak. Mondta aztis à tanituanioknak, hogj erössen vigiazzanak, mert nem tudgiak mikorba io el. Illien s illien ielekröl ismeritek meg (ugj mond) es mikor ezt lattiatok emellietek fel feietekett, akkor meg lattiatok az embernek fiat, az fölhöben el iöni nagj dűczioseggel. Paal apostolis maga felöl es az ö tanituaniok felöl igj zol: mikor az vr el iöuend, akkor mjnaian megh nem halunk, hanem el ualtoztatunk egj zem pillantasban az vrhoz ragattatunk. Igj kellet zolniok, mert nem zabad uolt el gondolnj maga<bol>tol, meddig halad az Christus el iöuese, holot cziak isten tutta egjedwl, à mint Christus mondgia. Hanem nekiek varniok kellett eltekbenys, [15a] a tanituanjokkalis uaratniok kellet, mert mint az nem uolt bizonios, hogj eltekben el iö, az sem uolt bizonios, hogj el nem iö. <io> Illien ertelemmel illient mondany: hirdessetek az vrnak halalat migh el iö, vigiazzanak, legienek kezen, el kezelget az vrnak napia, az halal az ablakkon, az biro az ayto elöt, è uolt tiztek nekik, mint ollian hű öralloknak, ezeket montak es irtak az ö tanituanioknak. Nekwnk haznal, de nem az à kerdes, hanem mj zamunkra örök emlekezetre isten hagjasabol irtakè kötes könjuet az apostolok, hog mjis azon zabadsaghoz tarcziuk, ez nincz az apostolok irasaban, hat ne bolondoskodiunk, hanem felliunk es tarcziuk meg az isten parancziolattiat, a mint az örökke ualo kötesben nekünkis kj irtak.

16. Pal apostol az ö leueleben minden poganokra kj terieztj azt à kötest es hog eoroksegűl auagj örökösűl bjriak azt à hyuek, azt mondgia à fiusagnak zalogaual, azert mjden idöre nèz.

F e l e l e t . Ennek cziak az ertelme, mint oda fel è zelies uilagrol, minden nemzetekröl uagj minden nepekröl meg mondok mjczioda az igaz magiarazat, minden nemzet közűl, à kj akkor el uötte az kegielmet öröksegűl birta auagj örökösűl, mert soha el nem uetetet tölle, kihez ollj ereos zalagia uolt az zent lelek, hog azt megis tarthatta, à mit kereset annak erreie altal. De it arrol semmj zo ninczj, hog minden nepek örökke ahoz à zabadsaghoz tarcziak magokat. Emlekezet sincz arrol, hanem az ö[41] tanituaninak iria Pal apostol masut, hog meg allianak à zabadsagban, à kiben hitta ököt Christus. Ha nekűnkis kötesűl meg iratta volna isten mj zamunkrais, à mas dolog volna. [15b] De az isten parancziolatit, à kj iambor könnien el biria, à mint zent Janos mondgia, nem nehezek, hanem à mint Dauid kiralj mondgia geoniörwsegesek, edesbek az meznel. Nem keres hat à zabadsagot, hogj keuesithesse, az kj istent igazan akarja <zolga> zolgalnj. etc.

17. Vgian Pal apostol az sidokhoz irt leueleben à Moses kötését auagj az ô testamentomat semmie tezj, meg auult, erötlen dolognak mondgia. Masut azt mondgia, hogj ö az meg ualogatot igaz zerzet zerent fegihetetlenűl elt az töruenyben. De azt ö meg uetet dolognak tartia mind az utolzori allapothoz <ke> auagj az vy testamentomhoz kepest. Azert, ha az ó semmie löt, következik, hogj az uy testamentum, kj akkor uolt örökke ualo kötes mostanrais nez, ha penigh nez, ugj kel nezny, à mint akkor fel fundaltak, azon moddal, azon zabadsaggal. etc.

F e l e l e t . A sidokhoz irt leueleben Pal apostol kötes gianant posteritasnak semmit sem írt, nem is emlekezik arrol, mert azt nem epistolaban irnak, hanem zeouetsegnek keönyueben, mint a Moses altal <kj> teöt kötest, annak penigh az leuelnek summaia

---

[40] A sor föló írt szó.

[41] A sor fölé írt szó.

mind cziak ez, hogj az apostol à hitötlen sidoknak bozonto kerkedsegeket akarta megh mutatny, hogj cziak semmj az hű sidok<hoz>nak allapottiokhoz kepest. Miczioda, ugimond, Moses Christushoz kepest: ö cziak zolga imez fiu az sido nemzetnek mestere uolt, imez vilagh vra. À Moses kötese nem züntette az bűnt ugj meg az emberekben, mint az Christusè. Amazok aldozton aldoztak kosokal es mind untalan uetkeztek, imezekert egiczier atta Christus magat aldozatul, kj miat az ö tökelletessegeiert öttöt [16a] dűczieöituen, erös zent lelket, annj ajandekot oztogatot à megh tert sidoknak es poganoknak, hogj minden bwnt el hattak, az utan masokat bwnben nem keuertek, à kik hiwek uoltak, mjre az elöt az ó testamentomban ereiek nem uolt, Christus az zent lelek altal azt az erötlenseget meg epittette bennek. Kjröl masut Pal apostol ygj zol: a menieben à törueny erötlenkedik vala az test altal, el bocziatuan isten az ö fiat, be tölte azt, auagj kj toldotta azt az erötlenseget, erczied, az zent leleknek ereieuel. Kik azt el ueottek Christus neueben, mint oda fel zauatis megh magiaraztuk, azok keueset aldoztanak, az mellet bűnben eltenek, tű penigh zentűl eltek, à mellet minden marhatoknak, iozagtoknak Christus neueiert, hitiert egjcziersmind ualo el tekozlasat nagj eoremmel zemuettetek, ualamiuel birtatok aldozatul mind oda attatok. Ök penigh sobrakok, fesueniek, hitetlenek, mind az többi. Ha penigh valakj mindenben zent volnais közwllök, hogj à töruenben fegjhetetlenűl elne, minden igassagat el ueztj most, hogj az euangeliomban az istennek egietlen egj fiaban nem hizen. <Mert è most à> Mert ö most a fundamentom, kihez kepest ennekűl az törueny tartas bár egeszen legienis, most semmj, igj semmj uolt Moses, semmy volt az kötese, hozontalan, heiaba volt, megh uetet dologh. Mert ha cziak egj prophaetaban nem hit volnais valakj, annak köuetseget megh vetette volna <mint erre peldaul> vgjs törueny tartasaual, jamborsagaual semmit sem haznalt volna, mint erre peldaul ezen Pal apostol ki hozza Abrahamot, hogj semmit ö io czielekedetjuel, auagj törueny tartasaual nem haznalt volna, ha à mellet az istennek vy izenetjnek, igeretjnek nem hit volna az angjal altal, [16b] mert meg vagion irua (ugimond) hűn Abraham Istennek es tulajdonittatek ö nekj igassagúl. Ez keppen ez az vy hűt, ez idöben az Christus hűtj, tulajdonittatot igassagul ugj annyera, hogj à mint mondam: ha egj pont heya nem löt volnays az törueny tartasnak, ha nem hit Christusban akkor ugjan el karhozot. Vizontagh à kj soha az töruent meg nem tartottais, ha hitt, elöbbj bwne mind megh boczjatatot es az töruennek eggezen valo meg tartasara Christus hitjert, zent leleknek nagj erreje adatot. Igj azert cziak az a hit űduezittete akkor a jambortis, à bűnöstis. Ekkeppen à jambornak sem haznalt à töruenj kűleomben, hanem ha hit, a bűneosnek sem artot a törueny atka semmit, ha hit. Igj egjikben sem volt semmy hazna, semmy erreie à töruennek. Igj megh auult, semmie löt, megh uettettet dologh volt Pal apostolnalis igj volt megh uetet, igj volt erötlen. Mert ha hwtetlensegben megh maradot uolna, noha zentűl elt az töruenyben, ugjan el karhozot volna az törueny felöl. Annak felette à Moses kötese alat az zent lelek ugj nem oztogatot, kwlömb külömb iegiekre, cziudakra erö nem adatot, mint à Christus neueben es à toruennek ollian eppen valo megh tartasara ereiek nem volt. Ennj keppen es illien forman tezj Pal apostol semmie à Moses köteset es annak ereiet. .....[42] az töruent ö magaban, annak beötűjet, az istennek Moses altal töt köteset igenis diczirj Pal apostol, minden irasiban magaztallja, tartasat erössen parancziollia. Az vy testamentom felöl ö maga mondgia, hogj mégh akkor felzegen uolt, cziak réz zerent ualo ayandekokkal. (Most ugj mond) cziak tűkörben lattiuk [17a] jöuendöben zinröl zinre. Mégh (ugimond) az Christusnak sem uetettenek mindnek alaya. Ez may napigh niegh az teremptet allat à sok[43] tereh alat, még (ninczi ugj mond) az tökelletesseg: cziak arniekj ezek az iöuendönek, mikor az vr megh ielenik az ö dűcziösegeben, akkor kinek kinek djczieretj lezen iutalma. Nem lezen az utan tusakodasunk à satan ellen, mint mosst. Az hiuek most niomorognak, akkor uralkodnak. Mind ezeknek ertelme ez. etc.

Hogj mikor az mindeneknek meg vyitasanak es à hűuösittesnek ideie el iö, kjröl Peter apostol emlekezik, az az mikor az vy testamentom eppen egezzen minden ajandekjual meg ielenik, Christusnak masodik el iöuetekor, az mondathatik egez vy testamentumnak. Az apostolok ideieben cziak rez zerent volt, kezdetet volt, meg zűnt, iöuendöre haladot, à mint az apostolok irasabol myndenek vilagosan lathattiak, à kik tudnak hozza, az az, az kiknek isten erteniek atta. Noha az gramatjcus papak, deakok nem lattiak <meg>, mert nem tanoltak. etc.

18. A teorueny es a prophaetak Janosigh. Azert akorj vy kötes örökke valo etc.

F e l e l e t . Az utolso igit el lopiak a hamis <h> doctorok (mert) igazan meg vagion illien keppen: a törueny es a prophaetak Janosigh iöuendöltenek, mynt azt, hogj el iö az mesias Janosigh, mind cziak iöuendöltek. De Janosis vijal mutatta, ez (ugj mond)

---

[42] Értelmezhetetlen szó.

[43] Közbeszúrt szó.

az istennek barania, kj el uezj e vilagnak bwnejt, a mint az elöt cziak iöudendöltek, arrol Janos azt mondgia: jelen vagion. De ugian azon Janos azt mondgia: Immár az feize az fanak giwkerere [17b] uettetet. Ha megh nem tertek kj vagattattok. Simeon prophaetais, mikor Miria, az messiast kiczin koraba az templomba vizj volt, megh iöuendölte, hogj nem engednek az mesiasnak, akkor ez (ugimond) sokaknak fel tamadasara, az iouara, sokaknak rontasara lezen. Marianak penigh azt mondgia: az tennen magad lelketis altal hattia az fegiuer. Zol arrol, hogj az messiast be nem vezik, <han> hanem eleb nagj keserűseget kostol. Mariais megis lött, mikor à kereztfan latta dragalatos zent fiat. A vilagh be nem vötte, meg nem ismerte, hanem à menien be uöttek, cziak azoknak vehette el bünet. Mind è uilagnak meg kegielmezet volna, ha be uottek uolna,[44] minden poganokat megh terittett volna es ugj vette volna bünököt el. Aual à mondassal azert Janos cziak tiztit mondgia kj az messiasnak, hogj arra valo, hogj à vilagot à bűntöl meg zabadiczia, vgj mint ide fel megh mondam. De az à uilagon mult el, nem akarta az à vilagh, kit hogj latot Christus benek, arrol mondgia azt: Az en orzagom nem ebbel e uilagbol valo, à kik be nem akarnak uenny, hanem à melj vjlag azt mondgia iöuendöben felölem: Aldot az kj jöt az vrnak neueben, abban à vilagban lezen az en orzagom. À melj vilag be nem uette, azoknak romlasara löt, à mondas zerent: ha el nem iöttem volna es nem zolottam volna bwneök nem volna, de eggik keö az masikon meg nem marad. etc.

Ha az poganokrol zolunk, azok közűllis igen keuesen, zamoson uettek mint amot, azokis sokan restek, lagyak voltak ollian nagj hiuatalban. Testiek, mint az corintusbeliek [18a] valtozok, mint az galatabeliek. Az asiabeli<ek> het gűlekezetek felöl, kiknek az angjal Christus zauaual iratot Janos altal, megh teczik melj igen el valtoztak volt iob rezze. Nemelj gűlekezet ondok zerzetet, az Nicolajtak oczjmansagot fel uettek, az elöbbj zentseget meg moczjkoltak. Nemellieknek azt mondgia az angjal: vagj volnal hideg, vagj volnal melegh. Pal apostolis meg iöuendölte, mikor el hatta az gűlekezeteket: vgian tw közwlletek tamadnak hamis tanittok. Néhez farkasok, kik idegen tudomant hirdetnek, vizket (ugimond) az fűlök, az igassagot el nem viselhetik, el nem twrhetik. Igj azert akorj megh tert keues poganokis nem böcziűlven az istennek nagj ayandekit, nem iartak ugj el hiuatalliokban, à mint kellett volna. Az mint zent Janosis iria: sokan vizza tagattak az Christustis, az kik egjczier veottek volt, kikrol azt mondgia: A ky megh tagadgia à fiat, annak attia sinczien, my közöllwnk mentenek kj, de mint hogj meg nem marattanak mj velűnk, nem <v> my közwlwnk valok voltak. (Latode, hogj cziak az ö tanituaniokra nèz az à mondas, nem az utan valokra.) Latuan az isten, hogj az ö zent fianak munkaja es az ö nagj ajandeka a sidoknal semmj lön, söt a meg tert poganokbanys nagiob rezbe heiaba löt az zent apostolok munkaia, nem hogj neuekednenek, zaporodnanak az hjuek, de naprol napra fodnak es azokis meg [18b] ueznek, az kik iora lottek volt, igj eggienkent el zedegette az apostolokat, prophaetakat. El uonta akkorj ajandekit mindenik nemzettöl az halaadatlansagert, ugj aniera, hogj à mint Pal apostol iria: minden egek felet ment az isten, az az maganak hatta az vilagot, ugj aniera, hogj azokal sem tött semmj kötest maradekok felöl, sem az utan valok felöl, sem kötes könyuet nem iratot, sem prophaetat azolta nem adot, hanem azon regj allapotra, à Moses kötesere hatta ököt. Noha eggik vilag az masik vilagh közöt nem teznek valaztast az zent iras zerent az tudatlan papok, deakok, hanem à vilag ualtasat es az Mosogato Janos mondasat mind maigh es ez utanis <Christusig> Christustol fogua minden vilagra ertik. Maga az apostolok zepen megh valaztiak à vjlagot az vilagtol, mint oda fel megh mutogattam. Nincz azert az gonoz vilagh isten köteseben, sem vyban sem oban, à jamborok sinczienek vy kötesben, hanem oban, mint oda fel bösegesen megh mondam. etc. Semmit azert zent Janos à mondasban örök kötesröl, uag az apostolok altal adatot zabadsagrol nem zol, hanem à mint mondam, à messiast mutattia megh, tiztit neuezj kj, hogj à lezen à ki a vilag bűnet el vezj. Akkor löt volna meg, ha az vilagh akarta. Ez utanis meg kell lenny, mikor el iö, mert arra valo barany. Az minden iöuendelesek, melliekröl az törueny es az prophaetak zoltak Janosigh, be telliesettenek uolna akkoris a barany altal, ha az vilagh akarta volna, fökeppen Jerusalem. [19a] De nem ismerte mègh megh latogatasanak napiat. A mit akkor könyen kapot volna, imar hozzu bűntetes utan kesore es igen mezze iuthatunk bele. Hamis ertelem azert az, hogj a mondas arrol zolna, à törueny es à prophaetak cziak Janosig tartottanak uolna, mert ott az euengelista à töruennek nem à bötűieröl, sem nem az tartasarol zol, hanem az iöuendölesnek be telliesedeseröl, mint hogj Christus es az apostolokis mind azon töruent tartottak, hirdettek es tartany erössen hatta. Sem vy töruent sem mast nem hoztanak, hanem minden tudomaniok az törueniboi es az prophaetakbol allot, mint oda fel meg mutogattam etc.

---

[44] A *ha he uottek uolna* szavak a sor fölé írva.

19. Niluan mondgia Peter apostol, hogj ö meg tapaztalta azt, hogj akar mj nemzet egien, à kj felj az istent es igassagot czielekezik, kedues ö nala, azert az a kötes oröke valo. Auagj à poganis, ha ugj nem tartiais à töruent, mint sido, cziak legien jambor, ugian wduezűl.

F e l e l e t . A Peter apostol mondasa igaz, de à magiarazat hamis mellette, mert ö semmj kötest nem emleget, sem zabadsagot, sem arrol nem zol, kj meniet tarczion az az törueniben. Zol ö az ö ideierol, akkorj allapottrol, hogj à pogantis mind be vezi isten, cziak megh terien. Az ellen nem tudom kj zolna, azt megh engettűk, söt aztis, hogj akkorj megh tert poganoknak zabadsagotis attak nemelj törueneben. De ez a dologra semmit nem zolgal, mert nem mondgia Peter apostol azt, hogj mostantol fogua mind örökke bár ne tarcziak à pogan nemböl ualok azokat à rez törueneieket, [19b] hanem zabadosok legienek abban, mégis űduezwlnek. Illien bizonsagh kellene ahoz, mert ebböl a mondasbol à ky az istent felj es igassagot czielekedik en igazan hozhatom kj: à czielekedik igassagot űduessegre es az felj az istent igazan, à kj az ó töruent es penigh heyanelkűl meg tartia. Peter apostol illien emberröl zol, hogj kedues isten elöt, hát ebböl <iga>zabadsag mostanra kj nem iö: ha minden űdöre erted ezt a mondast, kűlömben ennel nem ertheted à zent iras zerent. Mert az igaz isten felö ember mindenkor illien volt, igj lehetet kedues Isten elöt. Ha penig az apostolok idöeiere erted, erczjed bár azon zabadsaggal, melliet azoknak engettek volt az apostolok. Mert azoknak megh engettek volt. De à mint mondam it az apostol sem kötest sem zabadsagot nem emleget. Ninczienys mű ellennűnk az ö mondasa, sem ertelműnk ellen, mert miis azt valliuk, hogj cziak tökelletesen fellie az istent es mindenben igassagot czielekedgiek, àkar mj gáz nemzetböl valo legien, kedues istennel <elöt>. Es mikor isten prophęta azuag apostol altal meg enged az ô törueniebe valakjnek, bár ne tarczia, annak nem bűn, de hogj nekűnk nem iratta meg azt à zabadsagot, prophaeta altal sem jzente, my nem merywk à parancziolatot el mulatnj, mert azt megh iratta, hog megh tarcziuk, de az apostolok cziak ö tanituanioknak irtak, hogj ne tarcziak. Hizem megh lattiuk, mikor a mostanj poganok zamara isten hagiasabol iratot örök kötes<t> könjuet mutat valakj rola. [20a] Eddigh à vjlagh megh nem talalta azt à könyuet, hanem à kj zent irast az elöt soha nem tanolt, mostis cziak az oluassa es azt tartia hogj eo nekj ahoz interpres nem kel, magatol ertj, azt talalta. Soha penigh prophaeta es, apostol kwűűl az zent irast vezer nelkűl senkj megh nem ertette. Mind ezekert my ne<m> mondgiunk semmj gonozt nekj, mert minden űdöben voltak affelek, kik az isten nepe közzűl kj zakattak, kiktol sokat zemuettek, de bekeuel[45] tűrtek, istenre hattak, miys azt czielekedgivk, à kj ezeket oluassa, istenen es ö magan all, ha meg all rajta<k> vagj nem. Endgegien isten minden iora űgiekezönek uilagos ertelmet, bölczieseget az ö zent neuenek djczieretjre Amen.

Ez keonek sumaya.

1. Hogj Adamtol fogua Mosesig keuesseb törueni<el> altal wduezwltek, az semmit arra nem zolgal, hogi Moses utanys ugj lehetet volna, mert ninczien arrol bizonsag, hogj Moses utan sidok kűuűl egieb nemzet à regj töruenj altal wduezűlhetne, hanem mint Moses elöt közönseges, egienlo töruenye volt mindennek az wduéssegre. Tecziet istennek, hogj hogj à mel törueny Moses altal töb parancziolatokkal adatot kj, ez legien ez utan közönseges es egienlö töruenie mindennek zemely es nemzet valogatasnelkűl. etc.

2. Mosestol fogua Christusigh ninczien à zent irasban arrol bizonsag sem pelda, hogj a Moses töruenie[ne]lkűl[46] valakj wduezwlhettett volna. etc.

[20b] 3. Hogj az apostolok idejeben nemelj törueniekröl az ö zamos tanituanioknak zabadsag engettetet volt az à Moses törueniene mindenekre egj arant nezö, egienlösegét el nem rontotta, hanem azon modgia volt az űduessegnek az apostolok holta vttan, à mj volt az ö apostolsagok elöt. etc.

4. Ezek ellen zent irasbelj bizonsagot, kötes könyuet uag profaetiat nem tamazthatna, hanem a melj locusokbol[47] opjnio zerent valamit zolhatnanak, azokat meg feytegettűk.

5. Ez azert az fundamentum: tarcziuk megh az Jesus Christus törueniet, az à Moseset, melliet Christus megh tartot minden czitkeljben à pesaual eggűt, apostoljual egietemben. Ez űduesegre bizonios regula.[48] A többj bolond velekedes, testj embernek,

---

[45] A *ke* szótag a sor fölé írva.
[46] Kimaradt a *ne* betűpár.
[47] A sor fölé írt szó.
[48] A sor fölé írt szó.

vilag fianak valo ezteleen[49] hűt, kj a bolond zűzekkel eggűt, kj <rege> rekeztj magat à lelkj meniegzöböl. Megys többet ragazzunk hozza az olluaso kedueyert.

1. Mondhatna az oluaso: az Moses törueniet sem nekűnk irták, de azert reank nez, hat az apostolok irasaies, noha nem nekwnk irtak.

R: Jol lehet oda fel erre megh feleltwnk, mert noha sidoknak iratot es adatot, de poganok zamara zinte ugj mint sidokra, à mint otth megh mutattuk, mikor azt írta Moses. Egienlö töruenie legien mind sidonak <pogan> mind idegennek, à kj az töruent fel uezj. Ezt penigh Esaias minden idegenre magiarazza, nem cziak arra, az kj a sidok közöt lakik. Igj azert à töruent, noha sidoknak irtak, de mű zamunkrais, latode, egiarant. De az apostolok semit mü zamunkra nem irtak, à gűlesbenis semmjt my zamunkra nem uegeztek, hanem cziak az ö tanituaniokat tractalliak. Azert nem uethetnj[50] egibe az ket fele irast es nem tehetnj egienlöe, holot mind irasok [21a] zabadsagarol ualo uegezesek cziak azokra nézet es touab ö magok sem teryeztik az ö elmeyek ellen penig cziak hasunk kedueyert mjenknek tartanok à maset. Bolondsagh, ez uilag zeretö embernek ualo hazugsagh attol, kj maganak es egiebeknek auual hizelkedik. etc.

2. Eztis mondhatna az oluaso: à töruent örökbe sidoknak atta isten, imyt penigh poganoknak zabadittottak meg az apostolok. Azert, hog azt mondgyatok, hogy az myt egiczier örökbe kj adot, nem kepes hog azt el ualtoztatta volna, nem illik (ugimond) ehez, mert à kik<ben>nek örökben atta, azokban el sem valtoztatta, hanem à kik törueny kűuűl uoltak, poganok kiknek à töruent nem atta uolt, azok<b>nak zabat à töruenben hatart menijt tarczianak es zabadsagot, menijt ne tarczianak. Igj azert az örökbe valo adas meg allot az ö hataraban es fel nem bomlot. Imez vy nepnek à mint akarta ugj zabot töruent, kik az elöt töruenynelkwl uoltak. etc.

F e l e l e t . Erre czyak az felso feleletis elegh volna, mert az nem igaz, hogj czyak sidoknak atta volna örökbe, hanem mint az törueny nizet egyenlökeppen poganra, az örökbe ualosagis zinte ugj poganra. Es mint à sidokban à töruennek nemelj rezze neha meg zabadult ideig meg töretet, mint oda fel zoltunk rolla, igj lehetet es löt az poganokbanis az apostolok ideieben. Azert ugian meg all az miuel, hog az törueny poganok zamarais egiarant adatot örökben, az ismeg fel nem bomolhatot örökben. Mint hogj az apostolokis cziak egj bűtűt sem irtak sem zolnak arrol, hog az zabadsagh örökbe valo legien, uag cziak ö utannok ualo emberekreis nezzen, mert tuttak, hogj az töruenj es az prophaetak irasa fel nem feytethetik es az utolso prophaeta az elotte valo prophaetanak zauat arcziul nem csiaphattia. [21b] Mert noha az ö ideiekben ugj teczet az zent leleknek, hogj az ostobasagbol hirtelen kj tert nepet à Christus hjtjnek elö meneteliert minden töruennek tartasara ne eröltessek, de azert az egjenlösegnek allandosagat ugian Pal apostolis nem rontia örökbe, mikor igj zol: Egj az isten, egj az Christus, egj az hűt, egj az törueny mind à többj. ete.

3. Aztis mondhatna az oluaso: noha sem az gűlesbely uegezesben sem irasokban a zabadsag fölöl utannok ualokrol nem emlekeznek, de eleg ez, hog az mely poganok törueny nelkűl uoltanak, azoknak illien zabadsaggal zabtanak rendet az ö űduessegekre. Myis poganok vagiunk, hat nekűnkis ahoz kel magunkat tartanunk, fökeppen, hogj az utan egj prophaeta, sem apostol nem tamadot, kj azt mondotta volna, hogj kwlömben kel, uag az elöbbj mod zerent kellene lennj, hizem az vj testementomnak nepe zenteb uolt az Moses nepenel, ha az apostolok az zent lelekkel eggűt elegnek iteltek az töb töruenieket iduessegekre, imezeknelkűl, à kikröl zabadsagot attak nekwnk giarlob embereknek inkab eleg lehet. etc.

F e l e l e t . Kedues dologh à zabadsagh, az giarlosagnak az emberj okoskodas. Mind azt keresj inkab, az mit zeret, ha az apostolok töruenyöl attak uolna kj minden poganoknak nemzetsegröl nemzetsegre azt à zabadsagot es az elöbbj örök kötesnek el mulasanak okat, modgiat, Isten zauaual irua hatta volna, am bár vgj volna, hog tartana mind addigh migh prophaeta tamadna, kj isten zauaual megh valtoztatna<k>. De hog az apostolok cziak nemelj nemzet es[51] gwlekezetnek irtak akkor, kiknek Pal apostol oztogatta à gűlesbelj decretomot, nekűnkis mj zamunkra [22a] semmit rolla irua nem hattak, minthogy nemis voltak arra bocziatua. Igj nem kel prophaeta hozza, mert elottwnk az örökbe töt elobbj kötes s az apostolok irasais nijuan vagion, hog cziak ö ismeretes tanituanokra zolgal, akar mint vonniak az mostaniak magokra. De myert hog az apostolok touab nem mutattak peldauul soha, reank nem illik, mert az törueninek nem az meg zegese nez peldauul űduessegre, hanem epen[52] valo megh tartasa. Nem mondom ugj, ha az apostolok

---

[49] A margóra írt szó.

[50] Az első *t*-t a szó fölé írta a másoló

[51] A *nemzet es* szavak a sor fölé írva.

[52] Tévesen *Ape*-nek írta a másoló.

altal isten ez vilagnak auag közönsegell minden poganoknak kötesűl irua hagiatta volna, de hogj à ninczien, cziak maganak gondolattiabol azok zabadsagat, az ö irasok kwűl, mikor űk my zamunkra nem attak, magunkra vennunk czialardsag, mert ha azt gondollia ember: Quicquid exemplo fit iure fjerj putatur. Ennek hatara vagion, mint hogy gyakorta imezis igaz: Quic quid exemplo fit impio seu, in iuste fierj putatur. Mert à peldanak ideiet, okat, modgiat, hatarat es minden egieb circumstantiaiat meg kel mutatny, perpondalny kjczioda autora à peldanak, honnet fügh, mint atta, kinek,[53] meddigh, miert zabade vennj, <Ellene> elnj velle, vagione oka miert zabad, auagj nem zabad. Ezeknelkűl valakj peldaiat fel kapny, megh keduelnj embernek cziak maga tetczieseböl eztelensegh, mert az wduessegh dolgaban rettegessel kel iarnj, zent iras küűl, isten fölöl es az ö akarattia felöl sem hiny, sem elny nem zabad. A penig à zent iras zerent zinte ugj nem mjenk, à mint hogj nekűnk nem hattak sem irtak, de <hogi> noha cziak azoknak irtak, de ha ott mj zamunkrais irtak volna, uegeztek volna, ha kj tetczienek az irasokbol, mint à mas, Moses [22b] es prophaetak irasabol, hogj a törueny örökbe poganok zamarais iratot volt męgis bizhatnek hozza inkab, de hogj ez az apostolok irasaban ninczien, nekűnk semj irast arrol nem hattak, à mint zokzor <magamtol> megh mondtam, agiamtol magamra nem hihetem, mikor az zent irasban bizonsagom ninczien rea, hanem ha az, mint az haromsagosok mondgiák, hog olly dologh az, hogj ember sem irasbol sem kűlömben vegere nem mehet, hanem cziak el kel hinj, igj à kj el hizj es az irasbol erreis bizonsagot lopogat, mint à haromsagra, lassa. etc.

4. Megis az oluaso etc. Pal apostol Rom. 2. Nyiluan irya, hogj poganok, kiknek törueniek ninczien, termezettel czielekedik azt, à mj az töruenie, züueokben leuen be irua à törueninek czielekedetj. Euuel à sidokat pjrongattia ott, hogi ök az törueniel dűcziekednek, megis az elen elnék. Innetis megh teczik, hogj cziak a termezetnek teörueniehez köteles à pogan etc.

F e 1 e 1 e t . Pal mondasa nem az, hog ezt hozhatnak kj belölle, mert Pal azt mondgya, hogj noha, az pogannak irot töruenie ninczien nala, uagj kezenel, mint à sidoknak, de azert miel hogj akkor a Christus lelke altal, erczed, a melj lelket ö neueben oztogattak, zűueokben be iratot à törueny termezettel, immar az utan köuettek à töruent. Ez azert cziak akkorj valaztot poganokrol zol, mert az többjröl nem mondhatnj azt, hog zwuökben iratot az törueny, mert ezt az ajandekot cziak az apostolok tanituanij uettek el, mint hogj à törueninek ziüube valo irasais cziak az apostolok altal lehetet, nekik erre uolt tiztek, [23a] mint masut mondgia ezen Paal apostol: My (ugimond) es nem bűtűnek zolgaj vagiunk es nem tentaual irunk, hanem zent lelekkel. Nem tablara, hanem embereknek zjuökbe. Itt azert Pal apostol az ö tanituániual dűcziekedik a sidok ellen, hog noha az irasbol nem tanultak ugj meg az töruent, mint à sidok, de az zent lelek altal ugian termezette valt bennek es meg tartiak. Az sidok benne zwlettek à töruenyben mégh sem tartottak. Ez illien meg tert poganoknak masut azt iria Pal apostol, Eph. 4. Ne iariatok ugj, mint az töb poganok iarnak az ö elmeieknek heiaba valosagaban. Ismet, à mit ök czielekednek reytekben cziak kj mondanijs rutsagh. Latode, nem kozonsegel mondgja mjnden poganokrol imez elsöt, hanem cziak az öueyröl. Mert az hűt hallasbol vagion, à kik hallottak, uettek volt akkor az vy testamentomnak ayandekat, azokrol zol. It penigh az apostol semmit à zabadsagrol nem zol, sem az törueny hasogatasrol, menyet tarczion uag ne tarczion az pogan. Azert semmit ez à dologra nem zolgal, söt innetis valoban kj teczik, hogj az mostanj pogannak semmj közj akkorj allapothoz ninczien. Mert most pedagogiaual, irasbol, sok munkaual, faratsagal iuthat az ember az töruenynek czak az tudasarais. Nem ug mint akkor, hog ha irot töruenie nem uoltis, egj oraban az apostol zent lelekkel zűueben irta es mindgiarast termezettel köuette. Ezekke volt am akkor az Christusnak minden ayándeka az zabadsagal egűt, melj ajandekok zolgaltattanak az euangeliom altal az apostoltol. It kel imar az bolcziesegh, hogi à vilagnak bolondsagat ember meg erezie [23b] az apostolok irasat, hogj oluassak es abbol hizik, hogj à Jesus legien à Christus, zinte ollie tartiak, mint az euangeliomnak hwtit, melj akkor lathato volt minden hiueknek wduessegere, à mint ezen zent Pal apostol mondgia; most immar mű nalunk az cziak historia. Es ez a historia fides mj nekűnk cziak azt hozza, hogj tudhattiuk, mint uolt s hogj, akkor à dologh es igassagnak tarthattiuk. De hogi mvis affeleknek tarcziuk magunkat uagj azoknak akorj regulait magunkra mixte apljcalliuk, ez a kabasagh. Mert à kiknek à zabadsagot attak uolt, egjcziersmind azokè volt minden ajandek akkor. Az iras oluasas penigh nekűnk nem azt hozza, hogj miys azokhoz tegiwk magunkat, holot mj az abecen kezdgiuk el az iduesseg tanolast es azon modal iduezűlhetűnk, à mint Christus elöt volt az dolog. Mind ezekröl masut bösegesen irtunk, à kj tanolnj akarja uegere mehet.

---

[53] Sor fölé írt szó.

5. Az oluaso etc. Nekem az sem teczik, hogj az ug uolna, hog a niniuebeliek nem iduezwltek volna, vagj töb poganok Christus elottis, a Moses töruenie kűuűlis, mert Christus mondgia à niniuebeliek fölöl, hogj fel tamadnak az iteletnek napian es es karhoztattiak à sidokat. Hogj karhoztathatnak, ha nem wduezűltek uolna. Söt minden üdökben wduezwlt a pogan, az termezetnek töruenie altal, à Moses töruenie[ne]lkűlis.[54] etc.

F e l e l e t . Az niniuebeliek fölöl az Christus zauat ugj kel magiarazny, hogj az isten zauat el ne fordítsa az magiarazat, mert à mint oda fel meg montam, az isten igj zol felöllök Jonasnal: [24a] Vagion zaz huz ezer ember Ninjueben, kj a iob es bal kéz közöt nem tud valaztast tennj, kj nem ertj ezt, hogj azok isten felöl es az ö akarattia fölöl tudatlanok. Bolond nep uolt, baluany imado, à menij bwnt ök bwnnek tuttak lennj akkor, iyettekben harmad napig attol ök meg zwntek, mely penjtentjaual akkor ök az silliedestöl meg menekettenek, de hogj czak eggijs wduezwlt uolna bennek, arrol iras ninczien, à mint ottis megh mondtam. Az Christus zauanak penig egieb ertelme nem lehet, hanem miuelhogy à sidok az ö zauara meg nem alaztak magokat, meg nem iyedtek, mèg vakmeröbbek lottek, ebben meltan karhoztatthattiak az niniuebeliek, mert ök iobbak voltak, de à mj nez az wduessegre, nem hogj eg varosban, de az egez vilagonis ketseg az, ha egj seculomban még többenis zaz huz ezer ember űduezűlne. Historia vagion penig rolla, hog az a nép azon kjrallial, kj akkor poenitentiat tart<a>tot, az izrael nepere nagj haddal ment es egj part űtesböl tamadot gijlkos kjralt zekiben wltetet, melj dolog nem iamborhoz illik. Vgian meg all azert az, hogj Mosestöl fogua Christusigh nincz az <à> zent irasban arrol pelda, hogj egi poganjs wduezwlt volna az Moses töruenie kűuűl. Mert hog az termezetnek törueniet forgattak, azt sem ertik, mit mondnak. Az termezetnek töruenien ök azt akarnak erteny, à mj termezet zerent emberel uele zvletet volna, hogj azt termezet zerent köuetne minden űdeöben, irot teorueny nelkűl. Elegnekis tartana [24b] a kiualtkepen valo parancziolatoknak tartasa nelkűl, melliekkel isten teobbittette volna à termezetnek teörueniet Moses altal, ez ertelmet penig en meg mutatom, hog bolondsag. Mert Adamot mihelt isten terempte mindgiart oly parancziolatot adot nekj, kit nijluan emberj termezetnek teoruenienek nem mondhatny, hanem inkab az ellen valo volt, à mj nez az termezetre, hogy eg alma farol ne egiek gűmölcziöt. A regiek ismeg hog hust nem öttenek nekik termezetek ellen volt az hus etel. Ismet, hogj Abrahamnak megh parancziolta isten az körniwl metelkedest. Ezis termezet ellen valo dolog volt, hogj ember az ö maga tagait meg metellię. Latode, Moses elöttis nem abban allot az wduessegh, hogj az melj igassagh az termezetbe be oltatot cziak az[t][55] köuese ember. Mint Abrahamtol aztis keuania isten, hogj fjat meg ölie, megis kostolta fianak halalat keserűseggel. Ezis termezet ellen valo törueny volt. A termezetnek teoruenie az à kit ök forgatnak, soha senkit nem wduezittet, hanem az iduessegnek teoruenie mindenkor az isten zaiabol iö kj es a mint akarta ugj zabta, ha az emberj temezetnek neheznek tetczietis valamj reze, de ha fel nem uette, el karhozot. Hogi az iambor ember artatlanul isteniert halalt zemuedgien, azis nehez az emberj termezetnek es ha ember fel nem vezj, el karhozik. Az termezetnek töruenieis azert, kjt az deakok ethikabol tanolnak, kjt philosophusok cziak emberj <foliasanak> eletnek foliasanak rendjröl, modgiarol zedegettek egibe. Hadgiuk az uilagj bölczieknek az iduessegre valo termezetnek törueniet. Tanolliunk istentöl <mely> minden űdöben az volt, az mit ö [25a] poronczolt uagj sok volt vagj keues volt, vag tetcziet az emberj termezetnek vagj nem, à kj azt eppen megh tartotta, vduezűlt. Az gűmölczröl az Adamnak adot parancziolatot hatra hatta, nem atta az Adam fiajnak, à hus etelröl Noenak vy teöruent adot kj, kj az elöt nem uolt, Abrahamnak az utan az keönyl [!] metelkedesröl, Mosesig minden wdeöben, à mikor menij töruent akart annijt adot, mikor vijttotta valamiuel az elöbbit, fel uettek az jamborok, tudtak, hogj zabad isten vele. Igj iart akkoris az idueségh dolga. Imar hogj Moses altal megh teobbittete à töruent es poganok zamarais eggienlö hatarral atta kj, à sidoknak ez nem teczik, az regieknek, maga Christus ezt à töruent foglallia az ket parancziolatban be <uegezte> egezen, tudnj illik istennek es felebaratunknak zeretetiben azt à töruent hirdette űduessegre, ö magays mindenben ezt tartotta, ez hat az wduessegre valo termezetnek teoruenie. Mert az Moses elöt valo termezetnek teörueniętes annak hatarat hatra vetette isten. Nem eleglette meg az utanra, hanem megh töbittette es az iduesseget az Moses teöruenieben heljheztette az ö utanna valo vilagnak, de az keueliek azt mondgiak, hogi nem tartoznak, à mj Moses, elöt teörueny nem volt, isten penig nem mondgia, hogi eleg legien az elöt ualo törueny. Á fazek zab töruent az fazakasnak. De ennek igj kel lennj, mert mind eltig igj volt, hog à uilagj ember az ö maga tecziesen allot meg, nem az istenéns Az njnjuebeliek föllöllis azt sem tudgiak, tartottakj semmitis uag nem, penitentiaioki

[54] Kimaradt a *ne* betűpár.

[55] A *t*-t elfelejtette leírni a másoló.

cziak ollian volt, mint mikor [25b] Illies Akab kjralihoz ment, meg feniegette isten zauaual az öt Nabat vereiert, hog minden fiait le arattiattia. Akab mindgiart penitentiat tartot vgian valoban, penig iöteben am megis halgata isten annijbol, hog könittette dolgat ismet izent nekj, de az à penitentia az iduessegre egj pontot sem haznalt. Mert nem tert meg az baluany imadasbol, nem löt isten fiaua. Meg kel azert valaztanj az iduessegröl valo penitentiat effele penitentiatol, kiuel cziak külsö dolgot nier, Noha ezis djczieretes, ez illienis karhoztattia azt, à kj ö nalanal vakmereöb. Effele peldaualis azert cziak annijt haznalnak à vilag fiay, mint à na[d]bottal[56] a fegjuer ellen.

6. Az oluaso etc.: Pal apostol Eph. 2. Niluan iria azt, hogj az köz söuent Christus le teörte à kerezt fan à ket nep közöt. Egj neppe teotte ököt. Azert, mint hogj az elebbj köz söueny le romlat, à mint à poganok akkor egj neppe löttek az sidokkal, az zerent lehetnek mostis egj neppe.

F e l e l e t . A teöruenybe meg vagion irua, hogj az isten nepe kötest ne tegjen az poganokkal, mert ne talam el hajtana à pogan az utrol, melliet isten parancziolt, è miat à ket nep közöt mindenkor tettetesek volt, nem zerettek egj mast. De az apostolok ideiebelj zamos meg tert poganok Christus hitj altal isten nepeue leuen, à christianus sidokkal zerettek ozton egmast. Nem volt simulitas közteok, ez penig köuetkezet uolt az miat, hog az sidok az Christust kerezt fan megh öltek volt az euangeliomot terittette volt isten oztan az poganokrais, kiknek Pal apostol ir ez altal (ugj mond) az izrael tarsasagaban rezeswltettek it semj zo zabadsagrol ninczien. [26a] Pal ezt irta cziak az ott ualo keues tanijuanioknak teöb poganokrol uagi iöuendöröl ingien sem emlekezik, semmit ez az dologra nem zolgal, hanem az ö hataraban igaz az Pal mondasa, mint akkorj euentus hozta. De közönsegesen minden poganokra maratt es irott kötes kellene az zabadsagrol, ha volna. etc.

7. Az oluaso etc. Ha az Philippisbeliek ugian sirua irt Pal apostol, hog meg odgiak magokat az sidoktol, kik az elöbbj kötesre akartak ököt uinny, kiket ebeknek neuez, kiknek (ugmond) hasok istenek, kik az ö zemermekben dűcziekednek illj erössen tauoztatta, hogj az poganok ne essenek az Moses altal töt kötesbe. Masuttis egjnehanj helien iria, hog semmj az etel meg tartas, körniűl meteles. Nem tudom hat mostis miert volna zűkseges, ha akkor nem uolt, mert ha azt nem irtak, hogj mind vgj legien, azt sem irtak, hogj cziak akkor legjen ugj etc.

F e l e l e t . Oda fel en az elseö könyuetkęben meg mutogatam, melj nagiot artottanak uolna az euangeliomnak, Christus hjtjnek es düczieseg enek auual, ha az wduessegrwl ualo elobbj modot meg engettek volna, ug mindent a törueny meg tartasnak tulajdonittottak uolna az sidok. Az Christus hűtjnek haznalt cziak superfluitasban es suspjriomban hattak uolna, kjrol oda fel es töb irasokban bösegesen irtunk. Zinte euel kűlömböz ez az űdö az töbitöl es ezert nem illik mostanj idöre az az allapot, hogj az minek az oka meg zűnik az efectusá sinczen. Az kinek leuelet zoktak irnj, ha cziak ez zamara zol [26b] az kinek iriak, bolondsagh volna bele irnj, hog többeke, es az utan valoke ne legien az à leuel, ne ercziek egiebek magokra, ezkeppen, hog az apostolok meg nem irtak leuelekben, hog az utan valok ne ercziek magokra, abbol nem iö kj az, hogj touab teriedne hataranal irasok. Mert az, kiknek ök irtak azokat mind lakoheliekrol, mind az uy testamentomnak akkorj el uöt ayandekjrol, ielejröl meg neuezgetik ököt, mint hog az leuel irasa elöt ismertekis, mikor az elöt teritettek meg ököt es hogi ugj cziak azok zamara kwltek leuelet rjdjculom azt forgatny, hog nem irtak meg, hog mostanra ne vonniak, mert az ironak elmeje elegh, mikor irasabol kj teczik. Inkab az az erösseg, hogi cziak azokke uolt, hogj miuel az utan ualokrol semmit sem emlekeznek benne, hanem minden dolgok, irasok cziak az ö ismeretes tanituanioknak zolgal. Bezzeg ha kötes keonyuet irtak volna, ugj zolna, mint az Moses keonjue Eörokke valo zertartas legien ez (ugjmond) mind az tű maradekitok közöt nemzetsegröl nemzetsegre, ez mostanj valaztast es az ket nep közöt valo kwlömbseget minden fele poganok Christus el iöueseig mind igj tarcziak, azt parancziollia az vr, az isten. Illien kellene, mert amarrol igi parancziolt isten. Errol penigh az apostoloknak cziak az ö eltekben, es tsak az ö ismeretes tanituaniokban uolt minden hatarok, mint az ö irasokbol kj teczik cziak azokat odoztak megh nemelj törueniek nek kötelessegetöl, azok menibenis meg voltak odozua. Az utan valo poganokat mind el hattak, nem odoztak meg, hanem az [27a] ö ideiekben azt kit akartak megh eöltek, mint Ananiast, à kit akartak meg atkoztak, mint Simon magust, à kit akartak à satannak uetettek, kinek akartak bűnet meg bocziattak, kinek meg tartottak. Az ö utannok valokra nekik semmj gondgiok nem volt, azokrol sem irtak, sem uegeztek. Azert sem keotes, sem odozas[57] az utanra nem nez. Ezt hozam azert elö, hog az oluaso eztis elö uehetne, hog à mit köttek uagy odtak it, hat menybeys

[56] *A d*-t kihagyta a másoló.
[57] A szót *aldozas*-ból javította.

ugj all, az nagy bogh vagion azert az ö tanituaniok közöt es az utannok valok közöt, à mint oda felis meg mondtuk, sem iras<bol>okbol reank nem zallithattiuk, sem akkorj tanitvaniokrol nemzes zerent reank nem hozhattiuk, mert vicariusok nem maradot, kik azon hatalommal, rend tartassal eltessek az nepet, hanem ha megh engedik az mostaniak az papa vjcariussagat, ugj illethetik magokra. etc.

8. Az oluaso etc. Mint vagion az, hog az prophaetak irasa minden üdöre nez, az apostoloke nem nezne etc.

F e l e l e t . Im peldaual mutatom meg az feiedelem, ha valakinak auagj valakiknek zamosoknak, neuezeteseknek ielen valo idöben, mostanj bizonios okert, az üdeö allapotiahoz kepest leuelet irat, my gondgya egiebeknek vele, sem akkor sem az utan, hanem az kinek iratta. De ha orzagnak közönsegesen valamj dologrol, vegezesröl, allando, meg maradando priuilegiomot irat, az mas dologh. Igj az apostolok igazgatak az ö leuelekkel az ö tanituaniokat, cziak [27b] neztek irasokban cziak azok neueztek, cziak azokat. Semmit ök egez vilagnak nem irtak, sem uegeztek, az prophaetak penig iöuendöre valo kötestwl irtak ideiekben. Ezt penigh isten zauaual, hagiasaual. Nem leleuet irtak, hogj el küldeöztek volna akoriaknak imide amoda, mint az apostolok, hanem az mint Peter apostol zol erröl, az prophaetiak nem emberj akaratbol, hanem zent leleknek ihleseböl zarmaztanak. Ismeg mas valamik meg irattattanak mindennök az mű epűletűnkre. Az prophaetak mind igi kezdik el ö könyuököt: Leön az vrnak igeie Esaiashoz. Szola az ur Jeremiasnak. Az vrnak igije Szakaryashoz, s mind az tobbihez. Akkoriaknak ideiekben zoualis elegge meg mondottak, nem irtak volna azokert, hanem az posteritasert es az utannok valokert. Irtak kötesűl, bjzonisagul minden dologrol mostaniakert, es az kik ez utan leznek. Az apostolok penig egy bwtöt sem irtak volna még akkoriaknakis, ha zolhattanak volna ö magok akkor uellek. De hogj mezze voltak azert küldeztek leueleket nekik. Ez az valaztas, nemelj zamos <pog> soknak irt leuel nem lehet am vilagnak priuilegiom az elöbbj kj adot, örök artjculusok ellen, az mint oda felis meg mondtam. Lukaczj apostol, hogj Theophilussal baratsagos volt cziak kedueskedet nekj az zent hiztoriakkal, ha ö barattianak meg nem irta<k> volna még azt sem tudnok most volté gűlesek valaha az apostoloknak vagy nem, uegezteky valamit zabadsagrol, azuagj nem. Ezt en bűcziullöm, mint zent dolgot mindenkor. De az Theopfilusnak irt hiztoriat mint uohattia valakj kötesűl magarà [28a] Szinte így, ha az tanitvaniok az etel dolgabol, napok tartasabol ön köztek nem versengettek volna, semmit még azoknakis Paal apostol nem irt volna rolla, ha az galatasokat az sidok vizzua nem czyltak volna, semmit az körniűl metelkedesröl nem irtak volna. Latodj, nem zantzandekal es nem az elöt valo el uegezet tanaczibol irtak, hanem cziak akorj történt okok miatt, nem isten ihleteseböl ualo prophaetiay köniuetet [!] irtak, hanem cziak leueleket. Noha istenes es szent irasok, mert iok es igazak de erczied az valaztast az ket fele iras közöt. Még azis keduek ellen eset, hogj azoknakis leuelet kellet irniok, mert à mint oda fel elo hoztam az önnön zauokat, ök nem bűtűnek zolgay, hanem leleknek zolgaj voltak. Az ö tiztek, közbe jarasok nem papjrosban valo irasban forgot es allot, mint az prophaetake, hanem zűbelj irasban, kiben è zelies vilagon à meny helyet be iarhattak,[58] istennek a zerent nepet gwttöttek, hog ha annak az munkanak annya hazna keduessege lehetet volna isten elöt, hog arra nezue az ö idedekben Christust az orzaglasra uizza bocziattotta volna, azt igen vartak volna. De hogj keuesen gwlhettenek, azokis cziorbasok voltanak, mind el haladot az dologh, ökis mind el holtanak, utolbra maradot. Szent Janos, euuel iratot isten az Christus angiala altal kötes könyuet, azuagj prophaetiay könyuet iöuendöre, ezt tarthattiuk kötesül, à mj abban irva vagion, de à töb irasokban az apostoloknak semmj gondgiok utannok valokra nem volt. Niluan senkj az ö irasokal magat meg nem menthetj, hanem eppen meg kel az töruent tartyanj, az kj bizonios akar leny iduessege fölöl. etc.

[28b] 9. Az oluaso etc. Az apostolok az ö irasokban es akkorj ketesben ez uilagot, minden poganokat, nemzetsegeket be hoznak es az Christus hitit, annak erdemet közönsegesen mindenekre terieztik, es igj leuen, ha az zabadsagrol cziak azoknak <is> irtakis, nem lehet, hogj à tobbjre ne teriedgien. Mert az kötesnek azon forman kellet meg maradny mindeneken az utanra, az mint ök el hattak es az mint akkor eltekben uegeztek. Hogj lehetne az, hogj Christus nagiob leuen Mosesnél az apostolokis nagiob tiztbeliek leuen az prophaetaknal, megis az ö irasok,[59] uegezesek cziak az keues zamu nepre zorittatot uolna, az prophaetake penig egez vilagra es minden seculumra nezne.

---

[58] A *hat* szótag a sor fölé írva.

[59] A másoló kihagyta *az apostolokis nagiob tiztbeliek leuen* szavakat, s ezeket a sor fölé írta, majd áthúzta az alatta levő *az prophaetaknal mégis az ö irások* szövegrésszel együtt s az egészet újra leírta.

F e l e l e t . Ezt cziak az erti megi, az ki az Christus es apastalok tiztinek mi voltat egezzen tudgia, mire valo leöt volna, mint prophaetak irasabol, mind az apastalokebol, de hogi azt nem ertik akkori kűs keöteseczket, ezeket keözeonsegesnek tarttiak, nem tudgiak, hogi chiak arnieki uoltak azok az ieöuendeö keötesnek, a minek egezen kellet uolna lenni. El kezdeteteöt uolt az hirdetesse rez szerent ualo jegiek es bizonysagok altal. Nem akarta ez uilagi, hanem cziak illo fillo egi nehanj uersen nem mehetet [29a] veghez az igiret zerent az vy testamentum, hanem el haladot, kjröl böseges irasink vadnak masut, oluassa, à kj tanolny akarya. Mert itt egj konczotis be tölthetnek auual, hogj vilagot es minden nepet emlegetnek az apostolok, arrol eleget zoltunk az elsö könyuezkeben. Mind ez vilagnak s minden nepeknek hirdettek az euangeliomot, de az melj keues vilagh ueötte chak azt foglallia oztan be az ö irasok. Ö magokis el valaztiak azokat à vilagtol es à minden nepektöl es cziak azokra zorittjak tizteket es irasokat. Nincz posteritasrol, sem közönsegesen minden nepekröl ki adot vagj kj iratott uegezesek vagy kötess keonyueök. A mj nezz tiztekre, igaz, hogj sokkal meltosagosb az ö tiztek à prophaetakénál, de akkor lezen egezzen, mikor Christus mellet tizenket szeken wlnek es vele eggűt è vilagot itjlik s gwbernalliak s egj akol s egj paztor lezen. Azt keztek volt akkor s az zakat közbe. Elöl jaro az vy testamentom, akkor kezdes kötesül nem maradhatot az utanra, mikor minden oka modgia el <teö> költ. My chak mint igaz meg löt dolgot zerethettivk, mint zent historiat, èlhetwnk vele hataraban, az mj köz vsusra valo benne, az mellet, az elöbbj örök kötes fen all, az kj zerent ellnűnk kell. Es imez iöuendö kötest varnunk kel. Ez az Biblianak igaz rendj, az iduessegnek igaz foliasa. Nem az, à kik örökke cziak zabadsagott [29b] keresnek es à mint nekik meg attak eröuel ö<nekik>ueknek tartiak az ö uezeliekre, mert ezek é uilagot zeretik, e uilaggal eggűt ueznek, hallnak, à közben à bölczeseg az ö fiait kj talallia es à uilagtol el zakaztia az ionak eppen valo köueteseben meg tartia etc.

10. Az oluaso etc. Az messias el iöueseigh tartot az, hog proselitussa legyen à pogan es ugj wduezwlliön, az utan zabtak az apostolok az zabadsagot. Nemis zabatak uolna, ha az elöbbj rend tartas zerent kellet volna maradny.[60]

F e l e l e t . Söt, a kik a messias orzaga felöl igazan ertnek, tudgiak azok, hogj az messias orzaglasakoris nem lezen az à zabagsagh, mint az prophaetak irasabol megh teczik. Mert Szakarias prophaetais igj zol arrol az wdöröl: Lezen kedigh akkor az egh alat minden nepek, minden nemzetek, ha fel nem mennek eztendönkent Jerusalembe à satoros innepre, hogi az vrat ott[61] imadgyak és az urnak innepet zentellienek (auag innepet meg zentelliek) nem lezen arra a nepre essö, è lezen az czyapas, melliel meg bűntettetik. Söt Aegiptusis, ha fel nem megien az innepre, noha ö rea ugian nem zököt esso lenni, de ugian azon czapassal bűntettetik,[62] mint à teöb nep. Erczed az ö földök sem terempt semmyt, az Nilus vize kj nem arrad, hogj öttözhetnek à gabonat belölle. Christus urunkis azt mondgya az utolso pehsakor, hogy immar ö pehsat az utan az ö attianak orzagaban ezik, kiben a mint irja sok poganok űlnek egy aztalhoz Abrahammal, Isakkal etc. Hát pehsa innepeis fenn marad. Nijluan irya Zent Janos, hogj az messias varosaban keörniül meteletlen be nem megien. Ha penig fel kel minden nepnek iarnj mint hogj fel kęl, bęis kel mennj az uarosban [30a] az templombanys, köuetkezik hat hogi az keörniül metelestis mind ez vilagnak fel kel uynny, holot űlömben egy sem mehet bę az uarosban. Mert, kj oda be nem mehet az nem isten nepe. Ezeknek az messias el iöuesekor kel igy lenni, azert az messias iöt volt, azert igj kellet volna lennj, ha ötött be uöttek volna, mint hogy igy lezen, mikor maszodzor el iö. Lathato dologh hat, hogy az à zabadsagh cziak az Christus halala mijat köuetkezet volna à sidok bozzusagara, à Christus hwtjnek elö menetjljert [!] akkor minden törueny tartasnal dűcziösegesb volt, mint oda fel megmondtuk. Kjröl masut büuebb irasra igazittotuk az oluasot. Az apostolok azert, à mint akkor az üdö hozta mindenkeppen abban farattanak volna, hogj à poganokban zolo iegiek es ayandekok altal az sidok ynkab meg wtkeztenek es hogj à poganokal egj nehany törueniekет meg nem tartottanak valoba meg űsmerhessek à sidok, hogj ayandekok. Tulaydon cziak az Christus hitjert es nem terueny tartasert zolgaltattanak, kjböl tökelletesen el hihetnék, hogj igaz messias volna à Jesus es meg kellene terniek à gilkossagbol. È volt fö oka à zabadsagnak, erre nezue, hogj zaporabban es hathatosban menne ele az poganok közöt az Christus dűcziösege es az euangeliomnak erreie az sidok ellen valo bizonsag<w>nak nagjob erössegere. Azt orrultak az hitetlen sidok <fi> es azert futották, jarták igen az tanituaniokat [30b] hogj az torueny tartasra vohassak, mert igj Christusnak semmj

---

[60] A *ra* betűpár a sor fölé írva.

[61] Sor fölé írt szó.

[62] A mondat elejétől *Söt Aegiptusis* ... a *bűntettetik* szóig bezárólag külön papírszeleten van a lapok közé ragasztva.

hazna nem löt volna bennek, sem ö nekik Christusban, ha az Christus hwtjnek dűcziössege az torueny tartasnak dwcziosegetöl kwlön nem zakaztotta volna es kwlön kj nem lacziot volna. Ezert fajlalta feletteb Pal apostol, hog el ne hitethessék az tanituaniokat. Ezt fö bolczesegh latny es tudny az apostolok irasaban. Igj immar hogj ez sem fogot az sidokban, az poganokis megh lankattak, az apostolok el haltak,[63] mind sido s mind pogan oda eset, à hol Christus elöt volt es ot lezen mind addigh, migh Christus el iö. Az zabadsagnak azert helie s oka s modgya, hazna, vege, mind cziak akkorj allapotra nezet, à mint hogj ökis mind az gűlesben, vegezesben minden czielekedetekben, irasokban cziak arra az idöre, cziak akkorj emberekre neztenek, kinek io ertelmű ember ellene nem mondhat, hanem ha az kj az Bibliat chak az vilagj papak modgia zerent ertj vagj kj ez vilagot az iduessegnel inkab zeretj.

11. Az oluaso etc. Igen keues ember az, a kj az töruent sido modra tarczia, ha cziak az iduezűl etc.

F e l e l e t . Az zent iras azt bizonittia, à kj az isten töruenet eppen meg tartia à kwuűl, à kj talalmanra merj hadny dolgat, wduesseget, lassa, à kik azt tartiak, hogj cziak azt kellenie megh tartanj, à mj az apostolok irasaban vagion cziak tantorognak elmeiekben s mind eletekben, mint hogj fundamentomok ninczien, tartnak valamjt elegiesen. Az apostolok irasa lelkj embert vylagh [31a] zwletet embert, kj igen jot czielekedgyek, az vallast tiztan tarcza, marhaiat, iozagat ne kemellie, cziak zent bezedw legien è vilagot ne zeresse, eletet mindenkor kez legien le tenny. Minden conversatioia mennyej legien. Zemeuel, füleuelis zent legien. Illient biztat az apostolok irasais, akkor igj uolt. Immar az kik azt tartiak, hog cziak azokat kellene megh tartany, ezekreis az<t> iuthat, az kj az tobbitis kéz fel uenny, ha meg ertj, hogj tartozik velle, az ertj megis, à kj sem eggiket sem masikat sem kerengj, mert az eppssegh mind az ertelemben, mind az köuetesben az io keduert kez akaratert adatik. Mert az kik mondgyak, hogj azt kel meg tartanj, az mj az apostolok irasaban vagion cziak az vallasban sem tiztak. Egj istent vallanak s tartanak, az isten törueniebenis valamit, de az mellet az papay zörzesekbenis sokat köuetnek, è vilagtol sem zakadhatnak el, az zabadsagot eoromest meg tartiak, de az apostolok irasabelj zentseget, ha köuetnek latzattia volna. Azt mondom azert en az zent iras zerent, miuel hogj az zent lelek cziak az apostolok tanituanijnak engedet volt zabadsagot s ezek penigh azt nem ertik, az mellet az tebbit sem köuetik eppen s az mitt köuetnekis elegies. Ennek e uilagj zeretetj oka, hog nem ertyk, hogj az eppssegre nem yuthatys è mellet az tuniasag, tanolatlansag es az külsö felelem. Ez illen ember lassa, hogj bizik wduessegehez itelie isten, à kinek vallasa, elete, erkölczie, isteny zolgalattia s mind czylekedetj [!] tiztan es eppen vagion. Abban vegigh meg marad az igaz meg teres utan az zent irasnak consenssussa ennek igir iduessegèt. [31b] Ennek pedigh kj adot reguliaia, hatara mj legien, meg mutogattuk, ha az kuuül valakj biztattia magat, vagj az tudatlansagtol vagion vagj az felliul meg irt okok miat. Egjk sem mentj meg. Nam az Luterek azt merik mondanj, hogj senkj nem tarthattia megh s nemis tartia s mèg sincz eggijs közűllök, kj magat wduezwlt embernek nem[64] tartana. Azert az biztatas mind meg lehet, de ha ember ug bizik, hogj az istennek kj adot regulay nem biztattiak bizonioson abban azt el hihetiuk, hog affele ember magat meg czyllia [!] À kj mint keresj ug talallia megh, à kj mint zerget ugj nijttatik meg, de è vilagi zorgalmatossag töb okok kozot sokakot tartoztat megh es el tiltia ököt az iduessegtöl, mint zinte az tiztesseg keuanas. Ezeken az kj altal mehet, djczirj az istent eyel es nappal, keuannia mindennek iouat alazatoson, hogj egjebeknekis haznalhasson es ö magais abban megh maradhasson, kjre segellien isten mindeneket, valakik erre igiekeznek, hogj igazat erthessenek es azt mindenben tökelletesen köuethessek isten neuenek djczieretjre. Amen.

Finis huius operis. In Anno Dominj 1620. Finis huius operis mercedem posco laboris. Düczi ösegh, tiztessegh adassek az vrnak, kit az zent angialok tiztellnek s imadnak.

2.

[33b]

Az Christus Iesusnak az isten igaz messiassanak orzagarol ualo röuid tanusag, mely irattatot tanusagnak okaert az Bibliabol es sok iambor, bölcz es zent iras oluasot doctoroknak könyuokböl, es Ou: Ben: altal ozue zedegettet es rendeltetet.

Tudom azt, hogy az egi igaz istenröl es az ö igaz messiassárol, az Christusról sok kűlömb kűlömb fele velekedesek uoltanak eleitolfogua es uadnak mostis; azonkeppen az Christus orzagarol es iteletirölis nem uoltak es ninczenek az emberek egi ualasban es

---

[63] Az *l* betű a sor fölé írva.

[64] Sor fölé írt szó.

ertelemben. De kinek meniemű ertelme es uallasa legien, arrol mostan en nem zolok, azt elö sem zamlalom, hanem az mit az zent iras zerent kell affelöl ertenünk czak arrol irok en mostan az köniueczkeben röuideden. Senkinek penig ertelmet es eletet ebben megh nem fogom, hanem à kinek iob es zent irashoz keözelb ualo ertelme uagion. [34a] keözeöllie az kereztienekkel en nem zidalmazok senkit, hanem inkab kezek lezunk engedni annak, az ki zent irasbol iobbat mond.

Summaia penig ez dolognak, az kiröl mostan zolok imez harom rezben forog. Elsö, hogy az isten az ö messiassanak orzagot es ueghetetlen birodalmat igert.

Masodik, hog az tellies es tökelletes birodalom es ellensegnek giözedelme mindenestolfogua nala ninczen.

Harmadik, hogy à hol most uagion az Christus, lè kel onnet ioni es az ö tellies es tekelletes birodalmaban be kel zallani, hogy niluan legien mind<eneknel> sidoknal s mindeneknel, hogy az meg fezittetet Jesus legien az istennek messiassa, kirallia es holtaknak es eleueneknek itelö biraia.

Az elsöröl, hogy az Christusnak orzaglani kell.

Az prophetak ualamenin zoltak az Christusrol, de mindenik azt iouendölte, hogy kiraly lenne, kegielmes, istenfelö lenne, ki az ö nepet uezerlene es hogi igazgatna, igaz töruennel birna, ellensegit megh giozne es tengertol fogua tengerig ualo birodalma lenne. Bekeseges es niugodalmas orzaga [34b] lenne, kiben semmi bűn, sem eördög, sem ellenseg nem lenne es ahol nem jarna ala s fel es nem offerdalna egi fertelmesis. Hogi penig az töb prophetakrol ne zolliak, ved elö czak Esaiast (Esa. 9. ver. 6.), lasd megh meniemű messiasról auagy kiralyrol zól Cap. 9. ver: 16. kiczinded zületet, vgimond, holot az dolognak bizonios uoltaert igi zol, mint ha immar űletet uolna maga az utan <hatuan es> hatzaz eztendöuel űletet az Christus es fiu adatot minekűnk, kinek birodalma uallan uagion es hya az ö neuet czudalatosnak, tanaczosnak, eros istennek, az jouendö uilagnak atyanak, bekesegnek feiedelmenek, az ö birodalma megh zaporodik es bekesegenek uege nem lezen, Dauidnak szekiben ül es az ö orzagan vralkodik, hogi megh erösicze azt erös itelettel mostantol fogua mind eöreökke. Lasd megh Esaiasnak Cap. 11. ver. 20. Az prophetak <ugian> penig ugian mindniaian egi akarattal azt iouendöltek, hogi vralkodni kel az messiasnak. De lassuk az euangelistakis es az apostolokis mit zolnak felölle es miniemű orzagot tulaydonitnak neki. Olvasd megh Luc. 1, 20.31. Azt mondgia azt [!] angial Marianak, ime fogacz mehedben es fiat zülz es hiuod az ö neuet [35a] Jesusnak. Ez nagy lezen es az magassagbeli istennek fianak hiuattatik es az uristen neki adgia az ö attianak Dauidnak kiralij zekit es vralkodik Jakob hazanepen mind eöreökke es orzaganak uege nem lezen. Zacharias penig megh teluen zent lelekkel igi zol, Luc. 1. Aldot az izraelnek vra istene, mert megh latogatta es ualtsagot adot az ö nepenek es fel emele az zabadsagnak zaruat az ö zolgainak Dauidnak hazaban, mikeppen az regi <zent atyak> prophetak zaia altal megh mondotta, hogy ellensegi<tol>nktol megh zabadittana es mind azoknak kezekbol kik gűlölnek minket, hogi irgalmassagot czelekednek az mű atyankkal es megh emlekeznek zent fogadasarol es be töltene esküuesset, mellyet töt Abrahamnak, az mű atiainkkal, hogy megh zabaduluan ellensegünk kezeböl felelemnelkül zolgalnank eö neki zentsegben es igassagban tellies eletwnknek rendiben ö elötte. Ismet igi zol az angial az paztoroknak Luc. 20. Ne fellietek, mert nagy eöreömet mondok, mely egez Izraelben lezen, mert zwletet ma nektek zabadittotok, ki az vr Christus uagy az urnak Christussa, Dauidnak varasaban. Lasd megh ugian ott az Christus tanittasanak rendit, ezt <mu> mutattia, hogi az isten eötet nem arra kűlte volt, hogi megh eölliek az sidok, hanem hogi eötet be uennek es az isten orzagolna eö altala keözeötteök. [35b] Azokaert tanittasatis mingiarast azon kezdi el, tarcziatok, vgi mond, poenitentiat, mert el közellittet az istennek orzaga, azaz, az isten orzagot indit köztetek, mert megh ment minden testi leleki ellensegtöl, ha zót fogadtok s poenitentiat tartotok. Azzalis kiralysagat es urasagat ielentette, mikor azt mondotta (…[65] 21. ver. 17. Joanni 10. ver. 6. Matth. 15. 21. Joanni 18. ver. 37.), hogj izrael hazabol el uezet juhokert iött es hogi az el uezet juhoknak egi kirallia es paztora lenne, mert akkor mondattanak sidok elteueledet juhoknak, mikor paztorok auagy kiraliok nem uolt. Christus azt mondgia, hogi ö arra iöt, <uolt>, hogi azoknak kirallia legien. Azert niluan ielenti, hogi ö uolna az sidoknak ama megh igert kirallia, ha be fogadnak. De Pilatus elöt ugian niluan vallast tezen rolla, hogi eö kiraly legien, ö ugian arra zületet. Erre ha mind elö akarnok zamlalni, sok bizonisagink uolna, hogi az isten az messiast nem azert kwlte uolt:

1. Elözöris, hogy megh olliek (mert ugy ö uolna az ö artatlan halalanak az oka), hanem hogy ellien es uralkodgiek.

---

[65] Kibetűzhetetlen jelzés.

2. Elözöris azt bizonittiak az istennek igeretijs kikben sohol nincz emlekezet, hogy az messiast megh keliene ölni. Kereztelö Janos az önnön hop mestereis nem azt praedikalta, hogy megh olliek, hanem hogy poenitentiat tarczanak es be uegiek.

3. Az isten sem azt kialta menniegbol, hogi megh ölliek, hanem hogi halgassak es engedgienek neki, mint ö zerelmes fianak es messiassanak (Joanni 1. Matt. 3. Marc. 1.)

[36a] 4. Az Christus sem azt tanittotta, hogi megh olliek ötet, ha üduözulni auagy megh zabadulni akarnak, hanem azt mondgia, ha neki hiznek tehat eöreök eletek lezen, söt satan fianak mondgia azokat, az kik eötet megh akartak eölni. (Joanni 5.)

5. Az istenis penig kemenien megh bűntete az sidokat erette, hogy megh ölek az Christust. Ök sem hiuek isten messiassanak lenni. Az Christus pelda bezedeys megh mutattia, hogy nem arra küldötte az isten, hogy megh olliek ötet az vincellerek, hanem hogy az zölönek haznat uagy gűmölczet be uennek az gazdanak. De megh az tanituaniokis nem hittek egiebet felölle, hanem hogy keözeöttök elne es megh zabadittana öket az ellensegtol. Innet uala, hogy mikoron Jesus megh ertette uolna, Mosestol es Illiestol az Tabor hegien, hogy az sidok eötet megh ölnek es megh kellene neki halni, kezde arrol az tanituanioknak zolni. Kiert Peter megh zolitta, hogi annak beket hadna es azt ingien se bezzellene, hogi megis halna. Touabba miuelhogi az prophetak irasabol ertettek uolna az apostolok, hogy az messiasnak elni es uralkodni kellene, ezokaert męg fel tamadasa utannis azt kerdik uala tölle, ha mingiarast megh epittene, megh vyittana, megh adna es el kezdene az izraelnek igert orzagat, kire Christus nem felele azt, hogi soha nem lenne az es ne uarnak tölle ez földeön, hanem ezt monda: Non est uestram scire, nem szűksegh, vgimond, tű tudnotok azt, [36b] mert az atya czak ö maga tudgia. Annak okaert noha az sidok nem ha<d >giak vralkodni keözeötteök az Christust, hanem ra tamadanak es megh ölek. De ugian fel tamazta az isten halottaibol nagy dűczöseggel fel uiue menniegbe, hogi ott legien addig, mig onnet el küldi eleueneknek es holtaknak birodalmara es iteletire es az öueiuel ualo bodogsagot [!] orzaglasra es vralkodasra. Summa, mind eddig ualo bezedemnek czak ez, hogy az isten az Christusnak orzagot, birodalmat igert, kibe noha akkor az sidok kegietlensegek miat bele nem zalhata, de azert az isten az eö igeretit megh nem masollia, hanem az messiasnak igert orzagot ugian megh adgia es mikor annak ideie el iö, eötet abban hiuen be zallittia es be iktattia. Azt mondanad te, iol ertem, hogy orzaganak kel lenni az Christusnak, de az lelki orzag es nem ez földeön lezen itelet.[66] Ez felöl eleitol fogua czuda uelekedesek uoltanak es uadnak megh mostis az emberek keözeöt, mert az papistak azt mondgiak, hogy mint <h>az mehek ugy zengnek, azt ualliak, hogy eök fel repulnek az egben es oda fel uitetnek, <me > nem akarnak it az földeön az Christussal megh maradni, maga halliak, hogi az Christusnakis le kel onnet felliul ide ala mi hozzank ioni. Az sok iras közzül ualo uelekedeseknek mü hadgiunk beket es lassuk mint kel erteni az Christus lelki orzagat. Ahol azt mondgiak, hogi az Christusnak orzaga lelki orzag, megh engedem en azt eöreömest, iollehet nem igen talalhattiak az irasban az bűtű zerent, hogi Christus orzaga lelki orzag, hogi az czak istennelkül ualo lelekbol lenne, mert azt tuduan, hogy testestol fel tamadunk es testestol lelkestol ep egez űduös emberek lezünk az Christus orzagaban, nem bolondok, sem mehek modgiara nem lezünk [37a] hanem azert mondatik meltan lelkek orzaganak auagj lelki orzagnak az Christus orzaga, noha lelkestol testestol lezünk benne, de nem affele testi giarlo ualtozo vilag es orzagh. Nem kell ott effele testi irassal, bezeddel valo oktatassal az tanittas, nem. Irasnelkűl es tanittasnelkűl mindennek zűueben lezen az istennek zent lelke es töruenie. Lelki es zent dolgokat czelekedünk, zolunk, bezellunk akkoron. Nem tractalunk ot ez fele testi, uezendö, romlando dolgokról, mint most az testi emberek. Nem gioniorködűnk effele testi, uezendö, romlando es el mulando dolgokban, mint most ez uilag fiai, az testi emberek gioniorködnek. In summa, lelki orzagnak nem azert mondatik az Christus orzaga auagy hogi czak testnelkűl ualo lelek lenne abban, mert testestol lelkestöl ott lezunk. Auagj hogi ez földön nem lenne, mert itt igert az isten orzagot az Christusnak es ide iö ez földre keözinkbe, mint az iras tartia.

Azonkeppen meninek, auagy isten orzaganak nem azert neueztetik az Christus orzaga,[67] hogy ott fen az egekben lennenek uele, hogy az isten eö zent felsege az ö messiassanak altala vralkodik köztünk es ö zerzi azt a bodog orzagot az eö messiassanak, ki zent orzag lezen, kiben azonkeppen zolgalnak es engednek tökelletessen az hiuek az istennek, mint most az menniey angialok engednek es zolgalnak az uristennek <es az Christusnak>. Igassagnak, zentsegnek, tiztasagnak orzaga lezen az. Nen lezen ott fertelmes, hazugh,

---

[66] A margón a következő latin szöveg: 1. Obiectio de regno Christi esse quidem sub spirituale.

[67] A margón a következő latin szöveg: 2. Obiectio quod Regnum Christi dicitur Regnum coeli.

czalard baluani imado, hanem az baraninak hiuei leznek abban, menniej es zent dolog lezen az az orzagh. (Apoc. 21. 2 Pet. 3. Esa. 6. 5. Apoc. 21.)

[37b] Azert mikeppen az iras menniey Adamot es menniey Jerusalemet mond, nem azt erti, hogj az földön nem lennenek azok, hanem hogy mennyeijek, istenesek, zentek, tiztak, az menniey istentöl kezitettek es epitettek. Azonkeppen mikor az Christus orzagat menninek auagy mennieieknek orzaganak mondgia, az iras nem azt erti rayta, hogy ez földeön <len> nem lenne <az istennek szent es tizta maculanelkul ualo es> hanem, hogi[68] az menniey istennes orzaga lenne az, istenes, zent es tizta, maculanelkül ualo es igassagnak istene lenne, kiben istennek es az baraninak tökelletes engedelmeuel leznek az hiuek, itt az megh tiztult es christaly modra megh zepült földeön. In summa: meny orzagnak, isten orzaganak mondatik az Christus orzaga, mert az menyei isten zerzi es keszitti azt és allando tokelletes bodogsagos lezen az.

Vegere mikor az Christus azt monda Pilatus elöt, hogi az ö orzaga nem ebbol ez uilagbol uolna, nem azt ertette, hogi it ez uilagon, ez földön nem lenne az ö orzaga, mert nem az egben ualo vralkodast igert az isten az Christusnak, az ö hiueinek egietemben, hanem az földön.[69] Noha az me<nny>niey angialok engednek es zolgalnak neki, mint istentol fel magaztaltatot es dűczöseges messiassnak, kinek noha akkor nem engedenek es nem hagiak vralkodni raytok, [38a] hanem megh uetek, azt mondak, hogi bar ne legien ö kiraliok, de megh lattiak megh nagy giotrelmekkel es keserues banattiokkal az ö uralkodasat mindenekben, mikoron el io glorificari in omnibus sanctis suis et <admirab> admirabilis fieri incrudentibus. Azert mikor azt lattiak, hogi az ö orzaga nem ebbol ez uilagbol ualo, erti ez uilagon akkorbeli sido nepet, annak erczölczet [!], mint ha azt mondana, az en orzagom nem effele hitetlen, engedetlen vilagbol vagy uilagbol valo az meniemuek ezek az mostani sidok, kik ream tamattak es engem el arulnak, hanem az en orzagom engedelmes, zabad akaratbol valo nepbol al. Touabba az mint az geöreög bűtű ielenti ugian reaiok mutatot az sidokra Jesus, mikor azt mondta, az en orzagom nem az illien uilagbol ualo, igert. Azokaert noha az Christus orzaga bizoniara nem ualami seregbol, hanem az földön, ez uilágon es ez uilag modgia zerent lezen, hanem istenes orzag lezen. Nem haddal, fegiuerrel uezik, hanem (mint most annak à seregere az ige altal giozettetik) velünk egietemben mind örökke. Summa. Mikeppen az sidok akarattia ellen regen Pilatus fel irta vala az Christus feie fele, hogi ö volna az sidoknak kirallia, azonkeppen valoba megh bizonittia es megh mutattia az isten mindeneknek lattara, hogi az nazaretbeli Jesus legien [38b] az ö messiassa auagy kirallia, kinek kiralysaga es orzaga noha nem ez földi es vilagi kiraliok orzaga modgiara lenne,[70] hanem zent, tizta, maculanelkül ualo es menyei[71] lenne, de azert ugian itt az megh tiztult es zepült, bekeseges földön lenne, velünk egigűt.

Az masodik tanusagról, hogi az Christusnak tellies, tokelletes birodalma ninczen, mert megh utolso ellensege az halal ugian uagion es sok töb ellensegijs vadnak, mind maganak, mind orzaganak. Jollehet az zent iras ellen sokan azt mondgiak, hogi immar az Christus regen benne uagion az urasagaban,[72] birodalmaban, es hogi mostis menyorzagban egienlo hatalomban vralkodnak az istennel. De ez uelekedes ellen azt mondgiuk es bizonittiuk, hogi sem most, sem az elött soha, menyorzagban ket vralkodo isten nem uolt s ninczenis. Valliuk penig es hizzük az atya mindenhato isten az Christust fel tamaztotta halottaibol es fel uiue menyorzagban, az ö iobiara ültete, minden feiedelemsegnel fellieb ualoi nagiob birodalomra helyheztette es rendelte, megh az angialoknakis feieue rendelte (Heb. 2.) Tudni illik akkor, mikor minden ellensegi labai ala uetetnek, ki megh ninczen, hanem varia eöys azt mostan. Azokaert az iouendö uegnelkül ualo, tellies, tökelletes vralkodasanak czak elei, kezdeti es sengeie vagion köztünk, megh dereka hatra uagion, kire uarom, hizem es remellem, hogi az en istenem elbocziattia. Hogi peniglen azt mondom, hogi most az Christus menyorzagban leuen nem uralkodik istennel egienlö hatalommal mindeneken, annak im illien okait adom:

1. Első, mert ha mostan ott fen uralkodik, tehat ugi ket uralkodó isten uralkodik menyorzagban es hogi az atya nem uolt eleg az uralkodasra es mindeneknek mindenűt valo gonduiselesere es azokaert kenzeritetet melleie uenni az Jesust, hogi ot fen segettene az urasagban es gonduiselesben neki, holot az tellies zent iras azt bizonittia, hogi az atya czak a seregeknek ura, istene, ki mindenekre, megh madarakrays gondot uisel es kinek

---

[68] A sor fölé írt szó.

[69] A margón a következő latin szöveg: 3. Obiectio Regnum meum non est hoc mundo. Joanni 18.

[70] A sor fölé írt szó.

[71] A *zent, tizta, maculanelkul ualo es menyei* szövegrész pótlólag a margóra írva.

[72] A szó harmadik *a*-ja a sor fölé írva.

hatalma, ereie, gonduiselese mind menniet földet be tölt. (Jude 5. Ps. 135. 146. Sapie. 12. Ps. 54. 12. 45. Matt. 6. Luc. 12. Esa. 66. Joanni 13. Matt. 10. Joanni 17.)

2. Masodik, mert ha mindeneken menyorzagban vralkodik mostan, züksegh, hogi az regj megh holt zentek, az ö sok ken uallot zenti, apostolok es martirok uele egigűt ot vralkodgianak mostan, mert mikor eö uralkodik mindeneken ezekkel es mű uelünk egigűt vralkodik, mert egigűt kel az fönek az tagokkal vralkodni. Nem lezen zolgai nelkül az ö uralkodasa, hanem velunk kel orzagolni, mint [39b] megh mondta, hogi azt akaria, hogi à hol ö lezen műis ot legiünk.

3. Harmadikert azt mondom, hogi ö mostan az egekben leuen, nem bir mindenekkel, mert az miert az apostolok mondgiak, nem azert ment es uitet [et][73] menyorzagba, hogi ot uralkodgiek mostan es onnet birion mindeneket ide ala, hanem hogi az istennek iobbian űliön mind addig, migh az isten minden ellensegit az labai ala ueti, de minden ellensegi ninczenek labai alat, azert megh mostan menyorzagban nem uralkodik.

4. Negiedczer, mert zent Peter azt mondgia, hogi ö neki az egekben kell lenni mindaddig, mig nem restauraltatnak, azaz megh epulnek, megh vyulnak mindenek es migh az nepnek sokasaga be giul, mind addig, ugi mond, az egekben kel tartatni az Christusnak, nem hogi ott kel isten gianant uralkodni es onnet kel ö neki mindenekre ide ala gondot uiselni, mert az atyaisten czelekedi azt, hanem hogi ot kel lenni, mig el io. Mind mennek földnek mindeneknek megh vyulasa is meg ninczen, hanem ez utan lezen, mikor ö orzagol uelunk egigűt, mikor az jo paztorhoz minden felöl hozza futnak, mint az saas keselio az holt testre, mikor az isten fiainak megh zabadulasok lezen, mely megh most ninczen, hanem uariuk. (Act. 3. Rom. 11. Ps. 54. Matt. 10. 2. Pet. 3. Luc. 17.)

[40a] 5. Eöteödzer, mondam, hogi megh az eö tellies tökelletes birodalmaban uagi orzagaban ninczen, <hanem ez utan lezen, mikor eö orzagol uelünk egigiut> mert azt mondgia zent Janos, hogi mikor az lelki Babillon el romol, akkor zal az barani az ö birodalmaban. (Apoc. 11.) Ezent bizonittia Dauidis, ki azt iouendöli, hogi az messiasnak akkor adatik az birodalom kezehez, mikor az negiedik monarchia el romol, mely megh ez ideig nem lött, hanem leendő. (Dani. 2. ver. 44.) Akkoron oztan megh fizet eöjs az ö igereti zerent az igazaknak, az ö ken vallot zentinek es hiueinek akkor azon tellies birodalmaban es kiralysagaban be zal es minden testi lelki ellensegi megh töretnek es labai ala uetetnek, mind eördög, mind<en> bűn, mind halal el rontatik es tamad nagi bekeseg, eöreöm es zentseg, igassag, egienesseg es az zeretet fel tamad az eöruendetes es dragalatos nap, kinek most czak arnieka sem teczik sohol, egi io napot nem erhetűnk az mi űdönkben. Azert mind hogi mind ezeknek megh kel lenni az messias orzagaban, mostan pedig ninczenek, kouetközik, hogi meg az messias az tellies es tökelletes birodalmaban ninczen es nem bir mindenekkel, mert mikor ö mindenekkel birand, akkor az kiket [40b] mondek mind megh leznek, megh mondgiak akkor az kik most variak az Christust. Aldot az ki iöt az urnak neueben, akkoron fenlenek az igazak az istennek eöreökkeualo orzagaban az messiassal, az mely orzagrol Daniel prophetal, hogi az zent nepnek adatik (Matt, 2. Luc. 13. Dani. 7. ver. 27.)

Vegre, mondom, ezokaert, hogi az Christus megh mindenekkel nem bir, mert ugian niluan ualo iras es bütw uagion rolla, hogi megh ninczenek mindenek alaia uetuen, hanem azt uaria öys ot fen, hogi mindenek alaia uettessenek, lasd megh Pal apostolnak sidokhoz irt leuelenek 2. Cap. mindeneket, ugy mond, laba ala vetet (azaz uet), de megh nem lattiuk, hogi mindeneknek alaia uolnanak uetetuen. Esmet ugian ot ül az Christus az istennek iobban, azt azoltatolfogua uaria, hogi az ö ellensegi neki labai ala uettessenek. Kettöt mond itt, hogi az Christusnak mindenek alaia uettettenek, de azt mondgia, hogj męgh nem lattük, hogi mindenekkel birna. De hat lezen megh ideie, mikor megh lattiuk azt, hogi mindenekkel bir, mert nem lathatatlan, sem titkon ualo orzagnak kell lenni, hanem lathatonak kell lenni, kit mijs megh lathassünk es erezhessünk.

Masikat azt mondgia, hogi varia, hogi az ö ellensegj uettessenek, nem mondgia, hogi egienlo hatalomban uralkodik mostan az egben az atyaual, hanem var, uallions mit uar, bizoni azt az miben megh ninczen. [41a] Az mi megh kezenel ninczen, tudni illik, hogi minden ellensegit megh biria, hatalmassagat el uegie, minden eörömtol megh fozza, megh giozze es labai ala tapodgia. Ezt uaria az ö menniey zent attyatol, mint io es engedelmes fiu. Summaia bezedemnek czak ez, hogi az Christus ott fen az egben leuen mindenekkel telliessen, eppen nem bir, mert megh sok ellensegi vadnak, kik rudoldoznak [!] az ö tagiai ellen, mind testi lelki: az eördeg, az halal, az bűn es egieb töb ellenseijs es megh mind el nem rontattanak. De akkor az <ö> eöueiuel egietemben az ö tellies birodalmaban be zall, ezek mind megh giozetettnek es sohol semmi ellensege nem marad es leg utolzor utolso ellensege, az halal rontatik el, mint Pal apostol iria 2. Cor. 15. Akkoron

[73] Az utolsó *et* betűpárt elfelejtette leírni a másoló.

oztan olly ur, olly nag hatalmu, birtoku kiraly lezen, ki semmi fogiatkozast nem hagj az öueiben, hanem eppen, egezzen, telliessen mindeneken megh tökell, be telliessit mindenekben, <P> mint Pal apostol Eph. 1. hogi ha penigh azt forgattia ualaki lam, ugimond, az iras azt mondgia, hogi az Christusnak minden hatalom adatot mennien es földön, esmet olly neű adatot neki, melly neű minden neuek felett uagion es hogi az ecclesianak feieue tetetett Mat. 28. Phil. 2. Effele ellenzo zabasu mondasokra azt felelliuk [41b] hogi ezek mind ugi uadnak istentol regen megh igerue, rendelue es uegezue Christusnak bizoni hihetö es tagadhatatlan mind ez, de megh ö zinte benne tokelletessen ezekben [ninczen][74] mert ha benne uolna, nem kellene uarni ezeket, de uaria mostan az egben mind ezeket. Azert az dolognak bizonios es tagadhatatlan uoltaert, noha ugi zol az iras, mint ha immar mindeneket alaia uetett uolna az isten az Christusnak, de megh iouendöben zall abban. (Heb. 10.) Tokelletessen bizoni az, hogi istentol megh uagion <igerue> zerezue, rendelue es nem külomb, ha zinte <keg> kezenel uolna immar mind az egez birodalom, mert az isten soha azt megh nem masolhattia, az mit az ö messiassanak igert 1 Cor. 15. Azert azt mint bizonios dolgot, ugi uaria öys, mely vralkodasban tudgia, hogi megh nem czalatkozik, hanem megh adgia neki az ö atya az megh igert orzagot es birodalmat. Innet uagion, hogi Palis azt mondgia oportet illum regnare. Züksegh, ugimond, neki uralkodni, ugi uagion, de mikor ideie s kora <vagion > lezen, nem mingiarast, hanem hogi ellensegit megh birandgia, akkoron oztan mindeneken zabadon uralkodhatik, be kęl neki menni az ö kiralij dűczosegébe, de mikor ideie s modgia [42a] lezen, kit czak egiedul tud az atya mindenhato isten Luc. 24. Mint eö maga mondgia Christus urunk, oly orzaga lezen az Christusnak, ki el nem reytezhetik, el nem enieztethetik vrozua, czak egiedül eö magaual nem lehet uralkodasa, hanem az ö tagiaiual, zolgaiual, tanituaniual. Act. 1. Vege zakad mind az töb feiedelemsegeknek akkor, czak ö lezen az uilag biro feiedelem isten utan akkor. Ha azt kerdik tehat, mit miuel most ott fen az egben az Christus, ha nem uralkodik es nem esedezik. Az irasbol azt felelheted, hogi ot fen az egekben tartatik es űl az atya istennek iobian, varia, hogi mindeneket megh vijczon, epiczen es labai ala uessen, mert istennek iobbjan ülni nem egieb, hanem az istennek hatalmaban, otalmaban, mert az űles niugodalmat, uezteglest es uralkodast iegiez. Az iob kez penigh hatalmat, otalmat,[75] segetseget, örizetet iegiez az irasban, honnan megh ertheted, mi legien az Christusnak isten iobian űlni, tudni illik isten otalmaban, es örizetiben lenni, nem uralkodni uele egienlö hatalomban az egben, mint sokan mondgiak. Summa zerent azert azt mondgiuk cziak az atya isten tudgia, az mikor kellene az Christusnak be zallani az ö igert orzagaban, tehat nem illik nekűnk mostan eötet az [42b] egekben mindeneken uralkodtatnunk, mert az egekben czak az egi isten uralkodik, es bir mindenekkel melly atya istennek diczösegere es meltosagara mostan az Christus <mo> ott fen tartatik az egekben. Nem azt mondom (megh erczed), hogi az Christusnak eddig semmi hatalma, dűczösege es meltosaga nem uolt uolna, mert eleteben ez földönis dűczöittetet es fel magaztaltatot czűda teteleknek es tudomanianak altala. Halottaibol ualo fel tamadasays dűczöseges lön, menibe menese utan es isten iobiara ualo wlese utannis mindez zelies uilagon neue hirdetetik, dűczöittetik es istentöl ekesittetik kűlömb kűlömb czűda teteleknek altala es mind ez may napig, söt mind eöreökke tizteletes, bűczűletes, dicziretes new az ur Jesus Christus neue mind ez zelies uilagon, valahol az ö neue hirdetik, bűczultetet, dűczöittet az Christus neue ebbenis, hogi az atya isten mindenűt az apostalok altal hirdeti vala magat az Christus Jesus neueben megh engezteltetet istennek es attianak mind azokhoz, ualakik el hinnek, hogy ez sidoktol megh fezittètet Jesus uolna az istennek fia, auagi Christussa. Az Christus neue forog uala azert mindenűt emlekezetben [43a] es dűczöittetik uala az apostalok tanittasa altal, mikor hirdetik uala az poganoknak az istennek kegielmet es io allapottiat, kiböl kel vala minden hiueknek es az poganokrol az Christus neue ala hajloknak bűnöket megh boczatani es uelek eörök frigiet tenni, hogj mind eöreökke eo istenek lenne. Ennek az elö istennek megh kegielmezesenek fel bonthatatlan frigienek bizonios ielenek es, ugimond, keszessenek, közbeiaro, bekeltetö zemelnek hirdetik uala lenni az Jesus Christust az eö eleteuel es tudomaniaual egietemben, mely kezesseget es közbeiarast az Christus be peczetlette es megh erösitette vere hullasual, hogi az isten kegielmeröl es emberekhez ualo io akarattiarol tött keötes, frig es fogadas soha fel ne bomollion azoknak, az kik az megh engeztelesnek igeiet el hinnek es uennek es engednenek neki es haborusagoknak bekeseges zenuedeseuel mind halalig abban megh maradnanak es az közbe iaro zemelnek zent eletenek peldaiat es tudomaniat tellies eletekben köuetnek, az kik penigh azt nem

[74] A mondat állítmányát kihagyta a másoló, ezért a *ninczen* szóval egészítettem ki a szöveget.

[75] A másoló *otalmat, hatalmat* sorrendben írta le a szavakat, majd föléjük írt 2, 1 számokkal jelezte a helyes sorrendet.

köuetnek, az frig tetel, közbe iaras es kezessegh azoknak keueset haznalna. [43b] Holot im ezt ued ezedben: azonkeppen az isten megh kegielmeszesenek es bűnűnk megh engeztelesenek ideie megh lött regen egiczer, mert egiczer uolt az Christus keserű sirassal es ueritekezessel es halalaual valo köniorgesenek es esedeszessel, kinek foganattia megh marad mind uegigh, czak hogi valami halalos bűnben, notaban ne gioniorködgiunk egiczer az isten keözeönseges kegielmessegenek, bűnűnk el engedesenek es fiaiua ualo fogadasanak ideie, mely beys uagion peczetelue tökelletessen es fel bonthatatlan keppen ugi anniara, hogi sem az Christus egiczer ualo esedeszese, zerzese, közbe iarasa, sem az isten megh kegielmeszese fel nem bomol, mert nem effele tökeletlen dolog, zerzes es uegezes, az kit untalan vyittani kellene, mert nem olly tokeletlen istenunk vagion,[76] [az ki][77] unos untalan uelünk zerzödnek, sem olly Christus, az ki mint untalan esedeszeseuel köniorgeseuel kötözne isten elött dolgainkat. Megh lött, attiamfia, egiczer tökelletessen az kegielmezes, az bekesegh zerzes erös kötessel, friggiel, hogi megh allion mind eöreökke es czak azzal tartozol, hogi meniemű peldat az te kezesed, közbe iarod egiczer elödben adot, mikor az közbe iaras dolgaban forgot, azt köuesd, eletedet zabd az o bezedehez, mendegely abban elö, czeleked azt, [44a] tarcz ahoz magadat, fogad azt, engegi annak. Ne fely, nem bomol fel az frig, megh all az frigh, megh all az miert ö esedeszet es kezes lött, tudni illik, hogi az isten irgalmas, kegielmes io akaro atyadda lött. Im hallod mikeppen dűczüittetet ezekben az Christus Jesus neue az ö meniben menese utannis. Immar röuideden hald megh aztis, mikeppen uralkodik mostan az Christus mű raytunk, mert im hallad, hogi mostan az egekben leuen, mindeneken nem uralkodik, vgi mint uelik nagi sokan. Valaki enged megh mostanis az Christus tudomanianak, az eö eletenek peldaiat hiuen köueti, bezedet es inteset fogadgia, az mondatik zolgalni az Christusnak, azon uralkodik az Christus es sött az az Christus tanituania, az ki az ö bézedet czelekzj es az ö attianak akarattiat tezi. Az ki penigh cziak zaiaban hordozza az Christust, akar mint vallia vranak auagi istenenek eötet, de ha hozza valo hűsegh, atyafiuy zeretet, alazatossagh es iambor elet, sem az Christust ingien sem ismeri. Fö tiztessege az Christusnak azert ez, ha eötet, mint istennek messiassat bezedeben es eleteben köuettiuk, ha az ö zauat megh fogadgiuk, ha annak hizunk es esmeriuk, ha az kuul czelekedünk tehat [44b] sem az atyat, ki az fiut el küldötte, sem az fiut, kit az atya elküldöt igazan nem tiztelliuk. Mind eddig ualo bezedemnek az uege csak az, hogy az Christus menybe leuen megh mostan mindenekkel nem bir es mindenkeppen nem orzagol, mert az ö complementuma, melliel eö egez, ep, tellies lezen es az kibol az ö orzaga all, az megh mind az földön uagion, ki penigh az föld alat niugzik, ö maga penigh zemely zerent ott fen az egben uagion, isten iobian üll, uaruan, hogi az igert orzagban be iktassek es minden ellensegj labai ala uettessenek, ki mikor megh lezen bezzegh akkor uralkodik oztan uelűnk egigűt. Heb. 10. 1 Cor. 15. Mostan uelünk <ur> uralkodasanak modgia nem az, hog onnat felliul az egbol birion es paranczollion ide ala nekűnk, hanem az, hogi az ö tudomanianak altala birattassunk, igazgattassunk, uezettessünk, ha engedünk az ö tudomanianak, bezedet halgattiuk es zauat fogadgiuk, tehat ugj zolgalunk neki es ugi uralkodik raytunk. Ps. 1. Act. 17. Matt, 10. Ha penigh az gonoznak engedünk, tehat az ördög vrunk, mert az menniegben uralkodo isten es onnet mindenekkel biro isten, mindenekenek gonuiselö, taplalo, legeltetö istene czak egj az mű urunk Jesus Christusnak dűczoseges zent attya.

[45a] Harmadik tanusag, hogy megh az Christusnak, onnet ahol most uagion, le kell ioni <u> hogy ugian zemely zerent mindeneken ualo hatalmat, urasagat megh mutassa. Act. 1. 3. Phil. 1. Heb. 9. Phi. 13. 1 Tess. 1. Az credoban valliuk, az tellies zent irasis azt bizonittia, hogy onnan felliul, à hol most az Christus uagion, el iouendö lezen, mint az angialokis megh mondottak uala męgh akkor, hogi fel uitetek meniegben, hogi ugy ione el az mint fel menni lattak az apostolok. Zent Peter niluan ielenti, hogi nem mind eöreökke ott fen lezen az egben, hanem czak addig kell ott tartatni migh az mi megh zabadulasunkra onnet le boczattia az uristen. Palis azt mondgia, uariuk az egekbol az mi megh zabaditto Christusunkat, az honnet masodzor megh ielenik az mi megh zabadulasunkra es testunknek megh <dű> megh[78] diczöittessere. Az Christusnak el iouetelirol ualo bizonisagunkat, hogi bűtű zerent mind elö nem zamlaluan, sokba telnek az, elegi egi nehaniat elo zamlalni benne, az többit oluasd megh te magad az zent köniben. Z. Pal igi emlekezik az Christusnak el iouetelirol: tű ueletek diczekedűnk, ugimond, mi az Jesus Christus elött, mikor el io ismet. Isten erössicze, batoricza az tü züueteket, hogi zentseg-

---

[76] Az *untalan vyittani kellene, mert nem olly tokeletlen istenünk vagion* szövegrészt pótlólag írta a margóra a másoló.

[77] Az előbbi közbeszúrás után a másoló elfelejtette kitenni az *az ki* vonatkozó névmást.

[78] A *megh* igekötőt kétszer írta le a másoló.

ben lehessetek az atya isten elött [45b] az Christusnak el iouetelikor. Esmet igassag az, ugimond, az isten elöttis, hogi niomorusag, giotrelem legien fizetessek azoknak, kik az hiueket megh niomorgattiak, az hiuekis penigh, kik itt niomorusagot zenuednek, melto, hogj az isten niugodalmat adgion akkoron, hogi az egbol megh ielenik az ur Jesus Christus zikrazo tűznek langiabol es el io, hogi dűczöseges legien minden eo zentiben es czűdalatos minden ö hiueiben. Esmet kerlek az uristenert es Jesus Christusert, ki eleueneknek es holtaknak itelöie lezen es az ö el ioueteleert es orzagaert, hogi praedikald az iget, Zent irasbais azt mondgia, hogi bekesegh tűressel variuk az Christus Jesusnak el iouetelit, ki nem kesik, hanem közzel vagion. Tim. 2. azt mondgia zent Pal, hagiom teneked az mindeneknek megh eleuenito istene elött es az Jesus Christus elött, ki bizonisagot töt Pontius Pilatus elött, hogi maculanelkűl megh tarcz az paranczolatot, mind addig, migh el io az mű urunk Jesus Christus, kit mikor ideie lezen megh mutat amaz egiedül bodog es hatalmas kiralioknak kirallia es uraknak ura. Act. 27. Luc. 17. Mar. 13. De mi zűksegh ezekröl sok <bzo> bizonisagot elö zamlalni, ha az kereztienieknel niluan uagion es hizik, hogi el boczattia az isten az Christus Jesust, es el io ualo [46a] bizonial, kiröl ö magays az tanituanioknak nagion sokzor zollot es noha el ioueteline napiat megh nem mondotta, mint hogi nemis tudta, de azert nagy sok iegieket mondot, hogi kik megh lennenek az eö el ioueteli elött, tudni illik az Antichristusnak megh ieleneset, hadakat, embereknek uezet<set> erkölczet minden fele rendben es nagy testi batorsagot. 2 Tim. 3. 1 Tess. 5. Kik megh leznek mint, ha megh nem löttekis es az utan el io hamar. Z. Pal azt mondgia, hogi az isten egi napot hagiot arra, megh itelni zelies ez uilagot, az igassaggal az ferfiu altal, kit arra rendelt, de azert mikor lezen, azt nem tudgia męgh öys, mikeppen ioion penigh el az Christus, mely hirtelenseggel es mely nagy dűczöseggel, arrol ö magays eleget zollott az Christus az apostolokis irnak rolla, es Zent Peter azt mondgia, hogi olly dűczöseges lezen es öruendetes az hiueknek, Apoc. 10. Phi. 3. 2 Tess. 1. 1 Tess. 4. Tim. 1. es egiebutis nagi sok hellieken. Touabba miuel hogi az credoban ugi uagion, hogi el iouendö lezen az Christus az iteletre, Zent Peteris azt mondgia, hogi ötet rendelte az isten holtaknak es eleueneknek itelö biraiaua, ki elött zamot kell mindennek adni, ugy mint ki altal megh iteli isten mindeneknek titkos dolgait. Innet immaron sokan azt [46b] itelik, hogi mihelt az Christus el io egiebet nem czelekedik, hanem egi zem pillantasba megh itel mindeneket es holtakat es azonnal mingiart az földröl fel megien az egben az öueiuel es az gonozokat itt alat az melysegben, az pokolban hadgia. De sokkal kűlomb ertelme uagion az irasnak erröl, kibol enis azt uallom, hogi noha el io az Christus, de azert nem mindgiart tauozik el innet az földröl, hanem itt az megh tiztult, megh zepült es vijúlt földeön bodogsagosson uralkodik es orzagol az öueiuel egietemben. Hogj penig egezlen es niluan ez dolog felöl ertelmet es tanusagot uehes, im ez ket rendbeli sententiat iol hand uesd megh magadban es tegi az irasbol iteletet mind az kettöröl es az mellik az zent irashoz közelb lezen es lelked megh niugzik rayta, maragi megh. *Elsö* sententia ez, sokan ebben az ertelemben uadnak, hogi mihelt el iö az Christus, azonnal mind iok, gonozok fel tamadnak es hogi mingiarast az Christusnak mindeneken, iokon es gonozokon ualo itelet, birosag, hatalom es giozedelem kezeben adatik es mingiarast azokat egimastol el ualaztia, az iokat melleie uezi es uelek egigüt orzagol, az gonozokat penigh ki rekezti es az sötetsegre, [47a] langra, tüzre es giotrelemre vizi es minden isteni iotol, gioniorusegtol, feniessegtol, bodogsagtol, dűczosegtol megh foztia es ugi oztan mindgiarast vralkodni es kiralykodni [kezd],[79] ellensegit le tapoduan, el rontuan es karhoztatuan, az öueit penigh az istentol neki es az ö hiueinek igert bodogsagban be iktattia, es uelek egigűtt uralkodik es orzagol mind eöreökke. Mas orzag es birodalom az messias orzaga utan soha nem lezen. Az <veze> uege lezen az Christuson az monarchiaknak nem megien tul rayta az birodalom, hanem ö rayta all megh es az ö orzaga igassagnak orzaga lezen, kiben az igassagnak zeretoy es czelekedoy uralkodnak egigwt az messiassal es az az orzagh allando es megh maradando, tökelletes, valtozhatatlan, gioniorusegeg, gazdag, mindennel rakua es böuölkodo orzag lezen, unhatatlan es olly bodogsagos allapotu lezen, kit most ez uilagon ingien gondolni sem tudunk, sem uarni, sem <keni> kerni, sem ohaytani az uristentol. Nyeluel megh nem mondhatunk, zemmel megh sem lathatunk, sőt megh czak megh sem tudgiuk gondolni meniemű gioniorusegeg, bodogsagos allapotu orzag legien, az kiben egigűt lezunk itt ez <föl> földön az Christussal. [47b] Ez az ertelem, az en iteletem szerent, nem uolna gonoz es eliö, hihetnem en, hogi elkezduen az iteleten az Christus az ö uralkodasat, attol fogua oztan (eöreökke> mind eöreökke uralkodnek az öueyuel egietemben itt földön. De miuel hogi ollyan irasokis uadnak, kik azt ielentik, hogi nem mind egiczersmind tamadnak fel az holtak, hanem elöszor az igazak es az hiuek, kik az Christussal uralkodnak ez földön ezer

[79] Kimaradt az állítmány, a *kezd* igével pótoltam.

eztendeig, ezokaert im illien sententiabanis vadnak az dolog felöl az emberek. Ps. 1. 1 Cor. 15. 1 Tess. 4. Apoc. 20.

Azt mondgiak, hogi az Christusnak el iouetele elött, az mint az euangelistak megh irtak, mind napban, holdban es czillagokban czűdak leznek, ehsegek, dragasagok, dög halalok zertelen ualok leznek. Hadak uizza uonasok es part űtesek izhoniuak leznek. Az zeretet megh hidegül es az hamissag el arad. Az euangelium zelies ez uilagon hirdetetik az hiueknek. Olly nagy haborusagok lezen, hogi alig maradhatnak meg, hogi megh nem botrankoznak. Az hamissak minden felöl fel tamadnak tűzzel, uizzel, fegiuerrel es hamis tudomannial es zertelen nagi oldöklest teznek zelies ez uilagon az zegeni kereztieneken. [48a] Anniera el fogi az igassag es anniera öregbedik az hamissagh, hogi az hiuek ragadomani leznek az hitetleneknek. Minden ioban czak az hitetlenek leznek es az istentelenek, az hiuek mindenben zűkölködnek. Hűseg, tiztesseg, emberseg, zemerem, bekeseges lakas egi czep sem lezen es az uilagh fel tamad varas es orzagh az masik ellen. Öles, foztas, koborlas, dulas es megh gondolhatatlan nagj zurzauar lezen minden nemű dologban. Ezen közben egi nagi hamis prophetays tamad, ki kiralynakis neuezteti<k> magat es fel tamad az isten prophetai ellenis, ellenek hadakozik, meg oly oket, ki meniemű rettenetes nagi izhoniw ondoksagokat czelekedgiek mind isten ellen s mind az hiuek ellen. Dani. 11. Apoc. 10. 13. 14. Matt. 24. Ez izhoniusagot latuan, el halnak az hiuek es reyteznek az puztaban elötte, de odays rayok mennek es ott sem hadgiak öket niugodni. Ezt latuan az hiuek, hogi sohonnan semmi remensegek ninczen az megh zabadulas felöl, mingiarast vristenhez esnek es erossen köniörögnek neki, hogi zakasza ueget immar az rettenetes istentelensegnek es zabadiczia megh öket az ö igereti zerent. Az uristen megh halgattia eöket es nagi hirtelenseggel [48b] zabadittot boczat nekik, ki az ö zent fia, az ember Jesus Christus lezen kiralioknak kirallia es uraknak ura, ki nagy hatalmassaggal lezen (2 Tes. 6. 1 Tes. 4. 2 Pet, 35. Apoc. 19.), es iö angialoknak seregeuel es uito zauaual, trombita zoual, attyanak nagy dűczösegeben, ki elött langalo es magh olthatatlan tűz iö. Akkoron az angiali eröt az hiueknek kezekben adgia, az hitetlenek, az kik öket az puztaban zoritottak uolt, le hullanak harom oratol fogua estueig az hamis propheta czak ö maga megien el, esmet nagi hadat tamazt az hiuekre harom izben. Negiedczer oztan ö magays megh fogattatik es megh bwntettetik, ez az harom iay zent Janosnal (Apoc. 11.). Az töb istentelenek es kegietlenek az hamis prophetaual egietemben megh fogatatik, kik az földet megh niomoritottak uolt es az Christus kiraly eleiben uitettnek, ki megh feddi eöket es zemekre hannia minden istentelensegeket es erdemek zerent megh bűnteti öket. Akkoron megh mingiarast, azt mondgiak, hogi nem lezen az közönseges itelet, sem az istenteleneknek fel tamadasa, hanem czak az hiuek tamadnak fel. Akkor az hiuek, kik eleuenen talaltatnak, el ualtoztatnak es az Christus eleiben uitetnek es uele az fel tamadot hiuekkel egigűt uralkodnak az istenteleneken. Ezer eztendeig megh mondhatatlan bösegh, bekesegh, bodogsagh es zentsegh lezen, mert az satanis ezer [49a] eztendö alat megh kötöztetik es minden orzagoknak feiedelmi be hodolnak az Christusnak es az ö hiueinek. Ezek utan oztan az ezer eztendönek vege fele egi keuesse esmet el boczattatik az eördögh es esmet az Christusnak be hodolt feiedelmeket es nepeket el czallia es rea tamaztia az kereztienekre nagi haddal, de akkoron az istennek utolso haragia megh ielenik, mellyel az Christus ellensegit mind egiglen el uezti, az földet haragiaban olly igen megh űti, hogi az hegiek megh zakadoznak, es az halmok le omolnak es minden varasoknak kö falai. Ennek felette az isten harmad napig nem hadgia az napot el niugodni, forrobba es heuebbe tezi az ö termezetinel, hogi nagi heusegh es forrosag zallion mind az egez istentelen nepre. Annak felette ken köues harmat<ot>, kö essö es tűz czepeg reaiok es megh eped az ö lelkek es testek, kiuel retteghtetik megh. Az hiuek, kik Christussal leznek, semmit ebben nem ereznek, mert az istennek es az barannak mentsegeben leznek. Akkor uege lezen minden hadakozasnak, paranczolasnak es gilkossagnak. Lezen oztan eöreökke ualo bekesegh es batorsagh. Mikor penigh az az ezer eztendö el telik es uege zakad minden <ellens> istentelensegnek, az uristen meg vijttia ez uilagot, az egh es az föld megh vijttatik az emberek angiali hasonlatossagra [49b] ualtoztatnak es feniesek es feierek leznek, mint az elött es mindenkoron forognak az hatalmas istennek es az barannak elötte. Azon közben minden istentelenek, kik teremtestolfogua megh holtak, fel tamadnak es az elö istentelenekkel egietemben örök vezedelemre sententiaztatnak, kinek uege soha nem lezen. Akkoron mutattia es ayanlia be Christus az ö orzagat az ö attyanak es utolso ellensegeys az halal.[80] Es akkor oztan isten lezen mindenekben mindeneknek ellensege, minden ezköznelkül etc. Ez az masodik sententia, melynek sok es regi patronusi vadnak, mint zent Janos iria Apoc. 20. Papas doctor szent Janosnak tanituania Jereneus Apollarius Terbilianus Victorinus es többennis sokan.

---

[80] Kimaradt az állítmány; talán *megh* vagy *le giözetik* lehetett.

De ez en tanaczom ez felel az, hogi feletteb mi mostan feiünket ne töriuk, hanem ertuen azt, hogi ez vilagnak ez mostani allapottianak uegenek kel lenni. feletteb <ez hez> ehez ne ragazkodgiunk, söt megh tekentuen ez uilagnak allapottiat iariunk igazan el az mi hiuatalunkban, kezulliunk zent es tizta elettel az jouendo dűczö vilagnak boldogsagos allapotiahoz, keriuk az kegielmes istent, hogi hozza el hamar annak az uilagnak iob es istenes allapottiat, ahol az igassag uralkodgiek mind eöreökken eöreökke amen. Finiebat Mic. Úr.[81] 9 die octobris in rationem Joannis Mattefi. 1620.

3.

[51a]

Moses prophaetanak istentöl szarmazot bölcziesegereol es Aristotelesnak ez vilagj böícziesegereol es az embereknek kűlömb kűlömb okoskodasokrol valo iras, melliet most ez vilagj fö rendek, nemesek elö vöttek es igaz tudomannak mondanak Moses prophaeta ellen es az regj sok szentek tudomanjniok es ertelmek ellen.

Minek eleotte szolnek elmemnek[82] minden dolgairol, emlekezem két bölcziesegröl: <Miuelhogi> 1. az igaz es istenj bölcziesegröl. Masodzor: miuelhogj ez mostanj idöben ele uetetet nemelj fö es nemes rendteol Aristotelesnek istentelen bölcziesege, melliel rontanj akariak az istentöl ki ieöt bölczieseget, melliet az vristen Moses prophaeta altal kj adot.

Szoluan Aristoteles, ezt mondgia: Sokat szol Moses, de keueset bizonijt. Moses penigh ekessen es bölczien megh [felel][83] Aristotelesnek irasaban, mikor igj szol Deut. 18. Az prophaeta penigh, az melj merezlene az en neuemben olliat zolnj, az mit en nem zoltam, parancziolatjrol tött tanobizonsagot. Touabba meg bizonittatik Moses prophaetanak igaz tudomanja innetis, hogj valamjkor[84] mit zollot uagj az nepnek mondot az vrnak neueben, be telliesedet. Mert igj zol Moses, hogj isten azt mondotta ö nekj, hogj arrol ismerie meg az ö nepe az hamis prophaetat, hogj mikor zol az vrnak neuebe, be nem telliesedik az hamis prophaeta zaua. [52a] Moses prophaeta penigh valamikor az vrnak neuebe zollot, czuda tetelekkel megis bizonittattott es meg löt. De Aristotelesnek mellik bölcziesege bizonittatot meg istentöl czudateteleknek altalla? Auagj istennek mellik zent embere igazit valahoua Aristotelesre? Nam az Christus egezzen mutat Mosesre, mikor azt mondgia: Moses es az prophaetak en rollam irtanak. Ha Moses prophaetanak irasa kötes volt volna, kj tauol legien, tanobizonsagais kötes volna. Touaba zent Janosis be hozza irasaban, mikor az meniey latast meg iria (15. Apo.) hogj latta az hiueket, kik az Christus tanobizonsagaert[85] geözedelmet veottek az sarkanion es hallotta, hogj Mosesnek az istennek zolgaianak <eke> eneket es az barannak eneket mondottak, melj az uolt: Mindenhato vristen nagiok es cziudalatosok az te czielekedetid. Oh zenteknek kirallia, hiuek es igazak az te vtaid. Kiczoda nem felne tegedet, vram? Es kiczioda nem magaztalna fel az te neuedet? Mert egiedul vagj zent, mert minden nepek el iönek es imadnak te elötted, mierthogj az te iteletid ki nilatkoztanak. Megis azt mondotta Aristoteles Moses prophaeta fölöl, hogj sokat zol, de keueset bizonit. Bizonittia isten az Moses irasat czudatetelekkel,

---

[81] A *Mic. Úr.* névrövidítés Michael Ürmösi nevével azonosítható, aki e kódex 32a–33a lapján másolt kalendárium után oda jegyezte: Michael Ürmösinus scribebat. Domini suo Joanni Mathefi 1620. 4 die Septembris.

[82] Az *elmemnek* szó értelmileg nem világos a mondatban. Eredetileg talán *eleinknek* lehetett a szövegben, amit ha rövidítéssel írtak a másoló könnyen félre érthetett. A vitairatban ugyanis eleinkről, az első emberekről (Ádám, Ábel, Káin stb.) és azok származásáról van szó.

[83] Kimaradt az állítmány; a *felel* igével pótoltam.

[84] A *la* szótag a sor fölé írva.

[85] A *tano* szó a sor fölé írva.

meg erössitetik tudomania menybol. Bizonittia Christusis es az apostolok mindenekben igaznak lennj Moses irasat es bölcz tudomaniat.

[52b] Azt mondod, hogj azt iria Moses, hogj mikor Cain Abelt meg eölte, azt mondotta Cain, hogj minden, valakj talal engemet megh eöl. Ha teob fiay nem voltak akkor Adamnak Cainnal es Abelnel, Abelt penigh meg ölte Cain, tehat kjteol volt felelme Cainnak. Innetis kj teczik tehat, hogj nem ugj volt az teremtes, mint Moses mondgia.

F e l e l e t . De ued ezedbe cziak iol, mert Mosesnek nem volt arra igen nagj igiekezetj, hogj az istenteleneknek es hitetleneknek igen nagj genelogiat [!] irion, hanem cziak az hű es igaz, iambor eletű embereknek gienelogiaiara [!] volt ö nekj gondgia. Mert megh ismerte Moses, hogj isten az iambor eletű emberekben gieöniörkodöt es nem az latraban, nem az gilkosaban. Kj megh teczik, mert azt iria Moses elsözer [!], hogj Cain feleseget vöt, iol lehet nem specifjcallia <kj> meg kj leaniat ueötte. De meg teczik az irasbol, mert azt iria, hogj Adamnak zaz harminc eztendös koraban löt egj fia, kjnek Sett volt neue, kjnek ideieben kezdettek segittsegre hiny az vristennek neuet. Ettölis vnokaia löt Adamnak Enos. Ennek sem speeificallia megh Moses, hogj kj leaniat veötte volna Kiböl kj teczik azis, hogj vgian Adamnak löttenek leanij [53a] es zaz harmynzc [!] eztendeö alat, mint megh vagion irua (G. 4.) az Cain genelogiaia [!] felöl vnokaijs lettek Cainnak ez zaz harmincz eztendö alat. Zaporodegh penigh hatod izigh Cain Adamnak ez zaz harmincz eztendeygh, mig harmadik fiat, Setet szűle ez vilagra, melj Setnek ideieben segitsegre hiuatek az vristennek neue. Hogj penig felelmes volt, felelmes azert volt, mert az isten artatlan ver ontasert rettego sziuet adot nekj, kj <ideyeben> ieuendöben beys telliesedett rayta. Oluasd meg cziak, mint mond Lamek, kj Cainnak maguabol valo hatod jzj. Es vegj ertelmet belölle, zolittia Lamek az <ökeöt> két feleseget es biztata bezeddel batorituan fjgielmeztetj ököt, Caimert, mikor igj zol (Ge. 4.) Lamek zola az eö két felesegenek Adonak es Zillanak monduan: Tű, Lamek felesegj halliatok meg az en zomot, es vegietek ezetekbe az mit mondok: ferfiat eoltem meg en sebemre, az az vezedelmemre, es egj iffiut az en fajdalmomra. Holot innetis kj teczik Lameknekis gilkossaga. Itt két gilkossagnak neuezetit vehettiuk ezünkbe, kjert nem keues bantasj voltak Lameknek az ö felesegetöl. [53b] Jol lehet megh nem specificallia kiket eolt legien megh, de kj teczik az ö bezedeböl, holot Caimot ö maga hozza be felesegenek es az istennek feniegetesit, mikor igj zol. Azt monda isten Cainnak, hogj valakj meg eölj Caimot, ezen ketkeppen alnak bozzut. Es felesege elöt magat batorituan es biztatuan, feleseget igj czitituan: hogj valakj megh eoly Lameeket, de nem hetkepen, hanem hetuen hetkepen allnak bozzut Lamechert, kj gilkossagot czjlekedet vala. Azert nem volt masküleomb teremtese istennek[86] ez Adam kűuűl, az mint te mondod Aristoteles. De nem vezed ezeben [!] az idönek hozzusagat, tudnj illik az Adamnak zaz harmincz eztendeiet, melj zaz harmincz eztentöben [!] többen szaporodtanak az istentelen Cainnak menzetsegi, az kegies istenfelö agnal, melj isten felo agh Adamnak zaz harmincz eztendeieben zületek. Az meg öletet jambor Abelnek halala vtan, kj Adamnak harmadik fia, it kezdek el Setnek ideieben az istennek neue segitsegre hjuatny, mikor Enost szűle ez vilagra. Erre uolt Mosesnek nagiob igjekezetj, mint hogj az igaz genelogiát [!] irhassa meg, tudnj illik az zent agnak eredetit, [54a] kjböl, kj hozza az vristen az vr Jesustis. Jeuendö idöben keues gondgia uolt Mosesnek Caim dolgajnak minden rezzejnek meg specifjcalasara, cziak czielkedetit es gonossagat mutogattia megh. Irhatta volna azokatis, de lattiuk, hogj Adamnak cziak egj leaniarol sem tezen emlekezetet, mert mas volt igiekezetj, nem az contjnuitas, az Cain[87] dolga, sem penig felesege hozzasa, honneg es kj leania lött legen. Hogj penig azt mondgia, hogj minden valakj talal engemet melöll [!], It azt ved ezedbe, melj nagj retteges legien az gilkossag, fökepen az kik artatlan vert ontnak, hogj mikor senkit nem latis, megis rettegh es mèg az faknak cziergö leuelektöljs retteg. Nem azt tezj az, mint ha mas földönnis lött volna ember ez vilagban. Az isten haragiat es bozzuiat latta Cain; mikor edes attiatol, Adamtol nem valt zeretettel megh, söt bozzuiat, es nagj haragiat latta attianak, kj miat nem szemuedhete el Cain attiaual eggiut valo meg maradasat. Söt inkab azt latta, hogj az mint Adam biztatta es vigaztalta magát az Cain szűletesenek ideyen es velj vala, hogj ez volna az, az kj altal heliere hozzatattek az meg romlot szabatsagh, melliet Adam az eo engedetlensegeuel el ueztett vala paradicziomba. [54b] De miuel hogj ezebe vette Adam, hogj nem hogj az isten haragiat megh engeztelte volna Caim az Adam vetkeiert,[88] de inkab nagiobban fel gieriezte az Abelnek meg öleseuel. Aztis ezeben voue Adam, hogj az zent mag nem zaporodnek, kiböl inkab es nagiobban meg ismerte istennek haragiat az bűnűn [!] ellen, kiert

---

[86] Sor fölé írt szó.

[87] A *hogj Adamnak cziak* szavaktól a szöveg a sor fölé van írva. Az *az Cain* szavakat kétszer írta le a másoló.

[88] Az *r* betűt a sor fölé írta a másoló.

nem keuess busulasa vala Adamnak. Mert Cainak gilkossaga utan czak az ö nemzetsegj szaporodanak, meljböl latta, mijs lattiuk azt, hogj semmj io, sem zent ag, sem istennek segitsegere hiuo ember nem űletethetett, mert Cain atkozot vala es mind maradeka es az zent mag nem zaporodot vala Adamnak zaz harminez eztendös koraigh. De az harmincz [!] eztendös mikor volna az isten meg uigaztala Adamot es ugj aiandekoza harmadik fjiaual megh, Settel. Melj Sett zent eletű es iambor, isten felö ember leött, mint az zegeny iambor Abel vala es ennek nemzetsegeböl tamazta fel az isten az jambor Abelnek maguat, nem az gilkos Cain maguabol. Oluasd meg cziak Moses első köniuett, mint rendelj irasat, megh ismered mjre volt Mosesnek gondgia. [55a] Meg ismered aztis, mint allotta megh isten az maga bozzuiat Cainon es az ö maradekin es minden istenteleneken. Meg azokonis, az kik az iamborok maguabol az utan istentelenekke löttenek, mert az köuetkezendö idöben anniera fel arrada az gonossag ez vilagon, hogj az vristen rettenetes haragiaban minden istentelen embereket, gilkosokat, paraznakat, baluany imadokat, irgalmatlanokat, zo fogadatlanokat, engedetleneket, garazdalkodokat, keuelieket, fel fuualkodottakat, magokban bizakodokat, feslet erkölczűeket, buialkodokat, zeretetnelkűl ualokat es minden gonozokat viz ezeönnel el nielete es el uezte es ig zakazta az felseges vristen az istentelen Cainnak maguat es igh alla megh bozzuiat. De az zent agnak, melliet az vristen Adamnak zaz harmincz eztendöienek be telliesedeseben meg mutata az ö kedues es zent akarattia zerint, Adamnak harmadik fianak szűleteseben, az zent eletű emberekhöz valo zeretetitt, nem ueön mast, hanem Nouéet felesegesteöl es harom fiat felesegeket megh tarta es ez uilagot azok altal megh epitte. [55b] Es igj immar ez vilagh az uiz ezeon utan nem az Cain nemzetsegetöl, hanem az igaz es artatlan magbol valik zabad akarattia zerent gonozza es gilkossa. Es igj kj kj ö maga valaztia magat az vezedelemre es nem isten. Az hiuek penigh, kik megh maradnak Adamnak harmadik fianak, Settnek jamborsagaban es Settel egietemben hijak az felseges vrnak az meninek fölnek [!] vranak es teremtöienek neuet cziak egiedül segitsegre. Ezek valaztak eö magokat az örök eletre es ezek valaztatnak. De az kik az vakmereö batorsagban mennek, Setnek tanacziaban es istennek egiedül segitsegre valo hiuasaban nem maradnak, kj esnek az igazzaknak valaztassabol. De az zent ag tsak azokbol faizik megh, kik az Jesus Christusnak nio[m]dokat[89] köuetjk, mely Jesus Christus ebbeöl az Setnek agabol valo vala űletese zerentis, czielekedetj zerentis, istennek neuenek segitsegre valo hiuasaban, tanacz adasabanis. Kj teczik bezedebol, mikor azt mondgia az satanak: meg vagion, ugj mond, irua (Deut. 6.) az te vradat istenedet imadgiadd. [56a] Es tanitasabolis, mikor az apostolokat tanitia imatkozny, mikor egienesen az ö menniey zent attiara igazit es azt adgia tanaczul az apostoloknak, az ö attiatt ezkeppen zollitcziak megh es igj könörögienek nekj monduan: Mi attiank, kj vagj mennieghben etc. Latode, hogj nem idegen az Jesus Christusnakis ertelme az regj igaz eleinknek, Adamnak, Setnek, Enochnak istennek neuenek segitsegre valo hjuasabanis mj uelunk egiűt az isten paranczialatiarol es akarattiarol. Megh penigh az vr Jesus Christusis vgian ez istennek neuenek segitsegre valo hiuasaban megh erössittik Mosestis es istenek minden zent emberj Moses prophaetanak az istenek tiztölöienek lenny, parancziolattianak megh örizöienek lennj es az zent nemzetböl valo vala es az Christusis ez nemzetböl valo vala. Valahannian penigh megh zegik vala az zent hjuatalt, melliet Moses prophaeta altal isten kj adot vala, de az hjuatalbol auagj valaztasbol kj esnek es kj vagattatnak vala. Oluasd meg cziak az Moses könjuet, meg latod mint irra Chore, Datan es Abjron (Num. 16.), mint nielete el isten az[90] földel mind nemzetsegeuel [56b] egietemben es igj vezte el engedetlensegeuel az zentsegre valo hauatalt [!] es valaztast. Mert nem hiut minkeot az isten hitsagra, de zentsegre, mint zent Pal iria (1 Tes. 4.): Lassod azert, mert mind ezekböl ezedbe veheted Aristotelesnek pogany bölcziesegenek es fel fuualkodot elmeienek hamis vezedelmesseget, kibol nem eletet, hanem halalt es örökke valo vezedelmet var. Houa lehet vezedelmesb tudomany, mint kj azt merj mondani, hogj sem isten sem ördög ninczen, sem feltamadas, hanem az mint Aristoteles mondgia, igj <s> uolt s igj lezen, kjuel igen nagj batorsagot add sok fö embereknek es nemes rendeknek az vezedelemre. De kj valaztom az jambor isten felö vrakat es nemeseket, kjk ez fele hazugsagnak nem hjznek, söt inkab igjekeznek eletekoen [!] elnj, istentöl felnj es az mennek feoldnek vranak istenenek neuet cziak egiedül segjtsegre hjny az regj zentekkel, Adammal, Settel, Enochal es minden regj zent atiakkal. [57a] Annak utanna az zent prophaetakkal, az zent Nazaretj vr Jesus Christussal es az zent apostolokkal, kjk egjenlö egj ziuel, egj zaijal, egj elmeuell es egj lelekkel mindenkor bizodalommal megh zolittiak az mennek, fölnd [!] tengernek es minden benne valo allatoknak felseges istenet es teremtö vratt.

---

[89] Az *m* betű kimaradt a szóból.
[90] Sor fölé írt névelő.

Mijs, kik felliuk azt az zent istent, az sok zamlalhatatlan zenteknek vrat es istenet, kit[91] ök imadtak, feltek, tizteltek es nekj könierögeotek czak ötött imadgiuk, tiztelliük, nekj köniöregiünk es minden testj lelkj jokat cziak ö töllę kériünk egiedül. Mert ö az cziak, az kj mind vilag teremtesetöl fogua cziak azokat halgatta megh, az kik az ö neuet hittak segitsegre, mint meg hallod, mostis ugian azon isten vagion, nem mas, nem masollia meg, az myt el kezdet, cziak hogj ne legien az köniörges isten parancziolattia ellen, kölomben megh nem halgat ö zent felsege.

Caput secundum

[57b] Masodszor zollok ez mostani üdeoben az papoknak harom sextaiokrol [!], kik igazituan tudomanyokat eggik az masik ellen zoll, mint ha eggiknek tudomanya job uolna az masiknal, maga ha mertekbe uettiük, ugian azon egi labirintusban uadnak eggik mint az masik. Oka penigh ennek imez: mert mindenik magat beolcznek alittya, maganak nagiot[92] tulaydonjt. Tiztesseg keuanok es keueliek, melly dologert zokott ez uilagra jeonj istennek nagi haragia. Kik keozzeol elsö az papay tudomany, mellynek az kezdetj, noha io uegre kezdetet uoltt az apostolok tudomanya zerint, de annak vtanna meg zauarodott es magaban keuelysegben esuen mindenekot maganak tulaidonituan minden zent irast akar az eo tudomanyara es ecclesiainak ertelmere vonny, monduan az romaj ecclesia czak az az igaz ecelesia. Azert minden zent irast az romaj ecelesia ertelme zerint kell magiaraznj, nem az ecclesianak kell az zent iras zerint erteni. Masodzor az Lutter tudomanyarol. Mely azis noha ellenkezik az teob sectakkal es magat allittya jobnak es tudosbnak, de nem kerűlhetj ell, hogi ugian azon labirintusban ne essek. Mert noha ellene zol az papaj tudomannak nemely rezzeinek iggaz [58a] annibe mikor zol az baluanyok ellen, zoll az az sok hamis innepek ellen, procesiok ellen es több baluanioknak rendeltetet rendelesek ellen es miben, hogi nagi sok rend tartasit az papanak ellenzi, de mind azon altal nem uezi eszeben, hogi eöys ugian azon ferteoben esett. Mert noha karhoztattia az papai tudomant az sok rendeleseiert es okossagbol talalt emberi tudomanjokert, de mind azon altal, ha iol rea uigiazunk es elmenkben vezzük, a miben az papai tudomant karhoztattia, de eöys ugian azon eoruenyben esett es ugian az keozepiben fekzik Az Demetriadesekreol, kik ezekis eggi czeppel sem kűlömbeznek amazoktol. Söt meg[93] ugian azt merem mondani, hogi meg halattak bűn czelekedessel azokat, mert amazok zeginyek tudatlan es mashoz kapest eggi űgűsegböl, de emezek tuduan es nijluan ualo arultatasbol mjuelik. De ued ezedben czak te ember magadott, uigiazz es figielmezzel mindeniknek okossagokra, mi moldon es miczoda mesterseggel otalmazzak tudomanyokat. Ha ezedbe akarod ueenj, eggi czeppel sem kűlömbeoz eggik az masiktol. Mert mindenik fel es eleo [58b] veette zaiaba az isten neuet es ereossitj minden dolgatt az isten töruenjeuel es paranczolattyanak meg nem tartasanak bűnteteseuel. Az papasok azt mongiak, hogi czak az romay ecclesia az igaz ecclesia es eo semmiben nem teuelieg es ualamit eo el uegez czak az az igaz tudomany. Maga nem uezi ezebe papa, hogj eois Aristotelessel eggiűt uetkezik, Moses prophaeta ellen es az teob prophaetak ellen, Christus ellen es az zent apostolok ellen, mert noha illien igen fel fuualkodot ez à romay tudomany es nagj keuelsegben[94] eset es azt velj, hogj ninczien teob igaz tudomanj. De eöys okossaggal es emberj talalmannial akaria elö vinnj dolgat es mihelt lattia, hogj az kűlsö okoskodasokat markaban tapaztalliak, mindgiarast tér az zent irasra es isten parancziolattiara. Mert nincs mas rokoncziaia dolganak es onnat uezen okoskodo mesterseget, kiuel az zegeny egjigiű emberek elmeiet megh zedittj es el hitetj az tudatlant. De te ember niisd fel cziak elmedet vgian az eo bezedebeol megh tapaztalhad eoteott. Mert mihelt azt mondgia valamellik: az en tudomaniom isten parancziolattia [59a] zerent vagion, kerd megh tolle, hol parancziolta <azt> isten, hogj az romay papa Christus vicariussa legien az zent gűlekezetnek feje es valamit eo vegez czaik az legien az iduesseges vegezes. Adgion parancziolatot rolla, auagj bizonitsia prophaetak, Christus, auagj apostolok mondasok, auagj irasokbol. Holot öys romlando ember. De en megh bizonittom, papa es Aristoteles ellen, hogj Moses volt hű az istennek hazaban es Christus tano bizonsagot tezen rolla. Moses eö rolla irt es nem paparol. Azert ez okoskodasbol talaltatot tudomanj meg nem alhat es valakj ehez bizik, meg czialatkozik, mert megh vagion irua: emberektöl talaltatot tudomaniokban nem dűcziekedik az isten, hanem azt mondgia cziak azt czieleked, az mit parancziolok ahoz többet ne tegj, el se vegj abban. Az Lutterek uizontagh mit czielekednek egiebet, holot ökis noha az papa tudomanianak nagj rezzet meg vetettek, de ugian az papa haioia-

[91] A *kit* névmás *kik*-ből javítva.
[92] Az *i* a sor fölé írt betű.
[93] Sor fölé írt szó.
[94] Az *l* betű a sor fölé írva.

<nak>iaban űlnek, mert eok azt mondgiak, hogj nem papasok. Ha meg haniod veted, hol lehet nagiob papasagh, mint mikor az istent haromsagnak mondgiak, ki papa talalmania es az papas gűlesben Nicenasban vegeztetet az egj isten ellen es Moses prophaeta altal kj adot törueny es [59b] parancziolat ellen. Mellieket ha meg lacz es fjgielmetes elmeuel meg tekintez, ezis az isten parancziolattia ellen valo emberj talalmany es okoskodas. Demeter püspök vizontag mit czielekedik egiebet, hanem vgian az forman eöys az niaualiaba vagion, mert eöys, noha erössittj, hogj czak egj az isten, de mind azon altal azt mondgia, hogj noha nincz paranczolatunk rolla, hogi Christust imadgiuk, de mind az altal megh lehet. Latode, hogj eöys hatra hadgia az isten parancziolattiat es az ö akarattiat tollia ele. Ki nem lattia az ö bolondsagokat. Touabba aztis mondgiak vgian ezen Demetriadesek: tudgiuk, hogj vgj vagion az zent irasban, hogj mindeneknek az isten parancziolattia zerent kell lennj, tudgiuk aztis, hogj az zentek peldaiok zerent kel mindeneknek czielekednj, de lassatok, ha engettek az consistorjumnak auagj nem, az az vegeszesűnknek auag nem. Ha penig nem engettek, megh tilltunk hogj praedicalliatok. Hol lehet ennel nagiob [60a] meg altalkodotsagh. Ime megh tiltottak azokat, az kik mindenkeppen cziak isten paranczolattiat es az zenteknek peldaiokat köuetik es az iduesseges tudomant cziak abban heljheztetik. Demeter penig az ö papiaiaul vegezet rendelest akaria elö tólnj es az igaz, jambor tanittoknak niakokra erözakkal uetj. Megh ertheted annak okaiert mind ezekboI, hogj mind emberj talalmany ördögtöl vagion. Es valakik abba esnek, azoktol zokot tamadnj az zent tudomannak űldözese es kergetese, mert fel fuualkodottak, keueliek, maga nadzok es artatlan vernek zoniuhozoy. Mert az keuelsegh ördögtol zarmazot es ezek az harom sectak nem kűlömböznek egik az masiktol, mert mindenik emberj talalmanjbol fwggj, melj miat el karhoznak, az kik azoknak köuetöy es Aristotelesel veznek el. Hogj penigh azt mondam, hogj az Demeter püspeok alat valo papok tuduan arultatasbol es felelemböl mjuelik, hogj az emberj talalmannak es vegezeseknek engednek isten parancziolattia ellen, ime ez az oka. [60b] Mert mikor ez Huniadj Demeter pap el arula az jambor, isten felö Dauid Ferencziet, Batorj Christhopnak, az erdelij vaydanak Blandrata doctor kedueiert es baratsagaiert, akkor ezek az papok, kik most Huniadj Demeter melle hodoltak, nagiob reze, auagj mind (mert holtak az Demeter tarsay, kikkel arulta vala Dauid Ferencziet) kezek valanak akkor mèg eleteketis le tennj Dauid Ferenczert, de annak utanna ez Huniadj Demeter addigh forgodek, hogj feiedelem ereieuel es mestersegel ijegetuen es hizelkeduen nekik, mind mele hodoltata ököt es egj nehanj eztendö el teluen gűlesbe hjrdetuen, ez papoknak kezde niakokra uetnj erözakkal az ö rendelesit es talalmanit. Tudnj illik imezt: az Christustis imadhadtiuk, testj lelkj iokat kerhetünk tölle mostis es nekj köniöröghetűnk es az coenaual es kereztsegel ugj kel elnj, az mint ö rendelte etc. Kiket mikor meg ertuen az jambor, istenfelö tanittok, kik ezekis az Dauid Ferenez fogsagaban rezesek valanak, ugian azokal, kik most Demeterhez hodoltak es mind azoknak az Demeter talalmanjnak [61a] ezekel egiüt az zent iras zerent ellene praedjcallotak uala, de miuel, hogy most Demeter űspöktöl ualo feltekben el arultak az igassagot, kik annak elötte kj praedicallottak uala, meg czufoltak es az egj istennek neuet zidalommal es gialazattal illettek. Ez nehanj zemeliek penig, Bogatj Miklos, Erdödj Andras, Beöshazj Peter, Boldjsar pap, Ponkotaj Tamas, Aytay Istuan, Ambrus pap es ezek kűuűl egi nehanj atiafiak ellennek zoluan es nagj arultatasban nekik semmit nem engeduen, ellenek allanak, kiert raiok meg dűhűduen pradicalasoktol ugian azon egj hűtben leueö atiafiak ököt meg tiltak. Hizem arultatas ez! Latode mi czioda az negedsegböl ualo tamadot tudomanj? Latode mjczoda az tiztesseg keuanas. Latode mint jarnak azok, kik emberj talalmanjokat köuetik? Latode hogj meg czialatkoznak azok, kik embereknek bölcziesegeben biznak. Igj cziala meg Huniadj Demeter feniegeteseuel es hizelködeö talalmaniaual. Az emberj talalmaninial meg elegiedet tudomanj altal nem tizteltetik az isten. Hol okoskodtak az regj zent atiak az isten tizteletjben fellieb egjk a masiknal. [61b] Hol negedeskettek? auagh hol igazgattak az isten törueniet? Hol ekesittettek azt meg okoskodo talamanjokkal? Nem latom en s nem tudom. Azt penigh tudom, hogj azt iria Moses, hogj isten azt paranczollia, hogj cziak azt czieleked, azt mit en parancziolok. Hol parancziolta isten azt, hogj ö kűuűle mast hjhatunk meniböl segitsegre? es mastol is kerhetűnk testj lelkj iokat. Vagione több az egj isten kűuűl? Nam ö maga Christus igj zol: kerietek az en atiamtol en neuembe. Nem azt, hogj ö tolle keriünk. Semmiben nem latom, hogj ellenkeznek Christus az regj zent atiakkal es zent eleinkkel. Mert Setteol fogua, ki Adamnak harmadik fia volt, minden zent atiak cziak annak az egj teremptö atia[95] istennek neuèt hittak segittsegre es cziak az ö parancziolatjban jartak. Ha mind ele zamlalliukis, de töb segitsegre hjuando es szíböl imandando [!] istent nem talalunk, hanem cziak az egj atia isten, kit Christus imadot, tiztelt es ö nekj könieorgöt.

[95] Az *atia* szó a sor fölé van írva.

Ekeppen ennek okaiert elönkbe ueuen miis az zent attiaknak peldaiokat es az istennek zɐprancziolatit. [62a] Czak azt az egj attia istent hjiuk segitsegre egiedűl es senkit mast ne ö kjuülle. Mert minden zentek cziak ötött hjiak segitsegre. Mi s annak okaiert köuessük az zenteket es zoktassuk magunkat zent eletre, buzgo zűbeli köniörgesekre, alamisnalkodasokra, jozan es mertekletes eletre, igazan valo böytolesre es igj variuk el iöny az istennek fiat, el be zallanj az ö nekj meg igiertetett <birodalon> zent birodalomba. Kit meg igert az vristen minden zent hjueknek az zent angialokal egjetembe. Mijs keriük ö zent felseget, hogj segellien meg minkötis minden ö zent akarattianak köuetesre es annak meg tartasara, hogj miis uehessunk rezet az zentekel es Christusnak igjert bodog birodalmaba es zent dűcziösegeben es az menniey zent angialokal es minden zentekel egjetemben mondhasuk nagj bizodalommal az mj istenünknek es dűczioseges angialj enekleseket: zent, zent, zent a meninek, földnek, tengernek es minden benne valo allatoknak teremtö vra es istene. Amen. Finis huius operis, tempore veris.

69.

Kéziratai:

I. **Kissolymosi Mátéfi János ék.** 212–224. (81–82. sz.) – A tizenöt énekből szerkesztett Énekeskönyv első darabja, mely két részre tagolódik. A kéziratban az énekeket az alábbi szöveg és tartalomjegyzék vezeti be:

Igaz az isten minden eö czielekeodetiben. Ez enekeok renddell igy keouetköznek

I. Hogy az Christus az apostolokkal egyetemben az pharisaeusokkal egy vallason volt, es egjarant magiaraztak az szent irast. Az istennek egy uolta felöllis eggyet erteottenek.

II. Az vy szeouetsegröl es teob dolgokrol.

III. Az sydo hütreol.

IIII. Az eoreok valaztasrol es hogy teöruennek czielekeodetyben egy bűnös ember sem ídüezwlhet.

V. Az meg igazulasnak modgyarol.

VI. Az igaz poenitentiarol es annak minden nemeiröl.

VII. Az igaz isteny tizteletröl.

VIII. Az isten igeienek igazan valo halgatasarol.

IX. Az keonieorgesröl, eneklesröl es beoytröl.

X. Az igaz alamisnalkodasrol.

XI. Az lelkj ismeretröll.

XII. Az Christus halalarol, beosegesen annak minden modgyayrol, sydoknak mostanj allapottyokrol, myuel hogj az Jesus Christust nem ismerek, mostany űdeonek es az szent irasnak foliasarol. Az igaz tanitott mjreol ismerik megh.

XIII. Az vr vaczioraiarol es az mosodasrol.

XIIII. Az innepeokröl, verreol, foytottrol es fertelmes eledelreol.

XV. Az giűlekeozeo helyreöl, a temetközesröl, Az kalandariomrol, alomrol, iöuendölesröl.

Ez enekeos keony az hamis vallasoknak rontasara es az igaz uallasnak mindeon rezzeynek megh mutatasara irattattott.

A kéziratban ezután a nótajelzés következik.

A főszövegben az ének címét a fenti tartalomjegyzékből vettem. Az ének 1. részének végén: Finis. – A nótajelzésként idézett énekről, Nagybáncsai Mátyás 1575-ben szerzett 71. zsoltárparafrázisáról lásd á 36. sz. énekhez írt jegyzetet. – Másolta a 4. kéz 1618-ban, valószínűleg Kissolymoson.

II. **Jancsó-k.** 155b–159b. (76–77. sz.) – Címe: Ez enekek a hamis ualassoknak romlasara es az igaz uallasnak minden rezeinek megh mutatasara iratatot. Utána azonban a tizenöt énekből csak az I. ének első és második részét s a II. éneket jegyzete le, mint összetartozó részeket a másoló. Ezt követően leírta ugyan az Énekeskönyv IV. és V. énekét is, de már mindegyiket önálló műként. Az I. ének 2. részének címe: 2 pars. – Az 1. és 2. rész nótajelzése azonos az I. változatéval. – Másolta ijf. Zák Péter kissolymosi rektor alighanem még 1618-ban. Az I. és II. változat szövegeltéréseiből bizonyos, hogy a *Kissolymosi Mátéfi János ék.* és a *Jancsó-k.* másolója más-más forrást használt.

Az ének a XVI. század második felének egyik legnépszerűbb strófaképletére (3×16) készült. Szövege, noha rímtelen, szótagszám és ütemezés tekintetében szinte kifogástalannak mondható. A 16 szótagú sorok 5+5+6 tagolásában a metszet mindössze háromszor (18, 95, 165. sor) esik szó belsejébe. A szótagszám pedig csak hétszer van elvétve (48, 61, 139, 143, 150, 191, 196. sor), alighanem másolási hibából. De ezek is egy kivételével (61. sor) a II. változat alapján javíthatók.

Az ének dallamát a RMDT I, 196/III. alapján közöljük.

6 Utalás a bibliái történetre, amely szerint Káin gyűlöletből és féltékenységből megölte az igazhitű Ábelt, ld. 1 Móz. 4.

10–12 Vö. Mát. 23,13. Júdeában az ókori zsidók egyik felekezetének tagjait nevezték farizeusoknak, aki álszent módon őrködtek a vallási törvények megtartásán.

16–23 Vö. Mát. 23,1–28. és Mát. 5,20.

28 Nicodemus, az öreg farizeus elismerte Jézus isteni küldetését (Ján. 3.) és Simeon is felismerte már az újszülött Jézusban a megváltót (Luk. 2,21–35.)

36–48 Vö. Mát. 5,17–19.

48 Szótagszámhiány az utolsó ütemben; az *azt* mutatónévmást a II. változat alapján pótoltam.

49–54 Vö. Csel. 15.

65 Calvin, Luther és a többi hitújító a szombatosok szemében minap támadott pápák, mivel épp oly bálványimádók, mint a római egyház.

67 uitatta = magyarázta, fejtegette, állította

68 Vö. 2 Pét. 3,15–16.

61 Szótagszámtöbblet a második ütemben; az *es* helyett alighanem *s* volt az eredeti szövegben.

64 Ingyen sem = egyáltalán nem

67 Az *igaz vezér* maga az Énekeskönyv szerzője, amint erre a 118–120. sor is utal. Vö. még a XII. ének (ld. alább 80. szám alatt) 265–332. sorával.

71 A biblia szerint az ördög kígyó képében csábította bűnre Évát. (1 Móz. 3.)

73 Vö. Mát. 5,17–19.

92 Bővebben ld. XII. ének 1–60. sor. (alább 80. szám alatt)

142 A második alexandriai zsinatot Alexander pátriárka 321-ben tartotta. Ezen elítélték Áriust (280–366) és tanait, amelyeknek lényege, hogy Jézus nem egylényegű az atyával, tehát nem isten.

145 A Martius, illetőleg a II. változatban Martyrus név alighanem mindkét szövegben a másolók félreértésén alapuló elírás Árius helyett. – Nestorius konstantinápolyi püspök (+439) tanait a negyedik alexandriai zsinat ítélte el 431-ben. Ő is azt hirdette, hogy Jézus lényegében ember s az istenség, az Ige, csak lakik benne.

149 esz olv. és

158 A Listra városában történtek leírását ld. Csel. 14,6–18.

170 Nagy Konstantin (274–337) római császár 325-ben hívta össze a nicaeai zsinatot, amelyen Árius tanai ellenében kimondották, hogy Jézus egylényegű az atyával, tehát isten.

172 Athanasius (†373) alexandriai püspök az ariánusokkal szemben a szentháromságtan (az atya, fiú és a szentlélek egy isten, három személyben) terjesztője és védelmezője. Sztárai Mihály 1557-ben históriáséneket írt Athanasius életéről (szövege kiadva: RMKT V, 157–209.).

181 poganj olv. pogáni (Vö. 25, 47; 83, 124.)

182 Oloz = olasz

189 Vö. 5 Móz. 6,4.

217 Vö. ennek az éneknek 1–24. sorával.

232 Szadduceusok szigorú erkölcsű ókori zsidó szekta, akiknek tagjait a farizeusok pogányoknak minősítették, mert sem a lélek halhatatlanságában, sem az angyalokban nem hittek.

256 Vö. Zsolt. 147,19–20.

260 eszosz olv. eszös = eszes

70.

Kéziratai:

I. **Kissolymosi Mátéfi János ék.** 224–227. (83. sz.) – Külön címe nincs csak sorszáma: II. A főszövegben a címét a tizenöt ének előtt olvasható tartalomjegyzékből közlöm. Az ének végén: Finis hujus operis, laus superis. – Nótajelzésében az előbbi 69. számú ének dallamára hivatkozik. – Másolta a 4. kéz 1618-ban, alighanem Kissolymoson.

II. **Jancsó-k.** 159b–160b. (78. sz.) – Címezés nótajelzése: Azzon felseo notara, tertia pars. E másolat tehát már tévesen, mint az Énekeskönyv. III. részét, énekét tünteti fel. – Másolta ifj. Zák Péter kissolymosi rektor alighanem még 1618-ban.

Szintén rímtelen sorokban a 69. számú ének versformájában (3×16) készült, ütemezése (5+5+6) és szótagszáma mindvégig hibátlan.

5 Vö. Jer. 31,31–33. Zsid. 8,8–10.

7 A szentírás könyveit Tertullianus (†220) osztotta a 2 Kor. 3, 6, 14. alapján ó- és újszövetségi könyvekre, s miután Augustinus is elfogadta ezt a megjelölést (De Civitate Dei XX. 4.), a keresztény egyházakban ez a felosztás általánosan elterjedt.
13–16 Vö. Csel. 13,46–48.
19 Vö. Róm. 11,11–15.
23 Vö. Róm. 11,16.
25 Vö. 69. számú ének 91–93. és a 80. számú ének 1–60. sorával.
31 Vö. Zsid. 10,35–37. 1 Pét. 1,6–7
35 Vö. Róm. 11,15.
37 Vö. 2 Pét. 3,1–15.
40 Vö. 2 Sám. 7,12–16. Zsolt. 132, 11. Luk. 1,31–33. Csel. 2,29–30.
45 Vö. Mát. 6,10.
53 *εὐαγγέλιον* = jó hír, üzenet
64 esz olv. és

71.

Kézirata: **Kissolymosi Mátéfi János ék.** 228–230. (84. sz.) – Külön címe nincs csak rész jelzése: III. számmal. A főszövegben a címet a tizenöt ének előtt olvasható tartalomjegyzékből közlöm. Az ének végén: Finis adest. – A nótajelzésként idézett énekről lásd a kötetünk 16. sz. énekének jegyzetében írottakat. – Másolta a 4. kéz 1618-ban, valószínűleg Kissolymoson.

Mint önálló ének átdolgozott formában megtalálható ugyanennek az énekeskönyvnek 170–172. lapján, ld. fent 67. szám alatt.

Ez a korábbi szöveg még kétsoros szakaszokban készült, következetlen rímeléssel. Az első 11-es sor 6+5-ös tagolása a 34. sor kivételével pontos, a második 14-es sor 8+6-os ütemei azonban négy ízben (18, 22, 36, 50. sor) szavakat vágnak ketté.

Az ének dallamát a RMDT I, 94/I. alapján közöljük.
6 Vö. Mát. 1,1–17. Luk. 3,23–38.
8 Vö. Luk. 16,19–31. Mát. 19,17.
9–10 Vö. Mát. 5,17.
27–30 Vö. Csel. 15.
34 Szótagszámhiány az első ütemben; a *rezzet* helyett eredetileg talán *rezzeyt* volt a szövegben.
48 zyljghj olv. sziligy = szelíd

72.

Kéziratai:

I. **Kissolymosi Mátéfi János ék.** 230–232. (85. sz.) – Külön címe nincs csak részjelzése: IIII. számmal. A főszövegben a címet a tizenöt ének előtt olvasható tartalomjegyzékből közlöm. – A nótajelzésül idézett ének nyomtatásban először az 1566. évi *váradi énekeskönyv*ben (117.) jelent meg. Szövegkiadása: SzG. 79. és BHA VI, Ia. Három dallamváltozatát közli: RMDT I, 60/II. – Másolta a 4. kéz 1618-ban, valószínűleg Kissolymoson.

II. **Péchi Simon ék.** 344–345. (53. sz.) – Címe nincs, önálló énekként szerepel. – Nótajelzése azonos az I. változatéval. – Másolta a kézirat szombatos részének leírói közül a 3. kéz.

III. **Jancsó-k.** 160b–161a. (79. sz.) – Címe: Alia. A szöveg végén: Finis. Önálló énekként szerepel. – Nótajelzése azonos az I. változatéval. – Másolta ifj. Zák Péter kissolymosi rektor alighanem még 1618-ban.

Az ének rímelése esetleges, sorai csak helyenként csengenek össze. Strófaképlete: 13 (7+6), 14 (8+6), 7, 7, 6, 14 (8+6); mind szótagszám, mind ütemezés tekintetében az ének minden sora hibátlan.

Az ének dallamát a RMDT I, 60/II. alapján közöljük.
1–6 Vö. Róm. 8,28–30. Efez. 1,3–11.
3 eleo lattal = előre láttál
8 eön keyen olv. ön kéjén = saját kedve szerint, önként. – Törvényen általában azok a vallás-erkölcsi szabályok értendők, amelyek Mózes 1–5. könyvében vannak leírva.
20–22 megh elegyedűnk … az bűnben = ismét bűnbe keveredünk
25–30 Vö. Zsolt. 51. Ezek. 18,21–32.

31–35 Vö. Róm. 3,24. Efez. 2,8–9. Tit. 2,11–14.
37–41 Vö. Róm. 6,12–23.
44 ellennęd nè uesseon = veled szembe ne szálljon, ellenedre ne tegyen
56–60 Vö. 5 Móz. 27,11–26. és 28,15–68. Gal. 3,13.

73.

Kéziratai:

I. **Kissolymosi Mátéfi János ék.** 232–234. (86. sz.) – Címe nincs csak részjelzése: V. számmal. A főszövegben a címet a tizenöt ének előtt olvasható tartalomjegyzékből közlöm. A szöveg végén: Finis. – A nótajelzésként idézett énekről lásd e kötet 6. sz. énekéhez írt jegyzetet. – Másolta a 4. kéz 1618-ban, alighanem Kissolymoson.

II. **Jancsó-k.** 161a–161b. (81. sz.) – Címe: Alia. önálló énekként szerepel. – Nótajelzése azonos az I. változatával. – Másolta ifj. Zák Péter kissolymosi rektor valószínűleg még 1618-ban. A *Jancsó-k.* szövege a 22. verszakkal (66. sor) megszakad, mert a kódex többi lapja elveszett.

A sorok rímelése ebben az énekben sem következetes. A 7, 7, 9-es strófákban a szótagszám azonban a 32, 45. és 86. sort kivéve mindvégig hibátlan.

Az ének dallamát a RMDT I, 129/II. alapján közöljük.

10 Vö. Ezsa. 45,5–25.
11–12 Vö. Zsolt 18,3. és 49,16.
16 Vö. 1 Sám. 2, 6.
30 zyligseggel olv. sziligységgel = szelídséggel
62 A penitenciáról, annak jelentőségéről bővebben a következő VI. ének (74. sz.) szól.
64 Vö. Zsolt. 32. Róm. 4,7–8.
79 *Talammal*, azaz talánnal szól az írás, vagyis a másodszori kegyelmet és bűnbocsánatot nem mondja feltétlen bizonyossággal elnyerhetőnek. Vö. 2 Móz. 32,30. és Zsid. 6,5–6.

74.

Kéziratai:

I/1. **Kissolymosi Mátéfi János ék.** 236–238. (87. sz.) – Külön címe nincs csak rész jelzése: VI. számmal. A főszövegben a címet a tizenöt ének előtt olvasható tartalomjegyzékből közlöm. – A nótajelzésként idézett ének nyomtatásban először az 1566. évi *váradi énekeskönyv*ben (36.) jelent meg először. Szövegkiadása: SzG. 171. és BHA VI, XXXVIIa. Dallamvariánsait közli: RMDT I, 59/I. – Másolta a 4. kéz 1618-ban, valószínűleg Kissolymoson.

I/2. **Kissolymosi Mátéfi János ék.** 202–204. (77. sz.) – Címe nincs. Az ének végén: Finis. – Nótajelzése azonos az I/1. változatával; az ének szövege elé utólag jegyezték fel. – Másolta a 4. kéz 1618-ban, alighanem Kissolymoson.

II. **Péchi Simon ék.** 345–348. (54. sz.) – Címe: Az idueszűlesnek modgiarol vallo enek. – Nótajelzése nincs. Önálló énekként szerepel. – Másolta a kézirat szombatos részének leírói közül a 3. kéz.

III. **Jancsó-k.** 145b–146b. (64. sz.) – Címe: Az ki magat bűneonsnek megh ismerne. A szöveg végén: Amen. – Nótajelzése azonos az I/1. változatával. A nótajelzés után még ez a megjegyzés olvasható: Mindenkorra io. önálló énekként szerepel. – Másolta ifj. Zák Péter kissolymosi rektor 1618-ban.

A 8 szótagú négysoros szakaszokban írt énekben öt helyen (41, 47, 61, 81, 82. sorban) van szótagszámhiba nyilvánvalóan másolási tévedésekből. Rímelése ennek az éneknek is fogyatékos, bár több az összecsengő sora, mint az Énekeskönyv eddigi darabjainak.

Az ének dallamát a RMDT I, 59/I. alapján közöljük.

2 A sor szótagszáma nem hibás, mert a *peonjtentiat* szót négy szótaggal pönitencját-nak ejthették.
12 Értelmileg a *Vegenek* helyett az I/2. és a III. változat *Es vegigh* szövege látszik helyesebbnek.
15 Zakeus, a jerikói gazdag vámszedő, Jézus tanításának hatására fele vagyonát a szegények közt osztotta szét, akitől igaztalanul valami elvett, azt négyannyi értékűvel kárpótolta. Vö. Luk. 19,1–10.
67 A *nyaskodas* tollhibát a többi változat alapján javítottam *nyajaskodas*-ra.

81–84 Ez az utolsó szakasz csak az I/2. és a III. változatban maradt fenn. Első két sora, nyilván a másolók tollán, egy-egy szótaggal megszaporodott. Mindkét sorban alighanem a *szent* jelző utólagos toldalék.

75.

Kézirata: **Kissolymosi Mátéfi János ék.** 239–240. (88. sz.) – Külön címe nincs csak részjeízése: VII. számmal. A főszövegben a címet a tizenöt ének előtt olvasható tartalomjegyzékből közlöm. A szöveg végén: Finis. – A nótajelzésként idézett ének nyomtatásban először az 1566. évi *váradi énekeskönyv*ben (1.) jelent meg. Luther Márton *Erhalt uns, Herr, bei deinem Wort* kezdetű szerzeményének magyar átdolgozása. Szövegkiadása: SzG. 142. és BHA VI, XXXXa. Dallamát közli: RMDT I, 117. – Másolta a 4. kéz 1618-ban, valószínűleg Kissolymoson.

Rímekre a szerző ebben az énekben sem fordított sok gondot, de a 8, 8, 8, 8 szótagszámú sorokban írt szakaszok, az egyetlen 35. sor kivételével hibátlanok.

Az ének dallamát a RMDT I, 117. alapján közöljük.

6 eppen = egészen, teljesen

9–12 Vö. 5 Móz. 4,2.

26 czieömeötey olv. csömötéi = csemetéi

35 Szótagszámtöbblet; a főszövegből kihagytam az *ezt* mutatónévmást.

76.

Kéziratai:

I/1. **Kissolymosi Mátéfi János ék.** 240–241. (89. sz.) – Külön címe nincs csak részjelzése: VIII. számmal. A főszövegben a címet a tizenöt ének előtt olvasható tartalomjegyzékből közlöm. – A nótajelzésként idézett ének nyomtatásban először az 1566. évi *váradi énekeskönyv*ben (187.) jelent meg. Szövegkiadása: SzG. 212. és BHA VI, LIIIIa. Dallamváltozatait közli: RMDT I, 87/I–II. – Másolta a 4. kéz 1618-ban, valószínűleg Kissolymoson.

I/2. **Kissolymosi Mátéfi János ék.** 70–72. (23. sz.) – Címe: Szombaton delliesti tanitas eleöt. Nótajelzése azonos az I/1. változatéval. Önálló énekként szerepel. – Másolta Gábor deák 1616-ban Nagysolymoson.

II. **Péchi Simon ék.** 288. (11. sz.) – Címe: Reggeli tanitas eleöt valo enek. A szöveg végén: Amen. – Nótajelzese azonos az I/1. változatéval. – Másolta a kézirat szombatos részének leírói közül a 7. kéz. Önálló énekként szerepel.

III. **Jancsó-k.** 122a–122b. (22. sz.) – Címe azonos az I/2. változatéval. – Nótajelzése azonos az I/1. változatéval. – Másolta Tolnai István 1615-ben Kissolymoson. Önálló énekként szerepel.

IV. **Szombatos énekek és imádságok könyvek** (XVIII. század) 482–492. (3. sz.) – Címe: Szombaton reggel tanittás elöt mondandó ének. – Nótajelzése: Algyad én lelkem minden[kor az urat] kezdetű ének, a 103. zsoltár parafrázisa. Nyomtatásban először az 1605–1607 körül kiadott unitárius énekeskönyvben (365.) jelent meg. Szövegkiadása: RMKT XVII. század IV, 53. – Önálló énekként szerepel.

Szövege megtalálható még: *Kovács Elek ima- és ék.* I. rész. 8b. (5. sz.) – *Kohn Sámuel ék.* 3a. (3. sz.) – *Kováts Óser ék.* 15. (7. sz.) – *Áts Mótes ima- és ék.* 259b. (7. sz.) – *Áts Mózes ék.* 8a. (2. sz.)

A sorozat tizenöt énekéből ez élt legtovább. *Kohn Sámuel ék.*-től kezdve négy ver sszakra zsugorodva ugyan, de a legkésőbbi XIX. századi énekeskönyvekben is megtalálható.

A 11, 11, 11, 5 szótagú szakaszokban írt ének 11-es soraiban az 5+6 tagolás mindenütt hibátlan. A strófák 5 szótagú negyedik sora azonban két ízben hat szótagra bővült (16. és 24. sor)

Az ének dallamát a RMDT I, 87/II. alapján közöljük,

16 Szótagszámtöbblet valamennyi változatban; az *erejebeol* kifejezés eredetileg valószínűen *ereobeol* lehetett. A főszöveget eszerint javítottam.

24 Szótagszámtöbblet valamennyi változatban; a *Segitseged altal* kifejezés eredetileg alighanem vagy *Segitsegeddel*, vagy *Segelied altal* lehetett. A főszöveget az utóbbira javítottam.

77.

Kézirata: **Kissolymosi Mátéfi János ék.** 241–244. (90. sz.) – Külön címe nincs csak rész jelzése: IX. számmal. A főszövegben a címet a tizenöt ének előtt olvasható tartalomjegyzékből közlöm. A szöveg végén: Finis. In anno Do. 1618. – A nótajelzésként idézett 121. zsoltárparafrázisról lásd a 29. sz. ének jegyzetét. – Másolta a 4. kéz, alighanem Kissolymoson.

A rímtelen formában írt 10 (5+5), 11 (5+6), 10 (5+5), 11 (5+6) szótagú sorokból álló szakaszokban az ütemmetszet mindössze egyszer (35. sor) esik szó belsejébe; a szótagszám pedig mindvégig hibátlan.

Az ének dallamát a RMDT I, 76/III. alapján közöljük.

15 Vö. Luk. 18,9–14.
17 Vö. Zsolt. 49,16–17.
24 Vö. 1 Ján. 3,8.
25 Vö. 1 Ján. 3,9.
32 Vö. Zsolt. 108,7.
35 Vö. 2 Kir. 21. és 2 Krón. 33.
41–48 Mát 6,9–13.
69–72 Vö. Zsolt, 33,18–19.
72 Látszólag szótagszámtöbblet van az első ütemben; a *Hala adasokat* kifejezést azonban összevontan *haladásokat*-nak is ejthették, s gyakran így is írták. Ez az ütem tehát szintén öt szótagúnak számít.
73–80 Vö. Ezsa. 1,10–17.

78.

Kéziratai:

I/1. **Kissolymosi Mátéfi János ék.** 244–247, (91. sz.) – Külön címe nincs csak részjelzése: X. számmal. A főszövegben a címet a tizenöt ének előtt olvasható tartalomjegyzékből közlöm. – A. nótajelzésként idézett énekről lásd e kötet 40. sz. énekének jegyzetét. – Másolta a 4. kéz 1618-ban, alighanem Kissolymoson.

I/2. **Kissolymosi Mátéfi János ék.** 190–195. (74. sz.) – Címe: Ez enek rendeltetet egj bölczj es iambor tudos embertöl, melj enekben szol az alamisnalkodasrol, mint lehet hazna ualakinek abban, uegie iol ezeben. A szöveg végén: Finis. – Nótajelzése azonos az I/1. változatával. – Másolta a 4. kéz 1618-ban, alighanem Kissolymoson.

II. **Jancsó-k.** 152a–153b. (74. sz.) – Címe: Ez enek rendeltet[!] egi bolcz iambor embertol az alamisnalkodasrol. A szöveg végén: Finis. – Nótajelzése azonos az I/1. változatával. – Másolta ifj. Zák Péter kissolymosi rektor 1618-ban.

A rímtelen 10 szótagú négysoros szakaszokban írt énekben a szótagszám csak a 102. sorban van elvétve, valószínűleg a másoló tévedéséből.

Az ének dallamát a RMDT I, 113. alapján közöljük.

21–22 Magyarázatát ld. a 438. lapon a 78/21–22. sorhoz írt jegyzetben.
23 Mát, 5,7. és Gal. 6,10.
28 Mát, 18,21–35. és Luk. 17,4.
31 kez olv. kész
39 zűrben olv. szűrben (szűrruhában)
41 A *Kegytlen* szót az I/2. és II. változat alapján javítottam *Kegyetlen*-re
43 egj olv. égi
47 Az *ismerik* szóalakot az I/2. és II. változat szerint a helyesebb *ismerzik*-re javítottam.
49 Vö. Zsolt. 50,18–21.
58 A *más ének,* melyre hivatkozik, az előző 9. (77. számú) 21–36. sora.
60 E sor szótagszáma is hibátlan, ld. az előző 77. számú ének 72. sorához írt jegyzetét.
63 Vö. Mát. 25,31–46.
73 Vö. Ezsa. 58,8.
77 Vö. Péld. 3,9.
80 Vö. Mát. 6,19–20.
85 A *bizeddel* szóalak nyilván elírás, melyet az I/2. és II. változat alapján javítottam.
93 Vö. Jób 31,38–40.
102 Szótagszámhiány mindhárom változatban; az eredetiben valószínűleg *egieb igassagnak* helyett *egieb igassagoknak* volt.

79.

Kézirata: **Kissolymosi Mátéfi János ék.** 248–252. (92. sz.) – Külön címe nincs csak részjelzése: XI. számmal. A főszövegben a címet a tizenöt ének előtt olvasható tartalom jegyzékből közlöm. – A nótajelzésként idézett ének nyomtatásban először az 1566. évi *váradi énekeskönyv*ben (185.) jelent meg. Szövegkiadása: RMKT VIII, 20–21., 449. Dallamát lásd: RMDT I, 196/III. – Másolta a 4. kéz 1618-ban, valószínűleg Kissolymoson.

A rímtelen, 3×16 szótagű sorokból álló szakaszokban szótagszámhiba – nyilván szövegromlás, elírás következtében – mindössze öt esetben fordul elő (1, 20, 41, 43, 57. sor.) Ezek helyreigazítása után az ütemhatárok (5+5+6) sem kerülnek sehol szó belsejébe.

Az ének dallamát a RMDT I, 196/III. alapján közöljük.

1 *Halay* szóalak nyilván hibás, erre már THÚRY ZSIGMOND is felfigyelt, s a szombatos énekekről szóló bibliográfiájában (43., 146.) *Hálálj*-ra javította, anélkül hogy az egész versszak értelmét és az ének versformáját figyelembe vette volna. Javítása nemcsak azért elfogadhatatlan, mert a sor szótagszámát helytelenül megszaporítja, hanem azért is, mert értelmileg erőszakolt és téves. Az egész versszak értelmét, mondanivalóját tekintve nyilvánvalóvá válik, hogy a *Halay* szóalak csak a *hallj* felszólítómód tollhibából eredő torzítása lehet. Az eredetiben tehát az egykorú írásmód szerint *Haly* lehetett. Így a szakasz értelmezése és a verssor szótagszáma is kifogástalan.

10–15 Vö. 2 Pót. 2,1–12.

19 Vö. Zsid. 11,6.

20 Szótagszámhiány a harmadik ütemben; a *kedves* szóalak alighanem *kedvessé*-ből rövidült meg a másolók tollán.

25 Vö. 5 Móz. 29,19–21. Jer. 9,13–16.

33 Vö. Luk. 16,29.

41 Szótagszámhiány a második ütemben; az *iduessegre* szó az eredeti fogalmazásban valószínűleg *iduessegere* lehetett.

43 Szótagszámtöbblet az első ütemben; ezért a *hat* nyomatékosító szócskát a főszövegben kihagytam.

57 Szótagszámhiány a harmadik ütemben; *mint* helyett az eredeti fogalmazásban valószínűleg *miként* lehetett.

72 megh nem igazittia = nem igazolja, nem ad igazat (ti. az istenteleneknek).

87 uesz olv. véssz (veszesz)

80.

Kézirata: **Kissolymosi Mátéfi János ék.** 253–260. (93. sz.) – Külön címe nincs csak rész jelzése: XII. számmal. – A főszövegben a címet a tizenöt ének előtt olvasható tartalomjegyzékből közlöm. A szöveg végén: Finis huius operis. – A nótajelzésként idézett ének, a Szegedi Gergely 38. zsoltárparafrázisa nyomtatásban először az 1566. évi *váradi énekeskönyv*ben (61.) jelent meg. Szövegkiadása: RMKT VI, 228–230., 375., SzG. 28. és BHA VI, XCVa. Dallamát közli: RMDT I, 95/II. – Másolta a 4. kéz 1618-ban, valószínűleg Kissolymoson.

A rímtelen 4×11-es sorokban írt terjedelmes éneknek mindössze tizennégy sorában (40, 107, 108, 112, 118, 124, 125, 135, 136, 138, 144, 237, 242, 244.) hibás a szótagszám.

Az ének dallamát a RMDT I, 95/II. alapján közöljük.

6 Messiás (héber mesiáh = felkent) a bibliai próféták által a zsidó népnek megjövendölt szabadító, üdvözítő király, vagy inkább csodatevő isteni személy. (Ezsa. 9,6–7. Jer. 23,5–6. és 33,14–16.) Jézust a zsidóknak csak kis része fogadta el messiásnak (Luk. 1,31–33.), többségük megmaradt mindmáig az ótestamentumi törvények mellett messiásvárónak. Eössi András még megkísérelte Jézus messiás-szerepét és a zsidók messiásvárását ebben az énekében kifejtett nézetei szerint összeegyeztetni. Péchi Simon viszont az 1620-as években az eredeti szombatos hitelveket már teljesen a zsidó felfogásnak megfelelően módosította.

18 A másoló félreértette a szöveget, mert itt nem isten *fiayrol* (a zsidókról), hanem *fiáról (azaz* Jézusról) van szó. A sor azonban így egy szótaggal megrövidülne, valószínű tehát, hogy az eredeti fogalmazásban az *iratott, uegezöt* igéket *és* kötőszó kapcsolta össze.

33 Vö. Luk. 9, 30–31.

37 Vö. III. ének (71. sz.) 20–24. sorával.

40 Szótagszámtöbblet: a *bűneoseoknek* kifejezést *bűneoseok*-re javítottam.

41–44 Vö. Róm. 10,16–21.

42 A kéziratban *Bolond nepben* olvasható. Így azonban e szövegrész értelmetlen. A talán diktálás után író másoló a *bolond keppen* kifejezést érthette félre. A szöveget e feltevés szerint javítottam a főszövegben.

43 A sor szótagszáma nem hibás, mert a *Halaadatlansagert* kifejezést *háládatlanságért*-nak ejtették.

50 Vö. az ének 85–92. sorával. – Tótországnak (Szlavónia) nevezték a XIV. században a Drávától délre az Una és a Száva folyók által határolt területet. Jézus és az apostolok idejében nagyjából a Száváig terjedt e szakaszon a római birodalom határa. A Jézus által üdvözített szentek lakóhelye tehát Itália és az attól keletre eső Földközi-tenger melléke, melynek északi határán feküdt Tótország. A római birodalomnak erre a Földközi-tenger melléki területére esett az apostolok térítő tevékenysége.

65–66 *Hozzu uolna azt itt elö zamlanj, Irtunk rolla, à kj tanolnj akar* ... Eössi Andrásnak e szavaiból nyilvánvaló, hogy az ó- és újszövetség között levő különbséget részletesen nem énekben fejtette ki, mert arra a szokásos formulával utalna: *Mas enekbenis emlekeztem rolla* (37. sor), *Erreol zoltunk masod enekűnkbenis* (165. sor), *Irtunk erreöl beosegesben oda fel* (265. sor). Ezúttal azonban éppen azt hangoztatja, hogy *hozzu uola azt itt elö zamlanj*, azaz énekben előadni. Az említett írás tehát csak prózai mű lehet. (Vö. még XIIII. ének 38. sorával; ld. 82. szám alatt.) A szombatosság első, 1620 előtti korszakából azonban prózai munkák (traktátusok, vitairatok, prédikációk) a könyvégetések következtében alig maradtak ránk. Eddig mindössze két olyan kódex ismeretes, amely e korai időszakból való szombatos prózai szövegeket őrzött meg: *Árkosi János kódexe* és *Mátéfi János kódexe.* A jobb és teljesebb szövegek *Mátéfi János kódexé*-ben találhatók. Minthogy azonban *Árkosi János kódexe* volt a régebben ismeretes, Kohn Sámuel (106–139.) erről helyesen állapította meg, hogy az abban levő prózai művek részben Eössi munkái, illetőleg azokból másolt részletek, kivonatok lehetnek. Kohn az *Árkosi János kódexé*- t nem használta, csak BOROS GYÖRGY arról szóló leírását (KerMagv. 1886, 6–20., 76–88., 142–152.), de az abban közölt néhány idézet alapján is felismerte, hogy a tanító énekeknek és a prózai szövegeknek ugyanaz lehet a szerzője. Nemcsak a tartalom, a nézetek az érvek azonossága, hanem lépten-nyomon még a kifejezések, fordulatok szószerinti megegyezése is ezt bizonyítja. Annak a prózai műnek a teljes szövegét, amelyre az ének itt utal, *Mátéfi János kódexében* találtam meg (1–64. lapon), címe: Az sido hüteön ualok keözül kj zakadot ember ellen, kj az apostolok ideiebelj zabadsagot örökke ualo keötesnek kezte hirdetnj eleobj hütj ellen.

77 ragodat = ragadott

85–86 A *vilaghert* és *vilagh* szavak a kéziratban alá vannak húzva.

92 Lásd az 50. sorhoz írt jegyzetet.

105 Vö. Ján. 1,29.

107 Szótagszámhiány: a *türessert* helyén eredetileg *türesseert* lehetett.

108 Szótagszámhiány: a *zemuedessert* helyén eredetileg *zemuedesseert* lehetett.

109 Vö. Zsid. 7–10.

112 Vö. Luk. 1,31–13. Zsid. 1,8. – A sor egy szótaggal hosszabb; a kéziratban *kjralisaga* olvasható, de eredetileg alighanem *kjralisag* volt a szövegben.

113–116 Vö. Zsid. 8,6–13.

118 Szótagszámtöbblet: az *az kjraljsagis* szövegrészből elhagytam az *az* névelőt.

121–136 Vö. Zsid. 9,24–28. és 10,11–18.

124 Szótagszámhiány: az *vyolagh* után talán egy sortöltő *is* volt az eredetiben.

125 Szótagszámhiány: *vrunk* helyett eredetileg valószínűleg *vrunknak* volt a szövegben.

135 Szótagszámtöbblet: az *az masodik* szövegrészből elhagytam az *az* névelőt.

138 Szótagszámhiány: *tertek* helyett eredetileg *tertenek* lehetett.

141–146 Vö. Ezsa. 66,18. Dán. 7,13–14. Zak. 14,4–8. Jel. 21,1–3.

143 megh vyczion olv. megújítson

144 Szótagszámhiány; *Mind* helyett eredetileg *Minden* lehetett a szövegben.

153 El haladot = elhalasztatott

157 Seotetsegeöt eö (ti. a világ) inkab ualaztotta

158 Vö. Ján. 1,1–11. és 3,19.

165 Vö. II. ének (70. szám alatt) 49–51. sorával.

170 eggis = egy is

174 Vö. Róm. 11,25–26.

185 Vö. Ján. 2,22–23.

199 ingien sem = egyáltalán nem

219 Annie olv. annye (= annyi)
227 Utalás az Énekeskönyvön kívül a következő 84. és 85. számú énekre.
237 Szótagszámtöbblet: a *reouidedeon*-t *reouiden*-re változtattam.
240 Vö. 5 Móz. 13.
242 Szótagszámhiány: a *kj hyu* eredetileg talán *kj hyuna* lehetett.
244 Szótagszámhiány; a *halgasd* helyett eredetileg *halgassad* lehetett.
248 Vö. Mát. 5,17–18.
250 Vö. az I. ének (69. szám alatt) 10–24. sorával.
259 Vö. Mát. 5,19.
265 Vö. a III. énekkel (71. szám alatt).
270 Vö. Mát. 26,64–65.
274 elmeüel olv. elmével
275 A jeruzsálemi papi tanácsban Gamáliel azt javasolta a Péter apostolt és társait halálra ítélni szándékozó társainak, hogy engedjék szabadon Pétert és társait, mert ha embertől van az ő tanításuk, akkor úgyis semmivé lesz, ha pedig istentől, akkor úgysem tusakodhatnak ellene. A tanács Gamáliel javaslatára megelégedett a botbüntetéssel, és szabadon engedte az apostolokat. Csel. 5,34–40.
280–282 Vö. az I. ének (69. szám alatt) 61–72. sorával.
288 Vö. Luk. 10,21.
295–304 Eössi Andrásnak és szombatos nézeteinek hitelét ellenfelei, úgy látszik, azzal is rontani igyekeztek, hogy kétségbe vonták tudományos (főleg teológiai) felkészültségét ahhoz, hogy a bibliát helyesen értelmezni tudja. Igazán művelt, tudós embernek Erdélyben a XVI. század második felében azt tekintették, aki külföldi (főképpen olasz) egyetemeken tanult. Az univerzitások közül a padovai volt egyik legvonzóbb, többek között azért is, mert a szabadabb szellemű természettudományos gondolkodás innen sugárzott szét. Akiről tehát annak idején azt híresztelték, hogj nem lakott Páduában és Párizsban, az valóban tudós ember nem lehetett. Eössi e vád ellen nem azzal érvel énekében, hogy külföldi – s köztük padovai – egyetemi tanulmányait igazolja. Pedig, ha rövid időre is, járt Padovában, ahol 1582-ben Haller Gáborral be is iratkozott a jogi karra (VERES ENDRE: A páduai egyetem magyarországi tanulóinak anyakönyve és iratai. Bp. 1915. 90.). Hosszabban azonban aligha tanulhatott itt, mert a beiratkozáson kívül további adat nem szól róla. Énekében nem is hivatkozik erre, hiszen az „igaz vallás" felismerésére nem az általa haszontalannak tekintett világi tudomány vezette. Nem ebből értette és tanulta meg az „üdvösség igaz útját", hanem „Jeruzsálem fiai" és a biblia tanulmányozása világosította fel erről. Hallgatói és olvasói számára ezeket nyomósabb érveknek vélte vallási nézeteinek helyessége mellett, mint annak bizonyítását, hogy külföldi egyetemeken folytatott-e tanulmányokat vagy sem. Hogy Eössinek voltak kapcsolatai „Jeruzsálem fiai"-val, azaz zsidózó teológusokkal s főleg Matthias Glirius-szal, azt már PIRNÁT ANTAL (Die Ideologie dér Siebenbürger Antitrinitarier in den 1570-er Jahren. Bp. 1961. 131–132.) bizonyosnak vélte. Csak éppen arra nem voltak bizonyítékai, mik lehettek azok az egyes vallási tézisek, nézetek, amelyeket Eössi Gliriustól vett át, s amelyekre saját szombatos hitelveit építette. Ezekre vonatkozólag részben *Mátéfi János kódexé*-ben találtam kézzelfogható utalást, ahol mindjárt az első vitairat bevezető részében Eössi *Glerius Mattias*ra hivatkozik, mint akinek vallása szerint *mijs zombatosok azt mondgiuk*, hogy az ószövetségi parancsolatok megtartása nekünk is kötelező, viszont az apostolok írása (újtestamentum) csak az ő idejökbeli híveknek szólt, s nem egyszersmind nekünk is. Vö. még a 61–66. sorokhoz írt jegyzettel.
296 A szótagszámtöbblet csak látszólagos, mert a *Paduaban* helynevet *Pádvában*-nak is ejthették.
307–308 Vö. Ján. 4,22. Róm. 2,19.
309 *Az rez zerent ualo uaksagra* nézve ld. Róm. 11, 25–26.
313–324 *Ha egj parazt njeluen* (azaz magyar nyelven) *megh tanolhottyuk az zent nielunek* (azaz a zsidónak) *értelmet, igaz haznat, wduessegűnknek az eö igaz utat, igaz uezer es magiarazo altal, eggyet tezen igyis es eggyet haznal.* Eössinek e szavaiból s még inkább a 321–324. sorban mondottakból világosan kitűnik, hogy a latin nyelv ismerete mellett csak magyarul tudott. De a zsidó szent iratok alaposabb megismerése érdekében szükségét érezte annak, hogy jó lenne, ha valaki tudná a szent nyelveket (zsidó, görög, latin), s ezekkel élne a biblia helyes (szombatos) magvarázatában. E sorokból nyilvánvalóan kitetszik, hogy Eössi miért küldte az utódává és örökösévé kiszemelt Péchi Simont nyelvek (főleg a héber) elsajátítására és tudásának kiszélesítésére évekig tartó külföldi tanulmányútra.
325 kouaz olv. kovász; *poganj* három szótagúnak ejtendő.

81.

Kézirata: **Kissolymosi Mátéfi János ék.** 260–266. (94. sz.) – Külön címe nincs csak részjelzése: XIII. számmal. A főszövegben a címet a tizenöt ének élén olvasható tartalomjegyzékből közlöm. – A nótajelzésként idézett ének Nagybáncsai Mátyásé, lásd róla a 66. sz. ének jegyzetét. – Másolta a 4. kéz 1618-ban, alighanem Kissolymoson.

A 12, 12, 12, 13 szótagszámú sorokból álló versszakokban mindössze négy helyen (4, 15, 49, 87. sorban) van szótagszámhiba s csupán egyszer esik az ütemhatár szó belsejébe (12. sor). Különben a 12 szótagú sorokban a 6+6, a 13 szótagú sorokban a 6+7 ütemezés mindvégig hibátlan.

Az ének dallamát a RMDT I, 48. alapján közöljük.

1 erczy olv. ércs (= értsd)

4 Szótagszámhiány a második ütemben. A másolatból alighanem a *meg* igekötő maradt ki. – Utalás a zsidó húsvét széder-estéire.

8 ingyen = bizony, valóban

12 Vö. Luk. 22,19.

15 Szótagszámhiány az első ütemben. A kézirat *eök nem* szavai helyett az eredeti fogalmazásban talán *eök ezt nem* volt.

16–32 Pészáh, a zsidók ünnepi hete egyiptomi szabadulásuk emlékére. A biblia szerint isten tíz csapással kényszerítette az egyiptomiakat, hogy a zsidókat elbocsássák az országból. A legutolsó csapás az összes egyiptomi elsőszülött halála volt egyetlen éjszakán. Hogy a pusztító angyal elkerülje a zsidók házait, ismertető jelül isten parancsa szerint előző este bárányvérrel kellett bekenniük az ajtófélfákat. A bárány húsát pedig kovásztalan kenyérrel, útrakész öltözetben vacsorára kellett elfogyasztaniok, mert még azon éjszaka megkezdődött kivonulásuk Egyiptomból (2 Móz. 7–12.). A pészáh ünnepe később a zsidók babilóniai fogsága idején (i. e. VI. század) kapcsolódott össze a messiás (szabadító) várásával. Az újszövétségben leírt „utolsó vacsora" (Mát. 26, 17–29. Márk 14,12–25. Luk. 22,7–38.), melyet Jézus az apostolokkal elfogyasztott, szintén pészáh ünnepi lakoma volt. A kereszténység húsvéti ünnepe (valamint a mise, áldozás, illetőleg úrvacsora) a zsidó pészáh ünnepségekből alakult ki.

22 eöregeön olv. öregön, öreg = nagy

24 A széder-estéken kötelező volt négy pohár bort fogyasztása, de lerészegedni nem volt szabad. Vö. BLAU LAJOS, IMIT Évkönyve. Bp. 1909. 283.

33 Papa uaczioraja, ti. az áldozás, a mise, illetve a protestánsoknál az úrvacsora.

38 ingien sem = egyáltalán nem

41 keozj olv. közi = közé

43 Vö. 1 Kor. 11,27–29.

44 kj ehez keozjt tartia = aki úgy véli, hogy köze van hozzá

45–48 Vö. 1 Kor. 5,11.

49 Szótagszámtöbblet a második ütemben, ami nyilván a *vacziorajara* elírt szóalak következménye. A mondat helyes értelmezése szerint: vaczioraja cziak zent nepet illet.

52 kezeon olv. készön = készen

57 A keresztelést nevezi *mosdas*nak, keresztelő Jánost pedig mosogató Jánosnak (Mát. 3. Márk 1, 1–11. Luk. 3. Ján. 1, 19–34.)

62 Vö. 2 Móz. 19, 10.

68 el üetelere olv. elvételére

87 Szótagszámhiány a második ütemben. A másoló a *mosogatással* előtt valószínűleg kifelejtette az *az* névelőt.

100 I. Viktor 189–198-ig volt pápa.

82.

Kézirata: **Kissolymosi Mátéfi János ék.** 266–269. (95. sz.) – Külön címe nincs csak rész jelzése: XIIII. számmal. A főszövegben a címet a tizenöt ének előtt olvasható tartalomjegyzékből közlöm. A szöveg végén: Finis. – A nótajelzésként idézett ének nyomtatásban először az 1566. évi váradi énekeskönyvben (4.) jelent meg. Szövegkiadása: SzG. 145. és BHA VI. LIa. Dallamát közli: RMDT I. 87. vagy 138. – Másolta a 4. kéz 1618-ban, alighanem Kissolymoson.

A 11, 11, 11, 5 szótagú szakaszokban másolási tévedésből a szótagszám négy helyen (22. 26. 29. és 91. sorban) hibás. Az 5+6-os ütemezés mindvégig kifogástalan.

Az ének dallamát a RMDT I, 138/II. alapján közöljük.

5 A biblia szerint a szombatot isten annak emlékére rendelte ünneppé, hogy ő a világot hat nap alatt teremtette, a hetediken, szombaton pedig megpihent (1 Móz. 2,1–3. 2 Móz. 20,8–11.). Az ószövetségi szombat helyett heti ünneppé Jézus feltámadásának emlékére a kereszténység elterjedésével a vasárnap vált, amely Nagy Konstantin császár rendeletére 321 óta lett kötelező állami ünnep.

6 Pészáhra vonatkozólag ld. a XIII. ének (81. szám alatt) 16–32. sorához írt jegyzetet.

7 A pészáh ünnepére következő 50. nap a törvényadásnak és az aratásnak ünnepe volt a zsidóknál (3 Móz. 23,15–22.). A keresztényeknél a szent lélek eljövetelének emlékezetére rendelt ünnep. Jézus megígérte az apostoloknak, hogy isten elküldi rájuk a szent lelket, aki pünkösd napján szállt le az apostolokra (Ján. 14,26. és 15,26. Csel. 2,1–13.).

9 A zsidók az újévet a mózesi törvények szerint ősszel (szeptemberben) ünneplik (3 Móz. 23,23–25.). A középkorban a nyugati kereszténység többféle évkezdettel is élt (egyebek között Jézus születésének emlékére a december 25-tel). A január 1-vel kezdődő évet a kereszténység a rómaiaktól vette át, de általánosan elterjedtté csak XIII. Gergely pápa 1582 óta bevezetett naptárreformja óta vált. A január 1. ünnepét a kereszténység azért tartotta meg, mert e napra esett Jézus templomban való bemutatásának (körülmetélésének) ünnepe (Luk. 2,21.).

11 A többi zsidó főünnepnek, újhold, sanyargatás, sátoros ünnepek, stb. nincs megfelelője a kereszténységben.

14 tetseseknek olv. tetszéseknek. – A mondat értelme, hogy szívük elgondolása és tetszésük szerint kitalált tévelygéseiket követik.

22 Az *azt* szót újabb kori kéz írta a sor fölé. A javítás indokolt, mert a sor egy szótaggal rövidebb a kelleténél.

24 eppen = épen, épségben, teljesen

25 *hyteteok*, akik hamis tanításaikkal rászedik, tévútra vezetik a hiszékeny embereket.

26 Újabb kori kéz a hiányzó szótag pótlására a *Tartozasban* szót *Tartozasbanis*-ra javította.

29 azok fele olv. azok féle = az félék, olyanfélék. – Szótagszámhiány a második ütemben. A *kik* helyett eredetileg alighanem *az kik* lehetett.

37–38 Eössi e soraiban még világosabban hivatkozik az énekek mellett prózai műveire, mint a XII. ének (80. szám alatt) 61–66. sorában, amikor itt azt mondja, hogy *mind irasunkkal, mind eneklesűnkel* a szentírásból bebizonyítottuk, hogy az apostolok által a pogányoknak ideiglenesen tett engedmények a jelen időre már nem vonatkoznak. Vö. még a XII. ének (80. szám alatt) 61–66. sorához írt jegyzettel, valamint az I. ének (69. szám alatt) 49–78. és 100–111. sorával.

54 *Vert es foytottat* ... ti. a zsidóknak tilos (3 Móz. 7,26–27.) az állatok vérét megenni, s így a fojtott állat húsát sem szabad megenniök, mert abban benne maradt a vére.

55 Utalás a Csel. 15. fejezetére.

91 A második ütem egy szótaggal hosszabb. A *rezzebenis* kifejezés az eredeti fogalmazásban *rezbenis* lehetett.

97 elmetlen olv. elmétlen = esztelen

98 Vö. I. ének (69. szám alatt) 76–105. sorával.

104 uezik olv. veszik = elfogadják

107 massat talalta = megtalálta az ellenpárját, ellenkezőjét

113 Fagagj = fogadj

83.

Kézirata: **Kissolymosi Mátéfi János ék.** 269–276. (96. sz.) – Külön címe nincs csak részjelzése: XV. számmal. A főszövegben a címet a tizenöt ének előtt olvasható tartalomjegyzékből közlöm. A szöveg végén: Finis huius operis. In A. D. 1618. – A nótajelzésként idézett ének (helyesen: Áldott az úristen …) Huszár Gál 1574-ben Komjátiban kiadott énekeskönyvéből (II. rész Ia.) ismeretes. Szövegkiadása: BHA VI. LIIIa. Dallamát közli: RMDT I. 15/II. – Másolta a 4. kéz, valószínűleg Kissolymoson.

A 4×12-es szakaszokban a sorok 6+6 felező ütemezése egyetlen esetben (170. sor) esik szó belsejébe. Szótagszámhiba is mindössze ötször fordul elő az énekben (18, 104, 113, 138, 140. sor). Valamennyi másolási hibából keletkezhetett.

Az ének dallamát a RMDT I, 15/II. alapján közöljük.

4 tetemök = csontok, a halottak csontjai
5 Vö. 4 Móz. 19,11–22.
7 halatas = halottas
8 hét nap fertelmes lezen, azaz hót napig tisztátalan
9 Menieuel = mennyivel
18 Vö. 5 Móz. 12. – Szótagszámtöbblet az első ütemben annak következtében, hogy a másoló a *törueniben* szót *törueneben*-nek írta.
20 uezesse olv. veszesse
33–36 A keresztény vallási gyakorlatban a harang használata a szerzeteseket közös imára, munkára, stb. hívó csengőből fejlődött ki, s a VI. század után terjedt el a római egyházban. A harangok használatát egyházi előírások szabályozzák. Ezek egyik legnevezetesebbje III. Callixtus pápa 1456. évi rendelkezése a hármas harangszóról.
39 Agiadtól gondoltad = saját agyaddal eszelted ki
41 Vö. 2 Móz. 28,31–35. és 39,25–26.
45 Vö. Zsolt. 80,3.
47 költést = költséget
54 zellel = széjjel
61 Vö. Róm. 1,18–32.
97 Vö. 4 Móz. 28,11.
104 Szótagszámhiány a második ütemben. A másoló alighanem a *fordittottad* előtt kihagyta az *el* igekötőt.
108 akorba = abban az időben, azon idő tájban
113–116 Célzás arra, hogy a hónapok neveit a kereszténység a pogány rómaiaktól vette át: január (Janus a kezdet istene, a kapuk őrzője), február (februa a tisztulás ünnepe), március (Mars hadisten nevéből), április (aperio = kinyitni latin igéből), június (Juno istennő, a házasélet és az állami rend védelmezőjének nevéből), július (Julius Caesar i. e. 100–44-ig ólt római diktátor nevéből), augusztus (Augusztus i. e. 63-tól i. sz. 14-ig élt római császár nevéből), a szeptember, október, november és december neve pedig a septem (7), octo (8), novem (9), decem (10) latin számnévekből származik.
124 poganj olv. pogáni
133 Az Achab király idejebeli próféta Illés volt, aki megjósolta a szárazságot és ínséget Izraelben. 1 Kir. 17.
137–139 A bibliai József, aki megfejtette a fáraó pohárnokának álmát jövendő szerencséjéről, a sütőmester álmát közeli haláláról, majd pedig a fáraó álmát a hét kövér és hét sovány esztendőről. 1 Móz. 40–41. – Dániel próféta Nabukodonozor király álmát fejtette meg a négy világbirodalomról. Dán. 2.
138 Szótagszámtöbblet az első ütemben; a másoló alighanem *jhlesebeöl* helyett tévesen *jhelesebeöl-t* írt.
140 Szótagszámhiány az első ütemben; a másoló tévesen *Reiok*-ot írt *Reaiok* helyett.
149 *Iudicium, prognosticon* bizonyos előjelek alapján mondott ítélet, jövendölés, időjóslás.
156 Dragasaghoz tudnank tartoznj mindaha = mindenkor a szükséghez, ínséghez tudnánk igazodni, alkalmazkodni, azaz előre gondoskodnánk magunkról ínség idejére.
169 zinten olv. szintén = egyáltalán, mégis
176 kwleomben lézeon olv. külömben lészön = másképpen lesz
177 czitkelyben = cikkelyben, részben
181 Maga ugj mindennek keöz az jeöuendeoles = Noha akkor mindenkinek szabad, megengedett a jövendőmondás.

84.

Kéziratai:

I. **Kissolymosi Mátéfi János ék.** 285–291. (100. sz.) – Az ének végén: Finis huius operis Anno D: 1619. – Nótajelzése nincs. Az ének szövege előtt a szögletes zárójelbe tett nótajelzést a II. változatból közlöm. – Másolta a 4. kéz Kissolymoson.

II. **Árkosi János k.** 34–37. (9. sz.) – Címe azonos az I. változatéval. A nótajelzésként elsőnek idézett *Abigaly* (helyesen: Abigail) *asszony históriája* 1560-ból való. Szövegkiadása: RMKT VII, 36–46., 343–345. Dallamát lásd: RMDT I, 42., 95. A nótajelzésként másodiknak feltüntetett: *Sirva kerlek uilagh alla …* kezdetű ének ismeretlen.

Mindkét nótajelzést egykorú, de más-más kéz jegyezte le a cím után. Egyik sem azonos azonban az ének másolójának írásával. Az ének másolója Tolnai István volt, aki itt ugyan nem nevezi meg magát, de az írás jellege teljesen azonos *Péchi Simon ék.*-ben a Bogáti-zsoltárok zömének másolójáéval és a *Jancsó-k.* szombatos énekeinek leírói közül a 4. kéz írásával, amelyről a *Jancsó-k.* 145b. lapján derül ki, hogy az Tolnai Istváné (ld. a 65. számú énekhez írt jegyzetet). – Az ének másolata keltezetlen, de nem lehetetlen, hogy az I. változatnál esetleg valamivel korábbi feljegyzés. Legfőbb érdekessége, hogy a szöveg végén ugyanaz az egykorú XVII. századi kéz, mely a 98. sort is javította (ld. alább a jegyzetben) a következő verset írta az énekhez:

Eossi András betegh aghiaban monda,
Sok ditseretekkel az istent alda,
Tellies eletęben fel magaztala,
Kyęrt veghetetlen iokat talála.

(E négy sort egyébként a hátsó kötéstábla belső lapjának közepére, mintegy a kódex záradékául Árkosi János mégegyszer leírta, hozzáfűzve a következőket: Eössy Andras iambor ember uolt, migh eltt ez földön, s az isten megh aldotta erette. Jambornak jambor emlekezeti vagion holta utanis. Latornak lator, mint hogi magais lator volt eleteben. Anno millesimo sexcentesimo decimo septimo a nato Christo 15 die mensis Januarij. – E záradék előtt azonban ma a kódexben sem ima, sem ének nincsen, amelyre vonatkoztatni lehetne, mert a kódex a végén csonka. Szövege Mózes 3. könyve 22. részének kivonatolása közben megszakad.) – Az ének után feljegyzett négysoros versből Kohn Sámuel (43–44.) helyesen következtetett arra, hogy azt nyilván olyan valaki írhatta oda, aki még tudhatta: Eössi az éneknek nemcsak „mondója" volt, hanem szerzője is. S éppen ennek az éneknek a többi szombatos hitelveket fejtegető énekkel való stílusbeli és tartalmi rokonsága, sőt azonossága alapján válik kétségtelenné, hogy az itt közzé tett tizenhét tanító ének egy szerzőtől, mégpedig Eössi Andrástól származik.

A 4×11 szótagú szakaszokban írt éneknek csak a 42, 54, 66. sorában van szótagszámhiba.

Az ének dallamát a RMDT I, 42. alapján közöljük.

10 Kéz olv. kész

29 A pápisták, lutheránusok és kálvinisták mellett a *negied rendben, az kik egj istent vallnak,* vagyis az antitrinitáriusok, ill. hogy később nevezték őket, az unitáriusok is tévelyegnek a hit dolgában.

57 vyttanom olv. újítanom

63–64 Vö; Mát. 13,38–42.

114–115 Aki az Eössiről szóló négysoros verset a II. változatban az ének után feljegyezte, talán tudatosan írta azt ehhez az énekhez, amelyben a szerző hálát ad istennek azért, hogy az *igaz vallast megh talaltuk reitekben,* azaz a világtól elvonulva, egy kis székely falucskában, szenterzsébeti magányában fedezte fel az egyedül üdvözítő vallást. Egyébként ehhez hasonló hálaadást olvashatunk a XII. ének (ld. 80. szám alatt) 285–292 sorában is. (Vö. még az I. ének – ld. 69. szám alatt – 67. és 118–120. sorával.)

85.

Kézirata: **Kissolymosi Mátéfi János ék.** 291–313. (101. sz.) – Az ének négy részből áll. A negyedik rész végén: Finis huius laboris. A. D. 1619. Majd utána új sorban, de ugyanazzal az írással: Vegere [!] az töruenyröl iratot eneknek 1620. Ez utóbbi évszám azonban tollhiba lehet, mert ugyanez a 4. kéz még további énekeket is lejegyzett ezek után 1619-es évszámmal a kéziratban. – Nótajelzés csak az első rész előtt van: a *Matthias kjraly eneke* Görcsöni Ambrus 1567–1569 táján írt históriája, melyet először Komlós András adott ki Debrecenben még 1574 előtt. (RMK I. 331.) Megjelent 1575-ben Kolozsvárt Heltai Gáspár *Cancionale*-jában is. Ez utóbbi szöveg kiadását ld: BHA V. Dallamát közli: RMDT I, 82. – A négy részből álló éneket végig a 4. kéz másolta, kivéve a 3. rész 101–124. sorát, amely Thordai Mihály keze írásának látszik. Thordai a kézirat 325. lapján nevezi meg magát.

A 4×11 -es sorokban írt énekben a 6+5-ös tagolást a szerző nem érezte kötelezőnek, mert a 464 sora közül 225-ben a metszet szó belsejébe esik. A szótagszám viszont csak 21 ízben hibás (50, 57, 60, 62, 76, 106, 109, 114, 125, 151, 181, 224, 230, 249, 254, 308, 319, 376, 383, 393, 444. sor), alighanem a másolók tévedéséből.

Az ének dallamát a RMDT I, 82. alapján közöljük.

2 A tíz parancsolatot (2 Móz. 20.) magyarázza ez az ének.

21–22 Magyarázatát ld. a 438. lapon a 85/21–22. sorhoz írt jegyzetében.

26 gűleoz olv. gyűlős = gyűlölködő

30 Onan, hogy bátyja özvegyétől, Tamartól ne legyen gyermeke, valahányszor vele hált „földre vesztegette el a magot”. 1 Móz. 38,9.

33 oru olv. orv

36 orris = orv is

50 Szótagszámtöbblet: a másoló *öt* helyett alighanem tévesen *ötöt* írt.

57–62 Ezsa. 44,24–25. és 47,11–13. szakaszainak értelmezése a jóslások és varázslások ellen.

57 Szótagszámhiány: a másoló *madar zobol*-t írt *madar zozatbol* helyett.

58 agiadtul olv. agyadtul

60 Szótagszámtöbblet: a másoló úgy látszik *magad* helyett tévesen *magadot* írt.

62 Nezötöl = látnoktól, jövőbe látótól. – Szótagszámtöbblet: valószínűleg az előző sor hatása alatt a másoló tévesen *kerdezesis*-t *kerdezes* helyett.

68 Ld. a XV. ének (83. szám alatt) 149. sorához írt jegyzetet.

76 Szótagszámtöbblet: a *iozanon* kifejezést *iozan*-ra javítottam

77 faragot kép = szobor

83 A másoló tévesen *eszsűteöt*-et írt *eszűsteöt* (= ezüstöt) helyett.

89 Vö. 1 Móz. 35,4.

91 Vö. Bir. 6,25–28.

105 Vö. Mát. 5,33–37.

106 Szótagszámhiány: a másoló úgy látszik egy vagy két szót kihagyott a sorból. Az eredetiben valószínűleg *Tauoztasunk mi el minden eskűuest* lehetett.

109 Szótagszámhiány: az eredetiben értelem szerint nyilván *megh ne ferteztessűk* volt, a másoló azonban kifelejtett a *ne* tiltó szócskát.

114 Szótagszámhiány: az eredetiben *törueneben* lehetett, amelyet a másoló tévesen *töruenben*-nek írt.

115 illj olv. illi = üli

125 Szótagszámtöbblet: *zantalan sok nemey vagion* másolási tévedés lehet; az eredetiben nyilván *zantalan neme vagion* volt.

130 megh hasogattia = felfejti, megmagyarázza

137 ziligh = szelíd

148 A másoló tévesen írta le az *agiat* szót, a hibát utóbb egy másik kéz *igaiat*-ra, javította. A helyes szótagszámnak is ez felel meg.

151 Szótagszámhiány: a másoló tévesen *hazassagban*-t írt *hazassagaban* helyett.

154 orsagh = tolvajlás, rablás, lopás

161 ornak = tolvajnak

170 Vö. 1 Móz. 19.

181 Szótagszámtöbblet: a másoló tévesen *magadot*-ot írt *magad* helyett.

182 Vö. 3 Móz. 11. és 5 Móz. 14,2–21.

189–196 Vö. 3 Móz. 12–14.

197–220 Vö. 3 Móz. 27. és 4 Móz. 30.

199 tedgyek = tessék

204 ingien se = egyáltalán ne

209 megh masolny olv. megmásolni = megváltoztatni

221–228 Vö. 3 Móz. 19,19.27–28.

224 Szótagszámtöbblet: az eredetiben *elegysegetis* lehetett *elegyessegetis* helyett. Az elegyesseg, elegyseg = elegyítettség, kevertség, vegyesség.

229–240 Vö. 3 Móz. 25.

230 Szótagszámhiány: a másoló a *tarczyad* előtt alighanem kifelejtette a *megh* igekötőt.

231 font = mérőserpenyő

239 Halaadassal olv. hál’adással; ld. a X. ének (78. szám alatt) 12. sorához írt jegyzetet.

245–246 Vö. a VIII. ének (76. szám alatt) 9–12. sorával.

249 Szótagszámtöbblet: a sorba az *ö* névmás fölösleges töltelék.

254 Szótagszámhiány: az eredetiben *vilagh* helyett valószínűleg *vilaghnak* volt.

256 el nem mulat = el nem hagy, el nem mulaszt

257 vigiazassal = figyelemmel, éberséggel

267 Kj kejen fel uezj olv. ki kéjén felveszi = aki kedve szerint (önként) felveszi

277–280 Vö. Mát. 5,17–18. és Mát. 23,1–3.

288 kerengi = kerülgeti

295 agiaskodas = okoskodás

306–308 Ld. 5 Móz. – Vö. a XII. ének (80. szám alatt) 237–240. sorával.
308 Szótagszámtöbblet: az eredetiben *törueniben* lehetett *törueniebe*n helyett.
309–312 Vö. az I. énekkel (ld. 69. szám alatt).
319 Szótagszámtöbblet: a másoló alighanem az *s* kötőszó helyett írt *es*-t. – alnokodot olv. álnokkodót
322 Vö. Zsolt. 138,19–22.
340 Vö. Zsolt. 34,15.
341 Vö. Mát. 22,34–40.
345 Vö. 5 Móz. 6,5.
357–358 Magyarázatát ld. a 438. lapon a 85/357–358. sorhoz írt jegyzetben.
359 Ha ezt fellyeb ertem = ha erről többet vélek, ha ebbe többet akarok belemagyarázni
376 Szótagszámtöbblet: az *okon tű attol* szövegrészben a *tű* névmás fölösleges töltelék.
391 eskeny olv. eskenni = esküdni
393 Szótagszámtöbblet: a *vadolonak* helyett eredetileg *vadlonak* lehetett.
421–424 Az ószövetségi (Mózes-féle) törvényeket, előírásokat és büntetéseket a szombatosok nem tudták mind megtartani a „világ miatt”, mely üldözte őket. A körülmetélést pl. azért sem, mert nem volt hozzáértő emberük.
429–432 Vö. Róm. 3,1–2. és 9,4. Luk. 16,29.
436 foliamia olv. folyamja = folyománya, következménye
437 Vö. Józs. 1,8.
444 Az *el* igekötőt leírta, de áthúzta a másoló, holott a sor helyes szótagszáma szerint nem törölhető.
449–452 Vö. 3 Móz. 26,3–46.
455 Ez is nyilvánvalóan a tizenöt részből álló Énekeskönyvre vonatkozó utalás, hiszen az nem egyéb, mint a „törvény”, azaz a szentírás magyarázata, értelmezése. Hogy ebben a sorban a szöveg harmadik személybe vált át (megh irtak), az alighanem a másolók változtatása lehet, akik nem érezhették feljogosítva magukat arra, hogy „megírtuk”-ot használjanak. E négy részből álló ének szerzője, mind a mű tartalmi, mind formai sajátságainál fogva egyébként azonos a tizenöt énekből álló Énekeskönyv szerzőjével.
456 Ezes olv. eszes

86.

Kézirata: **Kissolymosi Mátéfi János ék.** 335–339. (115. sz.) – A cím végén szereplő 1602-es évszám nem az ének szereztetésének éve, hanem nyilván ama másolat íratásának ideje, amelyből a *Mátéfi János ék.*-be ezt az éneket átvették. A szöveg ugyanis mind tartalmi mind formai jellegzetességeinél fogva Eössi András szerzeményének látszik, ő pedig 1602-ben már aligha volt életben, minthogy Báthori Zsigmond ugyanez év május 12-én Péchi Simont Eössitől örökölt javaiban megerősítette. (KerMagv. 1871, 38.) A címszöveg végén újabb keletű írással feljegyzett 1620-as évszám olyan valakitől származik, aki úgy vélte, hogy az 1602-es évjelzés elírás lehet 1620 helyett, mert az énekeskönyv szövegeit 1616 után írták össze. Az ének végén: Finis adest operis mercedem posco laboris. – Nótajelzése nincs. – Másolta ifj. Zák Péter még 1620 előtt. Gábor deák után ugyanis 1617-től ő folytatta az énekeskönyv másolását. Ezzel az énekkel a kötet végén a temetési énekek csoportját akarta talán bevezetni. Utána valóban egy ilyen ének következik. Az előtte üresen hagyott lapokra viszont később (1624-ben, 1626-ban) másolt énekek kerültek.

Az ének 10, 11, 10, 11 szótagú szakaszokból áll. A 10-es sorok mindvégig pontosan 5+5, a 11-es sorok pedig 5+6 tagolásúak. A szövegben egyetlen (31. sor) elírásból származó szótagszámhiba fordul elő.

15 Jézus Sirak Könyve 38,16–24.
31 Szótagszámhiány: a másoló *nehezb*-et írt *nehezebb* helyett.
39 Fil. 1,21–24.
45 1 Kir. 19,4.
49–60 2 Sám. 1.
71–88 Jézus Sirak könyve 38,16–24.
81–82 Hodie mihi, cras tibi = Ma nekem, holnap neked. A latin szállóige alapján megfogalmazott változat.
89–92 1 Móz. 22.
93 2 Sám. 12, 15–23.
111–112 Vö. 5 Móz. 6,5.

PÉCHI SIMON ÉNEKEI

Péchi Simon életrajzát a szombatosokról szóló művében KOHN SÁMUEL állította össze. Azóta részletesebben senki sem foglalkozott vele. Alighanem az 1560-as évek végén vagy az 1570-es évek elején született. Neve után ítélve lehet, hogy nem is erdélyi, hanem Baranya megyei unitárius családból származott. A szegény sorú fiú – apja állítólag szűcs volt – a kolozsvári unitárius kollégiumban tanult, majd Szenterzsébetre került iskolamesternek. így ismerkedett meg az itt lakó Eössi Andrással, aki gyermekei mellé fogadta nevelőnek. Miután Eössi özvegyen maradt, s maga is betegeskedett, jószágainak kezelését is Péchire bízta. Hamarosan gyermekei is elhaltak, s egyetlen gyámola Péchi lett, aki „nemcsak úgy mint szolga, hanem annál feljebb való hűséggel, szeretettel szolgálta, magának és jószágának, marháinak gondját viselte." (Idézi KŐVÁRY LÁSZLÓ: Péchi Simon kancellár. KerMagv VI, 37. Eössinek Péchit örökbefogadó leveléből). Eössi annál inkább megkedvelte a tehetséges Péchit, mert az teljes meggyőződéssel elfogadta gazdája szombatos nézeteit, őt szemelte ki felekezete jövendő vezetőjének. Ezért küldte külföldi tanulmányútra is, hogy mindazt a tudást, ami belőle hiányzott (héber nyelvismeret, a zsidó vallásos irodalomban való jártasság stb.) Péchi alaposan elsajátíthassa. De ő nem a nyugati egyetemekre látogató diákok szokványos útját járta. Délnek indult el, s Konstantinápoly, Észak-Afrika, Itália, Spanyolország, Portugália és Franciaország zsidó iskoláit barangolta végig. Olyan páratlan képzettséget szerzett a héber nyelvben és a rabbinisztikus irodalomban, amilyen akkoriban nem-zsidó hebraistának Európa-szerte csak kivételesen adatott meg. Legalább 6–8 évet töltött külföldön patrónusa költségén. Amikor – úgy látszik 1599 tavaszán – hazaérkezett, Eössi már a halállal vívódott. Az utód nélkül maradt, dúsgazdag erdélyi főember elhatározta, hogy fiává fogadja Péchit, és ráhagyja egész vagyonát. Tervéhez elnyerte a fejedelem, Báthori Zsigmond jóváhagyását is, s így Eössi halála után Péchi Erdély egyik legnagyobb földbirtokosa lett.

A vagyonos, külföldi udvarokban is megfordult, világlátott Péchi a fejedelmi udvar szolgálatába állott. Titkára volt Báthori Zsigmondnak és Bocskai Istvánnak, majd Rákóczi Zsigmond és Báthori Gábor mellett tevékenykedett. 1608-ban megnősült, feleségül vette Kornis Juditot. Házassága révén rokonságba került Erdély legbefolyásosabb családjaival. 1610 után Báthori Gábor uralkodásának utolsó éveiben ugyan kegyvesztett lett, de az 1613-ban trónra lépő Bethlen Gábor kancellárjává nevezte ki Péchit. Nyolc évig viselte e legmagasabb tisztséget, mígnem a haimburgi béketárgyalások után, 1621-ben hűtlenség gyanújába keveredett, s Bethlen elfogatta. Eljárás sohasem indult ellene, de a szamosújvári börtönből csak 1624 végén szabadult. Szenterzsébeti udvarházát azonban továbbra sem hagyhatta el. Szabadságát és elkobzott birtokainak jórészét csak I. Rákóczi György trónra léptével sikerült visszaszereznie. Néhány évig még a politikai életben is részt vett, de magasabb hivatalt már vagy nem vállalt, vagy nem kapott.

Amikor a református Rákóczi György hatalma megszilárdult, elérkezettnek látta az időt, hogy egyháza hatalmi elsőbbségét a fejedelemség területén véglegesen biztosítsa. Ezt csak a legerősebb ellenfél, az unitárius egyház erejének megtörése árán érhette el. Az unitáriusok ellen indított hajsza a Dávid Ferenc el nem ismert, racionális tanaihoz ragaszkodó unitáriusok és az üldözött szombatosok megrendszabályozása címén folyt le, amely 1638-ban az ún. „dési eomplanatio"-val végződött. A dávidista unitáriusokat és a szombatosokat jószágvesztéssel, száműzetéssel és börtönnel kényszerítették a református

vallás felvételére. Péchi Simon birtokait is elkobozták, s a börtönből is csak úgy szabadulhatott – közel egy évi raboskodás után –, hogy áttért a református egyházba. Szenterzsébeti birtokát visszakapta, s ettől kezdve ott élt visszavonultan második feleségével, Barabási Katával. Első feleségét, Kornis Juditot még szamosújvári fogsága idején elvesztette. Ő maga 1642–43 táján költözött el az élők sorából.

Amíg Péchit közéleti, politikai tevékenysége, kancellári tisztsége lekötötte, nem igen volt módja rá, hogy a szombatosság ügyével foglalkozzék. Az 1620-as éveknél korábbi időből irodalmi munkásságának nyomát is mindössze két éneke (87–88. sz.) őrzi. Szamosújvári fogságából való szabadulása után azonban, 1625-től kezdve szinte minden idejét és energiáját felekezete megerősítésének és felvirágoztatásának szentelte. A szombatosságot ő tette teljesen zsidózó vallássá. Szenterzsébeti udvarházában minden tekintetben a zsidó vallásos szokásoknak megfelelő életrendet vezetett be. A faluban szombatos lelkészt hozott, és szombatos iskolát tartott fenn. Szervező és irányító munkája saját birtokai határán túl, az egész szombatosságra kihatott. Irodalmi munkássága is 1625–1638 között vált igazán nagyarányúvá. Hitelveit, irodalmi tevékenységének jelentőségét már e kötethez írt bevezetőmben (9–12. l.) ismertettem, ezekre újra kitérnem felesleges lenne.

Péchi szerzeményének biztonsággal csak az ebben a csoportban közölt kilenc ének tekinthető. KOHN SÁMUEL ugyan Péchi két korai énekével együtt 29 éneket tulajdonít neki (87–95., 113–116., 118., 130–131., 133–134., 137–139., 140., 142., 144–146., 150–152.), s bár lehetséges, hogy a szombatosság második korszakának énekei között van még Péchitől származó darab, KOHN SÁMUEL érvei (256–261.) azt mégsem teszik kétségtelenné (ld. bevezetésem 11. lapján mondottakat). így ebbe a csoportba csak azt a két korai énekét soroltam, amelynek versfői a szerző nevét őrzik (87–88.. sz.), továbbá imakönyvének különböző másolataiban található öt énekbetétét (91–95. sz.) és a *Péchi-kódex*-ben, az általa fordított szövegek között fennmaradt két éneket (89–90. sz.).

E két utóbbi ének forrásának, a *Péchi-kódex*-nek keletkezési idejére nézve nem tudom elfogadni GUTTMANN MIHÁLY és HARMOS SÁNDOR érveit. (Péchi Simon szombatos imádságos könyve. Budapest, 1914. 21.) A *Péchi-kódex* imakönyvi része és a prózai zsoltárfordítás között ugyanis a kódex egykori tulajdonosának, Maróti Dávidnak bejegyzései olvashatók. A levél rektóján: „Anno 1631–5391 kezdette tanulni az S[idót] 22. die Apr. in mensi Niszan kezdettem imádkozni S[idóul]. Az y pedig kezdettem viselni 18 die Mai.” A verzón: „kezdettem eskolaba járni Nándor Fejervarat 14-dik napjan Elulnak 5391. Esztendőben.” A bejegyző nevét a psaltérium után levő üres lapon árulja el: „En Maróti David mentem Udvarban lakni 1654 esztendőben, die 10. mensis 8bris. Anno 1682 die 15 Januarii.” Az első két visszaemlékezésből GUTTMANN és HARMOS arra a megállapításra jut, hogy a kódex 1631 előtt készült, s így Péchi imakönyvének fordítását 1629 táján már befejezte. Teljesen valószínűtlen azonban, hogy a bejegyzések egy olyan iskolás fiútól származzanak, aki 1631-ben éppen csak kezd iskolába járni. Az írás nem gyermekkézre vall. Ugyanolyan karakterű, mint az 1654-re vonatkozó feljegyzésé. Szerintem egyik bejegyzés sem naplószerűen 1631-ből való, ha mégoly pontosan, nap szerint keltezi is a történteket. A kezdő iskolás fiút kevéssé érdeklik az ilyen dátumok, ezek a felnőtt tudatos visszaemlékezései s Maróti Dávid nyilván jóval később írta azokat be imakönyvébe. A kódexet is inkább az 1630-as évek végén vagy a negyvenes évek elején másolhatták. KOHN SÁMUEL aligha téved érvelésében, s helyesebbnek tetszik az ő megállapítása, hogy ti. Péchi zsoltárfordítása után, 1630 és 1638 között készült el imakönyvével. E körülmények egybevetésével a *Péchi-kódex*-et nem tarthattam 1631 előtt keletkezettnek, s következésképpen a bennük található énekek is későbbi másolatok kell, hogy legyenek.

87.

Kéziratai:

I. **Kissolymosi Mátéfi János ék.** 103–105. (41. sz.) – Címe: Ezis azon innepre valo. – A másoló ezzel a 97. lapon kezdődő énekre utalt, a főszövegben ennek címét adtuk. – A nótajelzésként idézett éneket Pesti György szerezte 1560-ban. Nyomtatásban először Bornemisza Péter 1582. évi énekeskönyvében (CCIIIIa.) jelent meg. Szövegkiadása: RMKT VII, 25–35., 327–343. és BHA VI. Dallamát közli: RMDT I, 195/IV. – Másolta Gábor deák 1616-ban Nagysolymoson.

II. **Péchi Simon ék.** 394. (86. sz.) – Címe nincs. A szöveg végén: Finis. – Nótajelzése: *Az gonosz termeszét megromlásáról* kezdetű ének nyomtatásban először az 1593. évi bártfai énekeskönyvben (382.) jelent meg. Szövegkiadása: Dézsi: Balassa Bálint minden munkái. Bp. 1923. II. 302–305. Dallamát közli: RMDT I, 195. – Másolta a

kézirat szombatos részének leírói közül a 16. kéz. Az írás semmiképpen sem egyezik azonban Péchi Simonéval, amint azt Thury Zsigmond gondolta. (Thury 23. lap.) Különben is a szövegben olyan hibák, elírások vannak, amelyeket szerző nem, csak másoló követhetett el.

III. **Jancsó-k.** 128a–128b. (35. sz.) – Címe és nótajelzése azonos az I. változatéval. – Másolta Tolnai István 1615-ben Kissolymoson.

Kiadta JAKAB ELEK, KerMagv 1881, 174–175.

Versfőkben: SIMON PEPTSI N

A 4×11-es szótagszámú szakaszokban a szótagszám mindvégig hibátlan, de a 6+5-ös tagolás kevésbé következetes. Az ének 48 sorából az ütemhatár 22 ízben szavakat vág ketté.

Az ének dallamát a RMDT I, 195/IV. alapján közöljük.

Ez az ének Péchinek egyik korai szerzeménye lehet. Az I. változat, amely ugyan szintén nem mentes a szövegromlástól (11–12. sor), mégis eredetibbnek látszik, mint az ettől több sorában eltérő szövegű II. változat. A versfőkből úgy tűnik, hogy a 8. szakasz (az akrosztihon szempontjából fölösleges és zavaró P kezdőbetűjével) vagy későbbi betoldás, vagy ha eredeti, akkor első sorának szövegét megváltoztatták, s így lett egy odaillőbb E kezdőhangú sorból (pl. Ebben semmit üresen ö nem hagiot), P kezdő hangú sor (Pusztan …). Ez utóbbi azonban semmiképpen sem származhatik Péchitől, mert ő a nevét tartalmazó versfők értelmét nem rontotta volna meg egy oda nem való betűvel.

1 allatok olv. állatok = lények

7 vigiazassal = figyelemmel, éberséggel

9 hivatallyokban = hivatásukban

18 hold kyűl = holdon kívül

19 huszon negy ora cziak az keözi = huszonnégy óra csak az időköz

20 Az ének még teljesen az ókor óta elfogadott geocentrikus világfelfogást tükrözi, amely szerint a világmindenség középpontja a föld s az egész menny bolt e körül forog. A Kopernikus (1473–1543) által bizonyított heliocentrikus világkép még a XVII. században sem volt általánosan elfogadott.

26 meg eövedzette = körülfogta, körülövezte, körülvette

31 kiczideökbennis = kicsinyekben is; *kicsid*, a *kicsi* szó *d* kicsinyítőképzős régies alakja.

33 Tudó = ismert

38 niavalyakon = betegségeken

40 Deögleöt = rothadt, pestises; eghen olv. égen = levegőégen, levegőn

88.

Kéziratai:

I. **Kissolymosi Mátéfi János ék.** 131–134. (54. sz.) – A nótajelzésként idézett ének nyomtatásban először az 1566. évi *váradi énekeskönyv*ben (19.) jelent meg. Szövegkiadása: RMKT VIII, 9–11., 446–447. és BHA VI, LXVIIIIb. Dallamát közli: RMDT I, 110/IV. – Másolta Gábor deák 1616-ban Nagysolymoson.

II. **Péchi Simon ék.** 355–357. (60. sz.) – Címe: Pesara ualo. A szöveg végén: Finis. – Nótajelzése azonos az I. változatéval. – Másolta a kézirat szombatos részének leírói közül a 3. kéz.

III. **Jancsó-k.** 135a–136a. (48. sz.) – Címe és nótajelzése azonos az I. változatéval. – Másolta Tolnai István 1615-ben Kissolymoson.

IV. **Pál András ék.** 25a–26b. (13. sz.) – Címe: Pesara való következik. 14. die inter duas. Az ének végén: Finis. – Nótajelzése azonos az I. változatéval. – Másolta Pál András 1720-ban Bözödújfaluban.

V. **Szombatos énekek és imádságok könyve** (XVIII. sz.). 103b–105b. (19. sz.) – Címe a II., nótajelzése az I. változatéval azonos. – Az ének végén: Finis. – Másolta a 3. kéz.

Szövege megtalálható még: *Kováts Elek ék.* 1. (1. sz.) – *Kohn-féle csonk. gyűjt.* 66b. (13. sz.) – *Kováts Óser ima- és ék.* 258a. (24. sz.) – *Kováts Zebulon ék.* 25a. (16. sz.) – *Áts Mózes ima- és ék.* 147a. (5. sz.)

Versfőkben: SIMON PECzI BÖEM

A 10, 16, 16, 16-os szakaszokban írt ének 10-es soraiban az 5+5-ös, a 16-os sorokban pedig az 5+5+6-os tagolás és a szótagszám is mindvégig hibátlan.

Az ének dallamát a RMDT I, 110/IV. alapján közöljük.

Az ének Péchi Simonnak viszonylag korai szerzeménye lehet, mert a második versszak tanúsága szerint Jézust még mint messiást említi. Az 1620-as évektől viszont

éppen az ő hatására a szombatosok teljesen ószövetségi alapra helyezkedtek s nem ismerték el Jézus messiás voltát sem. A XVIII. századi másolatokban már minden Jézusra illetőleg Krisztusra vonatkozó utalást vagy elhagynak, vagy átszövegeznek az énekekben. Ennek az éneknek második versszakát is Pál András énekeskönyvétől kezdve minden másolatból kihagyták.

1 Sion hegyén állott Jeruzsálemben az isten tiszteletére Salamon király által építtetett templom.

3 Ld. a XII. ének (80. szám alatt) 5. sorához írt jegyzetet. Vö. Ezsa. 9,6–7. Jer. 23,5–6. és 33,14–16.

7 A zsidók nem tudják, hogy Jézus a messiás, akinek másodszori, végleges eljöveteléért könyörög ez az ének. Eljövetelével megvalósul a messiás megígért birodalma, s uralkodni fognak vele a jók, igazak és az összes szentek. Ld. a XII. énekben (80. szám alatt) Eössi András által kifejtett nézeteket.

32 tegedet uralunk = téged vallunk, tekintünk urunknak

33 meg teökelleset = beteljesítését

46 talpok ala vetcz = hatalmuk, uralmuk alá vetsz

89.

Kéziratai:

I. **Péchi-k.** 250b–251a. (5. sz.) – Az ének végén: Vita aeterna, örök elet formája melj az paesan kezdetik. – Nótajelzése nincs. A főszövegben a cím után szögletes zárójelbe tett nótajelzést a II. változatból közlöm. – A XVII. század közepe táján készült másolat.

II. **Pál András ék.** 32a–32b. (17. sz.) – Címe: Azonra valo. – Nótajelzése: *Gondolkodgyal ember te alla*[*patodrol*] kezdetű ének talán variáns szövege a *Gondolkodgyal ember az te büneidröl* kezdetű éneknek, amely nyomtatásban először az 1593. évi bártfai énekeskönyvben (359.) jelent meg. Dallamát közli: RMDT I, 23/II. – Másolta Pál András 1720-ban Bözödújfaluban.

Szövege megtalálható még: *Kovács Elek ék.* 13. (6. sz.)

A 4×12-es, 6+6-os ütemezésű ének I. változatában a 14. és 21. sorban van szótagszámhiba.

Az ének dallamát a RMDT I, 23/II. alapján közöljük.

Az ének Péchi Simon fordításgyűjteményében *Az Paesah es Pogatsas innepnek követesenek modgja, melljét agadanak hinak* című részben található. KOHN SÁMUEL szerint (259.) héber eredetije a Pészáh-aggádában, a spanyol-zsidó rítusú ünnepi imakönyvben (máházor) is az első ünnepnap estéjén mondandó ének. További magyarázatát ld. a 440. lapon, a 89. számú énekhez írt jegyzetben.

2 serkenesis = ébredés is

4 Abrahám győzelme Lót elhurcolóin ld. 1 Móz. 14,13–18. – *phesa* helyesen *phaesah*, mint a többi refrainsorban is.

5 Gérár királya Abimélek, Abrahám feleségét ágyasává akarta tenni. Vö. 1 Móz. 20.

6 Lábán a tőle menekülő Jákobot nem merte megtámadni, mert az isten álmában megtiltotta neki. Vö. 1 Móz. 31.

7 A bibliai idézet: Gen. 31. téves; Jákob viaskodása az angyallal: 1 Móz. 32, 21–26. – *ezen* helyett lehet, hogy itt is *eyen* volt, ti. így van az eredeti héber szövegben, és a magyarban is minden sor ríme ez.

9 A 10. csapás: Egyiptom elsőszülöttjeinek pusztulása és az egyiptomiak kirablása, vö. 2 Móz. 12–13.

10 Sisera és hadainak pusztulásáról ld. Bir. 4–5.

13 Sancherib vagy Szenacherib és az asszírok vereségét ld. 2 Kir. 19.

14 A bálványok romlásáról ld. Ezsa. 46. – Szótagszámhiány az I. változatban. A másoló *balvany rontatot*-at írt, a főszöveget a II. változat alapján javítottam: *balvanyi rontattak*-ra.

15–18 Dánielről és Baltasar királyról ld. Dán. 5–10. – A 17. sor második ütemében látszólag szótagszámtöbblet van, de a Dániel név ezúttal kéttagúnak ejtendő: Danjel.

19–20 Ámán felakasztásáról és Asverus álmatlan éjszakájáról ld. Eszt. 5–7.

21 Szótagszámtöbblet az I. változatban. A másoló *Asverusnak ... álma*-t írt, a főszöveget a II. változat alapján javítottam: *Asverus ... alom*-ra.

23–24 Bosszúállás Edomon ld. Ezsa. 21,11–12.

25 Az I. változatban a másoló tévesen *ki nap*-ot írt, a főszöveget a II. változat alapján javítottam: *kin nap*-ra. A sor értelme ti., hogy erre siet esni (azaz pészáhra) az a nap is, amelyen sem nappal sem éjszaka nem lesz, vö. Zak. 14.

30 Látszólag szótágszámtöbblet az I. változatban. A *falain* szó azonban kéttagúnak ejtendő: *falajn*. A II. változatban egyébként *falin* olvasható.

32 Vö. Zak. 14,7.

90.

Kéziratai:

I. **Péchi-k.** 251b–252a. (6. sz.) – Nótajelzése nincs. A főszövegben a cím után szögletes zárójelbe tett nótajelzést a II. változatból közlöm. – Másolat a XVII. század közepe tájáról.

II. **Pál András ék.** 31a–32b. (16. sz.) – Címe: Ugyan azonra. Az ének végén: Finis. – Nótajelzését, a *Földre artsal le*[*borulva*] kezdetű éneket ld. alább 128. szám alatt. Dallamát közli: RMDT I. 225. – Másolta Pál András 1720-ban Bözödújfaluban.

Szövege megtalálható még: *Kováts Elek ék,* 12. (5. sz.)

A 3×14-es, 4+4+6 tagolású sorokban a szótagszám és ütemezés mindvégig hibátlan.

Az ének dallamát a RMDT I, 225/II. alapján közöljük.

Az ének Péchi fordításai között az előbbi (88. számú) után található. Héber eredetije KOHN SÁMUEL szerint (258.) a spanyol-zsidó rítusú ünnepi imakönyv (máházor) pészáh másodnap esti énekében.

4 A napkeleti szent: Ábrahám. Álmának leírását ld. 1 Móz. 15,12–21.

7 A Gen. 46. bibliai utalás téves, helyesen Gen. 18. E részben olvasható annak leírása, hogy Ábrahám ígéretet nyer fia születésére, vö. 1 Móz. 18.

10 Szodoma pusztulásáról és Lót megmeneküléséről ld. 1 Móz. 19.

13 Az egyiptomi elsőszülöttek pusztulásáról és a zsidók egyiptomi szabadulásáról ld. 2 Móz. 12–13.

19 Jericho pusztulásáról ld. Józs. 6.

20 Gedeon győzelméről ld. Bir. 6–8.

21 Sancherib vagy Szenacherib hadának veszedelméről ld. 2 Kir. 19,35.

22 Balthasar király látomásáról ld. Dán. 5. – Izaiás vagy Ezsaiás szavait ld. Ezsa. 21.

25 Amán bűnhődését ld. Eszt. 7.

91.

Kéziratai:

I. **Péchi-k.** 76a. (1. sz.) – A nótajelzésként idézett első ének ismeretlen; szögletes zárójelek közé tett kiegészítését a II. változatból közlöm. A szögletes zárójelbe tett második nótajelzés az ének III. változatában található. – Másolat a XVII. század közepe tájáról.

II. **Pál András imak.** 106a–106b. (1. sz.) – Címe azonos az I. változatéval, csak a *masodszoris* szó maradt ki. Nota: Nem régen szokot kertemben. – Másolta Pál András 1713-ban Bözödújfaluban.

III. **Festetich kézirat** 136b–137a. (1. sz.) – Címe azonos a II. változatéval. Az ének végén: Amen. – Nótajelzése: *Magasztallak én istenem, vram és atyám etc.* kezdetű ének versfőinek tanúsága szerint Czemeki Mátyás szerzeménye. Legrégibb nyomtatott szövege Balassa Bálint és Rimay János istenes énekeinek 1635–1640 között megjelent második bártfai kiadásából (360.) ismeretes. Szövegkiadása: Dézsi: *Balassa Bálint minden munkái.* Bp. 1923. II. 358–360. – Másolta a 6. kéz. 1738–1740 között.

IV. **Szombatosok ima- és ék.** (1740) 231–232. (1. sz.) – Címe: Az reggeli hamida után, mikor a második áldást iterállya, mivel Tavozzál már [!] az harmatnak le szállásáról kel az istent áldani, ez kis énekecskét mondhattya. – Nótajelzése nincs.

Szövege megtalálható még: *Szombatos ima- és ék. (1757 előtt).* 215a. (17. sz.) – *Szombatos ima- és ék. (1770).* 100b. (5. sz.) – *Kováts István ima- és ék. (1774–5).* 138b. (2. sz.) – *Szombatos ima- és ék. (1779).* 250. (1. sz.) – *Nagyernyei Sárosi Mihály ima- és ék.* 118b. (1. sz.) – *Szombatosok ima- és ék. (1798–1802).* 164a. (3. sz.) – *Bözödújfalusi ima- és ék.* 92a. (1. sz.) – *Kohn-féle csonk. gyűjt.* 74b. (16. sz.) – *Kováts Elek ima,- és ék.* II. rész. 246. (1. sz.) – *Kováts Óser ima- és ék.* 117a. (1. sz.) – *Szombatos*

ima- és ék. (XVIII. sz. vége). 98b. (1. sz.) – *Szombatos imak. (XVIII. sz. vége).* 47b. (1. sz.) – *Marosvásárhelyi ima- és ék.* 326. (11. sz.) – *Csukorné Sallós Zsuzsanna ima- és ék.* 224. (1. sz.) – *Koncz József ima- és ék.* 196b. (1. sz.) – *Ernyei Kováts ima- és ék.* 134a. (2. sz.) – *Sallós József ima- és ék.* II. 312. (2. sz.) – *Nagy Sámuel imak.* ... (5. sz.) – *Áts Mózes ima- és ék.* 98a. (1. sz.)

Kiadásai: IMIT Évkönyve. Bp. 1900. 239. – *Péchi Simon szombatos imádságos könyve.* Bp. 1914. 235.

A 4×13-as 4+4+4+1 tagolású sorokban a szótagszám és ütemezés mindvégig szabályos.

Az ének dallamát a III. variáns nótajelzése nyomán Kiss Lajos szerémségi gyűjtéséből közöljük. (Ethnographia 1966. 178., 131. jegyzet. Vö. a kötetünk 436. lapján mondottakkal.)

Az ének Péchi imakönyvében a pészáh ünnepi imák között található. Héber eredetije a spanyol-zsidó rítusú ünnepi imakönyv (máházor) pészáh első napjának reggeli imáesága.

Címben: hamida = állva mondott hálaima; iterallya = ismételi.

18 *Michael angyalra bizot örzö segitsegh…* Michael vagy Mihály arkangyal a választott nép (a zsidóság), az elhunytak lelkének és testének őrzője, védelmezője.

92.

Kéziratai:

I. **Péchi-k.** 80a–80b. (2. sz.) – Külön címe nincs. A szögletes zárójelbe tett címét a II. változatból közlöm. – Nótajelzésével az előző 91. számú énekre utal. – Másolat a XVII. század közepe tájáról.

II. **Pál András imak.** 111a–111b. (2. sz.) – Címét lásd a főszövegben. – Nótajelzésére a *Magoztallak en istenem* kezdetű énekre vonatkozólag ld. a 91. számú énekhez írt jegyzetet. – Másolta Pál András 1713-ban Bözödújfaluban.

III. **Festetich kézirat.** 145b–147a. (2. sz.) – Külön címe nincs. – Nótajelzésül a következő szöveg: Ez éneket mondgjad el ott azon notára mint az harmatok szállittásárol vagjon irva. Ez szintén a 91. számú énekre vonatkozó utalás. – Másolta a 6. kéz 1738–1740 között.

IV. **Szombatosok ima- és ék.** (1740) 253–255. (3. sz.) – Címe és nótajelzése azonos a II. változatéval.

Szövege megtalálható még: *Szombatos ima- és ék. (1770).* 107b. (6. sz.) – *Kováts István ima- és ék. (1774–5).* 149b. (3. sz.) – *Nagyernyei Sárosi Mihály ima- és ék.* 129a. (2. sz.) – *Szombatosok ima- és ék. (1798–1802).* 172a. (4. sz.) – *Bözödújfalusi ima- és ék.* 98b. (2. sz.) – *Kohn-féle csonk. gyűjt.* 16a. (1. sz.) – *Kováts Óser ima- és ék.* 126b. (2. sz.) – *Kováts Elek ima- és ék.* II. rész. 258. (2. sz.) – *Szombatos ima- és ék. (XVIII. sz. vége).* 105a. (2. sz.) – *Csukorné Sallós Zsuzsanna ima- és ék.* 233. (2. sz.) – *Sallós József ima- és ék. I.* 607. (1. sz.) – *Koncz József ima- és ék.* 382. (15. sz.) – *Sallós József ima- és ék. II.* 339. (4. sz.) – *Áts Mózes ima- és ék.* 106a. (2. sz.)

Kiadásai: Magyar Zsidó Szemle 1884, 501. – IMIT Évkönyve., 1900. 288. – Péchi Simon szombatos imádságos könyve. Bp. 1914. 244.

A 4×13-as szakaszokban a szótagszám és a 4+4+4+1-es ütemezés mindvégig szabályos.

Az ének nótajelzése az előző 91. sz. énekre utal. Az ott közölt szerémségi dallam erdélyi variánspárjával adjuk. (Kodály–Bartók: Erdélyi népdalok 71. sz.)

Péchi imakönyvében a sátoros ünnepek nyolcadik napjára a reggeli imádsághoz fűzve találjuk ezt az éneket. Péchi az ugyanezen napra szóló reggeli ima héber eredetijéből fordította.

3 foltass = folyass

9–12 Vö. 1 Móz. 18.

13–16 Péchi Gen. 26. idézete téves, helyesen: 1 Móz. 22. – Palestinok, Palesztina lakói, ezúttal a filiszteusokat jelentik, akik féltékenységből és irigységből eltömték Izsák elől a kutakat.

17–20 Vö. 1 Móz. 30. Jákob, hogy a saját béreként kialkudott tarka juhok és kecskék számát növelje, az itatóvályúba tarkán hántolt fadarabokat vetett, hogy a tarka fákra bámuló anyaállatok mennél több tarka bárányt és gödölyét elljenek. – A Gen. 20. bibliai utalás téves, helyesen Gen. 30.

21–24 Célzás Mózesre, aki miután megölte az egyiptomi munkafelügyelőt, elmenekült a midianiták közé. Itt egy kútnál ismerkedett meg Jetro leányaival, akik juhaikat itatni hajtották a vízhez. A lányok közül Cipporát utóbb feleségül vette. 2 Móz. 2. 7. 14.

25–28 Utalás Elizeusra, aki Jerikó vizet isteni erővel megjavította, gyógyhatásúvá tette, vö. 2 Kir. 2.
29–32 Magyarázatát ld. a 438. lapon a 64/11. sorhoz írt jegyzetben. – Szikacz = kiszáradt
34 foghy be olv. fogj be = fedj be, takarj be; ho lengeteggel = hóhullással

93.

Kéziratai:

I. **Péchi-k.** 81b–82a. (3. sz.) – A nótajelzésként idézett ének Péchi Simon szerzeménye, ld. 87. szám alatt. Dallamát közli: RMDT I, 195. – Másolat a XVII. század közepe tájáról.

II. **Pál András imak.** 112a–112b. (3. sz.) – Címe: Ez utàn mond ez kis eneketsket. – Nótajelzése azonos az I. változatéval. – Másolta Pál András 1713-ban Bözödújfaluban.

III. **Festetich kézirat** 156b–157b. (3. sz.) – Címe és nótajelzése azonos az I. változatéval. – A 157. levél a szélén csonka lévén az ének szövege csak töredékesen olvasható el. – Másolta a 2. kéz 1738–1740 között.

IV. **Szombatosok ima- és ék.** (1740) 260–261. (4. sz.) – Címe és nótajelzése azonos az I. változatéval. – Másolta a 3. kéz.

Szövege megtalálható még: *Budapesti imak. (XVIII. sz. első fele).* Betétlapon. – *Szombatos ima- és ék. (1770).* 108a. (7. sz.) – *Kováts István ima- és ék.* 153a. (4. sz.) – *Nagyernyei Sárosi Mihály ima- és ék.* 132b. (3. sz.) – *Szombatosok ima- és ék.* (1798–1802). 174a. (5. sz.) – *Bözödújfalusi ima- és ék.* 107a. (3. sz.) – *Kováts Óser ima- és ék.* 128b. (3. sz.) – *Kováts Elek ima- és ék.* II. rész. 263. (3. sz.) – *Marosvásárhelyi ima- és ék.* 340. (12. sz.) – *Csukorné Sallós Zsuzsanna ima- és ék.* 237. (3. sz.) – *Koncz József ima- és ék.* 210. (2. sz.) *Ernyei Kováts ima- és ék.* 144b. (4. sz.) – *Nagy Sámuel ima- és ék.* (6. sz.) – *Szombatos imakönyvtöredékek. (XVIII–XIX. sz.)* 106. (1. sz.) – *Áts Mózes ima- és ék.* 108b. (3. sz.)

Kiadásai: IMIT Évkönyve. Bp. 1900. 229. – Péchi Simon szombatos imádságos könyve. Bp. 1914. 248.

A 4×11-es szakaszokban írt ének szótagszáma mindvégig hibátlan. A 6+5-ös ütemezés azonban a 32 sor közül csak 17-ben kifogástalan.

Az ének dallamát a RMDT I, 195/IV. alapján közöljük.

Péchi imakönyvében ez az ének az újévi imádságok bevezetője. Héber eredetije az újesztendő előestéjén mondandó prózai imádság.

7 A *Zentelt* kifejezést nem javítottam a II. és III. változat szerint *Szentek*-re, mert a mondat értelme világos: Földieknek … zentelt imatsagat úgy commendallya (ajánlja, közvetíti) ti. az angyali sereg.

14 Az I. változatban *nevet*-et írt a másoló. A d~t betűcsere a régiségben gyakori. Félreértések elkerülése végett a főszövegben *neved*-re javítottam.

15 Az I. változatban a másoló *Böy*-t írt *Böyt* helyett.

17 nyuytywk olv. nyújtjuk = (ki)terjesztjük

20 Az I. változatban *atka va*[*gyo*]*n terhekre* olvasható. Értelmileg azonban helyesebb a II. és III. változatban található *legyen* igealak, ezért a főszöveget így javítottam.

26 *Hozd hellyere Sionnak ditsössegit,* ti. Jeruzsálemben a Sion hegyén lerombolt templomot; átvitt értelemben: újítsd meg a zsidó nép régi dicsőségét.

27 Christuson Péchi nem Jézust érti, hanem az eljövendő messiást. A későbbi szövegek, minthogy a Christus (a fölkent, a megváltó) kifejezés Jézus nevével azonosult, elhagyták a Christus kifejezést és helyébe a személytelen messiást tették.

94.

Kéziratai:

I. **Pál András imak.** 163b. (4. sz.) – A nótajelzésként idézett ének Bogáti Fazekas Miklós XVII. zsoltárparafrázisa. Dallamát közli: RMDT I, 90/II. és 99. – Másolta Pál András 1713-ban Bözödújfalubán. Ebben a kéziratban az éneknek ma már csak az 1–7. versszaka van meg, mert a következő 164. levél, amelyen az ének folytatása volt, az imakönyvből elveszett.

II. **Szombatosok ima- és ék.** (1740). 443–446. (7. sz.) – Címe és nótajelzése nincs. Az ének végén: Amen.

III. **Bözödújfalusi ima- és ék.** (XIII. sz. vége) 174b–175b. (5. sz.) – Címe: Ez kis eneketsket mondgyad le ülve. – Nótajelzése nincs. – Az ének ebben a változatban a végén két versszakkal hosszabb, mint a teljes szöveget tartalmazó II–IV. kéziratban.

Szövege megtalálható még: *Szombatos ima- és ék. (1757 előtt).* 184b–186b. (13. sz.) – *Szombatos ima- és ék. (1770).* 184a–185b. (8. sz.) – *Nagyernyei Sárosi Mihály ima- és ék.* 29a. (4. sz.) – *Szombatosok ima- és ék. (1798–1802.)* 242a. (6. sz.) – *Kováts József imak.* 22b. (1. sz.) – *Kohn-féle csonk. gyűjt.* 51a. (6. sz.) *Kováts Elek ima- és ék.* II. rész. 409. (5. sz.) – *Kováts Óser ima- és ék.* 185b. (5. sz.) – *Marosvásárhelyi ima- és ék.* 450. (14. sz.) – *Csukorné Sallós Zsuzsanna ima- és ék.* 359. (5. sz.) – *Sallós József ima- és ék. I.* 805. (3. sz.) – *Koncz József ima- és ék.* 329. (3. sz.) – *Ernyei Kováts ima- és ék.* 238a. (5. sz.) – *Sallós József ima- és ék. II.* 284. (1. sz.) – *Nagy Sámuel imak.* (7. sz.)

Kiadása: Péchi Simon szombatos imádságos könyve. Bp. 1914. 380–381.

A 3×16-os, 5+5+6 tagolású sorokban írt ének 13. és 31. sorában hibás a szótagszám. Ezek kiigazítása után az ütemezés mindvégig szabályos.

Az ének dallamát a RMDT I, 90/II. alapján közöljük.

Ez az ének Péchi Simon imakönyvében az újév előtti szelihót (bűnbocsátás) imádságai között található; héber eredetije ugyanebben az imádságban.

1 Az *Isten leánya, szèp szüz matkaja* szimbolikusan ugyanúgy az evilági hívők seregét, gyülekezetét jelenti a túlvilági angyali seregekkel szemben, mint az előző (93. számú) énekben is. Vö. annak címében mondottakkal.

2 *carbuncullus* e névvel jelölték régen főképp a vörös színű drágaköveket (rubin, gránát, spinell).

3 *Haynali notán, szarvas musikán …* értelmezéséhez Péchi prózai zsoltárfordításában található meg a magyarázat. A XXII. zsoltár címét így fordítja: *A fő kántornak hajnali szarvasra Dávid számára való ének.* A *szarvas* szóhoz ezt a megjegyzést fűzi: *Muzsikának neve volt hajnal serkentőre.* (Ld. Péchi Simon psalteriuma. Kiad. SZILÁDY ÁRON Bp. 1913. 35.)

6 Az I. változat utolsó ütemében *ugy imatkozik* olvasható. Nem valószínű azonban, hogy ezt a kifejezést, amellyel már e versszak első sorában élt, a harmadik sorban a szerző megismételte volna. S valóban a II. változatban e helyen *fohászkodik*-ot találunk.

13 Szótagszámtöbblet valamennyi változat első ütemében. A *Reghi szent frigyeden attyankal* szövegrészben a *frigyeden* ragozott alak szövegromlás következménye lehet *frigyed* helyett.

17 Cion (= Sion), hegy Jeruzsálemben, amelyen Salamon király idejében a főtemplom épült. Amikor a rómaiak i. sz. 70-ben Jeruzsálemet elfoglalták, Salamon templomát földig rombolták. Cion (Sion) felépítése jelképesen a zsidóság felemelkedését, isten országának eljövetelét jelenti.

22 A *Pör törvény* szavakkal az I. változat a kézirat csonkulása miatt megszakad. A főszövegben a 22–36. sort a II. változatból pótoltam.

23 A II. változatban olvasható *emlits* helyett értelmileg jobb a IV. változatban található *indits*; a II. változatbeli *törvényközöl*-t is a IV. változat alapján javítottam a rím kedvéért *törvénykedel*-re.

24 A II. változatbeli *énekelvén*-t a rím miatt javítottam a IV. változat szerint *ditsirtetel*-re.

26 A II. változatban a *peresse vigjed* önkényes összevonást a főszövegben értelemszerűen szétválasztottam: *pere se vigjed,* azaz ne vond perbe őket.

31–32 A II. változat romlott szövegét a IV. változat alapján javítottam a főszövegben. – *Izrael*-en itt Jákob, a zsidóság őse, értendő, vö. 1 Móz. 32,27–29. – A pecsétgyűrű-hasonlatot vö. Énekek éneke 8,6.

95.

Kéziratai:

I. **Pál András imák.** 201a–201b. (5. sz.) – Az ének végén: Ammen. – Nótajelzése nincs. – Másolta Pál András Bözödújfaluban az ének utolsó előtti versszaka mellé írt évszám tanúsága szerint 1714-ben.

II. **Pál András ék.** 71b–72b. (37. sz.) – Címe azonos az I. változatéval. – Nótajelzése nincs. – Másolta Pál András 1720-ban Bözödújfaluban.

III. **Festetich kézirat** 223a–224b. (5. sz.) – Címe és nótajelzése nincs. A szöveg végén: Vége. – Másolta az 1. kéz. 1738–1740 között.

IV. **Szombatosok ima- és ék.** (1740) 372–374. (5. sz.) – Címe azonos az I. változatéval. – Nótajelzése nincs. – Másolta a 3. kéz.

Szövege megtalálható még: *Szombatos ima- és ék. (1770.)* 247a. (19. sz.) – *Kováts Elek ék.* 122. (47. sz.) – *Szombatosok ima- és ék. (1798–1802).* 243b. (8. sz.) – *Bözödújfalusi ima- és ék.* 154a. (4. sz.) – *Kováts Elek ima- és ék.* II. rész. 367. (4. sz.) – *Kováts Óser ima- és ék.* 168a. (4. sz.) – *Szombatos kódex levelek.* (2. sz.) – *Marosvásárhelyi ima- és ék.* 416. (13. sz.) – *Csukorné Sallós Zsuzsanna ima- és ék.* 320. (4. sz.) – *Sallós József ima- és ék. I.* 820. (5. sz.) és 826. (8. sz.) – *Koncz József ima- és ék.* 390. (15. sz.) – *Kováts Zebulon ék.* 59b. (25. sz.) – *Nagy Sándor imak.* (10. sz.) – *Áts Mózes ima- és ék.* 145b. (4. sz.)

Kiadásai: IMIT Évkönyve. 1900. 237–238. – Péchi Simon szombatos imádságos könyve. Bp. 1914. 462–463.

A 4×7-es szakaszokban írt ének 28. 36. és 44. sorában hibás a szótagszám. E sorok szövegét, a szótagszám javítására nem lévén kellő fogódzó, változatlanul közlöm.

Az ének valószínűleg Péchi Simon szerzeménye, minthogy az általa fordított imakönyvben tűnik fel a kippur napi (sanyargatás ünnepe) imádságok függelékeként. Héber eredetije a kippur napjára szóló záróimádság (neila).

2 Az I–II. változatban *Az itt nap* olvasható. Az *itt* alighanem a *szent* szó rövidítésének helytelen értelmezéséből következett elírás. Későbbi másolók viszont az *itt*-et gondolták rövidítésnek, s azt *isten*-nek oldották fel, pl. a III. változat szövegében is.

3 szorgas = szorgosság, igyekezet

7 Az I–II, IV. változatban a másoló az 55. sor kivételével a refrén szakaszban *Vegy* helyett mindenütt *Ugy*-ot írt.

25 Látszólagos szótagszámhiány: a *paysunk* szót azonban háromtagúnak ejtették.

BEKÉNY JÁNOS

Bekény Jánosról semmiféle adatunk nincsen. E négy éneken kívül más munkái sem kerültek idáig elő. KOHN SÁMUEL (128.) ugyan azt gyanítja, hogy azonos azzal a Bekényi Fülöp Jánossal, aki 1652-ben *Mennyei lámpás* című munkáját Nagyszöllős városának ajánlva Utrechtben kiadta. Ez a Bekényi azonban angol főiskolán tanult és református volt. Nehezen is képzelhető el, hogy az 1610-es években már szombatos énekeket szerző Bekényi, aki tehát ez időben legalább húsz év körül járhatott, mint 55–60 éves ember tanult volna Angliában. Fülöp János legfeljebb a fia lehetett a szombatos énekszerzőnek, ha egyáltalán volt valami közük egymáshoz.

Négy éneke közül kettő (96. és 97. sz.) még bizonyosan 1618 előtt keletkezett, mert ezek a *Jancsó-kódex*-nek 1618-ban másolt részében már megtalálhatók. A harmadik (98. sz.) az 1615 körül készült *Péchi Simon-énekesköhyv*-ből ismeretes, s annak szombatos énekei sorában mindjárt a 3. helyen következik; s így még korábbi szerzeménye is lehetne, mint az előbbi kettő. De a *Péchi Simon-énekeskönyv*-nek éppen az első nyolc éneke vegyes jellegénél fogva (nem kizárólag a szombat megünneplésére szólók), azt a gyanút is keltheti, hogy ezeket az énekeket utólag jegyezték le, a szombatos énekek elején talán az énekmutató számára üresen hagyott lapokra. Ha így van, akkor sem lehet azonban sokkal későbbi a másik kettőnél. A negyedik Bekény-szerzemény már viszonylag csak késői másolatban maradt fenn, az 1720-ban készült *Pál András énekeskönyvé*-ben. De ebből a tényből még korántsem következik, hogy valóban jóval utóbb is keletkezett a többinél, minthogy egyfelől a *Péchi Simon-énekeskönyve*, a *Jancsó-kódex* és a *Kissolymosi Mátéfi János énekeskönyve*, másrészt a *Pál András énekeskönyve* között eltelt száz esztendős időközből egyetlen nagyobb, rendezettebb énekeskönyv sem maradt fenn. Pál András gyűjteménye pedig igen valószínűen még több más, a XVII. század első évtizedeiből való énekeknek is egyetlen forrása (pl. 135. sz.).

96.

Kéziratai:

I. **Kissolymosi Mátéfi János ék.** 314–316. (105. sz.) – A nótajelzésként idézett ének nyomtatásban először Szegedi Gergely 1569. évi énekeskönyvében jelent meg Debrecenben. Szövegkiadása: SzG. 201. Dallamát közli: RMDT I, 107. – Másolta a 4. kéz 1619-ben valószínűleg Kissolymoson.

II. **Péchi Simon ék.** 379–381. (76. sz.) – Címe: Praecatio ad deum viuentem. – Nótajelzése azonos az I. változatéval. – Másolta a kézirat szombatos részének leírói közül a 4. kéz.

III. **Jancsó-k.** 148b–149b. (68. sz.) – Címe és nótajelzése azonos az I. változatéval. Az ének végén: Finis. – Másolta ifj. Zák Péter 1618-ban Kissolymoson.

Szövege megtalálható még: *Kováts Elek ék*. 72. (31. sz.)

Versfőkben: IOHANNES BEOKENI

A 3×16-os (6+4+6) tagolású szakaszokban a szótagszám (37. sor) és az ütemezés (44. sor) egy-egy ízben a másoló elírásából hibás. A kilencven 6-os ütem fele részében további szabályos 3+3-as ütemezés figyelhető meg.

Az ének dallamát a RMDT I, 107. alapján közöljük.

2 Sion, hegy Jeruzsálem mellett, amelyen Salamon király temploma épült. Átvitt értelemben az égi Sion az isten mennyei székhelye.

3 epiczj olv. építs = erősítsd meg

5 siuo olv. sivó = jajveszékelő, üvöltő

8 Látszólag szótagszámtöbblet az utolsó ütemben; a *keserueinkre* kifejezést azonban négy szótagúnak ejtették: *keservejnkre*.

16 megh uonnya olv. megvonja = megszabja, korlátozza

17 Vö. Ezsa. 51,6.

21 elegseged = képességed

24 A másoló az I. változatban a *megyuk* u-ja fölé elfelejtette kitenni a rövidítésjelet.

27 A szöveg az I. változatban sem értelmetlen, de kétségtelenül romlott, mert nem annyira a hívek ünnepnapjáról, mint inkább az isten szombatjáról van itt szó, azaz nem *napunkat*, hanem *napodat* a helyes kifejezés, s nem *az puztan* vagyis a pusztaságban, hanem *ez puztan*, azaz e világon szidalmazzák az isten szombatját. A 11. és 39. sorban is *ez puzta*-nak, illetve *ez nagj puztasag*-nak nevezi e földi világot.

31 Az *Oh mely* szavakat az I. változatban más egykorú kéz *Ezert*-re változtatta. A főszövegben azonban meghagytam az eredeti szöveget, minthogy a többi változatban is így találtam.

37 Szótagszámtöbblet az első ütemben. A másoló kétszer írta le a *te* névmást, a főszöveget a többi változat alapján javítottam. – *halal töriböl* = halál kelepcéjéből, csapdájából.

38 Gwyczj olv. gyujts(d). – A helyes szöveget nyilván á II. változat őrizte meg, mert itt nem a törvényről, hanem a halál után ígért örömről van szó. Az I. változat szövegét javító egykorú kéz úgy igyekezett e sornak értelmet adni, hogy a *hazadból* kifejezést *igédböl*-re javította.

39 Az I. változat másolója tévesen az előző sor utolsó szavait ismételte meg ennek a sornak a végén is. Ezt a másik egykorú kéz, amely már az előző sort is javította, *az sok insegből*-re változtatta, s így az utolsó sor rímjét is hozzáigazította az előző sorhoz. A helyes szöveget itt is a II. változat őrizte meg.

40 Az I. változatban az előbb említett egykorú kéz az eredeti *izopiabol* (= iszapjából) kifejezést önkényesen *fertöieböl*-re változtatta. A főszövegben meghagytam az eredeti *izopiabol*-t.

42 Az I. változatban az előbb említett kéz teljesen elrontja e sor második felét, amikor azt *te io kedved legyen tettséseböl*-re módosítja. A helyes szöveget itt is a II. változat őrizte meg.

43 Az I. változatban a javítgató egykorú kéz az *Igy*-t *Hogy*-ra változtatta, s ezzel elrontotta a versfők adta nevet.

44 Az I. változatban az *vram te elötted* szórend hibás, mert így a harmadik ütem határa ketté vágja az *elötted* szót. Az ütemezés szempontjából is helyes szórendet a többi változat alapján közlöm a főszövégben.

97.

Kéziratai:

I. **Kissolymosi Mátéfi János ék.** 316–317. (106. sz.) – A nótajelzésként idézett XC. zsoltárparafrázisról lásd a 4. sz. ének jegyzetét. – Másolta a 4. kéz 1619-ben, valószínűleg Kissolymoson.

II. **Jancsó-k.** 149b–150a. (69. sz.) – Címe: Alia, diem sabbati siue mane et prandie siue ante contionem et finita c[ontione]. – Nótajelzése azonos az I. változatéval. – Másolta ifj. Zák Péter 1618-ban Kissolymoson.

III. **Pál András ék.** 15a–16a. (7. sz.) – Címe: Alia. Az ének végén: Finis. – Nótajelzése: *Mar be allot az szent zombat* kezdetű ének (ld. föntebb 4. szám alatt), amely viszont az *Aki veti segedelmét* kezdetűre utal nótajelzésében. – Másolta Pál András 1720-ban Bözödújfaluban.

Szövege megtalálható még:*Szombatos ima- és ék. (1770).* 238a. (17. sz.) – *Ernyei Kováts Sámuel ima- és ék.* 68b. (14. sz.) – *Kováts Zebulon ék.* 7a. (4. sz.) – *Kováts Óser ék.* 16. (8. sz.) – *Áts Mózes ék.* 15a. (8. sz.) – *Áts Mózes ima- és ék.* 213a. (26. sz.)

Versfőkben: BEOKENI IANOS D

A 4×8-as szakaszokban a szótagszám egyszer (17. sor) hibás; a sorok 4+4-es ütemezése általában szabályos, 52 sor közül az ütemhatár csak 10 esetben vág szavakat ketté.

Az ének dallamát a RMDT I, 59/II. alapján közöljük.

5 nielu olv. nyelv

17 Az I. és II. változatban a sor végén szótagszámhiány van. A III. változatban ez a szövegrész a kézirat csonkulása miatt hiányzik. A *Szombatos ima- és ék. (1770)* már kiegészítve közli e sort: *Emely azert ez mai nap.* Ez azonban nem lehet az eredeti szöveg, csak utólagos igazítás, amely nem ügyelt a rímelésre. A sor helyesen talán így igazítható ki: *Emely azert ez nap abban,* (ti. hajlékodba).

23 A *reank* szó itt is csak egy szótagnak számít.

98.

Kézirata: **Péchi Simon-ék.** 278–280. (3. sz.) – A nótajelzésként idézett ének Tinódi Sebestyén: *Az János király fiáról való szép krónikája*. (Lásd a 35. sz. ének jegyzetét.) – Másolta a kézirat szombatos részének leírói közül az 1. kéz.

Versfőkben: IOHANNES BEKENI SD

A 3×14-es (4+4+6) tagolású szakaszokban a szótagszám a 16. sort kivéve hibátlan. Az első ütem határa a 48 sorban mindössze hat ízben vág szavakat ketté.

Az ének dallamát a RMDT I, 225/II. alapján közöljük.

8 Szombatlasban, a szombat napjának szertartás szerint való megünneplését jelenti. A szombat a világ teremtése befejezésének emlékére rendelt ünnep, vö. 1 Móz. 2.

10 mozdicz teörueniedett, azaz mozdítsd elő törvényed megismerésének terjedését.

15 Vö. 5 Móz. 32,39. – tűcz olv. tudsz

16 Szótagszámtöbblet a második ütemben: az *ez* mutatónévmás a *wilagon* szó előtt talán a másolók utólagos toldása.

17 Utalás a bibliai gazdagról és a szegény Lázárról szóló példázatra, ld. Luk. 16, 19–31. Vö. még az ének 25–28., 34., 43. és 48. sorával.

39 Egy willam olv. égi villám

99.

Kézirata: **Pál András ék.** 20b–23a. (11. sz.) – Az ének végén: Finis. – A kézirat lapjainak csonkulása miatt az ének címe részben, nótajelzése teljesen hiányzik. Lehet, hogy ugyanarra a dallamra énekelték, mint Bekény előbbi énekét (98. szám alatt), mert, a versformájuk azonos. – Másolta Pál András 1720-ban Bözödújfaluban. Az éneknek ez az egyetlen ránk maradt szövege, sajnos, nem teljes, mert az énekeskönyv alsó fele égés vagy nedvesség következtében szétmállott, s így a lapok alján levő szövegrészek elpusztultak.

Versfőkben: IOHANNES BEKEN UKMHMEHEZKD

A 3×14-es szakaszokban írt ének épen maradt soraiban a szótagszám egy ízben (47. sor) hibás. A 8+6-os ütemezés végig szabályos, de a 8-as ütemek további 4+4-es tagolása a 63 épen maradt sorban 12 ízben, a 6-os ütemek további 3+3-as tagolása pedig 31 ízben vág szavakat ketté.

26 Az *utat ösvenyünknek* kifejezés hibás, mert ennek nem az előző sorbeli *lathattyuk* az állítmánya, hanem a következő sorban a *forgodik* ige, akkor pedig nem tárgyesetben, hanem alanyesetben kell állnia, tehát *uta ösvenyünknek* a helyes szöveg.

40 Mózes által kiadott törvényekre vonatkozólag ld. 2 Móz. 19–20.

46 Mennyen = mennyien

47 Szótagszámtöbblet a második ütemben: az *örizesere* kifejezés nemcsak a szótagszámot szaporítja meg, hanem értelmileg is hibás, ti. a *be mutattyak* állítmánynak így nincsen tárgya a mondatban. Értelemszerűen tehát a *Törvenyed örizeset jo moddal be mutattyak* a helyes szöveg. A következő sorban mondottak is ezt bizonyítják.

50 Ábrahámra és Izsákra vonatkozólag ld. 1 Móz. 12–28.

53 serelmeket olv. szerelmeket

57 hatra nem all = nem marad el, nem tér ki

61 Az *eneklyünk* szó a rím és a szöveg értelme szempontjából hibás, ezért *eneklyük*-re javítottam, (eneklyük = énekeljük)

VEGYES ÉNEKEK A XVI. SZÁZADBÓL ÉS A XVII. SZÁZAD ELSŐ FELÉBŐL

E csoport énekei három forrásból származnak. Ide kerültek a *Kissolymosi Mátéfi János énekeskönyvé*-nek Gábor deák által másolt részein, tehát az ünnepkörök szerint rendezett énekeken és a *Tanító énekek* közé soroltakon kívül azok a darabok (100–109. sz.), amelyeket 1617 és 1626 között jegyzett le három másoló: ifj. Zák Péter, Thordai Zsigmond és alighanem Mátéfi Basilius (4. kéz). Ebbe a csoportba osztottam be a *Péchi Simon-énekeskönyv* három (korábbi forrásban elő nem forduló, 110–112. sz.) és a *Mátéfi János kódexé*-ben található hét szombatos eredetű éneket (113–119. sz.), – tehát összesen húsz szöveget. A *Mátéfi János kódexé*-ben van még két nem szombatos szerzemény, a *Legyünk készek keresztények lelkünkben* (RMKT VI, 36.) és Szenci Molnár Albert: *Aki nem jár hitlenek tanácsán* kezdetű I. zsoltára.

A csoport, énekeinek rendeltetését és korát tekintve, eléggé vegyes anyagot tartalmaz. Van közöttük ünnepi ének (szombat napjára, kippur napra), könyörgés, hitvallás, gyászének és egyéb alkalmi szerzemény. Az első (100. sz.) még nyilván XVI. századi eredetű, de különösen a *Kissolymosi Mátéfi János énekeskönyvé*-ből valók között lehet ilyen még több is. A legkésőbbiek a *Mátéfi János kódexé*-nek darabjai, ezek keletkezésének felső határa az 1630-as évek végéig terjedhet.

100.

Kéziratai:

I. **Kissolymosi Mátéfi János ék.** 205–207. (78. sz.) – Az ének végén: Finis. – A nótajelzésként idézett ének Sztárai Mihály XXIII. zsoltárparafrázisa először 1574-ben Huszár Gál énekeskönyvében (XXXIXb.) jelent meg. Szövegkiadása: RMKT V, 80–81., 344–345. és BHA VI, LXXXVIa. Dallamát közli: RMDT I, 28/II. – Másolta ifj. Zák Péter Kissolymoson 1617–1618. között.

II. **Jancsó-k.** 146b–147b. (65. sz.) – Címe: Cantio viatica, es mindenkorra io. – Az ének végén: Finis. – Nótajelzése azonos az I. változatéval. – Másolta ifj. Zák Péter kissolymosi rektor 1616 és 1618 között.

A 4×19-es szakaszokban szótagszámhiba mindössze két esetben, a 39. és 51. sorban fordul elő. A sorok 6+6+7-es tagolása mindvégig szabályos.

Az ének dallamát a RMDT I, 28/II. alapján közöljük.

Az ének a szombatosok üldözéséről szóló panaszvers. Több eléggé nyílt utalásából arra következtetek, hogy 1595-ben keletkezhetett, s szerzője talán maga a szombatosság alapítója, Eössi András volt.

Az ének 28. sorában a szerző első személyben, mintegy hívei buzdítására kijelenti: „Magam felől mondom … nem íjeszt egy felséges”. Ő tehát nem retten meg „egy felséges”-től, azaz az erdélyi fejedelemtől, mert hiszen Erdélyben a fejedelmet illette ez a címzés. Alább pedig az 65. sorban arról szól, „hogy mi is kevés üdővel [ezelőtt] nem adtunk helyt [isten] szavának”, vagyis még nem sok idő telt el azóta, hogy az „igaz vallást megtaláltuk rejtekben”, amint ezt a 84. szám alatt közölt énekben Eössi írja. Ez az időpont pedig, amint ismeretes, 1588 tájára tehető. Az énekbeli kijelentések, a példamutató helytállás a nem rég felfedezett igaz hitben, annak feltűnő hangsúlyozása,

hogy a *maga részéről* nem fél az üldözőktől, mindezek főképp a szombatosság megalapítójára, meggyőződéses bajnokára vallanak. Az ének tehát akkor született, amikor az új hit még alig néhány esztendős volt, s amikor a szombatosokat az első komoly üldözési hullám érte. Hogy ki volt az új vallást üldöző „felséges" arra azt hiszem, eléggé világos célzást találunk az ének 18. sorában, ahol azt olvassuk, hogy „Az kegyetlen sárkány maró kölkeivel csaknem eszen bennünket". Alig lehet kétséges, hogy itt a sárkány emlegetése nem puszta hasonlat, hanem szimbolikus értelme van: Báthori Zsigmond fejedelmet jelképezi. A Báthori család címere ugyanis: a saját farkába harapó sárkány által közrefogott mezőben három sárkányfog. (Ld. NAGY IVÁN: Magyarország családai. Pest, 1857. I. 217.) Erre utal az énekszerző a sárkány és maró kölkéinek emlegetésével. S valóban Báthori Zsigmond idejében 1595 áprilisában a gyulafehérvári országgyűlésen hoztak először törvényt a szombatosok ellen. (Vö. SZILÁGYI SÁNDOR: Erdélyi országgyűlési emlékek. Bp. 1877. III. 472.) Ennek lett a következménye, hogy az ének 12. sorában idézett „fene kapitány", aki nem más mint Mindszenti Benedek udvarhelyszéki kapitány, egy deig csakugyan kegyetlenül üldözte, katonáival dúlatta, verette, ölette a szombatosokat. i(Vö. KEMÉNY JÓZSEF–NAGYAJTAI KOVÁCS ISTVÁN: Erdélyország történeteinek tára. Kolozsvár, 1845. II. 17.)

1 lad olv. ládd = lásd
3 zeki olv. széki = széke
18 ezzen olv. eszen (megesz)
27 merünk turni olv. merünk tűrni
32 rebeg = hebeg, remeg
33 eo magat zereuel uisellie, azaz módjával, eszesen viselkedjék
36 Vö. Ezsa. 45,9.
39 Szótagszámhiány a második ütemben. A másoló alighanem elfelejtette leírni az *istenert* szó előtt az *az* névelőt.
40 Kezen olv. készen
41 haportios, darabos. Háporty (Sparganium) béka- vagy bakasás néven is említett vízinövény. Székelyeknél *háporcs*, vizenyős helyeken termő tőr alakú, merev, sásszerű fű. A háportyos szőr tehát égnek álló, merev szőr. Darabos = kemény, durva.
43 zankodgiek olv. szánkódjék = szánakozzék
47 belnek elliunk olv. bélnek (eszem-iszomnak) éljünk.
49 hütos keoteleuel = esküjével megerősítve, elkötelezve
50 nem uonnia magat = nem vonja el magát
51 Uay olv. vaj (felkiáltószó)
58 rabbi = rabjai
59 mi felekunknel olv. mifélékünknél = mifajtánknál
60 kenöt = kenetet

101.

Kéziratai:

I. **Kissolymosi Mátéfi János ék.** 208–210. (79. sz.) – Az ének végén: Finis. – A nótajelzésként idézett énekről lásd a 14. sz. ének jegyzetét. – Másolta ifj. Zák Péter Kissolymoson 1617–1618 között.

II. **Péchi Simon ék.** 368–369. (68. sz.) – Címe: Cantio noua, die sabbati canenda. Az ének végén: Finivit idem qui fecit. – Nótajelzése azonos az I. változatéval. A nótajelzés alatt: Capita versuum continent: Legien kedues elötted. – Másolta a kézirat szombatos részének leírói közül a 9. kéz.

III. **Jancsó-k.** 147b–148b. (66. sz.) – Címe: Die sabbati. Az ének végén: Finis. – Nótajelzése azonos az I. változatéval. – Másolta ifj. Zák Péter kissolymosi rektor 1616–1618 között.

IV. **Pál András ék.** 16a–18a. (8. sz.) – Címe: Azonra. Az ének végén: Finis. – Nótajelzése: *Zent isten nepe most intlek* kezdetű éneket ld. 14. szám alatt. – Másolta Pál András 1720-ban Bözödújfaluban.

Versfőkben: LEGJEN KEDVES ELEÖTED VKKJIEAVL

A 9, 8, 9, 8-as szakaszokban írt énekben másolási gondatlanságból a szótagszám a 11, 20, 21, 30, 52, 64, 66, 81. és 108. sorban hibás.

Az ének dallamát a RMDT I, 167. alapján közöljük.

11 A másoló tévesen *nijasagunk*-at írt *niajasagunk* helyett. A főszöveget a többi változat alapján javítottam.
16 Leg … napainkba = Légy … napjainkban
25 Kuulled olv. kűüled = kívüled

30 Szótagszámtöbblet valamennyi változatban: a *megh lognak* kifejezés igekötője utólagos toldás lehet, ezért elhagytam a szövegből. – lógnak = kilendülnek, kilódulnak

41 El nezelliuk = megszemléljük., megvizsgáljuk

45–46 A másoló az I. változatban tévesen *hatalmadat*-, és *irgalmassagodat*-ot írt. A mondat értelme, a rím és a többi változat alapján *hatalmadal*-ra és *irgalmassagodal*-ra javítottam a főszöveget.

52 A másoló *Termed*-et írt az I. változatban; a többi alapján javítottam *Temerdek*-re. Temerdek = szörnyű, otromba

55 megh intez olv. megintesz = figyelmeztetsz, emlékeztetsz

60 fel uenni olv. felvenni = magadhoz emelni

72 nem leol = nem lettél, nem maradtál

73 Vezzuk = vesszük; kinalasodat = ajánlatodat, meghívásodat

75 keozlotted = megosztottad, részesítettél valamiben

76 Az I. változatban a másoló *lelkunk*-et írt *lelunk* helyett; a többi változat alapján javítottam.

81 Az I. változatban a másoló *Keozniuk*-öt írt *Keozeonniuk* helyett; a többi változat alapján javítottam.

89 egemben olv. egyemben = egyetemben, együtt

108 nayba olv. nyájba

102.

Kézirata: **Kissolymosi Mátéfi János ék.** 278–281. (98. sz.) – Az ének végén: Seribebat Kws Solmosini Petrus Zak Junior anno 1619 die 15 Januarij suo atque patrono Johanj Literatj Mathefi manens ibidem, in perpetuam suam memoriam. – A nótajelzésként idézett ének Bogáti Fazekas Miklós I. zsoltárparafrázisa. Ennek dallama ismeretlen, minthogy Bogáti zsoltárainak legrégibb másolatában az I. zsoltárnak nincs nótajelzése, de énekelték a RMDT I, 27/I–II. szám alatt közzétett dallamára. – Az 1–11. versszakot másolta a 4. kéz, a 12–22. versszakot ifj. Zák Péter.

Versfőkben: JGASz EMBER BIZZAL ISENBEN [!]

A 4×13-as szakaszok 3, 16, 26, 34, 52, 56. és 59. sorában hibás a szótagszám; a 4+4+4+1-es ütemezés a 22, 35. és 44. sor kivételével szabályos.

Az ének dallamát a RMDT I, 27/II. alapján közöljük.

3 Szótagszámtöbblet: *zenteknek maguay* helyett eredetileg alighanem *zentek maguay* volt a sorban.

6 Vö. Ezek. 11,19.

15 Látszólagos szótagszámtöbblet, de a *reank* egytagú szónak számított.

16 Szótagszámhiány a harmadik ütemben: a szövegből talán egy sortöltő szó, a *már* kimaradt.

25 Vö. Zsolt. 148,6.

26 Szótagszámtöbblet: a *Megis* helyett alighanem *Meg* volt az eredeti fogalmazásban.

34 Szótagszámhiány: a *keseruesb* az eredeti szövegben *keseruesebb* lehetett.

37 Vö. Zsolt. 119,1.

40 nugutt olv. nyugutt = nyugodt, megnyugodott

45 minen = miénk, sajátunk

52 Szótagszámtöbblet a harmadik ütemben: a *uegezodik* igét *uegzodik*-re rövidítettem.

55 tapazta = érintett

56 Szótagszámtöbblet: a *Hitetlen az az* szövegrészben a kétszer másolt *az* névmás elírás lehet.

59 Szótagszámtöbblet: a *leoueoldözö* az eredeti fogalmazásban valószínűleg *leoueleo* lehetett.

68 A versfők tanúsága szerint (ISENBEN állítható össze ISTENBEN helyett) a 17–18. szakasz között egy versszak hiányzik az énekből.

75 Az *eoreoksegednek* tollhiba lehet, a rím is úgy kívánja, hogy a szót *eoreoksegedet*-re javítsuk.

103.

Kézirata: **Kissolymosi Mátéfi János ék.** 281–285. (99. sz.) – A nótajelzésben említett *Ha ki nagy bánatban* kezdetű ének ismeretlen. – Másolta a 4. kéz 1619-ben, valószínűleg Kissolymoson.

A 3×19-es, belső rímek nélküli szakaszokban a sorok 6+6+7-es tagolása a szövegromlásoktól eltekintve mindenütt szabályos. Az ének 3, 4, 17, 18, 19, 30, 31, 36, 44. és 46. sorában szótagszámhiba van.

Az ének, versformája alapján, kapcsolatba hozható az RMDT I, 101. sz. dallammal. Ezzel közöljük.

3 Szótagszámhiány az első ütemben: a *teollűnk*-öt *mi teollűnk*-re javítottam.

4 Szótagszámhiány a második ütemben: az eredetiben alighanem *nekűnk* helyett *mi nekűnk* volt.

7 el allyuk = elviseljük, kibírjuk

9 kj kerecziet olv. kikérecjet = kikéredzkedett

16–18 Az *Isten mindennek meh fjzet* közbevetett mondat; értelmileg a 16. sor a 17. sor második fele és a 18. sor tartozik össze. A 17. sor négy, a 18. sor két szótaggal rövidebb, javításukra azonban nincs kellő támpontom.

19 Szótagszámtöbblet a harmadik ütemben: az eredetiben alighanem *most* volt *mostan* helyett.

21 kelepczielnek = tévelyegnek, csellengenek

30 Szótagszámhiány: a harmadik ütemet a *mar* szócskával megtoldottam.

31 Vö. Zak. 13,9. – Szótagszámhiány a harmadik ütemben: az *alnakoktol* előtt az *az* névelő alighanem utólagos betoldás volt. – *sergeczikettöl* elíziós alak (= seregecskétől)

40 Vö. Dán. 3.

44 A harmadik ütem egy szótaggal rövidebb: az eredeti szövegben nem *mert hamar,* hanem *mert az hamar* lehetett.

45 A *s megh nem emlekezűnk* szövegrész a hamar elmúló földi gyötrelmekre vonatkozik, s az *Oztan öruendeözzwnk … kinek uege nem lezen* gondolatsort szakítja meg.

51 lad olv. lát

64 A második ütem egy szótaggal rövidebb: az *Isach* helyett az eredetiben nyilván *Isachnak* volt.

69 A *read* szó *d*-je a másoló tollában maradt; a *read* egy szótagnak számít, s így nincs szótagszámtöbblet az ütemben.

104.

Kéziratai:

I. **Kissolymosi Mátéfi János ék.** 317–319. (107. sz.) – Az ének végén: Finis huius operis, laus superis 1619. – A nótajelzésként említett ének 1559-ből való, nyomtatásban először az 1566. évi *váradi énekeskönyv*ben (181.) jelent meg. Szövegkiadása: SzG. 189. és BHA VI, CXIIb. – Dallama csak XVIII. századi forrásból ismeretes, közli: RMDT I, 106/I. – Másolta a 4. kéz, valószínűleg Kissolymoson.

II. **Péchi Simon ék.** 284. (8. sz.) – Címe: Oratio pia ad Deum. – Nótajelzése azonos az I. változatéval. – Másolta az 1–3. versszakot a 3., a 4–14. szakaszt pedig a 6. kéz.

III. **Jancsó-k.** 150a. (70. sz.) – Címe: Alia Nota diem sabbati. – Nótajelzése azonos az I. változatéval. – Másolta ifj. Zák Péter Kissolymoson 1618-ban.

Versfőkben: KEÖNIEOREÖGI GD

A 4×8-as szakaszokban a szótagszám a 8, 23. és 40. sorban hibás. A 4+4-es ütemezés az 56 sor közül csak 10 esetben metsz szavakat ketté.

Az ének dallamát a RMDT I. 106//I. alapján közöljük.

6 eppen = egészen

7 ueletlen = váratlanul, hirtelen

8 Szótagszámhiány az I. változatban: a másoló kihagyta az *el* igekötőt. A főszöveget a többi változat alapján javítottam.

9 keseriz olv. keseríts

12 Vö. 2. Sám. 15,31.

14 Vö. Zsolt. 62,8.

18 Nincs szótagszámtöbblet, mert az *attiaink* szóban az *ai* diphtongus, mint több más esetben is, egy szótagnak számít.

19 supplicalunk = kérünk, esedezünk

30–31 Antiochusról ld. 1–2. Makkab., Hamanról ld. Eszt. 3–7.; Senacheribről ld. 2 Kir. 19,35–37., 2 Krón. 32.

37–39 A három ifjú történetét ld. Dán. 3. – megh latad = vigyáztál

40 Szótagszámtöbblet valamennyi változatban: a *Hajok zalatis* kifejezésben az *is* kötőszó utólagos toldás lehet.

42 Az I. változatban a másoló *reank*-ot írt, ugyanígy a 48. sorban is; a többi változatban *rank* olvasható, bár a *reánk* sem hibás, mert egy szótagúnak is ejtették.

61 A másoló az I. változatban hibásan *Erűnk mű bolondsagunkra*-t írt. A főszöveget a II. változat alapján javítottam.

105.

Kéziratai:

I. **Kissolymosi Mátéfi János ék.** 319–321. (108. sz.) – Az ének végén: Finis huius cantionis in A. D. 1619. – A nótajelzésként idézett ének helyesen: *Ved el uristen*. (Lásd a 76. sz. ének jegyzetét.) – Másolta a 4. kéz.

II. **Péchi Simon ék.** 276–278. (2. sz.) – Címe: Szombatra ualo. Ad nótám: Aufer immensam. A nótajelzésként idézett ének latin eredetije a *Ved el úristen* kezdetű éneknek. Szerzője a humanista Georgius Thymus, aki 1541-ben írta latin énekét. – Másolta a kézirat szombatos részének leírói közül az 1. kéz.

III. **Jancsó-k.** 150b. (71. sz.) – Címe: Die sabbati dicenda. Az ének végén: Finis. – Nótajelzése azonos az I. változatéval. – Másolta ifj. Zák Péter 1618-ban Kissolymoson.

IV. **Pál András ék.** 18a–19b. (9. sz.) – Címe: Azonra. – Nótajelzése nincs. – Másolta Pál András 1720-ban Bözödújfaluban.

Versfőkben: VRISTEN SzABADICHI

Az ének a XVI. század egyik igen népszerű versformájában, a sapphikus eredetű 11-esben készült. A 3×11-es sorokban az 5+6-os ütemezés az 5, 6. és 26. sor kivételével hibátlan. A negyedik sora eredetileg öt szótagú, amely azonban gyakran hatosra bővül. Ebben az énekben a 2, 7. és 9, szakasz utolsó sora hat, a többié öt szótagú. A nótajelzésként idézett *Vedd el, úristen, rólunk nagy haragod* kezdetű énekben végig hat szótagú az utolsó sor.

Az ének dallamát a RMDT I, 87/II. alapján közöljük.

22–23 ösueniedet igazan niomja = valóban ösvényeden jár

26 Vö. 5 Móz. 9,26.

35 A IV. változatban már minden Krisztusra, mint személyre való hivatkozás eltűnik az énekből, így itt is *Christusunk* helyett *urunknak* kifejezést találunk.

46 Vö, Zsolt. 96,11.

106.

Kéziratai:

I. **Kissolymosi Mátéfi János ék.** 321–322. (109. sz.) – Az ének végén: Finis adest operis, mercedem posco laboris. – A nótajelzésként idézett ének Batizi András szerzeménye. Nyomtatásban először az 1566. évi *váradi énekeskönyv*ben (26.) jelent meg. Szövegkiadása: RMKT II, 61–64., 417., SzG. 130. és BHA VI, LXXVIb. Dallamát közli RMDT I, 46. – Másolta a 4. kéz 1619-ben, valószínűleg Kissolymoson.

II. **Péchi Simon ék.** 371–372. (70. sz.) – Címe: Az vr istenhez köniörges. Vers fwk: En istenem. Az ének végén: Finis. – Nótajelzése azonos az I. változatéval. – Másolta a kézirat szombatos részének leírói közül a 3. kéz.

III. **Jancsó-k.** 150b–151b (72. sz.) – Címe: Cantio. Oratio pia. Az ének végén: Finis. – Nótajelzése azonos az I. változatéval. – Másolta ifj. Zák Péter 1618-ban Kissolymoson.

Szövege megtalálható még: *Kohn Sámuel ék,* 13b. (15. sz.)

Versfőkben: EN ISTENEM

A 4×l0-es szakaszokban a szótagszám a 9–10. és 20. sorban nyilván másolási elírásból hibás. A 4+3+3-as ütemezésben a 4-es ütemek mindvégig szabályosak, a 3+3-as tagolás már nem ilyen következetes, az ének 36 sorából tizenháromban az ütemhatár szavakat metsz ketté.

Az ének dallamát a RMDT I, 46. alapján közöljük.

4 A *reank* egy szótagnak számít.

9–10 Mindkét sorban szótagszámtöbblet van valamennyi változatban. A kilencedikben alighanem a *vagj az igaz* szövegrészben az *az* névelő, a tizedikben a *S te nepedre* szövegrészben a *te* névmás a másolók utólagos toldása lehet. – hatalmaz = hatalmaskodik.

11 rutalmaz = megbecstelenít, szitkot szór

12 otalmaz olv. ótalmazsz

18 fel uezed … bayunkat = felfogod, elhárítod bajunkat

20 Az I. változatban a másoló tévesen *kemenitted*-et írt *kennitted* helyett; a *zidalmikat i*-je föle pedig elfelejtette kitenni az *n*-t pótló rövidítésjelet. A főszöveget a többi változat alapján javítottam.

30 A másoló az I. változatban tévesen a 29. sor végét (te zep tanittasod) megismételte ebben a sorban is. A főszöveget a többi változat szerint javítottam.

107.

Kéziratai:

I. **Kissolymosi Mátéfi János ék.** 323–324, (110. sz.) – Címe és nótajelzése nincs. A főszövegben szögletes zárójelbe tett címet és nótajelzést a II. változatból közlöm. Az ének végén: Finis huius operis. – Másolta a 4. kéz 1619–1620 táján valószínűleg Kissolymoson.

II. **Péchi Simon ék.** 384. (80. sz.) – Címét és nótajelzését lásd a főszövegben. – A nótajelzésként idézett ének a CXXI. zsoltárparafrázisról lásd a 29. sz. ének jegyzetét. – Másolta a kézirat szombatos részének leírói közül az 1. versszakot a 3. kéz, a 2. versszaktól végig a 13. kéz.

III. **Jancsó-k.** 151b–152a. (73. sz.) – Címe: Alia die sabbati, quam phulcra [!]. Az ének végén: Finis. – Nótajelzése azonos a II. változatéval. – Másolta ifj. Zák Péter 1618-ban Kissolymoson.

Versfőkben: MERT TE VAGi EGIEDVL

A 10, 11, 10, 11-es szakaszokban írt ének 10-es soraiban az 5+5-ös, a 11-es sorokban az 5+6-os tagolás mindenütt szabályos. Szótagszámhiba az I. változatban a másolási elírásból hatszor (3, 24, 36, 44, 45. és 54. sor) fordul elő.

Az ének dallamát a RMDT I, 76/III. alapján közöljük.

7–8 buhattiak el … torit = rejtőzhetnek el … tőre elől

11 ueresegenek = csapásának, büntetésének

23 eppen = teljesen, egészen

24 Az I. változat *eletedben* szavát a szótagszám alapján *eltedben*-re javítottam.

26 hagiomaniat elötted uiselned = rendelkezéseit szemed előtt tartanád

28 iteletid olv. itéletit

32 Alhaz megh olv. állhass meg

41 Giogiullion olv. gyógyuljon; halal töriböl = halál kelepcéjéből, csapdájából

43 Jób, aki a biblia szerint (ld. Jób könyve) minden sorscsapás ellenére – amellyel az ördög el akarta őt téríteni istentől – sem szűnt meg hinni és bízni istenben.

44 Szótagszámhiány az I. változat második ütemében: a másoló *fellien esesstöl*-t írt. A helyes szöveget talán a II. változat őrizte meg: *fellellien ezessen*, de így meg a rím romlik meg.

45 Szótagszámtöbblet az I. változat első ütemében: a másoló *Isten ennek lelket eppen megh tartia*-t írt. A II. változat helyes szótagszámmal, de másképpen értelmezi a sort: *Istennek lelket eppen megh tarczia* (ti. szívében a hivő ember).

108.

Kézirata: **Kissolymosi Mátéfi János ék.** 333–334. (114. sz.) – Nótajelzése nincs. – Az ének végén: Finita per me Sigismundus Thordainus 1626.

Versfőkben: VRNAK HALA

Szövege megtalálható még: *Kováts Óser ima- és ék*. 215a. (15. sz.) – *Kováts Elek ima- és ék,* 3. (3. sz.) – *Kohn Sámuel ék.* 54b. (29. sz.) – *Áts Józsefné ima- és ék.* 4. sz.

Kiad. KRIZA JÁNOS, Új Magyar Múzeum 1859, 169–170.

Az ének 9, 8, 6 szótagos sorokból álló szakaszaiban a szótagszám egy helyen (25. sor) hibás. A 9-es sorok 4+5, a 8-asok 4+4, a 6-osok 3+3 ütemezésűek.

Az ének dallamát, nótajelzés híján, csak versformája alapján azonosíthatjuk a RMDT I, 118–119. sz. alatt közölt dallamok valamelyikével. Itt a RMDT I, 119. szerint adjuk.

1 A kéziratban *estuen* olvasható, de a rím *estue* alakot kíván, tehát erre javítottam. – A zsidók a következő nap kezdetét napnyugtától számították.

13 uigiaztunkban = éberségünkben, éber állapotunkban

14 aluttunkban = alvásunkban

20 kellyen = kelljen

22 niuguttunkban = nyugodalmunkban, pihenésünkben

23 Szótagszámtöbblet az első ütemben: a másoló *sok napokat*-ot irt *sok napot*- helyett.

109.

Kézirata: **Kissolymosi Mátéfi János ék.** 339–340. (116. sz.) – Nótajelzése nincs. – Másolta 1620 után a 4. kéz.

Szövege megtalálható még: *Szombatosok ima- és ék. (1740).* 448. (9. sz.) – *Nagyernyei Sárosi Mihály ék.* 23a. (8. sz.) – *Kohn-féle csonk. gyűjt.* 56b. (9. sz.) – *Sallós József ék.* 35. (3. sz.) – *Sallós József ima- és ék. I.* 833. (10. sz.)

Kiad. KRIZA JÁNOS, Új Magyar Muzeum 1859, 170.

A 8, 6, 8, 6, 7, 7, 6-os szakaszokban a szótagszám mindvégig hibátlan.

21 *Kerubjmok* – kerub = angyal, ennek többesszáma a *kerubim.* A szerző a héber többesszámhoz a magyar többes jelet is hozzáragasztja.

25 *Gán éden*, magyarul: a *gyönyörűség kertje,* a paradicsom; utóbb az üdvözöltek túlvilági helye: a mennyország.

110.

Kézirata: **Péchi Simon ék.** 275–276. (1. sz.) – A nótajelzésként idézett ének, a CXLIII. zsoltár parafrázisa, nyomtatásban először az 1566. évi *váradi énekeskönyv*ben (101.) jelent meg. Szövegkiadása: SzG. 71. és BHA VI, CXXVIb. Dallamát közli: RMDT I, 126/I. – Másolta a kézirat szombatos részének leírói közül az 1. kéz. A 7, 6, 7, 6, 7, 7, 6 szótagszámú szakaszokban írt énekben három helyen (32, 40. és 68. sor) találunk szótagszámhibát.

Az ének dallamát a RMDT I, 126/I. alapján közöljük.

10 Niag = nagy

15 A másoló *weznűk-öt* írt, alighanem elfelejtette kitenni az utolsó szótag felett az *n*-t pótló rövidítés jelet.

23 wtűnkott = utunkot

32 Szótagszámtöbblet: a *Meg halgacz* szövegrészben a *meg* igekötő alighanem a másolók utólagos betoldása.

40 Szótagszámtöbblet: az *Igereted* eredetileg *Igérted* lehetett; így a sor is világosabb értelmet kap: (amint) ígérted, legyen azon(képpen).

68 Szótagszámtöbblet: a *Kerűnk ad eöreökeös jodott* valószínűleg a másolók tollán kialakult szöveg, amely eredetileg alighanem *Kerűnk eöreökeös joddal* volt, s a következő sorban foglaltakkal alkotott egy közölőformát.

111.

Kéziratai:

I. **Péchi Simon ék.** 372–373. (71. sz.) – Az ének végén: Vgi legien edes attiam. Amen. – A nótajelzésül idézett ének Szegedi Gergely VI. zsoltárparafrázisa. Nyomtatásban először az 1566. évi *váradi énekeskönyv* ben (47.) jelent meg. Szövegkiadása: RMKT VI, 218–220., 371., SzG. 7. és BHA VI, LXXXIa. Dallamát közli: RMDT I, 196/III. – Másolta a kézirat szombatos részének leírói közül a 3. kéz.

II. **Pál András ék.** 19b–20b. (10. sz.) – Címe: Azonra. Az ének végén: Finis. – Nótajelzésé azonos az I. változatéval. – Másolta Pál András 1720-ban Bözödújfaluban.

Versfőkben: ASz IGASz ISTEN D

A 3×16 (5+5+6) sorból álló szakaszokban a szótagszám és az ütemezés mindvégig hibátlan.

Az ének dallamát a RMDT I, 196/III. alapján közöljük.

2 Az I. változatban a *nem* m-je a másoló tollában maradt, a főszöveget a II. változat szerint javítottam.

8 Vö. 5 Móz. 32,39.

10 haszara olv. házára

12 Értelem szerint a II. változat *gerjezte* alakja helyesebb mint a *geriesze*, ezért a főszöveget javítottam.

19 ujgi olv. vígy

112.

Kézirata: **Péchi Simon ék.** 391. (84. sz.) – Címe nincs. Az ének végén: Amen. – A nótajelzésként idézett ének ismeretlen. – Másolta a szombatos rész leírói közül a 15. kéz.

A felező tizenkettesekben írt sorokban az ütemezés és a szótagszám mindvégig hibátlan.

8 Vö. Ezsa. 6,3.

113.

Kéziratai:

I. **Mátéfi János k.** 243a–243b. (1. sz.) – Nótajelzése nincs. A szögletes zárójelek közé tett nótajelzések a III. változatból valók. – Másolata 1634-ben vagy közvetlenül az után készült.

II. **Thordai-k.** 756–757. – Címe: Alia. Author Balth. Solymosi. Az ének végén: Amen. – A nótajelzésként idézett énekről lásd kötetünk 82. sz. énekéhez írt jegyzetet. – Az ének másolata 1663 után készült.

III. **Szombatos énekek és imádságok könyve** (XVIII. sz. eleje). 72b–74b. (8. sz.) – Címe nincs. Az ének végén: Finis. – A nótajelzésként idézett énekeket lásd a főszövegben. Az első nyomtatásban először az 1566. évi *váradi énekeskönyvhen* (3.) jelent meg. Szövegkiadása: SzG. 144. és BHA VI, LIIIb. Dallamát közli: RMDT I, 138. A második nótajelzés azonos a II. változatéval. – Másolta az 1. kéz.

IV. **Magyari Péter k.** 168b–169a. (15. sz.) – Címe: Más az hetedik napra való ének. – Nótajelzése azonos a II. változatéval. – Másolta Magyari Péter 1704-ben Nagyernyén,

V. **Szombatos énekeskönyvecske** (1744). 4b–6a. (2. sz.) – Címe: Szombat reggelre. Az ének végén: Amen. – Nótajelzése nincs. – Másolta az 1. kéz.

Szövege megtalálható még: *Szombatos ima- és ék. (1757 előtt).* 150a. (3. sz.) – *Ernyei Kováts Sámuel ima- és ék.* 41b. (6. sz.) – *Marosvásárhelyi ima- és ék.* 239. (3. sz.) – *Koncz József ima- és ék.* 359. (5. sz.) – *Kováts Óser ék.* 13. (6. sz.) – *Áts Mózes ima- és ék.* 258a. (9. sz.)

A 11, 11, 11, 5-ös szakaszokban a szótagszám a 22. sorban hibás, a 5+6-os ütemhatár is csak ebben a sorban kerül szó belsejébe.

Az ének dallamát a RMDT I, 138/II. alapján közöljük.

Az unitárius *Thordai-k.* másolója szerint az ének Solymosi Boldizsár szerzeménye. Ami az ének szövegének szombatos és unitárius változatát tekintve alig lehetne cáfolható, hiszen az a körülmény, hogy a szombatos változat egy versszakkal (3. szakasz) bővebb, s hogy a szombatos szövegek következetesen az első versszak megismétlésével zárják az éneket, úgy is magyarázható volna, hogy a szombatosok toldották be a második után egy új szakaszt, s ismételték meg a végén az első versszakot.

Közelebb kerülhetünk az ének eredete kérdésének megoldásához, ha a szombatos szöveg legkorábbi lejegyzésének időpontját sikerül elfogadhatóan meghatározni. E vizsgálat eredményeként pedig megállapítható, hogy a *Mátéfi János k.*-ben ez az ének közvetlenül a Bogáti-zsoltárok 1634-ben készült másolata után azok között a „Szombatos való enekek" között szerepel mindjárt az első helyen, amelyeket még ugyanazok a kezek írtak le, mint amelyek a Bogáti-zsoltárokat is másolták. A Bogáti-zsoltárok után következő kilenc ének közül az első öt ilyen, a többi későbbi másolók munkája. A *Mennyen és földön* kezdetű éneket tehát még vagy 1634-ben, vagy nem sokkal azután jegyezték le a *Mátéfi János k.*-ba.

Solymosi Boldizsár személyével kapcsolatosan viszont az alábbiak deríthetők fel. A *Thordai-k.* két közvetlenül egymás után következő éneket tulajdonít Solymosi Boldizsárnak. Az első a *Vidám szívvel, víg zengéssel* kezdetű ének (ld. 118. szám alatt), a másik a *Mennyen és földön* kezdetű. Az előbbinél a másoló így tünteti fel a szerzőt: „Author Balth. Solymosi sup. inten. Ecc. Un.", a másodiknál azonban már nem ismétli meg a superintendens címet. E bejegyzésből először is az derül ki, hogy a *Thordai-ki* végén levő tizenegy ének, amelyet három különböző kéz írt le, nem lehet 1657 előtt másolat, mint a kódex Thordai János zsoltárait tartalmazó törzsanyaga. E tizenegy éneknek legalábbis egy része csak 1663 után kerülhetett a kódexba. Ez abból állapítható meg, hogy a *Thordai-k.*-ban említett unitárius püspök azonos személy Solymosi *Koncz* Boldizsár szuperintendenssel, amint ezt az unitárius *Graduale Sacrum* (1697–1702) tanúsítja, ahol a *Vidám szívvel, víg zengéssel* kezdetű ének (473.) címében neve a következőképpen szerepel: „Hymnica confessio B. Koncz".

Márpedig Solymosi Koncz Boldizsár, életrajzi adatainak tanúsága szerint (Zov Lex.), 1624-ben született szombatos szülőktől, akikkel együtt az ún. dési terminus nyomására 1638-ban a református, majd 1642-ben az unitárius vallásra tért át. A kolozsvári unitárius kollégiumban tanult, s külföldi egyetemen is járt. Hazatérése után 1654-től Torockón, 1661-től pedig Kolozsvárt lelkészkedett, és hamarosan ő lett az unitárius egyház generális nótáriusa. Beke Dániel püspök halálát követően, 1663 október 21-én választották szuperintendenssé. Meghalt 1684 április 16-án. Egy kis munkája, Járai János kolozsvári unitárius plébánoséval együtt *Hetedszaki reggeli es estvéli könyörgések* címen 1695-ben nyomtatásban is megjelent Kolozsvárt (RMK I, 1472.). Az ő művének

tartják azt a névtelenül kiadott unitárius *Catechesis*-t is, melynek legrégibb évszámmal ellátott kiadása ugyancsak Kolozsvárt 1698-ban látott napvilágot (RMK I, 1522.).

Ezek az életrajzi adatok tehát azt bizonyítják, hogy a *Vidám szívvel, víg zengéssel* és az utána következő *Mennyen és földön* kezdetű éneket csak 1663 után írhatták le a *Thordai-k.*-ba, mert korábban Solymosit a másoló nem nevezhette volna szuperintendensnek. A *Vidám szívvel, víg zengéssel* kezdetű énekkel kapcsolatban Solymosi Koncz Boldizsár szerzőségének az a körülmény sem mondana ellent, hogy *Mátéfi János k.*-ban már szintén szerepel ez az ének. Szövegét azonban nem a Bogáti-zsoltárok másolói, hanem egy későbbi kéz írta a kódexba, másolata tehát 1634-nél vagy a közvetlen utána következő éveknél jóval későbbi időből is származhat. Sőt ennek az éneknek unitárius eredetét látszólag megerősíti az is, hogy ellentétben a *Mennyen és földön* kezdetűvel, amely egyetlen unitárius forrásban *(Thordai-k.)* fordul csak elő, a *Vidám szívvel, víg zengéssel* a XVIII. század második felétől kezdve valamennyi unitárius kéziratos graduale-ban és nyomtatott énekeskönyvben megtalálható. (A nyomtatott énekeskönyvekben az énekszerző nevének említése nélkül.) Bizonyos azonban, hogy a *Mennyen és földön* kezdetű éneknek Solymosi Koncz Boldizsár nem lehetett a szerzője, minthogy az unitárius szuperintendens 1624-ben született, tehát alig tízegynéhány éves gyermekifjú volt, amikor ezt az éneket a *Mátéfi János k.*-ba lemásolták.

Miután a *Mennyen és földön* kezdetű ének szerzőjének az unitárius püspök nem tekinthető, felvetődhet a kérdés, vajon nem valaki más, azonos nevű személy volt-e az ének szerzője? Hiszen a név nem lehetett egészen ritka. A kolozsvári unitárius kollégiumban is működött egy Solymosi Boldizsár nevű lektor, aki 37 éves korában 1636-ban halt meg. (GÁL KELEMEN: A kolozsvári unitárius kollégium története. Kolozsvár 1935. II. 618.) A kolozsvári lektor azonban semmiképpen sem azonosítható Solymosi szuperintendens apjával, aki szombatos volt s 1638-ban még élt, hiszen fiával együtt ekkor tért át a református vallásra. Elképzelhető volna persze az is, hogy esetleg a püspök szombatos hitű apja volt az ének szerzője, akit talán szintén Boldizsárnak hívtak. Mindez azonban csak kevéssé valószínű feltételezés, éppúgy mint KOHN SÁMUEL elgondolása, aki ezt az éneket is, annyi mással együtt, Péchi Simon alkotásának véli. Egyelőre konkrét adatok, kétségtelen bizonyítékok hiányában tehát a *Mennyen és földön* kezdetű ének szerzőjének személye nem állapítható meg, csak annyi látszik kétségtelennek, hogy az ének nem unitárius, hanem szombatos eredetű. (Ld. még a 118. számú énekhez írt jegyzetet.)

KOHN SÁMUEL (258.) az ének forrását a spanyol-zsidó rítusú közönséges imakönyv mindennapi könyörgéseiben és a Kippur-nap reggeli imádságában jelöli meg.

9 Magyarázatát ld. a 438. lapon a 113/9. sorhoz írt jegyzetben.

22 Szótagszámtöbblet a második ütemben: a másoló *nemis talaltatik*-ot írt, a főszöveget: *nem talaltatik*-ra, javítottam.

34 Vö. Zsolt. 102,27.

35 Vö. Zsolt. 150,6.

36 Vö. Malah. 2,10.

114.

Kéziratai:

I. **Mátéfi János k.** 243b–244a. (2. sz.) – Címe nincs. A „Zombatra valo enekek” 2. darabja. – A nótajelzésként idézett ének Bogáti Fazekas Miklós CXV. zsoltárparafrázisa. Dallamát közli: RMDT I, 106. – Az ének másolata 1634 után készült.

II. **Magyari Péter k.** 169a–169b. (18. sz.) – Címe: Más ugyan azon napra valo ének. – Nótajelzése: *Az ki akar üdvözülni élet etc.*, erről lásd a 74. sz. ének jegyzetét. – Másolta Magyari Péter 1704-ben Nagyernyén.

Szövege megtalálható még: *Szombatos ima- és ék. (1770).* 6b. (3. sz.) – *Kováts Elek ék.* 118. (45. sz.) – *Nagyernyei Sárosi Mihály ék.* 6b. (3. sz.) – *Kohn Sámuel ék.* 55b. (31. sz.) – *Sallós József ék.* 103. (7. sz.) – *Marosvásárhelyi ima- és ék.* 240. (4. sz.)

Héber eredetije KOHN SÁMUEL (261.) szerint a sapnyol-zsidó valamint a német-zsidó rítusú közönséges és ünnepi imakönyvben található Ádón Ólám kezdetű imaköltemény.

A 4×8-as szakaszokban írt ének szövegében a szótagszám mindvégig hibátlan; a 4+4-es ütemek határa kilenc ízben szó belsejébe esik.

Az ének dallamát a RMDT I, 106. alapján közöljük.

21 nagy mentségem = nagy menedékem

32 A *pajsom* szó e sorban három szótagúnak számít.

115.

Kéziratai:

I. **Mátéfi János k.** 244a–245b. (3. sz.) – A „Zombatra való enekek” 3. darabja. – Nótajelzése nincs. A szögletes zárójelbe tett nótajelzést a III. változatból közlöm. – Az ének másolata 1634 után készült.

II. **Magyari Péter k.** 169b–170a. (18. sz.) – Címe: Más ének kit azon nap estve is el mondhatnj. – Nótajelzése: *Mikor isten Dávidot meg halgatá etc.* kezdetű ének nyomtatásban először az 1605–7 között Kolozsvárt kiadott *unitárius énekeskönyv* ben (508.) jelent meg. Szövegkiadása: RMKT XVII. század IV, 67. Dallama ismeretlen. – Másolta Magyari Péter 1704-ben Nagyernyén.

III. **Pál András ék.** 1b–3b. (2. sz.) – Címe: Mas zep enek, eztis el kel mondani az etsakay imatsagokkor, egyebkoris. – A nótajelzésként idézett ének (ld. a főszövegben) Görcsöni Ambrus 1567–8-ban írt *Mátyás király históriája.* (Ld. róla a 85. sz. ének jegyzetét.) – Másolta Pál András 1720-ban Bözödújfaluban.

Szövege megtalálható még: *Festetich kézirat.* 224b–227a. (6. sz.) – *Szombatos ima- és ék. (1770).* 222b. (12. sz.) – *Szombatos ima- és ék. (1779).* 203a. (4. sz.) – *Kohn-féle csonk. gyűjt.* 25b. (4. sz.) – *Szombatos töredékek.* 13b. (5. sz.) – *Kohn Sámuel ék.* 50b. (26. sz.) – *Sallós József ék.* 169. (18. sz.) – *Marosvásárhelyi ima- és ék.* 224. (1. sz.) – *Kováts Zebulon ék.* 81. (22. sz.) – *Áts Mózes ék.* 61b. (25. sz.)

Az ének forrásának meghatározását ld. a 440. lapon, a 115. sz. énekhez írt jegyzetben. A 4×11-es szakaszokban a szótagszám mindvégig hibátlan. Az ütemezésben (4+4+3) az első ütemhatár csak tizennégyszer, a második huszonnégyszer vág szavakat ketté.

Az ének dallamát a RMDT I, 82. alapján közöljük. A szöveg 1905-ben énekelt változata Vikár gyűjtéséből (M. H. 513/b.) a következő:

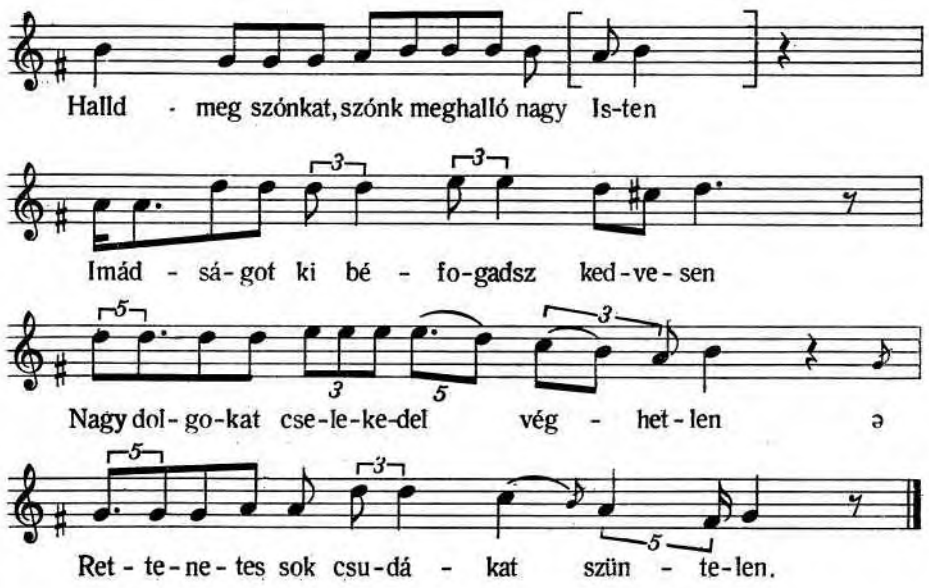

Ennek a dallamnak nincs kapcsolata a nótajelzések alapján közölt RMDT I, 82. számával. Változatai Vikár gyűjtésében az M. H. 513/a és 515/a sz. dallamok. (Ez utóbbit kötetünk 63. sz. énekének jegyzetében közöltük.)

8 Engedelmes = megengedő, megbocsátó

9–11 Ábrahámról vö. 1 Móz. 15,1–18., 18,17–19. és 22,15–19. Izsákról vö. 1 Móz. 26,1–4. Izraelről, avagy eredeti nevén Jákobról vö. 1 Móz. 32,21–29. és 35,9–14.

13–16 Józsefről vö. 1 Móz. 39–42.

17–28 A zsidók kijövételéről Egyiptomból és a törvényadásról vö. 2 Móz. 1–24.
29–30 Áronról vö. 2 Móz. 28. és 4 Móz. 16, 46–60.
31 Pinchasról (= Fineás, Fineesz) vö. 4 Móz. 25. Bír. 20,28–48.
33 Józsuáról vö. Józs. 1–24. – Eliről és Elkánáról vö. 1 Sám. 1–2. – Sámuelről vö. 1 Sám. 3–25.
41–42 Dávidról vö. 1 Sám. 16–31. 2 Sám. 1–24. 1 Kir. 1–2. és 1 Krón. 10–29. – Salamonról vö. 1 Kir. 3–11. 2 Krón. 1–9.
43 Illésről vö. 1 Kir. 18.
45 Elysaról vö. 2 Kir. 2 –8.
46 Chizkiahu = Ezekiás, vö. Ezsa. 37,30. és 38,7.
47 Jónásról vö. Jón. 1–4.
49 Ananiásról, Azariásról és Misaelről vö. Dán. 2.
51 Dánielről vö. Dán. 6.
53 Eszterről és Mardocheusról vö. Eszter könyve.
55 Vö. Esd. 7.
56 Chasmon fiai = a chásmoneusok vagy más néven mákkábeusok, akik a szír-görögök ellen vívott győzelmes szabadságharcban felszabadították Palesztinát és i. e. 165-ben nemzeti királyságot létesítettek.
57 A Choniról szóló magyarázatot ld. a 438. lapon a 115/57. sorhoz írt jegyzetben.
60 bíztak hozzad = bíztak benned
67 read kialtokat = hozzád kiáltókat
68 read essö futokat = hozzád menekülőket
69 le niomult = lesüllyedt

116.

Kéziratai:

I. **Mátéfi János k.** 245b–246a. (4. sz.) – Nótajelzésében a *Sandor notaia* Ilosvai Péter 1548-ban Nagy Sándorról szerzett históriájára utal: *Jól lehet nagy sokat szóltunk Sándorról*. Szövegkiadása: RMKT IV, 83–172., 313–320. A másodikként idézett. *Kely fel* [*uram, kelj fel, mutasd színedet*] kezdetű ének Bogáti Fazekas Miklós LXVIII. zsoltárparafrázisa. Dallamvariánsaikat közli: RMDT I, 195. – Az ének másolata 1634 után készült.

II. **Szombatos énekek és imádságok könyve** (XVIII. sz. eleje). 75a–77b. (9. sz.) – Címe és nótajelzése nincs. Az ének végén: Finis Vége.

III. **Szombatos énekeskönyvecske** (1744). 2a–4a. (1. sz.) – Címe: Szombat reggelre való enek. A szöveg végén: Amen. – Nótajelzése nincs.

Szövege megtalálható még: *Szombatos ima- és ék. (1757 előtt).* 151a. (4. sz.) Csak 1–8. versszak. – *Szombatos ima- és ék. (1770).* 7a. (4. sz.) – *Ernyei Kováts Sámuel ima- és ék.* 38b. (5. sz.) – *Kohn-féle csonk. gyűjt.* 98a. (18. sz.) – *Kováts Óser ima- és ék.* 219b. (18. sz.) – *Kováts Elek ima- és ék.* 12. (8. sz.) – *Kohn Sámuel ék.* 3b. (4. sz.) – *Marosvásárhelyi ima- és ék.* 237. (2. sz.) – *Koncz József ima- és ék.* 361. (6. sz.) – *Áts Józsefné ima- és ék.* (6. sz.) – *Áts Mózes ima- és ék.* 259b. (8. sz.) – *Áts Mózes ék.* 6a. (1. sz.)

Az ének Kohn Sámuel szerint (260.) Péchi Simon fordítása; eredetije a spanyol-zsidó rítusú közönséges imakönyv (sziddur) szombat reggeli énekei között.

A 4×11 (6+5) sorból álló szakaszokban a szótagszám egy ízben (17. sor) hibás az I. változatban; az ütemezés mindvégig szabályos.

Az ének dallamát a RMDT I, 195/IV. alapján közöljük.
5–8 Vö. 1 Móz. 2.
13–28 Vö. 1 Móz. 1.
33 vytatek olv. újíttaték
34–35 Vö. 2 Móz. 16,22–30.
36 Vö. 2 Móz. 19–20,10.
41 Magyarázatát ld. a 000. lapon, a 116/41. sorhoz írt jegyzetben.
42 Vö. 2 Móz. 35,1–3. 4 Móz. 15,32–36. – *köuezes solggiok*, azaz a megköveztetés a zsoldjuk, bérük vagyis büntetésük.
45 Vö. Ezsa. 58,13.

117.

Kéziratai:

I. **Mátéfi János k.** 246a–247a. (5. sz.) – A nótajelzésként idézett első énekről lásd a 84/II. sz. ének jegyzetét. A nótajelzésként említett második, Palatics György

éneke; ez nyomtatásban először Huszár Gál 1574. évi énekeskönyvének II. részében (CXVIIIa.) jelent meg. Szövegkiadása: RMKT VIII, 169–172., 462–465. és BHA VI, CLIIIa. Dallamukat közli: RMDT I, 42. és 95. – Az ének másolata 1634 után készült.

II. **Magyari Péter k.** 170b–171b. (18. sz.) – Címe azonos az I. változatéval. – Nótajelzése: *Nagy bánatban Dávid* kezdetű ének Szegedi Gergely XXXVII. zsoltárparafrázisa. Lásd róla a 80. sz. ének jegyzetét. – Másolta Magyari Péter 1704-ben Nagyernyén.

Szövege megtalálható még: *Nagyernyei Sárosi Mihály ék.* 3a. (1. sz.) – *Sallós József ék.* 98. (4. sz.) – *Marosvásárhelyi ima- és ék.* 241. (5. sz.)

Az ének forrásának meghatározását ld. a 440. lapon a 117, énekhez írt jegyzetben.

A 4×11-es (6+5) szakaszokban a szótagszám az I, változatban egyszer van elvétve (45. sor). Az ütemhatár az 52. sorból tizenkilencben szavakat vág ketté.

Az ének dallamát a RMDT I, 42. alapján közöljük,

11 neszek olv. nézzek.

15 sententjaz = elítél

21 pozdoria – a tilolt len szárának hulladékja

29 vastag = erős

35 koltogok = kopogok

41 horgadua = meggörnyedve

45 Szótagszámtöbblet az I. változatban, ahol helytelen olvasat következtében *seregedet* található. A főszöveget a II. változat alapján javítottam: *fergedet*-re.

118.

Forrásai:

I. **Mátéfi János k.** 247a–249a. (5. sz.) – Petki János nótajelzésként idézett éneke nyomtatásban először az 1632 körül Kolozsvárt kiadott unitárius *Isteni dicséretek* c. énekeskönyvben (689.) jelent meg. Szövegkiadása: RMKT XVII/1. 307., 599. Dallamát közli: RMDT I, 20. A későbbi kéz által második nótajelzésként idézett;: *Teljes szivel és lélekkel* kezdetű ének ismeretlen. – Másolata a XVII. sz. közepe táján készülhetett.

II. **Thordai-k.** 751–756. – Címe: Alia. Alatta: Autor Balth. Solymosi sup. inten. Ecc. Un. – Ad notam: *Czak te benned uram isten* etc. kezdetű énekről lásd a 15, sz ének jegyzetét. – Az ének másolata 1663 után készült.

III. **Isteni dicsiretek, imadsagos es vigasztalo enekek.** Kolozsvár 1697. 751–756. (RMK I, 1503.) – Címe: Hymnus. – Nótajelzése azonos a II. változatéval.

IV. **Graduale Sacrum** (1697–1702). 473–476. – Címe: Alia. Hymnica confessio B. Koncz. Az ének végén: Finis Deo sic volunte in Ao 1702. – Első nótajelzése azonos a II. változatéval. Második nótajelzése: *Gyakran csapdos az szent isten* kezdetű ének nyomtatásban először az 1632 körül kiadott unitárius *Isteni dicsiretek-ben* (324.) jelent meg. Szövegkiadása: RMKT XVII/4. 94. Dallama ismeretlen.

V. **Pál András ék.** 89a–91b. (47. sz.) – Címe: Zombat be jövetelekor imatsag utan. Vallas tetelem illyen. – Nótajelzése azonos a II. változatéval, – Másolta Pál András 1720-ban Bözödújfaluban. Az énekeskönyvben ez az utolsó ének. Két utolsó versszaka hiányzik, mert a kézirat végéről egy vagy két levél elveszett.

VI. **Szombatos ima- és ék.** (1770). 232a–233b. (14. sz.) – Címe: Szombat bejövetelere imadtsag elöt. – Nótajelzése nincs.

Szövege megtalálható még: *Unitárius graduál (1697 után).* 429. – *Kováts Elek ék.* 106. (42. sz.) – *Kohn Sámuel ék.* 14a. (16. sz.) – *Nagy Sámuel imak.* (12. sz.)

Versfőkben: WALLAS TETELEM ILLIEN

A 4×14-es szakaszokban a szótagszám mindvégig hibátlan. Ütemezése 4+4+4+2.

Az ének dallamát a RMDT I, 19. alapján közöljük.

Valóban Solymosi Koncz Boldizsár tekinthető-e az ének szerzőjének amint ezt az unitárius források bizonyítani látszanak (ld. a 113. számú énekhez írt jegyzetet), azt kétségtelenül az igazolná, ha az unitárius és szombatos szöveg összehasonlítása alapján megállapítható lenne, hogy az unitárius változat az eredeti. Az énekben három olyan szövegrész van, amely az eredetkérdés szempontjából különös súllyal esik latba. Az egyik az ének 63. sora, ahol a szombatos változat azt mondja az istenről, hogy *gehennát örökítesz istenteleneknek … kiben gyötrődjenek.* Az unitárius források közül a *Thordai-k.* az *örökítesz* helyett *örökké tész*-t mond. Az unitárius *Isteni dicsiretek* 1697. évi kiadása és az ennek alapján készült *Gradulae sacrum* viszont eléggé ügyetlenül, de megkísérli javítani a romlott szöveget, s azt *örökké lelsz*-re változtatja. Az összevetésből világosan kitűnik, hogy a helyes szöveget a legkorábbi változat, a *Mátéfi János k.* szombatos szövege

őrizte meg. A döntő bizonyítékot azonban a 68. sor unitárius és szombatos változatának összehasonlítása szolgáltatja. A szombatos szövegben a messiásról azt olvassuk: *eloldozza kemény rabságunkat*. Viszont valamennyi unitárius változatban e helyen *megadja igért országunkat* található. Ha már most az unitárius szöveg volt az eredeti, akkor a szombatos átdolgozónak nem lett volna oka azon változtatni, hiszen a szombatosok maguk is majd minden énekükben azért könyörögnek, hogy a messiás megígért országát adja meg végre nekik az isten. E szövegrész szombatos és unitárius változatának keletkezése tehát csak úgy képzelhető el, ha az ének szombatos szövege volt az eredeti, s az unitárius változat az átdolgozás. Mert az unitáriusoknak, mint bevett felekezetnek szabad vallásgyakorlatuk lévén Erdélyben, teljesen értelmetlen lett volna az énekben azért könyörögniök, hogy a messiás szabadítsa meg őket *kemény rabságukból*, annál több okuk volt erre a szombatosoknak. Így ezt a szövegrészt éppen unitárius szempontból kellett átdolgozni, amiből nyilvánvaló, hogy az ének eredeti szövege a szombatos változat volt. Ezek után már azt sem nehéz megmagyarázni, hogy az erősen átdolgozott 12–13. versszak 48. sorában Krisztusról szólva valamennyi unitárius szövegben hogyan fordulhat elő egy nem egészen odaillő mondat: *Izraelben nem mondhatja senki ennek* (ti. Krisztusnak) *mását.* A szombatos szövegben ez a rész Mózesre vonatkoztatva teljesen helyénvaló. Igaz, hogy az *Izrael* megjelölést szimbolikusan a keresztény hívőkre is szokták alkalmazni. E kifejezés használata azonban ez alkalommal s éppen Jézussal kapcsolatban legalábbis furcsa, amit eredeti fogalmazás esetén az unitárius szerző talán elkerült volna. Ám a készen kapott szövegből csupán a legkirívóbb szombatos jellegzetességeket igyekezett eltüntetni, s az *Izrael* kifejezést csak ott változtatta meg, ahol az végképp tarthatatlan volt (52. sor). A 48. sorban viszont benne hagyta az eredeti szombatos fogalmazást.

E szövegegybevetésből, úgy gondolom, eléggé meggyőzően kiderül, hogy eredetinek az ének szombatos változatát kell tekintenünk. Solymosi Koncz Boldizsár tehát sem ennek, sem a *Mennyen és földön* kezdetűnek nem lehetett a szerzője. Miképpen volt mégis lehetséges, hogy az unitáriusok e két éneket neki tulajdonították? Legvalószínűbb magyarázatát abban látom, hogy Solymosi, mint egykori szombatos, de mint unitárius lelkész és püspök is jól ismerhette a szombatosok énekeit. Hiszen az üldözött szombatosoknak legtöbb kapcsolatuk a bevett felekezetek közül még éppen az unitáriusokkal volt, akiknek védőszárnyai alatt megbújni igyekeztek, s akikhez legalább látszatra tartoztak. E két eléggé jól sikerült s az isten egységét szépen kifejező énekük megtetszhetett Solymosinak, s alkalmasnak találta azokat az unitárius gyülekezeti éneklésbe is bevezetni. Ezt annál könnyebben megtehette, mert viszonylag kevés változtatással hozzáigazíthatók voltak az unitárius hitelvekhez. S mivel az unitárius változatukat, melyeket talán ő maga dolgozott át s terjesztett el a gyülekezeti éneklésben, az unitárius egyházban úgy tekintették, mint Solymosi Koncz Boldizsár szuperintendensük szerzeményeit. Egyébként a *Vidám szívvel, víg zengéssel* kezdetű éneket hat versszakra zsugorítva és stílusában, nyelvében némileg modernizálva ugyan, az unitáriusok a legújabb időkig énekelték.

KOHN SÁMUEL (260.) ennek az éneknek is Péchi Simonban látja a szerzőjét, de a kellő konkrét bizonyítékokkal ezúttal is adós marad. Így hát egyelőre ezt az éneket sem sorolhatom máshova, mint az ismeretlen szerzőjű szombatos énekek közé.

KOHN az ének forrásául a spanyol-zsidó rítusú közönséges imakönyv szombat kezdetére írt imádság utáni éneket és a német-zsidó rítusú közönséges imakönyv mindennapi és ünnepi reggeli imádságának elejét jelöli meg. Maimúni tizenhárom zsidó hittételét a héber szöveggel azonos sorrendben tartalmazza a magyar ének is. Az isten 13 tulajdonságának forrása: 2 Móz. 34,6–7.

34 egek szelliessege olv. egek szélyessége

46 A Moises név ebben a sorban háromszótagúnak számít.

51 A Choreb hegyén Mózesnek megjelenő istenről vö. 2 Móz. 3.

70 Az I. változatban a másoló tévesen *Mi tehozzad*-ot írt; a főszöveget a VI. változat alapján javítottam *Nincs tehozzad*-ra.

73 seraphimok, az angyalok egyik rendje, vö. Ezsa. 6,1–3.

119.

Kézirata: **Mátéfi János k.** 249a–249b. (7. sz.) – A nótajelzésként idézett ének Bogáti Fazekas Miklós LXXIV. zsoltárparafrázisa. Dallamváltozatait közli: RMDT I, 225. – Az ének másolata 1634 után készült.

Más forrásban ez az ének nem fordul elő, s így csonka szövegét nem sikerült kiegészíteni.

A szerző a Jézus által a hegyi beszédben említett „nyolc boldogság”-ot Mát. 5,3–11. verse alapján foglalta énekébe. A „nyolc boldogság” a zsidóság pészáh-esti szertartásának, a szédernek olvasmányába, az aggádába csak a XVI. században került bele. Vö. BARTÓK–KODÁLY: Magyar Népzene Tára. III/A. Budapest, 1955. 975, és HELLER BERNÁT: Echod mi jaudea és a katekizmusi ének. IMIT Évkönyve 1938. 29–45.

A 3×14-es (4+4+6) szakaszokban a szótagszám hibátlan. A 4+4-es ütemek egy ízben metszenek szót ketté; a 6-os ütemek további 3+3-as tagolása nem következetes, 27 sorból tíz esetben szó belsejébe esik az ütemhatár.

Az ének dallamát a RMDT I, 225/II. alapján közöljük.

1 *hiuság*, *hivság*-nak, kétszótagúnak olvasandó.

6 Magyarázatát ld. a 439. lapon, a 119/6. sorhoz írt jegyzetben.

MAGYARI PÉTER ÉNEKEI

Magyari Péter is azok közé a szombatos szerzők közé tartozik, akikről a nevükön kívül alig tudunk valamit. Nagyernyén élt a XVIII. század elején, mert a róla elnevezett kódexet itt másolta 1704-ben. Ugyanitt másolta 1705. aug. 2. és 1706. jún. 21. között Péchi Simon zsoltárfordítását is. (OSzK Oct. Hung. 1166.)

Magyari Péter kódexe csak 1913-ban vált ismertté, amikor Gaster Mózes londoni főrabbi birtokába került szombatos kéziratokat Marmorstein Artur a Magyar Könyvszemlében (1913. 113–122.) ismertette. Két énekéről (122–123. sz.) a már régebbről ismert *Kováts Elek énekeskönyvé*-ből Kohn Sámuelnek (252.) is tudomása volt. Ő Magyari Pétert tévesen Mederi Péter „koszorús költő”-vel azonosította. Mederi Péchi Simon kortársa volt, s 1640-ben működött mint rektor a brassói iskolában, s így aligha lehetett szombatos. Mederi Péternek tehát semmi köze a jó hatvan évvel később élt nagyernyei szombatos énekszerző Magyari Péter iskolomesterhez. (Vö: Kelemen Lajos: Egy régi protokollum könyvészeti adatai. Magyar Könyvszemle 1900. 428.)

Bizonyossággal az ő neve alá csak öt éneket (120–124. sz.) mertem sorolni. Háromnak a versfőiből állítható össze a Magyari Péter neve, a negyedikben (121. sz.) csak a Péter név szerepel tréfásan, de ez az ének egyedül az általa másolt kódexben maradt ránk; tehát igen valószínű, hogy az ő műve. Feltételezhető azonban a *Magyari Péter kódexé*-nek még további más négy énekéről is (126–129. sz.), hogy szintén az ő szerzeményei. Ezekben az énekekben ti. – akárcsak a saját nevét viselőkben – egyetlen másolási hiba sincs, míg az egyéb általa másolt énekek szövege (pl. a 125. és 130. sz.) egyáltalán nem mondható hibátlannak.

120.

Kézirata: **Magyari Péter k.** 165b–166a. (11. sz.) – Az ének végén: Finis. – A nótajelzésként idézett ének a CXXIV. zsoltár parafrázisa, szerzője ismeretlen. Nyomtatásban először Huszár Gál 1574-ben kiadott énekeskönyvének II. részében (LXXXIIb.) jelent meg. Szövegkiadása: BHA VII, CXXIIb. Dallamát közli: RMDT I, 85/II. – Másolta Magyari Péter 1704-ben Nagyernyén.

Versfőkben: MAGIARJ PETER

Az ének forrásának meghatározását ld. a 440. lapon a 120. énekhez írt jegyzetben.

A 14, 15, 15, 8-as szakaszokban írt énekben a szótagszám mindvégig hibátlan.

A 14-es sorok 7+7-es, az első 15-ös sor 7+8-as és a második 15-ös sor 8+7-es ütemezése végig szabályos.

Az ének dallamát a RMDT I, 85/II. alapján közöljük.

11 esetimet = botlásaimat, bűneimet

30 mégis = újra, megint

34 áldomásiddal = áldásaiddal

121.

Kézirata: **Magyari Péter k.** 166b–168a. (13. sz.) – A nótajelzésként idézett ének Szegedi Gergely LXXI. zsoltárparafrázisa 1663-ból. Nyomtatásban először 1569-ben Szegedi Gergely énekeskönyvében jelent meg. Szövegkiadása: RMKT VI, 230–233., 375., SzG. 47. és BHA VI, CXXXVb. Dallamát közli: RMDT I, 96. – Másolta Magyari Péter 1704-ben Nagyernyén.

Versfőkben: VRAM BOLDOGICS EZ FÖLDÖNNIS PETERREL

A 8, 10, 9, 7-es szakszókban a szótagszám mindvégig hibátlan.

Az ének dallamát a RMDT I, 96. alapján közöljük.

A versfőkben említett Péter névből, valamint abból, hogy az ének egyetlen előfordulási helye Magyari Péter kódexe, arra következtetek, hogy a LXXIV. zsoltárnak ez a parafrázisa Magyari Péter szerzeménye lehet.

5–12 Vö. 2 Móz. 14–23.

13–16 Sionról, a jeruzsálemi templomról vö. 1 Kir. 6. és 2 Krón. 3,1–13.

47 isten ellen ki köttünk – istennel szembe szálltunk

58 Miglen = milyen sokáig, meddig?

65 Vö. 2 Móz. 14.

73 Vö. 2 Móz. 17.

81–88 Vö. 1 Móz. 1.

102 Vö. 1 Móz. 12,1–3.

122.

Kéziratai:

I. **Kováts Elek ék.** 29b–30a. (26. sz.) – Címe: Azonra való. A másoló ezzel a kézirat előző énekére utalt, a főszövegben annak címét adtuk. – A nótajelzésként idézett énekről lásd a 23. sz. ének jegyzetét. – Másolta az 1. kéz 1785-ben.

II. **Kováts Zebulon ék.** 17b–18a. (10. sz.) – Címe: Mas, ugyan azonra. – Nótajelzése azonos az I. változatéval. – Másolta az 1. kéz 1831-ben.

Szövege megtalálható még: *Sallós József ima- és ék*. II. 404. (5. sz.) – *Áts Mózes ék*. 46a. (17. sz.)

Versfőkben: MAGIARI PETER H

A 10, 11, 9, 9-es szakaszokban a két utolsó refrénsor a nótajelzésül megadott *Nekünk születék mennyei király* kezdetű ének refrénsoraiból van átalakítva. A 10-es sorok 5+5-ös, a 11-esek 6+5-ös ütemezésűek. Feltűnő, hogy az ének első három szakaszában a szótagszám és ütemezés teljesen hibátlan. Míg a 13. sortól végig, a refrénen kívül alig akad ép sor az énekben. Ez a szembeszökő különbség az első három és a többi versszak szövegállapota között nyilván úgy alakulhatott ki, hogy az első három versszak, amely önmagában is eléggé zárt tartalmi egységet alkot, a gyülekezeti énekgyakorlatban állandóan használatban volt, tehát a szöveg hibátlanul bevésődött az éneklők emlékezetébe. Ellenben az ének többi szakaszának, melyet a gyülekezetben úgy látszik nem énekeltek, formai kötöttsége a másolók tollán egyre inkább lazult, oldódott. De az egy-egy szótagnál ritkán nagyobb bővülések vagy rövidülések folytán az eredeti szövegállapot rekonstrukciója elég nagy biztonsággal elvégezhető volt.

Az ének dallamát a RMDT I, 182/I. alapján közöljük.

2 légjen illendő = legyen (meg)ülendő

13 Szótagszámtöbblet az első ütemben: a másoló *Igy mü elletünket*-et írt. A főszöveget *Igy elletünket*-re javítottam.

14 Szótagszámhiány az első ütemben: a másoló *Isten törvenyét*-et írt. A főszöveget *Istennek törvényét*-re javítottam.

17 Látszólag szótagszámtöbblet az első ütemben: a *bűneinek* szót azonban nem javítottam, mert az *ei* diftongusként egy szótagnak is ejthető.

18 Szótagszámhiány az első ütemben: a másoló *A szent életre*-t írt, s kihagyott alighanem egy sortöltő *már* vagy *mü* szócskát. A főszöveget ennek megfelelően kiegészítettem.

21 Szótagszámtöbblet az első ütemben: a másoló *mü rollunk*-ot írt, *rollunk* helyett. – *uj tallálmán,* a keresztény felekezetek által az újszövetség alapján kialakított vallási normák.

25 Szótagszámtöbblet az első ütemben: a másoló *Illy jeles szent napjat*-ot írt, a *szent* jelző azonban nyilván utólagos, ájtatoskodó toldás; a főszövegből elhagytam.

29 Szótagszámtöbblet az első ütemben: a másoló *Per patvar, haboru*-t írt, az eredeti szöveg azonban *Patvar, haboru* lehetett, a főszöveget eszerint javítottam.

33 Szótagszámtöbblet az első ütemben: a másoló *Elletett igérje*-t írt, *Elltett igérje* helyett.

34 Szótagszámhiány az első ütemben: a másoló *Uy eztendöben*-t írt, a II. változatban helyesen *Ez uy eztendöben* olvasható. A főszöveget ennek alapján javítottam.

37 Szótagszámtöbblet az első ütemben: a másoló *Tehetsege szerent*-et írt, *Tehetseg szerent* helyett.

41 Szótagszámtöbblet az első ütemben: a másoló *Egészen a törveny*-t írt, a fölösleges *a* névelőt elhagytam a főszövegből.

45 Szótagszámtöbblet az első ütemben: a másoló *Reszsze mert igy lészen*-t írt, amiből a *mert* fölösleges toldás, s ezért elhagytam a főszövegből.

46 Szótagszámhiány mind az első mind a második ütemben: a másoló *Amaz meg igért urasagban*-t írt, *Amaz meg igért nagy urasagaban* helyett. A *nagy* jelző a II. változatban olvasható.

49 Szótagszámtöbblet az első ütemben: a másoló *Az holott attyankot*-ot írt, *Holott attyankot* helyett. A főszövegből elhagytam az *az* névelőt.

123.

Kéziratai:

I. **Kováts Elek ék.** 30a– 30b. (27. sz.) – Címét lásd a főszövegben. – Nótajelzése az előbbi 122. számú énekére utal. – Másolta az 1. kéz. 1785-ben.

II. **Kováts Zebulon ék.** 18a–19a. (11. sz.) – Címe és nótajelzése nincs. – Másolta az 1. kéz 1831-ben.

Szövege megtalálható még: *Sallós József ima- és ék.* II. 407. (6. sz.) – *Áts Mózes ék.* 47a. (18. sz.)

Versfőkben: PETRUS MAGIARI KMI

A 11, 11, 9, 9-es szakaszokban a két utolsó refrénsor ugyanaz, mint az előző énekben. A 11-es sorok 6+5-ös ütemezésűek. A nótajelzésként megadott énekben a szakaszok első két sora túlnyomóan 10 szótagú. Ebben az énekben minden szakasz első sora következetesen 11 szótagú (sőt két ízben 12 szótagú). A szótagszám egyébként a 6, 29, 38, 46, 54, 58. és 61. sorban hibás.

Az ének dallama ugyanaz, mint az előző számúnak.

6 Szótagszámhiány az első ütemben: a másoló *Amint irás tartya*-t írt, *Amint az írása tartya* helyett. Az *írása* alakot a II. változat őrizte meg.

10 Bűnünkről kövesük, azaz bűnünkről kövessük meg

22 Az I. változatban *osztan neki jovunkot* olvasható. A helyes szöveget a II. változat őrizte meg, ahol *osztván* olvasható. A *neki*-t viszont, minthogy a szegényekre vonatkozik, értelemszerűen *nekik*-re javítottam.

29 Szótagszámtöbblet az első ütemben: a másoló *ögjvezeket* [!] alakban írta le a szót; a II. változat alapján *özvegjet*-re javítottam.

38 Szótagszámhiány az első ütemben: a *lelkünk* szó előtt alighanem kimaradt a *mi* névmás.

46 Szótagszámhiány a második ütemben: a másoló *Jakob*-ot írt *Jakobnak* helyett.

50–58 Zsolt. 133,1–3.

64 Szótagszámhiány az első ütemben: a másoló *Szép*-et írt *Az szép* helyett.

58 Szótagszámhiány az első ütemben: a *lészen* ige után alighanem az *ö* névmást kihagyta a másoló.

61 Szótagszámtöbblet a második ütemben: az *a kedvében* szövegrészben az *a* névelő fölösleges.

124.

Kézirata: **Magyari Péter k.** 158a–159a. (6. sz.) – A nótajelzésként idézett ének Bogáti Fazekas Miklós CXXX. zsoltárparafrázisa. Dallamát közli: RMDT I, 139/II. – Másolta Magyari Péter 1704-ben Nagyernyén.

Versfőkben: FOGSÁGBÓL VEGI KI III

A 8, 8, 8, 8, 8, 9-es szakaszokban a sorok szótaszáma mindvégig hibátlan.

Az ének dallamát a RMDT I, 139/II. alapján közöljük. A dallam német ősszövege és annak magyar fordítása (Úristen, irgalmazz nekem) nyolcsoros strófákba tagolódik; a nyomtatott énekeskönyvekben ennek megfelelően az 1–2. sor megismétlődik.

Az ének tartalma és stílusa rokon a 121. számú énekkel, szerzőjük valószínűleg azonos személy.

13 Vö. 1 Sám. 4,4.

16 Vö. Zsolt. 19,2.

34 Czufnak tartanak = nevetségesnek tartanak

MAGYARI PÉTER KÓDEXÉNEK ÉNEKEI

Magyari Péter kódexé-ről első ismertetője, MARMORSTEIN ARTUR (Magyar Könyvszemle 1913, 113–122.) annak idején nem adott részletes leírást. Ezt a hiányt most pótolom. A kódex Gaster Mózes londoni főrabbi hagyatékából a British Museum könyvtárába került. Jelenlegi szövegállománya a következő:

A kódex kötéstáblájának belső lapján a hónapok nevei vannak felsorolva zsidó és magyar nyelven.

Ezután egy számozatlan levélen héber szöveg olvasható, majd a következő számozatlan levélen Magyari Péter feljegyzései a szombatos ünnepekről, végén ezzel a keltezéssel: 27 Aug, A 1707. p. P. M.

Utána következik Bogáti Fazekas Miklós zsoltárfordításának címlapja a kódex ceruza számozású 1a lapján:

Psalterivm Davidis, (azaz Magiar Soltár,) kit az üdökbéli historiák értelme szerént halhatatlan és láthatatlan királynak csak amaz egy bölcs ur istennek, a kinek egjedül vagjon ö magától halhatatlansága, a ki hozzá járulhatatlan fényességben lakik, az menynek földnek egjedül valo hatalmas teremptöjének és bölcs gondviselöjének, dücsöséges és örökké állando szent nevének tisztességére, a kié a dücsösség, a tisztesség, az országlás, a birodalom és az hatalom, mind örökkön örökke Amen. Külömkülömb magyar ékes notákra az isten gjülekezetinek jo[vára] … Bogáthi Fazekas Miklos.

A címlap utolsó sora már alig olvasható, mert a betűket a könyvkötő gyaluja levágta, s azoknak csak itt-ott látszik a felső vége.

Az 1b lapon az egykori londoni főrabbi bejegyzése: 1364 M. Gaster. Alatta a következő jelmondatok Magyari Péter írásával:

Ps. CVI.

Oh mely boldog volna az, ha ki modgját fel lelné
Istent hogj illendőképpen énekelné, szent élettel tisztelné.

Ps. LXXV.

Ismeretes az isten sidoságban. Nagy az ö neve.

2a–150a: Bogáti Fazekas Miklós 1–151. zsoltára. (A LXXIII. zsoltár végén die 29. Juny. A. 1704.)

150a: Bogáti zsoltárainak szövege után Magyari Péter latin és magyar versei:

Regi soli sapienti, Deo immortali honor,
gloria tribuatur in secula seculorum amen.

azaz

Az edgyetlen egy királnak
Szent nép jót hangicsálnak,
Mert tölle mindenek álnak,
Reánkis áldások szálnak.

Ez az egy bölcs nagy úr isten,
Halhatatlan minden esten,
Tisztesség, dücsösség légyen
Néki mind örökke amen.

Manus suprema operi imposita 20 Augusti Anno 1704. In N. Ernje; horam diurnam circiter duodecimam.

Per Petrum Magyari

150b–153b: Index psalmorum.
154a: Keövetkeznek más egy-néhány szép soltárok.
Ps. CXXIII. *Az izraélnek népe régenten…*
154b: Ps. LXXXVIII. *Budostában szent Dávid prophéta …*
155b: Más. *Csak te benned, uram isten, vagyon bizodalmunk …*
156a: Ps. XXX. *Dávid prophétának imádkozásáról…*
157a: Ps. XII. *Emlekezzel meg ur isten az mi nagj …*
158a: Ps. LXXIX. *Felseges isten panaszunk halgasd meg …*
159a: Ps. LI. *Háborúsága Dávid királynak egjkoron …*
160á: Ps. CXXXVII. *Izraelnek meg szomorodot nemzetsege …*
161b: Ps. alius. *Igaz felség egyedül úr …*
163a: Más ének, mely az tüzes kemenczében vettetett három iffiakrol mondatott volt ell.
Az mü atyanknak azent Abrahamnak …
165b: Más Beöjtre valo ének. *Menybéli nagy úr isten, ki ülsz az kerubimon …*
166a: Más. *Emberi nemnek bölcsen formálo s alkoto …*
166b: Ps. LXXIV. *Vram minket miért hacz ell …*
168a: Ps. CXXV. *Bizodalommal, hüttel az istent …*
168b: Más az hetedik napra valo ének, *Menyen és földön minden teremtettek …*
169a: Más ugyan azon napra valo ének. *Világ ura, nagy királlya …*
169b: Más ének, kit azon nap estveis el mondhatnj. *Hald meg szómat szók meg halló …*
170b: Más ének. *Istenem ne itély rosz utaimért …*
171b: Más ének. *Feöldre arczal le borulva …*
172a: Más ének. *Nagy ur isten nehagj minket …*
173a: Más ének. *Engem az munkára, mint napot világra …*
174a: Jsák kötözése az oltáron. *Fészkéröl a madár, ha el repül fennyen …*
175b: Más beöitre valo ének. *Menybéli nagy isten hozzád kiáltunk …*
176b: Más ének. *Mikoron sido nemzet tartanék Babilloniában …*
178a: Más ének ellenségh ellen. *Tekincs reánk immár nagy uristen …*
179a: Ps. LXXI. *Ur isten légy most mi velünk …*
180a: Más. *Hogy Jérusálemnek drága templomát …*
181a: Más fegyver ellen valo ének. *Jövel légy velünk ur isten …*
183a: Index az énekekről egy csonka fél levélen.

A kódex e 28 énekéből azonban csak 13 szombatos eredetű. Kiadásunkban a 113–115., 117., 120–121., 124–130. ének. A többi 15 közül az *Az izraelnek népe régentén* Huszár Gál 1574. évi énekeskönyvében (II. rész. LXXXIIb.); a *Budostában szent Dávid prophéta* az unitárius énekeskönyv 1605–7 k. kiadásában (505.); a *Csak te benned uram isten* az 1566. évi váradi énekeskönyvben (5.); *a Dávid prophétának imádkozásáról* Szegedi Gergely 1569. évi énekeskönyvében (55.); az *Emlekezzél meg ur isten* az 1566. évi váradi énekeskönyvben (53.); a Hartyáni Imre: *Háborúsága Dávid királynak* az 1566. évi váradi énekeskönyvben (75.); az *Izraelnek meg szomorodot nemzetsege* az 1590. évi debreceni énekeskönyvben (119.); a Petki János: *Igaz felség egyedül ur* az unitárius énekeskönyv 1632 k. kiadásában (689.); a *Nagy ur isten nehagj minket* a Szegedi Gergely 1569. évi énekeskönyvében (208.); a *Menybéli nagy isten hozzád kiáltunk* a Szilvás-Újfalvi 1602. évi énekeskönyvében (140b.); a *Mikoron sido nemzet tartatnék* a Huszár Gál 1574. évi énekeskönyvében (II. rész. XVIa.); a *Tekincs reánk immár nagy uristen* az 1566. évi váradi énekeskönyvben (10.); a Szegedi Gergely: *Ur isten légy most mi velünk* a Szegedi Gergely 1569. évi énekeskönyvében (47.); a Skarica Máté: *Hogy Jérusálemnek drága templomát* a Szilvás-Újfalvi 1602. évi énekeskönyvében (45a.) és a *Jövel légy velünk ur isten* az 1616. évi debreceni énekeskönyvben (156a.) jelent meg.

A 13 szombatos ének közül csak ebben a kódexben maradt fenn a 120–121., 124. és 126–129. szám alatt közölt hét ének.

125.

Kéziratai:

I. **Magyari Péter k.** 163a–165b. (10. sz.) – Az ének végén: Finis P. P. Magjari. – A nótajelzésként idézett ének helyes szövege: *Mikor az sido nemzet tartatnék Babylloniaban*. Nyomtatásban először Huszár Gál 1574. évi énekeskönyvének II. részében (XVIa.) jelent meg. Szövegkiadása: BHA VI, LXVIa. Dallamát közli: RMDT I, 196/II. – Másolta Magyari Péter 1704-ben Nagyernyén.

II. **Kováts Dániel szombatos k.** (1711). 154a–157b. (1. sz.) – Címe azonos az I. változatéval. Az ének végén: Finis. – Nótajelzése nincs. – Másolata 1711 után készült.

Szövege megtalálható még: *Szombatosok ima- és ék. (1798–1802).* 2a–6a. (1. sz.) Itt az ének címe és nótajelzése, valamint első három versszaka hiányzik, mert a kézirat elejéről egy vagy több levél elveszett.

Versfőkben: AZ URAT ALDOM ENEKKEL MERT Ö ENNEKEM SZABADITTOM ADE

A 3×16-os szakaszokban írt ének szövegében a szótagszám és az 5+5+6-os ütemezés mindvégig szabályos.

Az ének dallamát a RMDT I, 196/II. alapján közöljük.

6 Az I. változatban a másoló *tisztelettel tisztelünk*-et írt, de a refrénsorokban mindenütt a *dicsiret* szó szerepel, s a II. változatban is *ditserettel* olvasható e helyen, ezért a főszöveget erre javítottam.

8 A *ládán* a frigyszekrény értendő, amelyben a tíz parancsolat két kőtábláját (vö. 2 Móz. 40,20–21.) tartották. Salamon király a Sion hegyén épített templomban helyeztette el. Az első templom pusztulása óta (i. e. 586-ban) nyoma veszett.

13 Kerubim, az angyalok egyik rendje. A frigyszekrény tetején két kerub volt, innen a mondás az istenről: ki ülsz a kerubimon, azaz trónolsz a frigyláda felett.

20 Jákob, a zsidóság ősatyja, vö. 1 Móz. 25–50.

22 Seraphim, a tüzes angyalok, vö. Ezsa. 6,1–3.

25 Magyarázatát ld. a 439. lapon a 125/25. sorhoz írt jegyzetben.

35 tés hold = tejes, tejszínű hold

101 Leviták, a zsidó papi rend, vö. 4 Móz. 1,48–53.

103 *Az áldozatott mostan immáron nem követhetitek*, vagyis most már nem mutathatnak be égő áldozatot az istennek, vö. 2 Móz. 29,38–43.

106 külső szolgák, azaz nem papi személyek

118 Ananiásról, Azariásról és Misaelról ld. Dán. 2–3.

126.

Kézirata: **Magyari Péter k.** 166a–166b. (12. sz.) – A nótajelzésként idézett ének Szegedi Gergely szerzeménye. Nyomtatásban először az 1566. évi *váradi énekeskönyv*-ben (120.) jelent meg. Szövegkiadása: RMKT VI, 212–214., 370., SzG. 81. és BHA VI, IIIa. Dallamát közli: RMDT I, 90/II. – Másolta Magyari Péter 1704-ben Nagyernyén.

Versfőkben: ELIÖ AZ MESSIAS

A 2×16-os (5+5+6) szakaszokban a sorok szótagszáma és az ütemezés mindvégig hibátlan.

Az ének dallamát a RMDT I, 90/II. alapján közöljük.

8 Vö. 2 Sám. 7,12–16. 1 Krón. 17,11–14.

9–10 Vö. Ezsa. 11.

17 Vö. Ezsa. 2,2–3.

127.

Kézirata: **Magyari Péter k.** 168a–168b. (14. sz.) – Az első nótajelzésként idézett ének Bógáti Fazekas Miklós XLVI. zsoltárparafrázisa; a második nótajelzésként említett énekét ld. fentebb 29. szám alatt. Dallamukat közli: RMDT I, 56. és 76/II. – Másolta Magyari Péter 1704-ben Nagyernyén.

A 10, 11, 10, 11-es szakaszokban írt énekben a szótagszám, s a 10-es sorokban az 5+5-ös, a 11-es sorokban pedig az 5 +6-os ütemezés mindvégig szabályos.

Az ének dallamát a RMDT I, 76/II. alapján közöljük.

2 A kik meg fogják = akik magukba fogadják

6 Sion, hegy Jeruzsálemben, amelyen a Salamon király által épített templom volt.

31 szint keresnek = látszatát keresik

128.

Kézirata: **Magyari Péter k.** 171b–172a. (19. sz.) – A nótajelzésként idézett ének Bogáti Fazekas Miklós LXXIV. zsoltárparafrázisa. Dallamát közli: RMDT I, 225/II. – Másolta Magyari Péter 1704-ben Nagyernyén.

A 3×14-es szakaszokban a szótagszám mindvégig hibátlan. A 8+6-os ütemezés minden sorban szabályos; a 8-as ütemek 4+4-es és a 6-os ütemek 3+3-as tagolása is csupán 8–8 ízben vág ketté szavakat.

Az ének dallamát a RMDT I, 225/II. alapján közöljük.

4 elözni = megajándékozni, hebraizmus a higgis = odaléptetni, közelíteni, ajándékozni ige nyomán. Vö. 2 Móz. 32,6.

7 kicsind = kicsinyded

33 Bün közép = bűn között, közepette

129.

Kézirata: **Magyari Péter k.** 173a–174a. (21. sz.) – Címét és nótajelzését lásd a főszövegben. – A nótajelzésként idézett ének az ismeretlen szerző által 1588-ban írt *Apollonius históriája.* Szövegkiadása: Berecz Sándor: Apollonius históriája. Bp. 1912. (Heinrich Gusztáv-féle Régi Magyar Könyvtár 31. sz.) – Dallama feltehetőleg: RMDT I, 101. és 236. – Másolta Magyari Péter 1704-ben Nagyernyén.

A Balassi-strófákban (6, 6, 7, 6, 6, 7, 6, 6, 7) írt énekben a szótagszám mindvégig hibátlan.

Az ének dallamát a RMDT I, 101. alapján közöljük.

11 Vö. Préd. 12,10–16.

73–78 Vö. Ezek. 18,23.

107 buborékolni = gyönyörködni, megittasodni, megrészegülni

141 Lelket kárra vallani = lelket elveszteni, a léleknek kárt okozni

130.

Kéziratai:

I. **Magyari Péter k.** 174a–175b. (22. sz.) – A nótejelzésként idézett himnusz Jacopone da Todi szerzeménye, a XIII. századból való. Magyar fordítása nyomtatásban először Huszár Gál 1574. évi énekeskönyvében (CXIIIa.) jelent meg. Szövegkiadása: BHA VI, CXLVIIIb. Dallamváltozatait közli: RMDT I, 188–190. és 15/II. – Másolta Magyari Péter 1704-ben Nagyernyén.

II. **Szombatosok ima- és ék.** (1757 előtt). 160a–161a. (12. sz.) – Címe, nótajelzése, valamint 1–27. sora hiányzik e kéziratból, mert a kötet e levele elveszett.

III. **Szombatos ima- és ék.** (1770). 234a–236a. (15. sz.) – Címe azonos az I. változatéval. – Nótajelzése: Urak fejedelmek … kezdetű ének ismeretlen.

Szövege megtalálható még: *Kováts Elek ék*. 110. (43. sz.) – *Kohn-féle csonk. gyűjt.* 68a. (13. sz.) – *Kohn Sámuel ék.* 33a. (23. sz.). – *Áts Mózesima- és ék.* 234b. (22. sz.)

A felező tizenkettesekben írt ének soraiban a szótagszám egy ízben (29. sor) hibás; az ütemezés mindvégig szabályos.

Az ének dallamát a RMDT I, 190/I. alapján közöljük. A szöveget dallammal együtt Vikár Béla 1905-ben Bözödújfaluban hengerre vette (M. H. 512/a.):

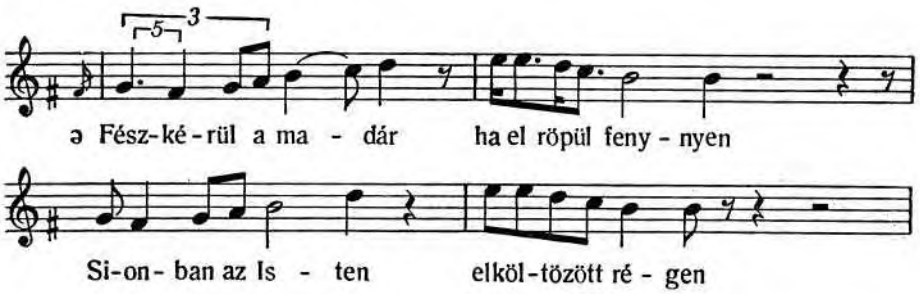

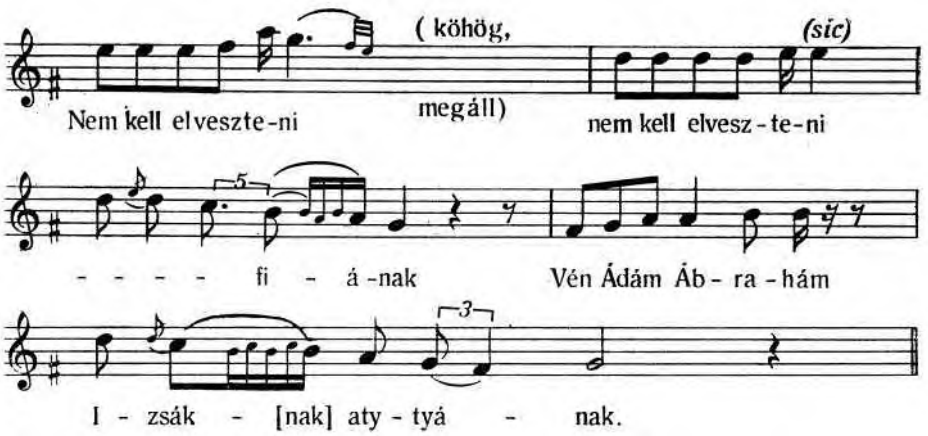

Ez a dallam nem a főközlésben, adott *Cur mundus militat sub vana gloria,* hanem a *Véletlen embernek utolsó órája* vagy *Krisztushoz készülök szerelmes szüleim* szövegű halottas énekdallam (hangjeggyel: Debrecen 1780., RMDT II, 302/II.) változata. Itt-ott RMDT I, 22-re *(Az ifjú Tóbiás házasságának históriája)* is emlékeztet.

Izsák történetét ld. 1 Móz. 22.

3 pislen = kiscsibe, madárfióka

5 Vö. 5 Móz. 10,17.

13 Az I. változatban *magát ... szánhattya* van, de helyesebb a III. változat szövege, ahol *magvát* (azaz fiát, Izsákot) *szánhattya* olvasható.

18 Az első változatban a másoló *áldozattya*-t írt, de helyesebb a többi változat szövege, amelyben *áldozatra* található.

21 rebegve = dadogva, hebegve

29 Szótagszámtöbblet az I. változatban: a *Sietve ott Abrahám egj* szövegrészt a többi változat alapján *Sietve Abraham ott*-ra javítottam.

40 Az I. változatban a *Melj nagj* szavak olvashatatlanok, a többi változat alapján egészítettem ki a főszöveget. Ugyanitt a másoló *hozzad*-ot írt, de a többi változatban *hozza* olvasható, s ez a harmadik személyű névmási alak a helyes.

43–44 E két sor az I. változatban romlott szövegű. A másoló a 44. sorban tévesen megismételte a 36. sort, s ehhez igazította értelemszerűen az előző 43. sor szövegét. A főszöveget a II. változat szerint javítottam. – A szöveg postbiblikus magyarázatát ld. a 439. lapon a 130/44. sorhoz írt jegyzetben.

53 Az I. változatban a másoló *aszt hol itt*-et írt *az hold itt* helyett; a főszöveget a többi változat alapján javítottam.

54 Az I. változatban *maga állapottja* olvasható, a többiben azonban *magva állapottja,* s minthogy ez utóbbi a helves, a főszöveget eszerint javítottam.

57–58 Vö. Ezsa. 30,26.

57 meg = ismét, újra

59–60 Az I. változat romlott szövegét, mely e két sor második felének fölcseréléséből keletkezett a többi változat alapján javítottam a főszövegben.

61 Azonban = akkor, azonközben

64 Kezeit rá huzá = kezeit ráemelte

74 Az I. változatban *megé* olvasható, de helyesebb a többi változat *meget* alakja; a főszöveget eszerint javítottam.

76–77 Magyarázatát ld. a 439. lapon a 130/76–77. sorhoz írt jegyzetben.

81 meg változék olv. megváltózék, azaz megváltotta magát

83 Az I. változatban *az neven*-t írt a másoló, de a többi változatban *az végen* (= avégett) olvasható, s értelmileg ez a helyes, azért a főszöveget erre javítottam.

85–86 Vö. 1 Móz. 15,5. és 32,12.

92 *sergek* elíziós alakja a *seregek* szónak

95 Vö. Zsolt. 130,2.

101–102 Az I. változatban a másoló a sorvégi rímelő szavakat tévesen *eröddel, szentiddel* alakban írta le. A mondat helyes értelme azonban az, hogy *mutassa meg az úr régi nagy erejét,* s nem az, hogy a híveket serkentse fel. A versszak 3. és 4. sorának rímei is tárgyesetet kívánnak. A főszöveget tehát *erődet, szentidet*-re javítottam.

102 Vö. Ezsa. 26,19.

PÁL ANDRÁS ÉNEKESKÖNYVÉNEK ÉNEKEI

Pál András énekeskönyvét 1720-ban másolta Bözödújfaluban. A kis kötet erősen csonkult, mert leveleinek alsó része szétmállott. A hiányzó szövegrészeket azonban egy-két kivételtől eltekintve más forrásokból pótolni lehetett. A kézirat 47 éneket tartalmaz. Ezek között 16 olyan ének van (131–146. sz.), amely legkorábban ebbe a kötetben maradt fenn. Az énekek közül nyilván több még a XVII. század első feléből származik, mint pl. Tolnai István *Szent szombatod, kegyes isten* kezdetű éneke (135. sz.).

131.

Kéziratai:

I. **Pál András ék.** 1a–1b. (1. sz.) – Címe és nótajelzése (ha volt) az ének első sorával együtt a csonka kéziratból hiányzik. Az ének végén: Finis. – Másolta Pál András 1720-ban Bözödújfaluban.

II. **Kohn-féle csonk. gyűjt.** 101a. (21. sz.) – Címe és nótajelzése nincs. Az ének végén: Finis. – A másolat írásának jellegét tekintve a XVIII. sz. végéről származhat.

A 4×13-as szakaszokban a szótagszám a 3. sorban hibás, ütemezése 4+4+4+1.

1 nem restelkettem = nem voltam rest, nem késlekedtem

3 Szótagszámtöbblet a második ütemben: az *ö előtte* szövegben az *ö* névmás nyilván a másolók toldása; a főszövegből elhagytam.

132.

Kéziratai:

I. **Pál András ék.** 4a–4b. (3. sz.) – Az ének végén: Finis: – A nótajelzésként idézett ének Bogáti Fazekas Miklós L. zsoltárparafrázisa. Dallama ismeretlen. – Másolta Pál András 1720-ban Bözödújfaluban.

II. **Marosvásárhelyi ima- és ék.** 250–251. (7. sz.) – Címe: Mas. – Nótajelzése: Segítségül hijj[uk az mennybéli istent] kezdetű ének nyomtatásban először Szegedi Gergely 1569. évi énekeskönyvében jelent meg. Szövegkiadása: SzG. 177., BHA VI. CXXXVIIIb. Dallamát közli: RMDT I, 15/II. – Másolata 1806 körül készülhetett. – Ezt a forrást csak az I. változatból hiányzó szövegrészek pótlására használtuk fel. A többi, igen nagy számú variánst, minthogy azok csaknem kivétel nélkül értelmetlen elírások, nem soroltuk fel.

Az ének forrásának meghatározását ld. a 440. lapon, a 132. énekhez írt jegyzetben.

A felező tizenkettesekben írt ének 19. és 24. sorában hibás a szótagszám.

Az ének dallamát a RMDT I, 15/II. alapján közöljük.

13 Cion = Sion, hegy Jeruzsálemben, amelyen Salamon király temploma épült.

15 *Isai fianak* – Isai Dávid király apja volt, vö. Zsolt. 132,17. és 1 Kir. 11,36.

19 Szótagszámtöbblet az I. változat első ütemében: a másoló *kegyelemre*-t írt, ami a másoló értelmező „javítása” lehet, *kegyelem* helyett. (A II. változat a helyes alakot

őrizte meg.) Az előtte álló *Haragból* kifejezés ugyanis értelmileg nem a *kegyelem* szóval függ össze, hanem a következő sor szövegével.

23 kedves hiveidnek olv. kedvezz híveidnek

24 Szótagszámtöbblet a második ütemben: a II. változat szövegében *tegedet* olvasható, de ez a szóalak nyilván a másolók téves bővítése *teged* helyett.

133.

Kéziratai:

I. **Pál András ék.** 5a–10b. (4. sz.) – Az ének címe, nótajelzése a kéziratból hiányzik, mert a kötetből e helyen egy-két levél elveszett. Szövegüket a II. változatból pótoltam. – Másolta Pál András 1720-ban Bözödújfaluban.

II. **Szombatos ima- és ék.** (1757 előtt). 190b–198b. (14. sz.) – Címét és nótajelzését lásd a főszövegben. – A nótajelzésként idézett ének Bogáti Fazekas Miklós XXXIII. zsoltárparafrázisa. Dallamát közli: RMDT I. 23/II.

Szövege megtalálható még: *Szombatos ima- és ék. (1770).* 227a. (13. sz.) – *Kováts István ima- és ék.* 253b. (5. sz.) – *Nagyernyei Sárosi Mihály ék.* 10a. (6. sz.) – *Kohn-féle csonk. gyűjt.* 92a. (16. sz.) – *Kováts Elek ima- és ék.* III. 447. (1. sz.) – *Kováts Óser ima- és ék.* 199b. (6. sz.) – *Kohn Sámuel ék.* 16a. (17. sz.) – *Kováts Zebulon ék.* 39b. (19. sz.) – *Áts Mózes ék.* 29b. (13. sz.) – *Áts Mózes imak.* 227a. (23. sz.).

Versfőkben: A SzOMBATNAK FÖ SERSzÖ URA AZ ISTEN AKIT A IÖVENDÖ BOLDOGZAGNAK PELDAIARA ADOT

A felező tizenkettesekben írt ének soraiban az ütemezés mindvégig hibátlan, a szótagszám is csak a 143, 216. és 251. sorban van elvétve.

Az ének dallamát a RMDT I, 23/II. alapján közöljük. Vikár Béla által gyűjtött népi változata (M. H. 514/a) a következő:

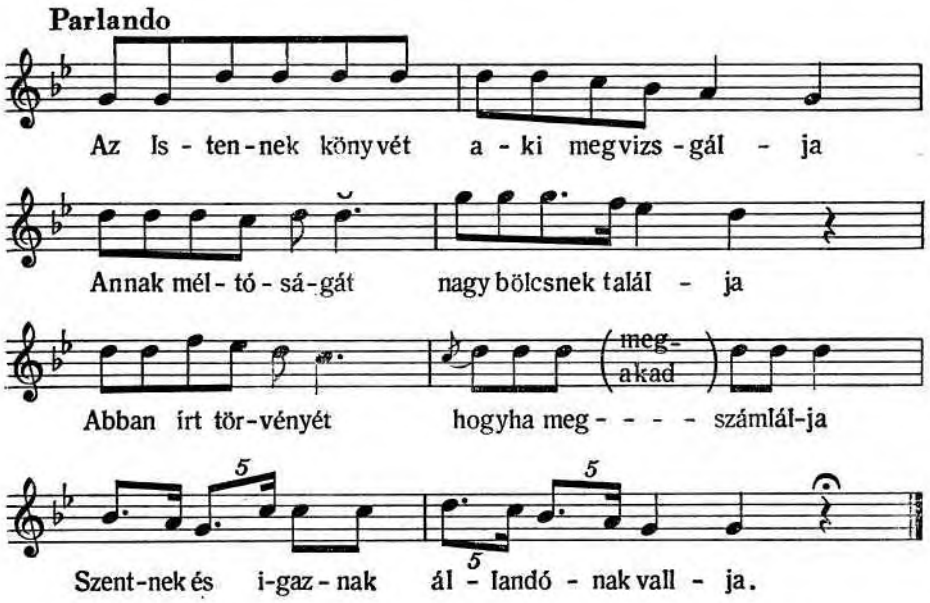

Vö. a következő ének jegyzetében közölt népi dallammal! – A hengerfelvételen a 2. versszak dallama is szerepel, az első versszakhoz képet apró eltérésekkel.

7 Ne hagyuk nyomulni = ne hagyjuk elmúlni

9–36 Vö. 1 Móz. 1–2.

10 valosagát = létét, létezését, lényegét

23 Vö. 1 Móz. 2,3. A sávát (= megpihent) igéből való a sábbát (= szombat) főnév.

32 el nem váltana = meg nem változtatna

35 Magyarázatát ld. a 439. lapon, a 133/35. sorhoz írt jegyzetben.
41–43 Vö. 1 Móz. 3–5.
53–84 Vö. 1 Móz. 6–9.
67 ercs olv. érc
71 embereket vezet olv. embereket vészét, (el)veszejt
72 vízben vezet olv. vízbe veszett
73 A II. változatban *fogadot* olvasható, a rím azonban a *fogada* alakot kíván, ezért erre javítottam. (Több későbbi változatban is *fogada* található.)
77 *A Noe tseledgye* szövegrészben a *cseléd* nem *szolgát* jelent, hanem *család*-ot. Hiszen Noé szolgát nem is vihetett magával a bárkában. Régi nyelvünkben a *család* magashangú párja, a *cseléd* szó használatos volt *család* értelemben.
85–96 Vö. 1 Móz. 10–11.
95 meg veszté = megrontotta; meg bojdula = megzavarodott
97–124 Vö. 1 Móz. 11,10–32. 12,1–9. 14,18–20. 17,19–27.
101 Magyarázatát ld. a 439. lapon a 133/101. sorhoz írt jegyzetben.
106 Magyarázatát ld. a 439. lapon a 133/106. sorhoz írt jegyzetben.
111 1 Móz. 15,7. és Neh. 9,7. versében az olvasható, hogy isten kihozta Abrahámot Ur-Kaszdimból: Urból, Chaldes városából. Ur azonban kemencét is jelent, ezért népetimológiával az énekszerző Chaldes tüzének fogja fel. Hátterének magyarázatát ld. a 437. lapon a 2/76. sorhoz írt jegyzetben.
116 *Hogy magva érkeznék az eg csillagival,* azaz magva (utódai) felérnének (számban) az ég csillagaival.
118 meg tökelle = beteljesítette, megvalósította
125–128 Utalás 1 Móz. 18–50. részeire.
129–156 Vö. 2 Móz. 1–20.
143 Szótagszámhiány az I–II. változat első ütemében: kimarad a *meg* igekötő; *Kohh-féle csonk. gyűjt.*-ben levő szöveg alapján javítottam a főszöveget.
156–160 Vö. 2 Móz. 31,12–17. 35,1–3. 3 Móz. 23. 4 Móz. 28–29. 5 Móz. 16.
171 rabotaval meg szentelenittnek = robottal, munkával megszentségtelenítnek
189–196 Vö. Ezsa. 56,3–7.
209–211 Vö. 1 Makk. 1. 2 Makk. 9.
213–216 Vö. 1 Makk. 7.
216 Szótagszámhiány a második ütemben: a II. változatban *evek meg nyelvét* olvasható; *Nagyernyei Sárosi Mihály ék.*-nek szövege alapján a főszöveget *evek meg mind nyelvét*-re javítottam.
224 Az I. változatban *semiben hayttya* olvasható. Ez azonban nyilván tévedés, a másoló az előző sorvég *haytya* igéjét írta ide is. Értelmileg a *hadgya* a helyes (így van *Kováts Zebulon ék.*-ben), ezért a főszöveget erre javítottam.
225 vethets el olv. vethetsz el
226 vethed el olv. vethedd el, vetheted el
234 Maga = noha
237 I. Sylvester pápa (314–335) Nagy Konstantin császárral tétette a vasárnapot kötelező heti ünneppé.
251 Szótagszámhiány az első ütemben: a másolók *Hozd el immár*-t kírtak, holott a helyes szótagszám *Hozzad el immáron*-t követel.

134.

Kéziratai:

I. **Pál András ék.** 10b–13a. (5. sz.) – Az ének végén: Finis. A szombatra való énekek között található. – A nótajelzésként idézett ének nyomtatásban először az 1593. évi *bártfai énekeskönyv*ben (359.) jelent meg. Dallamát közli: RMDT I. 23/II. – Másolta Pál András 1720-ban Bözödújfaluban.

II. **Ernyei Kováts Sámuel ima- és ék.** 45a–49b. (8. sz.) – Címe: Mas szombat reggeli enek. Isten szep ditseretti. A szöveg végén: Amen. – Nótajelzése nincs. – Másolta Ernyei Kováts Sámuel 1785-ben.

Szövege megtalálható még: *Kováts Zebulon ék.* 67b. (30. sz.) – *Kováts Óser ék.* 60. (16. sz.) – *Áts Mózes ék.* 12b. (7. sz.) és 19b. (10. sz.)

A felező tizenkettesekben írt ének 28. sorában hibás a szótagszám; az ütemezés mindvégig szabályos.

Az ének dallama ugyanaz, mint az előző számúnak. Népi változata, melyet Vikár 1905-ben gyűjtött (M. H. 514/b) egyszersmind az előző ének jegyzetében közzétett

népi dallamnak is variánsa. A két felvétel között érdemlegesebb eltérés csak a negyedik dallamsorban mutatkozik.

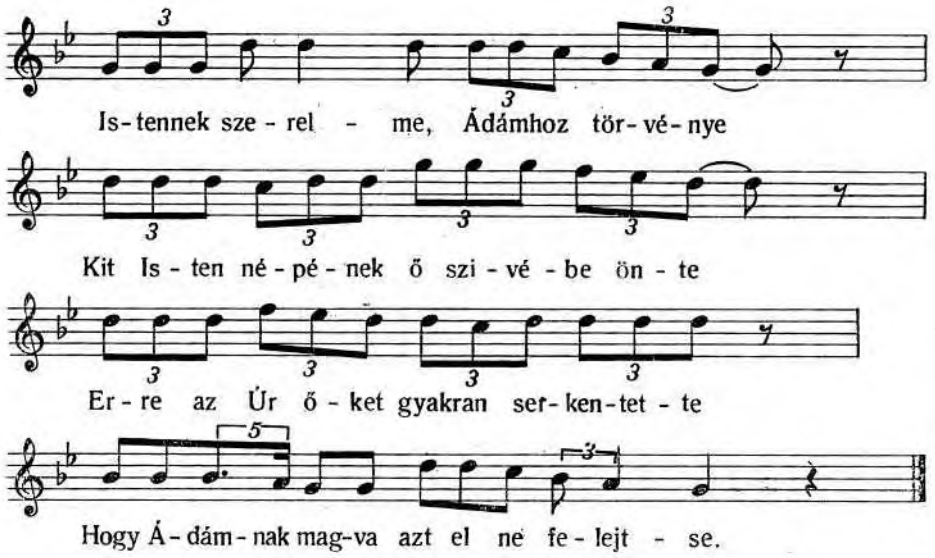

6 el valaszta = kiválasztott

12 Az I. változatban *es ezt meg uyittya* olvasható. Egyértelműbb és világosabb azonban a többi változatban található szöveg, ezért a II. változat szerint igazítottam ki a főszöveget.

14 ingassa = mozdítsa, buzdítsa, lendítse

27 Vö. 1 Móz. 4,

28 Szótagszámhiány a második ütemben: a másoló *urnak*-ot írt; *Kováts Zebulon ék-*.nek szövege szerint javítottam: *az urnak*-ra. – A sor magyarázatát ld. a 439. lapon a 134/28. sorhoz írt jegyzetben.

41 Meg foga = visszatartá

45 Vö. 1 Móz. 6,3.

59 Az I. változatban *szolgalnak* olvasható; értelem szerint azonban helyesebb a többi változatban található *szolgaltak* igealak. A II. változat szerint javítottam a főszöveget.

64 Vö. 1 Móz. 5,5.27.

67 Az sok tevelygesben mi meg ne tsökönyünk = a sok tévelygés között ne csökkenjen (ti. buzgalmunk, kedvünk a szombat megtartásában).

135.

Kéziratai:

I. **Pál András ék.** 13a–15a. (6. sz.) – Az ének végén: Finis. – A nótajelzésként idézett énekről lásd kötetünk 15. sz. énekének jegyzetét. – Másolta Pál András 1720-ban Bözödújfaluban.

II. **Szombatos ima- és ék.** (1770). 239a–241a. (18. sz.) – Címe: Ugyan azonra vallo. – Nótajelzése nincs.

III. **Ernyei Kováts Sámuel ima- és ék.** 68b–73a. (12. sz.) – Címe: Következik ismét szombati enek szep az ajittos lelkü hiveknek nota. Az ének végén: Amen. – Nótajelzése nincs. – Másolta Ernyei Kováts Sámuel 1788-ban.

Szövege megtalálható még: *Kohn-féle csonk. gyűjt.* 110b. (31. sz.) – *Kohn Sámuel ék.* 22b. (19. sz.) – *Kováts Zebulon ék.* 8a. (5. sz.) – *Kováts Óser ék.* 18. (9. sz.) – *Áts Mózes ék.* 17a. (9. sz.) – *Áts Mózes ima- és ék.* 210b. (28. sz.)

Versfőkben: STEPHANVZ TOLNAI D

A 4×14-es szakaszokban a szótagszám a 8, 11, 13, 29. és 34. sorban hibás. A 8+6-os ütemekben az ütemhatár három ízben szó belsejébe került.

Az ének dallamát a RMDT I, 20. alapján közöljük.

A versfők tanúsága szerint az ének szerzője Tolnai István, akit az e néven szereplő ismert egykorú személyek egyikével sem lehet teljes bizonyossággal azonosítani. Talán még leginkább abban a Tolnai Istvánban gyanítható az ének szerzője, aki 1615 körül a *Péchi Simon ék.*-nek .Bogáti-zsoltárait másolta, majd 1615 végén Kissolymoson a *Jancsó-k.* szombatos énekeinek többségét s 1617-ben *Árkosi János kódexé*-nek is tekintélyes részét leírta. Nem lehetetlen, hogy ez a Tolnai István egy személy azzal az 1611-ben Iklandon (Marosvásárhelytől északkeletre) tanítóskodó vagy lelkészkedő Tolnai Istvánnal, aki az Arisztotelésznek tulajdonított erkölcsi tanításokat negyven magyar hexameterbe ültette át (RMKT XVII/1. 640.). Hogy ez az éneke csak ilyen viszonylag késői másolatban maradt fenn, azon aligha csodálkozhatunk, ha meggondoljuk, hogy a sorozatos XVII. századi szombatos-üldözések mindig könyvelkobzásokkal és könyvégetésekkel jártak együtt. De a folytonos használatban is rengeteg mehetett tönkre közülük, s így bizonyára a XVIII. században másolt szombatos ima- és énekeskönyvekben több régi ének lappanghat, amelyekről konkrét adat híján korai eredetük nem állapítható meg.

6 Vö. Zsolt. 42,2.

8 Szótagszámtöbblet az első ütemben: a másolók alighanem *hallni* helyett *hallani*-t írtak.

11 Szótagszámtöbblet az első ütemben: a másolók *münekünk-et* írtak *nekünk* helyett.

13 Szótagszámtöbblet az első ütemben: a másolók a *törvényedből* szót megtoldották a *szép* jelzővel; a főszövegből elhagytam.

22 Az *épüljönk k*-ja a másoló tollában maradt.

29 Szótagszámhiány az első ütemben: a másolók a *Vidamits* után kifelejtették alighanem a *meg* igekötőt.

31 nyomhassuk az te ösvenyedet = ösvényeden, utadon járhassunk

34 Szótagszámhiány az első ütemben: a másolók *napodis*-t írtak *napodatis* helyett.

47 A *paysa* három szótagúnak számít.

136.

Kézirata: **Pál András ék.** 23b–24b. (12. sz.) – A nótajelzésként idézett énekről lásd a 4. sz. ének jegyzetét. – Másolta Pál András 1720-ban Bözödújfaluban.

Az éneknek csak ez az egy feljegyzése ismeretes. Minthogy pedig *Pál András ék,* minden lapjának alsó része csonka, a lapok aljára eső szövegrészek vagy teljesen megsemmisültek, vagy csak hiányosan betűzhetők ki.

A 2×16-os szakaszokban a 4. és 15. sorban hibás a szótagszám. A 8+8-as ütemezés mindvégig szabályos.

Az ének dallamát a RMDT I, 59/II. alapján közöljük.

4 Szótagszámtöbblet a második ütemben: a kéziratban *kedvedböl* olvasható; *kedvel*-re javítottam, mert a szótagszámon kívül a rím is így kívánja.

5–10 Forrásának meghatározását ld. a 440. lapon a 136/5–10. sorhoz írt jegyzetben.

15 Szótagszámtöbblet a második ütemben: a kéziratban *hogj valasztast tegyünk az szent köszt* olvasható. A *szent* jelzőt, mint fölöslegest elhagytam a főszövegből.

22–23 neüre, neüben olv. névre, névben

24 Kötesed = végzésed, határozatod

137.

Kéziratai:

I. **Pál András ék.** 32b–36a. (18. sz.) – A szögletes zárójelek közé tett rövidített címet a II. változatból közlöm. Az ének végén: Finis. – A nótajelzésként idézett ének Bogáti Fazekas Miklós LXXXIV. zsoltárparafrázisa. Dallamát közli: RMDT I, 101. – Másolta Pál András 1720-ban Bözödújfaluban.

II. **Kováts Elek ék.** 7b–10b. (7. sz.) – Címe: Mas ugjan pessara valo enek, melyben fundamentomosson le irattatik, hogj mikor zereztetet az istentöl es mi vegre. Arg: Az péssa illyen innep nap. – Nótajelzése azonos az I. változatéval. – Másolta az 1. kéz 1796-ban.

Szövege megtalálható még: *Kováts Zebulon ék,* 27a. (18. sz.)

Versfőkben: ASz PESA ILLIEN INNEP NAP HOGI ANNAK MMN – E versfőszövegből úgy tűnik, hogy az ének szövege a végén hiányos, bár a másolók befejezett egésznek tekintették.

A Balassi-strófákban (6, 6, 7, 6, 6, 7, 6, 6, 7) írt ének 18. és 105. sorábaá hibás a szótagszám.

Az ének dallamát a RMDT I, 101. alapján közöljük.

Kohn Sámuel szerint (261–262.) az ének a pészáh napjára vonatkozó zsidó legendák felhasználásával és a spanyol-zsidó rítusú ünnepi imakönyv pészáh első és második napjának estéjére való éneke alapján készült.

10–189 Az ének a zsidók Egyiptomból való szabadulását beszéli el, vö. 2 Móz. 3–14.

15 jovallá = helyesnek, jónak látta, elfogadta

18 Szótagszámtöbblet a II. változatban: a másoló *közében*-t írt; *Kováts Zebulon ék.*-nek szövege alapján javítottam a főszöveget *közé*-re. – vallá = megbízta, felhatalmazta

29 felelmes = félelemmel telt, félénk

38 az hon = ahol

45 közli veled jovait = javaiban részesít

62 nem hün = nem hitt

65 *Ki ur minden estin* olvasható valamennyi változatban. Hogy a *minden estin* (illetve a rímet figyelembe véve helyesen: esten) nem elírás, hanem tudatos említése estének, az nyilvánvaló abból, hogy az ének pészáh ünnep estéjéről szól.

72 veletlen = hirtelen

83 Harmadnapi eyseg = három napig tartó sötétség

94, 96, 100, 104 holnap = hónap

108 vereben felre tegyen = véréből tegyen félre

113 ne veszteglyetek = ne vesztegeljétek

132 Eppen = egészen

139 Saruja lábában = saruja lában

171 kérik mar azon = már arra kérik

178 Helyesen: hatszázezer, ld. 2 Móz. 12,37.

190–234 Az ünnep rendtartásáról ld. 3 Móz. 23,1–14. és 5 Móz. 16,1–8.

198 pashat ennenek = pászkát, kovásztalan lepényt ennének

220 Keserü salata = a máror vagy keserűfű, a széderest egyik szimbólikus étele. Vö. 2 Móz. 12,8.

234 Izraelből ki hanna olv. Izraelből kihányná (= kivetné)

235–261 Forrásának meghatározását ld. a 440. lapon a 89. énekhez írt jegyzetben.

238–240 Ábrahám győzelméről vö. 1 Móz. 14.

241 Sennacherib hadának pusztulásáról vö. 2 Kir. 19,35.

242 Bel Babel bálványainak lerontásáról vö. Ezsa. 46.

244 Baldasar haláláról vö. Dán. 5.

245 Dániel megmenekülése az oroszlánok torkából vö. Dán. 6.

249 Góg és Mágóg a zsidó hagyomány szerint az eljövendő messiással fog harcba szállni, de a messiás győzedelmeskedni fog e pogányokon. Vö. Ezék. 38,18–23.

284 Vö. 5 Móz. 4,20.

138.

Kéziratai:

I. **Pál András ék.** 41b–44b. (22. sz.) – Az ének végén: Finis. – A nótajelzésként idézett énekről lásd a kötetünk 14. sz. énekének jegyzetében mondottakat. – Másolta Pál András 1720-ban Bözödújfaluban.

II. **Szombatosok ima- és énekeskönyve** (1740) 236–243. (2. sz.) – Címe: Törvény kiadásra való szép enek. A szöveg végén: Amen. – Nótajezlése azonos az I. változatával. – Másolta a 3. kéz.

III. **Kováts Elek ék.** 15b–17b. (14. sz.) – Címe, argumentuma és nótajelzése azonos az I. változatával. – Másolata 1796-ból való.

Szövege megtalálható még: *Kováts Zebulon ék*. 71a. (31. sz.) – *Áts Mózes ék.* 54a. (23. sz.)

Versfőkben: HETEKNEK SENGENEK TÖRVENI KIADÁSNAK INNEPET Igy Ertsünk. A két utolsó szó a két utolsó versszak első szava.

A 9, 8, 9, 8-as szakaszokban írt ének 20, 46, 63, 132. és 156. sorában hibás a szótagszám.

Az ének dallamát a RMDT I, 167. alapján közöljük.

Kohn Sámuel szerint (262.) az ének az ötvenedik napra (pünkösd) vonatkozó bibliai helyek és az erről szóló zsidó hagyományok összefoglalása.

7 *Igerel neki kies io helt*, azaz Kánaán földjét.

8 *Allo szod,* vagyis megmásíthatatlan, nem változó szavad

13 A nagy ünnepekről ld. 3 Móz. 23.

20 Szótagszámhiány az alapul vett II. és a III. változatban: a másolók *Az heteknek*-et írtak. A főszöveget Az *het heteknek*-re javítottam.

38 A *rea* e sorban egy szótagúnak számít.

41–92 A tíz parancsolat kiadásának történetét ld. 2 Móz. 19–20.

46 Szótagszámhiány valamennyi változatban: a másolók: *Mikor*-t írtak; az eredeti szövegben alighanem *Mikoron* lehetett.

47 Vö. Zsolt. 18,10.

63 Szótagszámtöbblet valamennyi változatban: a másolók *jelented szent akaratodot*-ot írtak; a *szent* jelzőt mint alighanem utólagos toldást a főszövegből elhagytam.

65 Magyarázatát ld. a 439. lapon. a 138/65. sorhoz írt jegyzetben.

79 Magyarázatát ld. a 439. lapon a 138/79. sorhoz írt jegyzetben.

81 El vezni olv. elveszni

132 Szótagszámtöbblet valamennyi változatban: a *mutatot ily helt* szövegrészből az *ily* névmást mint feleslegeset a főszövegből elhagytam.

149 Vö. Siral. 3,41.

156 Szótagszámtöbblet a II. változatban: *az irgalmodban* kifejezésből elhagytam az *az* névelőt.

157 állatok = élőlények

169 cherubim, seraphim, az angyalok két rendje.

139.

Kéziratai:

I. **Pál András ék.** 49b–51a. (26. sz.) – A nótajelzésként idézett ének Bogáti Fazekas Miklós LXXIV. zsoltárparafrázisa. Dallamát közli: RMDT I, 225. – Másolta Pál András 1720-ban Bözödújfaluban.

II. **Kováts Elek ék.** 25b–27b. (23. sz.) – Címe, argumentuma és nótajelzése azonos az I. változatéval. – Másolta az 1. kéz 1796-ban.

Versfőkben: UI ESzTENDEöNEK ERTELMET IGI TUD

A 3×14-es szakaszokban írt ének 55. és 57. sorában hibás a szótagszám. Ütemezése 4+4+4+2.

Az ének dallamát a RMDT I, 225/II. alapján közöljük.

Kohn Sámuel szerint (263.) az ének annak a magyarázatnak versekbe foglalt változata, amely Péchi Simon imakönyvében az újesztendő ünnepére szóló imák előtt található. Meg kell jegyeznem, hogy az ének jóval többet tartalmaz a magyarázatnál.

1 A *lakik* szót az I. változatban kifelejtette a másoló; a II. változat alapján pótoltam.

7 holnap = hónap

10 *Szentek nyelven tisri holnap*, azaz héberül tisri. Valójában azonban a héber ezt a hónapnevet az asszírból kölcsönözte. – mindszent hava = október

17 Vö. 3 Móz. 23,5.24.

33 Téves filologizálás: tisri-t tisá-ból származtatja a szerző, ami azonban nem hetediket jelent, hanem kilencediket.

35 Magyarázatát ld. a 437. lapon az 58/7–8. sorhoz írt jegyzetben.

36–42 Forrásának meghatározását ld. a 440. lapon a 139/36–42. sorhoz írt jegyzetben.

43 allat = élőlény

50 bolygatagsagnak = balgatagságnak, tévelygésnek, megzavarodottságnak, bolondságnak

53 *masolas nem leszen,* azaz másítás, változtatás nem leszen

55 Szótagszámhiány a II. változat utolsó ütemében: a *számláltatik*-ot *számláltattatik*-ra javítottam.

57 Szótagszámhiány az első ütemben: a II. változat másolója *jo vagy gonosz*-t írt; a főszöveget *jo avagy gonosz*-ra javítottam.

66 *Kiknek eltek az eletre irva nem volnanak,* vagyis akiknek élete az örök életre nem volna feljegyezve.
71 *vad agak*-on a pogány (nem zsidó) származású szombatosokat érti.

140.

Kéziratai:

I. **Pál András ék.** 54a–58a. (29. sz.) – A nótajelzésként idézett ének Bogáti Fazekas Miklós XCI. zsoltárparafrázisa. Dallamát közli: RMDT I, 42. – Másolta Pál András 1720-ban Bözödújfaluban.

II. **Festetich kézirat.** 217b–223a. (4. sz.) – Címe: Szentséges kipur napra való énekek következnek. A szöveg végén: Amen. – Nótajelzése nincs. – Másolata 1730–40 között készült.

III. **Szombatosok ima- és énekeskönyve** (1740). 374–381. (6. sz.) – Címe: Az szentséges kiypur napjara valo ének. Szent szent szent az isten az ur. A szöveg végén: Ammen. – Nótajelzése nincs. – Másolata 1740 után készült.

Szövege megtalálható még: *Kováts Elek ék.* 30b–33b. (28. sz.) – *Kohn-féle csonk. gyűjt.* 71a. (15. sz.) – *Kováts Elek ima- és ék.* 490. (5. sz.) – *Kováts Óser ima- és ék.* 241b. (35. sz.) – *Szombatos kódexlevelek* (1. sz.) – *Sallós József ék.* 154. (17. sz.) – *Sallós József ima- és ék. I.* 811. (5. sz.) – *Koncz József ima- és ék.* 382. (15. sz.) – *Kováts Zebulon ék.* 49b. (20. sz.) – *Áts Mózes ék.* 57b. (24. sz.)

Kiad. HAZAI HUGO, IMIT Évkönyve. Bp. 1900. 231.

Versfőkben: SzENTSEGE A KIPPUR NAPIANAK ESz MINDENKOR S ILLIEN Zent. Az utolsó szó az ének utolsó versszakának első szava.

Kohn Sámuel szerint (262.) az ének forrása a kippur napi imádságban olvasható *Széder há-ábódá* és a *midrás*, a zsidó legendák erre a napra vonatkozó részei.

A 4×11-es szakaszokban a 34, 75, 115 és 138. sor szótagszáma hibás.

Az ének dallamát a RMDT I, 42. alapján közöljük.

1–2 kerubim és seraphim, az angyalok két rendjének neve. A frigyszekrény kerubokkal volt díszítve, innen ered az istenre vonatkozó ama szólás: ki ülsz a kerubimon.
3 allatokon = élőlényeken
11 azonban = sietve, azonnal, azon nyomban
20 Kippur napjára vonatkozólag vö. 3 Móz. 23,26–32.
41–136 Kippur napjához fűződő zsidó legenda
52 *Esztendő ez napig*, azaz egy évig, amíg az esztendő ugyanarra a napra fordul.
56 *abban hadgja*, vagyis azon nem változtat
61–63 Magyarázatát ld. a 439. lapon a 140/61–73. sorhoz írt jegyzetben.
104 *meg engedet* = megbocsátott
115 Szótagszámtöbblet az I. változatban: a másoló *urium es tzumim*-t írt; a *Kohn-féle csonk. gyűjt,* szövege alapján javítottam *urim es tummim*-ra. A két héber szót, mely fényt és tökéletességet, tudományt és igazságot jelent, valószínűleg drágakőbe vésve viselte a főpap ünnepi öltözetén.
128 *el nem vött,* ti. az imádságból el nem fogadott, meg nem hallgatott semmit
138 Szótagszámtöbblet valamennyi változatban: a másoló *Eleteket*-et írt; a főszöveget *Elteket*-re javítottam.
140 A *paisaval* kifejezés négyszótagúnak olvasandó.
149 bator = bár, ámbár, noha
151 hagasarol olv. hagyásáról
163 uraljuk = urunknak tekintsük, valljuk

141.

Kéziratai:

I. **Pál András ék.** 58a–60b. (30. sz.) – Címét és nótajelzését lásd a főszövegben. Az ének végén: Amen. – A nótajelzésként idézett ének Bogáti Fazekas Miklós LIII. zsoltárparafrázisa; dallamát vö. RMDT I. 44. 47. 111. és 112. – Másolta Pál András 1720-ban Bözödújfaluban.

II. **Kováts Elek ék.** 33b–35a. (29. sz.) – Címe és nótajelzése azonos az I. változatéval. Az ének végén: Amen. – Másolta az 1. kéz 1796-ban.

Versfőkben: DOMJNE DEUS AVDI PRECES NOSTRAS

A 4×11-es szakaszokban a szótagszám mindvégig hibátlan. Ütemezése 4+6.

Az ének dallamát a RMDT I, 47. alapján közöljük.

2 *ez keserves völgyre*, azaz a földre, amelyet másképpen többnyire *siralom völgyének* is szoktak nevezni. Vö. Zsolt. 84,7.

20 Vö. Zsolt. 18,6.

25 töriben = csapdájában, kelepcéjében

33 A II. változatban a másoló tévesen e sorban is megismételte az előző sor végének *futva mentünk* szavait. Az eredetiben nyilván nem ismétlődött kétszer ugyanaz a szöveg, ezért *el merültünk*-re javítottam.

57–60 Vö. Jer. 3, 14,22.

69 A másoló *szivünket*-et írt, de ez a kifejezés a *háborgatókra* vonatkozik, s így a *szivüket* alak a helyes.

79–80 Vö. Ezék. 11,19.

142.

Kéziratai:

I. **Pál András ék.** 62b–64b. (32. sz.) – A nótajelzésként idézett ének Bogáti Fazekas Miklós XLVI. zsoltárparafrázisa. Dallamát közli: RMDT I, 56. és 76. – Másolta Pál András 1720-ban Bözödújfaluban.

II. **Kováts Elek ék.** 38a–39b. (33. sz.) – Címe, argumentuma és nótajelzése azonos az I. változatéval. – Másolta az 1. kéz 1796-ban.

Versfőkben: VRNAK SATOROSSA VAGI ÖSzVE GyW… A versfőkből összeállítható szöveg és a cím után olvasható argumentum egybevetéséből nyilvánvaló, hogy az ének mindkét változatban csonkán zárul, bár a másolók látszólag a 24. versszakkal befejezettnek vélték az éneket. Ha az argumentum szövege hibátlan, akkor a teljes ének 40 versszakra terjedt.

A 10, 11, 10, 11 -es szakaszokban az 56. sor szótagszáma hibás. A 10-es sorok 5+5-ös, a 11-es sorok 5+6-os ütemezése mindvégig szabályos.

Az ének dallamát a RMDT I, 76/III. alapján közöljük.

Kohn Sámuel szerint (262.) az ének a sátoros ünnepekre vonatkozó bibliai helyeknek és az erről szóló zsidó hagyományoknak összefoglalása.

9 Vö. 3 Móz. 23,33–44. 5 Móz. 16.

12 A másoló *Esztendöt altal*-t írt, de a helyes alak *Esztendö altal,* minthogy az *által* névutó nem jár tárgyesettel.

13 *Lévi ága,* a leviták, azaz a zsidó papi rend

16–20 Vö. 4 Móz. 18,23–24. és 5 Móz. 10,9., 18,1–2.

25–26 4 Móz. 18,25–32. szerint a leviták a tizedükből tizedet adtak a főpapnak, ez a tized tizede.

27 *osztanon*, bővített formája az *oszán, azután* szónak.

28 a melyel tartottak olv. amellyel tartatták; e mellékmondat nem a cselédekre vonatkozik, hanem a dézsmára.

37–38 Magyarázatát ld. a 439. lapon, a 142/37–38. sorokhoz írt jegyzetben.

41–80 Vö. 2 Móz. 16., 2 Móz. 13,21–22., 2 Móz. 17. és 4 Móz. 20.

52 *even a mannában* olv. evén a mannában, azaz a mannából.

53 Vö. 5 Móz. 8,4.

56 Szótagszámhiány a második ütemben: a másoló *azt mint*-et írt; a főszöveget *azt a mint*-re javítottam.

69–80 Magyarázatát ld. a 438. lapon a 64/11. és 64/12. sorhoz írt jegyzetben.

74 *kezzek* olv. kezék, azaz közéjük

85 *Eres viz*, vagyis folyó víz

143.

Kézirata: **Pál András ék.** 78a–80a. (41. sz.) – A nótajelzésként idézett ének nyomtatásban először az 1590. évi *debreceni énekeskönyv*ben (297.) jelent meg. Dallamát közli: RMDT I, 208. – Másolta Pál András 1720-ban Bözödújfalúban.

A 10, 10, 8, 8-as szakaszokban a szótagszám végig hibátlan.

Az ének dallamát a RMDT I, 208. alapján közöljük.

Kohn Sámuel (263.) megállapította, hogy az ének Ezsa. 54. alapján készült.

4 Czion = Sion; itt a zsidóságot jelképezi.
10 *suytolal,* a *sujt* ige gyakorító formája
18 Jah, az isten héber neve.
25–27 Vö. Ezsa. 12,5–6.
29 Tsyont olv. Ciont; vastag = erős, nagy
41 *Noach,* másképpen Noé; *Noach vize*, vagyis a vízözön.
54 *smaragd s jaspis köböl*, a smaragd üvegfényű zöld drágakő, a jáspis a kvarcnak idegen anyagoktól sávosan színezett változata.
57 *saphyr* kék vagy színtelen üvegfényű drágakő
58 *Ophir aranyból,* azaz Ófirból származó aranyból. Ófirnak nevezi a biblia (2 Krón. 9,10.) azt a vidéket, ahonnan Salamon király hajói aranyat s drágaköveket szállítottak. Fekvése bizonytalan, egyesek Arábiában, mások Indiában és Afrikában keresik.
59 *carbunculus*, régen a vörös színű s üvegfényű drágaköveket (rubin, granát, spinét) jelölték e névvel.
62 *Eggygh lesznek,* ha *egyik*-nek értelmezzük az első szót, e mellékmondatnak alig van értelme. Valószínűleg a másolók tollán eltorzult szóalak lehet s helyesen *egyek* volt az eredeti formája. így világos a mondat, ti. egyek lesznek, mert istentől megáldattak.

144.

Kéziratai:

I. **Pál András ék.** 80b–81b. (42. sz.) – Címe: Mas enek. A szögletes zárójelek közé tett cím a III. változatból való. – A nótajelzésként idézett ének Bogáti Fazekas Miklós LXII. zsoltárparafrázisa. Dallamát közli: RMDT I, 23/II. – Másolta Pál András 1720-ban Bözödújfaluban.

II. **Szombatos énekek és imádságok könyve** (XVIII. sz. eleje). 98a–99b. (15. sz.) – Címe: Más igen szép énekek. A szöveg végén: Finis hujus. – Nótajelzése azonos az I. változatéval. – Másolta az 1. kéz.

III. **Szombatos ima- és ék.** (1770). 221b–222a. (9. sz.) – Címét lásd a főszövegben. – Nótajelzése nincs.

Szövege megtalálható még: *Szombatos töredékek* 9a. (2. sz.) – *Marosvásárhelyi ima- és ék*. 282. (9. sz.) – *Kováts Zebulon ék.* 56a. (22. sz.)

Az ének szakaszainak első három sora felező tizenkettesekben készült, a negyedik sor azonban 13-asra (6+7) bővült. A variánsok egybevetéséből kitűnik, hogy a szótagszám csak az első és utolsó versszak negyedik sorában hibás.

Az ének dallamát a RMDT I, 23/II. alapján közöljük.

KOHN SÁMUEL (268.) szerint az ének eredetije a spanyol-zsidó rítusú ünnepi imakönyvben a kippur napi muszáf-imádságban olvasható Jehudá há-Lévi költeménye.

4 A különböző változatokban *Imesik, Imezik* olvasható. Valószínűleg szövegromlásról van szó. KOHN SÁMUEL (258.) *Ismétlik*-nek értelmezi. De ha összevetjük az előző sor szövegével, akkor az tűnik ki, hogy *Azok* (ti. az erős magasság és abban az isten dicsőséges széke) erősítik isten fénylő ékességét, viszont *Imezek* (ti. a föld lakói) pedig szentelik, azaz szentnek hirdetik isten királyi felségének fénylő ékességét. Ha tehát a kétfelől való rámutatást vesszük figyelembe, akkor az *Imezik* legvalószínűbben *Imezek* mutatónévmásnak értelmezhető. – A második ütem szótagszámhiányát a *te* névmás közbeiktatásával igazítottam ki.
10 Vö. Ezsa. 6,1.
8 A *paysunk* kifejezés három szótagúnak ejtendő.
19–20 A *tseled* szó a *család* magashangú párja, itt *család*-ot jelent. Az *egybölis* kifejezés azonban aligha értelmezhető *egyszerre-, egyben-, együttal*-nak. A sor utolsó üteme hét szótagot kíván, s így az *egybölis* alighanem *égiből is*-nek olvasandó és a *mennyei család* nyomatékosító értelmezőjének foghatjuk fel: *a mennyei családtól, vagyis az égi családból is.* E szerint a két sor értelme: a föld lakói úgy vesznek (ti. az által, hogy istent imádják) biztosan kegyelmet és a mennyei családtól, az égiből is jó kedvet, azaz elismerést.
21 angyali tsatak = angyali seregek
24 Az angyalok hat szárnyáról ld. Ezsa. 6,2. – Szótagszámhiány az utolsó ütemben: a szokványos háromszoros *szent* felkiáltást az I. és III. változatban csak kétszer írták le a másolók, a II. változatban azonban helyesen háromszor van.
26–27 A másolók mindhárom változatban *meglelik, tisztelik, szentelik* többesszámú alakban írták le az igéket, de a rím *megleli, tiszteli, szenteli* alakot kíván.

29 scadai, helyesen sádáj (2 Móz. 6,3.), izrael istenének egyik neve.
31 *strasa* szón angyali strázsák, őrállók értendők.
42 Vö. 1 Kir. 8,27.
44 Szótagszámhiány valamennyi változat utolsó ütemében: az *amment, amment mondgya* szövegrészt *az amment, amment mondgya*-ra egészítettem ki.

145.

Kéziratai:

I. **Pál András ék.** 82a–83a. (43. sz.) – A nótajelzés egyetlen *Szent* szavából a dallam nem állapítható meg. A II. változatban ugyan már két szó *Szent törvény* a nótajelzés, de ezzel az ének önmagára utal, éppúgy mint a következő 147. ének nótajelzése is, amiből talán arra következtethetünk, hogy mindkét éneknek saját dallama volt. – Másolta Pál András 1720-ban Bözödújfaluban.

II. **Szombatos énekek és imádságok könyve** (XVIII. sz. eleje). 99b–101a. (16. sz.) – Címe: Más szép enek. A szöveg végén: Finis hujus. – Nótajelzésére vonatkozólag ld. az I. változatról írt jegyzetet. – Másolta az 1. kéz.

III. **Szombatos ima- és ék.** (1770). 222a–223a. (10. sz.) – Címe: Ugyan azonra valo. – Nótajelzése nincs.

Szövege megtalálható még: *Szombatos töredékek*. 10b. (3. sz.) – *Marosvásárhelyi ima- és ék.* 290. (10. sz.) – *Kováts Zebulon ék.* 57a. (23. sz.)

A 4×11-es szakaszokban a 41. és 48. sor szótagszáma hibás.

Kohn Sámuel szerint (259.) az ének eredetije a spanyol-zsidó rítusú közönséges és ünnepi imakönyv köznapi, illetve kippur napi reggeli imádság előtt levő ének.

3 *Ez földön gyümöltset az urnak viszem,* az isten törvényét nevezi gyümölcsnek, melyet meghordoz, hirdet a földön. Ld. még a 43. sorhoz írt jegyzetet.
4 A sor értelme: amiért az ur talán maga elé bocsát engem.
6 ohayt = sóhajt, jajgat
11 *Gorombasagtokat meg dorgalljatok,* tudatlanságokat, ostobaságokat hibáztassátok, rosszaljátok
12 Értelme: ha azt az ur meghallja, megengedi, hogy megtérhessetek.
18 azt vegre hozza, azaz véghez viszi, eljuttatja
37 *fadgyam böytel apaztom,* vagyis zsírom (faggyúm) böjtöléssel fogyasztom le.
41 Szótagszámhiány valamennyi változatban: a másolók *törvénytöl*-t írtak; a főszöveget *törvényetöl*-re javítottam.
43 *Veszek eneklestis kedves gyümöltsröl*, azaz énekelek (énekbe foglalom) a kedves gyümölcsről (ti. az isten törvényéről) mondandómat.
45 *Kiáltok vegtelen bö kegyelmére,* vagyis kiáltok végtelen bő kegyelméért; kegyelméért esedezem.
46 engedelmere = bocsánatára
47 *Fogok tizen harom természetire,* rábírom, ráveszem istent, hogy tizenhárom tulajdonsága szerint megkegyelmezzen (Maimúni 13 hittételét az istenről ld. a 118. számú énekben.)
48 Szótagszámtöbblet valamennyi változatban: a másolók *Csudájárais*-t írtak; a főszövegből az *is* kötőszót elhagytam.

146.

Kéziratai:

I. **Pál András ék.** 83b–85a. (44. sz.) – Nótajelzése nincs. A szögletes zárójelbe tett nótajelzés a II. változatból való. – Másolta Pál András 1720-ban Bözödújfaluban.

II. **Szombatos énekek és imádságok könyve** (XVIII. sz. eleje). 101a–103b. (17. sz.) – Címe: Mas szép enek. A szöveg végén: Finis. – Nótajelzése: *Noh szent* szavaival az ének önmagára utal, amiből arra következtethetünk, hogy talán saját dallama volt, mint alighanem az előző 146. éneknek is. – Másolta az 1. kéz.

III. **Szombatos ima- és ék.** (1770). 223a–224b. (11. sz.) – Címe azonos a II. változatéval. – Nótajelzése nincs.

Szövege megtalálható még: *Szombatos töredékek.* 12a. (4. sz.) – *Kováts Zebulon ék.* 58a. (24. sz.)

A 13, 13, 5, 13, 5-ös szakaszokban az 51. és 61. sor szótagszáma hibás. A 13-as sorok ütemezése 4+4+4+l.

Kohn Sámuel szerint (259.) az ének eredetije a spanyol-zsidó rítusú közönséges imakönyv kippur napi Neila-imádságában Ábrahám Ibn Ezra költeménye.

2 Arai, Chasnal, angyalok neve. Az Arai az Erellám (Ezsa. 33,7.) itt feltételezett egyesszáma. Chasnal, helyesen Chasmal előfordul Ezék. 1,4. versében *fénylő érc* jelentésben.

9–15 A seraphim angyalok leírása Ezsa. 6,1–4. nyomán.

28 *Urnak be viszik*, ti. az úrnak előadják, elmondják az emberek dolgát, cselekedeteit, gondolatait.

30 Nem restelkednek = nem restek

31 *Maeon haz*, helyesen Máon = palota, az ég egyik szinonimája. Vö. 5 Móz. 26,15., Jer. 25,30.

32 *Hadarniel fö hoph mester* (= udvarnagy) az úr képében tizenkétszer százezer angyalnak parancsolt. Bővebb magyarázatát ld. a 440. lapon, a 146/32. sorhoz írt jegyzetben.

37 rea fedezi = beborítja, elhalmozza

41 Sandephon főangyal nevéről ld. a magyarázatot a 440. lapon, a 146/41. sorhoz írt jegyzetben.

44 fejeben teteti = fejére tételi

47 Edgjk sereg másra ujitt = egyik sereg a másik után újra kezdi (szavait, énekét).

51 Szótagszámhiány valamennyi változatban: a másolók a *tsillagtalan* szó előtt alighanem kifelejtették az *a* névelőt.

55 Tömény ezeren = sok ezren

57 Szótagszámtöbblet valamennyi változatban: a másolók *enekeljünk*-öt írtak, holott e helyen valószínűleg elíziós igealak volt az eredetiben: *enekljünk*.

59 szelljét hozzat olv. szélét hosszát

A XVIII. SZÁZAD FORDULÓJÁRÓL VALÓ FORRÁSOK ÉNEKEI

E csoport hét énekének szövegét négy különböző, a XVIII. század végéről és a XIX. század elejéről származó forrásból merítettem. A 147–148. számú a *Kováts Elek énekeskönyvé*-ből, a 149–151. számú a *Kohn-féle csonkaságok gyűjteménye*-ből, a 152. számú *Kováts Elek ima- és énekeskönyvé*-ből és a 153. számú a *Marosvásárhelyi ima- és énekeskönyv*-ből való.

A *Kováts Elek énekeskönyé*-t az 55b lapjáig egy kéz másolta, az 56b–60b lapokon egy második kéz jegyezte fel az énekeket, és a 61a–64a-ig terjedő lapokat pedig Kováls Sámuel írta be. A kötet összesen 47 éneket tartalmaz, de csak az előbb említett kettő olyan, amely más gyűjteményben még nem fordult elő.

A *Kohn-féle csonkaságok gyűjteménye* több XVIII. és XIX. századi ima- és énekeskönyv-töredékből van egybefűzve. Ezekben 32 énekszöveg található. Három közülük korábbi forrásokban nincs meg. A *Kováts Elek ima- és énekeskönyvé*-nek 34 éneke között mindössze egy új akadt.

Az utolsó, 153. számú ének két forrásban is megvolt, ma azonban csak a *Marosvásárhelyi ima- és énekeskönyv*-ből ismert, mert a *Kohn Sámuel énekeskönyve* vagy lappang, vagy a második világháború idején elpusztult. Az ének e két másolata korban közel áll egymáshoz, mert a *Kohn Sámuel énekeskönyvé*-t ismertetői közelebbi évmegjelölés nélkül a XIX. század elejéről valónak gondolják, a *Marosvásárhelyi ima- és énekeskönyv* pedig 1806 körüli években készült, s így az sem lehetetlen, hogy a *Kohn Sámuel énekeskönyve* nem is korábbi másolat a *Marosvásárhelyi ima- és énekeskönyv*-nél. A *Kohn Sámuel énekeskönyvé*-ben a 153. számú ének versfői – legalábbis Kohn Sámuel (264.) és Thúry (90. l.) leírása szerint – arra utalnak, hogy ebben az ének szövege talán még hibásabb, mint a második forrásban. A Gergely nevet ugyanis a versfőkből romlott Gerghli alakban lehetett csak összeállítani.

Kohn Sámuel énekeskönyvé-nek 31a lapján egyébként volt még egy 18 versszakos *Oh mely félelmes rettegés* kezdetű ének. Ennek szövegét azonban – ha csakugyan szombatos eredetű, s nem valamely protestáns szerző műve, amint azt Kohn Sámuel (264.) gyanítja – nem közölhettem, mert az éneket eleddig csupán ebből a jelenleg lappangó gyűjteményből ismerjük. Thúry bibliográfiájában a címét így közli: Más szép ének. Nóta: Háborúsága Dávid királynak. Kohn Sámuel pedig a szöveg első két sorát a következőképpen idézi:

Oh, mely félelmes rettegés lesz az nagy ítélet,
Mikor az isten minden állatot tűz által megéget.

147.

Kézirata: **Kováts Elek ék.** 46b–49a. (40. sz.) – Címét és nótajelzését lásd a főszövegben. A nótajelzésként idézett egyetlen szó dallamának meghatározására nem elégséges. – Másolta az 1. kéz 1796-ban.

Szövege megtalálható még: *Kohn Sámuel ék.* 36a. (24. sz.)

Versfőkben: …TIA ARRA HOGI IOL TSELEKEDGJEK S MJ EEIDDTHA

A felező tizenkettesekben írt ének ma ismert egyetlen forrása igen romlott szöveget őrzött meg. Egyéb hibák mellett az ének 4, 7, 25, 29, 30, 32, 33, 40, 44, 48, 63, 66, 74, 76, 79, 82, 85, 89, 93, 97, 99, 100, 104, 105, 110,111, 113, 116, 119, 129, 133,

136, 139, 142, és 144, sorában téves a szó tagszám. Mindez arra vall, hogy az ének szemmel láthatólag nem élt az énekes gyakorlatban, hanem csak kéziratos másolatokban terjedt, s a másolók nem sokat törődtek a sorok szótagszámával. Ez lehet az oka annak is, hogy az ének abban a formájában, amint *Kováts Elek ék.*-ben s a ma lappangó *Kohn Sámuel ék.*-ben fennmaradt, már erősen csonka. Noha e két forrás másolói, úgy látszik, maguk sem tudták, hogy az ének szövege nem teljes, mert másolatukat hiánytalan egésznek tüntetik fel. A versfők adta szöveg azonban elárulja, hogy az elején legalább 5–6 versszak hiányzik, s a 27–37. versszak között még ennél is több, mert e részben a versfőkből már értelmes szöveg nem állítható össze, sőt még csak nem is rekonstruálható. Pedig a versfőkbe foglalt mondat nemcsak az elején csonka, hanem befejezetlen is.

Az ének címében s utolsó versszakában is arra hivatkozik a szerző, hogy Jeremiás siralmát foglalta énekbe. De amint már KOHN SÁMUEL megállapította (264.), az ének Jeremiás siralma 5. részének szabad átdolgozása.

4 Szótagszámhiány a második ütemben: a másoló *mindenben*-t írt; a főszöveget *mindenekben*-re javítottam.

7 Szótagszámhiány az első ütemben: a *Botsásd* igealakot a főszövegben *Botsásad*-ra helyesbítettem.

16 karonkodo = káromkodó

25 Szótagszámhiány az első ütemben: az *uram imár* szövegrészt *imáron uram*-ra, javítottam. A szórendet azért változtattam meg, mert így az ütemhatár nem esik szó belsejébe.

29 Szótagszámhiány a második ütemben: a *holtig* szót a főszövegben *holtunkig*-ra javítottam.

30 Szótagszámhiány a második ütemben: a *nyomorussagunk* kifejezés előtt alighanem kimaradt a *mü* névmás.

32 Szótagszámtöbblet az első ütemben: a másoló *Es az keserüsegben*-t írt; a fölösleges *Es* kötőszót a főszövegből elhagytam.

33 Szótagszámhiány az első ütemben: a másoló az *Oh erönk fellet* szövegrészből alighanem kihagyott egy töltelék szót, ezért a főszöveget *Oh hogy erönk fellet*-re javítottam. – satzoltatnak = sarcolnak.

40 Szótagszámhiány a második ütemben: a másoló *holtig*-ot írt; a főszöveget *holtunkig*-ra javítottam.

44 Szótagszámhiány a második ütemben: a másoló *haragjában meg öletének*-et írt; a *haragjában* után alighanem kimaradt a *mert* kötőszó.

48 Szótagszámhiány a második ütemben: a *szabadsagunkot* kifejezést a főszövegben *szabadulásunkot*-ra javítottam.

63 Szótagszámtöbblet az első ütemben: a másoló a *teritsed* után alighanem kifelejtette a *meg* igekötőt, terítsed meg = űzd el.

66 Szótagszámhiány mindkét ütemben. A szöveg értelmileg is eltorzult, mert a *Hogy az poganyok közi estünk,* azt jelentené: pogányok közé keveredtünk. A környező mondatokból viszont az derül ki, hogy nem erről van szó, hanem hogy a *pogányok kezeibe estünk.* Mivel pedig az első ütemből is hiányzik egy töltelék szó a teljes sort így rekonstruáltam: *Hogy mü az poganyok kezeibe estünk.*

76 Szótagszámhiány a második ütemben: a *szertellen* mellett alighanem kimaradt egy nyomatékosító határozószó; a főszöveget *nagy szertellen*-re javítottam.

79 Szótagszámtöbblet: a *tisztessegeket* kifejezést *tisztesseget*-re javítottam.

82 Szótagszámhiány az első ütemben és szótagszámtöbblet a második ütemben: a másoló *Söt ök fejökre … terjeszed*-et írt. A főszövegben az ütemezés figyelembevételével *Söt az ök fejökre … terjeszd*-re javítottam.

85 Szótagszámtöbblet az első ütemben: a *De nézd meg uram* szövegrészből a *meg* igekötőt, mint feleslegest elhagytam.

89 Szótagszámtöbblet a második ütemben: az *az mü* kifejezésből töröltem az *az*-t.

93 Szótagszámtöbblet az első ütemben: az *ur isten* megszólítást *uram*-ra változtattam.

97 Szótagszámtöbblet a második ütemben: a *vénekis mire jutottanak* szövegrészt *vének mire jutották*-ra javítottam.

99 Szótagszámtöbblet az első ütemben: a másolatban *Az iffiu* olvasható; a főszövegből elhagytam az *Az* névelőt.

100 Szótagszámtöbblet az első ütemben: a *löttünk az* szövegrészt *löttünk mü az*-ra egészítettem ki.

104 Szótagszámhiány az első ütemben: a *Fordits* igét *Forditsad*-ra javítottam.

105 Szótagszámtöbblet az első ütemben: az *Az mü szüvünk öröminek* szövegrészből elhagytam az *Az mü* toldalék szavakat.

110 Szótagszámtöbblet a második ütemben: az *urnak felkenetet kiralya* szövegrészt *ur felkent kiralya*-ra rövidítettem.

111 Szótagszámhiány a második ütemben: a *visgálya* ige előtt alighanem kimaradt a *meg* igekötő.

113 Szótagszámhiány a második ütemben: úgy látszik a *lön az* szavak között kimaradt egy töltelék szó; a főszövegben *lön már az-ra,* javítottam.

116 Szótagszámhiány az első ütemben: a *nints* tagadószót *nintsen*-re javítottam.

119 Szótagszámhiány a második ütemben: az *ill nyomorult* szövegrészben az *ill* névmást *illyen*-re, a *nyomorult* melléknevet pedig a rím miatt *nyomoru*-ra javítottam.

120 haboru = háborgó

129 Szótagszámhiány az első ütemben: alighanem az *ur isten* megszólítás előtt kimaradt egy töltelék szó; a főszöveget *szent ur isten*-re javítottam.

133 Szótagszámtöbblet az első ütemben: kimaradt egy töltelékszó az *ugy tetzik* előtt; a főszöveget *már ugy tetzik*-re egészítettem ki.

136 Szótagszámtöbblet a második ütemben: a *mü te hozad* szövegrészből a *te* névmást elhagytam a főszövegben.

139 Szótagszámhiány a második ütemben: a *hagy* igét a főszövegben *hagyal*-ra javítottam.

142 Szótagszámhiány a második ütemben: a *telyessits* ige után alighanem a *meg* igekötő maradt ki a szövegből.

144 Szótagszámhiány a második ütemben: kimaradt egy töltelékszó az *öröké* előtt, a főszöveget *mü öröké*-re egészítettem ki.

148.

Kézirata: **Kováts Elek ék.** 49a–53b. (41. sz.) – Címét és nótajelzését lásd a főszövegben. – A nótajelzésként idézett énekről lásd a 134. sz. ének jegyzetét. – Másolta az 1. kéz 1796-ban.

A felező tizenkettesekben írt ének 6,16,18, 28, 94, 97, 99, 121, 136, 142, 149, 150, 159, 169 170, 188, 193, és 204, sorában hibás a szótagszám.

Az ének dallamát a RMDT I, 23/II. alapján közöljük.

2 Esdrás, héberül Ezra, i. e. az 5. században élt zsidó írástudó. A bibliai szent iratok közé csak Esdrás I. és II. könyvét vették fel. A II. könyvét azonban Nehemiás vagy Esdrás II. könyve címen szokták említeni. A IV. könyve viszont nem tartozik az ószövetségi szent iratok közé, hanem az ún. apokrif iratok családjába sorolták.

6 Szótagszámhiány a második ütemben: az *állapodék* ige előtt hiányzik egy két szótagú töltelékszó; a főszövegben *ime állapodék*-ra, egészítettem ki.

12 *Mindennek illenek tanosagul*, azaz mindenkinek illenék tanulságul (ti. az angyal beszéde).

16 Szótagszámhiány a második ütemben: a *mennyen* ige előtt alighanem kimaradt az *el* igekötő.

18 Szótagszámtöbblet a második ütemben: a *találják* ige után a felesleges *meg* igekötőt elhagytam a főszövegből.

19 férgektöl = fenevadaktól, vadállatoktól

25 Haki = ha valaki

28 Szótagszámtöbblet a második ütemben: *Vérében sokaknak meg fogtok csömörölni* szövegrészből elhagytam a *meg* igekötőt. A sor értelme: A tenger felé igyekvők, a vadaktól elpusztított sok ember vérétől meg fognak csömörleni (undorodni).

29 lelem = találom

30 hi = hív, hű. A sor értelme: Azért kell oda sietni minden hű jámbornak, hogy lássa, hogyan szaggatják szét a vadállatok az isten szolgáinak irígylőit.

35 nevetkeztek = gúnyolódtak

39 szine mosot = megfakult, elhalványodott

43 *lesik akadását,* azaz lesik, hogy megakadjon

51 szinesség = kétszínűség, színlelés

52 tetettességh = álszenteskedés

53 Nicodimitáknak az énekszerző azokat nevezi, akik olyanok, mint Nicodémus (vö. Ján. 3.). Ő ti. csak titokban mert Jézussal érintkezni, s noha tanítását elfogadta, nyilvánosan nem merte azt megvallani. – *ütközik inok,* azaz lábuk összeverődik (a félelemtől)

69–72 A *szolgálnunk, udvarolnunk, vigadnunk, mondanunk* igealakok mai értelmezése: szolgálnánk, udvarolnánk, vigadnánk, mondanánk.

73 külömben = másképpen

80 *többé nem napolhat*, azaz több napot nem tölthet el

82 szaladok olv. szaladók, vagyis menedék(hely)ek

84 legeltetnek = tápláltatnak

86 A másoló *meg tanittlak mint tegj elni*-t írt. A szöveg értelme: megtanítlak mintegy élni, hogy miképpen alkudjál meg a világ fiaival. A *mint tegj* tehát nem, *mint tégy*-nek olvasandó, hanem *mintegy*-nek. A főszöveget eszerint javítottam.

91 gjengedet olv. gyengédded, azaz könnyű

94 Szótagszámtöbblet az első ütemben: a másoló *Iro hasonlatossal*-t írt. E jelzőnek azonban nincs sok értelme és a szótagszámot is megrontja. A másoló előtt alighanem olyan szöveg feküdt, amelyben *Iro*-nak lehetett olvasni az *Im* mutatószót.

97 Szótagszámtöbblet a második ütemben: a *szemedet* igealakot *szemed*-re javítottam, a rím is így kívánja.

99 Szótagszámhiány a második ütemben: az *erthezd* igealakot *ertheted*-re javítottam, a rím is ezt kívánja.

103 aranzom olv. arányzom = sejtem, vélem

108 A *mehetne* kifejezés az előző sor utolsó szavának ismétlése. Az eredeti fogalmazásban nem valószínű, hogy két azonos szót rímeltetett a szerző, s értelmileg is helyesebb az *érhetne*.

114 nem tud engedni = nem tud engedelmeskedni

120 *meg kel szépegetni*, azaz széppé kell tenni

121 Szótagszámtöbblet az első ütemben: az *az aranyat* szövegrészből elhagytam az *az* névelőt.

126 *ittegjen*, olv. ittegyen, e helyen

128 Vesztegetik = megrontják

133 ürülnek = örülnek

136 Szótagszámtöbblet az első ütemben: a *Mint az egjgjügjü* szövegrészből elhagytam az *az* névelőt.

141 hajgalnak = megdobálnak (négy szótagosnak ejtendő)

142 Szótagszámtöbblet a második ütemben: az *oktalanabnak* kifejezést *oktalanbnak*-ra igazítottam.

143 nékünk futomnak = nekünk futamnak, ránk rohannak

146 A másoló *intennek-et* írt, de a mondat értelme és a rím is *intenne* alakot kíván.

149 Szótagszámtöbblet a második ütemben: a *birják az földnek* szövegrészből az *az* névelőt elhagytam.

150 Szótagszámtöbblet az első ütemben: az *Ilyen* névmást *Ily*-re változtattam.

159 Szótagszámhiány a második ütemben: *a kor népért* szövegrészben alighanem kimaradt egy jelző; a főszöveget *a kor bűnös népért*-re egészítettem ki.

163 A másoló tévesen *nem szakathat*-ot írt, de a mondat alanya az *örömök* nem az igazakra, hanem a pogányokra vonatkozik, tehát a főszöveget *meg szakathat*-ra javítottam.

169 Szótagszámhiány az első ütemben: talán a *Ne fély semit* után kimaradt egy kéttagú szó; *Ne fély semit, kérlek*-re egészítettem ki. A sor utolsó szavát a másoló *remenségben* alakban írta le, de a rím *remenséggel* alakot kíván.

170 Szótagszámtöbblet az első ütemben: a *Kezedben adgja isten* szövegrészben az *isten* szót *ur*-ra változtattam.

172 asz = elporlad, elhamvad

179 *al Cristianak* az ál-messiás, a keresztény terminológia szerint az *antikrisztus* értendő.

180 Az *o*-t *ott*-ra javítottam.

185 *pogánok inségét*, azaz a pogányok által ránk hozott szolgaságot, rabságot

188 A *büntetetlen* szót *büntetlen-ve* javítottam, mert a szótagszám így kívánta.

193 Szótagszámtöbblet a második ütemben: *a jo az ki* szövegrészből elhagytam az *az* mutatónévmást.

203 lepes = enyves, ragadós

204 Szótagszámtöbblet az első ütemben: az *szemitis mert tsak ki* szövegrészt *szemit, tsak hogj ki*-re javítottam. A *mert* kötőszót, mint oda nem illőt, *hogj*-gyal cseréltem fel.

216 A másoló *fülleimet*-et írt, de a szerző nyilván nem önmagát akarta inteni, serkenteni, hanem az olvasóit, illetve hallgatóságát, ezért a főszöveget *fülleidet*-re javítottam.

149.

Kézirata: **Kohn-féle csonkaságok gyűjteménye.** 23a–24b. (5. sz.) – Címe és nótajelzése nincs.– A másolat a XVIII. század végén készülhetett.

Versfőkben: IOANNES SANDORE D

A versfőkből összeállítható név nyilván a szerző neve, de személyéről ezideig semmi közelebbit nem sikerült felderíteni.

A 4×11-es szakaszokban a szótagszám az 5, 7, 17, 18, 21, 27, 28, 29, 37, 43, 48, 50, 52, 55, 56, 57, 59, és 60, sorban hibás.

4 Vigyász állá = vigyázol alá

6 Szótagszámtöbblet: a másoló *Abráhámnak Isaknak Jacokb*-ot írt, a nevekből a birtokos eset ragját mint feleslegest elhagytam.

7 Szótagszámhiány: a *segittöje* kifejezés előtt alighanem kimaradt a *meg* igekötő.

11 Az *Aijtatos* szó négytagúnak ejtendő.

17 Szótagszámhiány: talán az *ördög* szó után kimaradt az *is*. Asmodus, vagy Asmodi a zsidó legendákban a gonoszság szelleme.

18 Szótagszámtöbblet: az *a te szent* szövegrészben az a névelő a másolók betoldása lehet.

21 Szótagszámtöbblet: az *a mint* helyett eredetileg talán csak *mint* volt a szövegben. – Tóbiás és Sára történetét ld. Tób. 3–8.

26 Utalás a zsidóknak Egyiptomból való szabadulására, vö. 2 Móz. 1–14.

27 Szótagszámtöbblet: az *a* névelő a *Goliattól* előtt valószínűleg a másolók toldása. – Dávid történetét ld. 1 Sám. 17–31.

28 Szótagszámtöbblet: az *az* névelő az *ey* szó előtt alighanem a másolók toldása. – Dániel történetét ld. Dán. 6.

29 Szótagszámtöbblet: *a cett hal* szövegrészből elhagytam az *a* névelőt. – Jónás szabadulását ld. Jón. 2.

31–32 A három ifjú megmenekülése a tüzes kemencéből: Dán. 3.

33 Zsuzsánna története: Dán. 13.

34–36 Judit és Holofernesz történetéről ld. Judit könyve

37 Szótagszámtöbblet: az *a* névelőt a *tömleszcnek* szó előtt elhagytam. – Manasseról: 2 Krón. 33,11–20.

39–40 József szabadulása a börtönből: 1 Móz. 39–41.

43 Szótagszámhiány: a másoló *járásidért*-ot írt, de eredetileg a szövegben *járásaidért* lehetett.

45–48 A pusztai három csodából (tűzoszlop, forrás, manna) itt csak az utóbbi kettőt sorolja fel az énekszerző. A teljes sor magyarázatát ld. a 438; lapon a 60/7–10. sorhoz írt jegyzetben.

48 Szótagszámtöbblet: a *manna ado* szövegrészben az *ado* szó alighanem a másolók betoldása. – A zsidók vándorlásáról a pusztában ld. 2 Móz. 16–17.

50 Szótagszámhiány: a másoló *attyam*-at írt *attyamra* helyett.

61 yohodra = juhodra

62 Szótagszámhiány: talán a *szalitsd* (= szállítsd) eredetileg *szalitsad* (= szállítsad) volt. – Vö. 5 Móz. 24,16. 2 Kir. 14,6.

55 Szótagszámtöbblet: az *en szegen* szövegrészben az *en* névmást talán a másolók toldották be.

56 Szótagszámtöbblet: a másolók *vetkemet* írtak *vetkem* helyett. A szórendet a rímnek megfelelően állítottam helyre.

57 Szótagszámhiány: valószínűleg a szokványos *nagy* jelző maradt ki az *úr istennek* szavak előtt.

59 Szótagszámtöbblet: az *es Isák* szövegrészből elhagytam az *es* kötőszót,

60 Szótagszámtöbblet: a *Mindenknek* alighanem eredetileg *Mindennek* lehetett. – vezöloyönek = vezérlőjének

150.

Kézirata: **Kohn-féle csonkaságok gyűjteménye.** 100a–100b. (19. sz.) – Címét lásd a főszövegben. – Nótajelzése nincs. – Az ének másolata a XVIII. század végén készülhetett.

A 4×13-as szakaszokban a 13. és 14. sor szótagszáma hibás, s részben a szövegük is az értelmetlenségig romlott. A sorok ütemezése: 8+5.

KOHN SÁMUEL (259.) szerint az ének eredetije a spanyol-zsidó rítusú ünnepi imakönyv újév előtti szelichat imádságában található.

13 A második ütembe a *kedved* szó a következő sorból kerülhetett ide másolás elnézés folytán. A *vezereld* állítmánynak viszont nincs tárgya, illetve hiányzik a sor rímelő szava. Ez az ütem a legvalószínűbben így rekonstruálható: *vezereld lelkem.*

14 A *fen mellyek kedved szent sereged* szövegrészben a *fen mellyek* alighanem a *fenllyek* (= fényljék, fényeskedjék) igéből eltorzult kifejezés. A *sereged* viszont a rím miatt is *seregeden* lehetett. E sor tehát így állítható helyre: *fenyllek kedved szent seregeden*.

151.

Kézirata: **Kohn-féle csonkaságok gyűjteménye.** 100b. (20. sz.) – Címe és nótajelzése nincs. – Az ének másolata a XVIII. század végén készülhetett.

A 2×16-os szakaszokban a szótagszám és az 5+5+6-os ütemezés mindvégig hibátlan.

Kohn Sámuel (260.) szerint eredetije, Gabirol költeménye, a spanyol-zsidó rítusú ünnepi imakönyv kippur napra szóló reggeli imádsága elején olvasható.

2 A *meg kereslek* ige valószínűleg téves ismétlése az előző sor végszavának; az eredetiben alighanem *meg szentellek* lehetett.

8 A *mig lelkemben élek* szavak helyett az eredeti fogalmazásban nyilván más lehetett a szöveg. Egyrészt mert ez már ismétlése a sor elejének (Azert mig élek), másrészt, mert a végszava nem rímel az előző sorral. A szöveg javítására azonban nincs kellő támpontom.

152.

Kézirata: **Kováts Elek ima- és énekeskönyve.** 26–27. (15. sz.) – Címét lásd a főszövegben. – Nótajelzése nincs. – Másolta az 1. kéz 1796-ban.

Szövege megtalálható még: *Kohn Sámuel ék*. 7b. (9. sz.)

A 13, 13, 11, 16-os szakaszokban az 5, 9, 10, 11, 15, 17, 19, és 20, sor szótagszáma hibás. A 13-as sorok 4+4+4+1, a 11-es sorok 6+6, a 16-os sorok 9+7 ütemezésűek.

KOHN SÁMUEL szerint (260.) eredetije a spanyol-zsidó rítusú ünnepi imakönyv kippur napi imádságában olvasható.

2 Jovalassal = helyesléssel

5 Szótagszámhiány a második ütemben: a *haljad most* szavak után alighanem kimaradt a *meg* igekötő.

9 Szótagszámhiány az első és második ütemben: a *Segely bününkben* szövegrészt *Segely minket büneinkben*-re egészítettem ki.

10 Szótagszámhiány a második ütemben: talán az *ajtodon* kifejezés után kimaradt egy szó; a főszöveget *ajtodon, uram*-ra egészítettem ki. – kolonpasokat = kopogtatókat

11 Szótagszámtöbblet az első ütemben: a *nagy kedvező* szövegrészből elhagytam a *nagy* jelzőt.

13 A másoló *Emlits zendülni*-t írt, ennek azonban alig van értelme, helyesen talán *Indits zendülni* lehetett.

14 *ne sujassits sententiankat* olv. ne súlyosítsd szentenciánkat (= ítéletünket)

15 Szótagszámtöbblet az első és második ütemben: az *Algyad söt boldogitsad elö napjainkat* szövegrészből elhagytam a *söt* szócskát és a *napjainkat* kifejezést *napainkat*-ra rövidítettem. Ez utóbbi természetesen három szótagúnak (napajnkat) olvasandó.

17 Szótagszámhiány a második ütemben: az *indits sietve* szavak után alighanem kimaradt az *el* igekötő.

19 Szótagszámtöbblet az első ütemben: a *Lassa ez szelyes* szövegrészből elhagytam az *ez* mutató névmást.

20 Szótagszámhiány a második ütemben: az *igeretednek* kifejezést *igereteidnek*-re bővítettem.

153.

Kézirata: **Marosvásárhelyi ima- és ék.** 258–281. (8. sz.) – Címe: Más. A főszövegben szögletes zárójelek közé tett címét a versfőkből összeállítható szöveg alapján közlöm. – A nótajelzésként idézett ének először a *Boroszlói kézirat*-ban (12b.) fordul elő. – Az ének másolata 1806 körül készült.

Szövege megtalálható még: *Kohn Sámuel ék,* 41a. (25. sz.)

Versfőkben: SANJARGATAS INNEPERE LELKJ INDVLATBOL SzERSzETTE GERGELI ASz JGASz JSTENFELEö ATIAFJAK SzAMARA ENEKET ND

Az ének ma egyetlen forrásból ismeretes csak, minthogy a *Kohn Sámuel ék.* jelenleg lappang. A versfőkben szereplő Gergely személynév nem elégséges a szerző

kilétének felderítésére. Semmiképpen sem azonos azonban a Kohn Sámuel (252.) által feltételezett Szegedi Gergely XVI. századi protestáns (szakramentárius) énekszerzővel. Bár az ének szövege csak XIX. század elején készült másolatokból ismeretes, tartalmából ítélve valószínűleg a szombatosság második korszakából, a XVII. század második feléből származik.

Nótajelzése 10, 10, 10, 10, 7-es versformára utal. E szombatos ének azonban ezzel nem egészen egyezik. Szövege erősen romlott állapotban maradt fenn a *Marosvásárhelyi ima- és ék.*-ben, amiből arra következtethetünk, hogy énekes előadásban talán sohasem terjesztették, csupán kéziratos másolatokban terjedt, s a primitív másolók keveset törődtek a verses formával. Alighanem ezzel magyarázható, hogy a terjedelmes ének 86 szakasza között alig akad hibátlan. Mindössze kilenc strófáját (22, 25, 27, 63, 75, 77–80.) tekinthetjük épnek. Feltételezhető strófaképletét is csak valamennyi sorának egybevetésével, valószínűségszámítás alapján lehetett kibogozni. Ezek szerint a szakaszok első sora, mely 9 és 14 szótag között ingadozik, 53 ízben 11 szótagú, s így alighanem ez volt a sor eredeti szótagszáma. A második és harmadik sora, mely 8 és 15 szótag között váltakozik, többségében (45–48 ízben) 10 szótagos. A szakaszok negyedik sora közül legtöbb a 11 szótagú, az ötödik sorában pedig a 7 szótagúak vannak abszolút többségben. így az ének eredeti strófaképlete alighanem 11, 10, 10, 11, 7 volt. Természetesen a soroknak ilyen nagy szótagszámingadozása következtében az eredeti versformának megfelelő szövegrekonstrukciónk is csak hozzávetőleges lehet.

Az ének dallamát a RMDT I, 215/II. alapján közöljük.

1 Szótagszámtöbblet: a másolók *harmadik*-ot írtak, holott az eredeti szövegben *harmad* lehetett.

2 Szótagszámtöbblet: a *könyvének* kifejezés eredetileg talán *könyvnek* alakban szerepelt.

3 Szótagszámtöbblet: a *volna Israel egjemben* szövegrészt *volnának egjemben*-re igazítottam, mert a következő két sorban a *ki jövessekben* és a *tengéssekben* többesszámú állítmányt kíván. Az *Israel* név afféle utólagos, értelmező betoldás lehet. – egjemben = együtt

5 Szótagszámhiány: a *Pusztán* kifejezés előtt alighanem kimaradt az *A* névelő.

7 Szótagszámhiány: a *megtökélvén* előtt talán az *ö* személyes névmás maradi ki. – megtökélvén = beteljesítvén

9 Szótagszámhiány: a sor elejéről talán a *Mert* kötőszó maradt el.

10 Szótagszámtöbblet: a sort nyilván a másolók duzzasztották fel értelmező bővítménnyel tíz szótagúra, a *Pharaho keze alat eltelvén* eredetileg alighanem *Pharaho alat telvén* volt.

11 Szótagszámtöbblet: az *az ö népet* szövegrészből elhagytam a felesleges *az* névelőt.

13 Szótagszámhiány: a *rabsagban* kifejezés alighanem *rabsagában* lehetett.

14 Szótagszámhiány: a sort az *immár* határozószóval egészítettem ki.

15 Ghánánnak országa = Kanaán országa

18 *Vadnak istentöl várakozásban,* azaz várják istentől újabb parancsait, utasításait.

20 Szótagszámtöbblet: a másoló *Továbra*-t írt, de értelmileg is helyesebb az egy szótaggal rövidebb *Továb.*

22 Szótagszámhiány: a sort a *már* határozószóval egészítettem ki. – fel tisztelni = kitüntetni

24–25 E két sort valószínűleg felcserélte a másoló, mert előbb a rövidebb s aztán a hosszabb sort írta le. A 24. sorban szótagszámhiány van: *Az Egjiptus szeninyéböl mosny* szöveget *Egjiptus szeninyéböl öket ki mosny*-ra javítottam. A 25. sorban viszont szótagszámtöbblet mutatkozik: az *Ostobasagból letenni* talán *Ostobasagbol mentni* lehetett.

28 Az *adomássát hagjá* romlott szöveg; a másoló tévedésből ide is az előző sor állítmányát írta, holott az *adomássát* (= áldomását, áldását) az isten nyilván nem *hagjá*, hanem *adá.*

29 Szótagszámtöbblet: az *akkor* időhatározót a *büntetését* szó után elhagytam a főszövegből.

30 chonfirmálá = megerősíté

32 Szótagszámhiány: a *törvényre* kifejezést *törvényére* alakra változtattam.

33 Szótagszámtöbblet: a *frigje örizéssére* szövegrészt *frigj örzésére* alakra rövidítettem.

37 A másoló *porontsolja*-t írt; a rím azonban *porontsolván* alakot kíván.

38 Szótagszámhiány: a *Hogj fö* szövegrészt *Hogj az fö*-re javítottam.

39 Szótagszámhiány: a sor elejét a *Csak* szócskával megtoldottam.

40 Szótagszám többlet: a *Magokat* névmást *Magok*-ra rövidítettem, – meg olván – megóvván

42 lakassal = lakomával

44 Szótagszámhiány: az *ur* szót *urnak*-ra változtattam.

45 Szótagszámtöbblet: az *innepek* szó végéről elhagytam a birtokos jelet.

46 holnap = hónap

47 Szótagszámhiány: az *urnak* szó elé a *szent* jelzőt iktattam a szövegbe.

49 Szótagszámhiány: a *Szenytöl vétektöl* szövegrészt *Szenytöl és vétektöl*-re bővítettem.

52 Szótagszámhiány: a *ha* kötőszó után a *most* időhatározót iktattam a szövegbe, a *tisztulhat* igét pedig a rím miatt *tisztulván*-ra javítottam.

54 Szótagszámhiány: a *kötözvén*-t *kötöztetve*-re javítottam.

65 nem napolhat – több napot nem tölthet el

59 Szótagszámtöbblet: az *a poganyok* szövegrészt *pogany*-ra változtattam,

60 Szótagszámtöbblet: a *szent nép* szövegrészből a *nép* szót hagytam el, mert itt az isten által adott formáról, azaz törvényéről, parancsolatjáról van szó és nem a zsidóságról.

62 Szótagszámtöbblet: a másoló *Hanem jozonon, ha nem nagj kesergés*-t írt. A sor szövege nyilván romlott. A versszak e sorral kezdődő háromsoros mellékmondatának nincs állítmánya, ezért a szöveget így javítottam: *Hanem jozonon, legjen kesergés.*

64 Szótagszámhiány: a *szükségre* kifejezést *szükségekre* alakra bővítettem.

65 élés = eleség, táplálék

69 Szótagszámtöbblet: a *sok szent angjalokkal* szövegrészből elhagytam a *sok* jelzőt.

71 *minnen* a visszaható névmás többesszám első személyű régies alakja, vö. a ma is használatos *tennen, önnön* alakokkal.

72 Meg szorongatván = megfenyítvén

74 Szótagszámtöbblet: a *Kezdgjük el* szövegrészből a felesleges *el* igekötőt kihagytam.

75 Szótagszámtöbblet: a másoló *Ky nyisson*-t írt, a *Ky* vonatkozó névmást elhagytam a főszövegből. – egih olv. égi. – Forrásának meghatározását ld. a 440. lapon a 163/75. sorhoz írt jegyzetben.

77 Szótagszámtöbblet: a *nintsen* kifejezést *nints*-re rövidítettem.

78 Szótagszámtöbblet: a sor elejéről elhagytam a *Tsak* szócskát.

80 Szótagszámhiány: a másoló tévesen *föld*-et írt *földi* helyett.

81 Szótagszámhiány: az *Engedgj* igét a hosszabb *Engedgjél*-re változtattam. Az *áudentziát* (= kihallgatás) szó öttagúnak ejtendő.

83 Szótagszámtöbblet: a *Ne ted bé elöttünk* szövegrészt *Ne ted bé, kérünk*-re változtattam.

84 Szótagszámtöbblet: a *jelentse néked* szövegrészből a *néked* névmást elhagytam. – Töröt = megtört

88 Szótagszámhiány: az *elmultak* igealakot a hosszabb *elmultanak*-ra igazítottam.

89 Szótagszámhiány: a *házakban* kifejezést *házaikban*-ra, a *szállottak* igealakot pedig *szállottanak*-ra bővítettem.

90 Szótagszámtöbblet: az *Itélletedben* szó előtt elhagytam a *Szent* jezőt,

93 Szótagszámtöbblet: a *Hagjot* (= hagyományozott) igenév előtt kihagytam a *Ránk* névmást.

95 Szótagszámtöbblet: a másoló *Sepré nyomát maradekját*-ot írt, a sort *Sepré ö maradekját*-ra rövidítettem.

97 Szótagszámhiány: a sort a *te* névmással toldottam meg.

99 Szótagszámtöbblet: a *kö gjürüddel* kifejezésből elhagytam a *kö* szót. A kőgyűrűvel jelképesen a tíz parancsolat kőtábláira utal az ének szövege.

100 Szótagszámhiány: az *Örök* jelzőt *Örökös*-re javítottam.

102 Szótagszámhiány: a másoló *Akadáljjinkat elhánytad-ot* írt, a sort *Akadáljjinkat töllünk elhánytad*-ra egészítettem ki.

103 Szótagszámhiány: a *Szüvünk lelkünk* szövegrészt *Szüvünk lelkünket*-re bővítettem.

104 Szótagszámhiány: az *igéd* kifejezést *igédnek*-re igazítottam ki.

105 Szótagszámtöbblet: az *Ezzel diadalmat adál* sor nemcsak szótagszám, hanem rím tekintetében is hibás, bővített szöveg. Az *adál* alighanem az előző sorvég *adád* igéjének hatására, értelmezőként került ebbe a sorba. Eredetileg valószínűleg a *diadalmát* kifejezés lehetett a rím, az előző sor *adád* állítmánya pedig az ún. közölő forma szerint a szakasz utolsó sorának is állítmánya volt. Szövegét ennek alapján így javítottam: *És ezzel diadalmát*.

112 Szótagszámtöbblet: a *kiis* kifejezésből az *is* kötőszót elhagytam.

114 Szótagszámtöbblet: az *ez világ* szövegrészből az *ez* mutató névmást kihagytam. – nem foghatnak el = nem vehetnek el

116 Szótagszámhiány: a másoló tévesen *néked hajlunk-ot* írt, *néked háláljunk* helyett.

119 Szótagszámhiány: a másoló hibásan *meg hassitsuk*-ot írt, *meg hangositsuk* helyett.

127 Szótagszámhiány: a sort a *mi* névmással egészítettem ki.

128 Szótagszámtöbblet: az *a büntöl* kifejezésből töröltem az *a* névelőt.

129 Szótagszámhiány: a szöveget a *te* névmással egészítettem ki. – elöl nem viszen = előbbre nem viszen

138 Szótagszámhiány: a *Meg hattad magunk léhaságban* szöveg nemcsak szótagszám tekintetében, hanem értelmileg is hibás, mert nem az isten hagyta meg őket léhaságban, hanem az emberek maradtak léhák. A sor tehát helyesen így hangozhatott: *Meg hattuk magunkat léhaságban*.

141 Szótagszámtöbblet: a *bűnünknek keserves mérgét* szövegrészt *bűn keserves mérgét*-re rövidítettem.

144 Szótagszámhiány: a sort az *az* mutató névmással egészítettem ki.

145 A másoló *Veszedelemre szoktat*-ot írt, de a rím magashangú igealakot kíván, eredetileg tehát *Veszedelemre vihet* lehetett a szöveg.

147 Szótagszámhiány: a másoló *tartot*-at írt *tartoztat* helyett.

148 E sor értelme nem világos. Kit kell értenünk *vezir* alatt? Ha egyáltalán helyes ez a kifejezés, s nem elírás *veszély* helyett. Így az értelme az volna, hogy *A veszély hozzád es igen fogatat* (= elkap, elragad).

150 Szótagszámtöbblet: a *Keressük lelkünknek orvosságat* szövegrészből elhagytam a *lelkünknek* kifejezést, mint utólagos belemagyarázást. A mondat eredeti értelme: *Keressük orvosságát,* ti. az isten kegyelmének.

151 Szótagszámtöbblet: a *Tégedet rettenetes láttato szentségel* szövegrészt *Téged rettentö láttato szentségel*-re rövidítettem. – láttato = látszólagos

152 Szótagszámhiány: az *uram* kifejezést *ur isten*-re változtattam.

153 elegjességgel = vegyített, kevert volt ti. rossz erkölcsökkel

155 Szótagszámhiány: az *erköltsel* kifejezést *erköltsökkel*-re bővítettem.

157 Szótagszámhiány: az *Étel italnak* szövegrészt *Ételnek italnak*-ra egészítettem ki. – mutskával – mocskával

159 *Faradtsagunk lévén minden gonoszszal,* azaz a gonoszokkal együtt fáradoztunk a bűnök elkövetésében. Vö. még a 272. sorral.

160 Szótagszámtöbblet: a *fajtalannokkal* szót *fajtalannal*-ra rövidítettem,

161 Szótagszámhiány: közbe iktattam a *te* névmást,

169 Szótagszámtöbblet: a *susdolodássokban*-t *susdolásokban*-ra rövidítettem. – susdolodás, susdolás = sugdosás

170 A *Hibamulandosságban* szó értelme nem világos. Talán *Hiábavalóságban* volt az eredeti szövegben?

172 Szótagszámhiány: a sorba egy *és* kötőszót iktattam.

174 Szótagszámhiány: a késztöl (= kéztől) szót *keszünktöl*-re bővítettem.

175 Szótagszámtöbblet: a *Kitt tanulni* szövegrészt *Ki lesz*-re változtattam.

177 Szótagszámtöbblet: az *életünkben* szót *éltünkben*-re rövidítettem.

178 Szótagszámtöbblet: a *részessek* szót *részes*-re rövidítettem.

179 Szótagszámhiány: az *örökségben* kifejezést *örökségedben*-re bővítettem.

180 Szótagszámtöbblet: a másoló hibásan *egjességében*-t írt *egjességben* helyett.

181 Rád futunk = hozzád futunk

182 A *lábaidhoz* szó háromtagúnak (lábajdhoz) ejtendő.

186 Szótagszámhiány: a *Szánd meg uram* szövegrészt *Szánjad meg mi urunk*-ra bővítettem. – kis folt = kis rész, csapat, sereg

188 Szótagszámtöbblet: a *halgatni* igenevet *hallni*-ra módosítottam.

190 Szótagszámhiány: a másoló hibásan *Két élet javokat*-ot írt. Értelemszerűen azonban a helyes szöveg: *Két életre* (ti. a földi és túlvilági) *javokat*.

192 Szótagszámtöbblet: a *Nem igazitthatyuk egjébböl semivel magunkat* sort *Nem igazittyuk semit magunkat*-ra rövidítettem.

193 elö látod = előre látod

194 Szótagszámhiány: a sort az *Az mü* szavakkal egészítettem ki.

195 Szótagszámtöbblet: a *Szentségtöl* kifejezést *Szenttöl*-re változtattam.

198 határt el szöktük = a határt átugrottuk, túlléptük, áthágtuk

199 Szótagszámhiány: a sort az *az mü* szavakkal egészítettem ki.

201 Szótagszám többlet: a másoló tévesen *isteni*-t írt, holott a sor helyes értelme: *Tudgjuk azt, teremtö isten, felséged*.
203 Szótagszámhiány: a szöveget a *tsak* szócskával egészítettem ki.
206 *essetinek*, azaz bűnbe esésének
207 Szótagszámtöbblet: az *életét mindeneknek* szövegrészt *éltét mindennek*-re rövidítettem.
209 Szótagszámhiány: a *Hol igasságod* szövegrészt *Az hol te igasságid*-ra egészítettem ki.
211 Szótagszámtöbblet: az *uram* kifejezést *istenem*-mel cseréltem fel.
212 Szótagszámhiány: a *nap* szót *napod*-ra bővítettem.
214 Szótagszámhiány: a másoló kifelejtette a sorból a *nem* tagadószót.
216 Szótagszámhiány: az *Ertte* névmást *Erette*-re javítottam.
217 Szótagszámhiány: a *ránk* névmást *reánk*-ra változtattam.
219 Szótagszámhiány: a *Ki mint lelkünk* szövegrészt *Ki által mi lelkünk*-re egészítettem ki.
221 Szótagszámhiány: a sort a *mi* névmás betoldásával egészítettem ki.
222 *Ne tékozolja alkotmányodat*, azaz ne vesztegesse el, ne rontsa meg alkotásodat.
226 Szótagszámhiány: a sort a *te* névmással egészítettem ki.
229 Szótagszámhiány: a szöveget a *te* névmással egészítettem ki. – örögbittse = növelje, nagyobbítsa
230 Szótagszámtöbblet: a másoló tévesen *Lásson szemünk boldogságodat*-ot írt, a sort a nyelvtanilag helyes és a szótagszámnak megfelelő *Lássuk boldogságodat*-ra rövidítettem.
231 Szótagszámhiány: a sort a *mi* névmással toldottam meg.
232 Szótagszámhiány: a *magunk* névmást *magunkat*-ra javítottam.
234 Szótagszámhiány: a másoló *Ki sok pogánt hánt*-at írt, de a *bálványok* után a mellékmondat alanyának és állítmányának is többesszámúnak kellene lennie, a sort tehát *Kik sok pogánt hántak*-ra javítottam. – *hántak széljel orára* = hánytak orrára, azaz buktattak el
236 Szótagszámtöbblet: a *Veszedelem tovabbá azokra* szövegből a fölösleges *tovabbá*-t elhagytam.
236 Szótagszámhiány: a sort az *azt* mutatónévmással egészítettem ki.
238 Szótagszámtöbblet: a *hozád tsak* szövegrészből kihagytam a *tsak* szócskát.
239 Szótagszámtöbblet: az *Utunkat* kifejezést *Utunk*-ra rövidítettem.
240 Szótagszámtöbblet: a másoló *Isteni*-t írt, holott a sor helyes értelme: *Isten, felséged, tudgjuk*.
241 Szótagszámtöbblet: az *Igéretedet bizonjos* szövegrészből elhagytam a nyilván utólag betoldott *bizonjos* jelzőt.
243 Szótagszámhiány: a *kezed* szót *kezedet*-re igazítottam.
247 Szótagszámhiány: a *mit* vonatkozó névmást *az mit*-re egészítettem ki.
248 Szótagszámhiány: a sort a *szüböl* kifejezéssel megtoldottam.
264 Szótagszámhiány: a szöveget az *és* kötőszóval egészítettem ki.
265 legellettetünk = legeltetünk, azaz tápláltatunk.
266 Szótagszámtöbblet: az *urunk* kifejezést *ur*-ra rövidítettem.
258 Szótagszámtöbblet: a *Hozzád kivánkozo* szövegrészből elhagytam a *Hozzád* névmást.
260 Szótagszámtöbblet: az *az te szolgaiddal* szövegrészből kihagytam az *az te* szavakat. A *szolgaiddal* három szótagúnak (szolgajddal) ejtendő.
261 Szótagszámhiány: a sort a *szegény* jelzővel egészítettem ki.
263 Szótagszámhiány: a *Rád* névmást *Reád*-ra bővítettem.
264 Szótagszámhiány: a sort a *kérünk* igével egészítettem ki, a *bünnünket* szót pedig értelemszerűen *bennünket*-re javítottam.
266 Szótagszámtöbblet: az *Az hol mi* szövegrészből kihagytam a *hol* szót.
267 Szótagszámtöbblet: az *elötted az* szövegrészből elhagytam az *az* mutató névmást.
268 Szótagszámtöbblet: a *szent gjülléssek* szövegrészből töröltem a *szent* jelzőt;
269 Szótagszámtöbblet: az *elötted* kifejezést *elött*-re változtattam, mert a szöveg értelme szerint a teremtmények vannak számadás előtt.
271 Szótagszámtöbblet: a *magadat* névmást *magad*-ra rövidítettem.
273 Szótagszámtöbblet: a *te hozzád* szövegrészből töröltem a *te* névmást. – *hozzád szakad,* azaz mindenki mástól elfordulva csak hozzád tér
275 *Lelkünk sirja* olv. lelkünk zsírja, vagyis életereje, éltető nedve
276 foljomjunk = folyamodjunk

278 Szótagszámtöbblet: a *bizhassunk* igét *bizzunk*-ra rövidítettem.

279 Szótagszámhiány: a sort a *mi* névmással megtoldottam.

280 A másoló *kiáltunk*-ot írt, de a versszakban a többi állítmány felszólító módban van s így ide is az kívánkozik, ezért *kiáltsunk*-ra javítottam.

282 Szótagszámhiány: a másoló tévesen *hint-et* írt *hinti* helyett.

285 Szótagszámtöbblet: a másoló tévesen *láttyuk vesztét* írt, de az eredeti szöveg alighanem *veszélyt lát* volt, mert így a szótagszám és rím is hibátlan.

286 Szótagszámtöbblet: a *te hozzád* névmásból elhagytam a *te*-t.

288 Szótagszámtöbblet: a *lám azon* szövegrészből kihagytam a *lám* szócskát.

294 Szótagszámhiány: a szöveget a *szent* jelzővel egészítettem ki.

295 Szótagszámtöbblet: a *Nem lészen* szövegrészből elhagytam a *lészen* igét. Ez a sor már nem az istenre, hanem a bűnös kérésére vonatkozik.

297–300 Vö. Ezsa. 56,7.

298 Szótagszámtöbblet: a *hivekröl jövendö mondássod* szövegrészt *hiveidröl tett mondásod*-ra változtattam. – A *pogány hiveid*-en a pogányokból lett hívek értendők.

301–302 A mondat helyes értelme szerint a *bátorittod* és *tamasztod* felszólító alakban, tehát *bátorittsad, támasszad* lehetett eredetileg itt is, mint a 304–305. sorban. – Félelmes = félénk, rettegő, félő

303 Szótagszámhiány: a szöveget a *meg* igekötővel egészítettem ki.

304 Szótagszámhiány: a szöveget a *te* névmással toldottam meg.

305 Szótagszámtöbblet: a *Fejünk hajlékodban nyugossad* szövegrészt *Fejünk nálad nyugossad*-ra rövidítettem.

306 Szótagszámhiány: a szöveget a *te* névmással egészítettem ki.

308 másolhatok = másíthatok

316 Szótagszámtöbblet: a *mü reánk* névmást *ránk*-ra rövidítettem. – Vö. Ezsa. 61,10.

317 Szótagszámhiány: a sort a *mü* névmással egészítettem ki.

318 Szótagszámhiány: a szöveget az *ebben* mutatónévmással egészítettem ki.

319 Szótagszámhiány: a sort az *az* névelővel egészítettem ki. – világodtol = világosságodtól

324 Szótagszámhiány: a szöveget a *te* névmással toldottam meg. – valo szodban = igaz szódban

326 Szótagszámtöbblet: a *szent innep nap* szövegrészből elhagytam az *innep* szót.

329 Szótagszámtöbblet: a *seregedbe néped futamod* szövegrész értelmét tekintve tautológia, ezért a sort *Minden felöl sereg néped futamod*-ra rövidítettem.

331 Szótagszámtöbblet: az *Irj ki minket szent ujoddal a gonoszok közül* sort *Irj ki szent ujoddal gonoszok közül*-re rövidítettem. – Forrásának meghatározását ld. a 440. lapon a 139/36–42. sorhoz írt jegyzetben.

332 Szótagszámhiány: a *Fertelmessek szamok* szövegrészt *Fertelmesseknek ö szamok*-ra bővítettem.

334 Szótagszámhiány: a sort a *nálunk* névmással toldottam meg.

335 Szótagszámtöbblet: az *Életünkkig* kifejezést *Éltünkkig*-re rövidítettem.

336 Szótagszámtöbblet: az *uram terjeszd ki* szövegrészből elhagytam az *uram* megszólítást. – Forrásának meghatározását ld. a 440. lapon a 139/36–42. sorhoz írt jegyzetben.

337 Szótagszámtöbblet: a *nyulhat* igét *nyul*-ra rövidítettem.

339 A *s aszt* szövegrészből a *s* kötőszót, mint oda nem illőt, töröltem.

340 Szótagszámtöbblet: a *Méltosságod* kifejezést *Méltosság*-ra rövidítettem.

342 Szótagszámhiány: a sort az *én* névmással egészítettem ki.

343 Szótagszámhiány: a másoló kifelejtette az *irva* szót.

344 Szótagszámhiány: a *Tartlak*-ot *Tartalak*-ra bővítettem, s az *én* névmással megtoldottam a sort.

346 Szótagszámtöbblet: a *szegénj lelkünk* szövegrészből elhagytam a *szegénj* jelzőt, a *vidamulhassunk*-ot pedig a rím miatt *vidamulhasson*-ra javítottam.

347 Szótagszámtöbblet: a *réánk* névmást *ránk*-ra rövidítettem.

349 Szótagszámhiány: az *ártson* igét *árthasson*-ra bővítettem.

351 Szótagszámtöbblet: az *Allas minket* szövegrészből elhagytam a *minket* névmást.

352 Szótagszámhiány: a *kezed* kifejezést *kezedet*-re változtattam.

356 Szótagszámtöbblet: a *tagainkat* kifejezést *tagaink*-kal cseréltem fel; a *tagaink* két szótagúnak (tagajnk) ejtendő.

359 Szótagszámtöbblet: a *kegjelmez meg* kifejezésből a *meg* igekötőt elhagytam.

361 Szótagszámtöbblet: a *minnen* névmást mi-re rövidítettem.

363 A *tagainkat* három szótagúnak (tagajnkat) ejtendő.
364 Szótagszámhiány: a sort a *már* határozószóval egészítettem ki.
367 Szótagszámhiány: a sort az *ök* névmással egészítettem ki.
369 Szótagszámtöbblet: az *az ö* szövegrészből kihagytam az *az* névelőt.
376 Szótagszámtöbblet: a *nagj kegyességednek* szövegrészből elhagytam a *nagj* jelzőt.
379 Szótagszámhiány: a sort a *mü* névmással egészítettem ki.
380 Szótagszámhiány: a sort az *ök* névmással egészítettem ki.
383 A *büneink* kétszótagúnak (bünejnk) ejtendő.
402 Szótagszámtöbblet: a *távozhassék* igealak eredetileg *távozzék* lehetett; nemcsak a szótagszám, hanem értelmezés tekintetében is ez utóbbi a helyes igealak.
404 Forrásának meghatározását ld. a 440. lapon a 139/36–42. sorhoz írt jegyzetben.
406 Szótagszámhiány: a sort a *te* névmással egészítettem ki.
408 Szótagszámhiány: a sort a *szent* jelzővel egészítettem ki.
412 Szótagszámhiány: a *téted* kifejezést *tételed*-re bővítettem.
418 A másoló *Juthassunk*-ot írt, de a hálaadás ténye múlt idejű igealakot kíván, ezért *Juthattunk*-ra, javítottam.
424 Szótagszámhiány: a *választ* kifejezést *választát*-ra igazítottam.
426 Szótagszámtöbblet: a *fényesség a fényes egekben* szövegrészben a *fényesség* és a *fényes* kifejezés aligha szerepelt egymásután. A szokott formula különben is: *Dütsösség tisztesség.* Az *a* névelőt mint feleslegest, elhagytam a *fényes* jelző előtt.
427 Szótagszámhiány: a *király* kifejezést *királyunk*-ra egészítettem ki.
430 Szótagszámhiány: a sort a *hogy* kötőszóval toldottam meg.